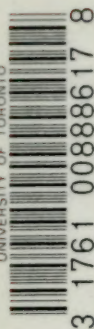

PERSIAN HISTORICAL TEXTS

VOLUME V

UNIVERSITY OF TORONTO

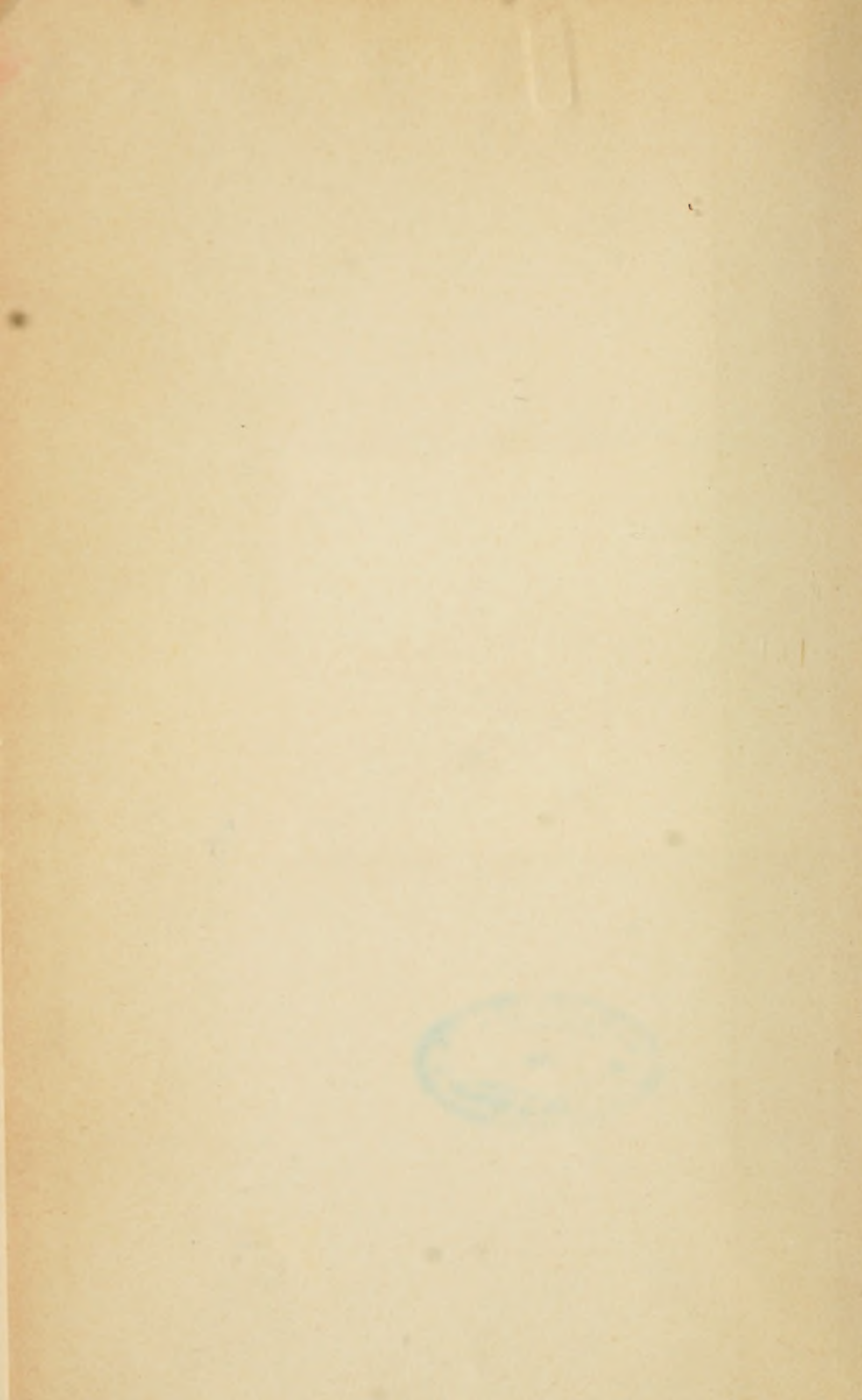

THE TADHKIRATU'L-AWLIYÁ (SECOND PART) OF SHĀYKH FARÍDU'D-DÍN'ATTĀR

EDITED BY
REYNOLD A. NICHOLSON

With the author's compliments.

PERSIAN HISTORICAL TEXTS, Vol. V.

FARĪDU'D-DĪN 'AṬṬĀR'S
TADHKIRATU 'L-AWLIYĀ
(PART II)

EDITED BY

REYNOLD A. NICHOLSON, M. A.

Attār

in

PART II OF

THE

TADHKIRATU 'L-AWLIYA

("MEMOIRS OF THE SAINTS")

OF

MUHAMMAD IBN IBRÁHÍM

FARÍDU'D-DÍN 'ATTĀR

EDITED IN THE ORIGINAL PERSIAN, WITH PREFACE, INDICES
AND VARIANTS, AND A COMPARATIVE TABLE
SHOWING THE PARALLEL PASSAGES WHICH OCCUR
IN THE RISÁLATU 'L-QUSHAYRIYYA OF
ABU 'L-QÁSÍM AL-QUSHAYRÍ,

BY

REYNOLD A. NICHOLSON, M. A.

*Lecturer in Persian in the University of Cambridge, and
some time Fellow of Trinity College, Cambridge.*

LONDON:

46, Great Russell Street,

LUZAC & Co.

LEIDÉ:

LIBRAIRIE ET IMPRIMERIE
ci-devant

E. J. BRILL.

1907.

BP

189

'4

FA

1905

v. 2

711766

ERRATA AND ADDENDA.

PART I.

- P. 7, note 1. Delete the words, "which is the second work", etc. The work in question is the *Hálát u Sukhanán-i Shaykh Abú Sa'id*. It was published by Zhukovski in 1899.

PART II.

- P. 3, l. 6. For "Khawáṣṣ" read "Khawwáṣ".
- P. 3, note 1. Instead of "the text of the latter MS." read "the text of the Lahore lithograph".
- P. 13. An example of the rare verb *پرسیدن* occurs in Jámí's *Nafahát*, ed. by Nassau Lees, p. 219, l. 2.

PREFACE

BY THE EDITOR OF THE SERIES.

As I stated in the Preface to the last volume of my *Persian Historical Texts* (Part I of 'Awfi's *Lubābu l-Albāb*, 1906, p. 10), I intend to close this Series (at any rate for the present) with this fifth volume, containing the second half of Shaykh Farīdu'd-Dīn 'Aṭṭār's *Tadhkiratu 'l-Awliyā*, edited by my friend and colleague Mr. R. A. Nicholson. My chief reason for so doing is, as I remarked in the passage to which I have just referred, that the *Gibb Memorial Trust*, founded by the piety and endowed by the liberality of the late Mrs. Jane Gibb, is catholic enough to include in its scope, and wealthy enough to clothe in print, any work which could appropriately be included in this Series, of much more limited and modest scope, which I inaugurated six years ago by the publication of Dawlatshāh's *Memoirs of the Poets*. Financially the experiment cannot be regarded as a success: I suppose that the five volumes have cost about £ 750 to produce, out of which I doubt if one-tenth has been recovered. This is a matter of comparatively small importance, if they have served a useful purpose and furthered the studies which they were designed to promote; but it shews that at present Oriental letters cannot flourish in Europe without external support, such as, by the liberality of the late Mrs. Jane Gibb, is now assured to them, in so far as Arabic, Persian and Turkish are concerned.

In closing the Series, I desire to express my sincere thanks to all who have aided me in my enterprise, and especially to my collaborators, Mr. R. A. Nicholson and Mírzá Muḥammad; to other scholars such in Professor de Goeje, the late M. Platon Melioransky and the late Shaykh Ḥasan Tawfiq, who have helped me with individual obscure passages in the texts published; to the Libraries which have, with degrees of liberality varying from the unbounded complaisance of the India Office, the Royal Asiatic Society and the University of Leyden, and the wisely-conditioned generosity of Berlin, to the unaccommodating rigidity of the British Museum and the John Rylands Library at Manchester, contributed to the success of my project; and, last but not least, to Messrs. Brill of Leyden, to whose careful and artistic work the volumes owe so much in respect to form.

One word more as to Libraries. Those Libraries which refuse to lend their treasures, under proper safeguards, to responsible and accredited scholars, deprive those treasures of half their value. No effort should be spared by those who desire the diffusion of learning to bring all valuable manuscripts over which they have any control into the ultimate possession of such Libraries as those of the India Office, the Royal Asiatic Society and the Cambridge University Library which are willing to lend them under proper conditions. To guard against possible illiberal and obscurantist tendencies in the future, I would suggest that other possessors of rare manuscripts should bequeath them to the Library of their choice under some such terms as the following, which form part of my own testamentary dispositions:—

“I bequeath my collection of Oriental manuscripts to the
 “University Library of Cambridge on condition that the said
 “Library do consent and promise to render them freely
 “accessible in the Library to students of Oriental languages,
 “and to lend them outside the Library to properly accredited

“scholars, under such conditions and guarantees as may from time to time appear desirable. Should this condition not be accepted by the University Library, or should the rules of that Library be at any time so modified as to prevent or hinder the lending of its manuscripts to scholars outside the Library, these manuscripts shall revert to the Library of the University of Leyden in the Kingdom of Holland”.

Only by some such alternative bequest can the testator make his will effective, by appointing a reversionary legatee guardian of the virtue of that institution or individual which primarily benefits under his will. The method is not new: I learned it from the Library of Corpus Christi College, Cambridge, where, unhappily, it was employed in a diametrically opposite sense, and results in the manuscripts being placed under double locks, the keys of which are in different hands; though it is only fair to add that, in recent times at any rate, all that is possible has been done by the librarians to mitigate the severity of these regulations.

EDWARD G. BROWNE.

CAMBRIDGE, August 3, 1907. |

P R E F A C E.

Forty of the seventy-two biographies comprised in the *Tadhkiratu 'l-Awliyá* appeared in Part I of this edition, which was published two years ago. The present volume includes the remainder of the work, together with a Supplement or Appendix containing twenty-five additional biographies. Information as to the MSS. on which my edition of the *Tadhkira* is based will be found in the Preface to Part I (pp. 8–10) and need not be repeated here. What I have now to say regarding the constitution of the text applies exclusively to the Supplement, which is appended to some (but comparatively few) MSS. of the original work.

I have had the following texts at my disposal:

(1) A MS. belonging to the Berlin Royal Library, numbered 581 in Pertsch's *Verzeichniss der Persischen Handschriften*, where it is described at p. 549. I shall denote it by the abbreviation **K**.

This fine old MS. is dated Dhu 'l-Qa'da, 710 A.H. (April, 1311 A.D.). The copyist calls himself Maḥmúd b. Abi 'l-Qásim b. 'Isá(?) b. Ḥusayn b. Abi 'l-Qásim الكعرباني al-'Atíqí.

(2) A MS. belonging to the India Office Library, numbered 1051 in Ethé's Catalogue, where it is described at p. 622. In referring to it I use the abbreviation **I**.

This is one of the six MSS. which have been collated for the present edition of the *Tadhkira* (see Preface to Part I, p. 9). It is dated 1091 A.H. = 1680 A.D. The Supplement, written in a small but fairly legible hand approximating to *Shikasta*, has been added by other copyists.

(3) The Lahore lithograph (1889), denoted by the abbreviation **H**.

(4) The Bombay edition (1321 A.H.), which agrees with **H.** almost word for word.

I have also consulted occasionally another Berlin MS. (numbered 582 in Pertsch's *Verzeichniss*), which contains an Appendix of 28 biographies and is dated 4th Ramaḍān, 1099 A.H. = 3rd July, 1688. This MS. I shall call **N.** The Bodleian MS. of 'Attār's *Kulliyāt* (N° 622 in Sachau and Ethé's Catalogue) was not readily available and I have made no use of it. It includes 23 additional biographies — one more than **K.**

The text of the Supplement as now printed is very different from that which I originally intended to publish. Before seeing the Berlin MS. (**K.**), I had transcribed the Supplement from the India Office MS. (**L.**), collated it with the Lahore edition (**H.**), and prepared a composite text which was considerably fuller than either of the two. This text, however, seemed to me unsatisfactory on several grounds and especially because it offered a modernised version wholly out of keeping with the archaic language and style of the ancient manuscripts from which my edition of the *Tadhkira* is derived. Accordingly, I asked the authorities of the Berlin Royal Library to lend the manuscript **K.** for a period of three months to the Cambridge University Library, so that I might have an opportunity of copying the Supplement, if necessary, and of forming an authentic and harmonious text. My expectations were not disappointed. I found in **K.** a text of the same period and character as the Leyden MS. (**L.**) and comprising, moreover, a large amount of matter that was wanting in **I.H.** The Supplement, as published in this volume, exhibits the text of **K.** with the corrections and emendations which have been indicated in the list of Variants ¹. I have incorporated all passages occurring in **I.** but not in **K.** ², and have also taken from **I.** the articles on Abú Sa'íd b. Abi

¹ The copyist of **K.** wrote $\dot{\text{و}}$ for و in certain cases (according to the rule observed in early Persian MSS.), but the dots over this letter have been removed in almost every instance by a later hand. I have restored the original spelling.

² These passages are noted in the list of Variants, as well as those which occur in **K.** only. When a passage occurs in **K.I.** (but not in **H.**) or in **K.H.** (but not in **I.**), the omission has usually been left unnoticed.

'l-Khayr, Abu 'l-Faḍl Ḥasan, and Muḥammad Bāqir (pp. ٣٣٧ to ٣٤٠, *infra*), which **K.** omits ¹.

The arrangement of the articles in **K.** and **I.** is entirely dissimilar. **I.** gives them in the following order:

(1) Abu 'l-Ḥasan Khurqání (2) Mimshád Dínawarí (3) Ibrá-him Khawáss (4) Abú Bakr Shiblí (5) Abú Sa'íd b. Abi 'l-Khayr (6) Abu 'l-'Abbás Qaşşáb (7) Abú 'Alí Daqqáq (8) Abú Naşr Sarráj (9) Abu 'l-Faḍl Ḥasan (10) Abu 'l-Qásim Naşrábádí (11) Abú Ḥamza Baghdádí (12) Abú Bakr Ṭamastání (13) Ibrá-him Shaybání (14) Abú 'Amr Nujayd (15) Abu 'l-Ḥasan 'Alí al-Şá'igh (16) Abú Bakr Wásití (17) Abú Ja'far Khuldí (18) Abú 'Alí Rúdbarí (19) Abu 'l-Ḥasan Ḥuşrí (20) Abú Isháq Shahryár Kázarúní (21) Abu 'l-'Abbás Sayyárí (22) Abu 'l-'Abbás Nahá-wandí (23) Abú 'Alí Thaqaffí (24) Abú Bakr Şaydalání (25) Mu-ḥammad Bāqir.

Of these 25 articles **K.** leaves out Nos 5, 9, 12, and 25; but it should be remarked that N° 12 is virtually a replica of N° 24, wích is the 9th article in **K.** On the other hand **K.** has one article, that on Abú 'Uthmán Maghribí, which is wanting in **I.**, though it is included in the Lahore and Bombay editions ². These contain an article on Abú 'Amr Zajjájí, omitted by **KI.**, together with the same biographies of Abu 'l-Khayr Aqṭa' and 'Abdulláh Rau'adí (Turúghbadhí) which appear in the Leyden MS. of the *Tadhkiratu 'l-Awliyá* and are printed on pp. ٩٩—١٠٣ of the present volume.

As regards the question whether the Supplement was composed by Farídu'ddín 'Attár himself or by some one else, we have scarcely any direct evidence. The title in **K.** (f. 259b) runs thus:

ذکر مناخران آز مشایخ کبار رحمة الله عليهم اجمعين على يد اضعف
 الخلائق واحقرهم الراجى الى عفو الله تعالى وغفرانه محمود بن ابى القسم
 بن عيسى (٢) بن حسين بن ابى القسم الكهرىبى العتمى.

¹ Both **K.** and **I.** have the article in Abú Isháq Shahryár Kázarúní, but I have followed the text of the latter MS., which is very much fuller in this instance.

² The table of contents in **K.** (f. 259b) includes two articles (on Abú Ḥatím Madaní and Abú Ḥamza-i Zayd) which are not to be found in the MS.; while another, purporting to give an account of Ḥamad Ḥawarí, is really devoted to Abu 'l-'Abbás Sayyárí.

Pertsch supposes that this Maḥmūd b. Abi 'l-Qásim may possibly be the author of the Supplement, but the words *على يد الخ* show clearly enough that he is only the copyist. Moreover, there is at least one case in which the author of the Supplement refers to an explanation already given by himself in the *Tadhkiratu 'l-Awliyá*: *و شرح این در بیش دانه نیم* (p. 156, 21; cf. Part I, p. 176, 5 sqq.)¹. On pp. 260, 19—261, 18 we find a long and very characteristic elucidation of Abú Ḥamza Baghdádí's saying, *رب العزدرأ* *ديذم جنبرا*. The Supplement was written by a Sunní (cf. Part II, p. 173, 10 sqq.); and 'Aṭṭár was certainly a Sunní when he composed the *Tadhkiratu 'l-Awliyá*: he exhorts the reader to be a pure Sunní (*سنسى باك*)². Both works, so far as I can judge, are identical in method and style. The fact that the Supplement was unknown to Ḥájjí Khalífa affords no adequate ground for suspecting its genuineness; nor would it be reasonable to dispute 'Aṭṭár's authorship because a definition of Šúfism, which the *Tadhkíra* (Part II, p. 130, 24) assigns to Abú 'Abdalláh b. Khaffif, appears in the Supplement (*ibid.*, p. 286, 9) under the name of Abú 'Alí Rúdbárf. It is not unlikely, however, that the Supplement as 'Aṭṭár left it has undergone many changes in the course of time. New biographies may have been added and part of the original stock replaced or amplified by fresh materials. The extremely diverse arrangement and size of the articles in our MSS. and the varying disposition of their contents point in this direction. Fortunately we possess in **K**, a text of unique authority, which was written within a century of 'Aṭṭár's death and may probably be regarded as a faithful transcript of his work. Although in this ancient MS. the Supplement is entitled *ذکر مناخران از مشایخ کبار*, 'Biographies of the great Shaykhs of latter days', it contains the lives of several persons who died before 300 A. H., the earliest being Abú Ḥamza of Baghdád († 289 A. H.), while the most recent are Abu 'l-Ḥasan Khurqání († 425 A. H.), Abú Isháq Shahryár Kázarání († 426 A. H.), and Abú Sa'íd b. Abi 'l-Khayr († 440 A. H.).

¹ Cf. also Part II, p. 211, 14 sqq.: *و معنی همان است که در انا الحقیق*.
² See Part I, 10, 24.
 حسین منصور شرح دادم.

This second and final instalment of 'Aḥḥār's work is full of interest to students of Ṣūfism. Particular mention may be made of the excellent articles on Junayd (pp. ٥—١٣٩), Ḥusayn b. Maṣṣūr al-Ḥallāj (pp. ١٣٥—١٢٥), Shiblī (pp. ١٩.—١٨٧), and Abū 'Alī Daqqāq (pp. ١٨٧—٢٠١), but in my opinion the most remarkable of all is that on Abu 'l-Ḥasan Khurqānī pp. ٢٠١—٢٥٥),¹ which draws a complete picture of the Oriental pantheist, blasphemous and arrogant, but inspired by his visions of the Truth and often uttering them in language that is splendidly poetical and sublime. I regret that many sayings and anecdotes of the last-named Ṣūfī are extant in **K.** alone and require considerable emendation which it was not in my power to bestow². The memoir of Abū Sa'īd b. Abī 'l-Khayr is mainly an excerpt from the *Asrāru 'l-Tawḥīd fī Maqāmāti 'l-Shaykh Abī Sa'īd* composed by his descendant Muḥammad b. al-Munawwar b. Abī Sa'īd b. Abī Ṭāhir b. Abī Sa'īd b. Abī 'l-Khayr, between 553 and 599 A.H., and published by Shukovski in 1899. This notice is wanting in **K.** as well as in the Lahore and Bombay lithographs, but occurs in **I.**, whence my text has been transcribed. **N.** offers a far more copious version, covering forty folios (263a to 303b). I have compared the text of **I.** with the corresponding passages in the *Asrāru 'l-Tawḥīd*, and have given references, together with notes of the principal variants, in the list printed below.

In the Preface to Part I. I called attention to the archaic language of the *Tadhkiratu 'l-Awliyā*, and I shall now set forth some of these peculiarities in greater detail.

(I) *Archaisms of spelling.*

(a) The Letters.

ا is used as a prosthetic vowel in سنان for سَنان, استاره for اُسْتارَه, تَرْشِي for اَتْرَشِي, اشکال and اشکيل for اَشْکَال and اَشْکِيل, شتاب for اَشْتَاب, سپاسلار for اَسْفِيسالار, سنان for سَنان, اشکال for اَشْکَال.

¹ The correct form of the *nisba* is Khurqānī, not Kharaqānī.

² The British Museum MS. Or. 249 (Rieu's *Persian Catalogue*, p. 342), a biography, dated 698 A.H., of the same Abu 'l-Ḥasan, is so defectively written as to be useless for purposes of collation.

ب is uniformly written for پ in the older MSS. It stands for و in کجابه and بیزیدن; and نوشتن frequently occurs instead of نوشتن.

ت is often interchanged with ث, e.g., غلطیدن and غلظیدن, تسو and تسو, تغاری and تغاری. It is commonly omitted in the comparative and superlative after ت or د, e.g., دوستر, دوسترین, زشتترین. We also find عفتمد for عفتد and عشتد for عشتد.

چ and چ are not distinguished in the older MSS., which write چ throughout. چ takes the place of ز in پانزده for پانزده and واجار (wáchar) for بازار; and of ش in هجده for هجده and کاجکی (káchki) for کاشکی.

د is written ذ in Persian words when it is preceded by a vowel and not followed by another consonant in the same syllable.

ز replaces چ in کزاده and ش in هزده (for هشتده).

ف is substituted for ب in زبان and for پ in اسپسالار.

گ and گ are not distinguished. گ is used for Arabic ج in گزر (for جَزَر, 'carrots') and گزیت (for جَزِيَّة, 'poll-tax').

ل takes the place of ر in خلیطه.

و for ب occurs in اشتروانی, اشتروانی, خروار, ستروانی, سرواز, سکوا, واز (بازار) for واجار, واز (باز) for وا, واز (با) for وا, واز (میزوانی), واز (گرمه), واز (کوبین) (باز) for واز, واز (باز) for واز.

ی is frequently written for hamza: thus جایبی, جویبی, گوپیذ, گوپیذ, وادیبی, وادیبی; and hamza sometimes takes the place of ی, e.g., نماهی for نما, گدائی for گدای, بجائی for بجاء.

(b) Other peculiar spellings not included in the above list are نیی for نی, ایی for ای (2nd Person Singular of the Substantive Verb), بنمیی for بنمی, نوئی for نوی, کئی for کئی, که ات for کت, رسوایم for رسوام, تو ام for توام, مانده for من, عیج چیز for هیاجیز, آمده است for آمدست, چه ات for نیم, دوست for دست, نیم من.

اینک, آنچه and آنک, e.g., often lose their final *s*, *e.g.*, اینک and آنچه. Instead of کد we find کی and (rarely) کو, which is not a contraction of کد, since it is used as a conjunction in the two instances which I have noted (II **193**, 20; **213**, 15). The analogous form جو for جو also occurs (II **155**, 1 and 5; **163**, 15). Examples of جی will be found at I **3**, 23; **5**, 9, 10; **31**, 18; **51**, 12.

باز (for با and ب) is used as a preposition in nearly a dozen places, not only before the pronouns این, آن, and او, but also before nouns. See the alphabetical list *infra*.

(II) Archaic verbal forms.

Of these undoubtedly the most remarkable are three forms of the Past Conditional (see Preface to Part I, p. 6) which are unknown to the grammarians and have not, I think, been discovered in any other Persian work, *viz.* کردی for کردنی, کردی for کردمانی, and کردتی for کردیدی. There is no example of کردشانی, which might be expected to occur instead of کردندی. The 2nd Person Plural, کردتی, is found only in a single passage of one MS., namely C., which at I **80**, 1 reads بودتی for بودی. The forms in تی — are apparently wanting in C., but occur in nearly all the other MSS. which I have used¹; most frequently in L. My text supplies the following examples: I, **42**, 18, 19; **53**, 14; **59**, 5; **68**, 8; **72**, 14; **113**, 22; **116**, 15; **191**, 4; **217**, 1; **281**, 1; II, **11**, 19, 20; **81**, 1; **126**, 3 and 17. One would naturally suppose that کردتی was pronounced *kardati* (not *kardtī*), inasmuch as ت represents the pronominal suffix; but in one place (I **113**, 22) L. writes کردتی with *sukān* of the *dāl*. Reference to some of the passages cited above will show that another form of the 2nd Person singular occasionally appears side by side with کردتی — I mean کردتی or کردیدی. These two variations are not uncommon in certain MSS. of ancient date (see, for instance, Prof. Browne's *Description of an old Persian Commentary on the Kur'ān*, J. R. A. S. for 1894, p. 435, and my *Selected Poems from the Dī-vāni Shamsi Tabriz*, p. 100, last line). Examples of the form in

¹ **IX.**, however, has none of these forms.

مانی — are so numerous ¹ that I need only mention a very few: I **26**, 5 (cf. the variants on p. **26**), **229**, 22, **269**, 13, **324**, 16. All these forms are generally confined to Conditional or Optative sentences. It is seldom that we meet with cases like ما اورا از بھر زمین کہ ما در شدمانی (BC. at I **23**, 18) and گفتند بشومی این درین زمین گیاه نروید (II **327**, 11), where the Imperfect Indicative might be substituted without prejudice to the sense.

Other Conditional forms deserving of notice are those for which کنندی کنندی کنندی stand as types: the 1st and 2nd Persons Plural, کنیدی and کنیدی, do not occur in this work. I may give a few references: I **93**, 2; **113**, 3; **164**, 6; **303**, 18; II **10**, 13, 21, 22; **88**, 7; **193**, 10, 11; **245**, 3; **254**, 19.

استی (3rd Pers. Singular) is not uncommon (*e. g.* I **61**, 6; **275**, 14; **383**, 16; II **61**, 13; **307**, 16); so امی (I **79**, 25). Pluperfects with the Conditional suffix appear at I **29**, 23; **213**, 19; II **166**, 5, 6; **174**, 22.

The 2nd Person Plural frequently in the Leyden MS. (L.) takes the ending بیت — instead of یذ —; see, *e. g.*, I **18**, 22, 23; **19**, 1; **39**, 3, 4; **64**, 8; **91**, 2; **91**, 21; **101**, 14—**102**, 1. Cf. Preface to Part I, p. 7.

می (شی) is prefixed to the Perfect (II **193**, 6; **203**, 3; **261**, 11); to the Pluperfect (I **29**, 7; II **201**, 20); and to the Future Perfect (II **193**, 14). Several words may intervene between می and the verb (II **201**, 24; **229**, 18).

ب is often prefixed to the Infinitive and occasionally to the Perfect (II **223**, 13) and Future Perfect (II **249**, 18). We meet with many such forms as بنماند، بندم، بند خوام، بند خواستمی، بند خواستمی.

ی is sometimes suffixed to the 2nd Person Singular of the Past and Aorist Tenses, *e. g.* نترسیا (C. at I **120**, 23); گفتیا (II **220**, 13); نگوییا (II **229**, 24).

The Pluperfect of بودن, which is not used in classical and modern Persian, occurs at I **200**, 6.

¹ Numerous, that is to say, in the MSS. which I have collated. L. has comparatively few examples, but in C. the 1st Person Plural of the Past Conditional *always*, I think, takes this irregular form.

(III). *Archaic, rare, and peculiar constructions.*

(a) The use of the particle *یا* in the Nominative case is mentioned by Shukovski in his Preface to the *Asraru 'l-Taahid*, p. 7, where several examples are quoted. Traces of the same usage exist in the Leyden MS. of the *Tadhkiratu 'l-Awliyá* but do not appear in my text, since I formerly regarded them as errors of the copyist. A single exception occurs at I 217, 17: نقلست که مدتی احمد را آرزوی عبد الله مبارك می کرد. Although these readings are not supported by any other MS., it is probable that they are genuine. The following instances are the only ones that I can recall at present:

ویرا یا من کار ندارم (L. at I 67, 5).
 ویرا کشت سلطانین خورده است (L. at I 180, 21).
 ابلیس را با آن چه طاعت دید آنچه دید (L. at I 250, 1).

(b) The oblique case in *را* is sometimes used after prepositions, e.g., از حینت تبرکرا (II 203, 22), برای اللہرا (I 69, 17), از بپیر چرا (I 56, 6).

(c) The pronouns *ما* and *شما* are followed by verbs in the Singular number (I 79, 25; 80, 1; 191, 4; II 246, 16), and *آنک* by a verb in the Plural (I 20, 21, 22). Double pronouns occur, e.g., و نیزش از آن بس خیر وی نیافتم (I 21, 12). An unusual inversion is seen in the sentence از برای آنکس که بر منبر آمدیم ای (I 51, 22). Cf. *ای* آنکس که از برای او بر منبر الخ (I 299, 8) for *حاضر نیست* مرد این کار از بپیر آنک می کنی آنکس بس نیکو میتری است (I 51, 22). The contraction *جت* for *چه ات* has already been mentioned: it occurs in the phrase *خواه جت آرزو است* (I 58, 20), 'Ask what you please'. The plurals of *این* and *آن* are always, I think, *اینها* and *آنها*, not *اینان* and *آنان*.

(d) The Comparative termination *تر* is added to nouns, e.g., فریضه تر (II 196, 6). There is a striking illustration of this usage in a ghazal by Jalálu'ddín Rúmí, beginning:

عشق جنست و عشق تو جانتر * لطف درمان و از تو درمانتر
 کفریبی زلف کافر تو * گشته ز ایمان جمله ایمانتر

(e) Three instances occur of an archaic construction, which has hitherto been considered peculiar to poetry of an early epoch (Firdawsi, Anwarî, and Sa'adî). Salemann and Shukovsky (*Persische Grammatik*, p. 58) give among other examples:

الثقة باز کشتم و آمد خانه زود

‘In short, I turned back and came quickly home’.

گل دیدم و مست شد بیوئی

‘I saw the Rose and was intoxicated by the scent’.

Similarly we find in the *Tadhkiratu 'l-Awliyâ*:

بردند و رفت (II 37, 13), ‘they carried (it) off and departed’.

تکلم در بیستند و گفت (II 161, 22), ‘the disciples shut the door and said’.

در آمدند و گفت (II 151, 22), ‘they came in and said’.

Taking into account the age and authority of the MSS. (L. and K.) in which these readings are found, I am not disposed to admit that emendation is necessary.

(f) Prepositions are occasionally placed after their nouns, e.g. بنن تو درست (II 246, 10); بلوغ درست (II 249, 2). They are now and then omitted, e.g. رفت خند که در آنجا بود (I 107, 9); چون باز خانه شد (II 18, 20).

(g) *کاشکی* followed by *که* occurs at I 161, 6 and 241, 5. I have noted several examples of *و اگر چه* or *اگر چه* in the sense of ‘although’: e.g., I 31, 14; 131, 4; 272, 8; II 165, 4; 255, 9.

The following list of archaic and rare words or phrases includes many which scarcely deserve either of these epithets, but in drawing it up I have been influenced by the consideration that it may some day be of service to the author of a scientific Persian lexicon in which the usage of every word will be illustrated by examples cited from trustworthy texts.

آب نهید (I 282, 19), ‘of aqueous nature’.

ایاحتی (I 123, 1), ‘one who permits every kind of licence’, ‘antinomian’.

- تَرْمِي for تَرْمِي (P. at I 44, 10).
 الش رنك (I 282, 19), 'of fiery complexion'.
 اذمه for Arabic جَمْعَةٌ (I 31, 23; II 169, 9; 200, 18; 253, 1, *et passim*).
 آرستگي (I 30, 7), 'being well equipped', 'preparedness'.
 آرزو ترمين 'to excite desire' (I 109, 8; 134, 3; 149, 22; 248, 19; II 156, 22; 256, 11).
 آس گرین (I 253, 11), 'to grind'.
 است for استاذ (II 319, 2); a doubtful reading.
 استاد used adjectivally (I 190, 1).
 استن (I 247, 7), 'supinus'. Cf. ستان.
 استر (I 217, 5), 'dining'.
 استه (I 23, 21, 24), 'a date-stone'.
 استوار داشتن (I 32, 5; 106, 2), 'to have faith in'.
 استوار for استوار (P. at I 6, 22; II 215, 25).
 استوز for استوز (II 179, 23).
 استاب for استاب (I 221, 14).
 استردار (I 196, 10), 'camel-load'.
 استروان (I 16, 13), 'the herding of camels'.
 استری (I 50, 23; 107, 17) 'peace'.
 آشکری for آشکارا (II 241, 22).
 اسکد for شکل (I 290, 15, note).
 اسکیل for شکل (L. at I 290, 15), 'hobble', 'shackle'.
 استن (II 192, 20 and 21), 'alkali' used for washing clothes.
 استوب (II 294, 18), 'disturbance'.
 استوش (I 87, 14; II 330, 8), 'to moisten', 'to wet'.
 استوس (I 98, 12), 'mockery'.
 استوبیدن (I 147, 17), 'to inform'.
 استوبن (I 172, 19), 'to stop up'.
 استوبن (I 101, 13; 299, 13), 'to make ready'.
 استوبن (I 290, 11), 'tumour'.
 استوبش (I 79, 22), 'forgiveness'.
 استوبش (I 249, 10), 'hodiernus'.
 استوبش with accusative and در (I 29, 17, 18; 88, 22; 213, 2).
 استوبیدن (I 209, 24), 'to teach' with accusative and در.

- آمیختگی (C. at I **81**, 18), 'impurity'.
 آمیزش (II **329**, 15), 'intercourse'.
 انباز (I **91**, 24), 'copartner' = Arabic شريك.
 انباشتن (I **140**, 19), 'to fill'.
 انبر (I **323**, 21), 'pincers used by a blacksmith'.
 انبوه (II **193**, 15; **212**, 19), 'crowd' of people; 'full blast' of wind.
 انبوهی (I **27**, 19), 'multitude'.
 اندکی (I **256**, 9; **296**, 13), 'a few'.
 اندودن (I **217**, 13), 'to plaster'.
 انگاشتن (I **177**, 16, 20; **246**, 16; **249**, 3), 'to think'.
 انگشترین (I **119**, 24), 'a ring'.
 انگشت نامی (I **193**, 2; **236**, 18), 'famous' = the Arabic مُشَارٌ اَبِيٌّ.
 انگیزانیدن (I **209**, 23; II **78**, 11), 'to raise', 'to rouse'.
 آواره (I **290**, 5), 'dismayed'. [The true reading, however, is probably آواز].
 اوام for وام, 'debt' (I **255**, 13).
 اوام دار (I **50**, 18), 'debtor'.
 آوردن (II **248**, 19), 'agitation'.
 اوغندان for افغانان (I **46**, 5; **88**, 10; **116**, 11, and often).
 اولیا used as a singular noun = 'saint' (II **311**, 12). Cf. the Turkish *evliyâ*.
 اومید for امید (I **103**, 9; **281**, 6, 7; II **215**, 13).
 آویزیدن (I **92**, 1), 'to attach'.
 آویزش (I **189**, 19), 'attachment'.
 ایزار for ازار (I **63**, 23; II **129**, 15; **205**, 7 sqq.).
 ایزاری (I **217**, 6; II **59**, 11), 'trousers'.
 ایستادگی (I **155**, 11), apparently meaning 'stiffness'. The word has its literal sense 'standing' at II **191**, 8 and 9.
 بابزن (I **315**, 13), 'spit'.
 بادبیزن (I **283**, 21), 'fan'.
 بدبجان (II **252**, 9, 11, 14), 'tomato'.
 بلاید for پدید (II **168**, 12; **229**, 14).
 بار خدنی (I **53**, 12; **59**, 3, *et passim*), 'God Almighty'.
 بارکنشی (I **266**, 17), 'endurance of burdens'.

- بارنده 'pomp', 'pageantry' (I 39, 3); 'boasting' (I 147, 12).
 باز *preposition* (I 11, 14; 13, 20; 25, 8; 54, 20, 21; 88, 6; 141, 20; 151, 6; 323, 10; C. at II 15, 7; C. at II 61, 1).
- باز خواست (I 89, 14), 'quest'.
 باز داشتن *intransitive verb* (I 110, 9; 150, 16).
 باز دید for پدید (II 333, 10).
 باز دیدار for پدید (P. at I 19, 18 and 90, 6).
 باز نشست (I 272, 18), 'refuge'.
 با ساخت for با سنگ (L. at I 170, 22), but this form is very doubtful.
- باشیدن for بوذن (I 94, 22; C. at II 115, 7 and 127, 8, 11).
 بافندگی (II 112, 11), 'the trade of a weaver'.
 باقی The phrase در باقی کردن, 'to give over', 'to put aside', occurs at I 121, 19 and 267, 20; so در باقی شدن (II 17, 2).
- باشیدن (I 310, 23; II 117, 8), 'to grow'.
 باورداشت (I 218, 5), 'belief'.
 بایستن *used personally* (I 61, 22; 62, 1).
 برخ (II 252, 3), 'a small piece', 'an atom'.
 برخوردار (I 250, 10), 'sensual'.
 برخورداری (I 37, 18), 'felicity'.
 بردآبرد (II 251, 11) 'begone'. This, not بُردآبرد, seems to be the correct reading. See Vullers under بُرد.
- برزیدن for ورزیدن (II 227, 24).
 برسیدن (I 173, 22; 239, 12; II 191, 23; 207, 6; 329, 2), 'to come to an end', 'to cease'. No other examples of this verb are known to me. In the passages cited above it is impossible, I think, to regard برسیدن as belonging to رسیدن.
- برومند (I 89, 10), 'prosperous', 'fortunate'.
 بزرتگ *used adverbially* = 'very' (II 90, 7).
 بزرتگ داشت (I 191, 25), 'holding in respect'.
 بس کردن (I 234, 7), 'to make an end', 'to cease'.

- بِسند (I 170, 20; II 76, 13; 170, 11), 'sufficient'. Cf. پسند.
- بِسند کردن followed by ب or بِر, 'to be satisfied with' (I 116, 7; 220, 7; II 60, 6 and 24; 99, 1 and 2).
- بسیار thus pointed occurs frequently in K.
- بسیار خواب (I 21, 19), 'sleeping much'.
- بِلائے (I 179, 9), 'sword'.
- بِو الحسنو for ابو الحسن (II 211, 25).
- بوتہ (I 174, 7; II 34, 10), 'crucible'.
- بود (II 273, 23, and elsewhere), 'being'.
- بوریا پیرہ synonymous with حصیر, 'a vein in the eye' (I. at I 63, 13).
- بود for بون کہ, 'maybe', 'perhaps' (I 63, 22).
- بی برگی (I 313, 20), 'indigence'.
- بیزار followed by از, 'quit of', 'clear of' (I 5, 19; 43, 23; 207, 7, and often).
- بیمار پرسی (I 70, 25), 'visiting a sick person to inquire how he is'.
- بیمہ ذک (I 49, 13), 'afraid', 'timorous'.
- بی نہایتی (I 175, 9), 'infinity'.
- بی نوائی (I 313, 21), 'poverty'.

[پ is not distinguished from ب in most MSS.]

- پارہ دوختن 'to stitch', followed by an accusative (I 105, 17).
- پارہ دوزی (I 182, 12, 15), 'clothes-mending'.
- پاکبزر (I 288, 5; II 135, 6), 'one who loves God disinterestedly'.
- پالوذن (II 34, 10), 'to purify'.
- پالیزبانی (P. at I 90, 7), 'the trade of a gardener'.
- پالیزمائی (C. at I 90, 7) = پالیزبانی.
- پاتاجدہ for پانزدہ (I 245, 10; II 86, 7).
- پای افزار (II 169, 12; 187, 19), 'shoes'.
- پتی مزد (I 49, 21; 50, 3), 'remuneration for making a journey'.
- پایندان (I 55, 13), 'surety'. See note *ad loc.*
- پنک (I 139, 7; 323, 22), 'hammer'.
- پدروذ (I 107, 13), 'farewell'.

- پُرپُر (II 41, 3), 'brimful'.
 پُرسنار (I 302, 12), 'servant'.
 پرواز (I 156, 12), 'flight'.
 پستان 'breast' of a woman, thus pointed in **K.** at II 252, 10.
 پسند = پسندید (I 80, 19; 177, 20).
 پسندگار, 'satisfied' (II 105, 16). This reading seems preferable to پسند کار.
 پشمانند (C. at II 56, 15), 'a cushion for the back of a beast of burden'.
 پشونیدن (II 168, 7; 191, 15), 'to trouble', 'to disorder'.
 پشیز (I 207, 18), 'counterfeit' of coin.
 پف کردن (I 65, 19; 77, 25; 97, 6), 'to puff'.
 پلاس دار (II 242, 16), 'one who wears a woollen garment', 'a Šúfi'.
 پله (I 185, 2), 'the scale of a balance'.
 پلیذ (I 145, 20; 189, 11), 'unclean'.
 پنداشت (II 267, 9 sqq., and elsewhere), 'fancy', 'conceit'.
 پین (I 273, 25), 'wide'.
 پینا (I 178, 22), 'width'.
 پوشش (II 271, 15), 'veil'.
 پیچ (C. at I 114, 2) = پارۀ دوک, 'a piece of spun thread'.
 پیروزی (II 29, 24), 'victory'.
 پیشوا (I 56, 3), 'a spiritual guide'.
 تاب for تابه (II 190, 19).
 تباخه (II 293, 19, 22), 'a dish composed of eggs, etc.'.
 ترسگار (I 125, 1; 192, 24), 'God-fearing'.
 ترسگاری (I 315, 1), 'fear of God'.
 تره (I 323, 17), 'green herbs'.
 تریندوا (II 338, 21), 'a mess of bread, vinegar, herbs, etc.'.
 تشنه used as a noun (I 249, 19; 296, 8).
 تعبیه (I 30, 25), apparently = آمیخته. So تعبیه کردن, 'to encase', 'to deposit and arrange' one thing in another. (I 229, 24).
 تغاری (CP. at I 44, 7), 'vessel', 'tub'.
 تفسیذ (I 323, 22), 'red-hot'. **BI.** have تفسیذ.

- تن. At I **120**, 23, if the reading is sound, *یا تن* seems to be used in the sense of *یا فلان*.
- تنکنای (I **145**, 8), 'narrow place'.
- تنہا. *بتنہا*, 'alone', 'by one's self', occurs at I **215**, 22.
- تنہی. *نانِ تنہی*, 'dry bread' (I **106**, 6).
- توبہ (I **146**, 18), 'bag'.
- توبہ کار (II **303**, 20), 'penitent'.
- جاء گیر (II **305**, 16). I am uncertain as to the meaning of the word in this passage, but the sense may be: 'Whatever you give to a beggar, it is (like) an estate conferred on him'.
- جداگانہ (I **3**, 14; **9**, 23; **136**, 24), 'separately'.
- جلاجلزن (C. at II **144**, 12), 'a cymbalist'.
- جنبندہ (I **99**, 1), 'insect'.
- [چ is not distinguished from ج in most MSS.]
- چشم زخم (I **262**, 19; II **71**, 20; **230**, 9; **233**, 11), 'moment'.
- چگونگی (I **175**, 3), 'quality'.
- چو for چہ (II **155**, 1 and 5; **163**, 15).
- چوب پیارہ (II **136**, 24 seq.), apparently meaning 'scaffold'.
- چیرہ = ڈار, 'able' (I **211**, 14, note; II **105**, 12).
- حرمت داشتن (I **153**, 10; **215**, 22, etc.), 'respect'.
- حرونی (I **156**, 22), 'disobedience'.
- حمائی (C. at I **95**, 18), 'fever-stricken'.
- حویج (I **51**, 15), 'herbs' used for seasoning.
- خار for خوار in compounds. شکم خار (LCL. at II **57**, 20), 'glutton'.
- خاکدان (I **100**, 5), 'dunghill'.
- خال روہہ (II **327**, 15), 'rubbish', 'sweepings'.
- خاویزند (II **209**, 10), 'to chew'. *خائیذن* occurs in the same sense (II **90**, 24).
- خبث خانہ = مبرز (I **58**, 4).

- خبردار (II 251, 15), 'possessed of knowledge'.
 خجل زنه (I 51, 19), 'overcome with shame'.
 خداوندگار (I 51, 18), 'the Lord'.
 خر used collectively (II 242, 17).
 خراس (I 254, 11), 'a large mill'.
 خرده شناسی (I 26, 9), 'acuteness'.
 خرماستان (II 154, 24), 'a plantation of palm-trees'.
 خرمن جاہ (I 291, 17), 'granary'.
 خشمگن (I 326, 5), 'angry'.
 خفتن. The stem خفت is used in the Imperative, Aorist, and Present (I 20, 18; 46, 12; 48, 18; 146, 11).
 خلیذن (I 12, 15), 'to prick'.
 خلیتہ for خریطہ (P. at I 257, 5). Cf. Vullers under خلیتہ.
 خوابنیدن (II 117, 11), 'to make a camel kneel down' = Arabic أناسخ.
 خوار and خوارہ. The following compounds may be noted: بسیارخوار (I 21, 19); پیرخوار (I. at I 250, 10); ذات خوار, صفات خوار, ریاخوار (II 273, 11); صورت خوار (II 273, 11); 'usurer' (I 50, 14); روزی خوارہ (I 248, 8); and مردمخوار (I 296, 2).
 خواست noun (I 71, 4; 99, 14, and elsewhere).
 خواستن. A peculiar use of this verb occurs at I 120, 21: خواستم تا اندک تغیری در من بدید آید, 'I was on the point of showing a little discomposure'; where خواستم تا is perhaps a translation of the Arabic كِدْتُ أَنْ.
 خورد verbal noun, 'eating' (I 259, 3; II 124, 2).
 خور (I 150, 23; II 149, 20), 'leprosy', 'gangrene'.
 خوش آمد (I 4, 1; 221, 21), 'pleasure'.
 خویشوند (I 226, 9), 'kinsman'. خویش in the same sense (II 293, 17, 19).
 خویشتن سنائی (I 318, 6), 'self-praise',
 خیره (I 87, 23), 'amazed'.
 خیو (I 136, 19), 'saliva'.
 دان و دلم used as noun (II 224, 10). So دادن و دلم (II 236, 20).

- داد و ستد (II 226, 12), 'give-and-take'.
 دانست used as noun (II 270, 3).
 دانستن = توانستن (I 152, 4; C. at I 161, 6; II 219, 1).
 درانیدن (I 302, 17), 'to tear'.
 در بایست noun (I 51, 5).
 درخشیدن (II 26, 7), 'to shine'.
 درخواست noun (I 71, 4; II 94, 13).
 درد کبیتی (II 6, 10), 'mournfulness'.
 درفش زدن (I 183, 20), 'to stitch'.
 درفشیدن (I 286, 24; II 46, 19), 'to shine'.
 درودگری (I 90, 7), 'carpentry'.
 دریافت noun (II 277, 12).
 دست آموز (II 336, 12), 'docile', 'submissive'.
 دست داشتن, 'to abstain', 'to desist', is frequently construed with the *idāfat*: e.g. دست بداشتن عمل, 'to abstain from action' (I 83, 2); زهد دست داشتن دنیا است, 'asceticism consists in abstaining from the world' (II 60, 14).
 دستمال (II 161, 8, 10), 'handkerchief'.
 دشخوار = دشوار (II 138, 7).
 دشمن کم (II 58, 16), 'miserable'.
 دمه (II 326, 20), 'a blast of wind and snow'.
 دنیا دوست (I 41, 12), 'a world-lover'.
 دنیا دوستی (I 82, 4), 'love of the world'.
 دُواج (I 11, 13), 'mantle'.
 دونالدیز (II 339, 6), 'one who plays at dice', 'swindler'.
 دوقره (II 305, 24), 'two-curved'.
 دید noun (I 86, 22; 337, 7; II 35, 1, etc.).
 دیدن for دینه, 'eye' (CM. at I 172, 10). دیدگان, 'eyes' occurs at I 285, 9.
 دیگینه (M. at I 249, 8 and 10), 'hesternus'.
 دینه (I 249, 8 and 10), 'hesternus'.
 دیوانه ستن (II 172, 3), 'mad-house'.
 راه آورد (I 328, 1), 'gift brought from a journey'.
 راه گذر (I 246, 13; 338, 4), 'passage', 'route'.

- رستخیز (I 91, 14), 'tumult'.
 رفت و روت (II 335, 20), 'sweeping'.
 رگو (I 60, 1; 159, 11), 'a cloth', 'a rag'.
 رنج کش (II 81, 21), 'suffering vexation'.
 رعبان (II 12, 21, note; 127, 15; 167, 15), 'monk', 'ascetic'.
 رعوار (I 36, 14), 'going smoothly' of a horse.
 رعی (I 173, 6), 'slave'.
 روا (II 238, 8), 'going', 'stirring' of a market.
 روائی (I 221, 21 sqq.), apparently = 'power of walking'.
 روزی د (I 248, 8), 'giver of daily bread'.
 زبانه زن (I 303, 1), 'darting tongues of flame', *epithet of Hell*.
 زدودن (I 139, 8), 'to polish'.
 زفان for زبان (I 45, 19, 20; 48, 23; 50, 12, *et passim*).
 زمین شکل (I 282, 17), 'earth-like'.
 زیره با (I 326, 25; 327, 5), 'a dish composed of cumin-seed and other ingredients'.
 زند جامه = مرقع پوش (II 225, 13).
 ساختگی (I 33, 19; 100, 21; II 22, 6; 77, 11), 'preparation', 'readiness'.
 ساز (I 101, 22), 'preparation'.
 سالوس (II 114, 2), 'deceit'.
 سامان (II 13, 20), 'power'.
 ساییدن = سوزن (C. at I 253, 11).
 سبیری (I 284, 1), 'complete', 'finished'; but the reading in doubtful.
 سپندان دانه (I 306, 13), 'mustard-seed'.
 ستان (I 247, 6), '*supinus*'. Cf. استان.
 ستره (I 146, 17), 'razor'.
 ستروانی (C. at II 62, 22), 'the office of groom'.
 سنییزه. The phrase *بسنییزه ایشان* (I 29, 9) appears to signify 'in spite of them'.
 سخت انداز (I 150, 25), 'shooting the bow with force'.

- سراسیمه (I 75, 23; 87, 1), 'dazed', 'stupefied'.
 سرشت (II 71, 5), 'constitution'.
 سر معلم (I 287, 17), 'dunghill'.
 سرواز for سرباز, 'with the top open' (C. at II 113, 22).
 سزیدن (II 107, 7), 'to be fitting'.
 سفل (I 217, 15), 'a kind of vessel'.
 سکیا (I 120, 1), 'a dish composed of meat, flour, etc.'. P.
 at *loc. cit.* has سکوا.
 سکر (I 88, 12; 115, 23), 'bowl'.
 سندان (I 139, 6), 'anvil'.
 سنگسار کردن (II 212, 1), 'to stone'.
 سه, 'three', thus pointed occurs frequently in K.
 سدیدیه (I 246, 12 sqq.), 'tripod'.
 سیمناک (I 151, 4), 'frightful'.
 سوراخ کردن (I 118, 17), 'to pierce'.
 سوزش (I 161, 14), 'burning'.
 سیراب (I 175, 5; 322, 3), 'satisfied as regards thirst'.
 سیخورده (I 305, 12), 'the state of having eaten one's fill'.
 سیم, 'third', thus pointed (K. at II 248, 11).
 سیمدار (I 71, 18), 'rich'.
 سیه for سه, 'three' (P. at I 96, 8).
 سیه for سی, 'thirty' (P. at I 68, 10).
 شایستگی (I 63, 11), 'fitness'.
 شایستن used personally (I 67, 3, 16; 145, 22, 25, etc.).
 شبانه used adverbially = 'at night' or 'during the night'
 (I 33, 7; II 84, 20; 190, 5; 204, 20). So شبانهرا
 (C. at II 83, 21).
 شب‌عنده (C. at I 155, 5), 'night-time'.
 شبند for شبانگاه (K. at II 233, 3; 240, 23).
 شبنم آلود (I 258, 18), 'suspected' of food supposed to be un-
 lawful.
 شب‌خور (II 33, 21), 'a nocturnal attack'.
 شتاب زدگی (I 251, 1; II 48, 15), 'haste'.
 شتروان (I 16, 20), 'camel-herd'.

- شست و شوی (II 335, 20), 'washing'.
 شفایاب (C. at I 117, 10), 'healed'.
 شگرف (I 69, 19; 74, 12; II 46, 5, etc.), 'great', 'marvel-
 lous'.
 شگفته (II 312, 14), 'cheerful'.
 شدخت (I 283, 16; II 64, 23, etc.), 'knowledge'.
 شناختن thus pointed (K. at II 153, 9).
 شناسا (I 111, 11, *et passim*), 'intelligent', 'knowing'.
 شنوا (I 135, 21), 'hearing' *adjective*.
 شنونیدن (II 38, 9; 68, 19; 261, 7), 'to make to hear'.
 شنوایی (II 240, 21; 247, 11, 12), 'hearing' *noun*.
 شنود (II 270, 5), *verbal noun*. So شنید (I 86, 22).
 شوع (I 84, 9), 'dirt' or 'rust'.
 شوخن (II 117, 7; 254, 12), 'dirty'.
 شوریدن (II 324, 17), apparently 'to squeeze or roll together'.
 شیر کردن (II 202, 15), 'to plough'.
 شیرمد (I 6, 17), 'a mystical adept of the highest grade'.
 صبری (I 174, 10), 'patience'.
 ضق و ضرب (I 77, 11), 'pomp'.
 ضل بقائے (I 77, 15) in the sense of 'empty flattery'.
 ضرائق (I 189, 22; 190, 16), 'crash', 'crack'.
 ضریفیدن (I 61, 24), 'to crack', 'to split'.
 نغاری (I 44, 7), 'vessel', 'tub'.
 نطیر (II 318, 7), apparently = نطیارة, 'canopy', 'portico'.
 عاشق آسا (I 123, 25), 'lover-like'.
 عماری (I 85, 14), 'litter'.
 عورت پوش (I 282, 24), 'a covering for one's nakedness'.
 عیاربیشه (I 294, 14), 'brigand' *in a mystical sense*.
 غشیه داری (I 209, 12), 'service', 'obeisance'.
 غریب نوازی (II 333, 2), 'kindness to strangers'.
 غنودن (II 340, 2), 'to slumber'.

- فتنه شدن (I **179**, 16; **316**, 11), 'to become enamoured'.
 فرا *preposition* (I **63**, 24; **138**, 8; II **220**, 20 and 21; **224**, 18, *etc.*).
- فرا بیش (I **144**, 19; II **208**, 22).
 فرا تر, 'nearer' (II **150**, 23); 'farther' (II **190**, 14).
 فرا کردن (I **138**, 23; **141**, 17), 'to shut'.
 فرا گرفتن (I **59**, 13), 'to receive'.
 فراخ شدم (II **154**, 14), 'glutton'.
 فراخنایی (II **265**, 7), 'amplitude'.
 فراموش (II **290**, 16), 'forgetfulness'.
 فرسودن (II **90**, 14; **133**, 17), 'to decay'.
 فریبندن for فرشته (I **149**, 4—8; **163**, 17; **338**, 10, 11, *etc.*).
 فسرده (II **254**, 5), 'tremor'; but see note *ad loc.*
 فسوس (I **246**, 25), 'mockery'.
 فشردن (I **271**, 12), 'to squeeze'. So فشردن (II **294**, 16).
- قبا for قبا (II **164**, 5), 'a long coat'.
 قرارگاه (II **118**, 13), 'resting-place'.
 قریوس (I **87**, 10), 'saddle-bow'.
 قود (C. at II **15**, 3), 'the sound of a dog's bark'.
- کچلمی for کاشکی (I **30**, 2; **325**, 8).
 کرد و بار (I **62**, 9; **93**, 19; **183**, 18), 'confusion', 'pomp'.
 کرساز (I **47**, 21), 'worker' *used of God*. The abstract noun کرسازی occurs *ibid.*
 کارکن (I **98**, 1), 'workman'.
 کارگر (I **140**, 20, 21), 'effectual'.
 کافرستان (I **198**, 11), 'the country of the infidels'.
 کلبه (II **36**, 6; **269**, 11), 'body'.
 کلبیه and کالبیه (I **75**, 23; II **312**, 9), 'senseless'.
 کوییدن (I **115**, 23), 'to excavate'.
 کوبین for کابین (I **85**, 14; **187**, 20), 'dowry'.
 کجابه for کجاوه (I **238**, 9), 'camel-litter'.
 کرامین for کرامی (II **38**, 11), 'precious'.
 کرد used as a noun (II **249**, 21).
 کلابه (I **66**, 10), 'ball or skein of thread'.

- کلاته (C. at I 155, 12), 'hamlet'.
 کلاه‌دوزی (II 320, 4), 'the trade of a maker of caps'.
 کلبن (II 326, 19; 327, 1), *name of a herb*; but the reading appears doubtful.
 کله (LI. at II 100, 19), = خور, 'gangrene'. See Vullers under کُلی and کُلی.
 کلیددان (I 323, 15), 'key-hole'.
 کماخور (II 253, 3), = ناسزا or کافر.
 کمی (I 291, 18), = استنصغار, 'contempt'.
 کو for که 'that' (II 193, 20; 213, 5).
 کوزک *used collectively* (I 45, 16).

[The MSS. do not distinguish ك and گ].

- کاو نفس (I 328, 8), 'callous', 'unfeeling'.
 کبرگی (C. at I 242, 25 and 243, 5; II 268, 6; 281, 2 and 7), 'Magianism'.
 کرسنه *used as a noun* (I 102, 2; 215, 24; 249, 19; 305, 10), 'hunger'.
 گرفت *used as a noun* (I 271, 16).
 گرمگاه (II 65, 9), 'noon'.
 گریزپای (II 131, 21), 'runaway', 'fugitive' of a slave.
 گزر (I 275, 11) = Arabic جَزَر, 'carrots'.
 کزیت (C. at I 212, 5 and 6), = Arabic جَزِيَّة, 'poll-tax'.
 کشنده روی (C. at I 36, 6), 'the state of having the face unveiled'.
 کشایش (I 220, 9), 'revelation', 'initiation' into *Sūfism*.
 کُزار (I 155, 10), 'a muddy place'; but کُزار is perhaps the more likely reading.
 گنج (I 152, 3), = گنج‌آیش, 'room', 'space'.
 گورچای (I 7, 5), 'cemetery'.
 گورخر (I 106, 10), 'wild ass'.
 گیرا (I 298, 17), 'potent'.
 لاف‌زنی (II 314, 6), 'boasting'.
 لخت (II 339, 21), 'portion'.
 لنجیدن (II 64, 13), 'to strut' or 'walk proudly'.

لذَجِبْدِن (I 219, 5) has the same meaning as لَذَجِبْدِن. Both words translate the Arabic تَبَاخَّرَ.

لَوْن بِلَوْن (I 305, 18), 'various'.

مَذْرُود (I 135, 20), 'inborn'.

مَنْدَلَمِي (I 63, 13; 98, 19), 'fatigue'.

مَنْدَلَم transitive verb (I 92, 21; 97. 24; 98, 3; 105, 21, etc.), 'to leave'.

مَرْدَانَا (II 213, 24), 'manly'.

مَرْدَان مَرْد (II 230, 8), 'a man among men', 'a true man'.

مَرْدَان مَرْد plural (I 162, 2; 267, 15).

مَرَقَّعِي (II 26, 7), 'one who wears a patched frock', 'a dervish'.

مَرِيذِن (I 159, 3), 'to suck'.

مَشْرَب كَه (I 164, 23; II 275, 2), 'drinking-place'.

مَدِيذِن (I 24, 19), 'to suck'.

مَهْمِن. Note the phrases به مَهْمَان رَفْتَن 'to go as a guest' (I 246, 5) and بَمَهْمَان آمَدَن 'to come as a guest' (I 289, 14; 292, 11).

مَوْلُودَك (II 111, 20), 'birth-place'.

مِهْمَان تَبِي (I 297, 5), 'hollow', 'unsubstantial'.

مِهْرَات خُور (II 253, 4), 'heir'.

مِهْرَبَانِي (I 90, 13; 328, 14; II 271, 19), 'hospitality'.

مِهْرَبَانِي in the same sense (C. at I 90, 13).

مِهْرَبِي for مِهْرَبِي (I 325, 1 and 2; II 125, 23 sqq.), 'raisin'.

ذَبَد (II 244, 4; 247, 9), 'fearless'. So ذَبَاكِي, 'fearlessness' (II 244, 6).

ذَبَكَر (I 43, 8), 'good-for-nothing'.

ذَبُود (I 163, 11), 'non-existent'; (II 273, 24), 'non-existence'.

ذَبْرُوَا (I 169, 7), 'heedless'.

ذَبُوشِيذَكِي (I 36, 6), 'unveiledness'.

ذَخْرَانِي (I 267, 4), 'abstention from food'.

ذَخْرَانِي (C. *ibid.*).

- نشنیدہ کردن (I 87, 2), 'to make as though one had not heard'.
 Cf. خوردن ندیدہ آورد (II 311, 25).
- ناغزمان برداری (I 272, 3), 'disobedience'.
 نانو (I 90, 17; 257, 6), 'a baker'.
 نالوجو (I 111, 8), 'improper ways'.
 نایفت *noun* (II 28, 6; 15, 18; 316, 22); *adjective* (II 11, 25).
 ناکجیر (I 61, 19), 'mountain-goat'.
 نزار (I 279, 14), 'emaciated'.
 نستنی *in verse for نیستی* (C. at I 16, 3).
 نسیب پذیر (II 269, 1), 'capable of being annulled'.
 نسیب (I 52, 15; II 226, 14), 'credit'.
 نشون پذیر (II 272, 22 and 23), 'capable of being signified'.
 نشستند (II 239, 12), '*slant*'.
 نشسته (B. at I 80, 17), 'sitting', 'session'.
 نظارگی (I 6, 24), 'spectator', 'one who holds in regard'.
 نفیر (I 211, 5), 'a cry of distress'.
 نکوعش (I 303, 11), 'blame'.
 نگاردار (II 303, 1), 'guardian'.
 نگه داشتند (I 233, 18; II 30, 11; 106, 20), 'restraint', 'observance'.
 نگرش (I 172, 15), 'regard'.
 نکوسار = نگونسار (I 105, 22, and often).
 نمذین (I 238, 11), 'made of felt'.
 نمود (I 95, 11; II 273, 2) and نموده (II 273, 3), 'apparition', 'phantasm'.
 نینار (C. at I 159, 4), 'emaciation'.
 نینالی (I 76, 9, 11, 16), 'pillow', 'mattress'.
 نینالین (C. *ibid.*).
 نواخت *noun* (I 91, 13, 14; 237, 24; II 61, 23).
 نوپیشه (I 292, 3), 'apprentice', 'tiro'.
 نیرو کردن (II 213, 23), 'to put forth strength'.
 نیکیولمان (II 281, 12), 'well-thinking'.
 عراس (I 88, 12), 'fear'.
 تجبر I 135, 16, 'conjoined'.
 شدم (I 269, 2), 'intimate'.

- ٭٭٭ (I 237, 4), 'familiar friend'.
 ٭٭٭٭ (II 91, 23), 'intimacy'.
 ٭٭٭٭٭ (II 100, 4), 'companionship'.
 ٭٭٭٭٭٭ (P. at I 238, 9), 'riding in the same camel-litter'.
 ٭٭٭٭٭ (I 47, 6), 'continally'.
 ٭٭٭٭٭٭ for ٭٭٭٭٭, 'just', 'exactly' (I 76, 6; 138, 24). This form occurs frequently in C. Cf. notes at I 178, 6; 191, 12; 251, 20; II 8, 8; 21, 2; 53, 17; 91, 2, etc.
 ٭٭٭٭٭٭٭ (I 175, 3), 'everlastingness'.
 ٭٭٭٭٭٭٭٭ in ٭٭٭٭٭٭٭٭ (II 53, 10), 'unmannerly'.
 ٭٭٭٭٭ (I 115, 4), like 'awful' and 'fearful' in English slang = ٭٭٭٭٭٭.
 ٭٭٭٭٭٭ (I 293, 23), 'manifest'.
- ٭٭ for ٭٭ (I 67, 12; 132, 15).
 ٭٭ for ٭٭٭ is prefixed to the following verbs: ٭٭٭٭٭ (I 61, 4); ٭٭٭٭٭ (I 50, 3); ٭٭٭٭٭ (II 234, 11); ٭٭٭٭٭٭ (II 206, 23); ٭٭٭٭٭ (II 235, 15); ٭٭٭٭٭ (I 191, 2, note); ٭٭٭٭٭ (II 212, 9); ٭٭٭٭٭ (II 220, 19); ٭٭٭٭٭ (II 223, 16).
- ٭٭٭٭ (II 179, 14; 222, 1; 233, 2), 'back', 'behind'.
 ٭٭٭٭٭ (I 69, 9), 'last'.
 ٭٭٭٭٭ (II 234, 17), 'market'.
 ٭٭٭٭٭ = ٭٭٭٭٭ (I 70, 10; 142, 11; II 212, 6; 221, 12).
 ٭٭٭٭ for ٭٭٭ (II 187, 15). Cf. ٭٭٭٭٭٭.
 ٭٭٭٭ for ٭٭٭٭, 'roof' (II 213, 6).
 ٭٭٭٭٭ (I 298, 24; 299, 3), 'practice' of devotion.
- ٭٭٭٭٭٭٭ (I 231, 22; 256, 21, etc.), 'keeping in mind', 'remembrance'.
 ٭٭٭٭٭٭ (I 170, 9; 309, 24) = Arabic ٭٭٭٭٭٭.
 ٭٭٭٭٭٭ (I 145, 3), 'to join'.
 ٭٭٭٭٭ (I 114, 10), 'courage', 'endurance'.
 ٭٭٭٭٭ (I 262, 14), 'a helper'.
 ٭٭٭٭٭ noun (I 234, 17; 304, 10; II 229, 10; 238, 1).
 ٭٭٭٭٭ (II 221, 3; 223, 18 and 20), 'unity'.

The above list illustrates the Persian character of the diction of the *Tadhkiratu 'l-Awliyá*, which in this respect may be compared with the *Pilgrim's Progress*. The style, though often poetical, is almost entirely free from the conventional metaphors of Persian poetry and prose. Such phrases as صبیح آشنائی دمیدن گرفت (I 31, 5), 'the dawn of friendship began to rise', اندشت (I 257, 12), 'she bit the finger of astonishment', and بانای سروش دود گشته گرفت (I 279, 15), 'his cypress-stature had become bent', are rare and conspicuous violations of the admirable simplicity which lends a peculiar charm to the legends related in this work. Nevertheless it would be a grave error to suppose that the *Tadhkira* is always easy to read. A large portion consists of highly abstruse speculations, and is as difficult and obscure as any Persian literature with which I am acquainted.

Attention may be called to the dialectical Persian on p. 302, 5 sqq. Other points of interest, *e. g.*, discussion of the sources from which 'Attár derived his materials, I must leave over at present, only noting that 'Alí b. Uthmán al-Jullábi, the author of the *Kashfu 'l-Mahjúb*, is cited by name at II 68, 21, and possibly also at I 208, 6. The Table of references to the *Risálatu 'l-Qushayriyya*, which precedes the List of Variants, will furnish students with a means of verifying the Persian text.

It is, of course, uncertain to what extent 'Attár used Qushayrî's work as a basis for his own. His rendering of the Anecdotes introduces many fresh details and occasionally departs in essential facts from the Arabic original; but we may assume in cases of serious discrepancy that he followed another version of the story. He generally translates the Sayings with sufficient accuracy, though now and then he seems to have misunderstood the Arabic or to have had a corrupt text before him. I think the Table is fairly complete. Qushayrî's system of arrangement is quite different from 'Attár's, so that parallel passages are not readily identified.

I cannot conclude this final volume of the 'Persian Historical Texts' without once more expressing my deep gratitude to Pro-

fessor Browne, whose generosity has enabled me to add a critical edition of the *Tadhkiratu 'l-Awliyá* to those of Dawlatsháh's *Tadhkiratu 'sh-Shuwará* and Awfi's *Lubábu 'l-Albáb* contributed by himself.

REYNOLD A. NICHOLSON.

CAMBRIDGE, May 14, 1907.

TABLE OF PARALLEL PASSAGES
 IN THE
 TADHKIRATU 'L-AWLIYÁ OF FARÍDU 'DDÍN ATTÁR
 AND THE
 RISÁLATU 'L-QUSHAYRIYYA (Cairo, 1287 A.H.)
 OF ABU 'L-QÁSIM AL-QUSHAYRÍ.

T. A.		R. Q.
I 12, 24.	نقلست الخ	123, 1.
I 13, 25.	و گفت الخ	7, 10.
I 24, 2—4.	و بپهر محلتی الخ down to باز تمامم	129, 6 from foot.
I 27, 22—23.	ازو سؤال الخ down to الصَّع	63, penult.
I 37, 23.	و گفت الخ	63, last line.
I 39, 12.	و گفتند الخ	80, 11.
I 40, 19.	بزرگی الخ	208, 15.
I 44, 24—45, 2.	نقلست الخ down to نشدند است	63, 23.
I 46, 11—13.	نقلست الخ down to از شب بخون قیومی ترسم	207, 15.
I 46, 18.	وقتی الخ	130, 16.
I 47, 4.	و گفت الخ	153, 6 from foot.
I 47, 9.	و گفت الخ	175, 2 from foot.
I 47, 19.	و گفت الخ	79, 5.
I 47, 21—24.	جنون وثات یافت الخ down to چه محو کرد	74, 23.
I 47, 24.	و بزرگی الخ	146, 25.

T. A.		R. Q.
I 49, 3-5.	يك روز النخ down to از حجاست	82, 18.
I 52, 15-17.	وقتی النخ down to وامها بدان	198, 10.
I 53, 9-16.	وقتی النخ down to خواست بوز	208, 11.
I 54, 22.	نقلست النخ	212, 11.
I 55, 12-13.	و دست النخ down to ثقة است	93, 9.
I 57, 5-8.	بقصای النخ down to دی	87, 7 from foot.
I 58, 5-8.	نقلست انخ down to خواسته ام	61, 3 from foot.
I 58, 14-15.	نقلست النخ down to دوست دارم	105, last line.
I 58, 16.	و عنبه كفت انخ	209, 4.
I 67, 18.	كسى گناه بسيار دارن النخ	56, 4.
I 68, 3.	صالح مری بسی گفتی النخ	141, 6 from foot.
I 68, 6.	يك روز رابعه مردى را ديذ النخ	76, last line.
I 70, 10-11.	نقلست انخ down to رتی	136, 21.
I 70, 22-23.	بروشنى چراغ سلطانى النخ down to دلم گشاده شد	64, 20.
I 73, 6-8.	و در مناجات انخ down to ظنن السوء	173, 10.
I 75, 15-76, 1.	و در ابتدا	10, 21,
I 79, 25-80, 2.	توبه كرد گفتند چونست النخ down to تواند ديذ	70, 17,
I 80, 11.	بشر حقی كفت النخ	105, 17.
I 81, 9.	و كفت النخ	69, 20.
I 81, 10.	و كفت چون حقی تعالى النخ	10, 25.
I 81, 13-14.	و كفت هر چه بزی را النخ down to طويل است	77, 12.
I 81, 17.	و كفت النخ	116, 20.

T. A.		R. Q.
I 82, 2.	و گفت النخ	10, 8 from foot.
I 82, 3.	و گفت النخ	67, 2.
I 82, 15.	و گفت النخ	81, 11.
I 82, 18.	و گفت النخ	81, 11.
I 82, 19.	و گفت النخ	81, 10.
I 83, 2.	و گفت النخ	112, 10 from foot.
I 83, 4.	و گفت النخ	10, 6 from foot.
I 84, 11—13.	و ينجبار انخ شفا بديد امد: يوذ down to	173, 2.
I 84, 17—20.	نقلست النخ تبسمى بكردم down to	10, 5 from foot.
I 85, 16.	عبد الله مبارك النخ	10, 8 from foot.
I 92, 4—10.	نقلست النخ كجبا شوذ down to	75, 2.
I 92, 15—16.	و ديگر مناجات النخ يعن طعت اور down to	9, 18.
I 93, 15—16.	و گفت النخ درويشى بيش آمد down to	144, 8 from foot.
I 93, 17.	مردى ده عجزار درم النخ	143, 5 from foot.
I 94, 15—17.	نقلست النخ فارغ گردان down to	138, 12.
I 94, 17.	شعام حلال النخ	9, 16.
I 96, 14.	نقلست النخ	9, 6 from foot.
I 96, 21.	نقلست النخ	Cf. 63, 25.
I 98, 9.	ويرا گفتند النخ	82, 22.
I 100, 16.	و آهد خضرويه گفت النخ	9, 21 and 57, 8.
I 102, 5.	نقلست النخ	9, 18.
I 102, 6—8.	نقلست النخ تيزرو بوذ down to	86, 8.
I 102, 9.	پس گفت النخ	69, 7.
I 103, 10.	نقلست النخ	61, last line.
I 103, 23.	نقلست النخ	130, 23.
I 104, 17.	نقلست النخ	194, 23.
I 105, 13.	نقلست النخ	198, 12.
I 106, 3.	نقلست النخ	200, 5 from foot.

T. A.		R. Q.
I 107, 1—6.	و ابتداء توبه او الخ down to والآخرة	12, 6 from foot.
I 108, 21.	نقلست الخ	13, 19.
I 109, 6.	گفت الخ down to بذیرد	13, 6 from foot.
I 109, 6.	یکی ازو برسیذ الخ	13, 26.
I 109, 7—8.	نقلست الخ down to نیامد بود	13, 23.
I 109, 8.	و کوبند الخ	13, 21.
I 109, 10.	یکی از بزرگان الخ	134, 23.
I 109, 17.	احمد بن ابرحیم الخ	198, 17.
I 110, 6.	گفت الخ	93, 7.
I 110, 19.	نقلست الخ	93, 1.
I 110, 25.	نقلست الخ	203, 22.
I 111, 15.	نقلست الخ	13, 2.
I 111, 20.	نقلست الخ	207, 3 from foot.
I 112, 2.	و گفت الخ	13, 4 from foot.
I 112, 7.	و گفت الخ	63, 17.
I 112, 10.	و گفت زحد الخ	66, 21.
I 112, 10.	و گفت اندوه الخ	76, 5 from foot.
I 112, 12.	و گفت الخ	Cf. 145, 5.
I 112, 15.	و گفت الخ	117, 4 from foot.
I 112, 17.	و گفت الخ	82, 5.
I 112, 18.	و گفت نگرستن الخ	132, penult.
I 112, 23.	یکی در بیش او گفت الخ	89, 17.
I 113, 1.	و گفت الخ	68, 7.
I 113, 4.	جون وقت مرگش در آمد الخ	161, 9.
I 113, 14.	بعد از مرگ الخ	210, 3 from foot.
I 113, 17.	دیگری خواب دید الخ	13, 21.
I 113, 19.	دیگری خوابش دید الخ	13, 5 from foot.
I 113, 23.	دیگری خوابش دید الخ	211, 24.
I 113, 25—114, 5.	نقلست الخ down to گوش دار	63, 18.
I 115, 21—116, 1.	بس در راه الخ down to محقق شد	10, 7 and 203, 5.

T. A.		R. Q.
I 119, 10.	بو جعفر امور الخ	196, 9.
I 120, 24—121, 2.	بس در راه الخ	122, 11.
	down to جیری سندن	
I 121, 14.	نقلست الخ	193, 9.
I 124, 19.	و گفت الخ	10, 14.
I 124, 20.	و گفت الخ	55, 20.
I 125, 3.	و گفت الخ	145, 6.
I 125, 4.	و گفت الخ	58, 8 from foot.
I 125, 18.	و گفت الخ	10, 3.
I 125, 24.	و گفت الخ	58, 4.
I 127, 2.	و گفت الخ	151, 5 from foot.
I 127, 16—17.	و گفت الخ	166, 21.
	down to ساخت تراست	
I 128, 9.	و گفت الخ	106, 5 from foot.
I 128, 12.	و گفت الخ	55, 12.
I 128, 22.	و گفت الخ	147, 9.
I 129, 1.	و گفت الخ	115, 18.
I 129, 2.	و گفت الخ	115, 20.
I 129, 3.	و گفت الخ	61, 10.
I 129, 5.	و گفت الخ	114, 22.
I 129, 13.	و گفت سماع الخ	180, 8.
I 129, 15.	و گفت الخ	90, 7.
I 129, 18.	و گفت الخ	89, 7 from foot.
I 130, 3.	و گفت الخ	83, 11.
I 130, 6.	و گفت رضا ترك الخ	105, 10.
I 130, 9.	و گفت الخ	112, 7.
I 130, 11.	و گفت الخ	112, 18.
I 130, 16.	و گفت الخ	98, 2.
I 130, 18.	و گفت الخ	97, 4 from foot.
I 131, 23.	و ازو برسیدند الخ	167, 7.
	down to شناختنم	
I 132, 9.	گفتند الخ	70, 21.
I 132, 19.	برسیدند الخ	60, 20.
I 132, 22.	گفتند الخ	10, 6.
I 133, 10.	برسیدند الخ	149, 20.

T. A.		R. Q.
I 131, 2—4.	نقلست الخ down to بدانم	161, 8 from foot.
I 131, 10—11.	ذو النون را گفتند الخ down to نیکوئیبناء او	161, 3 from foot.
I 136, 15.	نقلست الخ	16, 9.
I 138, 25.	نقلست الخ	61, 22.
I 139, 5.	و شیخ گفت الخ	56, 3 from foot.
I 140, 1.	نقلست الخ	16, 6 from foot.
I 143, 4.	نقلست الخ	171, 5 from foot.
I 149, 22—150, 2.	نقلست الخ down to عجب داشت	202, penult.
I 152, 16.	احمد خضرویه گفت الخ	207, 5 from foot.
I 152, 18.	نقلست الخ	176, 4 from foot.
I 152, 24.	نقلست الخ	61, 6 from foot.
I 153, 7.	نقلست الخ	16, 14.
I 156, 20.	نقلست الخ	16, 23.
I 161, 18.	و گفت الخ	175, 2.
I 165, 7.	و گفت الخ	166, 3 from foot.
I 165, 16.	و گفت الخ	138, 5 from foot.
I 167, 1.	و گفت الخ	169, 2 from foot.
I 167, 3.	و گفت الخ	16, 7.
I 167, 18.	برسیزند الخ	16, 17.
I 168, 13.	گفتند الخ	157, 12.
I 168, 20.	و گفت الخ	167, 18.
I 169, 11.	گفتند بجه یافتی الخ	88, 16.
I 169, 23.	گفتند الخ	192, 10 from foot.
I 170, 24.	و گفت الخ	16, 24.
I 171, 14.	و گفت الخ	207, 6 from foot.
I 180, 19.	نقلست الخ	64, 14.
I 185, 4.	نقلست الخ	74, 4 from foot.
I 186, 10.	و گفت الخ	151, 10.
I 186, 11.	و گفت الخ	151, 11.
I 186, 12.	و گفت الخ	151, 7 from foot.
I 186, 13.	و گفت الخ	134, 23.
I 186, 15.	هر که بشیرى الخ	93, 14.

T. A.		R. Q.
I 186, 21.	و گفت زعد انج	66, 1.
I 187, 3.	و گفت انج	81, 17.
I 187, 9.	و گفت انج	71, 11.
I 187, 10.	نقلست انج	86, 18.
I 188, 5.	در وقت مرگ انج	161, 14.
I 188, 6.	سقیان ثوری را انج	208, 4.
I 195, 17.	دیگری خواب دید انج	210, 9 from foot.
I 195, 19.	دیگری خواب دید انج	61, 21.
I 196, 13—18	و سبب توبه او انج	15, 11.
I 196, 22.	بس ببلخ آمد انج	15, 19.
I 197, 7.	نقلست انج	15, 15.
I 197, 15.	نقلست انج	15, 6 from foot.
I 201, 12.	و گفت انج	15, 2 from foot.
I 201, 13—14.	و گفت انج	15, last line.
	down to سخن گفتن	
I 205, 3.	نقلست انج	61, 24.
I 212, 2.	نقلست انج	134, 7.
I 213, 22.	نقلست انج	134, 5.
I 217, 15.	امام وقتی انج	61, 11.
I 218, 1.	و گفت انج	72, 5 from foot.
I 218, 7.	گفتند انج	66, 9 from foot.
I 219, 5.	و محمد بن خویبه انج	142, 6.
I 219, 17.	و سبب توبه او انج	14, 11 from foot.
I 220, 11—12.	نقلست انج	14, 20.
	down to می خورد	
I 220, 14—16.	تا حدی انج	14, penult.
	down to بر می توان خواند	
I 220, 19.	یکی دیگر گفت انج	15, 4.
I 221, 25.	نقلست انج	14, 3 from foot, and 77, 2.
	down to خواب از من برد	
I 222, 1—2.	و گفتی انج	77, 3.
	down to متواتر گردد	
I 222, 7—10.	ابو ربیع و انسلی انج	15, 7.
	down to گریزند	
I 222, 17.	دیگری وصیت خواست انج	15, 3.

T. A.		R. Q.
I 223, 5.	جنید گفت الخ	14, 4 from foot.
I 223, 7.	نقلست الخ	15, 6.
I 224, 22.	بعد از آن الخ	15, 1.
I 225, 10—14.	و عبد الله خفيف گفت الخ علم و حقیقت	14, 6.
I 225, 18—21.	نقلست الخ down to از مع	13, last line.
I 225, 22—226, 1.	و عنایت حق الخ down to بوجه نیست	14, 4 and 63, 9 from foot.
I 226, 1.	جنید گفت الخ	14, 11.
I 227, 11.	و گفت الخ	105, 9 from foot.
I 227, 15.	و گفت الخ	171, 7.
I 227, 23.	و گفت الخ	114, 7 from foot.
I 228, 7.	و گفت الخ	14, 8. [4.
I 228, 12.	و گفت الخ	129, 14 and 180,
I 229, 3.	ابن مسروق گفت الخ	14, 2.
I 229, 18.	و ابو سليمان گفت الخ	18, 1.
I 229, 24.	و گفت الخ	18, 4.
I 230, 14.	و گفت الخ	91, 7 from foot.
I 231, 7—8.	و گفت الخ down to فساد یابد	Cf. 71, 16.
I 231, 10—11.	و گفت الخ down to خراب گردد	70, 3 from foot.
I 231, 17.	و گفت الخ	17, 3 from foot.
I 232, 4.	و گفت الخ	78, 16.
I 232, 9—10.	و گفت الخ down to نماز کنم	78, 7 from foot.
I 232, 13.	و گفت الخ	99, 9 from foot.
I 232, 17.	و گفت الخ	113, 9.
I 232, 18.	و گفت اگر صادق الخ	113, 24.
I 232, 23.	و گفت الخ	87, 17.
I 233, 3.	و گفت الخ	105, 9.
I 234, 5.	و گفت الخ	120, 11.
I 234, 8.	و گفت الخ	17, 10 from foot, and 84, 21.

T. A.

R. Q.

I 231, 14.	حرکه ترا انج	17, last line.
I 231, 21.	و گفت انج	167, 12.
I 235, 14.	و گفت انج	81, last line.
I 235, 15—16.	و گفت انج	80, 23.
	down to خوار گردانیدم نتوانند	
I 235, 19.	و گفت انج	17, 6 from foot.
I 235, 24.	و گفت انج	116, 2.
I 236, 5.	و شیخ جنید انج	17, 6 from foot.
I 236, 15.	دیگری بعد از وشت انج	210, last line.
I 237, 7.	امهد حواری گفت انج	202, 9 from foot.
I 245, 6.	و کرم اورا انج	18, 14.
I 247, 15.	و هم اورا مردی گفت انج	89, 9.
I 248, 1.	نقلست انج	18, 17.
I 248, 9.	نقلست انج	18, 22.
I 248, 18.	گفتند انج	18, 20.
I 249, 22.	و گفت انج	72, 13.
I 250, 4.	و گفت انج	18, 10 from foot.
I 251, 4.	و گفت انج	129, 3 from foot.
I 251, 6.	و گفت انج	71, 3.
I 251, 12.	نقلست انج	84, 17.
I 252, 12.	و گفت انج	16, last line.
I 253, 16.	و گفت جنیدین سال انج	Cf. 193, 20.
I 255, 4.	نقلست انج	141, 22.
I 255, 20.	نقلست انج	201, 6 from foot.
I 255, 25.	نقلست انج	125, last line.
I 256, 2.	نقلست انج	112, 4 from foot.
I 256, 9—11.	نقلست انج	190, 4 from foot.
	down to بیت السباع کویند	
I 257, 3.	نقلست انج	177, 3.
I 257, 9—14.	نقلست انج	91, 23.
	down to من از غیب می گیرم	
I 259, 1.	و گفت انج	59, 3 from foot.
I 259, 4.	و گفت انج	106, 9 from foot.
I 259, 9.	و گفت سرجه افتنها انج	77, last line.
I 259, 12.	و گفت انج	63, 6 from foot.
I 259, 17.	و گفت انج	61, 7.

T. A.		R. Q.
I 259, 18.	و گفت آنچه	17, 20.
I 259, 20.	و گفت آنچه	107, 5.
I 260, 2.	و گفت آنچه	112, 16.
I 260, 5.	و گفت آنچه	97, 5 from foot.
I 261, 11—12.	و دست نداده آنچه تا خلوت نگیرد down to	68, 10.
I 261, 18.	و گفت آنچه	80, 7.
I 261, 19.	و گفت آنچه	145, 2.
I 262, 2.	و گفت آنچه	113, 7 from foot.
I 262, 8.	و گفت آنچه	90, 3 from foot.
I 262, 17.	و گفت آنچه	120, 7 from foot.
I 263, 2.	و گفت آنچه	120, 9.
I 263, 6.	و گفت آنچه	139, 9 from foot.
I 263, 12.	و گفت آنچه	83, 4, from foot.
I 264, 4.	و گفت آنچه	Cf. 90, 15.
I 264, 9.	و گفت آنچه	89, 2.
I 264, 14.	و گفت آنچه	90, 9 from foot.
I 266, 4.	برسیزند آنچه	112, 6 from foot.
I 266, 24.	برسیزند آنچه	55, 8.
I 267, 6.	و گفت آنچه حکمت مدار down to	157, 5.
I 267, 7.	گفتند آنچه	146, 6 from foot.
I 268, 9—14.	نقلست آنچه مسلمان شد down to	164, 23.
I 269, 8—16.	و مادر و پدرش آنچه مسلمان شدند down to	11, 2.
I 269, 18.	محمد بن منصور الطوسی آنچه	197, 6.
I 269, 23.	نقلست آنچه	130, 2.
I 270, 5.	نقلست آنچه	76, 6.
I 272, 4.	و گفتند آنچه	149, 1.
I 272, 8.	و گفت آنچه	63, 16.
I 272, 23.	سری گفت آنچه	11, 1.
I 273, 3—5.	سری سقطی گفت آنچه پروانه آمده ام down to	11, 11 from foot.
I 273, 6.	بعد از وثاق آنچه می گویند down to	10, last line.

T. A.		R. Q.
I 273, 13—16.	نقلست الخ down to رغبت کردم	11, 10 from foot.
I 273, 18—24.	محمد بن الحسين الخ down to این ترا کفایت است	11, 12.
I 273, 24.	سری گفت الخ	11, 7.
I 275, 5.	تا روز دیگر الخ	11, 7 from foot.
I 275, 8.	و کس در ریاضت الخ	11, 2 from foot.
I 275, 11.	و گفت الخ	84, 14.
I 275, 12.	و گفت الخ	12, 11 and 72, 10.
I 275, 13.	و گفت الخ	77, 5.
I 275, 18.	جنید گفت الخ	12, 21.
I 276, 17.	نقلست الخ	197, 2.
I 276, 25.	نقلست الخ	134, 9.
I 277, 20.	نقلست الخ	12, 4.
I 280, 17.	و ساخن اوست الخ	57, 3.
I 280, 20.	و گفت الخ	12, 8.
I 280, 24.	و گفت الخ	58, 9 from foot.
I 282, 5.	و گفت الخ	115 8, from foot.
I 282, 15.	و گفت الخ	120, 19.
I 282, 20.	و گفت الخ	12, 1.
I 283, 4.	و گفت الخ	66, 4 from foot.
I 283, 5.	و گفت الخ	112, 21.
I 283, 13.	نقلست الخ	101, 19.
I 283, 18—20.	جنید گفت الخ down to رسوا شوم	12, 16.
I 284, 11.	از بزرگی سوال کردند الخ	199, 9.
I 284, 20.	نقلست الخ	114, 24.
I 285, 14.	و گفت الخ	216, 20.
I 286, 17.	نقلست الخ	108, penult.
I 286, 23.	نقلست الخ	210, 8 from foot.
I 287, 13.	و گفت الخ	19, 7 from foot.
I 287, 14.	و گفت الخ	19, 10 from foot.
I 287, 19.	و گفت الخ	19, 6 from foot.
I 288, 12—13.	بو حفص را برسیدند الخ down to احمد خسرویه	19, 13.
I 289, 10.	و جسون جیبی معاذ را زی الخ	121, penult.

T. A.		R. Q.
I 293, 18.	و كفت الخ	19, 21.
I 294, 4.	جون اورا وفات الخ	19, 18.
I 295, 1.	ابن جلا كويذ الخ down to ايندجا	20, 21, and 78, 8.
I 295, 3.	و ابن جلا كويذ الخ	20, 4.
I 295, 4.	نقلست الخ	20, 7.
I 295, 7.	و اصحاب را كفتي الخ	20, 10.
I 295, 8.	يك روز الخ	20, 13, and 92, 12.
I 295, 11.	و كفت الخ	20, 12.
I 295, 12.	و كفت الخ	20, 15 and 79, 21.
I 296, 7	ابو العباس الخ	198, last line.
I 296, 20.	و كفت الخ	99, 1.
I 297, 6.	و كفت الخ	105, 7 from foot.
I 297, 7.	و كفت الخ	20, 6.
I 297, 15.	و كفت الخ	89, 9 from foot.
I 297, 17.	و كفت الخ	167, 9 from foot.
I 298, 4.	و كفت الخ	20, 5.
I 298, 5.	نقلست الخ	162, 20.
I 302, 10.	و كفت الخ	77, 3 from foot.
I 302, 12.	و كفت الخ	118, 5.
I 302, 17.	و كفت الخ	19, 6.
I 302, 20.	و كفت الخ	151, 4.
I 303, 2.	و كفت الخ	116, 20.
I 303, 4	و كفت ولي الخ	138, 8 from foot.
I 303, 8.	و كفت الخ	86, 19.
I 303, 12.	و كفت الخ	56, 12.
I 304, 1.	و كفت الخ	66, 6 from foot.
I 304, 23.	و كفت الخ	90, 5 from foot.
I 305, 2.	و كفت الخ	82, 2
I 305, 16.	و كفت الخ	78, 2.
I 306, 5.	و كفت الخ	59, 24.
I 306, 8.	و كفت تنهائى الخ	60, 4.
I 306, 13.	و كفت الخ	172, 13.
I 307, 2.	و كفت الخ	71, 3.

T. A.		R. Q.
I 307, 5—6.	و گفت النخ down to نكاه درى	174, 15.
I 307, 6—7.	و علامت النخ down to با راحت بلام	174, 15. ¹
I 307, 12.	و گفت النخ	63, 4.
I 307, 13.	و گفت النخ	63, 10.
I 307, 20.	و گفت النخ	19, 1.
I 308, 9.	و گفت النخ	66, 18.
I 308, 14.	و گفت النخ	89, 18.
I 308, 15.	گفتند النخ	167, 5 from foot.
I 308, 17.	بك روز النخ	146, 5 from foot.
I 308, 21.	گفتند النخ	170, 16.
I 310, 11.	و گفت النخ	141, 17.
I 310, 13.	و گفت النخ	116, 19.
I 310, 19.	و گفت النخ	74, 3.
I 311, 15—19.	بس جون در نشاپور النخ down to و مال بپرندند	19, 4.
I 312, 19.	نقلست النخ	207, 7.
I 314, 9.	نقلست النخ	68, 8 from foot.
I 315, 3.	و گفت النخ	26, 2.
I 315, 6.	و گفت علامت رجا النخ	73, 15.
I 315, 7.	و گفت النخ	26, 3 and 125, 4.
I 315, 10.	نقلست النخ	26, 3.
I 318, 25—319, 5.	در مسجد شدم down to جنين حالتى طاهر شد	183, 5.
I 321, 6.	نقلست النخ	26, 10.
I 321, 10.	و گفت النخ	26, 11.
I 322, 3.	و گفت النخ	159, 9 from foot.
I 322, 4.	و گفت النخ	113, 5.
I 322, 6.	و گفت النخ	26, 8.
I 322, 14.	و بعد از وفات النخ	209, 20.
I 324, 2—5.	و گفت ما جندين كاه النخ down to فايده نبوت	Cf. 54, 5.
I 325, 16—18.	جون مجلس گوئى النخ down to باطن ترا	103, 19.

¹ Qushayrî attributes this saying to Abû 'Uthmân (probably Abû 'Uthmân al-Hîrî).

T. A.		R. Q.
I 326, 4.	و كفت الحج	72, 12.
I 326, 15—16.	فتوت الحج	19, last line.
I 326, 20—23.	down to ناطلبين است و بو حفص الحج	151, 17.
I 327, 9.	down to أموخته	157, 8.
I 327, 15—20.	نقلست الحج بس ابو حفص الحج	97, 12.
I 329, 2.	down to تبرك شوذ	19, last line.
I 329, 4.	بو على تقفي الحج	69, 11.
I 329, 22.	برسيزند الحج	145, 20.
I 329, 24.	و كفت الحج	83, 17.
I 330, 2.	و كفت الحج	70, 11.
I 330, 3.	و كفت الحج	146, 21.
I 330, 4.	و كفت الحج	125, 9 from foot.
I 330, 23.	و كفت الحج	19, 3 from foot.
I 331, 5.	و كفت الحج	61, 18.
I 331, 17.	ازو برسيزند الحج	144, 3 from foot.
I 332, 24—25.	روا نبوذ الحج	21, 16.
I 333, 10.	down to سخس كفتن	21, 24.
I 333, 14.	و كفت الحج	149, 2.
I 333, 16.	و كفت الحج	21, 23.
I 333, 19.	و كفت الحج	95, 7.
I 333, 21.	و كفت الحج	21, 18.
I 333, 22.	و كفت الحج	21, 20.
I 334, 7.	و كفت الحج	82, 20.
I 334, 15.	و عبد الله منازل الحج	21, 20.
I 334, 19.	برسيزند الحج	90, 10.
I 334, 20.	و كفت الحج	89, 8.
I 334, 23.	و كفت الحج	144, 8.
I 335, 12.	سبب توبه او الحج	21, 7.
I 335, 16.	نقلست الحج	75, 9.
I 337, 20.	و كفت الحج	21, 5.
I 337, 23.	و كفت الحج	21, 5.
I 338, 5.	جنون منصور وقت كرت الحج	21, 9.

T. A.		R. Q.
II 2, 3.	و گفت النخ	97, 8.
II 2, 6.	و نفت النخ	21, 14 <i>in marg.</i> , and 125, 18.
II 2, 10.	و گفت النخ	73, 23.
II 2, 12.	و نفت النخ	166, 8.
II 2, 13.	و گفت النخ	21, 1.
II 3, 15.	و گفت النخ	21, 2.
II 4, 3.	فتوح موصلى گوید النخ	20, 23.
II 4, 13.	و گفت النخ	20, 6 from foot.
II 4, 14.	و گفت النخ	20, 5 from foot.
II 4, 16.	و گفت النخ	20, 4 from foot.
II 4, 17.	و گفت النخ	20, 2 from foot.
II 4, 18.	و گفت النخ	20, 2 from foot.
II 4, 19.	و گفت النخ	20, 3 from foot.
II 4, 21.	و گفت النخ	73, 16.
II 7, 2.	و جنید هفت ساله بود النخ	95, 17. Cf. 96, 2.
II 8, 20.	و گفت النخ	21, 4 from foot.
II 10, 23—11, 16.	جون سخن جنید النخ در حال مسلمان شد down to	128, 24.
II 11, 24.	و یکی ازو برسیذ النخ	22, 17.
II 12, 10.	نقلست النخ	111, 12.
II 13, 9.	جعفر بن نصیر النخ	84, 5 from foot.
II 15, 9.	گفتند النخ	161, 23.
II 16, 7.	و یکی بنصذ دینار النخ	88, 18.
II 16, 12.	نقلست النخ	86, 10 from foot.
II 16, 24.	نقلست النخ	191, 3 from foot.
II 17, 10.	و گفت النخ	83, 21.
II 18, 15.	نقلست النخ	139, 5 from foot.
II 20, 13.	نقلست النخ	182, 3 from foot.
II 21, 20.	نقلست النخ	103, 4.
II 23, 1.	گفت فتوت النخ	121, 9.
II 23, 19.	و گفت النخ	7, 4 from foot.
II 23, 21.	و گفت النخ	22, 7.
II 23, 22.	و هرکه حافظ قران النخ	22, 10.
II 24, 6.	و گفت النخ	83, 15.
II 24, 14.	و گفت النخ	117, 6 from foot.

T. A.

- II 24, 20.
 II 24, 24.
 II 25, 4.
 II 25, 7.
 II 25, 23.
 II 26, 8.
 II 27, 7.
 II 27, 9.
 II 27, 17.
 II 27, 18.
 II 28, 6.
 II 28, 7.
 II 29, 3.
 II 29, 4.
 II 29, 5.
 II 29, 8.
 II 29, 10.
 II 29, 12.
 II 30, 1.
 II 30, 5.
 II 30, 13.
 II 30, 16.
 II 30, 17.
 II 30, 18.
 II 30, 19.
 II 30, 22.
 II 31, 10.
 II 31, 13.
 II 31, 18.
 II 31, 21.
 II 31, 23.
 II 32, 1.
 II 32, 7.
 II 32, 15.
 II 32, 20.
 II 33, 1.

R. Q.

- و گفتم الخ 60, 8.
 و گفتم الخ 98, 10 from foot.
 و گفتم الخ 22, 6.
 و گفتم الخ 109, 7 from foot.
 و گفتم الخ 109, 12.
 و گفتم الخ 144, 11.
 و گفتم الخ 149, 6.
 و گفتم الخ 149, 5.
 و گفتم الخ 148, 18.
 و گفتم الخ 148, 4 from foot.
 و گفتم الخ 168, 2.
 و گفتم الخ 167, 13.
 و گفتم الخ 159, 5 from foot.
 و گفتم الخ 159, 8 from foot.
 و گفتم الخ 4, 2 and 159, 22.
 و گفتم هر محبت الخ 171, 23.
 و گفتم الخ 152, 6.
 و گفتم الخ 170, 3 from foot.
 و گفتم الخ 103, 3.
 و گفتم الخ 22, 8.
 و گفتم الخ 107, last line.
 و گفتم الخ 95, 12.
 و گفتم الخ 95, 8.
 و گفتم الخ Cf. 65, 4 from foot.
 و گفتم الخ 114, 14.
 و گفتم الخ 113, 22.
 و گفتم الخ 98, 3.
 و گفتم الخ 121, 20.
 و گفتم الخ 116, 6 from foot.
 و گفتم الخ 105, 23.
 و گفتم الخ Cf. 70, 13.
 و گفتم الخ 54, 3 from foot.
 پرسیدند الخ 179, penult.
 و باز پرسیدند الخ 149, 4.
 از توحید سوال کردند الخ 158, 4 from foot.
 باز پرسیدند الخ 6, 6.

T. A.	
II 33,	6.
II 34,	22.
II 36,	15.
II 37,	7.
II 39,	21.
II 40,	2.
II 40,	3.
II 41,	7.
II 41,	12.
II 41,	14.
II 41,	17.
II 41,	25.
II 42,	19.
II 42,	24.
II 43,	3.
II 43,	13.
II 43,	23.
II 44,	9.
II 44,	15.
II 44,	22.
II 44,	23.
II 45,	4.
II 45,	8.
II 45,	11.
II 45,	16.
II 45,	22.
II 46,	20.
II 46,	21.
II 47,	23.
II 48,	4.
II 52,	19.
II 53,	8.
II 55,	3.
II 55,	11.
II 55,	20.

R. Q.	
سؤال کردند الخ	169, last line.
گفتند الخ	81, 13.
جریبی گفت الخ	208, 3 from foot.
نقلست الخ	177, 11.
و گفت الخ	25, 11.
و گفت الخ	148, 8 from foot.
و گفت الخ	99, penult.
و گفت الخ	26, 5 from foot.
و گفت الخ	210, 4 from foot.
و گفت الخ	173, 8.
و گفت الخ	26, 9 from foot.
نقلست الخ	211, 13.
و گفت الخ	93, 15.
و گفت الخ	193, 12.
و گفت الخ	196, 23.
نقلست الخ	64, 4 from foot.
و گفت الخ	139, 8.
و گفت الخ	5, last line.
و گفت الخ	123, 4 from foot.
و گفت الخ	7, 15.
و گفت الخ	26, 10 from foot.
و گفت الخ	160, 12.
و گفت الخ	99, 3.
و از تصوف الخ	149, 3.
و گفت توکل الخ	90, 16.
گفتند الخ	144, 20.
و ابو محمد مغازی الخ	23, 18.
و در ابتدا الخ	23, 20.
و آنکه بدجله رفتم الخ	Cf. 191, 6 fr. foot.
نقلست الخ	131, 3 from foot.
نقلست الخ	203, 8 from foot.
نقلست الخ	201, 9.
و گفت تصوف ترك الخ	23, 13.
جنید گفت الخ	23, 17.
اهل طریقت الخ	22, penult.

T. A.		R. Q.
II 57, 17—20.	و ساخن اوست الحج down to ساخط بوذه ام	22, last line, and 106, 3.
II 57, 20.	منكرى بوذ الحج	130, 8 from foot.
II 58, 7.	نقلست الحج	130, penult.
II 59, 2.	نقلست الحج	119, 4.
II 59, 14.	و كفت الحج	23, 3.
II 59, 18.	و كفت الحج	109, 19.
II 59, 22.	و كفت الحج	109, 18.
II 59, 23.	و كفت الحج	23, 8.
II 59, 24.	و كفت الحج	58, 22.
II 60, 2.	و كفت الحج	22, 9 from foot.
II 60, 3.	و كفت الحج	Cf. 23, 14.
II 60, 6.	و كفت الحج	23, 2 and 164, 4.
II 60, 14.	و كفت الحج	65, 23.
II 60, 16.	و كفت الحج	77, 5.
II 60, 17.	و كفت الحج	70, last line.
II 60, 20.	و كفت الحج	99, 5 from foot.
II 60, 21.	و كفت الحج	95, 22.
II 60, 24.	و كفت الحج	90, 19.
II 61, 1.	و كفت الحج	115, 21.
II 61, 2.	و كفت الحج	97, 14.
II 61, 7.	و كفت الحج	152, 6.
II 61, 9.	و كفت الحج	120, 19.
II 62, 15.	و كفت الحج	112, 19.
II 62, 16.	و كفت الحج	128, 3.
II 62, 23.	در حال مرض موت الحج	23, 2 and 164, 4.
II 63, 9.	ابو عمرو دمشقى الحج	23, 9 from foot.
II 63, 13.	و كفت الحج	23, last line.
II 63, 22.	نقلست الحج	145, 9.
II 63, 24.	و كفت الحج	209, 1.
II 64, 4.	برسيذند الحج	145, 12.
II 64, 6.	و كفت الحج	23, 5 from foot.
II 64, 9.	و كفت زاعد الحج	65, 10 from foot.
II 64, 11.	و كفت الحج	63, 14.
II 64, 12.	و كفت صوفى الحج	149, 7 from foot.
II 64, 12.	و كفت اكرنه الحج	146, 23.

T. A.		R. Q.
II 61, 14.	و گفت آنچه	70, 16.
II 61, 19.	و نقلست آنچه	23, 3 from foot.
II 65, 8.	و گفت آنچه	21, 11.
II 65, 14.	و برسیذند آنچه	4, 13.
II 65, 21.	و گفت آنچه	24, 13.
II 65, 24—66, 4.	و گفت آنچه	24, 8.
	down to باز گیرد	
II 66, 4.	و حکم حکیم آنچه	24, 4.
II 66, 7.	گفتند آنچه	153, 7 from foot.
II 66, 10.	و گفت آنچه	148, 3 from foot.
II 66, 14.	و گفت آنچه	160, 8.
II 66, 15.	و گفت آنچه	166, 14.
II 66, 24	و گفت آنچه	100, 3.
II 67, 1.	و شکر آنچه	95, 13.
II 67, 1.	و گفت آنچه	55, 11.
II 67, 7.	و گفت رضا آنچه	104, last line.
II 67, 8.	و گفت آنچه	105, 24.
II 67, 9.	و گفت آنچه	112, 7 from foot.
II 67, 10.	نقل است آنچه	24, 5.
II 69, 22.	و گفت آنچه	29, 5 from foot.
II 70, 5.	و گفت آنچه	27, 9 from foot.
II 70, 6.	و گفت آنچه	27, 8 from foot.
II 70, 7.	و گفت آنچه	27, 7 from foot.
II 70, 11.	و گفت آنچه	103, 15.
II 71, 5.	و گفت آنچه	83, 12.
II 73, 2.	و گفت آنچه	160, 14.
II 73, 4.	و گفت محبت آنچه	170, 5.
II 73, 8.	و گفت آنچه	115, 16.
II 73, 14.	و گفت آنچه	89, 23.
II 73, 16.	و گفت آنچه	167, 4.
II 73, 17.	و گفت آنچه	105, 23.
II 73, 22.	و گفت تواضع آنچه	81, 25.
II 73, 22.	و گفت تقوی را آنچه	61, 12.
II 74, 2.	و گفت آنچه	150, 5 from foot.
II 74, 6.	برسیذند آنچه	174, 21.
II 74, 7.	گفتند آنچه	174, 22.

T. A.		R. Q.
II 71, 18.	نقل است الخ	151, 3 from foot.
II 75, 21.	و كفت الخ	29, 10.
II 75, 22.	و كفت الخ	29, 11.
II 75, 23.	و كفت الخ	29, 12.
II 75, 24.	و كفت الخ	29, 11.
II 76, 9.	و كفت الخ	147, 8 from foot.
II 76, 22.	و كفت جهل سل الخ	146, 10 from foot.
II 77, 8—9.	و كفت الخ	114, 25.
	down to شمشير زعم	
II 78, 10.	و كفت الخ	81, 7 from foot.
II 80, 10.	و كفت الخ	31, 16.
II 80, 15.	و كفت الخ	31, 15.
II 80, 20.	و كفت الخ	98, 3 from foot.
II 81, 8.	و كفت الخ	31, 19.
II 81, 11.	يكى ازو برسيد الخ	166, 5 from foot.
II 81, 24.	و كفت الخ	90, 4.
II 82, 20.	و او تقديم الخ	172, 7 from foot.
	down to تقديم داننده اند	
II 82, 24.	نقلست الخ	171, 20.
II 83, 3.	نقلست الخ	171, 20.
II 84, 2.	نقلست الخ	25, 13.
II 84, 6.	ابو محمد مغازي الخ	25, 21.
II 85, 7.	و كفت الخ	170, 14.
II 85, 16.	و كفت الخ	148, 6 from foot.
II 85, 24.	نقلست الخ	57, 3 from foot.
II 86, 3.	درويشي كفت الخ	128, 11.
II 86, 18.	نقلست الخ	30, 15.
II 88, 1.	و بو عثمان حيرى الخ	24, 18.
II 88, 5.	و بو عثمان حيرى الخ	24, 21.
II 88, 23.	و كفت الخ	24, 21.
II 88, 24.	و كفت الخ	24, 6 from foot.
II 88, 25.	و كفت الخ	24, 23.
II 90, 9.	نقلست الخ	132, 15.
II 90, 15.	برسيدند الخ	33, 23.
II 90, 20.	و كفت الخ	4, 9 from foot.
II 90, 24.	و كفت الخ	33, 24.

T. A.		R. Q.
II 91, 3.	نقلست آنچه	33, 24.
II 93, 20.	سخن اوست آنچه	26, 14.
II 99, 15.	و گفت آنچه	121, 21.
II 101, 6.	و گفت آنچه	31, 8.
II 103, 5.	و مریدان را آنچه	26, 21.
II 105, 1.	و گفت آنچه	167, 16.
II 105, 8.	و گفت آنچه	26, 18.
II 106, 6.	و گفت آنچه	147, 3 from foot.
II 106, 17.	و گفت آنچه	98, 23.
II 106, 18.	و گفت آنچه	98, last line.
II 108, 2.	و گفت آنچه	30, 7 from foot.
II 108, 4.	و گفت آنچه	30, 4 from foot.
II 108, 10.	و گفت آنچه	115, 22.
II 109, 5.	و گفت آنچه	107, 3.
II 110, 6.	عزیز بن عثمان مکتب آنچه	27, 9.
II 110, 8.	و سخن اوست آنچه	27, 10.
II 110, 15.	و گفت آنچه	98, 19.
	down to از یقین بحرف	
II 111, 4.	نقلست آنچه	164, 9.
II 111, 20.	و سبب آنکه او را آنچه	29, 19.
II 112, 18.	و گفت آنچه	128, 8.
II 112, 21.	و گفت آنچه	147, 6 from foot.
II 112, 24.	و گفت آنچه	29, 23.
II 113, 2.	نقل است آنچه	29, 10 from foot.
II 113, 17.	نقل است آنچه	93, 20.
II 114, 17.	نقلست آنچه	29, penult.
II 114, 21.	و گفت آنچه	29, 4 from foot.
II 115, 1—2.	یکم وصیت خواست آنچه	29, penult.
	down to در پیش داری	
II 115, 12.	و گفت آنچه	128, 17.
II 115, 23.	و عزم در خواست دل آنچه	27, 3.
II 116, 3.	و گفت آنچه	27, 4.
II 116, 10.	و گفت آنچه	27, 5.
II 116, 12.	و گفت آنچه	27, 7.
II 117, 2—4.	و کارهای او آنچه	26, 3 from foot.
	down to عادت کرده بود	

T. A.		R. Q.
II 117, 5.	و بیوسنه سفر کردی الخ	153, 4 from foot.
II 117, 18.	و گفت الخ	26, last line.
II 117, 24.	و گفت الخ	26, last line.
II 119, 2.	و گفت الخ	138, 7 from foot.
II 119, 8.	و گفت الخ	110, penult.
II 119, 10.	و گفت الخ	107, 8 from foot.
II 120, 3.	و در ابتدا الخ	151, 4 from foot.
II 121, 2.	و گفت الخ	156, 10 from foot.
II 122, 10.	نقلست الخ	211, 5.
II 122, 16.	و گفت الخ	207, 10 from foot.
II 123, 2.	و گفت الخ	129, 8 and 149,
II 123, 3.	و گفت الخ	124, 8. (10.)
II 123, 4.	و گنت الخ	170, 22.
II 123, 17.	و گفت الخ	142, 8 from foot.
II 124, 1.	و گفت الخ	109, 11.
II 124, 3.	و گفت الخ	31, 12.
II 125, 24.	شبی خادم الخ	79, 18.
II 126, 4.	و گفت الخ	147, 21.
II 126, 7.	و گفت الخ	203, 4 from foot.
II 126, 17.	نقلست الخ	155, 15.
II 127, 21.	و گفت الخ	211, 9.
II 130, 22.	ابو احمد صغیر الخ	33, 3 from foot.
II 131, 3.	و گفت الخ	104, 4 from foot.
II 131, 4.	و گفت الخ	5, 11.
II 131, 5.	و گفت الخ	33, 8, from foot.
II 131, 10.	و گفت الخ	87, 22.
II 131, 12.	و گفت زهد الخ	65, 9 from foot.
II 131, 12.	و گفت اندوه الخ	76, penult.
II 131, 13.	و گفت الخ	73, 8 from foot.
II 131, 14.	و گفت فقر الخ	146, 20.
II 131, 14.	و گفت یقین الخ	97, 18.
II 131, 15.	برسیزند الخ	106, 24.
II 131, 17.	برسیزند الخ	147, 11 from foot.
II 132, 8.	و آداب او الخ	150, last line.
II 133, 17.	و گفت الخ	115, 7 from foot.
II 133, 21.	و گفت الخ	27, 18.

T. A.		R. Q.
II 131, 2.	و گفت آلتخ	100, 11.
II 131, 5.	و برسیدند آلتخ	59, 5 from foot.
II 131, 14.	و گفت آلتخ	27, 21.
II 139, 10.	نقلست آلتخ	89, penult.
II 139, 21.	و گفت آلتخ	166, 19.
II 139, 24.	و گفت آلتخ	90, 20.
II 148, 9—12.	اورا گفتند آلتخ مقدار باشد	90, 21.
II 148, 12.	در توکل آلتخ	91, 3.
II 149, 12.	و گفت آلتخ	201, 18.
II 149, 17.	و گفت آلتخ	202, 20.
II 149, 23.	نقلست آلتخ	197, 17.
II 150, 6.	حامد اسود گفت آلتخ	120, 14.
II 150, 11.	و یکی گفت آلتخ	151, 9.
II 150, 21.	و گفت آلتخ	91, 4 from foot.
II 151, 2.	نقلست آلتخ	191, 15.
II 151, 21.	و مریدی نقل کرد آلتخ	201, 4.
II 152, 5.	و گفت آلتخ	203, 10 from foot.
II 152, 8.	و گفت آلتخ	90, last line.
II 152, 11.	و درویشی گفت آلتخ	151, 3.
II 152, 24.	و گفت آلتخ	83, last line.
II 155, 7.	و گفت آلتخ	99, 5.
II 155, 17.	و گفت آلتخ	28, 1.
II 156, 4.	و عرک ترک شدوت کند آلتخ	81, 6 from foot.
II 156, 5.	و گفت آلتخ	89, 16.
II 156, 7.	و گفت آلتخ	99, last line.
II 156, 8.	و گفت آلتخ	103, 16.
II 156, 10.	و گفت آلتخ	28, 3.
II 156, 19.	و گفته اند آلتخ	27, last line and 162, 8 from foot.
II 158, 4.	نقلست آلتخ	108, 18.
II 158, 8.	نقلست آلتخ	92, 11 from foot.
II 158, 18.	و گفت آلتخ	29, 14.
II 158, 20.	و گفت آلتخ	29, 15.
II 158, 22.	و گفت آلتخ	29, 16.
II 159, 14.	و گفت حکما آلتخ	68, 13.

T. A.		R. Q.
II 159, 23.	و جوم وفتش النخ	161, last line.
II 162, 2.	ياك مظلّم النخ	163, 8.
II 163, 9.	روزی جمعی بیس رفتند النخ	101, 1.
II 164, 7-10.	نقلست النخ down to محاجوب بود	206, 7 from foot.
II 164, 25.	نقلست النخ	118, 7 from foot.
II 165, 9.	و گفت النخ	Cf. 82, 3.
II 167, 18.	و یکبار النخ	60, 4.
II 169, 9.	نقلست النخ	213, 16.
II 170, 13.	نقلست النخ	203, 6 from foot.
II 171, 4.	یک روز النخ	Cf. 161, 3 fr. foot.
II 173, 16.	روزی شبلی النخ	182, 24.
II 175, 11.	گفتند النخ	159, 3 from foot.
II 175, 22.	و گفت النخ	149, 14.
II 175, 24.	و گفت النخ	149, 16.
II 176, 1.	و گفت النخ	149, 16.
II 176, 2.	و گفت النخ	149, 16.
II 176, 2.	و تصوف نشستن است النخ	149, 13.
II 176, 6.	محمیت رشک بردنست النخ	170, 10.
II 176, 11.	و گفت النخ	160, 12.
II 176, 21.	و گفت النخ	165, 21.
II 176, 23.	و از معرفت النخ	165, 23.
II 177, 4.	و گفت النخ	167, 8.
II 177, 16.	و گفت النخ	146, 7.
II 177, 17.	و برسیزند النخ	145, 6.
II 178, 8.	گفتند النخ	111, 6.
II 178, 24.	و گفت النخ	151, 6 from foot.
II 179, 1.	و گفت النخ down to افلاسیست	60, 4.
II 179, 5.	و گفت النخ	136, 2.
II 179, 8.	و گفت النخ	95, 21.
II 179, 23.	گفتند النخ	135, 8 from foot.
II 181, 10.	ابو محمد عروقی النخ	161, 3.
II 181, 17-19.	گفتند النخ down to نبدیرم	162, 5.
II 182, 4.	بار دیگر النخ	208, 6 from foot.

T. A.		R. Q.
II 183, 15.	و سخن اوست آنچه	151, 20.
II 188, 13.	و استند بو علی آنچه	157, 13.
II 188, 16.	بس گفت آنچه	157, 15.
II 188, 18.	و گفت آنچه	157, 18.
II 189, 23.	نقلست آنچه	141, 6.
II 190, 12.	نقلست آنچه	153, 8.
II 191, 23.	و گفت آنچه	106, 4.
II 192, 6.	نقلست آنچه	142, 3.
II 194, 1.	و گفت آنچه	176, 14.
II 194, 5-8.	حرکه بی ادبی آنچه	151, 2.
	سپارد زون down to	
II 194, 8.	و گفت آنچه	56, 5 from foot.
II 195, 23.	و گفت آنچه	67, 16.
II 197, 14.	صاحب توکل آنچه	90, 8 from foot.
II 197, 15.	و توکل بدایت آنچه	90, 7 from foot.
II 197, 18.	و گفت آنچه	107, 6 from foot.
II 256, 3.	و گفت آنچه	84, 8.
II 257, 1.	و از نجات اوست آنچه	32, 13.
II 257, 8.	و گفت آنچه	32, 12.
II 257, 9.	و گفت آنچه	32, 15.
II 257, 12.	و گفت آنچه	71, 14.
II 258, 4.	و گفت آنچه	157, 3 from foot.
II 258, 24.	و گفت آنچه	34, 8 and 83, 6 from foot.
II 259, 6.	چون شیب و فک کرد آنچه	138, 19.
II 261, 20.	و گفت آنچه	28, 20.
II 261, 23.	و گفت آنچه	28, 21.
II 262, 1.	و گفت آنچه	148, 23.
II 263, 1.	نقل کرده اند آنچه	185, 3.
II 263, 24.	از وی آید آنچه	107, 1.
II 264, 1.	و گفت آنچه	33, 17.
II 264, 2.	و گفت آنچه	33, 19.
II 264, 3.	و گفت آنچه	33, 21.
II 264, 15.	و گفت آنچه	33, 20.
II 264, 20.	و بو عثمان مغربی آنچه	29, 4.
II 264, 23.	ابو الحسن را پرسیدند آنچه	29, 5.

T. A.		R. Q.
II 265, 5.	و ازو برسیدند آنچه	29, 6.
II 265, 11.	و گفت آنچه	29, 8.
II 276, 10.	و گفت آنچه	71, 19.
II 276, 21.	و گفت آنچه	103, 24.
II 278, 3.	و گفت آنچه	28, 10 from foot, and 71, 18.
II 278, 4.	و گفت آنچه	55, 16.
II 278, 6.	و گفت آنچه	61, 20.
II 278, 12.	و گفت آنچه	166, 2.
II 278, 16.	و گفت عوض آنچه	28, 9 from foot.
II 278, 16.	و گفت قسمتها آنچه	6, 3.
II 278, 24.	و گفت آنچه	105, 2.
II 279, 2.	و گفت آنچه	105, 5.
II 280, 5.	و گفت آنچه	129, 6.
II 280, 8.	و گفت آنچه	116, 4 from foot.
II 280, 9.	و گفت آنچه	140, 6.
II 280, 10.	و گفت آنچه	111, 5.
II 280, 12.	و گفت آنچه	123, penult.
II 280, 15.	و گفت آنچه	149, 22.
II 280, 16.	و گفت آنچه	28, 7 from foot.
II 282, 13.	و سخن اوست آنچه	30, last line.
II 283, 4.	و گفت آفت آنچه	31, 5.
II 283, 9.	و گفت آنچه	31, 4.
II 285, 10.	نقلست آنچه	191, 9.
II 286, 11.	و گفت آنچه	57, 14; 79, 8; and 92, 11.
II 286, 12.	و گفت آنچه	149, 12.
II 286, 13.	و گفت آنچه	149, 11.
II 286, 15.	و گفت آنچه	73, 20.
II 286, 18.	و گفت آنچه	170, 3.
II 286, 19.	و برسیدند از توحید آنچه	6, 14.
II 287, 4.	و گفت آنچه	184, 18.
II 287, 16.	و برسیدند آنچه	180, 9 from foot.
II 287, 17.	و گفتند جلدی آنچه	30, 19.
II 287, 21.	و گفت آنچه	58, 9.
II 288, 5.	و برسیدند آنچه	181, penult.

T. A.		R. Q.
II 288, 11.	و جوں وقت و فائش الٰہ	162, 10.
II 290, 10.	و گفت الٰہ	35, 7.
II 290, 14.	و گفت الٰہ	158, 3 from foot.
II 290, 24.	و گفت الٰہ	35, 8.
II 291, 1.	و گفت الٰہ	153, 19
II 291, 6.	و گفت الٰہ	181, 4.
II 291, 7.	و گفت الٰہ	181, 2.
II 291, 11.	و گفت الٰہ	150, 2.
II 304, 14.	کسی اورا مغمزی الٰہ	5, 14.
II 305, 14.	و گفت الٰہ	33, 6.
II 305, 16.	و ازو برسیدند الٰہ	33, 4.
II 305, 18.	و گفت الٰہ	5, 12.
II 305, 20.	و گفت الٰہ	117, 23.
II 308, 14.	نقلست الٰہ	5, 8 from foot.
II 308, 17.	نقلست الٰہ	5, 22.
II 308, 20.	نقلست الٰہ	181, 9.
II 308, 23.	گفت الٰہ	180, 8 from foot.
II 309, 19.	و گفت الٰہ	59, 20.
II 309, 24.	و گفت الٰہ	34, 6 from foot.
II 310, 5—6.	برسیدند الٰہ	5, 6 from foot.
II 310, 19.	down to بر ایشان میروند	
II 310, 19.	و گفت الٰہ	103, 17.
II 311, 5.	و گفت الٰہ	135, last line.
II 311, 6.	و گفت الٰہ	167, 8 from foot.
II 311, 7.	و گفت الٰہ	78, 15.
II 311, 12.	و گفت الٰہ	138, 23.
II 313, 24.	نقلست الٰہ	154, 17.
II 314, 21.	نقلست الٰہ	123, 15.
II 315, 19.	و گفت الٰہ	34, 3 from foot.
II 315, 23.	و گفت الٰہ	107, 3 from foot.
II 316, 5.	و گفت الٰہ	121, 16.
II 316, 6.	و گفت الٰہ	136, 16.
II 316, 14.	اورا گفتند الٰہ	34, last line.
II 316, 18.	و گفت الٰہ	35, 3.
II 317, 2.	گفتند الٰہ	61, 7.
II 317, 5.	و سؤال کردند الٰہ	170, 8 from foot.

T. A.		R. Q.
II 317, 7.	و كفت النخ	170, 13.
II 317, 14.	و كفت النخ	58, 13.
II 317, 17.	و كفت النخ خلقاً النخ	174, 9.
II 317, 19.	و كفت النخ	101, 5 from foot.
II 317, 22.	و كفت النخ	121, 20.
II 318, 1.	و كفت النخ	103, 9.
II 318, 2.	و كفت النخ	66, last line.
II 319, 8.	نقلست النخ	208, 23.

VARIANTS.

1, 4. L. om. اعل. — 12. B. درجۀ دوم *bis*. Read مدرجۀ دوم. — 16. LI. نشنوندش; H. بشنود. — 17. LBI. اورا نبینند; B. بیند; H. به بیند. — 22. All the texts have راضی ترین, but راجی ترین seems to me a certain emendation.

2, 2. C. عقاب for عناب. — 3. و گفت الخ. Qushayrî (p. 97, l. 10) attributes this saying to Abû 'Abdallah al-Antâkî. — 4. H. عرشکی. — 5. C. هر چه شک است; I. که باشد. — 6. L. om. بر قدر عظمت. — 7. C. خدای. All the texts except C. read جد for صدق, which I restore from Qushayrî, p. 125, l. 18. — 8. L. جاسوس. — 9. L. تمام نعت. — 10. I. بیزارى for احتراز. — 11. LI. om. بروی اندر دنیا. — 12. Read خوف. — 13. LBMI. بزبان. Text C., and so Qushayrî, p. 21, l. 2: حفظ. — 14. LBMI. از تو. — 15. B. تصنیع. — 16. L. عام. CM. جمله علمها. — 17. عمل است. — 18. CM. عملها.

3, 1. LBI. om. from بقوت و to the end of the saying. Text C. — 7. L. او; M. بجز من. — 8. L. زمین و آسمان. — 9. C. زمین. — 10. L. om. میان before حق. — 11. C. طلب فضیلت. — 12. L. بخورد. — 13. LI. حبیق; B. خنیق; C. حقیق. H. has in marg. خبیق بضم خاء معجمه و فتح باء موحد و سکون یاء مثناة تحتانیة و قطب (cf. *Nafahât*, N° 57). — 14. B. سبقت. — 15. C. اعل تحقیق; M. جد و سبق; B. جذب و سبق. — 16. LI. اعل سبق. Text K.

4, 3. L. معاملات for ملامت. — 4. B. اول بار که. L. اعضا چهار است. — 5. LBI. کبر for کین; Qushayrî, p. 20, l. 27 has حقد. — 6. The MSS. read در سرّ for از سرّ, but cf. Qushayrî, *loc. cit.* — 7. The words بد ندارند appear to be corrupt. C. has و بد نگرداند شیوت را از دل مگر خوفی الخ; so the Bombay ed. — 8. C.

دلرا شکسته H. زنددل for زند. — 12. BCIMH. زندگانی for زندان
C. بوذ After. — 19. L. جیز. — 16. L. بسنته for بوسر I. دار و طمع مدار
که ترا از معصیت باز دارد و adds.

3, 3. M. عیج. — 4. All the MSS. except C. omit در آذیج and read
سلطان تریقت. — 10. L. om. مرنع for مرجع C. که تحقیقت
17. B. سید طویف. — 20. C. adds ثوری داشت after نظیر
— 24. L. اشارت.

6. 8. L. سبانت; IM. سابق. — 9. ندانسته is apparently the reading
of most MSS., but C. has نداشته, and so the Bombay ed. Read
آن عدل کرده است to کی بستانی L. om. — 21. L. om. مملک صفت

7, 1. L. om. زکوة before بستند. — 8. I supply گفت سری from C.
— 9. For می ندرستم which occurs in nearly all the texts I read with
C. (cf. Qushayrī, p. 95, l. 21) می گریستم. The words بس سری گفت
are supplied from C. — 12. C. زیر نردبان پایسه سری. — 13. L. بیباکی
for بیاسبانی. — 18. L. om. تو.

S, 1. L. جواعرا. — 8. C. بی ناگاه for بس. — 16. L. او. —
19. C. که تومی شائی. — 20. C. نشایند. — 24. H. یابد.

9, 2. C. بما پرداختی از حربیا; I. اگر مرتضی را; so MH. — 3. L.
حربیا for جرمیا. The text as it stands is unsatisfactory. — 5. After
کردندی که نو کشف الغطاء ما از ددت یقیناً M. adds نکفتی
و نیز گویند که از مرتضی رضی الله عنه پرسیدند که خدایا چه شناختی
— 8. C. وحییه for حسی; MH. جنسی. Read فیاس. — 10. C. بالای
for بعتر معرفت. — 13. L. om. ده. — 14. III. در معرفت C. —
15. After بردند C. adds: و چهار باب فرو بردند و چهار در پای ما کشیدند
— 21. C. در حیرت من گریستند. — 22. B. عیب ایشان. — I. بعلت
ایشان.

10, 1. C. بر زبان جنید با خلق سخن گفت. — 10. After انقواد C.
adds: و انما جعل اللسان علی انقواد دلیلاً; so I. in marg. — 11. C.
شد. — 13. C. بیرون for دون. — 16. BC. کتانی. See *Nafahāt*,
p. 142, l. 7 sqq. — 23. I. بالحرزفة for بالحرزفة, with سوز و درد written
beneath; B. بالحرزفة and so H. in marg.

11, 5. L. om. بگفتار مریدان. — 18. C. می آید. — 18. C. می آید.
B. فراموش در می آید. M. فراموش می بید شد. — 25. C. پست
for شب.

12, 6. I. از خداوند خون محجوب است; C. یا خداوند. — 7. I.
محبت نباشد. H. محنت باشد. — 18. BCMH. om. نشان. — 19. C. باشد.
I. نباشد for باشد. — 21. After خواند C. inserts the following anec-

و نقل است که در نسیم الارواح که در نور سیناست جنید: dot: در وجد بود و احباب یر گرد او رقص می کردند در آن حالت راعی بانگ زد که از برای خدا یر شما باد که سؤال مرا جواب دهید از غایت استغراق و ذوق اورا انتفات نکردند چون سماع ساکن شد بشیخ گفتند که راعی بانگ میزد و بدین اسلام سوگند می داد که مرا جواب دهید و از سماع بدو نپرداختیم شیخ با احباب بسوی راعب شدند راعب از صومعه فرود آمد پرسید که بزرگ شما کیست اشارت بشیخ کردند پس رهبان گفت این چه مذعب است و چه شریف است که شما می کنید از رقص و وجد و سماع این طریق مخصوص است بعام شیخ فرمود که این شیوه مخصوص است بقومی که شریف زهد سپرند در دار دنیا پس راعب گفت یا ابا القاسم دست من ده تا بلقاً رسم دست شیخ گرفت و گفت اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریک له واشهد ان محمداً عبده و رسوله که در انجیل چنین مکتوب است که خواص امت محمد علیه السلام حرکت کنند در سماع بشرط انقطاع و اعراض از دنیا و در دنیا خرقه و ثوبه و راتبه بسند کنند و بیش بدو انتفات نکنند این جماعت خواص امت محمد باشند

13, 3. All the MSS. except CM. omit from در بیش در بیش. میگوئیم. Text C. — 9. I restore نصیر for نصر on the authority of Qushayrī, p. 84, l. 5 from foot. — 10 C. alone has the correct reading وزیرى, all the other texts having زینت. See Qushayrī, *loc. cit.* — 19. M. تا کی.

14, 10. C. گفت تو این شیوه ندانی. — 19. M. بودئی. — 20. M. نیامدئی.

15, 3. I adopt قوه, the reading of C., instead of قوت. Cf. Arabic قوه. — 4. B. مهر for مهر. — 6. C. شبلی ازو سؤال کرد. — 7. C. باز این نه. جندان بندگی می باید تا بالای ما بنو آید. I. نیست که. — 8. LM. om. گفتند بوقت نزع. L. and the other MSS. except C. have for که ترا جد and apparently — 12. Most of the MSS. have صورتی; IM. صوتی for صوتی. — 22. L. علم و معرفت را.

16, 7. CMH. در دل. in I. در is supplied above. — 17. L. گوشت در مجلس. I. گوشت آدمی. BMH. مرد.

17, 19. After C. کجا شد او: proceeds. — 20. C. باز شد. After شد. علی. — 22. CH. و جندان دو تا نماز بگزارد که یر جای ماند. C. adds: ین سپل.

18, 2. C. معاملات ماست. — 4. L. and apparently the other MSS.

have *علي المحسنين*: the reading in the text is that of C, and the Bombay ed. — 12. LM. om. *شبيخ*. — 21. LI. *حكايت*. — 23. L. *تا* for *تو*.

19, 1. LM. om. *کار*. — 3. L. om. *اگر*. — 5. After *ایشانرا* C. adds: *و نقل است که جنودی* و نقل است که جنودی *شد روزی پی از زیر احباب نیند جنید یکسال با وی سخن نکفت گفت چه کردم گفت بی حرمتی کردی که پی زیر* — 19. C. *احباب بنیادی و هنوز یک قدم از جنودی بیرون نیند نبود* — 23. om. *آنج* in all the texts.

20, 1. L. *تنها بوزم*. — 5. L. om. *خون*. — 11. Read *بجملگی*. L. *خون* for *خونرا*. — 13. L. *بمصیحت شبيخ*. I. *زهر* for *کفر*. — 15. H. *بمجلس* for *با مسجد*. — 18. C. *بمقام دیگر رسیدم*; so Bombay ed. — 21. L. and the other MSS. *بمقام ذکر الله*; C. *بمقام دیگر رسیدم*.

21, 2. C. *هی در آینه*.

22, 3. L. *چگونه* for *چون*. — 4. C. *دیکررا*. — 13. IMH. om. *کردندی*. — 16. H. *جنبنندگان*. — 21. Before *ان اباب یضرب بالسيفین احياناً مع الکفر فی المعركة*: C. has *بذر تو الخ غلطید*. — 24. IH. *و تارة مع الشيطان و عو من النفس فاستبد بالیما یضرب*.

23, 4. LB. *میریدی*. — 6. C. *عرش* for *عرش*. — 12. M. *جهت* for *سپاحت*. — 16. L. om. *from اند* to *حق اندگان*. — 18. L. *سیاحت* for *شناخت*. — 19. L. *سیاحت*. After *نفس است* C. adds: *و گفت حقایق لازم و قصدهای قوی و محکم بر اهل آن باقی نگذار چیزی مگر که آن را از آن بریده گرداند و عیب اعتراض کننده پیش آن نیاید مگر که آن را منع کند و عیب تاویل موم روی بدو نیارد مگر که نصیحت مراد and نشستیها* for *نسبها* — 20. All the texts have *نشستی* for *نسبتی*. I restore these readings from Qushayrī, p. 7, l. 3 from foot: *اشرف المجالس واعلاها المجلس مع الفكرة فی میدان التوحید*. L. *میدان* for *میان*.

24, 3. L. *وسواس*. — 4 L. om. *تا وقتی*. — 5. L. om. *from بخلافی* to *کند*. — 20. MP. *کفر آنست که قیام کنی*. — 13. C. *دشمنان کند*. *شناخت*. This is probably the correct reading. — 23. L. *برسید*.

25, 4. After *دارد* C. adds: *و گفت غریب که بیغداد بیش از پنجره روز* و نفرماید —: *نکنند* C. adds after *مقام کند نشان فصول است* — 5. C. *عیدچکسرا* که شکبت کند — 8. L. and the other texts read *علمیان* for *علمان*, which is preserved by C. Qushayrī, p. 109, l. 5 from foot, has

علم العلماء. L. — 10. L. که نزدیک. — 11. LC. اگر از تو تحقیق بدانند. C. نرا for از تو. قریب; the other texts قریب; and so H; P. اگر تو خودرا بدانى بتحقیق. text LB. — 14. L. ساعت for طلب. — 21. CM. om. نیست یا. — 23. B. بلا for اندكى. L. افتاد. — 24. L. om. چون. CMH. هریدى, which is the correct reading: see Qushayrî, p. 109, l. 14. C. از قرابات.

26, 6. وگفت الخ. This saying is omitted in LBI. Text from P, — 7. H. has مشعبدان in marg. as a variant of مرقعیان; C. مرقعات. — 10. PMH. om. آموختن. — 12. LBI. om. from بانتهاء to کند. M. has بینا for بانتهاء; P. بضاعت. Text CH. — 15. MH. چراغ for خراج. — 17. C. منیت for تن; H. وصیت, and so MP. — 23. L. om. حزار.

27, 1. C. بدیدار چیزى. — 2. LBI. امیر for امیر. — 6. LBI. om. احوال. — 7. L. خالص for اخلاص. — 8. M. باکی for باکی. — 10. BMH. از اضغاسن. — 17. For رسمش, the reading of C., all the other texts have رحمتش. — 20. M. همان.

28, 8. After خاموش C. adds: زیبا که: وگفت پاکست عارف از هر دنسی زیبا که: عرف حق را می بیند در هر نفسی وگفت عارف آنست که از سر تو سخن — 9. L. اورا for وراء. — 19. C. اوست. — 21. L. با آنک for بلك. — 22. After علم است C. inserts بس معرفت است. — 24. LBIM عرف.

29, 1. MP. اشارت for اشارت. — 2. M. با اشارت مکر. After غدر است C. adds: و علم بحرکت غدرست. — 3. Though all the texts have خدای or خدا, the obvious reading is جدا, which is confirmed by Qushayrî, p. 159, l. 8 from foot: و وجود او. L. om. علم التوحید مباین لوجود. — 4. C. علم توحید را بساط فرا نوشته اند. — 6. C. حدود. H. سیر for سیر. — 9. Qushayrî, p. 171, l. 23 has لغرض for بعوض and بعوض for عوض. — 13. L. and the other MSS. read بی میل; H. به بی مثل. The correct reading is given by C. and Qushayrî, p. 170, penult. line. C. — 14. C. شجاعت for شجاعت. — 15. C. شجاعت. — 19. C. adds: و این فاضلترست چه. — 20. BM. میانند چه. — 21. L. با نیافت. — 23. LBI. روی نماید. I. corrects عین to غیب in marg. Text C. — 24. After نماید C. adds: وگفت وجد مصادقه است هرگاه که دل را ناکاه دولتی روی نماید آن وجدست و لغت زبان ندارد نقصان وجد با زیادتى علم و زبان دارد زیادتى وجد با نقصان علم. L. om. وگفت الخ; text from I.

30, 1. I give this saying as it stands in C., which agrees with Qushayrî, p. 103, l. 3 seq. L. and the other MSS. have simply بر فوت

شد. — 6. L. اعتراض; text CIM. — 7. L. نتوانستی. — 8. The MSS. except C. have *گرفتی حاصل*. LBIM. *مضرتت* for *حضرت*. — 9. L. است. *که* for *آنچه*. L. اعتراض. — 10. L. جبر for *جرا*. — 18. LCIM. *مهرید*, but see Qushayrī, p. 95, l. 8. — 23. I read *بگردد* with C. instead of *بگذرد*: Qushayrī, p. 113, l. 24 has *بیتقلب*.

31, 1. L. نشود. — 2 L. om. زبان. L. om. بدبیزد. — 3. L. نبذیرد. — 12. B. بجلی. — 14. L. نغار. Qushayrī, p. 121, l. 20 has *لا تمنافر*. Other variants are *تفخر*, *نقاد*, and *تدابیر*. — 15. After *کنی* C. adds: *و گفت تواضع از اعل*. — 16. After *بکف* C. adds: *و رنج دست باز داری*. — 24. II. *بیرون شوی*. L. and the other MSS. have *خوف*. I read *جوف* for *خوف*. The second part of this saying (*وترک آن*) is attributed by Qushayrī, p. 70, l. 13 to Abū 'Alī al-Daqqāq.

32, 1. C. *نصفی از طریقت توبه است*. — 4. LBCIM. *همه* for *همه*. — 5. LBCIM *کندر* می کند. تصدیق می کند. — 7 After *کفر* و گفت *زین از جمله وندت است و عین از جمله خضرات است* C. adds: *و گفت سماح محتاج است بسه چیز زمان مکان اخون* (p. 180, l. 2) has *استغرقت عذوبه سماح الکلام الارواح*, but *استغرقت* should be *استغرقت*. — 11. M. *خلق*. — 15. After *شریعت* C. adds: *و باز پرسیدند از تصوف گفت استعمال جمله اخلاق سنتی (سنی) و ترک جمله اخلاق دنی و باز پرسیدند که تصوف چیست گفت اهل بیته است که در میان* *عنوتی* for *غیرتی*. That the latter is the true reading appears from Qushayrī, p. 149, l. 5: *گفتند* *و رویمرا پرسیدند*. LB. *التصوف عنوة لا صلح فیها* C. adds: *توحید چیست گفت تمیز الربوبية عن العبودية گفتند این سخن* *مجمعل است اینرا بیانی بید گفت صفت بندگی است*.

33, 6. I read *اغراض* with C. and the Bombay ed. instead of *اعتراض*. — 9. C. *پنج وجه*. L. *تفکر*. — 20. BMIL. *مراقبت را انتظار*. C. *مراقبت است*. Perhaps we should read *مراقب*. — 21. LCM. *ترسند*. — 24. CH. om. *و* before *چون*.

34, 7. MPH. *و دیدن*. — 8. C. *و نفس اول خلقی است*. — 15. M. *نشود*. — 17. L. om. *بود* after *وی*. — 23. Read *سر* for *پیر*, *i. e.* *بر*, according to Qushayrī, p. 81, l. 14 seq.: *خفص الجناح*. C. has *داشتن نه* (read *بال*). — 24. L. om. *حجاب* before *عام*.

35, 5. After *بماند* C. adds: *گفت دل مومن کمی خوش بود گفت آن وقت که او در دل بود گفتند فلان کس خمر میخورد گفت مستی* *بماجماجه*. — 6. L. om. *نه*. — 8. M. *میطلبد نه بطریق*.

36, 15. BMH. حریری. — 20. The MSS. mangle this verse, LBIM. having in the first misra': انّی لاسحیبتنه فی التراب بیننا.

37, 5 L. om. در bef. صحر. — 11. After نوشته بود C. proceeds: و در زیر ساجاده نهاده بوضوگاه رفت تا باز آمدن حسین منصور آن گنجد بدید بردند و رختند = بردند و رفت. — 13. بود و رفته و اورا در وضوگاه خبر بود. Examples of this use occur in poetry (see Salemann and Shukovski's *Persische Grammatik*, p. 57 seq.), but not elsewhere in prose (cf., however, p. **164**, 22 and **181**, 22). Although the MSS., except L., omit رفت و, I think the archaism is admissible. It might be removed by reading بدید for بردند. — 16. L. برز زود for دزدن. — 21. L. کسی سّر ابلیس for کسی را ابلیس. — 23. BCIM. آن for از آن. — 24. L. اما سر نبرد for اما سرش ببردن; BIM. اما سر نبرد.

38, 2. After لیکن و C. proceeds: گاری کنیم اگر خلق جنتیت را قربان نیستی نکنیم و لیکن ملکیت را قربان مستحی کنیم ملکیت جنتیت بدل زبیم تا باری اگر معدومی نکردی که از گنج خبر نداری منتهی کردی که — مکذب باشی کسیت راستگوئی ندارد تا گویند کن من لجن آنج بداشت. — 7. After محبتت for مجسم. — 6. I. ترجمه for مناجات. — 5. LM. جانها بیش از سرّعا بیافرید و در مقام قرب بداشت و عمر. I. proceeds: جانها. — 8. L. دنیا for جان. — H. روز سجد و شصت بار کشف جمال آنج. — 11. BMH. کرامی تر. — 12. L. فحوی for فحوی. — 15. B. زمره for مر. — 21. C. has محبتت for نشان. — 18. L. نوشتند. BMH. حریری. — C. has و هرکرا حضرات جلت (sic) و وصلت and proceeds: الازواج for انقلوب حق باید با او بگوئید که تکونوا بالغیه الا بشق الاسرار و عمر کرا فقاء و رویت باید و مشاعده و معاینه با وی بگوئید که که تکونوا بالغیه الا بشق الازواج.

39, 2. L. om. from ازین که تا گفتند. — 5. BMH. حریری. — 6. L. om. بیش. — 13. All the texts save P. have عندکم و عندکم. — 16. L. om. و. — 21. C. وجود for وجد. LI. بیفتد. — 22. C. و رضا نیز در محبتت is derived from C. Apparently all the other texts have در رضا بیرون داخل است. محبتت.

40, 2. L. آنچه. — 7. M. معظم for معلم. — 8. I. in marg. اشارتی for اشارتی. — 11. B. لغت for لغت. H. علم. — 15. After بختند — و خوّازیان جماعتی اند ازین قوم که اقتدا بدو کرده اند C. adds: جواب. — 24. L. om. معنی آن فهم نکردند و اورا. — 17. L. om. from از. — After صفت این قوم م او میگوید که بعضی را از: ایشان چنان باشد که در گذشته باشند از حد نشان نصیبهای نفس

خوبش پس افتاده باشند در نشان نصیبه خوبش از خدای و در نشان حاجت خوبش خدای و آنکس که چنین بود گوید نیدانم تا چه میدنم و نیدانم تا چه میگویم و نمی دانم من کیم یا کجایم یا کدام یا چیم نامم محوشد مرا نام نیست و جاحل شدم مرا علم نیست و علم گشتم مرا جهل نیست و آشوفه بکسی که نداند که چه میگویم پس مراد ازین سخن مشاعده کند پس چون یکی را ازین قوم گویند که تو چه میخواهی گوید الله و تو چه میکنی گوید الله و اگر چنان بود الخ

اینجا C. 7. — بر نیامده C. 6. — بر او P. نیز بر B. 3. 41. — با C. از آنکه for ازیشان L. 9. — نرسید و حیرت در حیرت همان مخیر کردند L. om. from C. 6. — ایشان بودم با خوبشتم بودم به نقلست for و گفت LIM. 25. — لقمان گفت مرا to

20. — و مقّر for او مقّر C. 15. — so H. — بحجز يك بیرهن I. 5. 42. — پس یاد کردم که من سکونت یافتنم بغیر C. proceeds: شد شدم After عمر روز يك بار MH. 24. — او توکل کردم سوگند الخ

طالب for طالمان C. 6. — عیان است for باولیا می ماند M. 4. 43. — 13. Read — آلت حاجام L. 10. — خبری for جبر BC. 8. — علمان بناء این C. 15. — عباس الهدی M; عباس بن المهندی C. 14. — کردم 3. 1. 64. Qushayrī (p. text LIH. بناه خلیفه B; بناه دولت M; دونایق from foot) has: — تحت سقف ای اندونایق C. 18. — مر for جز C. 19. — بر یکدیگر تا چرا چون C. continues: حرف بود After. — از C. om. — نسیارد خواست for از انس M. 20. — حرف هست با یکدیگر آرام می توانند گرفت بود L. om. — 23. L. om. — چون L. om. — اعمال را for عمل C. 21. — نتواند LI.

قرب for هر که C. alone has; the other texts — 7. After H. تعالى proceeds: یکنبار متاجلی شود و ابو بکر را رضی الله عنه صد بار و هر کسی را در خور آنکس چنانکه پیش ازین گفتیم از مرید گمان برو L. 9. — او L. om. — شد for شود LH. 8. — ابو تراب و بایزید مایده I. 15. — بین CH. — عن for من LBI. 14. — و CMH. 12. — بیژ I. 21. — از روی بندگی.

جنس L. om. — جنس BM. — حبس LI. 8. — اجتناس M; احتیاس L. 7. 45. — دل صافی C. 10. — آری و آرد ترا در کر After عمل C. has: نتوانی C. خدای یلی L. 16. — After Qushayrī, p. 149, l. 4. — گشایش یلی L. — در درد نیفت C. 18. — و گفت توکل اعتماد دست بر خدای adds: — 19. I. — حق for رفق Qushayrī (p. 144, l. 20) has — 22. — تحکم for تحمل C. 19.

2. L. — منسوب عزت L. — ملسوب which gives a better sense than ملسوب L. 3. — ابو L. om. — 7. L. — مذهب C. — After احمد خراسی C. 8. — قمر for قلم M. — بود L. — حاجج MH. 13. — C. — درویشانرا C. 10. — و نورین بدو تولا کرده اند

for با درویشان. — 19. BH. درخشیدی. — 20. C. ابو احمد مغازی. and so Qushayrī. After نوری C. adds: گفت نه جنید را نیز. — 21. M. جنان for ختاز.

47, 7. II. خانه for چه. — 9. IMH. حیل سل for حق. — 13. LI. خلف را. — 14. L. om. آفت. — 15. II. غرچه بدل آید. — 22. دم من دم بی کمی است. CI. و گریمن گریمن کمی است. L. کم بی کمی ام. — 23. LI. کم for در کن. — 24. L. شصت.

48, 1. After افتاد M. has: کرامت تو بودی و کرامت تو بودی. — 11. IH. رقم. CM. رقم, and so in the following lines. Qushayrī (p. 131, last line) has رقم. C. جنید و خلیلی.

49, 1. After گفت شیلی I. inserts in marg. از آن تو نیم دینار و از. — 9. B. نگاه داشتی I. نگاه داشتیم B. غرامت آن را که. — 4. C. آن من همی برد. — 17. After همی برد C. has بنده از آن او. — 21. IH. نوح یدک عن حیة لطف. — 22. II. میان نفس.

50, 4. I. حیرت for طاق آمده. — 5. C. ما انا وما انت والّا فلا تجتمع ابداً من. C. می گوید. — 7. After در پیرد. — 9. C. باشم یا تو و اگر نه هرگز هر دو بینم جمع نخواهند شد. — 11. B. و هر یک خشت. — 11. B. بتو تو نباشی. C. بتو تو نباشی. — 21. L. om. نوری. — 23. After گفتن C. proceeds: تا او را در علم نباید یعنی باید چنان بود که میگوید که تو در علم جایگاه نگاه دار الخ.

51, 7. B. فضولی. — 14. C. از آنجا مرو تو این گرفت و این طلب با آن. — 21. LMH. جعفر خداری. I. جعفر خالدی. text BC. — 23. L. om. from دوزخ را to عذاب کنی.

52, 4. C. مملتزم for الاسود. — 5. LBIM. لا تغتیر. — 17. H. و خراسان. C. و خراسان. I. و خراسان. — 25. L. خراسان. H. خراسان. — 25. L. خراسان. H. خراسان.

53, 8. C. نه دنیبار. — 10. C. نه دنیبار. — 11. H. زیر. — 17. C. رزقه. — 19. C. گفتن تحمّلوا عنه یعنی هر کس الخ.

54, 1. H. بودن for پندارن. — 3. H. معرفت خلق او. — 4. According to M. ابو حمزه بغدادی. — 8. After گفتن C. adds: و او را صلاحیت آن بود که خلق را تفیّم کند. — 10. L. و او را صلاحیت آن بود که خلق را تفیّم کند. — 11. CMH. بصدق. — 11. CMH. بصدق. — 11. CMH. بصدق. — 11. CMH. بصدق.

22. — و از شوق 15. B. — (از صدق and so I. (correction of صدق).
 اخلاقی است to یعنی 24. L. om. from مالک بوند L.

55, 5. C. موعی for سمح. Here C. inserts the following dicta which do not occur in any other text: و گفت مشاهدہ درست نیاید تا بر تنی
 چه از وی یک رگ بود ایستاده و گفت چون در تبد نر تعظیم با نور حیبت
 در ستر از حر دو اندیخته ددد و نور محبت از حجاب عطف بر نر و نور پس
 از آن اشتیاق در جوش آید تا حجب را [حجت را MS.] بسوزد و عبودیت را
 منلاشی کند پس مشاهدہ حاصل آید و گفت محبت کشف اسرارست
 و عتک استار و گفت امحبتہ امخاطرة و گفت توحید شنود کلا است کلا
 کلی له اورا جز او نیست و آن الله است و گفت خیر کفرست و علم مشاهدہ
 کفرست و توحید کفر نبود یعنی خیر و علم و مشاهدہ غیرا بود و تا غیر
 می بود و شرک کفرست پوشش و توحید ازین چه پاک است و گفت در
 طریقت معرفت عزرا علم است و عمر علمی جهل است و عزرا معرفت و عمر
 معرفتی انکاریست یعنی عزرا گونه معرفت بیاید و در عمر معرفتی عزرا گونه
 علم بیاید و در عمر علمی عزرا گونه جهل بیاید تا بدانکه که نمی دانن و عزرا
 گونه انکار بیاید که بشناسی که آنچه بشناختی نه آن است و گفت
 عالیترین مقامات اهل حقایق انقطاع است از علایق و گفت نعت فقیر
 آنست که ساکن بود اگر عیب چیزش نبود و اینار کند اگر چیز بود
 و گفت عیب دلیل نیست بر خدای جز او اقام علم که طلب کنند برای
 آداب خدمت طلب کنند و گفت عزیزترین چیزها در زمان ما دو چیزست
 علمی بعلم که بعلم [بعمل MS.] خویش کر کند و عرفی که سخن از حقیقت
 گوید و گفت عمرکه اورا دعوی او از حد علم شرعی بیرون آرد گرد او
 مگردید و گفت علمه در قبض عبودیت اند و خاصه در قبض ربوبیت و گفت
 اعل معرفت نشناخته اند از اندک اندکی از جیت آنکه نشناخته اند
 دلیلرا از دلیل و حق و رای آنست و گفت عمرکه چیزها را بخدای داند
 رجوع او در چه چیزها با خدای بود و گفت حاضری که اشارت کند خدای
 و درو تشبیهرا راه ندعد هنوز آن توحیدست و گفت توکل آنست که
 فانی شود تدبیر خود تدبیر او و راضی گردی خدای بدانکه و کیل کرساز
 تو باشد بی تو و گفت انس انس است با خدای که از صفای دل بود با
 خدای تا فردا اورا باشی و گفت رضا بر گرفتن جزع است در عمر حکم که
 بیرون و گفت فرار گرفتن بصفتی از حرمان مریدست و گفت مرید از بستگان
 است و مراد از رستگان و گفت ارادت بر گرفتن عادت است و گفت

عمر که ادب وقت نگاه نداشت وقت برو مقت شد و گفت فاضلترین اعمال
حفظ انفس است بنعظیم و گفت خناک آنکه او را در عمر خود خضره بوده
است و گفت اگر مکر نبودى عیش اولیا خوش نبودى و گفت آنکه
ترسد خدای در گریزد و گفت معصیت خالی نیست از خذلان و طاعت
خالی نیست از مکر و گفت کسی که او را از محبت بیرون آوردند او را
مقام عبرت دهند حال او در ریا و معصیت خوشتر از آن بود که از ذکر
و گفت حق تعالی حرام گردانیده است انس بر اهل همت و حرام گردانیده
است زیادت بر اهل آزادت یعنی هرکه چیزی خواست زیادتش ندهد
و گفت معصیت صاحب همت طاعت است و طاعت صاحب شهوت
معصیت است و گفت غره مشوید بصفای سراپر که در زندان نسبیان
اولیبت است یعنی کار آن است که در ازل رفته است و گفت بیرهیزید
از عزلت که آن مقارنت شیطان است و بر شما باک بصحبت که اندر
صحبت خشنودی رحمان است و گفت چون مرید از استعمال ادب بیرون
آید از آنجا که آمد باز همانجا شود و گفت هیچ کس بیقین ننواند
رسیدن و بتوکل مگر بجاومت ذکر دل و بسیاری مناجات و قطع کردن
آنچه در دل او را از ذکر خدای باز دارد و گفت هر چیزی را عقوبت است
و عقوبت عارف آن است که از ذکر حق باز ماند و گفت شهوت خفی
آن بود که مرد را شنیوت بود بچیزی که حق کرد آن بود و او آن بانگرا
ترک نکند و گفت مرقع عثائی بود از حق تعالی و نقل است که مردی
نیسنانی After 7. — گفت مرا وصیبتی کن گفت کم گردان معرفت مردمن
که بنیازا بریده بودند و بیخنیای آن تیز ماند بود نوری جرح میزد I. has
13. LB. write — نه آخر C. 10. — بو for و L. 9. — و آن فی الخ
— بوذ. L. om. 19. — حاضر for خاطر M. 14. — throughout خیری
20. L. om. — را. L. om. 23. All the texts except M. have جرجانی
M. انبوعلى جرجانی and so II. and the Bombay edition in marg. See *Nafahát*,
Nº. 136.

56, 4. LC. نیافند. — 7. Read بر آن with BMH. for بدان. —
15. C. جیبی معذ. — 17. I. بر دراز گوش بوشید for پشمانند خر ساخت
— 21. L. بدیدن شاه کرمانی. — جیبی بن معاذ MH. رازی
— 24. L. تصرف روی نمود. و بخدمت شاه او را.

57, 6. L. چه برگ. — 9. L. معذرا. — آن وعظ جیبی معاذرا C. و آن
نخست آنشی for ترا دردی B. 10. — جیبی آن وعظ جیبی او را الخ

و یحییٰ با [بار] آن C. و کسی را یاری آن نبود H. اند [MS]. شکم خار. — 21. LCI. دیگر. — 19. L. om. دوده است.

بو عمرو و جنید گفت C. بو عمرو و خواجه بود در نشیور گفت M. 10. 59. پس شیخ قحمت درو بست و گفت C. بو شهید 21. After

کار ازلی دارد نه عمل در نَشَش C. بدانی ده 59. 1. After 11. C. دارد نه دوشش در سابقه دارد نه عقبیت در حق داند نه خلق ایترایی از بلی B. بو عمرو and so H. in marg.; the other texts read عیبیت و مراقبیت و مراعبیت C. 15. از آرزوی مدحش M. بو نَش

و گفت هیدجکس عیب H. از خود ازو. 1. 60. تا هیدج چیز از وی C. و نفسانه خود نه بیند تا هیدج چیز ازو نیدو نه بیند و در خوف از O. غیر خدای 9. — 8. L. om. ذلیل. — 15. LIM. که از اندوه ترسد. خدا و در تواضع و مراقبیت که او را II. که از اندوه ترسد B. text C. اندوه ترسد; the rare verb ترسیدن which occurs several times in this work. Perhaps, however, ترسد is a mistake for بترسد; this emendation would remove all difficulties. — 16. M. بنمه چیز. C. فصیلت و زیدت. CH. بسبب, and so Qushayrî, p. 77, l. 7; the other texts have سبب. — 20. CH. صبار. و گفت عیب خائفی در خوف خویش آنست که با خوف خویش آرام گرفته است و آرام گرفتگی امنست و امن در خوف خاض instead of در. — 21. L. has در after خاض. — 24. I. از آنکه از.

و بقدر اشتیاق 61. 1. C. باز آن که اعتمد; and so Qushayrî. — 6. H. بندو از دور ماندن یلید از دوری او ترسد و گفت نَش B. 10. CH. ندچشیده. — 8. B. مومند گورد. — 11. H. points to الأَعْم but translates in marg. رضادروازه خداست. — 12. C. بزرگ. می ترسی. — 13. LI. om. سَدْت. H. وسیلت for فصیلت C. — 18. C. م کردن for کن. C. om. بود. — 19. C. م کردن for کن. C. om. طاعت بود. — 20. L. om. طاعت شود. — 21. L. om. دار. After شریف تر H. in marg. و گفت بعوت خدای عزیز شوید تا هرگز خوار ندردید; so H. دراز B. بترسد. B. منافق. B. منافق M. 24. After

عواء to کرده 4. L. om. بو کزیند for برابر کند. B. 1. 62. جمله خداوند اخلاق کریم و خداوندان است. — 5. L. ایشون. — 6. H. مپیدرا for و آخر آن. C. از دنیا. L. om. افتد از ما مپیدرا. — 8. L. شوند. — 11. L. om. از دنیا. — 12. H. خواص. — 13. H. om. آن بود که بر ایشان طاعتیا می آید. C. آن بود که آنم. B. آن بود که. — 14. CMH. بندار for دیدار. — 16. After گفت آن است که آنچه بزبان می گوئید از: C. خَلَق

و گفت for so H. in marg. L. خدای دلہای شما نیز تصدیق زبان کند و بو عثمان C. adds: وقت کرد 23. — 22. C. ستوروانی. — نقلست بعد از یوحنا بسی و اند سل بیست

63, 1, C. نفاق باطن. II. سلم. III. قول انبئی صلی اللہ علیہ وسلم. — 3. LI. om. — 9. L. از جمله علمای مشیخ بود و از ادب قدمی شام بود. — 5. C. om. — 12. B. باخشیدہ has been inadvertently omitted after شام. — 13. L. من for من. — 15. BCM. بازیجہ. — 17. C. در هر ذرۂ عالم. — 21. B. یا for تا; CI. ویا.

64, 2. BCH. مهمان. — 5. After غاند C. adds: چگونه گفتند این چگونہ. — 6. C. بود گفت آنکہ کہ او نہ اورا بود و چون نہ اورا بود اورا بود در درویشی. — 11. Instead of با حق باشد. — 9. C. بیست سال. — 12. H. تصوف تقریست. — 13. L. and most of the texts end this saying with بیرودی کہ بیرودی; H. حکم فقیر آنست کہ بیرودی; C. has بیرودی and آنستی. — 14. LIM. for which I read خرامیدن. The word خرامیدن is synonymous with خرامیدن and is used in this sense by Atfār himself in one of his poems (see Vullers *sub voc.*). That it is the true reading here no one will doubt who compares the Arabic original (Qushayrī, p. 146, l. 24): لا شرف لولا شرف — 14. LIM. for معصیت. — 15. C. غمها for همتها. — 16. L. om. رسد. — 17. C. om. from رون و گفت. — 20. C. نه قسم باطل. C. تواند بود و گفت. — 21. C. om. طیب گفت نہ مردہ است زندہ است چون بنفس نگریست زندہ بود. — 23. III. زبدہ. — 24. L. alone has بدل; BCM. بدل; I. بدن; II. صادق.

65, 2. BH. بامامت. — 3. L. صاحب احباب. C. تفسير و قراءت. — 6. L. کشید. — 7. After طریقت است C. adds: در سماج کنای کرده است. — 8. After غلط انواجیدین. — 8. After نکرده است Nafahūt, p. 107, l. 18, has بعد از آن کہ حاضر شدہ است. — 9. H. بگوئی for بگوشه. — 11. H. حورگز بروز آب نخوردم. — 12. H. چگونه الخ: the Arabic version of this saying occurs in Nafahūt, p. 107, l. 5 sqq. — 15. After بیعبدون C. adds: بی عرفونست. — 16. After در جیزعما LBCIMH. have خویشت and omit from رضی خویشت. Text III. in marg. — 20. C. رعیت for رعیت. LMH. رعیت for رعیت. — 21. LC. نلب for نلب. — 22. H. و گفت الخ: this passage in much mutilated by the copyists. I adopt the text of C., which agrees with Qushayrī, p. 24, l. 13 sqq.

and *Nafahāt*, p. 107, last line and foll. L. has و گفتار ترا گفتار و کردار روزی کند آنکه گفتار باز گیرد و کردار بنویسد بدانکه مصیبتی بود آنچه — 24. C. نشستن for دشمن, and so Qushayrī, p. 24, l. 8.

66, 3 L. om. بود. — 6. Instead of علم و علم C. has اتباع علم, and so Qushayrī, p. 24, l. 5. — 10. BC. بر صراط. Here C. inserts و گفت صوفیان در جاده مستقیم خیر باشند تا از یکدیگر نفور باشند و رمیده چون با یکدیگر آرام گیرند و صلح کنند در پیشان عیب خیر نبود — 12. BIM. بحسن انفعال. — 13. L. او. — 14. BCMH. غلی شود درو آلاء او. — 15. Qushayrī, p. 166, l. 14 has از کل بکل I; دل تو کل او. C. غلی شود. — 16. C. تمامتر. — 19. BMH. بی خطاب. — 20. The words از ارادت ساکن و ارادت are in H. only; C. has ساکن و ارادت ساکن. — 22. C. خرّمی for حرمت. نشود بحکمت.

67, 1. C. بکنی بود در آن بکنی; so BMH., but M. has نکنی, which is also the reading of L. Qushayrī, however, shows that بکنی is correct: الشکر استفرغ الطاقه (p. 95, l. 13). — 2. LBM. دلیلی. LC. در دوستی داننده غیبیا. BM. and I. in marg. جلیلی for خلیلی و اشارات H; و اشارات اشارات. M. خطرات. MIH. خطرات. text LBC. The reading of H., though it lacks support, is probably right. — 9. After بدخوشی C. inserts و گفت اخلاص نابدین و تنزیل آن علم و بیان و لطیف آن نبود که او را و کمال عظیم L. proceeds with slight variations; text from H. in marg., with which C. agrees. — 21. C. قراءت for قرآن.

68, 5. IH. عزار درم. M. عزار درم. — 12. L. خواستند for خوانند. — 21. LH. لجلائی; M. لجلأ; text I. The person referred to is the author of the *Kashfu 'l-Mahjúb*. — 22. M. عتاب و عتاب C; و مخالفت دوست باشد و عذر موجب تقصیر بود الخ. BCMH. om. from یعنی to یعنی. مخالفت دو دوست باشد. — 24. I. خواهند (a correction); I. نپذیرد. BM. om. در.

69, 1. H. از شر نفس. — 2. H. شر. — 3. L. دارن for دان. — 4. H in marg. نزدیکتر for غنی تر. — 6. H. دو تلتش for ثلثی. — 7. After قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من تواضع لغنی, I. has in marg. (a correction). بس دین توانگر. BMH. لا اجل غدا ذعب ثلث دینه. — 8. After ما امونی قل ابناء الدنيا. I. adds. in marg. — 10. C. پانصد سال پیشتر. — 14. C. بر. — 16. After درست در. — 17. C. می پوشیده می.

عزت for غیرت. — 18. I. in marg. ساخن را بر مردمان. C. om. گردانید. BMH. om. عمل. The reading علم (which gives a more natural sense) does not occur in any of my MSS. — 19. L. om. from خواستیم to بدانند. BH. مستعمل علم; so I. — 20. After کردیم I. adds. in marg. — 24. که تا این مشتی هواپرستان و تردامنان دعوی بی معنی نکنند و لغت روش اوئینا بدنیهای ایشان بود و روش اعدا کن. After C. adds دعوی کند در خدای. so H. in marg. — 25. C. بنفسیهای ایشانست.

70, 5. BMH. بآداب. — 7. C. فرمانها و فعلها. — 8. L. om. او. — 9. و گفت آرام گرفتن با چیزی H. adds در آید. — 18. After در آید. — 19. BIM. که ضایع را با آن لغت بود مردمرا از درجات حقائق بیفکند. — 23. C. آخرت for خدای. — 24. L. سرانی. C. غلبه for علیه.

71, 1. H. محفلی for مختلفی; so I. in marg. — 2. H. بجهد. — 4. C. در بیشتر جمع کند. — 6. BMH. بر آنچه. — 7. C. باز; the other texts بر باقی. Qushayrî, p. 83, l. 14 has بیدعا. Apparently all the texts have بر بذا, but see Qushayrî, *loc. cit.* — 9. C. و ازین بقوت تر غرض. — 10. L. writes مومن. After چون C. inserts و گفت و ازین بقوت تر غرض. C. inserts چون. — 11. L. om. سه. — 12. C. om. خواستن. — 14. L. om. دادن. — 16. All the texts save C. and H. in marg. omit from بساط مشاهد to او را صلاحیت. — 18. I. حیوانتش corr. in marg. to چیزش. — 19. L. گذارن. — 20. C. نگیرند. Here C. inserts: و گفت شما بقرب نتوانید رسید و جمله آویخته نصیبهای نفس خویشید [MS. آخویشند] و گفت من که می ترسم بیشتر از آن می ترسم که مرا اگر در آتش اندازد روی از من بگرداند و در من نظر نکند. so H. in marg.

72, 3. C. درست for دایم. L. om. تا ابد. — 8. I. for مناجات. — 9. C. فضلتی از زندگی غیر او. — 10. L. om. بعد از بغایت. — 11. C. حاصل همت. — 13. L. بدل for بکنار. — 14. C. باشک. — 15. C. بکنار. — 16. C. محبت به بندگیست. — 17. Read جنباند. — 19. C. عیبست. — 20. لا یسعنی ملک مقرب ولا نبی مرسل. — 21. After وقت I. adds. — 22. I. نه من گذارم. — 23. M. نه من در گذارم. — 24. I. نه من گذارم. — 25. I. نه من گذارم. — 26. I. نه من گذارم. — 27. I. نه من گذارم. — 28. I. نه من گذارم. — 29. I. نه من گذارم. — 30. I. نه من گذارم. — 31. I. نه من گذارم. — 32. I. نه من گذارم. — 33. I. نه من گذارم. — 34. I. نه من گذارم. — 35. I. نه من گذارم. — 36. I. نه من گذارم. — 37. I. نه من گذارم. — 38. I. نه من گذارم. — 39. I. نه من گذارم. — 40. I. نه من گذارم. — 41. I. نه من گذارم. — 42. I. نه من گذارم. — 43. I. نه من گذارم. — 44. I. نه من گذارم. — 45. I. نه من گذارم. — 46. I. نه من گذارم. — 47. I. نه من گذارم. — 48. I. نه من گذارم. — 49. I. نه من گذارم. — 50. I. نه من گذارم. — 51. I. نه من گذارم. — 52. I. نه من گذارم. — 53. I. نه من گذارم. — 54. I. نه من گذارم. — 55. I. نه من گذارم. — 56. I. نه من گذارم. — 57. I. نه من گذارم. — 58. I. نه من گذارم. — 59. I. نه من گذارم. — 60. I. نه من گذارم. — 61. I. نه من گذارم. — 62. I. نه من گذارم. — 63. I. نه من گذارم. — 64. I. نه من گذارم. — 65. I. نه من گذارم. — 66. I. نه من گذارم. — 67. I. نه من گذارم. — 68. I. نه من گذارم. — 69. I. نه من گذارم. — 70. I. نه من گذارم. — 71. I. نه من گذارم. — 72. I. نه من گذارم. — 73. I. نه من گذارم. — 74. I. نه من گذارم. — 75. I. نه من گذارم. — 76. I. نه من گذارم. — 77. I. نه من گذارم. — 78. I. نه من گذارم. — 79. I. نه من گذارم. — 80. I. نه من گذارم. — 81. I. نه من گذارم. — 82. I. نه من گذارم. — 83. I. نه من گذارم. — 84. I. نه من گذارم. — 85. I. نه من گذارم. — 86. I. نه من گذارم. — 87. I. نه من گذارم. — 88. I. نه من گذارم. — 89. I. نه من گذارم. — 90. I. نه من گذارم. — 91. I. نه من گذارم. — 92. I. نه من گذارم. — 93. I. نه من گذارم. — 94. I. نه من گذارم. — 95. I. نه من گذارم. — 96. I. نه من گذارم. — 97. I. نه من گذارم. — 98. I. نه من گذارم. — 99. I. نه من گذارم. — 100. I. نه من گذارم.

73, 4. L. عتاب for از عنایت حق. See Qushayrî, p. 170, l. 5. — 5. LBM. محبت for محبت. C. دعوی ملکیت. — 6. H. نشان ارادت. — 7. نه من گذارم. — 8. H. نه من گذارم. — 9. H. نه من گذارم. — 10. H. نه من گذارم. — 11. H. نه من گذارم. — 12. H. نه من گذارم. — 13. H. نه من گذارم. — 14. H. نه من گذارم. — 15. H. نه من گذارم. — 16. H. نه من گذارم. — 17. H. نه من گذارم. — 18. H. نه من گذارم. — 19. H. نه من گذارم. — 20. H. نه من گذارم. — 21. H. نه من گذارم. — 22. H. نه من گذارم. — 23. H. نه من گذارم. — 24. H. نه من گذارم. — 25. H. نه من گذارم. — 26. H. نه من گذارم. — 27. H. نه من گذارم. — 28. H. نه من گذارم. — 29. H. نه من گذارم. — 30. H. نه من گذارم. — 31. H. نه من گذارم. — 32. H. نه من گذارم. — 33. H. نه من گذارم. — 34. H. نه من گذارم. — 35. H. نه من گذارم. — 36. H. نه من گذارم. — 37. H. نه من گذارم. — 38. H. نه من گذارم. — 39. H. نه من گذارم. — 40. H. نه من گذارم. — 41. H. نه من گذارم. — 42. H. نه من گذارم. — 43. H. نه من گذارم. — 44. H. نه من گذارم. — 45. H. نه من گذارم. — 46. H. نه من گذارم. — 47. H. نه من گذارم. — 48. H. نه من گذارم. — 49. H. نه من گذارم. — 50. H. نه من گذارم. — 51. H. نه من گذارم. — 52. H. نه من گذارم. — 53. H. نه من گذارم. — 54. H. نه من گذارم. — 55. H. نه من گذارم. — 56. H. نه من گذارم. — 57. H. نه من گذارم. — 58. H. نه من گذارم. — 59. H. نه من گذارم. — 60. H. نه من گذارم. — 61. H. نه من گذارم. — 62. H. نه من گذارم. — 63. H. نه من گذارم. — 64. H. نه من گذارم. — 65. H. نه من گذارم. — 66. H. نه من گذارم. — 67. H. نه من گذارم. — 68. H. نه من گذارم. — 69. H. نه من گذارم. — 70. H. نه من گذارم. — 71. H. نه من گذارم. — 72. H. نه من گذارم. — 73. H. نه من گذارم. — 74. H. نه من گذارم. — 75. H. نه من گذارم. — 76. H. نه من گذارم. — 77. H. نه من گذارم. — 78. H. نه من گذارم. — 79. H. نه من گذارم. — 80. H. نه من گذارم. — 81. H. نه من گذارم. — 82. H. نه من گذارم. — 83. H. نه من گذارم. — 84. H. نه من گذارم. — 85. H. نه من گذارم. — 86. H. نه من گذارم. — 87. H. نه من گذارم. — 88. H. نه من گذارم. — 89. H. نه من گذارم. — 90. H. نه من گذارم. — 91. H. نه من گذارم. — 92. H. نه من گذارم. — 93. H. نه من گذارم. — 94. H. نه من گذارم. — 95. H. نه من گذارم. — 96. H. نه من گذارم. — 97. H. نه من گذارم. — 98. H. نه من گذارم. — 99. H. نه من گذارم. — 100. H. نه من گذارم.

BM. *نموت*. BCMH om. *محمبت*. C. *for نموت* and so H. in marg. — 9. LBH. *دور* نماید. Qushayrī, p. 115, l. 18 has *خیر* و گفت آنها که اول قدم در فنا نهادند بدانند C. inserts *نموت* After *یک* از خویش جمله چیزها مگر انزوم عبودیت دلیل آنکه فنا و بقای او درست بوده است 11. All texts save C. and the Bombay ed. have *برینویبت*. Here C. inserts *استطاعت* و گفت دو قسم است حال است و مآل هر دو حال نیستند که بر داردش مآلی باید که برای نصیب دیگر to از برای LI. om. from *برساندش*; so H. in marg. *خدای*; text C., and so BMH. — 12. H. *for نصیب* and in marg. *باز نگریدی*. C. که *بپیچ*. L. — 15. L. *دیگر*. C. om. *نسبتی*. BM. — 17. C. and Qushayrī (p. 167, l. 5 seq.) have *انس*, the other texts *امن*. — 19. L. om. from *در وقت* to *آنج* در وقت 21. After *نیکوتر* C. adds و گفت یقین آنست که در جمله اوقات از *معارضهای* او دور شده باشد 22. The words *از هر که بود* are in C. only, but Qushayrī, p. 81. l. 25 has *ممن کان*. Here C. adds و گفت و *بیر قدر قرب یافتن بنقوی* و *مفارقت کردن* از نفس و *صومست* بیقین so H. in marg. — 24. After *اخلاص* C. adds *که با* و گفت *تصوّف آن است* که با *حق منرسل* باشد و معنی آن بود که *هر کجا* که *کشد* آنجا رود so H. in marg.

74, 1. H. *ادب*; C. *آداب*; other texts omit. — 2. BCMH. om. *بر* و گفت *حق* *مختجب* شد از *خلق* C. adds *خیزد* — 8. *مراقبت* و گفت که چون *حق* *مختجب* شد از *خلق*; H. in marg. *جمله اشیا* *جمله اشیا* و *متجلی* شد او *نیارا* پس ایشان را *مختجب* گردانید خود از *نه* *بیئی* الخ. — 17. BCMH. om. *نه* *جمله اشیا*

12. مواخذہ میگردند بر این *عظ*. H. *این* *عظرا* باز دادند C. 4. — 15. C. *باق* *نه* *بد* که *گر* او *باختر* نیفکنده باشد C. adds *بوز* — 16. C. *بمقی*; Bombay ed. *بمقی*.

76, 4. L. om. from *بیانت* to *غایت* — 9. Instead of *کردن* ادب سوء ادب انفقراء مع الله Qushayrī (p. 147, l. 7 from foot) has *در ایشان* BCMH. *حالت* *جلالت* for *حالات*. — 17. L. *محاط*. — 19. I. *حالت* — 23. Qushayrī, p. 146, l. 25 has *ما ملک* *قبیصین*. After *نمود* C. adds *خرقه* *داشته* است *پیرهن* در *زیر* نه so H. C. *نه* *ملک* و *نه* *عزیت*

77, 1. L. *سه*. — 2. After *تو* *صلاحیت* I. has in marg. *خود* *بدان* *بفروختی* و *خیر* *نداری* *اکنون* *بنده* *غفلت* از *گوش* *بیرون* کن — 4. C. *هر که* *ذکر* *فضایل* او. — 3. C. *و* *هشیار* *باش* تا *بی* دل (P) *نشوی* و *ذوق* *نیاید* *گرایند* و *استهزا* C. has *خواند* — 5. After *از* *ذکر* *گناه*

جااعلان Read 21. — برسیدم. LBI. سوزمندست 13. — کنند است.
C. منکرات. C. منکران for منکران. III. ترک گرفتن بطالات C. جیلات C.

78, 1. C. اعتراض از سر. BH. علامات; so C. — 7. C. — 8. C. و تعلق ساختن مناجات L. has مباعات After مناجات فرع استغاث فرع. Read فرع for فرع, which, however, is the reading of all texts except C. — 9. L. بر سنن. — 12. L. خدای آنچه. — 13. C. با مضمون یعنی با. C. 18. — اثرودی از جیة خدای و تقصیر از جیة خود بود for بیرون آید C. 22. — از کف و نون. BCMH. 21. — آنچه نوکل before.

79, 5. C. — 8. C. خوص کردن for کردن خویش. L. 7. — بروزگار C. 5. — 14. C. دلست for انسانست. C. 14. — ترک انس بحرمت. C. 20. — معظم. LI. رجال. BM. جمال for حال. CH. فضیلت. — 23. L. om. بن.

80, 2. before یعقوب in C. only. After یعقوب C. has بدانکه تو با ملتزم for بمسجد. H. 6. — بند را L. om. — 8. L. می یابم. — 10. IM. جوندهی. — 11. C. نگرستی را. BM. 14. — گفتند for گفتم. C. adds بدحظة. BM. 15. — خوری for خود بینی. BM. After دیگر آوازی شنیدم که نظرت بعین العبرة [بعین عبرت. MS.] رَمِينَك بِسِمِ الْعِبْرَةِ وَوُ نُو نَظْرَتِ بَعِينِ [رَمِينَتِ بِسِمِ. MS.] اَنْشَوَةُ لِرَمِينِكِ و كُفْتِ بِيَابَانَهَائِي دُنْيَا اَزْ پَسِ نَنْوَانِ خَوْرِي. After خوری C. adds پس نتوان کرد الا بدل. — 17. L. هر که for هر که. — 19. CH. بیايداری; other texts بايدار. — 21. LBIM. يقيين for نفس. CH. and Qushayrî, p. 98, l. 2 from foot. Read رجا for رخاء according to Qushayrî, *loc. cit.* All the texts و گفت صحت بندگی C. 22. — سیاست for شايست. C. — 23. BMH. om. from باقی گشت to چنانکه.

81, 2. C. — 8. L. om. باشد after خداييرا. — 11. After و گفت ابويعقوب موسى را گفتم رضى الله عنه عارف بر C. proceeds: عيبه چيز تناسف خورد بجز خدای گفت آنچه. C. has فلوب. — 14. After فلوب C. has تعريف for تحقيق; so I. in marg. This appears to be the correct reading. — 15. H. صفت خلق.

82, 3. L. om. را. — 4. L. om. from بروند to نبرها پذیشان. — 7. M. جراحی for حرکتی. After بروند C. adds: بر عمل. — نوکل که بترچه بریشان جرع کدی زندگی ایشان در آن بود و گفت صدق

پس گفت C. 10. — .بعلم L. 8. — .موافقت است با حق در سرّ و علانیه
 زفران L. 13. points *سَمْنُون*, but according
 to Zakariyyá al-Ansári in his commentary on Qushayrî's *Risála* the
 usual pronunciation is *سَمْنُون*. C. محبّ مجنون. — 14. I. جلال.
 BM. شيفته; so H. in marg. — 15. After محبّ C. has *شبيخ موزون*
 آن شبيخ موزون. — 18. C. از قوت محبت. — 24. LI. باری; C. and H. in
 marg. طالب بر آن باشد. BCH. نازل; text H. C. بر آن.

53, 1. H. از حجاز می آمد M. غید; I. قبله. — 3. L. شد. — 5. LI.
 om. شبانهدرا for. — 8. L. om. را. — 21. C. شبانهدرا for
 جان. H. صفت جان او بصورت آمده. — 24. C. در حال.

54, 1. IM. بودی. — 3. LH. om. فی ما. BIM. om. ما. Qushayrî,
 p. 25, l. 14 has *وینیس لی فی سوك*. — 5. L. om. کن. — 6. Qushayrî,
 p. 25, l. 22 has *ابو احمد المغزلی*. — 8. L. روم. — 10. After خلیل C. adds
 مردی مرثی بود و دعوی پارسائی کردی و. — 12. I. تبرک for نگاه; H.
 یعنی خوره در وی افتاد H. adds کشت. — 23. After گفت H. adds
 سمنون for از اکابر; so MH.

55, 3. C. انکار for کار. — 5. و نکنند, in L. only. — 8. All the
 texts except C. have بودند for بدند, which is the correct reading,
 as appears from Qushayrî, p. 170, l. 15. BMH. احبّه. — 10. The
 words *مگر جیبی* occur in C. only. — 11. C. بود; the other texts نبود.
 The clause *نبشد عیدج . . .* occurs only in CH. — 14. L. فقیر آنست.
 LIH. بفقیر. — 16. IH. فقیر. — 19. C. مرقی پیروش. — 22. LC. خیر; BM. شیر. — 23. L. om. ابو before عثمان.
 C. ابو عثمان حیری.

56, 21. L. پروذ for برود. The former may perhaps stand, as Qush-
 ayrî (p. 30, l. 16) has *انمشی فی انبواء*. Here the Bombay ed. adds in
 marg. نقلست که تری بر آورده بود و او بر غسل مولع بودی گفتند این
 موافق عدت تو نیست گفت من این تره نکند گفتند چون جان پروذ باز
 بزگرگی. — 23. C. طاعت ایشان در چشم ایشان.

57, 2. After *فلیفرحوا* C. adds: *گفت ارادت باز داشتن تن است از*
مردمعی وی و اقبال کردن بر مردمعی حق تعالی و رضا دادن بد آنچه بر
وی میبود از حکم قضا و گفت ساکن شدن دل بد چیزی جز حق شتاب
آرام گرفتن; so H. in marg. C. *گفتند* *خدا تعالی در دنیا*
وسوسه خیرت [بزیادت] H. نفس آمده. C. 5. — باسبب دلرا
ادا کند و ایام بزیادتی فم و بیان آن [ادا] H. کند و گفت حقایق شب

یرفت و اسامی از [آن] II. حقایق باز و بقی مانده پس اسامی موجودست و حقایق مفقود و دعاوی بر [در] II. سرخا پوشیده و گفت حرثا وجدتی بود و در آن وجد غیب نه بیند زیادتی در دین خویش آن اویتر ده شرمی بدارد و توبه کند از آن وجد و گفت وجد دو گونه است یکی وجد ملک چنانکه حف تعالی گفته است فمن له یجد فصیام ثلثة ایام معناه فمن له یملک و دیگر [ذکر MS.] وجد لقا [و لقا MS.] چنانکه حف تعالی گفته است و وجدوا ما عملوا حاضرًا یعنی وثقوا و گفت حرثه حقا را مشاهده کند در اصول. so II. in marg. C. سر خویش جمله لاینات از چشم دل او بیفتد و گفت مراقبت مراعات سرست برای C. add: بنشانند 8. — 11. سلوت for خلوت M. — 10. ملاحظت غیب در هر لحظه و گفته جدا گردد از فقر LCI. — 15. هججد و هزل L. — 14. فکرت for تقرّب C.

88, 5. M. حرمت داشت for خدمت. — 6. سمسار, which Qushayrî (p. 24, l. 21) shows to be the true reading, does not occur in any of the texts. L. has سوم; M. سیم; C. از سیم سار. — 7. B. داشتنی. B. از بعد آنکه از سفر باز آمد و زبان سخن از کشتید C. add: رفتنی. — 8. After کشتید C. add: درو دراز کردند. — 9. After کبر C. add: حیوتی for عیان C. بر حق C. — 10. C. After علم ظن C. insert: صدر او منشرح گردد یعنی C. یابد. — 11. C. افتاده for زاد. C. حق الیقین C. — 17. C. و نیمت و قیاس بود: و گفت الخ. — 23. تا چنان شود که C. — 19. C. بر آن دید ثبات. — Qushayrî (p. 24, l. 22 seq.) has اراحتة فی الساجن من امان نفوس. — 25. LCI. M. مرند. B. مدبر for مرید. The true reading can only be deduced from Qushayrî (p. 24, l. 6 from foot): غذانک من علامت ادبار: شد for نیست H.

89, 1. L. om. from دوم to نداند. — 2. C. تجویذ for نیاموزد. — 8. C. گوید. I. لا یتعلمون. — 14. BCMH. بنوانی. — 16. C. ابو الحسنین, and so Qushayrî and Jâmî; the other texts have ابو الحسن حرثی. — 20. BM. محتشم بر اهل. — 18. L. بوشنگی. C. ابو عمرو, but probably we should read دمشقی را. — 21. After کردندش C. add: در شب خود خود. دمشقی را. — 23. L. om. نتوانست بود.

90, 5. After روز BM. have بنقطع می رفت بنقطع CII. — 16. LM. om. from برسیدند to بی اسم و بی اسامی باشند. — 19. C. بر نیکو. — 20. After باطن تو C. add: گفت و زمین شایفه در فتوت و توحید شریف لسی نیکوترست که معتمد فقر است

و دیگر پرسیدند از معرفت گفت: بذتیسست که بدید آید در دل ت لاجرم
 خل نکنند بدر باختن چیزی که آنرا قیمت نیست در راه آنده همه قیمت
 نیست After 21. — انجاست یعنی خل نورزد [MS. بدنیبا با مومنان
 و اورا صفات است و گفت توبه آن بود که چون ذکر گنه کنی و C. adds
 C. ; ننوانذ نوشت LBIM. — 22. از آن ذکر عیدچ حلاوت نیما توبه بود
 — 23. C. om. آن and writes توکل above the line.

91, 1. L. om. دل. — 3. L. گفت و نقلست for. — 6. C. گویدی. —
 گردان و خوا. — 8. L. گردان و خوا. but the ا has been stroked out; M. خوا. Read
 Read گردان و خوا. — 9. BMH. ذکر حکیم الترمذی. so CI. — 10. C.
 در. — 21. L.C. om. در. — 20. L.C. om. حلمی for حکمتی. — 14. M. سلیم for حکیم
 L.C. om. متحیر.

92, 18. L. سعیدی; I. سیدی.

93, 22. C. تسلی for تسکینی. — 24. M. در بی در.

94, 2. C. شب. — 6. C. عیلان. L. دانیم گفت. — 24.
 که محمد حکیم جمالی داشت C. adds خواند After

95, 12. C. و مدد ما از دنیا دورتر کشید.

96, 1. شیرى occurs only in H. and (as a correction) in I. The
 other texts have سرى except C., which reads بسرى. — 2. C.
 بهجاعد. — 3. C. نیافته. BC. غوطه. — 4. BMH. نتوان. — 6. Read
 صیف.

97, 7. L. om. را. — 12. L. حرکرا for حرک. — 14. L. باشد. — 15. L.
 om. و. — 19. L. بانابت for با نایب. L. om. گفت و. C. مجذوبی را.
 25. L. om. from و عدی صلاح و اقتصاد to و عدی صلاح. II. رویی صلاح.

98, 2. After C. تواند بود proceeds از خواب جزویست از
 پیغامبری و جای دیگر گفت خواب راست یک جزو است از جنل شش
 عهد و. C. — 4. seems to be in C. only. گفت. — 6. C. جزو پیغامبری
 که آنکس را از ولایت C. کرد. — 8. After کرد. — 7. L. om. بر. I. —
 Bombay ed. حظی بود. — 9. LIM. سوء for سوی. B. سر. text CH. — 10. L. دور for روزی. CM.
 بگرداند. After نگرداند. L. عیش خودرا. BH. L. روز. I. روز
 و گفت این بودن اول ضلالت قومست زود بود که بزنده اجمد
 so H. in marg. H. باید بود. — 12. B. نتوانند. MH. — 13. After
 گفت آنک ایشان را بیات آبی عمل گردانید و علم C. continues: قوم اند
 این ضریف روزی گردانید پس ایشان از آن بیرون آمد بشند و منابع
 هوا شده مثل ایشان مثل سگ بود پرسیدند از خلع گفت خلع ضعیفی
 C. نکبری. — 15. After دعوی عربی بزرگ so H. in marg. — 15. After

و گفت نفسی است که ترا تضرع کند و خضوع نماید اما بدرستی adds: [Here II. شدت | بدرستی و سیرت MS.] و عنف و این تکبیر است و نفسی است که تضرع کند به نیکوئی و عطیت adds in marg. و لغت خاشع آن بود که آتش شهوت. [و رفق و این نفسی گریه است خویش فرو کشد و دود دل خویش بنشانند و انوار تعظیم در دل خویش بر آورد ت شهوت او مرده شود و دل وی زنده گردد و اندامیای وی خاشع گردد]; so II. in marg. — 19. After بنماند C. adds مولدرا شناسد و گفت عمر که مولدرا شناسد C. adds گریزد — 21. After آسان شود پرو مؤنت با او معرفت گردش دل است و گفت خوف بود چون رعیت بود و چون خشیت صاحب حقیت چون بترسد عوای خویش رود چون رهبران که منابع عوای خویش باشند چون لکام شریعت ایشان را باز کشد بحق شریعت قیام کند آن خشیت بود.

و گفت راه خدای تعالی چهارست یا C. adds با وی 99, 10. شمشیر و سر کفران یا محبیه و درگاه علما یا سفره و شکم گرسندان یا محراب 17. L. om. انس. — 23. C. omits this article, as also BM.

100, 1. L. طایفه فقرارا; I. ضوایف فقرارا; text H. — 2. L. om. from بسطامی آمد LI. کوه لبنان. III. 5. — گرفتند بودند to و از مغرب 19. LI. کله for کله; H. خوره. Possibly کله should be retained, although I can find no authority for it as a synonym of خوره.

101, 5. I. om. دعوی. LI. دعوی; I. in marg. رویت. — 7. II. و با نیکان صحبت داشتن. I. موافقت حق سبحانه و تعالی. BCM. omit this article. Concerning the *nisba* see note on Part I, p. 9, l. 8. L. روعدی; I. روعدی; H. تروعدی. — 10. The rhymed proem is entirely different in H. — 14. L. خیری. H. omits from 17. I. نبود. — 19. L. om. بار. — 23. L. او بدید. L. om. خویش.

102, 8. I. با کسی. — 13. L. om. گفت after صوفی. — 14. H. بقدری که در پیش دارند خشیده است و باری ایشان را [Bombay ed. adds] در بلا برک ایشان] نهاده است بمقدار معرفت که او را خشیده است تا و لغت عمر که فرمان حق II. مستور. After آنه. Bombay ed. adds; H. تعالی در جوانی ضائع کند حق سبحانه و تعالی او را در پیری خوار دارد. — 17. L. om. باو. — 18. LI. om. گفت. — 20. LI. om. گفت.

103, 2. BCMH. معامله و ادب. — 3. L. om. نَفَس after بون. — 4.

LI. om. و در بلخ مقیم بود. — 5. L. تصنیف. — 7. Probably بود should be supplied after عمری; so C. BIMH. om. ت. — 8. C. سی پاره for جزوی. — 12. C. عمری بود. — 14. C. سی پاره for جزو. — 19. L. om. آیت. — 22. L. از مجلس. — 25. L. و گفت.

104, 3. C. با انس بخداوند. — 11. LBIM. om. from علما و چون to the end of the saying; text from I. in marg. — 13. C. om. from to the end. — 14. L. om. و گفت. — 15. LBIM. om. نفس. و سینه تنگ. — 17. After گیرند H. inserts in marg. مقاربت شیوات. شود و چون سینه تنگ شود خوی ناخوش شود و چون خوی ناخوش شود. — 18. C. has دلش بمبرد for او and after کند concludes with این بنشتر حاصل آید و نشتر بزبان ضاهر C. proceeds تر بود. — 23. After نشتر نشستن for نشتر; so H. in marg. with the absurd reading بپیدن الخ in both cases. — 24. LI. زبان. — 25. L. مگر کلمه احکام. L. inserts است after شرع.

105, 1. C. نشان حرمت حکمت. — 8. L. بدو. After عاشق شد C. adds و گفت عرکه راضی است از اندامهای خویش بشهوات در دلش روید. — 10. L. om. بدین. — 16. H. پسندۀ کار. but perhaps the words in the text should be written پسندکار being regarded as a suffix. — 18. H. مخلوقات; M. خلق. — 21. L. و حسن و گفت پیغامبر معجزه پیغامبر نگشت. — 22. After جمیل C. adds و نیکن بفرستادن خدایتعالی پیغامبر گشت و بوحی آمدن بوی [بود MS.] و چون خدای او را بخلق فرستاد و بوی وحی کرد و پیغامبر گشت عرچند او را معجزه باشد یا نباشد واجب گشت بر آنکسان که پیغامبر ایشان را دعوت کند اجابت کردن عرچند ایشانرا معجزه نمایند و گفت کس بود که درین طریق عمری بسر [سر II.] گردان بود که در عر میبرد و مردی را مجبوس از مردان و عرگر نیابد چندانکه او را بید و چگونه بید [بید MS.]; so H. in marg. — 23. L. om. بلطف. — 24. L. کند.

106, 3. LBIH. از عر طعوم. — 5. L. om. لذت. — 7. L. om. from که در دنیا. — 8. It seems necessary to read علامرا or to add در آخرت to در دنیا. — 12. After خورده است C. adds از عرکه after نه with C. — 14. After است C. adds عبودیت بیرون آید با او آن کنند که با بنده گریزی و گفت بنده مسخف یقین نشود تا از بیخ نفس است. — 14. After است C. adds عرکه میبرد (sic) ترک نکند سببی که میان او و میان خدایست تا عرش ت ثری و تا وقتی که مرد او از عر چه خدای نبود. — 17. After عرچه از خدای بود C. adds در دنیا.

و گفت توّی بر C. adds حرمت 20. — After حرمت C. adds توّی بر او را از وی بدانند
خدای آن است که با خدای ایستاده باشند و بنوکل درست شود ایشان را
و گفت جواهری آن C. adds نشود 23. — احکام خدای عز و جل
بود که او را خصمی نباشد بر کسی

زیرا که او را مقابله نتوانست کردن بد آنچه او کرد بو علی را 107, 18. C.
واجب بودی بر بو علی 19. C. مفرد for مجزّد H. C. علایف اند
و تقفی که سخن که گفتی برای نفس خود گفتی نه برای خلق
بد آن نرسید C. بر کت for وقتی 20. LI. گفتی and
در معنی L. L. — 21. L. در معنی L.
و حکایت کنند 24. MH. — 22. L. ما for تو L. — سخن for شخص
نقلست for و گفت

10. — چند آنکه ازو گزیر نیست و بدو احتیاجست C. 7. 108
12. After بر خویش و عشق شده آید بر کسی اند C. ایذ
H. بمداومت L. 13. — و بمقدار محبت خشیت ندانند C. داند
C. 15. — ما باندکی خدمت و ادب C. 14. — بر ادب for بر خدمت
و او for او L. 17. — واجب بود که چنان کند C. 16. — علم for عمل
C. در دنیا and و گفت L. om. 18. —
24. Read پیش 19. L. om. و گفت

4. C. در حال و مقام در وقت خون L. نتواند C. 1. 109
13. L. — 6. L. om. بوذ L. om. مجز for بحد C. 5. —
انبار for دانیال L. 19. — بی شک MH. 16. — حدیث for خدمت
تا سال دیگر مرا طاقت انتظار نباشد یک B. 22. — احمد بن اسود BCMH.
روز می رفت ناگاه گفت لبیک و سر بنیاز و جان بدان

ریاضات I. حسن رعایت C. باز ایستادن C. 9. — علامت L. 8. 110
11. L. — عقبت بسلامت نیاید C. عقبت و عرفی for L. —
در یسلم فی منتهی عواقب C. 13. (p. 27, l. 13) has since Qushayrī
نقلست که ابتدای حال او چنان بود I. adds in marg. بیند 15. —
که او حاکم اصفهان بود و عدل بودی فقرا را دوست داشتنی و با درویش
مراقبت بیشتر کردی و در دیوان حکم درویشانرا برتر از توانگران نشانیدی و
همه وقت احوال اهل تصوف پرسیدی و با ایشان تقرب نمودی و چون
خدمت ایشان پیوستی در صف نعل نشستی و چون درویشی بدرگه او
شدی عیب دربان را زهره آن نمودی که او را منع کردی و ایشان را پیش خود
خواندی و بتواضع سخن پرسیدی و آن در حرم بودی بر منظر نشستی و
نظاره میدردی آنرا از دور درویشی دیدی پیش خود خواندی نقلست که
روزی بر منظر نشسته بود و در زیر آن گذر بود و سیزه و آب روان درویشی را
دید که از دور می آید و گویند که آن درویش ابو عثمان مکی بود درویش

چنان خرامان بیامد و التفات نکرد و در کنار آب بنشست و کچکولی داشت پر آب کرد و دوسه پاره نان خشک در آن نهاد و وضو تازه کرد و نمازی از سر حضور گزارد چون از نماز فارغ شد آن نذر خورد و از عقب آن آبی خورد و با ذوق تمام خدارا شکر کرد و کچکول در زیر سر نهاد روی سومی قیله کرد و بفراموشی تمام خفت و علی سیل از آن منظر نگاه میکرد و تا درویش در آن خواب خوش بود مردمان چند گونه زحمت پر علی برده بودند یکی چیزی خواستی و یکی از ظالمی نایدی چنانکه از دست خلف یدساعت آسایش نیافت چون حال خود چنین دید و حال آن درویش چنان غیرتی در دل او بدید آمد چون درویش بیدار شد و خواست که بیرون علی سیل آواز داد که یکدم توقف کن و پیش درویش آمد که ای درویش من بادشام تو چرا پیش من نیامدی درویش گفت ما هر روز چند نوبت با پناه خدای میرویم که نباید که ما را خلف مشغول گرداند و از قرب حضرت او باز مانیم علی چون این سخن بشنید دردی بدل او در آمد گفت ای این شیفته چنان مستغرق حضرت عزت اند که از بادشامشان ننگ می آید گفت ای درویش یکساعت توقف کن تا در صحبت تو بیاسایم گفت نعوذ بالله من محبة الاشرار گفت اکنون از بهر خدا مرا خدا راه ده گفت موتوا قبل ان تموتوا بهر تا برسی گفت چون بمریم گفت ازین بادشام بهر تا خدا زنده شود که حرکت با خدا زنده شد در هر دو عالم زنده باشد و حرکت با نعمت دنیا زنده باشد در هر دو عالم مرده باشد علی سیل چون آن حال مشاهده کرد اندوختن با حرم خود شد و مردم خود را گفت ای مردمان اگر چنان باشد که اجل من در رسد شما چه کنید گفتند جان ما چه فدای تو باد این چه سخاست گفت مثالیست که میگوییم یعنی البته یک روز مرگ باشد شما آرزو چه کنید گفتند آن کنیم که چه خلف میکنند گفت امروز خود آرزو گیرید که من مردم و پای از خانه بیرون نهاد و در خرابه بیندگی حق تعالی مشغول شد و گویند که جنید از آن حال خبر یافت نامها بوسی فرستاد و او را نیز آرزوی صاحب جنید شد بیرون آمد تا به بغداد رود از بس که ریاضت کشید بود روی زرد شده و کهنه پوشیده در اندوخت تمام باحستگی میرفت خربنده چند آمدند که در زمان سلطنت از آن او بودند او را نشناختند سبوی شراب بر سر او نهادند قضارا پای او بر سنگ آمد و بیفتاد و آن سبوی زمین زد و شکست خربندگان او را چندان زدند که بیوش شد در حل واقعه مردان بر او فرود آمد چون بیوش آمد حیران و مستغرق روی خرابه نهاد و خدارا شکر میکرد که الحمد لله که کار من از خربندگان نشود شد و مقصود عاقلان، which 18. CIH. — در دل متوطن بود 16. C. — حاصل شد seems to be the better reading. — 21. L. و بحسن.

وصییت for وصف 2. C. — تا قیام ساعت for الی یومنا عدا 111. — آن معطلی حاجاج for آن پیر محتاج 16. — خاجلنا 10. L. —

L علمی. — 20. C. بسم الله for بسم الله, and so I. in marg., but the reading in the text is right. — 23. C. روزی چندکش.

112, 4. L. تا for یا. — 11. II. جولانگی for بافندگی. — 24. After و سخن اوست که گفت که نسبتی [نیستی] MS. شریف تر شده بود از آن آدم نبود که خداوند او را بنده خویش گفت ویرا از گناه توانستی نجات داشت نسبت مفخرت مکنید و عیب علم مرفوع تر از علم او نبود که نهیبی چه چیزی در آموخت و آن او را منفعت نکرد در وقت حرام قدرت بعلم سرفرازی مکنید و عیب عبادت از آن ابلیس تمامتر و بیشتر نبود بدان عبادت خلاص نیافت پس کار سبقت دارد و یک روز در مجلس می گفت منتظر را سینه بنور یقین منشرح است و موقن را کشف بصایر بنور حقایق ایمان حاصل است معنی آن است که بنور الیقین علم الیقین خواسته و بدکشف بصایر عین الیقین لاجرم منتظر بیش بنور علم الیقین نرسد موقن را عین الیقین بنور حقایق ایمان بود بی تقوی صورت ایمان است که الایمان عربی و ثبانه التقوی ثبات مغرست و علم الیقین درو ثبات روغن و عین بارنامه. — 25. C. بارنامه for سوط الله. L. بد خوئی for تازیانه, but Qushayrî (p. 29, l. 23) has سوط الله. ادبی خو.

113, 8. Read نماز. — 13. II. جمله for آجله, and so I. (a correction). — 15. BIMH. om. کشیده. — 16. After بی شمار C. proceeds سفرهای نیکو دارد و خلوتیای شایسته از سلفاء پارسا بود. — 21. After سیم C. proceeds نیکو چنان سرواز بود در آنجا. — 22. C. بوعده نکه تواند داشت افتاد و خللی بدو نرسید زیرا که یقینش درست بود.

114, 11. After برفت M. adds وانشد and five Arabic verses which are cited by Qushayrî, p. 93, l. 5 from foot and foll. — 13. L. om. نه. In this and the next line C. has سر تربه for شونیزه. — 18. C. که او را دلتنگی بدید آید.

115, 7. C. باشیدی for نشستی, but in marg. بودی. — 10. BCMH. om. و مشایخ مکن را. — 16. BMH. حریری. After نیامد M. adds گفت بجایی دارم; بجایی آرد for دارد. — 24. BMH. om. مراقبت; I. موافقت (a correction). II. دارد.

116, 1. LIM. محسن. — 2. L. باعراض. — 3. بدل نیز نکتی. — 4. C. در عید. — 10. CM. om. از فوت. — II. قرب حق. — 12. H. پای در درجه. — 14. L. درست for طلب. I. واحد. — 15. M. ابو عبد الله. — 17. M. چیزی; H. سببی for شیئی. C. جز رضای خدای which is correct (see *Nafahât*, N°. 85). CH. عبد الله احمد.

117, 1. CMH. شیبانی. — 8. After نبالیدی the Bombay ed. has in

marg. و ناخن او دراز نشدی و بست [sic] باران با او میرفتندی یکی از راه اعرابی. C. 9. — 18. After *و در وقت حاجت آرامی آرند* C. adds *کنند* but the two last words are corrected in marg. to *آزرمی دارند*. — 25. II. *آنکه خلف را*.

118, 6. I. *بندگی*. BMH. *آنچه* or *آنچه*. C. *رنج یافتم*. — 8. M. alone has preserved the correct *nisba*; all the other texts have *جرجانی*. See *Nafahát*, N°. 136 and Sha'ránî's *Lawdqih*, p. 118. — 9. L. *بامانت*. — 16. M. *بسیاری* for *تربک*. — 17. C. *مصالح*. — 19. L. *محبّت* for *محبّ*. L. *مراعات کردن*. — 22. LM. *محبّت*. — 23. III. *در راه حق*. — 24. L. *مراعات کردن*. — 22. LM. *محبّت*. — 23. III. *در راه حق*. — 24. L. *مراعات کردن*.

119, 5. L. *بجولا*. — 6. LIMH. om. *بحق*. — 7. After *مولی* L. has *نبودن* so BI. Text from C., with which II. agrees. — 9. C. *تقوی* for *تقوی*. — 16. L. *بامامت*. — 22. C. *جبراع جمعه*. — 23. L. om. *شب*.

120, 2. C. *بربر* for *بربر*. — 11. All the texts except C. have *الحسین*. — 14. After *گشتم* the Bombay ed., which I follow here and II. have the following anecdote in marg.: *نقلست که کتانی گفت وقتی ضعفی عظیم یافتم در تن خود فتوری دیدم گفتم در صوف شوم و دهائی گویم پس در صوف شدم و از غرابت و عجزی گفتم گرفته ت چنان افتاد که قرب خدای مرا از دای باز داشت و از سوال منقطع گردانید پس عاتقی آواز داد که بعد از آنکه ترا با خویش گرفتم چرا از ما چیزی جز ما میخواهی*. — 16. After *آلی علی* I. adds *ولا سیف الا ذو الفقار*.

121, 5. After *گشت* L. has *کسی گفت مرا آنج*. Text C.; so MH. In I. the passage has been altered and corrected so as to read: *گفت و برنای بود در مکه با ما نیامختی و با اهل دنیا انتفات نکردی کینه بوشیدی*. — 15. C. *با دلی فارغ دوستی او در دل ما افتاد پس مرا دویست درم آنج*. — 19. CM. *از عبد الرحمن و از معمر*. — 19. CM. *از عبد الله و از معمر*. — 19. CM. *از عبد الرحمن و از معمر*.

122, 19. *Dele* the line over *گفت*. — 24. L. om. *معصیت*. After *مدّت* the Bombay ed. has in marg. *و گفت چیزیکه ترا در آن اختلاف و نه مدنی و نه شامی و نه عراقی زهد بود در دنیا و سخاوت نفس و نصیحت بمردها یعنی چیزها نگیند عیچکسرا که نه محمودست*; so H. in marg.

123, 3. After *تصوّف بیشتر* II. has in marg. *و گفت صوفیان بندگان خدای است*. — 4. L. *بفایز* for *نفس*. — 9. After *بشد* CII. add *باشد*. — 11. I. *جندانکه*. I. *بشد*. — 16. L. *آخته* for *است*. — 19. After *نکند* the Bombay ed. has in marg. *و گفت هر که حرص بقناعت بفروشد ضرر یابد بعزّ و مروت*; so II. in

marg. — 20. L. om. گفت. — 23. L. om. from هر کرا to و گفتم. B. om. چون; I. خوف (a correction).

121, 1. C. هر چه چیز. — 2. III. خوردنش; CM. خوردنش. — 7. C. عقول. — 8. After بالظاهر I. adds in marg. وانه يتولى السراير. — 9. H. بر بلبل. — 12. L. om. بحق. — 14. CIMH. بد صبح. — 17. L. om. گفت. — 18. L. om. گفت. — 19. C. دريان. — 21. LI. نداشتند.

125, 2. H. شانی for بینائی. — 4. I. او for آن. LC. بوندید بوند. — 6. L. om. هر. — 9. CIH. خلقی. — 11. BM. حریری. — 13. L. بسیاری بوند. — 15. C. بیای بداشته. — 18. CH. محمد زکری. — 19. L. سرّ for شرط. — 20. L. سرّ. C. سرّ. — 23. CIH. write مویز here and in the following lines.

126, 2. All the texts have گفتم. — The forms بوندی and دانقی (L.) were originally also in I., but have been altered to بودی and دادی. M. has بودئی and دادئی. — 6. L. زیسنیم. C. و فطره. — 17. — کردئی in LI., but in I. it has been altered to کردی; M. کردئی. — 20. CH. تغیر.

127, 2. I. مصره for مصر. — 8. C. باشیدم for کردم. — 11. C. هر کرا. — 23. L. om. گفت. — 19. L. om. خلای. — 15. CM. آنجا باشیدیم.

128, 6. L. دارم for هست. — 16. B. رها میگرد. — 23. C. بیس for بیین. L. om. گفت. L. om. حمزه. H. دوآرد. M. بیزد. C. تغیر.

129, 8. L. om. from لقیك to گفت. — 11. L. om. در خرقة سیاه در بر و پشمینه سیاه در سر و ازاری. — 15. C. احمد. — 18. L. یعنی بقسم. evidently a mistake for قسم. — 23. B. آمدند بشیراز. — 25. M. از for آن.

130, 1. C. سوانی; so III. — 15. After باز M. adds که شیخ الاسلام بن علی بن خواجه بن علی بغدادی است استاد عبد الله خفیف و هو من اصحاب الجنید شیخ ابو عبد الله می گوید که من خدمت وی کردم و وی عدلت شنیدم داشت خون می فرو شد و شست در وی می نیادم وقتی غیب بودم وی آواز داد که شیرازی من به نمی شنویدم دیگر باره آواز داد و گفت شیرازی عین لعنك الله من بشتنتم و شست بوی دادم و علی دیلم برسید از بو [با MS.] عبد الله خفیف که توان لعنك الله چون شنودی از وی گفت چون رحمانك الله شیخ الاسلام گفت فلاح نباشد هریدرا که نزل استند و بپیر ندشیدد باشد و قفا وی نخوردد باشد و لعنك الله استاد نشنیدد باشد و برحمانك الله بر نداشتند بود و وی بدزدن و ناکلمی زند نکشته [نکردد MS.] باشد [Nafahāt: خود درست بود] و وی خود رسته باشد: See Nafahāt p. 280,

1. 8 sqq. — 20. L. om. ملایکه. LI. om. from گرفتند اند to کفایت. — 22. I. om. ابو. — 25. L. مغزّه for تیره; C. سپیره; B. مرده.

131, 3. CH. دو قسم; the other MSS. سه قسم. After ازو most texts add ورضا درو. — 4. L. om. در before آنچه. — 19. C. گدایش for کدآب. C. نفلست for و گفت. — 20. L. گفت صبر کنید و وخموش باشید.

132, 1. BM. حریری. L. points the *nisba* جریری and Attār seems to have pronounced it in this way (for he rhymes it with بصیری), but according to the commentator on Qushayrī, p. 27, it should be pointed جریری and referred to *وائل بن بکر بن عبّاد من بنی بکر بن وائل جریری*. — 2. H. in marg. گفتند بنو ازاتی می مانند. — 11. L. جه. — 20. B. مناد.

133, 6. L. om. تو. — 19. BIMH. چهارم for دیگر. — 21. I read with C. and Qushayrī, p. 115, l. 4 from foot; the other texts have بر عیبت. — 22. LI. امیر.

134, 2. BMH. معاینه. — 4. L. om. گفت after شک. — 6. Read رحمت نکنند. Apparently all the texts have رحمت but BIMH. have نکنند. According to Qushayrī (p. 59, l. 5 from foot and foll. Jurayrī was asked about *عزلة* and replied: لا تدخل بين الرحام وتمنع سرک أن لا. Attār's translation, therefore, is inaccurate, since he must have read *لا تدخل* instead of *لا*, which the context requires. و گفت باز. — 9. C. محاربة میریدان. — 10. CI. omit this saying. — 8. LBM. om. داشت دین. — 10. نفس. — 12. L. نفس. — 13. C.III. شنیدن, and so C. شنودن for ستودن; I. ستودن; H. شنیدن, and so C. احتمال. — 14. L. استعمل الفروع. — 16. BCM. وصول. — 17. C. عظیم کرده است. — 18. C. چون بنده را بمراند. — 19. H.

135, 3. LBM. امواج. — 4. BIM. غریب. H. غرائب و شیوه داشت که. — 9. Read دقت. L. نظری و وقت; so BI. Text C. After H. adds روزگار او را اساس بر بلا بوده است از اول تا آخر نبود. — 11. H. نصرا بدی. — 14. B. مگر این عضا و عبد الله آنچه. — 15. H. سبیری عظیم seems to be used in the sense of 'expatiate'. B. سبیری داشتن. — 19. LBIM. باحد. — 20. LBIM. الحاد. — 22. LIM. الحاد. — 24. فخر is wanting in all the texts save C. and the Bombay ed.

136, 4. BMH. om. the Arabic. — 5. LI. بحلول. LIM. الحاد. — 6. C. از یک مشربیم. I. یک جزویم. — 10. M. عجل او را. — 11. L. عجل او را. — 13. C. میان for میان. — 14. After و اگر ازو یک سخن بشنور آمد که گوینده آن حقیقت بود H. adds که گوینده چون C. has بیدار شد. — 15. C. has بیدار شد. — 16. C. has بیدار شد. — 17. C. has بیدار شد. — 18. C. has بیدار شد. — 19. C. has بیدار شد. — 20. C. has بیدار شد. — 21. C. has بیدار شد. — 22. C. has بیدار شد. — 23. C. has بیدار شد. — 24. C. has بیدار شد.

شد 18. — اورا 16. L. — از حقیقت بود چرا این سخن و بدعت بود پس از بصره بدو حرفه (sic) رفت و تعلق بعمر بن عثمان مکی کرد II. adds — 19. II. correctly reads ابو یعقوب — 20. After بر خجید II. proceeds حسین آن گدخننامه بر گرفت که در پیش ذکر آن کردیم و بیغداد الخ — 21. I. — 24. After کنی II. adds سر دار یعنی — 25. L. om. اهل.

137, 6. The words from شد to نیازی are pasted over in L. Text I. — 8. L. om. اهل. — 10. I have supplied from B. the words .. اورا به نیمروز و سیستان و II. — 11. II. — 13. After گفتند II. has دیگر مرقع الخ — کربان — 15. H. correctly reads ابو یعقوب — 16. II. — 17. C. — 20. II. المیزر for المیزر; so I. in marg. H. ابو عبد الله — 21. M. مصر for مصر. B. writes مخبر with *tashdid*.

138, 4. BH. دانستی. — 5. LM. om. و نه رنج. — 7. The form دشوار for دشوار is in L. only. — 8. M. بجز نمازی; III. جز نمازی را — 21. نقلست II. adds یکی است — 24. After حلوا در آنجا نشسته بود یک طبق حلوا باز نیافت در آن عجب همانند که عید چیدس پیرامن او نداشته بود زاده بعد از چند که آن طبق را بدرفت بر پی برفتند با حساب حلاج رسیدند آن حال بر گفتند و حلواگر تریس آن روز یک داشت ایشان نیز همان روز نشان دادند حلواگر بزیارت حلاج آمد متعجب همانند و مرید او شد.

139, 5. BCM. om. from گویند و to بود. L. om. بود. — 6. After گودی B. Read گودی در کفرم در کفرم در اثراتی II. adds اما خیرین — 12. Read گودی B. however has گودی. L. که for که. — 13. After عمر the texts differ greatly. C. has تو گل شکم گودی; I. در اندیشه آنی; H. در کار شکم — 14. After نقلست که گفت مرغی را دیدم از مرغان منصوره گفتم II. adds خواهد بود تو بکدام پر می پری بسوی او گفت به پر و بالی که دارم گفتم پر و بال قطع کن که او نپس کویله می است تو بدو نتوانی رسید نقلست که حسین منصور گفت ابلیس میگذشت موسی را دید علیه السلام موسی گفت ای رانده چرا سجده نکردی تا رانده نشستی گفت بد نکردم بغیر او نده نکردم چنانکه تو که چون دیدار خواستی گفتند نظر آنی تا جبهلی تو بکوه باز نکردی من گفتم جز ترا سجده نکنم و بجز تو بدستی نکردم از او پرسیدند که در موسی چهلوی گفت حق گفتند در فرعون چهلوی گفت حق گفتند معنی این چیست گفت ایشان دو صفت [MS. صنف] اند که میروند در آید بر آنچه رانده اند ایشانرا در اول از بوالسودا [بوالسودا Bombay ed.] و گفتن

The first of these anecdotes also occurs in marg. I., beginning

و گفت صوفی وحدانی H. has بنده 20. After. — مرادی را دیدم از منتسوفه الذوات است نه او یک کس را داند و نه یک کس او را و گفت صوفی آنست که اشارت از خدای کند و خلق اشارت بخدای کنند یعنی او در میان محو بود یعنی چون نه دیدی جنان دانی که. — 21. After I. adds in marg. — H. خاطر حق 22. After. چه هلاک شدند و روی در خالق اشیا کنی و گفت حرکه انتماس حق کند بنور ایمان چنان بود که کسی آفتاب و جوید بنور کواکب و گفت حکمت تیرحاست و دل مومنان حدفپاست و تیرانداز خدای و خطا محال و گفت صاحب فراسنت به نخست نظر مقصود را در یابد و ویرا عیب گمان و شک نباشد و لغت از اخلاق مردان مویس 24. MH. — آنست که قصد تواند پیش میانه بود اگر بود قنع بود در غفه از خوردن بخون L. که تا.

140, 3. C. before LBM. om. و خالی for حیاتی. BM. در شرک پیوسته. — 6. II. for وحدت. BIM. دانند که H. اما بدانند که. — 7. L. om. در عه. — 9. After بیابانی H. adds شود. — 10. از نبیا و اولیا جمله روی بدو آرد و یکی را نیز از بهشت یاد نیاید و گفت هر که بیمه مقامات بندگی فرا رسد و جای آورد H. adds باشد. — 13. Read مکشوفات. L. om. وقت. — 14. H. in marg. تا چه چیز از صدف I. adds in marg. ز نند. After. مرادست. II. سفینه. — 16. L. om. ز عهد جبار. After. H. proceeds: ز عهد جبار. — 16. L. om. بیرون آید و گفت تا عهد داغ انبیرا باز داده است هنوز داعی بر هیچ دل نینداده است گفتند دست ده درازتر است یا دست عبادت گفت این دو دست را هیچ جای وصول نیست دست ده بدان وصل پیش نرسد و آن شرک را در مردانست و دست عبادت بدان تکلیف شرعی و شرطی پیش نرسد اما دستی که از آفرینش برتر رسد اگر خواهد دست دست سعادت است و گفت آن حال که بیک موی کوبین را از جای بر داری تو بر داشته عنایت بشی و نخست تا محمول نباشی حامل نتوانی بود و آن یک لحظه که یک موی از خویشتن حمل نتوانی کرد از دست عنایت در افتاده بشی و گفت نه منفصل است بشریت از او و نه متصل است بدو و گفت او آنست که مجلی شود از سر سوزنی آنرا که خواهد و محتاج گردد در آسمان و زمین از آنکه خواهد پس بر تو باد که مغرور نگردی خدای تعالی و نومید نشوی از او و رغبت بکنی در محبت او و راضی نباشی که نه محبت بشی و اثبات او ممکن و نفی او ممکن و بر تو باد که از توحید پرهیز کنی و گفت روا نبود کسی را که یکی بیند یا یکی را یاد کند یا گوید که یحرا بشناختم آن یحرا که جمله آحاد ازو طاعتست و گفت امهای خدای تعالی از آنجا که ادراک است رسم است

و از آنجا که حق است حقیقت است و گفت هوا حیات نفس است و حق حیات دلمست و حقیقت حیات جانست و گفت ترانیا که محجوب کرد ایشانرا اگر آنگاه کند از علوم قدرت جمله در طوب آیند و اگر کشف کند چیزی از حقیقت بر ایشان جمله بمیرند و گفت هرکه اعمال ببند محجوب گردد از معجول و هرکه معجول ببند از رویت اعمال محجوب گردد و گفت انبیا علیهم السلام غالبند بر احوال و ملک احوال اند پیش میکردانند احوالرا نه احوال ایشانرا و غیر انبیا چنانند که سلطنت احوالراست بر ایشان تا H. adds کردند 17. — احوال ایشانرا میکردانند نه ایشان احوالرا شد است. 23. L. om. — کردیم. 19. L. — را. 18. L. om. — و اهل نکرد

141, 3. C. معتضد for معنصم. Both readings are, of course, incorrect, but no text has مقتدر. Considering 'Attār's gross carelessness in historical matters, we may probably attribute the mistake to him. — 9. L. om. خود. — 10. C. منصور نه ایم. — 15. C. پیدا نبودم. — 21. H. سلامت for شریعت.

142, 1. I. عتایی for عتایی. — 2. CH. خاست for ساخت. — 3. LI. جند for جونی. — 15. CH. اقبولست. — 16. I. مدار for مزار; H. چه; C. چه دیدار. — 20. L. gives a Persian interlinear translation of the Arabic verses.

143, 5. After M. has خواست بگفت و; so B: II. کس نداند. L. om. و گفت آنچه خواست یافت نگرسته. — 10. After و صلابت; CH. و بصلابت; so H. — 9. IM. و گفت آن چه بود که بر من رفت که بعد از سالیانه دراز بود مددات آن میکنند پس از نردبان فرو نگرست و خادمرا آنچه ساختم for سخن. — 16. LBM. گلی. — 14. CH. و گفتند.

144, 1. II. بعضی می گریستند آنچه. — 5. کلگونه روی مردان. The remainder of L. is supplied by a later hand. — 9. H. جمال. — 10. B. حلاجك for جلاجل; C. بازی میکنم; I. میکنند راضیم. — 12. II. دغارا. L. جلاجلزن. — 13. BM. حمت for حسب; and so app. I. L. نفراد دوستی بدیده, *vic.*, II. in marg. gives a Persian translation, *فردعلی یکی است*, which implies the reading نفراد. — 15. L. om. from خادمرا گفته بود. — 22. BMH. و نماز.

145, 3. B. عتاس. — 5. After B. میگردم B. adds: گفتیم خداوند! این. — 8. M. دوسست بود چرا با وی چنین کردی. — 13. After H. گفت مبراً در مقعد. — 17. L. در تن. — 18. II. شبلی گفت for آمدن آورد و اکرام کرد گفتیم با این خلف چکرد آنچه که ترا کشتند.

چنانکه حال این است که می بینی
انذیت بذات خود فنا بود * انذیت نبود آنجا خدا بود
رسمه الله علیه رسمه واسعه

— 22. *نیلوست*. Here LB. end. M. has a short article on Muhammad Bâqir (see p. ۱۳۳ of this volume).

S U P P L E M E N T.

148, 3. I. محرم. I. بر توکل. — 5. II. در حقیقت بکمال بود. — 6. K. و در شیر ری وقت کرد در سنه II. کردی. K. om. که. — 9. After احدی و تسعین و مائتین رسمه الله علیه; so II. I. خطر و مقداری. — 12. I. گرفتن. K. om. بار فرا گرفتی. — 14. K. زیرا این. — 19. I. ای خواجه دورم می پنداری. H. زینار دورم میداری. but in marg. خمار. — 20. I. من آن زن نیم که مرد خوام آن مردم که فرد جویم. — 21. I. این را جواب.

149, 3. K. om. روز. — 5. K. ساخت for ساختن. — 9. K. om. و گرفت for کرد. — 21. K. خواسست. — 22. Read جنبانیدند. — 24. K. خواسست.

150, 2. I. تویع خواص. — 6. I. حامد بن اسود. Qushayrî, p. 120, l. 14, has حامد الاسود. — 8. I. گفتن for گفت. — 9. I. کردم. — 10. I. و ساد for وطای. H. وطاری. — 12. K. شب. — 17. K. om. تو. — 21. K. om. و گفت. This story does not occur in I. — 24. K. نخرم.

151, 2. K. om. جز. K. om. که گفت. — 8. I. گستاخی. — 18. I. و مریدی الخ. This anecdote is wanting in III. — 21. I. دین محمد. — 23. K. گفتن for گفت.

152, 5. I. omits from گفت و راست کنم (153, 15). — 7. H. انار. — 25. H. جفا for میان. — 23. K. بی برای پیرزنی. — 9. H. هفت هزار.

153, 15. K. om. که. K. om. و گفت. — 18. IK. نشسته. H. has من بیرو. — 22. K. om. from تو بنداشته. — 20. K. om. راعب نبدنه. — 24. K. خواسست. This story is not in III. — 25. K. سلب.

151, 2. K. om. بود. — 16. K. om. و گفت الخ. This story is not in III. — 17. K. برسند.

155, 1. جو for چه occurs more than once in K. — 6. K. om.

گفت خانه بمن نمود و من طالب I. adds دارم 7. — خواص گفت
 ت بعدویت وی مشغول باشم: III. omit the following
 anecdote. — 11. After ذنب H. proceeds: تا چون مردم به بهشت فرود آیند و بدعت وی مشغول شوند حق تعالی را
 — 13. K. om قیام. III. omit آنچه. — 17. H. بمسیری. —
 19. H. تکلیف for اندیشه. — 20. H. تکلیف. — 21. K. om. و before
 و در ادای آن تقصیر نکنی H. adds نگردانی After بر تو

156, 1. H. پیوسته مضامنه جمع از خلق میبندد. — 2. I. om. from
 عبرت و to the end of the saying. H. اصل آخرت. — 3. H. has عرکه
 — 5. The چنان بود که در دنیا بر وی بگیرند در آخرت خندان باشد
 the words from و آن to ترک are in K. only. K. عرض, but Qushayrî (p. 84,
 l. 6 from foot) has فلم يجد عوضها في غلبه. — 6. H. غرورا توکل در نفس. —
 7. H. om. صبر ثابتست در بعدویت بموجب. H. جیست. خویش
 احکام آنچه. Qushayrî, p. 99, last line, agrees with K. — 8. Qushayrî,
 p. 103, l. 17, has خلوص for اخلاص. — 10. H. ننگه for ندتیر. so
 Qushayrî, p. 28, l. 4. — 12. H. جوئید and the following verbs also
 in the 2nd person plural. — 18. H. بخاطرها. K. زیان for بزبان. — 21.
 III. om. باز بقضا بیامدی. In K. بقضا is written below بقضا.

157, 6. Read برفتم for برفدم. — 10. After عظیمست I. adds آن که
 و حکمت. — 15. After بود H. adds: و بحسب التوایین و بحسب المنتظرین
 بسیر مشایخ یافته و مقبول و پسندیده سه و وقت او در تربیح سه تسع و
 23. K. om. شد. Read تسعین و مائتین بود و گویند سه تسع و سبعین
 وقتی آنی عظیم آمد.

158, 2. K. فرأ ايم for فرأ ايم; I. امرا ايم; H. فرأ ايم. These variants
 point to فرأ ايم دای as the true reading; possibly the phrase is pro-
 verbial. — 3. I. از دلی تواز غیر مستغنی. — 4. I. حقیقی; H. جد و
 — 5. I. omits from وقتی بود که وقتی (l. 18). — 13. H.
 15. H. فتر بیزاری سندن. It is not حرمت for تجارت و حرفت
 unlikely that فتر is a corruption of بیزاری. — 19. KIH. سببنا for شبنتیا.
 I read خدمت with Qushayrî, p. 29, l. 14. KIH. سببنا for شبنتیا, but
 I. omits this and the next saying. — 20. I. سببنا سببنا بلبل and Qushayrî الاسباب. —
 21. H. برکت و کلمات وی بودمی تا از وی. — 22. چه فواید روی نمودی
 از یردت حکمت و فواید. H. has کرامت آنچه. — 23. Instead of کلام آن پیر
 which agrees closely with Qushayrî.

159, 1. I. omits this saying. H. has اسبب علائق سه. — 3. افتاد. — 3.
 است موانع و نظر بمسبوق و قضا کردن فراغت

K. om. او. — 5. K. وصول دنیا. I. om. و دعوی کنی. — 8. K. چیست. — 12. I. باید for آید. — 19. K. داغ for وداع و صدف.

160, 10. After علیہ H. adds در بغداد بود. — 12. After تصوف H. adds [read روشنہ] [سر و سنہ] و گویند اصل وی از آشرو سنہ [سر و سنہ] گویند از شمس سنہ [سر و سنہ] بود. — 17. K. om. از قول. — 18. I. عجب. After و عمر وی عقند و عقمت سل بود و وقت او در ذی الحجه H. adds نکرفت. — 22. I. خوانده بود to چهل. IH. om. from سنہ اربع و ثلثین و ثلثمائک بود. — 23. K. نکردیم. I. پدر for به پدر. — 24. K. om. تا کرد.

161, 3. II. ذیواند. — 4. K. بامیری ری. — 15. After آمد II. proceeds و سبب آنکه خویش شیخ جنید بود احترام او را پیش شیخ جنید فرستاد. — 18. H. مردان for من. — 19. After جانم I. has the following *rubā'ī*:

غواصی کن کورت نهر می باید
غواصانرا چار عنبر می باید
سر رشنه بدست بارو جان بر لف دست
در نازدن و قدم ز سر می باید

— 21. Read شیرینی و تجارقی.

162, 1. K. و یک یک در خانه ت غه تنج. — 19. K. مرد ظلی. — 23. K. جاء.

163, 1. I. یکی عوار. KH. یقنانه. — 2. KH. مقتول and یقنانه. — 5. K. om. from بسبب to قریب بیفراید. — 13. K. om. نقلست. — 17. K. om. نقلست که کودکان یکبار آنج. I. نقلست. — 21. K. om. نقلست and خذا. — 24. I. بیف for کذب. K. کذب ما یفند. — 25. After این گفتند که من فرج زانرا آنج K. proceeds بعید.

164, 1. K. دکاد انرا. I. بصوفیان. — 2. I. om. را. — 4. K. گفت از. — 7. I. نور for فرو. — 10. K. خلاق کرد; H. طالع شد. — 11. K. om. نخسبذ. — 13. K. میگویم; I. میگویم. — 17. K. om. از. — 22. IH. گفتند. See note on 37, 13. — 24. K. ستونند. I. بتبغ قیر.

165, 1. I. دسنه چوب. — 3. K. om. نقلست. — 7. KI. و گفت آنج. — 9. H. has خوارى من بنتر از خوارى و گفت آنج. — 10. KI. omit. — 13. K. om. از after است. — 14. K. om. که. Read گفت for گفتند after بود. — 18. III. omit this saying.

166, 2. K. om. گفت. — 11. IH. بدین پیرهن. — 14. H. یشتری. — 17. H. سر منبر. — صوفیة.

167, 3. I. نقی من. — 9. I. بیگ.

168, 5. H. آتش شوق. H. چرا for تا. — 7. K. om. وجد. Read نین
 جبرآ بردی. — 9. Probably شده should be read. — 14. I. طلب نغیر. —
 19. K. بعد.

169, 2. K. نیک for تنک. — 6. K. مکر. — 8. K. کند for پیدا
 کند. — 13. K. خواست. — 15. I. ستور بر گیر. — 17. K.
 خار بر for خارین. — 19. K. جواب.

170, 2. After بیم I. proceeds: تو شهادت تلفین کن اینک ز تار می بزم
 تا در حجا خواعد رسید پس بر دست شیبخ توبه برد و از جمعه بزرگان دین
 شد. — 4. K. خیر for خسر. — 6. نقلست الحج. This story is not in
 IH. — 13. نقلست الحج. Not in IH. — 16. نقلست الحج. Not in IH.

171, 1. نقلست الحج. Not in IH. — 8. نقلست الحج. Not in IH. —
 13. نقلست الحج. Not in IH. — 17. K. ابقای stands for ابقای.

172, 3. نقلست الحج. Not in IH. — 6. K. om. و before بیوندم. —
 12. نقلست الحج. Not in IH. — 15. نقلست الحج. Not in IH.

173, 1. IH. omit from شبلی to the end of the story. — 2. نقلست
 الحج. Not in IH. — 4. K. قول for قبول. — 7. نقلست الحج. Not in IH. —
 10. H. از جمله خلافت عالم عید شافه دون عمت تر از راضی الحج. — 11.
 K. روزگار خویش در تعصب خلق بید دادند. — 12. H. روان. — 13.
 K. روزی الحج. — 16. درم و دینار. — 15. Read روزی الحج. Not in
 IH. — 19. K. om. که گفت. — 21. نقلست الحج. Not in IH.

174, 2. K. om. را. — 5. I. روزی از وی باز نگیرد. Perhaps we should
 read که for کمی. — 14. H. دیده for دنیا. — 15. H. او بودمی. —
 18. H. با جنس. K. om. چه. — 21. H. ابو
 بوذ for گشت. — 22. H. تراب در بادیه گرسنه ماند.

175, 1. I. یا for تا. — 5. H. این قوم. K. دیوار for دیوان. — 8. H.
 II. ثنوی. — 13. H. بزبان. — 12. H. شبلی گفت. — 9. K. مرا بحقیقت
 و هرکه بوی آب کند بت پرست بود و هرکس که سخن گوید
 خشنود. K. در وی غافل بود و هرکه از وی خاموش شود جاغل بود الحج
 خاموش. The latter reading is confirmed by Qushayrī, p. 160,
 l. 1. — 15. H. گم گشته است. — 16. H. twice. H. معنیها
 آن تمامت مصروف و مردودست بر شما و محدث و مصنوع تمامترین است
 — 20. H. حواس قوی. — 19. H. مثل شما. — 21. K. omits from خود
 عیال خلقش (l. 23). — 24. K. om. و نفسی. —
 K. app. محلل تهر دست. K. omits الحج و گفت.

176, 2. H. کون for قوم. — 3. K. om. غم. Qushayrī (p. 149,
 l. 13) has بلا هم. — 4. H. و محبت من خاص. — 6. Read رشک. K. has
 اینتر است هر چه. — 7. H. دست دارن. — 8. H. در محبوب. — 9. H. شک.

محبوب H. 9. — بغير محبت و محبوب H. 8. — دوست داری برای محبوب
for خدا تعالی — 11. K. بنندد and H. بندد, but Qushayrî (p. 160,
l. 12) has من تصور عند التوحيد — 13. K. om. — گفت فی — 14. گفت
معرفت سه است یکی معرفت حق H. gives this saying as follows :
تعالی و محتاج اوست او دیگر معرفت نفس است و محتاج است بدان اوست
فرائض دیگر معرفت وطن است و محتاج است برضا دادن بقضای او واحده
آنکه با ما بودیم اکنون ما نیستیم اوست H. 21. — بنوک موزه H. 20. — او
— 22. علامه is a translation of the Arabic علامة, but Qushayrî (p. 165,
l. 22) reads علاقه K. كلمه for كلة, which translates شكوى in Qushayrî.

و گفت الخ 10. — بوداری گردد 9. K. — بسر می نزد 8. H. 177.
— علم یکیست و آن آنست که بذات خود نفس خودرا بدانی H. —
بر زبان بیعبران for بر زبان الترحیل (sic) K. has — 12. K. om. — زبان
11. H. — طلب K. om. — که درین علم بدان H. 14. — علیهم السلام
15. — صاحب همت بییه فرود نیاید اما صاحب ارادت زود فرود آید
18. K. — حقیقت جمعیت کلی است و یکی H. — و گفت الخ 19. — و آن for و
ساختست for ساختن است H. 23. — بصفت فردانیت

— و گفت علامت الخ K. omits for هر چه 9. H. 178.
ظاهریست در باطن و باطنی است در این H. — این K. om. — بنیان شون
15. K. — ارادتست 23. K. — مکر 21. K. — تا آنکه و گفت from
K. om. — ضعر ارادتست for ارادت and اختیار او K. om. — رضای
24. H. — رضاء

کلام H. has خدمت الخ 4. — صلاح خلق را 3. H. 179.
گفت غیرت K. om. — حیاست for جنانست K. — کلام دست
8. K. — عبرت for غیرت 10. K. — عباد روزگاران آدم 11. H. —
در علم ارواح H. مغرور یک دانه اشباح نکنند 12. H. — بکوش دار
15. K. om. — نبود 17. K. om. — از خلف و جنانده to 18. H.
om. — هرکه الخ H. om. — بعبودیت 19. H. — بحق بسمب
21. K. app. — بلا for بلاد K. — After بلا H. proceeds : دائم
گفت بر توباد که دائم — ملازم الله باشی الخ

8. — طفل شیرخوار H. چه دنیا H. — چنانکه پنهان 3. H. 180.
K. om. — بود 9. — جنید گفت 12. K. om. — رب

دارم 8. K. om. — گفت دردم بر دم K. 7. — نیزه فروشی 1. I. 181.
— نقلست که در آن شب که وفات میکرد H. proceeds : داذ
10. — که امید داشته H. — تو 15. — با 14. K. om. — چه شب الخ
17. — روزیکه مردان بختتیا می آیند H. — بود After شده است
K. om. — نفسی 18. K. — رشورت ; رشورت H. — رسوت 19. K.
om. — و امرا 23. K. — آمدند و گفتند H. 22. — یکی om.

182, 1. نقلست الحج. This anecdote occurs in I. only. I. حمیری. — 5. K. برهان. K. om. كه. — 9. K. شوق الآخر. — 15. K. كبری. I. كتاب. — 16. K. زنده امشاج. — 20. K. om. و before شرح. K. om. بدلا. — 22. I. ببغداد رسید. I. 23. سری سقزی و چهل ولی مشایخ آبار را. — 24. After دادند I. has: خدمت درویشان میبرد و در تراویح شینج ختم قرآن کرد.

183, 11. K. مشتغل. — 12. I. سائر الحج. — 15. I. در. K. omits from اشعاریست. I. 17. I. اجل before بر. I. om. حفظ ادب وقت و حضور. K. 21. I. اجل خصوص to که ادب.

184, 7. شینج مبینه is Abú Sa'íd b. Abi 'l-Khayr. I. adds توحید از با خدای. I. خواعید. I. 10. K. گرداند. — 11. I. خویش می باید گردید و بدانی که. H. 15. H. 16. K. باشید. I. 12. I. خویشتن. — 17. I. پس for. — 20. After تواند H. proceeds: از ایشان چندان توانی دید که نور ارادت تو است حرمت دوست.

185, 1. H. منی و ریاست. H. مرا خواست و پایه نیابستی. I. 4. I. از پرده. I. 6. K. جوهر تست. — 5. K. یاز کرد و وقتی. I. omits from توحید رود, which appears to be correct. — 7. I. آری. — 8. K. گفت. — 13. H. با او. — 15. K. نه ظلمت فنا از هستی. — 16. H. om. from بند به بند. — 17. K. om. نزدیک کرده اند. — 20. H. بیک کس پردازد. H. has آدم. After حرف تعالی از چون من و تو. I. 24. K. om. نزدیک. — 21. K. مخالف.

186, 4. K. امن. K. دستي. I. اگر ترا محفوظ ندارد. — 6. K. om. بعرض. K. 8. K. om. خواند. I. باید for باید. — 7. K. دو. — 11. K. نشایستی for بشناسی. K. بتری for تویی. — 14. I. مقدم for مقام. I. نکنم for و لنگی نکنم, but نکنند in marg. — 15. K. نبیند twice. — 16. I. براند for آید. — 17. K. om. ام.

187, 1. I. در صورت. — 2. Read آورد. After بدوزخ I. has مینار. I. 3. Not in III. — 13. I. باز. — 15. H. باز. I. 18. I. طسعی.

188, 4. I. حقایق مقام و حل معین. — 8. I. بدیوار. After یکی. I. 9. Read در ابتدا. I. و شب سر ببالین ننهان. I. adds ننهاده بود (III.) instead of بیکی (K.). — 11. K. در بر. — 13. H. محبت و. — 14. K. درخت خوردست. — 15. Read مرید for مرد with III. and Qushayrî, p. 157, l. 14. — 17. According to Qushayrî

و او از معروف و او از داود و او از تابعین — سری: we should read after
 — 20. Read ابو علی شیبی. There is an article on him in Jāmī's *Nafaḥāt*,
 p. 331 sqq., where this anecdote is told more fully. I. has ابو علی
 شیرازی. — 21. I. مقام نیست. — شیرازی.

از خدای پرسید I. 20. — وقتی برو بیمار I. 12. — مقابله I. 5. 189.
 — 23. K. چه کنم for چه گویم I. بگویم.

که او بر من و I. ; که او با کسی عرضه کند و بر من بزند I. K. 1. 190.
 12. I. — رو بیاغند K. 9. — خوردی K. 4. — H. om. — بزید عرضه کند
 و سوسن H. 15. — یافت این حدیث H. 13. — غمز for غنیمت
 17. — تا انسان دیودرون K. درخت تعلق دنیا H. 16. — دست
 22. K. ضلی. — مجاز K. om. 21. — و مرید شیبی بود I. adds نام

ازین. The Bombay In I. 5. KIH. 191. بگفت. — نگفت
 ed. has — کس درویش for درویش I. 12. — ابو الحسن پیربندی K. 7. —
 15. I. — ممشول for مشغول مگردان K. om. 17. — گفتم.

6. — شیخ گفت بعد گفت I. adds بگویم After 5. 192.
 I. adds توبه بید کرد — 9. یک روز اندک. This anecdote is not in III. —
 20. I. omits this saying. H. has اورا بخوار اسباب و آلات و گفتی الخ
 بندار آید اما اگر بعزمت در خانه خواهد نشستن اورا اندک چیزی تاملست
 علم — 21. K. سنیر for سنل, which is a conjectural emendation. After
 H. proceeds: اگر برای ربی خلق و فروختن و جدا آموزی ترا علم بسیار
 می باید و اگر از برای عمل و زاد آخرت می آموزی ترا اندک علمی بسیار
 است چندانکه شرائط عبودیت بدان عمل و بدان عمل کنی که مقصود از علم
 عمل است و تواضع.

5. I. زله (KH.) seems to be a mistake for نگه (I.). — 3. 193.
 — آخر مرا روزی روز بازاری بوده است میان مومنان I. 7. — شکستگی
 11. — بدانستمی H. 10. — سنتت after کویبت K. app. has بازار H. 8.
 15. I. — سخن K. om. 14. — با او K. om. 12. — بگردانیدمی H.
 17. I. — ایشان از before K. om. 16. — محصلی after بیرون آمد I. adds
 و اما شاید که مرادش آن H. proceeds: بر آید از خوف
 لاجرم روا بود I. has بنشد — 18. — باشد که چون اتفاقا زمان الخ
 20. — در آنست Bombay ed. که پیش از همه او بود
 22. K. om. باش. — 23. I. نمیتواند کرد.

7. I. — درختی for موحی KH. 5. — تعلق او با شیخ H. 2. 194.
 و گفت — 8. — خود را زود بکشتن سبب
 I. omits this saying. H. gives an entirely different version,
 عرکرا در بدآت پیری و استادی نبود در ارادت حلق تعالی و سلوک —
 شریقت او با حلق تعالی در نهایت نتواند نشستن تا اقتدا بشیخی نکند

الوجه در نسبت حل باشد زیرا که استادی باید که در طبیعت و مجاهد
 9. K. om. [باشد] نشستی با حق تعدی دست دهد از راه مشاهد
 11. بساط مشاهد و در نسبت and مجاهد. — 10. K. has سه for
 فنا بود از صفات خود. — 12. H. استدلای. K. بیعت عیبت. Bombay ed.
 — 13. H. اورا در ظیور ایشان; K. اورا for اورا. — 16.
 K. om. است. — 19. K. حمیت for جید and ضمت for طینت.
 H. در طینت.

چیزی برای خود. — 10. H. دوزخ کرد. — 7. K. مگر. — 5. K. om. 195,
 for غربت. — 12. H. omits from غربت. — 11. K. کنند بمرسد. سر خویش
 او بدخت آن بود که آخرت را از حق و بفروختند and begins:
 آن نیست for حسن. — 16. K. om. از سخن حق گفتن خاموش. — 23. H. مفروش. — 17. K. شریعت.

تواضع. K. om. پناه خواستن است. — 3. H. شیران. — 1. K. om. 196,
 — 4. K. طلب علمرا. — 5. K. دینتست for در یافتنست. — 6. H. عین
 و عیب. — 7. The text of this saying is faulty, but I am
 unable to emend it. Instead of the clause و مردان از ح. و مراد و هوای نفس نطلبند
 From this point down to از پیش ترسد (p. 198, l. 20) the text consists of sayings which occur
 in I. but are omitted by KH. — 17. I. از دغان. — 18. The reading
 ساختیست is conjectural. I. has something like خیلست.

و گفت غریب الخ. Cf. 195, 12 sqq. — 22. H. and the
 Bombay ed. have گد for گو: N. طو برقیه باز برد. Possibly there is an
 allusion here to the proverb اشء من رغبف اللواء (see Freytag. *Arabum*
Proverbia, vol. I, p. 694). — 24. K. انفتوح.

ازین جنس سخنیا. — 4. K. om. 199, 1. K. گذاشتی. — 2. H. چنان بلند شد. — 8. K.
 بیبر عربی for عبد الله انصاری. — 6. H. کس را الا این حدیث. — I. om. — 10. I. الهی مرا. — 11. The
 Bombay ed. has خلق for جنین. — 12. K. رکوبه for رکوبی. — 13. K.
 بخدوند. — 20. H. خدوند. K. om. در در دیده سبید. — 19. K. بداند.
 The reading of K. is different but illegible. *Dele* after کند.
 — 21. H. expands this saying considerably without
 نقلست که چون شیخ. — 22. I. has: وفات برد شیخ ابو القاسم [فشیری. II. خودش دید از
 بداشت, which is illegible in K., from the Bombay ed. The latter
 omits بیای, which may be a mistake for باز.

بلی امانه از بهر صلاح خود. — 5. H. مگر مراجعت باز بدنیا. — 4. H. 200,

13. — بر رونده میگردد I. 12. — اما بسبب آن میخواستیم تا میان الخ
و جنین الخ. 17. — صیرفی I. 14. — تندرک I. بر یکش for یکش K.
This anecdote is in K. only. — 22. اعلای is blurred out in the MS.
and is supplied by conjecture. — 23. I. has نقلست از شیخ عبد
الد تستری که گفت جوانی الخ

201, 3. The correct form of the *nisba* is خُرْقانی, not خُرْقانی. Khurqán
was a town in the province of Qúmis, four leagues from Bistám,
whereas Kharraqán is a district in the Jibál province. — 4. K. الهی.
— 9. I. دزدی از بیش تا باز میرفت I. 20. — آشنایی for عزت شانی I. —
گفت 24. — نتوانند دیدن و. — 21. IN. om. — بسر باز for باز پس
I. has باز و هی. N. om. ای سلطان العارفين بیبی دار که مردی الخ

202, 3. II. سی و نه سل. — 6. I supply the words آرتا حاجت from
I., since the corner of this page in K. has been torn off. — 9. IN.
— 15. I. شیار for سیر. — 16. I. عمرو ابو العباس; and so H. in
marg.; N. عمر بن عباس. — 19. K. شیخ ابوالمشایخ. — 25. N. بییم
از بییم. حفا تخفته ام.

203, 1. N. قدرت for قدم او. IN. دو for دو. — 2. K. بستم
and so frequently. — 3. Read اثنی. — 6. K. نكفته بودند. K.
یکی. — 7. K. نبنديم. — 8. K. بعضی را بردند و بعضی
for سببی افتاد که بعضی را بردند و بعضی. — 20. N. چه بود. text N.
ترسیدند. — 20. N. نكفتند سبب چه بود.

204, 17. KH. بشیخ گفت. — 19. H. نهان for نهان.

205, 9. K. و قریب. — 11. K. اینرا بگرفتی. — 14. I. زدند. —
Bombay ed. پس قولان بدست مانش بیستی بگفتند. K. om. — 16. I.
خرقی for خرق. — 17. K. om. — 20. هر دو. — 22. The passage from
N. has that reading. I. has با شیخ ساکن باش. — 22. The passage from
نقلست to کردن طواف هی is in K. only.

206, 2. H. بر موافقت قومی که بر خاسنه اند و ایشان این جنین
شبیخ ابو سعید بیامد و گفت بیبا شد I. — 7. After شد I. proceeds:
خرقة من عن ده که مرا طافت آن نیست شیخ ابوالحسن گفت بیبا که مرا
K. جند for جندانی. — 17. K. برد. — 22. K. جندانی. — 23. I take شنود
om. با او گویم. — 23. I take شنود from the Bombay ed. I. has
چنانکه راست بود. — 23. I take شنود from the Bombay ed. I. has
چنانکه راست بود.

207, 1. I. باز شکستم. — 2. K. بر منبر بودم. — 4. K. خواهند. —
5. K. بذررا.

208, 2. K. گفت تو و تو. — 20. K. هه for هه. — 22. K. appar-
ently has عا بیش ای in both instances; N. عا بیش ای. — 23. K. om. کرد.

209, 4. K. om. و. — 6. K. om. صحابه. — 7. I. اینک.

for درین که N. در پنج نماز. — 10. K. خویید; I. خائید; text N. — 18. K. اوّل for آن. — 21. K. بشیمان for بسومنات.

210, 4. I. می زدند. — 12. H. کار for شخم; Bombay ed. تخم.

211, 5. III. om. from و مصطفیٰ to بگفتند (l. 10). — 16. K. غیب پیش که رود. — 24. H. and Bombay ed. have بر او بیا بیرون. — 25. K. نماز for نماز.

212, 5. IH. om. from سر بنیستی خود to بدانم گفت (l. 7). — 7. K. om. جیست. N. has: آوردیم ایمان خداوند ایمان آوردیم. — 9. گفت آنچه. III. omit this saying. N. om. گفت. — 10. N. از خود خواسته ام. — 13. After 14. ما انبیانیم. II. معصومیانیم. I. و ما روحانیانیم. I. کروبیانیم شدیم و از قرئی. II. نبدید. — 20. After کرد II. proceeds: که آنکس که قدم او و سیر او این بود کجا تواند رسید پس من گفتم درازا سفر آنچه عمر چند میرویم از پس: II. has: چند نمی کردم آنچه. — 23. Instead of خویشتنیم.

213, 2. K. کرد و جنان کردند. — 3. H. گفت. — 4. H. گفت. — 5. H. گفت. — 6. N. برابر. — 7. H. یعنی. — 8. H. یعنی. — 9. H. یعنی. — 10. K. بشد for بسند. — 11. H. یعنی. — 12. H. یعنی. — 13. H. یعنی. — 14. H. یعنی. — 15. H. یعنی. — 16. H. یعنی. — 17. H. یعنی. — 18. H. یعنی. — 19. I. آفرید. — 20. H. یعنی. — 21. H. یعنی. — 22. H. یعنی. — 23. H. یعنی. — 24. K. باستید for باشید. — 25. K. مریدی for مریدی.

214, 6. H. خداوند. — 7. K. گویم. — 8. H. یعنی. — 9. K. om. — 10. H. یعنی. — 11. H. یعنی. — 12. H. یعنی. — 13. H. یعنی. — 14. K. بندد. — 15. H. یعنی. — 16. N. سفید مسئله. — 17. از سگی سفید مسئله. — 18. H. یعنی. — 19. H. یعنی. — 20. H. یعنی. — 21. H. یعنی. — 22. H. یعنی. — 23. H. یعنی. — 24. H. یعنی. — 25. H. یعنی.

215, 2. H. چرند و جنبد. — 3. K. آن. — 4. K. آن. — 5. K. آن. — 6. K. آن. — 7. گفت آنچه. — 8. K. آن. — 9. K. آن. — 10. گفت آنچه. — 11. K. آن. — 12. K. آن. — 13. K. آن. — 14. K. آن. — 15. K. آن. — 16. K. آن. — 17. K. آن. — 18. K. آن. — 19. K. آن. — 20. K. آن. — 21. K. آن. — 22. K. آن. — 23. K. آن. — 24. K. آن. — 25. K. آن.

216, 3. H. کنند for نکنند. — 4. H. یعنی. — 5. H. یعنی. — 6. III. omit from گفت.

III. با او for باز. — 12. H. نبرند for نهند. — 11. K. سجده است omit from کسی گفت (l. 17). — 13. K. om. لئ. — 18. و از آفریده ببرد تا بعد از آن از خود با خود H. proceeds: گردانید. — میگذشت و میکرد و اگر نه آن بودی که او را حرم چنین است و آنه الخ. — 20. III. omit this saying. — 23. H. بلاغت for بلوغ. III. omit گفت الخ. و گفت الخ.

217, 4. H. بوشید for برسد. — 7. K. دیدم. — 12. After خواند H. proceeds: خوردم و پوشیدم و آنچه دیدم و شنیدم و هرچه H. proceeds: و گفت و آفریده است از خلف مرا حجاب نکرد و محتاج من گردانید (l. 25) do not occur in KI. The text is that of II.

و گفت چه عبادات و کرامات را حدّ و ثواب پدید است و ذکر اولیاء برای حق تعالی حدّ و ثواب پدید نیست. — 6. III. om. from گفت و down to حجّ خذاء عیج نبوذ (l. 13). — 13. چون بپتر بدیدم خداوندی خویش پر H. proceeds: نهاد است. — 15. H. om. شکرى الخ. — 19. N. ترقی for پرخی. III. om. from گفت و down to همیشه با من است (219, 3). — 20. N. که چون. — 21. N. چیزی (خبری) or از مصطفی صلی الله علیه وسلم بمن رسید یا از و باز. — 22. N. معاینه است بچیزی که حاجت شود.

219, 8. K. om. و گفت. This saying is not in III. — 11. K. از چیزها to غره باد. — 13. K. om. from. آفریده ببرد راه راه بخذعا نمودم. — 16. H. سرش for اسیرش. — 17. H. om. from بپر to رفتنست. — 19. The words مرکبنا الخ, which occur in K. only, are corrupt. I cannot suggest any probable emendation. — 24. K. مرا for ترا.

220, 1. III. om. from گفت و to از آن من. — 6. II. از آن. — 7. Read بپیوست شود. Possibly بپیوست or similar words should be inserted after پیوست شود. — 8. KH. دختد. — 9. K. om. بمن نمود. K. om. با دل که بود. — 10. K. text H. and Bombay ed. — 11. K. om. در روشنی H. در روش این راه. — 12. K. اقرار کنم. — 13. H. و با for و. — 14. K. گفتنیا for گویا. — 15. K. om. نه. — 16. II. om. نیافریده. — 17. K. om. آنجا. — 18. K. بیدار. — 19. H. and Bombay ed. بیدار for بدار. — 20. K. و جبار. — 21. K. به نسبت آنچه من دیدم. — 22. H. خلق.

221, 3. K. om. چون مرد H. و گفت. K. om. من از یکی آن تو. — 10. H. وجه for وجه. — 18. K. در مجامع ایستاده بودم. — 19. H. یا.

222, 1. III. om. گفت و before گفت از خویشتن الخ. — 2. K. دام. — 3. H. دام. — 4. H. و دام. — 5. H. و دام. — 6. H. و دام. — 7. H. و دام. — 8. H. و دام. — 9. H. و دام. — 10. H. و دام. — 11. H. و دام. — 12. H. و دام. — 13. H. و دام. — 14. H. و دام. — 15. H. و دام. — 16. H. و دام. — 17. H. و دام. — 18. H. و دام. — 19. H. و دام. — 20. H. و دام. — 21. H. و دام. — 22. H. و دام. — 23. H. و دام. — 24. H. و دام. — 25. H. و دام. — 26. H. و دام. — 27. H. و دام. — 28. H. و دام. — 29. H. و دام. — 30. H. و دام. — 31. H. و دام. — 32. H. و دام. — 33. H. و دام. — 34. H. و دام. — 35. H. و دام. — 36. H. و دام. — 37. H. و دام. — 38. H. و دام. — 39. H. و دام. — 40. H. و دام. — 41. H. و دام. — 42. H. و دام. — 43. H. و دام. — 44. H. و دام. — 45. H. و دام. — 46. H. و دام. — 47. H. و دام. — 48. H. و دام. — 49. H. و دام. — 50. H. و دام. — 51. H. و دام. — 52. H. و دام. — 53. H. و دام. — 54. H. و دام. — 55. H. و دام. — 56. H. و دام. — 57. H. و دام. — 58. H. و دام. — 59. H. و دام. — 60. H. و دام. — 61. H. و دام. — 62. H. و دام. — 63. H. و دام. — 64. H. و دام. — 65. H. و دام. — 66. H. و دام. — 67. H. و دام. — 68. H. و دام. — 69. H. و دام. — 70. H. و دام. — 71. H. و دام. — 72. H. و دام. — 73. H. و دام. — 74. H. و دام. — 75. H. و دام. — 76. H. و دام. — 77. H. و دام. — 78. H. و دام. — 79. H. و دام. — 80. H. و دام. — 81. H. و دام. — 82. H. و دام. — 83. H. و دام. — 84. H. و دام. — 85. H. و دام. — 86. H. و دام. — 87. H. و دام. — 88. H. و دام. — 89. H. و دام. — 90. H. و دام. — 91. H. و دام. — 92. H. و دام. — 93. H. و دام. — 94. H. و دام. — 95. H. و دام. — 96. H. و دام. — 97. H. و دام. — 98. H. و دام. — 99. H. و دام. — 100. H. و دام.

16. — بذلتش for دلش. II. — 14. بعثش for مغروش. H. 13. — خلقرا
K. om. ندا.

عمرکه اینجا. H. 5. — مکنید. K. om. و گفت الخ. IH. 2. om. 223
امی ید باید که چنان داند که در قیامت من بایستم تا اورا رعا پیش
با خدای و. II. 10. — بیا. K. و در بیشت. K. 6. — نکنم در بیشت نروم
بگفتمی. 14. — و با نفس الخ. II. om. 11. — خلف صلحی کردم
و. گفت الخ. III. om. 15. — از آنده عرچه بایزید باندیشه الخ. II. proceeds:
در یکنالی. H. 19. — و گفت الخ. III. om. 17. — نیدم. K. 16. —
1. 23. سخن او گویم down to گفت و گفت. IH. om. from گتم او

نبدیرفت. I. 9. — down to چه امید و بیم. IH. om. 2. IH. 224
بود. H. 12. — غیرت for عزت. K. 11. — نفس. K. 5. —
III. om. from گفت و down to ترا دوست دارم (l. 16). — 22. II. نه آدمی
خواب دیدم. II. om. 24. — ام و نه آدم جوانمردی الخ

نشد. H. om. 5. — زند با ما دید. K. 2. — يك. K. om. 1. 225
نشان نشد for نشاندند or نشاند. — 7. H. om.
9. — جز آن. K. 12. — در. K. om. 14. — IH. om. from
مردانی را for پیروانی را. H. 16. — و گفت to مصطفی را
نه. K. om. 20. — صفت for ضعیف. II. 19. — صفت for ضعیفان
غیر الحقیقة. K. 23.

ولکن الله رمی to معنی دیگر. IH. 2. om. 226
و. گفت الخ. IH. om. 7. — فی for بی. K. 9. — معنی آنست الخ.
12. — III. om. from که گداز. I. 15. — 13. The reading
در من بزور نهذ is a correction of دامن بزور نهذ
H. 21. — After شریعت نور¹ for بئر. K. عینتم for حسنیم. K. 17. —
H. om. کردی. 22. — و ابو الحسن در میان در غیبت
K. 23. — دعوی دوستی من کرده باشد for من کرده باشم. K.

درد نوم کنی to چون بجان. IH. 4. om. 227
حاضر بودی و گفتیم. I. 11. — و نعمت من باقی
نبدیرند after تا آیند و بینند. K. 16. — دارذ. K. 18. — NH.
و تو. K. 22. — یا. K. om. مدار for بدار. K. 20. — بیایی حق
III. om. from صدق کردیم. K. 24. — کردیم. K. 23. — و گفت for که
2. 228. در حذر بود to

و گفت. II. 6. — گفت. K. om. 6. — 228
بر دید طاعت. H. 7. — و چهار
و این با کسی. N. proceeds: کرد. After از بئر تو و اثر
K. 12. — گویم که میان او و خدای تجلی نبود و دل و جانش شنود
H. 14. — ازین for بیزین. N. 13. — رسولان after و شریعت

18. K. om. — اگر الهی اندامم. 16. K. — جان من فدای ذکر تو باد
 م خدمت ترا نشایستی. 21. H. دوست for دست. 19. K. — و گفت
 — 23. IH. om. و یا هستند الخ.

دردی. 8. K. — و گفت الخ. 4. IH. om. — از آن گریه‌ها. 1. H. 229.
 H. proceeds: پس طلب. 10. After — و در دریا الخ. IH. om. سه دارم
 12. — و نامردان پلای آبله کردند و مردان سرین پی و پی آبله کردند
 14. After — مردانرا گفت. K. (1. 19). هیچ نبود و گفت. IH. om.
 15. — بیش بیش کنم که عیب حاش بد نیارم: N. proceeds: خواحد
 چنان بینی که. 24. Read with H. خواهم. K. جانرا for ترا. N.
 for چنانک.

to مگر. 10. N. زخم for زدن. IH. om. 2. H. 230.
 15. II. حاصل. — ظاهر و حاصل. 15. II. — آنچه for آنوقت نیز در. N. مشاهد بود
 K. seems to have کنجشکی for (پرتجمشکی?) پرتجمشکی but II. reads
 فرو. 19. — پیر مرغی is perhaps a more likely reading than فرو
 این زمان نتوانستی که بدان. N. دانشمندی گفت الخ. IH. om. داری
 اینچ for این. 21. K. — مقام برمی.

6. After — اخمص for ناخن. 5. N. — و گفت الخ. 4. IH. om. 231.
 دستش و پایش و نشستن و شنیدن و دیدن و تا آن باد دعذ N. adds
 III. omit the greater part of the saying: که از بینی او فرو می آید میگوید الله
 10. H. خذا ام for خدام. 7. K. — است بترکمر الخ. — موجود نبیند
 17. II. دوستی را for کریستن را. 14. K. — همیشه گردانید
 19. K. — بر غیب for برغبت. 18. K. — بسخن خمش گردانید
 H. proceeds: حق تعالی باری بر دل جشیده اند. — نجشند
 21. H. — جوانمردان نیاده است که اگر ذره از آن بار الخ
 22. IH. om. و گفت الخ. — میدارد.

3. After — بول بیفکنند for از عیبت آن فرو مانند. 1. H. 232.
 H. proceeds: گناه باشد که زمین بجنبد تا خلق پندارند که زنده: II. میشند
 — و گفت الخ. 6. IH. om. — است و گناه باشد که از عرش تا تری بجنبد
 12. K. در. 13. IH. om. — و گفت الخ. 18. After — خذا. H. has
 Read: عیب بنده آن باز نیابد که پلای مردی کند. IH. om.
 20. — خویشت. 22. K. — بدانستم. 24. IH. om. — مردی را الخ
 و گفت الخ.

2. K. om. که before شما. K. باری for رضا. 233.
 II. concludes the saying with نیکی. 5. After — گریه‌ها. II. گریه‌ها
 8. After — مکنید. II. concludes with دوست و بدی کردند
 15. KH. بنماید; N. نبود نماید. 9. K. — نازد. — داشتندی خداوند دست

— 18. After روا بود H. proceeds: و خواعد برد نیکن بستایش تن ندعد. — 19. K. بخرد for خون. — 20. K. راه حق. — 22. III. om. from عجب to دانید که. — 24. II. همه پیرانرا خدمت کردم.

231, 4. K. با for تا. — 5. K. در یابند. — 6. II. بگویند. II. شنوند. — 13. K. سر for سَر. — 16. H. بباری is a conjectural emendation. K. has بباری; II. به بزار طریقت. — 17. K. om. با. H. واجار for راه. — 18. H. گفتند نه گفت و نیز. — 20. H. نمانند. — 21. After آخرت H. proceeds: گفتند بود و بهشت بود اگر التفات. — 24. H. has علمرا. — 24. H. گفتند باینجا باز مانند آنچه و گفت ظاهرست و او آنست که علمای ظاهر میگویند.

235, 8. K. om. تو نیز الخ. — 11. K. om. آن علم بود نه حال. — 14. After بخشش H. continues: و گفت قومیرا بدوستی گرفت و بر اسپ نشاند تا داد رعیت میدهد و قومیرا بدوستی بباکمی بلا گیرند. — 16. K. om. گرفت و اینشانرا از خلق جدا گردانید. — 22. H. غره for عیش. — 23. K. غر.

236, 2. After مصطفی است H. adds سنت است و در میان کتاب و پیوند ندرد. — 3. II. جهان ابوالحسن با عیج. — 5. After خواهند H. proceeds: اما معنی چون پدیدار آید آنجا نه دعوی ماند و نه عیج پس هرکه بدین دعوی بیرون آید اورا گرفته که کسی کشتری از عرف باز. — 8. II. اینجا خدای تعالی است و پس. — 9. H. خشکی ساحل. — 11. H. حرکت برجت من در بهشت شود از درهلی بهشت اندرون رود. — 14. After عتبت H. has پیچید آنچه. — 17. H. has رسانیدند after باشد که رسید. — 18. H. نیافت for یافت. — 19. H. باز در علم غیب; N. غیب. — 21. H. اعلی. — 24. H. جدائی. — IH. om. گفت الخ. ماند است.

237, 2. After دشوارست H. has: سَر او نداعداشتن و با خلق. — 4. Read نتواند. — 6. IH. om. وجود صحبت خلق و زبان الخ. — 8. II. از معرفت. — 10. Read عزار. — 12. K. om. ده جای زجر باید خورد. — 18. II. بیشترست.

238, 1. KIII. om. from محالست to مشاهد. — 5. After می کنند H. has: آنچه خود می کنی بنو میدهند کردن. — 6. H. آن مثل بازرگانی است که بنده الخ. — 8. II. و گفت اول تو خداوندست و آخر تو خداوندست. — 9. II. عبادت به مجتهدان. — 10. After تن. — 10. K. om. سه چیز. H. عبادت به مجتهدان. — 10. After

که آند. K. 11. — جمله معاملات تو و از آن الخ: H. proceeds: بدید آید
 — 12. K. om. بفعل. K. — 14. K. او for اورا. — 15. K. مرقع.
 چه مچوای. H. 20. — و ما نیز اورا سخت گرفته ایم. H. 18. — نتواند.
 K. — 21. K. جلی for جلد. — 22. K. for اگر. — صاحب. K. om. تا کی.

— آند for آیند. K. 3. — بیند. K. 2. — و گفت حرکت. H. 1. 239,
 کردن چه for گردن چه افزای. H. 6. — و آن نیستی بود. K. om. 4.
 او نیک مرد نباشد. H. 13. — بدانی که آند for بداند. K. 10. — افزایی.
 اگر خوای که صفت آسمان و زمین و اهل آن بشناسی بعد از آن خدا را. H.
 بایست for بائست. K. 15. — بنور. K. om. 14. — بدانی راه بر تو الخ
 بر چه چیزی کفایت بود آنکه بر چشمه. H. در مقام عمیبت بایست. H.
 آب گذر می کنی گذر بر دریا کن و از آب بر خون خویش کفایت میکند
 بکله. K. 20. — سبید for سبز. H. 19. — تا آنکس که از پی تو در آید الخ
 بدگذار. H. and Bombay ed. have بدار. — Bombay ed. بیدانه for
 بدیدار. — 24. K. بی نماز and بی نماز. K. 24.

جلی چه فرو. H. 4. — فرو for بیرون. H. 3. — بی نیزی. K. 1. 240,
 بگرفت. K. 6. — درو for در. K. 7. — سابه for ساز. K. 12. — H. om. from
 حاکم است to چه. — 14. H. بینایی for بینایی. — حاکم است to چه.
 H. 15. — عرش for رش. K. 17. — جگی او for چه بینایی او. H. gives the
 saying چون حق تعالی بند را خود خواند اگر و گفت الخ as follows:
 شنوایی. K. 21. — یا او نشینید. K. om. 20. — خواهد راه و کشاید
 بامداد و شبانگاه عبادت مشغول بشند و گویند اورا. H. 23. — پیش نمود
 زبان for دغان. H. 24. — مجوئیم.

— جوارح. H. 2. 241, Read دندان, instead of which H. has
 4. K. چهار یک من. H. نیم من. H. من تو for من و تو. K. 3.
 اگر بکلی از هستی: H. has: تا نبشید چه شما بشید. — تا نباشد
 و یک معنی الخ. H. om. 5. — خود فانی شوی و نبشی آنکه چه تو بشی
 صوفی دل دارد از وی روده تنی دارد از وی. H. has: و گفت الخ. 6. —
 بهترست از چه عمل خلایف آسمان و زمین. H. 7. — برده جانی دارد سوخته
 14. — تا باشد که زندگانی یالی که حرکت نمیری. H. 13. — عهد. K. om. 9.
 از اندیشه to باید. H. om. 17. — نیستی for هستی. H. om. from
 خداوند خویش را از هر چه و از حرکت هست دوست. H. 18. — و من الخ
 22. After (l. 21). گرفته است to استاز. H. om. from. — تر دارد
 23. H. — آنست که ترا بر تو آشکارا کند شهادت الخ: H. proceeds:
 چون از چه مخلوقات خویشتر را الخ.

که غریبی که بشهر رسد چون اورا. H. 2. — دارن for دان. K. 1. 242,
 for و گفت. H. بی بار for سبک بار. H. 4. — آشنائی بود تا قوی دل باشد

6. H. *حجج* for *حجج* om. from *بشخصی* to *گفت*. — 8. After *روزه دارد* II. proceeds: *و گفت جمله مخلوقات نام و عبادی بزرگتر*. — 12. H. *حجاب مومن است تا بداند نام و حجاب بزرگتر*. — 14. K. *با* for *یا*. — 15. H. *مجتهد* for *مجتهد* و *مجتهد*. K. *با* for *یا*. — 17. H. *حیوان* for *خر*. — 18 K. *بودندی* for *بودندی*, which is a correction by a later hand. — 21. K. om. *چون*. — 23. H. *خدمت را*. — 24. H. *شود*.

6. *خوش بود که از خلق پنهان بود و احوال وی ندانند*. — 5. H. om. from *حکایت* to *شبیخ* (l. 8). — 9. H. adds *خدا را یاد*. — 11. H. *پسندد*. — 12. K. om. *عالم*. — 15. — *کوی* after *کئی*. H. *تا عمل*. — 17. H. om. *کوعر*. — *معرفت سه قسم است*. H. begins *و گفت آنچه*. — 18. H. *جبل سلسل*. — 20. After *راوی* *گویی* که *مقام وی بود*. — *ده سال رنج بید کشیدیم تا زین راست شود و ده سال رنج باید بودیم تا این گوشت که بطن ما بر رسند است از ما فرو شود و ده سال رنج باید بودیم تا دل با حق تعالی راست شود و ده سال رنج باید بودیم تا تنگی*. — 21. H. *بانگی* for *با این* که. — 23. K. *او بصلای* *آید پس عمره الخ*. — *خلقش*.

214, 3. After *شود* II. proceeds: *راحت محروم و آنگس از همه خیرات و راحت محروم*. The next saying is corrupt. H. has: *و گفت زندگانی با*. *خلاق با مدارا باید و با مصطفی صلی الله علیه و سلم خدمت و متابعت و خردمندی و با حق تعالی بیایمی زیرا که او پادشاه است و پادشاه دوست دارد*. — 4. The second half of *خردمندان* is illegible in the MS. K. om. *اند*. — 6. H. *پادشاه*. — 7. K. om. *و نقت*. — 8. H. *حجج*. — 9. H. *بول خویشتن چون خون بینی*. — 10. H. *در بیداری و اجتناب خدمت و موافقت او*. — *غایت کمال مردان سه درجه*: *است یکی آنکه خویشتن را بچنان دادند که حق تعالی او را داند و دومی آنکه خویشتن را خود را چنین میدانند و دیگر آنکه تو بوی باشی و او باشد و سومی آنکه خداوند است که*. — 15. H. *دیگر آنکه تو عیب نباشی و چه او باشد*. — 17. K. *بسرای* for *برای*. — 22. H. *نامردست* for *نامردست*. — 23. K. *ببینند*.

215, 1. K. *بباید* for *آید*. — 3. H. *تختیر* و *تختیر*. — 8. H. *عیدچکسرا با وی* و *گفت الخ* is not in III. — 10. H. *غایت مقام بنده*. — 12. H. *او* for *از*. — 14. K. has apparently *در* in both instances, but no doubt

the scribe intended to write فرا — 16. H. om. from بس گفتیم to نیاز از (l. 19). — 22. H. عیارسست و عیاریور.

216, 2. K. کسان for کسا. — 4. H. om. می نهاد. — 7. H. om. from و آید to بیند (l. 10). — 14. IH. om. گفت الحج. — 20. Read فرو برد. H. has بر. — 21. Read فرو برد. — 22. IH. om. گفت الحج.

217, 1. K. باک for تا دیو. K. نماند. — 2. K. om. from بگرامت to بگرام (l. 4). — 6. K. om. from و بیندایست to the end of the following line. — 8. K. om. علم. — 9. H. نیاک for با پاکی. — 11. H. شنوائی و. — 17. H. دیند دیند. — 19. The reading دیدارش در پیر بیش دیند. — 20. IH. om. گفت الحج. — 21. H. مراد. — 22. H. بیک شربت. H. بیک شربت, which should be restored in the text. — 24. H. و پیر و برنا.

218, 1. K. سرخنگ. — 3. H. هیچ چیز ننماید. — 6. H. om. و آن. — 7. H. om. from عفت هزار to معرفت. — 8. H. عفتاد for عفت. — 9. After حقیقت از H. has: حقیقت. — 10. H. درجه است. — 13. K. هر دو. — 15. IH. om. گفت و عشق دریائی است که خلقا. — 17. H. مردی for کسی. — 18. H. کذر for خیر. — 19. H. خیر. — 20. H. om. گفت الحج. — 21. H. has: گفت و جای خندیدنست بر آنکس که گوید حق تعالی بدلیل توان شناخت. Probably we should read خیزند for بر خیزند. — 23. IH. om. گفت الحج.

219, 1. K. نصیب لوح است و هرچه خلقت است. — 2. K. لوح. — 3. IH. om. from بودن K. یا بینایی بود و کوشی. — 5. K. یا که ت. — 8. IH. om. گفت الحج. — 9. K. om. کرد. — 12. K. om. گفت. Both K. and H. have بنگری for بنگری. — 13. H. proceeds: بودن سزای او پس اندوه لازم شود. — 14. H. has: تمام پیغمبران و اولیا علیهم السلام که درین عمر آمدند و. — 15. IH. om. from رفتند که در اندک آن بودند که خواستند الحج. — 19. H. ازینا حق. — 20. H. از خلقت. — 21. H. has: کردد for کردد and proceeds: حقیقت. — 22. K. apparently has دو for در. — 23. H. om. نماندش for نماندش. — 24. H. کنند. — 25. H. از غیر. — 26. H. از غیر. — 27. H. از غیر. — 28. H. از غیر. — 29. H. از غیر. — 30. H. از غیر. — 31. H. از غیر. — 32. H. از غیر. — 33. H. از غیر. — 34. H. از غیر. — 35. H. از غیر. — 36. H. از غیر. — 37. H. از غیر. — 38. H. از غیر. — 39. H. از غیر. — 40. H. از غیر. — 41. H. از غیر. — 42. H. از غیر. — 43. H. از غیر. — 44. H. از غیر. — 45. H. از غیر. — 46. H. از غیر. — 47. H. از غیر. — 48. H. از غیر. — 49. H. از غیر. — 50. H. از غیر. — 51. H. از غیر. — 52. H. از غیر. — 53. H. از غیر. — 54. H. از غیر. — 55. H. از غیر. — 56. H. از غیر. — 57. H. از غیر. — 58. H. از غیر. — 59. H. از غیر. — 60. H. از غیر. — 61. H. از غیر. — 62. H. از غیر. — 63. H. از غیر. — 64. H. از غیر. — 65. H. از غیر. — 66. H. از غیر. — 67. H. از غیر. — 68. H. از غیر. — 69. H. از غیر. — 70. H. از غیر. — 71. H. از غیر. — 72. H. از غیر. — 73. H. از غیر. — 74. H. از غیر. — 75. H. از غیر. — 76. H. از غیر. — 77. H. از غیر. — 78. H. از غیر. — 79. H. از غیر. — 80. H. از غیر. — 81. H. از غیر. — 82. H. از غیر. — 83. H. از غیر. — 84. H. از غیر. — 85. H. از غیر. — 86. H. از غیر. — 87. H. از غیر. — 88. H. از غیر. — 89. H. از غیر. — 90. H. از غیر. — 91. H. از غیر. — 92. H. از غیر. — 93. H. از غیر. — 94. H. از غیر. — 95. H. از غیر. — 96. H. از غیر. — 97. H. از غیر. — 98. H. از غیر. — 99. H. از غیر. — 100. H. از غیر.

250, 7. K. om. for و غیره II. از مرگ و قیامت و دوزخ و غیره II. — 8. II. اگر شمارا H. و گفت آنچه In the saying روح و راحت و بهشت گویند بدین حکمت که با ابو الحسن کردید چه میخواهید چه بدوید عمر کسی چیزی بگفتند شیخ گفت اگر مرا گویند بدین حکمت جوایز بدان کسیکه کسی را — 11. H. چه خواند بدویم این را میخواه om. گفت کسی را که بر آن مرد II. has ندانم After ندانم after گفت K. om. جبهان خوف بود روزی بپزید رحمة الله H. has: — 14. II. has: و گفت آنچه K. om. جبهان خوف بود بفرمانبرداری — 18. II. علیه گفت اگر ریسمانت بگسلد بدست او بد آنچه — 20. H. om. که — 23. K. om. نه.

251, 1. IH. om. گفتند الخ — 4. K. يك for بیک — 14. K. om. بیبیشت — 22. IH. om. from کردی تا وقتی (I, 25). — 18. H. بیتر دو پای بداشتیمی — 21. K. om. بیبیشت.

252, 1. After اندوه H. has بیدار پس دیدار — 13. After H. has نباید H. has الخ که کار من الخ Delete the line over با مسجد حلی دیگر چه — 16. H. نقطه for نفسی — 15. H. و گفت — 19. H. شرف است — 24. H. عبادان may be an error of the copyist. NH. have عبادان.

253, 2. After رمضان H. adds: بودی با حق تعالی بود یعنی هر کجا که بودی با حق تعالی بود. — 5. K. سویت — 6. H. دینار for درم — 8. Read حاجت وی بر نیآورم II; او را بکرده باشم K. has حاجت او روا نکرده باشم مرا ببیند K. — 9. K. ن for ن — 13. K. خراسانیان for خرابانین II. — 14. H. مرا ببیند از خدا: H. بیبارز گفتند for گفت — 20. K. به for به — 17. K. توبه ده to و گفت

254, 1. After باشم III. add. مرا باشد — 2. I. یا کسی که تواند — 5. K. فسرد for فسردگی I. عشق نبیند K. شما نه K. om. شما نه باشم I. Possibly the reading of K. is correct, in the sense 'ye are cold lovers'. — 7. I. حقیقت عشق کسی بود — 10. III. om. پس از آنجا الخ — 12. H. با for عهجو — 14. II. همه آن خود از نیستی بیبدمم و در پس زانوی اندوه خود — 16. After خود از نیستی بیبدمم و در پس زانوی اندوه خود — 15. II. از هست — 20. K. نشستم با دل کبود و گفتند الخ این زمین for که — 20. K.

255, 2. K. om. حقف — 6. N. محمد ابو الحسن — 7. I. از رفتن for همی ترسی I. نه می ترسم K. از رفتن که جانست — 8. K. در آخر — 13. K. ابو اسحق ابوالاعین H. — 15. H. و این حاضر ت من ترسم K. — 16. I. عبد الله مبارک KH. — 20. KH. ضویف for ضویف — 19. II. بر عان for منقلى — 22. H. محفوظ بود I. — 23. I. و جد و جهدی بکمال I; و وجدی بکمال H.

256, 2. III. بیت الحرام — 3. After نخورده ام I. adds الا بصورت —

5. K. خمیاء منست. — 7. Qushayrî (p. 84, l. 11) has این طوون, which Attâr should have written but probably did not write. — 18. K. گفت for نقلست. — 19. III. om. from بس to و بكردمی in the next line. — 22. I. آب بسر فرو دردم. — 23. I. بطاهر. K. بنمای. — 25. بندار in illegible in K., but is the reading of I. H. has پنا.

257, 2. Read درستی for دوستی, since Qushayrî (p. 32, l. 14) has صححة العبودية. — 5. K. مطاع for مطائب. — 6. K. گردانیذ. — 9. K. om. رغبت دنیا از وی and so Qushayrî (p. 32, l. 13). — 13. Read براند according to Qushayrî (p. 71, l. 15). K. has براند without points; H. has براند در وی نماید. — 18. II. مخالفة الوقت من سوء الادب. — رغبت دنیا در وی نماید. — 18. II. ادب. — 20. After I. ممکن I. proceeds: که او ترا: فراموش نکرد است والسلام. — 21. This article on Abú Bakr Şaydalání contains a number of sayings which are attributed by Qushayrî and Jámí to Abú Bakr Tamastání. I. has separate articles on each saint, which are almost identical in substance: on Abú Bakr Tamastání at fol. 303a and on Abú Bakr Şaydalání at fol. 313b. The former of these agrees more closely with the notice in the text.

258, 5. K. om. from تا ببرکت to مصاحبت کند. — 9. After چون وصل آمد فصل ننماید و چون فصل آمد الخ I. proceeds: III. راه خدای بعدد انفس خلقست. — نگاه بدارد for بکار دارد. — 11. I. طریق از خدای است به بنده و از بنده بدو طریق نیست. — 13. I. خیر for چیز. H. ببیند. — 14. K. بایذ for ببیند. — 16. I. adds خاص after مرد. — 19. K. وطن. — 24. I. ارادت.

259, 2. I. در مرگ نفس. — 4. After نشوی H. proceeds: در هر کار. — 12. II. که شاید که در آن کار مگر بود ابو حمزه محمد این ابراعیم. — 16. K. om. و before روایات. — 20. I. رصافه. — 25. I. امهد حنبل را.

260, 7. K. در معاملات ایشان. — 8. K. متاجرتی; H. in marg. متاجرتی; text IH. — 9. I. با نام for باسلام. — 11. I. om. اگرچه. — 12. K. و مرغی منکر صوت غریب شد. — 13. K. om. گفت after حالت. — 17. K. و ذوق. — 21. I. بصر او for کند له بصرًا. — 22. K. om. نه. — 25. K. بخون شنیدند.

261, 3. K. نرسد. — 8. سلام must be an error. Read دیدار with I. — 11. I. در خورد خود. — 13. III. om. from جندانك to تا فرو شد (l. 15). — 17. دید موسی علیه السلام را عنه نتوانستند دید و اگر الخ. — 19. K. بدید. — 20. I. فقر for فقرا. — 24. After قنع I. has: با زاعدی درویشی داریم با زاعدی. — 25. I. حاضر و صبری تمام با ذکری مدام.

262, 3. K. بیذاری. — 4. K. از نه for نه. — 5. K. seems to have ان علم مطلق before است آمده. — 21. K. ان علم مطلق قید; I. ان علم مطلق. — 22. K. وقت for وقت. — 24. K. یکی for یکی.

263, 3. K. om. بو. — 7. K. om. را. — 20. K. om. from کنیم وداع جمعگی گفتند بصورت عید: I. adds: After بریست I. adds: وقت تعالی واقف او بود و شکست اما خاطرش با دختر بود و حق تعالی واقف او بود. H. after بریست adds the following verse:

آنجا که یکی بند قبالی تو بود * کی مادر و کی پدر بجای تو بود
— 25. K. جز ریا for جون. K. ببیند.

264, 1. I. علم و شریعت. — 9. K. و پرو. — 10. After باستانان K. عیدت کس با او. I. عیدت کس هرگز. II. باستانان با حق. I. و ببیند. مقدمات. — 12. K. om. که چند است. I. om. معرفت. — 15. I. درجه توکل for انصایعرا. II. گفت. K. om. from دینوری را. — 22. K. om. که نماز میدرد آنچه کر کسی. — 23. III. گفت که در دینور مردی دیدم که نماز میدرد آنچه آن کرگس.

265, 4. I. از جمله وجود; Bombay ed. از جمله وقت. After جیرعا I. adds: آلا خدای. — 7. I. بسطت و فراخی. K. om. تن ایشان. — 8. IHN. have گرد for که. but the Bombay ed. agrees with K. Read بیرون. — 11. The first part of this saying is corrupt in all the texts. I. has خوف بود چون خوف. We should read, however: احوال چون بروق بود چون. See Qushayrī, p. 29, l. 8. — 12. Read طبع with IHN. for عرچند طبع تباثر این آرزوعا. I. adds: فساد طبیعت. — 14. K. کنوز. — 16. I. بیشتر. — 17. K. وادی for وادی. — 20. K. om. کس. — 22. I. بانها for انواع. — 23. H. بیرون نیابند.

267, 5. K. اگر خواغذ موخاست. KI. om. from و گفت down to از غفلت بود (l. 18); text H. — 6. H. مر یاد اورا. — 16. H. حضور for حاضر. — 22. H. عذر نیست.

268, 6. I. کبرگی for کبر. — 7. K. غیبت for غیبت. — 8. K. om. برای, which I have unnecessarily supplied from III. — 13. K. om. حفظ و خلافا راه است. — 15. K. om. حسد تست for خطاست. — 16. K. om. و گفت. — 17. K. om. آلتست. After آلتست I. proceeds: سمع و بصر و قال و قبل و شناخت و حال و اینیمه اثبات تقاضا نند و اثبات صورت. — 19. III. باکست for بزرگست. — 20. III. ظن. — 21. K. om. نهد. — 24. K. om. آفتاب after چون آفتاب. — 25. K. om. را.

269, 3. I. *مِنْهُ نَبِيٌّ يُّودُ*. K. om. در. — 4. K. om. from *أَقْتَاب* to *نَكَرْدُ*. — 7. K. *مَمْتَع*; I. *مَسْتَمَع*. IH. *وجود* for *خون*. — 9. K. *معدومان*. *خون* *زنده* *بگیرن*. — 10. K. om. *است* after *زنده*. — 11. K. *بیر*. — 12. K. om. *نه* before *میر*. — 14. IH. *فسد*. — 15. I. *بیر* *عری* *گوید*. — 16. K. om. *وجود* after *خطبۀ*. — 18. I. *بیند* for *بیس*. K. *کفرست*. — 20. *بماند*. — 21. K. *او*. — 23. K. *صوت* for *صورت*; I. *صفت*. — 24. K. *فهم* for *فهم*.

270, 1. I. *وجود*. — 2. K. *وجود* for *وجودی*. — 3. K. om. *معدوم*. — 4. IH. *حدوث*. — 6. K. om. *چه*. — 11. IH. *نفت* و *سنا* *کبریا*. — 12. IH. om. *ثناء* *ذکر*. — 13. IH. *عزتست* for *جبروتست*. — 16. I. *در قدرت*. — 17. I. *معنی* for *معین*. — 19. K. *نهیست* for *نهیست*. — 22. K. *در پیرایۀ* *وی* *است*. — 24. K. om. *در پیش* to *ساختند* و *در پیش*.

271, 1. H. *نیفکنند*. — 2. K. *مرد* for *در می*. — 5. K. *بزرگی*. — 13. K. *دارن* for *در آید*. — 17. K. om. *او* before *گفت*. — 18. K. om. *که* *روی*. — 19. K. *و مخالف* و *موافقت* *را* *میزبانی* *کنند*. — 22. K. om. *خون*. — 24. IH. *سخن* *در* *غرور* *وی* *این* *گویند* *بشنود*.

272, 1. IH. *باز* *ندانن* for *داند*. — 3. After *می* *گویند* H. adds *که* *میگویند*. — 4. K. om. *حیث* before *راه*. — 6. K. om. *نباشد*. — 7. K. om. *از* *صفات*. — 8. K. *مارا* for *اورا*. — 9. *dele* *دوزخ* After *خدا* *گوی*. — 11. IH. *آن* *حضر* for *این* *حدیث*. — 12. IH. *ببینی*, which is not in K. — 13. IH. *و* *گفت* *میرید* *النج*. — 14. K. *فرستادند* *کرامتی* for *کرامیتی*. — 15. Instead of *شناختی* KI. have *سیاستی*, which may be the true reading. — 17. K. *نفس* for *تا* *بصیاء*. — 18. K. *پیر* *درگاه* *النج*. — 19. IH. *روشن* *مرد* *باید* *که* *راه* *بروح* *رود*. — 21. After *این* I. has: *روشن*.

273, 1. IH. *نمودند* for *بود*. — 2. K. *نمودند* for *بود*. — 3. H. *آورد*. — 4. K. *بستم* for *بستم*. — 5. I. *دید* for *دید*. — 6. II. *چون* *سَر* *این* *بدانستند* *آند* *بندگی* *درست* *آمد* *در* *راه*. — 7. K. *انسان* *نیاید* *راه* *نیاید*. — 8. After *آتما* I. proceeds: *در* *راه* *ببینی* *فی* *الذیار*. — 9. K. *حقیقت* *بود* *ته* *نیاید* *عمره* *در* *راه* *حقیقت* *النج*. — 10. K. *در* *راه* *وجود*. — 11. K. *شفاف* for *شقاوت*. — 12. IH. *دوئت* *النج*. — 13. K. *و* *گفت* *دوئت* *النج*. — 14. After *این* K. proceeds: *و* *این* *خلق*.

— از عین حدث پاکست 18. I. — عدم before از 15. K. om. — الخ
 ازین آفتست 22. K. om. — مرید 20. K. om. و عین 19. III. om.
 در 25. K. -- در در for دیر 24. H. in marg. و گفت اشارت الخ III.
 دریا for دیار 24. H. in marg. دریا اسلام مجاهده باید

271, 1. K. om. چیزی. — 2. After باشد H. proceeds: بیرون مرد که
 6. — در کارهایست 5. K. — مشترکند 3. K. — درون مرد است
 تا در عمر کاری در راه وحدانیت و یگانگی الخ K. proceeds: K. بریزد
 (275, 2). — 10. H. مشربگاه سازد to و گفت (275, 3). K. om. from
 15. I. om. from نرسید to و عر لیا و تعریف 17. I. om. from
 (275, 2). مشربگاه سازد to و گفت ما پدید آمدگان

در پنداشت علم 6. H. — رعایت و عنایت 4. H. جنابیت 275.
 بمقصود از یگانگی after 7. H. — و جلوه کردن عتر معاملات
 K. for و جد 9. After شون H. proceeds: و بقنا از نیستی (همستی
 Bombay ed.) خود آندة نقطه یدانگی بحق وی 12. — بود بر وجود
 10. K. — بشناخت و 15. H. — در آویزی 15. H. — نشناخت
 18. H. — پیر for 17. Bombay ed. — نشناخت 18. H. — درین نلب و یفت
 23. H. — جابیناست 24. K. — شرک for آن شرکت 22. H. — سر
 نعت for معرفت

276, 2. K. om. شون. IH. om. from گفت to و مکتسب نیست
 8. H. — این سخن در پیمانۀ عمر کسی 7. H. — با 5. K. om.
 تا مشاعده 12. H. — خود for وجود 10. K. — حجاب for وجود 9. K.
 17. K. om. — گردانید 16. H. — نکنند جز از صفات حق
 حکم

277, 4. K. om. ذکر. — 6. K. om. چیزی. — 7. K. om. نه. — 14.
 اگر حیات و بقاء دنیا خداست 17. H. و گفت الخ K. om. بند.
 یعنی تا تو دانی که تو بان خدای خیال شرک داری خدای فناء فنا الخ
 20. I. — فناء K. om. شرک داری to تو بان 18. K. om. from
 حکمت محبت را نشان دیدن جمله 21. I. — شواعدرا for مشاهدرا 21. I. — سر
 23. K. om. — مشاعده استغراق 22. K. — جمله در before 23. K. om.
 24. I. — پس از کشتن دیت دهند

278, 2. K. om. this and the next saying. H. نوبۀ
 رونقی for وقتی 8. H. — و گفت تقوی خویش متقی باش 6. K. — مقبول
 11. — از پیر پشه بیش نیست 10. H. — چند صوت آوری 9. H. —
 مشغولی او بی نیازمندی او 13. H. — ندید 13. K. — اعتبار for اغنیا
 the Bombay ed. has بنیازمندی, which is evidently required by the

sense. — 14. IH. سخنش منقطع. — 15. H. has حرکتِ هر که for هر که and حرکتِ هر که for هر که. — 18. K. حرکتِ هر که. — 19. K. نخواهند. — 20. K. می بردند. — 21. K. رجوعش. — 22. K. نمند.

279, 2. K. شہوتِ حق. K. om. و گفت. — 4. K. از آن غرور. — 5. K. مقابلت for معاملت. — 6. K. از بل for اجل. — 8. K. om. نہ. — 9. Read از آنج with K. The other texts omit. — 10. H. بدآن ایمان مومنم. — 11. K. دانم کہ مرا. — 15. K. حرم for رحم. — 16. III. محبت for محنت. I. مرد بود. II. دولت روزگار مرد. — 21. K. فقر for فقیر. — 22. K. خلق for خلق. — 23. K. om. گفت. — 24. I. روی کرد بوجه الله. — 25. K. om. گفت.

280, 2. K. و خوشمگین. I. محبت for بعصیت, but محبت in marg. H. has the note از قوۃ معرفت. — 6. Read with K. معرفت بشنید دشمی. — 7. K. bis. — 8. H. شرمگین را. — 9. K. برای ندای. — 10. III. and so Qushayrî (p. 111, l. 5). — 11. After و گفت ترا فرستادند آنچه نصیب نفس III. proceed: استقامت است. — 13. III. گشاده کردند آنچه نصیب نفس تو خواهد داد. — 14. K. بدرشدن پذیرفتند. — 15. K. om. پس. — 16. K. om. برکہ. — 17. K. om. بنکتیر. — 18. K. om. کنند. — 19. K. om. کنند. — 20. K. om. کنند. — 21. K. om. کنند. — 22. K. om. کنند. — 23. K. om. کنند. — 24. K. om. کنند. — 25. K. om. کنند.

281, 2. K. نیفتند. K. om. I. گبری. — 3. K. آنکہ نمود تا. — 4. K. om. آنکہ نمود ایشانشرا. — 5. K. om. اما کہ for تا. — 6. I. om. تا. — 7. K. حقیقتی. — 8. K. om. تا. — 9. K. ابوعلی محمد ابن. — 10. K. om. خدای. — 11. K. om. رسید. — 12. K. om. رسید. — 13. K. om. رسید. — 14. K. om. رسید. — 15. K. om. رسید. — 16. K. عبد نوح بن تقی. — 17. K. om. عبد نوح بن تقی. — 18. K. om. عبد نوح بن تقی. — 19. K. در عموم. — 20. K. om. در عموم. — 21. K. om. در عموم. — 22. K. om. در عموم. — 23. K. om. در عموم. — 24. K. om. در عموم. — 25. K. om. در عموم.

282, 6. K. om. بودند. — 7. H. در میان نهاد. — 8. K. om. بودند. — 9. K. om. بودند. — 10. K. om. بودند. — 11. K. om. بودند. — 12. K. om. بودند. — 13. K. om. بودند. — 14. K. om. بودند. — 15. K. om. بودند. — 16. K. om. بودند. — 17. K. om. بودند. — 18. K. om. بودند. — 19. K. om. بودند. — 20. K. om. بودند. — 21. K. om. بودند. — 22. K. om. بودند. — 23. K. om. بودند. — 24. K. om. بودند. — 25. K. om. بودند.

283, 1. III. مگر آنکہ اخلاص بود. K. هیچ. H. علم خالص. — 2. K. om. موقوف. — 3. K. om. موقوف. — 4. K. om. موقوف. — 5. K. om. موقوف. — 6. K. om. موقوف. — 7. K. om. موقوف. — 8. K. om. موقوف. — 9. K. om. موقوف. — 10. K. om. موقوف. — 11. K. om. موقوف. — 12. K. om. موقوف. — 13. K. om. موقوف. — 14. K. om. موقوف. — 15. K. om. موقوف. — 16. K. om. موقوف. — 17. K. om. موقوف. — 18. K. om. موقوف. — 19. K. om. موقوف. — 20. K. om. موقوف. — 21. K. om. موقوف. — 22. K. om. موقوف. — 23. K. om. موقوف. — 24. K. om. موقوف. — 25. K. om. موقوف.

281, 5. I. بشوئیم. — 11. III. om. from ترك دعوى to گفت in the next line. — 17. K. om. تا وقتی که درو گذشتن. — 18. K. om. یا before بعد. — 20. K. om. هر دو. — 22. K. خیر for حالت.

285, 1. II. بندۀ خالص. After خذایرا K. has كه عباری کردی K. که عباری کردی. — 3. III. بندۀ لذت معاملات نیابد. K. om. بندۀ, but reads نهبند. — 4. K. om. خودرا. — 5. K. قطع for قطع. — 7. K. جنید. — 8. I. صلاح. — 9. K. او for و. — 12. III. om. the Arabic prayer. — 13. K. om. چون. K. نزد for نزدیک. — 15. II. حضرت. I. ابوعلی. — 17. III. ابوعلی. — 20. I. حاضر بودند. او حاضر بودند.

286, 6. After خرابیت فرو شدم تا بوقت I. proceeds: حولی خرابیت فرو شدم تا بوقت. — 12. K. om. بیزده. — 14. K. عصا. — 17. Probably we should read در حد مرگ, since Qushayrî (p. 73 l. 23) has صدر انصافى حد الموت بود, با خدای. I. صبر انصافى حد الموت بود, با خدای. Qushayrî (p. 170, l. 3) attributes this saying to Abû Abdallâh al-Qurashî. — 20. Omit با with K. Qushayrî (p. 6, l. 16) has: بقیات مفارقة التعطيل وانذار التشبيه. — 22. K. om. و تعرفه الخ. — 23. III. om. بر before طاهر. K. در آنج. — 24. K. om. بدو.

287, 2. K. om. كه جمله. — 4. H. از برای آنکه. I. از برای او مر اعل. — 5. تخمیم is conjectural. K. has تخمیم; II. تخمیم (sic). The word translates بَلْنَا (Qushayrî, p. 184, l. 19), so that the reading تخمیم from خنبیدن, a by-form of خمیدن, is perhaps not impossible. — 7. III. om. الخ. — 12. K. om. دل. I. has: چون دل خالی گردد از حب ریاست و نفس از حب راحت از دل حکمت الهی; and so H. — 15. I. از آنکه باز چه بود گفت آنکه باز. — 17. K. om. سر بسر before سماع. III. om. from بدوزخ to گفتند. — 21. III. واحد for جاحد. III. در آید for زاید.

288, 1. K. نکنی. — 4. K. om. from و فضلترین. — 6. K. است for آنست. — 8. H. استانۀ فاسست. H. استانۀ فاسست. — 9. I. مرد for مرد; II. جوامرد. — 10. H. ابتلاى. — 11. II. با اعلانست. I. با اعل است. K. تنگترین زندانها for نیکمردان. — 14. K. نکشته. K. شدنیبا for نترعه. After می نمایند I. proceeds: جواب ایشان از درد دل میبفتی که حقل لا نظرت الی سواد. This hemistich (with وحقل in place of بحقل) is cited, together

with three more, by Qushayrî, p. 162, l. 14 seq. — 16. I. has: بزرگ آنه
 خضری. — 17. K. نیست که بی شوق او باز کردم یا برشوت ببیشست فرود آیم
 — ابو الحسن علی بن نیراعیم الخدری: I. حصیری. II. gives his full name: حصیری.
 18. III. ان خواجده علم رقیبی. I. حلام for حلام. — 19. I. محترم.

289, 4. I. تصوف for صوفی. — 7. I. بفضل for بقصد. — 8. K. نندری.
 — 9. K. om. را after تعالی. — 10. I. بود شصت الخ. — 11. K. طرطوس
 — 11. K. بیبران for میبران. — 21. I. and Bombay ed. have طرطوس.

290, 6. IH. om. جرمش الخ. — 8. K. om. گفت. — 10. IH. om.
 from مردمان to نگریذ. K. نگریذ. The text of this saying can be
 restored from Qushayrî (p. 35, l. 7): الناس یقومون الخصری لا یقول بنوافل
 حصری بنوافل نگریذ مرا. وعلی اوراد من حال تشبیب الخ
 K. در اول حال نظر کردم. — 12. IH. وردهاست از حال جوانی الخ
 — زیادت آمد در آخر. — 13. K. om. from آخر to دل. — 13. K. om. and صاحب دلی. K. دل.
 15. Qushayrî (p. 158, l. 3 from foot) has افزان تقدم. H. اوطان. — 16.
 K. یعنی فراموشی از آنچه دانی. I. آموخته for میدانی. II. نسبیان for نشان. K.
 — 17. III. om. from بگذارید to یعنی (l. 21). — 18. K. از آنچه ندانی
 اگر بندها را خود باز گذارند همه مخالفت. — 21. H. خلقت for خلعت. K.
 22. H. عنایت و عنایت. — 22. H. خود for بدو. K. و عصبیان از وی در وجود آید
 ظهور. K. — 24. K. راحت for راحت. — 23. I. تا بنیغ. III. عتب for
 ظهور.

291, 4. H. تترک آنچه دانی. — 7. H. حکم for حر. K. کجمن بازی.
 11. — 10. K. شود. — 11. — 10. K. شود. — 11. — 10. K. شود. — 11. — 10. K. شود.
 Read شود. — 9. I. نکرد. I. بریده. I. اوقات for اوقات. — 10. K. شود.
 — 14. I. کدورات مخالفت. — 14. I. وجود از وجود. — 12. K. عدم خویش
 — 17. The text of this article on Abú Ishâq Shahryâr Kâzarûnî is
 mainly derived from II., which is very much fuller than either K. or
 I. In the Preface, p. 3, note 1, I have made the erroneous statement
 that I.'s text is much fuller than that of K. As a matter of fact, the
 length and contents of the two articles in question are nearly the
 same. K. has a few brief passages which are wanting in III. as well
 as the following sayings and anecdotes which occur in one or both
 of these texts: (296, 9) نقلست الخ, (294, 7) نقلست الخ, (296, 24) الخ
 و گفت, (297, 12) و گفت الخ, (297, 1) نقلست الخ, (296, 24) الخ
 تصوف الخ, (298, 23) و گفت الخ, (297, 17) و گفت الخ, (297, 15) الخ
 K. has (303, 20) نقلست الخ and (299, 16) و گفت الخ. (299, 14)
 — مشتاق مختار. — 19. K. شبیح for شمع. K. — 18. K. ابو القاسم شیریار
 K. از کارزون بود. — 21. After سوزی بی نهایت for صفاتی بنهایت
 بدر (جندش read) مهلبش (sic) که شیریار بسر او بود بنام زاد: proceeds:

الفروج (زادان فروخ read) بود بگیری از دنیا برفت اما شیریز مسلمان شد
— 22. KI. om. from *و صحبت* down to *الذ ستره* (291, 6).

293, 4. II. *مجلس* for *مسجد*. — 11. II. *که شیخ* گمان بردند که شیخ.
— 18. III. *have پرستی* for *پیرستی*.
گوشه نتوان خورد.

294, 7. II. *دانشمندی* for *علمی* از *خراسان*. — 19. KII. om. *و گفت* و گفت
(296, 24). اندک شوند down to *و گفت روزی* I. om. from *آنچه الخ*

296, 11. K. *شبیه* for *سبایح*. — 12. After *K. proceeds:*
غذیه ابو الحسن گفت مرا خاطر آمد که شیخ این سخن می گوید و رنگ
— 16. *طیلسانش نبل است شیخ در حال روی من آورد و گفت الخ*
II. *از آنکه آخرت غیبت است*.

297. I. *نقلست الخ*. This story occurs in KI. but not in H. K.
om. *و فرخ زان گفت آنچه من نبشتم*. After *K. شدند* K. adds: *بیست و*
خدا بر می نوشتم و گفت کسی عسرت که بدجاء سل مسواک می کند
و اورا ثواب مسواک حاصل نیست زیرا که نیت او باقی دندانست نه . . .
بنعیم و گفت down to *و گفت* I. om. from *و گفت* (word illegible) . . . — 5. I. om. from
ملوکان I. om. from *ملولان* for *ملوک* (l. 12). — 13. K. *سود ندارد* down to *و گفت*
در راه for *در تپه خیرات* H. — 16. H. *با خاطر بشد* down to *و گفت* KI. om. from *و گفت*
— 18. KI. om. from *و گفت* (298, 23).

298, 19. II. *نفس و شیطان از یک جانب*. — 21. After *بود* H. has *هر دو نبوتش نیک نبوت*
و هرکس هر دو نبوتش نیک نبوت.

299, 1. KI. om. from *و گفت* down to *فرزند* (l. 14). — 14. KI.
گذایی باید کرد و گرسنگی K. has: *سخنست* After *و گفت* *نصرت الخ*
بکار خود بکار می K. — 16. K. *باید کشید و جفا باید دید از هر کسی*
و گفت H. om. *و گفت ای ضعیف بترس از قوی* K. adds: *باش* After
نقلست کجمن از احباب بسفری K. adds: *عزیز است* — 17. After *الخ*
و گفت I. om. from *رفتگی رفتی هرکجا که سلامت بدیدید باز گردید*
to the end of the article. — 20. H. *فعلیها*.

300, 20. II. *و حَمَمٌ* for *و حَمَمٌ*. — 25. *من انسان* is written in small
type over *بجری*.

301, 10. H. *حفظ نفس*. — 18. H. *آماده است* for *آماده ام*, but
این طفلکان is written over *آماده است*.

302, 5. The dialectical sayings which follow are probably corrupt, but I must leave them as they stand. — 6. Bombay ed. om.
گوشه. Bombay ed. apparently *فبردت*. — 8. Bombay ed. *تولی* for
توتی. — 13. H. *روی بود*.

303, 20. *نقلست الخ*. K. gives a fuller text here, *viz.* *که*
چون شهبخرا وقت نزدیک آمد وصیعت کرد که آن صحیفه که در وی اسامی

کسانی نیشنه بود که بر دست او مسلمان شده بودند و اسامی تویه کردگان بر دست او و اسامی کسانی که بیزارت او آمده بودند و از او دعا در خواسته تا این صحیفه با وی در خاک دفن کنند و می گفت مرا حاجتی بود رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ.

301, 3. K. has (*sic*) ابو العباس سبّاری for احمد خوارى — 4. H. كرامت for امانت and دینت for امانت — 9. K. در خاندان. — 13. K. امام حَقِّ (illegible) و از آن منتصّفه الخ غمّر رَجُلٌ رَجُلٌ ابی. Qushayrī (p. 5, l. 14) has غَمْرِي. — 23. III. نقلست که اورا گفتند که معاش تو الخ. العباس.

305, 1. K. باریکی. I. طبع for طبع. — 4. K. om. حکمت را. I. دل for در حال. — 5. I. مکر for فکر; Bombay ed. ذکر. — 6. I. om. from دون. — 7. I. از هر که بود و از همه کس بگریزد. — 10. I. وحشت که. — 11. I. جبر ذوق for بتوحید فرو می شود for توحید از آن اثر و آید. — 11. I. جبر ذوق for بتوحید فرو می شود for توحید از آن اثر و آید. — 14. IH. om. گفت الخ. — 16. I. جایی افتد. — 19. K. om. اگر در نماز. — 20. K. مَحَلًا. — 22. In the first hemistich Qushayrī (p. 117, l. 9 from foot) reads محلا, and in the پیری فی الحیوة for تری مقلنالی.

306, 3. K. محبوسست for محبوسست. — 4. The article on Abú 'Uthmán Maghribī is wanting in I. H. gives his name as ابو عثمان. — 5. H. اسرار دقائق. — 6. H. انوار حقائق. — 8. II. خضری عظیم داشت. — 13. H. در من دراز من. — 14. After وفات او در نیشاپور بود در تاریخ سنه ثلاث و سبعین و. H. adds: ثلثمائة. — 19. After ك. has a word which is illegible. — 20. From this point to the end K. is written in a more modern hand. H. رمق خلقيت. — 22. K. om. تو. — 23. KII. بشکر. — 24. K. om. آمدم. شکر and

307, 1. H. بفرع for بعرف. K. نرسید ندا for نومید. H. خيال. — 2. K. محو. — 3. K. om. گفتند. K. معتبران for معتبران. — 4. K. om. گفت. — 5. K. om. پیغامبران. — 6. K. om. از آن. — 7. K. om. رنجیبی سخت بودی. II. سخت تر و. — 8. K. om. با انوارس. — 9. K. om. با انوارس. — 10. K. om. با انوارس. — 11. K. om. با انوارس. — 12. K. om. با انوارس. — 13. K. om. با انوارس. — 14. K. om. با انوارس. — 15. K. om. با انوارس. — 16. K. om. با انوارس. — 17. K. om. با انوارس. — 18. K. om. با انوارس. — 19. H. om. from اتمًا to بودی. — 20. H. om. from اتمًا to بودی. — 21. H. om. from اتمًا to بودی. — 22. H. om. from اتمًا to بودی. — 23. H. om. from اتمًا to بودی. — 24. H. om. from اتمًا to بودی. — 25. H. om. from اتمًا to بودی. — 26. H. om. from اتمًا to بودی. — 27. H. om. from اتمًا to بودی. — 28. H. om. from اتمًا to بودی. — 29. H. om. from اتمًا to بودی. — 30. H. om. from اتمًا to بودی. — 31. H. om. from اتمًا to بودی. — 32. H. om. from اتمًا to بودی. — 33. H. om. from اتمًا to بودی. — 34. H. om. from اتمًا to بودی. — 35. H. om. from اتمًا to بودی. — 36. H. om. from اتمًا to بودی. — 37. H. om. from اتمًا to بودی. — 38. H. om. from اتمًا to بودی. — 39. H. om. from اتمًا to بودی. — 40. H. om. from اتمًا to بودی. — 41. H. om. from اتمًا to بودی. — 42. H. om. from اتمًا to بودی. — 43. H. om. from اتمًا to بودی. — 44. H. om. from اتمًا to بودی. — 45. H. om. from اتمًا to بودی. — 46. H. om. from اتمًا to بودی. — 47. H. om. from اتمًا to بودی. — 48. H. om. from اتمًا to بودی. — 49. H. om. from اتمًا to بودی. — 50. H. om. from اتمًا to بودی. — 51. H. om. from اتمًا to بودی. — 52. H. om. from اتمًا to بودی. — 53. H. om. from اتمًا to بودی. — 54. H. om. from اتمًا to بودی. — 55. H. om. from اتمًا to بودی. — 56. H. om. from اتمًا to بودی. — 57. H. om. from اتمًا to بودی. — 58. H. om. from اتمًا to بودی. — 59. H. om. from اتمًا to بودی. — 60. H. om. from اتمًا to بودی. — 61. H. om. from اتمًا to بودی. — 62. H. om. from اتمًا to بودی. — 63. H. om. from اتمًا to بودی. — 64. H. om. from اتمًا to بودی. — 65. H. om. from اتمًا to بودی. — 66. H. om. from اتمًا to بودی. — 67. H. om. from اتمًا to بودی. — 68. H. om. from اتمًا to بودی. — 69. H. om. from اتمًا to بودی. — 70. H. om. from اتمًا to بودی. — 71. H. om. from اتمًا to بودی. — 72. H. om. from اتمًا to بودی. — 73. H. om. from اتمًا to بودی. — 74. H. om. from اتمًا to بودی. — 75. H. om. from اتمًا to بودی. — 76. H. om. from اتمًا to بودی. — 77. H. om. from اتمًا to بودی. — 78. H. om. from اتمًا to بودی. — 79. H. om. from اتمًا to بودی. — 80. H. om. from اتمًا to بودی. — 81. H. om. from اتمًا to بودی. — 82. H. om. from اتمًا to بودی. — 83. H. om. from اتمًا to بودی. — 84. H. om. from اتمًا to بودی. — 85. H. om. from اتمًا to بودی. — 86. H. om. from اتمًا to بودی. — 87. H. om. from اتمًا to بودی. — 88. H. om. from اتمًا to بودی. — 89. H. om. from اتمًا to بودی. — 90. H. om. from اتمًا to بودی. — 91. H. om. from اتمًا to بودی. — 92. H. om. from اتمًا to بودی. — 93. H. om. from اتمًا to بودی. — 94. H. om. from اتمًا to بودی. — 95. H. om. from اتمًا to بودی. — 96. H. om. from اتمًا to بودی. — 97. H. om. from اتمًا to بودی. — 98. H. om. from اتمًا to بودی. — 99. H. om. from اتمًا to بودی. — 100. H. om. from اتمًا to بودی.

308, 1. K. سننایم. H. سننایم تا آرزوی. — 2. K. عمر for عمرو. — 3. K. و یک لحظه. — 4. K. دیگر خواعیم.

که او در جهت 15. H. — که گفت to از شیبخ K. om. 14. — عمر
 K. om. from وقت to آن وقت K. om. 17. — است
 گفت. 20. K. om. اگر before گفت. 19. K. om. در بغداد بنامی
 H. از دعا 24. Instead of گفت نیکو گفتی H. adds عست
 has جنبیدن درختها.

309, 2. H. om. from استاذ to گفت نور که او را بود. 6. H. om.
 — 8. K. om. باید. K. om. for ذکر. 10. K. om. عزت for غیرت. 12. K.
 از چه افتادن. H. بیای. 18. K. om. دانند for دانم. 16. H. کند.
 for بگناه گاری مقرر آمده است. 23. H. این نجوانمردی بدین ناجیکمانی
 او را دل وی. 25. H. توبه کند.

310, 4. K. om. باید for نماید. 5. H. om. مخلوق خود را انج. H. om.
 K. om. برسیدند. 6. K. om. خلع for نماز. H. om. قلبها for علیها, but
 Qushayrî (p. 5, l. 5 from foot) has فوائب. 7. K. om. خلائق را. K.
 از عکس. 9. K. om. دیگری after جانب. K. om. دوروی for در وی
 15. After منقطعان. 12. K. om. خیر نبود. 11. H. معارف مقدمه
 18. H. om. حقیق for گفت او را در آنچه بود طمع کنی K. has میداری
 و علم. H. ریا را داشته. 23. K. تحت for نخست. 21. K. احقر
 کامل شود to و هر که K. om. from خوف for رجا. 24. K. مفارقت.

311, 1. K. om. از. 5. K. om. ولیکن یکبار بر آن و میان این و آن. 1. K.
 6. K. om. کند for گردد. Perhaps we should read روشن علم روشن
 کند; cf. Qushayrî, p. 167, 7 from foot. 7. K. om. روز. 11. H.
 مشهور: K. gives this saying as follows: گفت الخ. 12. بر کنند
 H. concludes خواست. 16. After در تدبیر کار. 15. K. و مقبول باش
 I. معرفت for محبت. 19. I. و در آن سماع وفات کرد
 مکرمت.

312, 1. I. دقت نظری. 6. Instead of مکه I.H. have نشاپور. —
 از آن وجد. 25. K. om. خرم for خرم. 12. H. بوئی for قریبی. 10. K.
 و گفت بیت: H. has: حال

گفت ای رعنا عروس سرفراز * در میان مکه بندشسته بناز

313, 9. K. om. چه for که before کار. 10. I.H. پدرت. K. om. در
 کرامت تراست. 21. I. بر for ابر. 19. K. گرفتش. 12. I. درین
 22. K. om. بسازی. I. نسازی. K. om. آب before هستی.

314, 5. K. om. اکرم درین دعوی. 6. K. om. ازین بر لاف زنی. 8. K.
 این سگ را که دشمن. H. این سگ را که تابع نیست. 12. I. از یک ذره
 ربانی بود تیری از کمان. H. has: در آمد. 13. After اعلم بیعت است
 گفت که گفتند الخ. 21. K. شیبخ الخ.

315, 1. K. همآن کسرا دید گفت. — 2. I. نسبت بپشروانیت. — 3. K. om. جسمانی. — 4. K. om. در میدان شہوات. I. نسبت. — 5. K. om. طبیعت بی قیمت for قیمت. — 6. KH. تحقیق. — 7. Read روا for رو. — 8. K. om. بندہ. I. نسبت. — 9. IH. om. بندہ را. K. om. ملایکہ. K. om. from اتجعل to اتجعل. — 10. H. کند. — 11. K. om. بندہ را. — 12. K. om. اللہ تعالیٰ. — 13. I. مکننت for ملک. — 14. K. om. from دلالت to اما هر که. — 15. K. om. بنگری.

316, 1. IH. om. و موافقت حق نیکوتر. K. has امر for حق. — 2. K. om. from جوں و جوں to و جوں. — 3. K. om. قناب علیہ. — 4. K. om. bis. — 5. H. سر for سر. — 6. K. om. چگونه. — 7. H. برو و دعا for بر ادرا. The true reading is برو و دعا or بر ادرا (see Qushayrî, p. 35, l. 5). K. appears to have برو و دعا. — 8. K. om. رخصت مرگ ناجستن. — 9. K. om. شبلی for بگرسنگی. — 10. K. om. نه.

317, 1. K. om. حرمت for خدمت. K. om. نو جیست. — 2. KI. بگویم. K. om. گفتند for گفت. — 3. IH. om. from سؤال کم سؤال کردنند از معنی. — 4. K. om. نعمت. — 5. K. om. ترا. H. نیست for نیست. — 6. K. om. نلمذ نست. — 7. K. om. باشی after و گفت. — 8. K. om. بر. — 9. K. om. قرب for قوت. — 10. I. دل for روح. — 11. K. om. اشندیات. — 12. K. om. می رون. — 13. K. om. گرد. — 14. I. رسد او نه. K. om. from گفت to و گفت. — 15. K. om. ایشان. — 16. K. om. شکستن for گشتن. — 17. K. om. (1. 22).

318, 1. K. om. و گفت. — 2. K. om. حساب بقیوع. — 3. K. om. حساب. — 4. K. om. روزی for روز. — 5. K. om. برسیزند. — 6. K. om. from ازینجا. — 7. IH. om. که after پردہ. — 8. K. om. از. See note on I 332, 9. K. om. جیره.

319, 1. K. om. استناد for استناد. — 2. K. om. یکی for زنگی. — 3. K. om. نقلسنت. — 4. K. om. مشایخان. — 5. K. om. باحد for با حق. — 6. K. om. و مرا. — 7. K. om. وقت. — 8. K. om. و من در آرزوی آنم که یک ساعت. — 9. K. om. ابو اسحق را. — 10. K. om. نقلسنت. — 11. K. om. نقلسنت. — 12. I. باحد for با حق. — 13. K. om. و مرا. — 14. K. om. وقت. — 15. K. om. و من در آرزوی آنم که یک ساعت.

320, 1. K. om. اول صوفی است. — 2. H. مرغی خوشنت. — 3. K. om. طاقیہ دوختنی و یکی بدو اقاچه فروختنی و زیادت ازین فروختنی و یک درم بکسی دادی که اول پیش او آمدی و یک درم بنان دادی و بر سر زاویہ با فروختنی. — 4. K. om. درویشان بکار پردی آنکہ از پس طاقیہ دیدر شدی.

— 6. K. كسى از نخستين كسى. — 16. K. om. با زيبينى. — 19. K. inserts بگفت after ناپينا. — 21. K. مريد كه مريد.

321, 1. K. om. مريد. — 2. K. om. حالست before چه. — 3. K. om. از. — 4. K. گفتين. — 6. K. ام for ايم. — 7. K. ير for ير. — 8. K. om. غيرم. — 9. K. من فرزندان. This way of writing و occurs several times in K. — 21. K. بر آورد. — 25. K. om. نپاوندى.

322, 1. K. كردند for كرد. K. om. را after ترسا. — 7. K. om. رسيد. — 10. Of the MSS. and editions which I have used only I. and N. contain the article on Abú Sa'íd b. Abi 'l-Khayr. The text given here is that of I. Some passages have been compared with N., which has a great quantity of additional matter; and I have also collated the *Asrár u'l-Tauchíd fi Maqámát-i'l-Shaykh Abi Sa'íd*, ed. by Shukovski (St. Petersburg, 1899). — 13. I. om. الله. — 21. *Asrár*, و او عمر كز انج. — *Asrár*, p. 10, l. 7 sqq. — 23. نقلست انج. Cf. *Asrár*, p. 14, l. 4 sqq. I. نقلست انج كه از پدرش كه دوستدار انج.

323, 5. نقلست انج. Cf. *Asrár*, p. 14, l. 16 sqq. — 6. *Asrár* has ير آن طاق. — 9. N. نصيب for فيص. — 13. I. om. طاق. — 21. I. يادى دار شعر نثن انج. According to *Asrár*, p. 15, last line and foll., the words نثن انج were spoken by Abú Sa'íd's father. *Asrár* تجمع for ترو. — 23. و يكبار انج. Cf. *Asrár*, p. 16, l. 20 sqq. — 24. *Asrár* من بي توجانا for سخن خدا با خدای سخن. — 25. *Asrár* من بي تودمى.

324, 3. و گفت يکروز انج. This passage down to كشف چه بود (l. 6) is an abridgment of *Asrár*, p. 17, l. 6 sqq. — 6. تا بعد از شش. Cf. *Asrár*, p. 22, l. 6 sqq. *Asrár* ابو عبد الله حصرى. — 7. *Asrár* با من كلمه بگفت چنانكه. — 8. *Asrár* ابو بكر ققال. — 9. I. appears to have شبانه for شاهين, which is the reading of N. — 12. *Asrár* زاهد for زاهر. — 13. After ساختم N. proceeds: يك سيف سه روز گرفتى و آن سه روز در عبادت بودى. — 25. *Asrár* (p. 25, l. 1), كسانى را كه سمعى دارند.

325, 8. I. بددين شبيخ. — 9. In *Nafahát* (p. 340, l. 7) the words انج are given as the first hemistich of a couplet. — 14. *Asrár* (p. 26, l. 6) has سبخ for سبخ. — 16. *Asrár* درهه for درهه male. — 21. نقلست انج. Cf. *Asrár*, p. 28, l. 4 sqq. — 21. نقلست انج. Cf. *Asrár*, p. 32, l. 4 sqq.

326, 3. I. نپادم, but see *Asrár*, p. 33, l. 6. — 11. نقلست انج. Cf.

Asrār, p. 35, l. 6 sqq. — 15. نقلست الخ. Cf. *Asrār*, p. 35, l. 17 sqq. — 19. N. سرکز for کل کن. *Asrār* (p. 41, l. 8 and l. 14) has سرکز.

327, 1. N. کل کر. — 3. چون شیخ الخ. Cf. *Asrār*, p. 39, l. 15 sqq. I. مجینه. — 6. و گفت الخ. Cf. *Asrār*, p. 49, l. 18 sqq., and p. 50, l. 12 sqq. — 7. پس از آن الخ. Cf. *Asrār*, p. 40, l. 1. sqq. I. مسیله. — 8. *Asrār* has ما را بمانندند for ما را بمانندند, and so N. The reading in the text should be corrected accordingly. — 16. و گفت الخ. Cf. *Asrār*, p. 43, l. 13 sqq. — 18. در قبضی تمام الخ. Cf. *Asrār*, p. 44, l. 12 sqq. — 22. *Asrār* عمرو زود فری بودی. — 23. نقلست الخ. *Asrār*, p. 52, l. 16 sqq.

328, 4. After ن. adds در شب خشک کرد N. adds و بر حبل افگند و عم در شب خشک کرد. — 7. N. بشارتها for نثارها. — 8. *Asrār* مینگی for مینگی. — 9. برند is probably an error for برندند. *Asrār* has زبند. — 13. I. و حاصل. — 22. I. بر نهار.

329, 9. I. om. را after جون.

330, 11. Read یاران. — 18. نقلست الخ. Cf. *Asrār*, p. 75, l. 12 sqq.

331, 6. نقلست الخ. This anecdote is told at greater length in *Asrār*, p. 76, l. 18 sqq. چنانکه عادت الخ. Cf. *Asrār*, p. 77, l. 16 sqq.

332, 6. نقلست الخ. Cf. *Asrār*, p. 94, l. 3 sqq. — 22. I. om. بدست. — 23. I. بزین.

333, 12. نقلست الخ. Cf. *Asrār*, p. 95, l. 15 sqq. — 15. I. نیی for بیرغنه. — 17. نقلست الخ. Cf. *Asrār*, p. 101, l. 13 sqq. — 24. نقلست الخ. Cf. *Asrār*, p. 119, l. 10 sqq.

334, 16. I. انیت. — 24. نقلست الخ. Cf. *Asrār*, p. 133, l. 3 sqq.

335, 6. I. می آید. — 15. نقلست الخ. *Asrār*, p. 380, l. 14 sqq. — 20. I. جست و جوتی for سه و جوتی; so *Asrār*, p. 438, l. 6 sqq., where جست و جوتی is added. I. گفتگوئی. — 24. I. جمله.

336, 1. نقلست الخ. Cf. *Asrār*, p. 465, l. 19 sqq. — 6. *Asrār* عمرکز. — 12. *Asrār* دست زده شیطان. — 22. Read with *Asrār* (p. 468, l. 7): گفت نظام املک گفت کسی الخ.

337, 4. This article is wanting in K. The text follows I. — 5. II. زبل for بدل. — 8. I. کرامت. — 11. I. om. عمر. — 14. I. om. الله. — 23. I. درر for درر, but درر in marg. — 24. II. omits the verse. I چرا باستی *contra metrum*.

338, 1. I. گفتند for گفت. — 3. I. om. دست. H. بود که. — 6. H. بچنید. — 8. H. بیدار. — 15. I. با for با. I. om. بشم. — 18. After تا گفته H. proceeds:

شعر شب رفت و حدیث ما بیابان نرسید

شب را چه گنه حدیث ما بود دراز

خشک 21. I. — شیخ ابو سعید گفت ازو پرسیدم که ستر چیست آنج
for یاد for انتظار bis. H. مکنید 25. II. خشک 22. I. — خشک for
مستقبل را.

339, 7. After *دعند* II. adds *و کریم عطا محتاج* که
که ایشان محتاجند و کریم عطا محتاج. — 9. The article on Muhammad Bāqir is in I. and M. only. I
give the text of I. down to *ترا میخوانم* (340, 6); the remainder is
from M. — 10. M. *بر اجل*. The passage beginning *آن امام اولاد ذبی*
and ending *از وی باز ماند* (l. 18) is pasted over and illegible in I.
M. *و گزیده*. — 11. I supply *احقاد* by conjecture. The word is
obliterated in M., except the last letter, which seems to be *ل*. — 13.
طایفه is obliterated in M. — 14. After *بود* M. has a word (or words)
ending in *ت*. — 24. M. *بنوم* for *بنو امیه*. I. *پاسبانیا*.

340, 1. I. om. *فرو گذاشتند*. — 3. M. *بی بیج نعمت سزا نیست*. I.
om. *روا*. — 5. I. *از تو*. — 6. After *میخوانم* I. concludes
with these words: [in marg. *میگفت و میدریست*]. *میدید و میدید*
لحمد لله رب العالمین و صلی الله علی سیدنا محمد و آله اجمعین تمام شد
7. *برگ* is supplied by conjecture, as the word has been obliterated. — 11. M. *که* for *کی*. —
16. M. om. *وناچنا*.

فهرست الكتب

شرح القلب. ۹۹،۲.

فران ۴،۱۱ ۸،۲۴ ۲۴،۲۲ ۱۹-۲۵،۱۲ ۴۷،۹ ۶۴،۱۹،۲.

۶۸،۶ ۷۷،۴ ۱۰۰،۱۵ ۱۰۴،۹ ۱۱۹،۲۲ ۱۲۰،۱

۱۰۶،۷-۱. ۱۶۶،۹ ۱۸۴،۱ ۲-۹،۲۰،۱ ۲۲۶،۵ ۲۴،۴

۲۴۹،۶ ۲۸۱،۲۴ ۶-۷،۲۹۲،۴ ۴۹۵،۴ ۴۰۰،۲۴

۱۷-۱۸،۴،۴ ۴۰۰،۲. ۴۲۶،۵ ۲۱-۲۲۸،۱۵ ۴۲۹،۵

۱۶-۱۴،۴۴۶،

کتاب السرّ ۱۸،۴۰،

کتاب لَمَع ۲۱،۱۸۲،

کتاب محبت ۶،۴۸،

گنج نامه ۴۸،۵-۴۷،۱۱،

۲۴۴،۱. ۱۵۲،۸-۲۲ ۱۵۱،۲۱ ۱۴۹،۱ ۱۴۷،۱۵-۲۲

۴۱۲،۵،۶ ۴۰۸،۱۷ ۴۰۶،۱۹ ۴۰۰،۱۷ ۲۵۶،۱۸-۱۹

،۴۱۴،۹ ۴۱۴،۵

،۱۵۲،۲۴ منا

،۴۲۵،۱۴ مہنہ

،۴۲۶،۱۸ ۱۸۴،۷ میہنہ

۶۲،۱۶ ۵۷،۱ ۵۶،۵ ۵۵،۲۲ (نیشاپور و نیشاپور)

۲۲۴،۹ ۱۸۹،۸-۱۲ ۱۱۵،۲ ۱۰۹،۱۹ ۸۹،۲۱-۲۴

۴۱۶،۲۴ ۲۸۱،۱۸ ۲۶۸،۴ ۲۶۲،۲۴ ۲۵۸،۲

۴۴۲،۶ ۴۴۱،۲۱ ۴۴۰،۱۹ ۴۱۹،۴ ۴۱۸،۱۸-۲۱

،۴۴۴،۲۴ ۴۴۴،۲۴،۲۵

نصراباذ ۴۱۶،۲۴

،۱۹۹،۶ ہری

،۱۴۷،۱۹ ہند

،۱۴۷،۱۷ ہندوستان

،۲۶۵،۲۲ ۱۴۶،۸ واسط

،۲۱۱،۱۷ بن

- كازرون ٢٩١،٢١ ٢٩٢،١٦ ٢٩٦،٢٢
 كربلا ٢٤٠،١٠
 کرمان ٥٦،٢١ ٢٩٦،١٢
 کشير ١٠١،٢٠
 کعبه ٢٨،١٩ ٥٢،٦ ٨٨،١٢ ١٢٠،٢٥ ١٢١،١١-١٢
 ١٢٨،١٤ ١٢٩،١،٢ ١٦٢،١٤ ٢١٨،٤-٩ ٢٢٠،١-٥
 ٢٢٧،١٤ ٢١٢،٩-٢٤ ٢٢٤،١٩
 کوفه ١١١،٢١ ١٨٧،١٢
 گیلان ٢٢،٢٠
 لبنان ٢٠٤،٢،٢
 لکام ١٠٠،٥ ٢٦٢،٦
 ما وراء النهر ١٧-١١،١٢٧
 مداین ٨٤،٩
 مدینه ٦٢،٢٤ ١٢٦،١٥ ١٤٩،١٦ ١٩٨،٢١ ٢٥٦،١٩
 ٢١٩،٢
 مرو ١٨٨،٨-١٩ ١٨٩،٨ ١٩٢،٢٤ ٢٦٦،٦ ٢٦٨،٨-١١
 ٢٠٤،٧-٩ ٢٠٦،٢ ٢٢٤،٦-١٢ ٢٢١،٦
 مروه ١٢٠،١٨
 مشهد انبار ١٠٩،١٩
 مصر ١٢٧،٢ ٢٦٤،٢٠ ٢٨٥،٢١
 مقام ابرهیم ١٢١،١٧
 مکه ١٦،٢٤ ١٠٤،٢ ١١٢،٨ ١١٩،١٧-٢٢ ١٢٢،١

شام ۲۴،۱ ۵۵،۲۲ ۶۴،۶ ۷۵،۱۷ ۱۵۰،۲۱ ۱۵۲،۲۴
،۲۵۶،۲ ۲۱۵،۴،۵

شونیزیه ۲۰،۱۸ ۸۵،۲۴ ۱۱۴،۱۴،۱۴ ۱۸۲،۲۴ ۲۸۵،۱۴

صفا ۱۲۰،۱۸

صفاهان، رجوع کن به اصفهان،

طرسوس ۲۸۹،۲۱

طور سینا ۱۱۸،۷

طوس ۱۵-۱۲،۱۱ ۱۱۵،۷ ۱۸۲،۲۴ ۱۸۴،۲۲

عراق ۲۴،۲ ۴۸،۱۸،۱۹ ۴۹،۱ ۸۹،۲ ۱۷۵،۲ ۲۰۴،۱۷
،۲۸۸،۲.

عرفات ۱۴۹،۶

غزنین ۲۰۸،۹

فارس ۱۴۶،۸ ۱۴۷،۲ ۲۵۸،۱ رجوع کن به بارس،

فرغانه ۶۲،۱۶ ۲۶۵،۲۱

فید ۸۴،۱

فادسیه ۵۲،۱۲-۱۵ ۱۲۶،۲۱

قاف ۲۱۴،۱۰

ابو قیس ۱۲۰،۲۵ ۱۲۱،۱

قدس ۲۹۴،۲۲

خَرْقَان ۱۹-۱۲، ۲۰۱، ۲۰۲، ۴-۱، ۲۰۲، ۲، ۲۰۴، ۱۰-۱۴، ۲۰۴، ۱، ۱-۸، ۲۰۷، ۱-۸

خوزستان ۲۰-۷، ۱۴۷، ۷

دار السلام ۲۰، ۲۲۱، رجوع کن به بغداد،

دجله ۱۶، ۲، ۲۰-۱۴، ۱۹، ۲۴، ۴۷، ۱۰-۱۲، ۱۱۲، ۲۴-۲۱، ۱۴۴، ۲۲، ۱۷۱، ۲، ۱۶۳، ۲۲، ۲۸۵، ۱۱

دماوند ۱۶۱، ۴

دمشق ۴۱، ۲۲

دهستان ۲۰، ۱، ۱۱

دینور ۱۰۷، ۲۴

رِصَافِيَه (مسجد) ۲۰، ۲۵۹

روم ۱۲۷، ۱۴، ۱۵۴، ۱۶، ۲۷۳، ۲۴، ۲۸۹، ۲۰-۲۴، ۲۲۱، ۱۹

رَيّ ۲۲-۱۶، ۱۵۴، ۱۰۶، ۲، ۱۶۱، ۴، ۱۸۸، ۲۴، ۲۰۴، ۱۴

۲۰، ۲۰، ۴۱۸

زَمَزَم ۱۴، ۱۵۴

ساغون ۱۴، ۱۵۴

سامره ۱۱۱، ۲۱

سَرخَس ۱۲، ۲۲۴، ۴۲۶، ۱۲

سومناث ۲۰، ۹، ۲۱

سيستان ۱۴۷، ۱۱

بلخ ۸۸،۸ ۱۰۴،۴ ۱۴۵،۴۴ ۲۰۰،۱

بنو اسرائیل ۹۲،۲۰ ۲۳۰،۱۰

بو شیخ ۸۹،۲۰

بیت الفتوح ۱۹۸،۴۴

بیت المعور ۲۱۸،۴ ۲۴۰،۶ ۲۲۷،۱۶ ۲۵۶،۲

بیت المقدس ۲۲۷،۱۵

بیضاء ۱۴۶،۸

ترکستان ۲۱۵،۴

ترمذ ۹۱،۲۲ ۹۲،۱۹

نستر ۱۴۶،۱۶ ۱۴۷،۵

تیه بنی اسرائیل ۹۲،۲۰

جبل الرحمة ۴۱۴،۱۲

حیون ۹۲،۲۵ ۹۴،۷-۱۴

چین ۱۴۷،۱۷-۱۹ ۲۴۲،۷

حجاز ۲۲-۴۸،۱۹ ۵۹،۹ ۸۴،۱ ۹۴،۲۵ ۱۱۹،۱۹ ۱۴۶،۲۲

۱۴۹،۱۵ ۱۸۸،۲۴ ۲۴۲،۵۰،۶ ۴۱۴،۱۴-۱۶

حوض زبیده ۴۲،۱۵

حیره نشابور ۸۵،۲۴ ۴۱۸،۲۲

خراسان ۲۴،۲ ۵۶،۱ ۸۷،۲۲ ۸۹،۱۸ ۱۱۵،۶ ۱۴۷،۱۱-۲

۱۷۵،۱ ۲۱۸،۹ ۲۴۰،۱ ۲۴۲،۶ ۲۸۹،۱۱ ۴۱۲،۲

۴۱۸،۵۲

فهرست الاماکن والقبائل

اصفهان ۲۹،۹ ۱۴-۱۸،۵۱ ۱۱،۷ ۲۴۶،۹
 آمل ۲۲۷،۲۴ ۲۴،۲۴ ۴۴۱،۴
 انطاکیه ۴،۲
 اهواز ۱۶-۱۱،۱۲۷،

باب بنی شیبه ۱۲۱،۱۵،

باب الطاق ۱۴۸،۲۴ ۱۴۴،۲ ۱۶-۱۴،۱۷۱،
 بارس ۱۸-۹،۱۲۵، رجوع کن به فارس،

باورد ۲۶۶،۵،

بخارا ۴۴۲،۱،

بسطام ۲۰۱،۱۷ ۲۰۴،۲ ۲۰۴،۲۱

بصره ۱۷،۵ ۲۱،۱ ۱۴۶،۱۷ ۲۱-۱۶،۱۲۷، ۱۷،۷ ۱۷۴،۴
 ۲۹۴،۸

بغداد ۵،۲ ۷،۱ ۱۱،۵ ۱۴،۱ ۱۸،۸ ۱۹-۱۲،۲۲

۴،۱۴ ۵۲،۲۵ ۵۵،۲۲ ۶۵،۴ ۸۴،۷ ۸۵،۲۴

۱۴-۸۶،۴ ۱۱۱،۱۵ ۱۱۵،۷ ۱۶-۱۲۶،۷ ۱۴۴،۹

۱۴۵،۲۲ ۲۲-۱۴۶،۱۷ ۱۴۷،۲۱ ۱۴۸،۲۴ ۲۴،۲۲،۱۴۴

۲۲-۱۶۱،۴ ۱۶۹،۱۲ ۱۷۲،۱ ۱۸۲،۲۴ ۲۰۷،۲۲

۲۵۹،۲ ۱۹-۲۸۵،۱۴ ۲۸۸،۲۱ ۲۹،۱ ۱۷،۱۶،۴۰۸

۴۱۸،۲.

بیع ۷-۴۱۸،۵،

ابو نصر سراج ۵۵،۹ ۱۸۲،۱۴-۱۸۲،۲۴ ۲۸۵،۱۶
 نصرابادی، رجوع کن به ابو القاسم نصرابادی،
 نظام الملک ۲۲-۲۳،۹،۴۴۶،
 نقیر ۱۸،۹،

نکیر ۶۶،۷ ۱۸۱،۲۱-۲۴ ۲۱۱،۲۰ ۲۲۷،۱۷ ۲۴۲،۱۱
 نوح ۲۱۴،۹ ۲۴۲،۲۲ ۲۴۸،۹، ۲۴۹،۱۷،

ابو هریره ۱۲۱،۱۹.

یحیی معاذ رازی ۲۲-۲۳،۴،۵۶ ۵۷،۱ ۹۱،۲۰،۲۱
 یعقوب ۴۴۰،۹،

یعقوب افطع ۱۴۶،۱۹،

ابو یعقوب شهرجوری ۷۹،۱۷-۸۲،۱۲ ۱۴۸،۱۵ ۲۶۴،۲۱
 ۴۰۶،۹،

یوسف ۱۹۵،۱۲ ۴۱۱،۱۴ ۴۴۰،۹،

یوسف اسباط ۴،۱ ۷۹،۱۶-۷۶،۱۵،

یوسف بن حسین ۵۵،۲۴ ۵۶،۲،

یوسف همدانی ۱۴۵،۱۲،

یونس ۲،۱ ۱۷،۱۹،

- محمد فضل ۲۴، ۵۵، ۲، ۵۶، ۱۵، ۸۹، ۱۹، ۸۷،
 ابو محمد مرتعش ۱۸، ۸۷، ۱۸، ۸۵، ۳، ۳۱۲،
 ابو محمد مغازلی ۲، ۴۶، ۶، ۸۴،
 ابو محمد هروی ۱، ۱۸۱،
 محمود غزنوی ۲، ۲۱۰، ۷، ۲۰۸، ۲۴، ۲۲۲، ۱، ۲۲۴،
 مخبر ۲۱، ۱۴۷،
 مرضی، رجوع کن به علی،
 مرتعش، رجوع کن به ابو محمد مرتعش،
 مریم ۱۵، ۲۴۴،
 مصطفی، رجوع کن به محمد النبي،
 مصطلم ۲۱، ۱۴۷،
 معاویه ۱۷، ۱۲۰،
 معتصم ۳، ۱۴۱،
 معروف (کرخی) ۱۸، ۱۸۸،
 ابو المعین ۱۹، ۱۴۷،
 ابو المغیث ۱۹، ۱۴۷،
 ملامتیان ۱۲، ۱۰۷،
 ممشاد دینوری ۲۵، ۱۵۴، ۱۵۴، ۵، ۱۶۰، ۱۱، ۱۵۷، ۲۲، ۲۶۴،
 منصور حلاج، رجوع کن به حسین منصور حلاج،
 منکر ۷، ۴۶، ۲۴، ۲۱، ۱۸۱، ۱۹، ۲۱۱، ۱۷، ۲۲۷، ۱۱، ۲۴۲،
 ابو المهر ۲۰، ۱۴۷،
 موسی ۱۴، ۲۷، ۲۴، ۲۴۲، ۳، ۱۷۱، ۲۴، ۱۷۵، ۱۲، ۲۰۶، ۱۷، ۲۴۱،
 ۱۶، ۲۶۱، ۲۲، ۲۶، ۹، ۲۷۰، ۲۲، ۲۰۰، ۷، ۴۱۴،
- ناصری ۱۸، ۲۲،

۹۷،۲۲-۲۰ ۹۵،۹ ۹۲،۴ ۸۹،۱. ۸۵،۸ ۸۰،۲۴
 ۱۲۲،۱۵،۱۶ ۱۲۱،۴. ۱۲۰،۱۶-۲۴ ۹۹،۲۱ ۹۸،۴
 ۱۴۴،۲ ۱۴۲،۲۴ ۱۲۸،۱-۴ ۱۲۷،۱۸-۲۵ ۱۲۴،۸
 ۱۷۴،۱۷ ۱۶۸،۱۶ ۱۵۱،۹-۱۸ ۱۴۹،۱۷ ۱۴۴،۴.
 ۱۹۷،۴-۱۴ ۱۹۶،۸ ۱۸۶،۹-۲۱ ۱۸۵،۸-۹
 ۲۱۲،۱۸ ۲۱۱،۵-۱۴ ۲۰۹،۱-۴ ۲۰۴،۴-۲۴
 ۲۱۹،۲ ۲۱۸،۴. ۲۱۷،۱۶ ۲۱۶،۱۶ ۲۱۵،۲۴،۲۵
 ۲۲۷،۵ ۲۲۶،۱۹ ۲۲۵،۱۱-۱۸ ۲۲۴،۴. ۲۲۰،۷
 ۲۴۹،۲۱ ۲۴۶،۴-۱. ۲۴۵،۱۸-۲۴ ۲۴۴،۴
 ۲۵۰،۱۶ ۲۴۸،۱. ۲۴۶،۴ ۲۴۴،۴-۷ ۲۴۲،۱-۱۴
 ۲۶۶،۱۴-۲۴ ۲۶۰،۲۴-۲۶۱،۱. ۲۵۶،۱۹،۲. ۲۵۱،۲۵
 ۲۸۶،۱۱ ۲۸۴،۱. ۲۸۱،۸،۹ ۲۷۹،۸ ۲۷۶،۱۹
 ۲۰۲،۱۵-۲۵ ۲۰۰،۴-۱. ۲۹۸،۲ ۲۹۴،۲۴ ۲۹۴،۴-۶
 ۳۴۲،۱۷ ۳۱۸،۴-۵ ۳۱۵،۱۲ ۳۰۶،۶ ۳۰۵،۲۴ ۳۰۴،۱۱
 ،۳۴۰،۱۵ ۳۳۹،۲-۱۴ ۳۳۴،۱۷

محمد باقر ۲۴۰،۱۶-۳۳۹،۹

۱۱۵،۱۶ ۸۹،۴. ۴۹،۵ ۴۸،۱۸ ۴۶،۱۵ ابو محمد جریری
 ،۱۴۲،۱-۱۴۴،۲۴ ۱۲۵،۱۱

محمد بن الحسين ۲۵۵،۶

محمد حکیم ۱۰۴،۴، رجوع کن بہ محمد بن علی الترمذی،
 محمد ذکیری ۱۲۵،۱۸-۲.

۵۶،۲ ۵۵،۲۴ ۴۲،۱۶-۱۸ ابو محمد رُویم ۱۲،۲۵
 ۱۲۵،۱. ۶۴،۲۲-۶۷،۱۵

محمد زکریا ۱۴۶،۶

محمد بن علی الترمذی ۹۱،۹-۹۹،۲۲ ۱۰۴،۴ ۱۱۸،۱۲ ۱۲۸،۱۸

فرعون ١٧١،٤ ٢٧٠،٩

ابو الفضل حسن ٢٢٤،٢٠-٢٢ ٢٢٥،٧ ٢٢٦،١٢-١٧

٢٢٧،١٧ ٢٢٩،٨-٢٢٧،٤

ابو الفضل ديلي ٢٢٢-٢١٦،١٦،٢٩٥

فضيل بن عياض ١،٧

ابو القاسم قُشَيْرِي ١٥-١١،١٤٥ ٢٢،٢٠٠ ٢٠٧،٥ ٢٠٩،٦

٢٢٢،٧-١٢ ٢٢٢،١٢-١٧

ابو القاسم كِرْكَانِي ١٢٤،١٤ ١٧-٦،٢٢٢

ابو القاسم نصراباذي ١٨-٤،١٨٨ ٢٦٢،١ ٢١٩،١٢-١٨،٢١١

قطيبر ٩،١٨

قنّال ٩-٧،٢٢٤

كليم ٢٢،٢٠٠ رجوع كن به موسى،

لقمان ١،٤١

لقمان سرخسي ٢٢-١٤،٢٢٤

ابو لُهب ١،٢٠٩

مالك (دريان دوزخ) ٤،٢٢٤

مالك (بن انس) ١٥،١٦

محاسبي، رجوع كن به حارث محاسبي،

محمّد النبي ٨،٢٤ ٢٢-١١،١١ ١٢،٥٠،٦ ٢٢،٢١،٢٢ ٢٧،١٥

٢٠،١٢ ٢٢،١٥ ٢٢،٧ ٢٤-١٤،٤١ ٤٤،٦ ٥٤،١٩

٥٩،١٥ ٦٤،١-٢ ٦٩،١١ ٧٤،١٧-٢ ٧٥،٢٤

علی سهل اصفهانی ۱۷، ۲۲ ۱۱۱، ۱۱۱-۱۱۰، ۱۱۰،

ابو علی سینا ۱۹-۱۸، ۲۰، ۲۰،

ابو علی شبوی ۱۸۸، ۲۰،

علی بن عثمان الجلابی ۶۸، ۲۱،

علی بن عیسی ۷۴، ۲۲ ۱۴۱، ۴،

ابو علی فارمزی ۱۴، ۱۴۵، ۱۲، ۱۸۸،

علی قوّال ۲۵-۲۱، ۲۱، ۴۱۴،

عمر ۲۲، ۴۱ ۷۴، ۲۱ ۱۲، ۲۱ ۱۴۶، ۴-۵

ابو عمر (قاضی) ۲۲-۲۰، ۲۰،

عمر ابو العباسان ۲۰، ۲۰، ۱۵،

عمر ۱، ۱۹۰،

ابو عمرو ۵۸، ۱۰ ۸۹، ۲۰،

ابو عمرو دمشقی ۶۳، ۹،

ابو عمرو زجاجی ۲۰۸، ۲،

عمر بن عثمان مکی ۱۲، ۴، ۵ ۴۶، ۲۲-۴۰، ۴ ۷۹، ۲۲ ۱۱۰، ۶

۱۴۶، ۱۸-۲۰ ۱۴۷، ۷

ابو عمرو بن علی ۲۹۲، ۱۶،

ابو عمرو نجدی ۲۶۴، ۱۶-۱۹، ۲۶۲،

عیسی ۲۷، ۱۴ ۴۴۴،

غلام خلیل ۴۸، ۴ ۲۴-۱۰، ۸۴،

ابو الفارس ۱۲-۱۱، ۲۰، ۷،

فتح موصلی ۴، ۲،

فخر الملک ۲۹۵، ۱۷،

- عبد الله عمر ١٨٨،٢٤،
 ابو عبد الله محمد بن الخفيف ٦٧،١٠ ١٢٤،٢٢-١٢١،٢٤
 ١٢٥،١١ ١٢٦،٨ ١٤١،٧ ٢١-٢٩٢،١٥،
 عبد الله محمد رازي ٥٥،٢٢
 ابو عبد الله محمد بن فضل، رجوع كن به محمد فضل،
 عبد الله بن معمر ١٢١،١٩،
 ابو عبد الله مغربي ١١٨،٧-١١٦،١٧ ٢٥٥،٢٢ ٢٥٦،٨،
 عبد الله منازل ١٠٩،٢٢-١٠٧،٩ ٢٥٥،٢٠،
 عثمان ٧٤،٢١ ١٢٠،٢٢،
 ابو عثمان حيري ٥٥،١٢-٦٣،٢ ٨٥،٢٢ ٨٨،١-٦ ٨٩،١٩
 ١٠١،١٤ ٢٦٢،٢٤ ٢٦٨،٥،
 ابو عثمان مغربي ٥٨،٢٤ ٢٦٤،٢٠ ٢١١،١٧-٢٠٦،٤،
 ١٩-٢١٨،٦ ٢١٩،٧،
 عزرائيل ١١٢،٢،
 عضد الدوله ١٢٩،٢٤* ١٢٠،٢١ ٢٠٧،٢١،
 ابن عطا ٧٥،١٢-٦٧،١٦ ٨٩،١٩ ١٢٥،١١ ١٤١،٦-٩،
 علي ٩،٢-٦ ٢٢،٢١ ٢٤-١٥،١٥ ٢٥٢،١٥ ٢٢٩،١١،
 ابو علي بخاري ٢٢٦،٢٥،
 ابو علي ثقفى ١٩-١٥،١٥ ١٧٥،٢ ٢٨٢،١١-٢٨١،١٥،
 ابو علي جوزجاني ٥٥،٢٢ ١١٩،١٤-١١٨،٨،
 ابو علي دقاق ٢٠١،٢-١٨٧،٢٢ ٢٤١،١٩ ٢٥٩،٩ ٢١-٢٢٢،١٨،
 علي دهقان ٢٢٢،٢٠،
 علي روزباري ٢٨٨،١٦-٢٨٥،١٥ ٢١٢،٢،
 ابو علي زاهد ٢٢٤،١٢ ٢٢٥،٤-٦،

صمصام لا اُبالی ۲۸، ۱

طاهر (فاضی) ۲۹۵، ۶

ابو طاهر ۱۳، ۲۲۸، ۲۱-۲۱-۲۱، ۲۴۶، ۱

طولون ۲۵۶، ۷

طیفوریان ۵، ۲۲

عبّاس المهتدی ۴۲، ۱۴

ابو العباس دامغانی ۱۷۵، ۴

ابو العباس سیّاری ۲۰۶، ۲-۲۰۴، ۲

ابو العباس قصاب ۱۸۴، ۱-۱۸۷، ۲۱ ۲۲۱، ۲۲ ۲۲۷، ۱۶-۲۴

۲۲۸، ۱-۷

ابو العباس نهاوندی ۲۲۲، ۹-۲۱۹، ۱۴

عبّاسه طوسی ۱۴۵، ۲

عبد الجلیل صفّار ۱۴۲، ۴

ابو عبد الرحمن سُلی ۲۶۲، ۶-۱۵ ۲۰۸، ۲۱ ۲۲۶، ۱۶

ابو عبد الله ۱۴۷، ۲۰

عبد الله انصاری ۲۰۴، ۲۵ رجوع کن به پیر هری،

عبد الله تروغبذی ۱۰۱، ۹-۱۰۲، ۲۱

عبد الله نستری ۱۴۲، ۸ رجوع کن به سهل بن عبد الله النسری،

ابو عبد الله الجلا ۵۵، ۲۲ ۶۴، ۴-۶۴، ۲۱ ۷۵، ۱۷ ۹۱، ۱۹

۲۸۵، ۲۲ ۱۰۰، ۴

عبد الله حصیری ۲۲۴، ۶

عبد الله خبیق ۴، ۲۱-۵، ۷

عبد الله زاهد ۱۷۴، ۲۴

ابن سالم ١٢، ١٨٣،

سرى سقلى ١، ٧-٢٥ ٦، ٢-١٢ ٧، ٢-١١، ٨ ٢٤-١٠، ١٢، ١

١٨٢، ٢٢ ١١٥، ١٢ ١١١، ١٨ ٨٢، ١٩ ٤٦، ٨ ٤٠، ١٤

٢٨٥، ١٤ ٢٥٩، ١٧ ١٨٨، ١٧

ابو سعيد خزاز ٩، ١٥ ٢٧، ٦ ٢٤-٤٥، ٤٠ ٢٢، ٢٤ ٦٧، ٢٢ ١١٩، ٢٢

ابو سعيد خرگوشى ١٢-٩، ١٩٢،

ابو سعيد ابو الخير ١٢، ٥٩ ١٢، ١٢ ١٤٥، ١٢ ١٨٤، ٨ ٢٥-٦، ٢٠٥

٢٢-٤، ٦، ٢٠٧ ٢٠٧، ١ ٢٦٨، ٧ ٢٢٧، ٤-١٠، ٢٢٢

١٤-٩، ٢٢٧،

ابو سعيد قرمطى ٧، ١٢٥،

سفيان بن سعيد الثورى ٢، ٤،

سليمان ١٨، ١١٢،

ابو سليمان دارائى ٧، ١،

سمنون محب ١٧، ٨٥-١٢، ١٢،

سهل بن عبد الله التستري ٧، ٦ ١٢، ٥ ١٢٢، ٨ ١٢٢، ١٧ ١٢٦، ١٧

٢٢، ١٨٢،

سيارىان ١٢، ٤، ٢٠،

شاه شجاع كرمانى ٢-٢٠، ٢٠٦ ٨-١، ٥٧،

شافعى ٢، ٢٨٩،

شبللى، رجوع كن به ابو بكر شبللى،

ابن شريح ٢٠، ١٥،

صاعد (قاضى) ٢٤، ٢٢٤،

صديق اكبر ٢، ٤٩، رجوع كن به ابو بكر،

خضر ۹-۹۲، ۱۶-۹۳، ۱۱، ۹۴ ۱۴-۱۴، ۷-۱۰، ۲۴، ۱۲۱

۱۴۸، ۱. ۹-۱۴۹، ۷-۲۳ ۲۱۹، ۲۱-۲۲ ۲۲۸، ۱.

خلیل، رجوع کن به ابرهیم،

ختاس ۹۷، ۱۱-۹۶، ۱۱.

خورشید مجوسی ۲۹۳، ۱۵.

ابو الخیر اقطع ۱۰۱، ۸-۱۰۱، ۲۳، ۹۹.

خیر نساج ۱۱۲، ۱-۱۱۱، ۱۲، ۱۱۰، ۱۴، ۱۶۱، ۱۷، ۲۵۹.

داود (داوود) ۱۷، ۲۵ ۱۲، ۱۴ ۲۷، ۴ ۱۷۶، ۴

داود (الطائی) ۱۸۱، ۱۷

داود (فقیه الفقها) ۶۵، ۴

ذو النون مصری ۴۰، ۱۴ ۶۳، ۸

رشید خرد سمرقندی ۱۴۸، ۱۴

رضوان ۲۲۴، ۴-۵

روح (الله) ۲۲، ۲۰۰.

روذباری ۲، ۳۱۲، رجوع کن به علی روذباری،

رُوئِم، رجوع کن به ابو محمد رُوئِم،

رُزَیْک ۴۳، ۱۵

رُهری ۱۲۱، ۱۹

زیتونه ۱۴-۱۰۲، ۸

زَیْد ۱۹۰، ۱

زَیْن الاسلام ۱۹۲، ۴

- حسن دامغانی ۱۷۹، ۲۱
- ابو الحسن الصایغ ۱۴، ۲۶۵-۱۷، ۲۶۴، ۹، ۶، ۷، ۹
- ابو الحسن علوی ۷، ۱۵۴، ۱۰
- حسن مؤدب ۱۸، ۲۲۰، ۱۰
- ابو الحسن مزین ۹-۷، ۱۱۱، ۱۱، ۱۲۰، ۱۱
- حسین (بن علی) ۱۰، ۳۴۰، ۱۰
- حسین آکار ۲۰، ۲۹۲، ۲۰
- حسین منصور حلاج ۵-۴، ۱۲، ۱۰-۱، ۲۷، ۷، ۱۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲۵، ۱۱
- ۲۲، ۱۴۵-۱، ۱۴۵، ۲، ۱۶۱، ۱۵، ۲۱۱، ۱۵
- حسین منصور ملحدی ۶، ۱۲۶، ۶
- ابو الحسین نوری ۱۲، ۵۵-۱، ۴۶، ۸، ۶۳، ۸، ۱۱۹، ۲۲، ۱۴۸، ۸
- ۱۹-۱۷، ۲۵۹، ۲۲، ۲۸۵، ۲۲
- ابو حفص حداد ۲، ۵۶، ۱۲-۱، ۵۷، ۲۳، ۸۵، ۲، ۱۱۵، ۲، ۲۸۱، ۱۸
- حکیم ترمذی، رجوع کن به محمد بن علی الترمذی،
حلاجیان ۲۲، ۱۲۵، ۲۲
- حمدون قصار ۱۲، ۱۰۷، ۱۸، ۲۸۱، ۱۸
- ابو حمزه ۱، ۴۸، ۴، ۵۴، ۴
- ابو حمزه بغدادی ۱۹، ۱۱۱، ۱۸-۲۶۲، ۱۲-۲۵۹، ۱۲
- ابو حمزه خراسانی ۲، ۱۱۵-۱۱۱، ۱۱، ۱۱۴، ۱۱
- حمزه علوی ۹، ۲۸۴-۲۰، ۲۸۲، ۲۰
- ابو حنیفه ۲، ۲۸۹، ۲
- حوا ۸، ۹۷-۱۰، ۹۶، ۱۰
- خرای (امام) ۱۷، ۳۲۷، ۱۷
- خُشکو ۱۷، ۱۹۰، ۱۷

جعفر بن نصیر ۱۳، ۹

ابن جلا، رجوع کن به ابو عبد الله الجلا،

جَنید بغدادی ۲۲، ۲۶-۵، ۸ ۲۷، ۶ ۲۸، ۱۸ ۲۹، ۱، ۲

۳۰، ۱۸-۲. ۳۱، ۴-۱۷ ۳۲، ۱۱، ۲۴ ۳۳، ۲۵ ۳۴، ۹-۱۱

۳۵، ۱۱-۲۴ ۳۶، ۱۴ ۳۷، ۴ ۳۸، ۸-۱۸ ۳۹، ۱ ۴۰، ۱۱-۱۱

۴۱، ۱۴ ۴۲، ۱۷ ۴۳، ۲۴ ۴۴، ۱۹ ۴۵، ۱۶ ۴۶، ۱۷ ۴۷، ۲۴

۴۸، ۱۱-۱۴ ۴۹، ۱۷ ۵۰، ۹-۲. ۵۱، ۱۸ ۵۲، ۴

۵۳، ۷-۱۴ ۵۴، ۸-۱۶ ۵۵، ۱۱ ۵۶، ۲۲ ۵۷، ۱.

۵۸، ۲-۲۴ ۵۹، ۷ ۶۰، ۲۴ ۶۱، ۱-۴ ۶۲، ۲-۴۴

۶۳، ۶-۲. ۶۴، ۱۶-۱۹ ۶۵، ۱۱-۲. ۶۶، ۴-۱.

۶۷، ۱۷ ۶۸، ۹-۱۱ ۶۹، ۶-۸ ۷۰، ۱ ۷۱، ۲.

۷۲، ۱۵ ۷۳، ۲۱ ۷۴، ۲۴ ۷۵، ۲، ۲۱ ۷۶، ۱۴

۷۷، ۱۴-۲۲

ابو جهل ۲، ۹، ۱

حارث محاسبی ۷، ۱ ۲، ۲ ۱۱۵، ۱۲ ۲۶۰، ۱۴-۲۵۹، ۱۶

۲۹۲، ۱۵

حامد اسود ۶، ۱۵، ۱

حبيب ۲۲، ۲۰، رجوع کن به محمد النبي،

حَدِيقَةُ مرعشي ۲۲، ۷۶ ۹-۴، ۷۷،

ابو الحسن بُرْنَوْدِي ۹-۶، ۱۹۱.

ابو الحسن بوشنجي ۸، ۹۱-۱۶، ۸۹،

ابو الحسن توني ۲۴، ۲۴ ۲۱-۲، ۴۴۴،

ابو الحسن حَضْرِي ۹، ۱۶۹ ۱۸۲، ۱ ۲۹۱، ۱۶-۲۸۸، ۱۷

ابو الحسن خُرْقَانِي ۱۴، ۲۵۵-۴، ۲۰۱،

٢٠٥،٢٢،٢٤ ١٨٨،١٧ ١٦،٨-١٨٢،١٢ ١٤٥،٨-١٢

٢٨٨،٢١ ٢٥٨،٢ ٢٥١،١ ٢٥،٢،٢١ ٢١١،١٢

،٢١٦،٢٢ ٢١٢،٢،٢

ابو بكر صيدلاني ٢٥٩،١١-٢٥٧،٢١،

ابو بكر صيرفي ١٨-١٤،١٤،٢٠،

ابو بكر فورك ٢٠٨،١٤ ٢١١،١٧،

ابو بكر كتاني ١٢٤،٢١-١١٩،١٥ ١١٢،١١،

ابو بكر كسائي ١٦،١٠،

ابو بكر واسطي ٢٨١،١٤-٢٦٥،١٥، ٢،٤،٨،١٢،

ابو بكر وراق ٩٢،٩ ٩٢،٦ ١٠٧،٨-١٠٢،٢٢،

بلال ١٨،٢٦١،

بلعيمان ١٢،١٢،٩٨،

پير هري ١٩٩،٦ رجوع كن به عبد الله انصاري،

ابو تراب نخشي ٦٢،٨ ٩١،١٩ ١١٠،٥ ١١٢،١٦ ١١٢،١٢،

ترمذي ٨٨،١ رجوع كن به محمد بن علي الترمذي،

ترمذيان ١٦،٩١،

جبرئيل (جبريل) ٧٢،٢٢ ٨٢،١ ٢١٩،٢ ٢٤٦،٢٢ ٢٥٢،٢،

جبرئلي، رجوع كن به ابو محمد جبري،

جعفر خُلدي ٢٥-٢١،٢١ ٥١،١٤ ٢٨٥،١٢-٢٨٢،١٢،

جعفر صادق ١٢،٢٢٩،

ابو جعفر محمد باقر، رجوع كن به محمد باقر،

۱۷۹،۱۰ ۱۱۱،۱ ۱۰۴،۱۸ ۹۶،۱۰-۹۷،۹ ۸۱،۱۸
 ۲۱۴،۱۴-۱۶ ۱۸۶،۵-۱۹ ۱۸۵،۱۷ ۱۸۱،۲۴-۲۵
 ۲۱۵،۴ ۲۹۰،۱۷-۲۱ ۲۷۰،۱۸ ۲۴۱،۱۹ ۲۲۴،۲۲
 ،۴۱۶،۴

ارقام ۴۸،۱۱-۱۴

اسحاق زاہد ۴۱۸،۲۴-۲۱۹،۵

ابو اسحاق شہریار کازرونی ۲۹۱،۱۷-۲۰۴،۲

اسماعیل ۱۹۶،۹ ۲۷،۱۴

اصحاب الکھف ۲۱۶،۵

اویس قرنی ۲۲۵،۱

ایاز ۲۰۸،۷-۲۰

ایوب ۲۷،۱۴

باقر، رجوع کن بہ محمد باقر،

بایزید (بسطامی) ۲۰۱،۱۰-۲۴ ۱۸۶،۲۰ ۷۲،۱۸ ۵،۲۲

۲۱۱،۱۴ ۲۰۸،۲۴ ۲۰۴،۱۶ ۲۰۴،۲ ۲۰۲،۵-۹

۲۵۰،۱۴ ۲۴۴،۷ ۲۲۹،۱۲،۱۴ ۲۲۵،۱،۲ ۲۲۴،۱۲-۱۸

،۲۶۱،۱۴ ۲۵۴،۲۱

بشر حافی ۴۰،۱۴ ۱،۷

ابو بکر ۱۶۵،۵ ۱۲،۲۱ ۷۴،۲۰ ۴۹،۲ ۴۴،۸ ۴۱،۲۴

،۴۱۴،۱۲ ۲۶۱،۱۵

ابو بکر خرقی ۲۰۵،۱۶

ابو بکر شبلی ۲۸،۱۸ ۴۶،۱۸ ۱۵،۲۴ ۱۴،۲۲ ۱۲،۱۶-۱۹

۷۷،۱۴ ۵۲،۹ ۵۰،۲۱-۲۴ ۴۹،۱ ۴۸،۱۱-۲۴ ۴۹،۶

۱۴۴،۱۱-۱۴ ۱۴۰،۱۸ ۱۴۶،۹ ۱۴۵،۱۱ ۱۱۱،۱۷

 فهرست الرجال والنساء .

- ابرهيم (خليل الله) ٨١،٢٤ ١٠٨،١٦ ١٢١،١٧ ١٢٢،٢٤ ١٩٦،٩
 ١٩٧،١٤ ٢٢-٢٠٠،١١
-
- ابرهيم خواص ١١١،١٧ ١١٧،١ ١١-١٢٩ ١٠٧،١-١٤٨،١
 ابرهيم رقي ٧٦،١٤-٧٥،١٢
-
- ابرهيم شيباني (ابرهيم شيبان) ١١٦،٢٢ ٢٠٧،٢-٢٥٥،١
- ابليس ١٤،٦-٢ ٢٤،١-٨ ٢٧،١٨-٢٥ ٤١،١٧ ١٩،١٩
- ٩٧،٩-٩٦،١١ ٩٨،٨ ١١٠،٢١ ١١٦،١١-١٦ ١٢٤،٨
- ١٤٥،١٨ ١٦٨،٢ ١٨٠،١٨-٢١ ١٨٦،١٢،١٤ ١٨٨،٩
- ٢٢٧،٨ ٢٢٠،٢٢
- احمد اسود ١٩،١٩
- احمد حنبل ٢١١،٧ ٢٠٩،٢
- احمد حواري ٤٦،٨
- احمد خضرويه ٨٨،١ ٩١،١٩ ١٠٢،٤
- ابو احمد صغير ٢٢،١٢٠
-
- احمد بن عاصم الانطاكي ٢٠،٢-٢٠،٢
- احمد كه ١١-٣، ١٢٩
-
- احمد مسروق ١١٦،١٦-١١٥،٤
- احمد مه ١٢-٢، ١٢٩
- احمد نصر ٢٩٠،٥-٢٨٩،١٠
- ادريس ١٢٤،٩
- آدم ٦،١ ١٤،٩ ٢٤،٨ ٢٢،٩ ٢٧،١٧ ١٢-١٢،٨

برگشتند و آنها که بدیشان حاجتی داشتند فرو گذاشتند بار خدایا تو
زندگ و پاینده و بیننده غنودن بر تو روا نیست و آنکه ترا بدین صفت
ندانند هیچ نعمت را مقرر نیست تو آن خداوندی که رد سایل بر تو روا
نباشد آنکه دعا کند از مومنان بر درگاهت سایل را باز نداری بار خدایا
چون مرگ و گور و حساب را یاد کنم چه گونه از دنیا بهره پس از تو
خواهم از آنکه ترا دانم و از تو جویم از آنکه ترا میخوانم راحتی در حال
مرگ بی برگ و عیشی در حال حساب بی عتاب این می گفتمی و می
گریستی ناشی اورا کسی گفت یا سیدی چند گوئی گفت ای دوست
یعقوب را يك يوسف گم شده چنان بگریست علیه السلام که چشمهایش
۱۰ سفید شد من ده کس از اجداد خود یعنی حسین و قبیله او را در کربلا
گم کرده ام کم از آن کی در فراق ایشان دیده سفید کنم و این مناجات
بعربی بود و بغایت فصیح اما ترك تطویل کرده معانی آنرا پیاری آوردم
نا مکرر نشود و بجهت تبرک ختم کتاب را ذکر او کردیم این بگفت و
جان بحق تسلیم کرد رضی الله عنه وعن اسلافه وحشرنا الله مع اجداده و
۱۵ معه آمین یا رب العالمین و صلی الله علی خیر خلقه محمد وآله اجمعین
وَنَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

عبودیت دو چیز است حسن افتخار بخدای و این از اصول عبودیتست و حسن افتدا کردن بر رسول خدای و این آنست که نفس را درو هیچ نصیب و راحت نیست نقلست که چون وفانش نزدیک رسید گفتند ترا فلان جای در خاک کنیم که آنجا خاک مشایخ و بزرگانست گفت زنهار من کیستم که مرا در جوار چنان قوم در خاک کنی بر بالای آن تل خوام آنجا خرابانیمان و دوالک بازان در خاکند در برابر ایشان مرا در خاک کنی که ایشان برحمت او نزدیکتر باشند که بیشتر آب نشنگانرا دهند رحمة الله علیه

ذکر امام محمد باقر علیه الرحمة

- ۱۰ آن حجت اهل معاملات آن برهان ارباب شهادت آن امام اولاد نبی آن گریه احتیاد علی آن صاحب باطن و ظاهر ابو جعفر محمد باقر رضی الله عنه بحکم آنک ابتداء این طایفه از جعفر صادق کرده شد که از فرزندان مصطفی است علیه الصلوة والسلام ختم این طایفه هم بر ایشان کرده آید گویند که کنیت او ابو عبد الله بود و او را باقر خواندندی مخصوص بود بدقایق علوم و لطایف اشارت و او را کرامات مشهور است بآیات باهر و براهین زاهر و هی آرند در تفسیر این آیت که فَمَنْ يَكْتُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَرَمُودَةٌ است که باز دارند نو از مطالعه حتی طاغوت است بنگر تا چه محجوبی بدان حجاب از وی باز مانده بترک آن حجاب بگوی که بکشف ابدی برسی و محبوب ممنوع باشد و ممنوعی نباید که دعوی قربت کند نقلست که از یکی از خواص او پرسیدند که او شب چون میگذراند گفت چون از شب لختی برود و او از او را در فارغ شود باواز بلند گوید الهی و سیدی شب در آمد و ولایت تصرف ملوک بسر آمد و ستارگان ظاهر شدند و خلائق بختند و صوت مردمان بیارامید و مردم از در خلق رمیدند و بایستهای خود بنهتند و بنوم درها فرو بستند و پاسبانان

نقلست که در سرخس جوانی بود واله کشته و نماز نمیکرد گفتند چرا نماز
 نمیکنی گفت آب کجاست دستش بگیرند و بسر چاه بردند و دلو بدو
 نمودند سیزده شبانروز دست در وی زده بود شیخ ابو النضل گفت او را
 در خانه باید کرد که دور کرده شرع است نقلست که بکروز شیخ لقمان
 سرخسی نزدیک ابو النضل آمد او را دید جزوی در دست گفت درین
 جزو چه می جوئی گفت همان چیز که تو در ترک این میجوئی گفت پس این
 خلاف چراست گفت خلاف تو می بینی که از من می پرس که چه می
 جوئی از مستی هشیار شو و از هشیاری بیزار گرد تا خلاف بر خیزد تا
 بدانی که من و تو چه می طلبیم نقلست که کسی بنزدیک شیخ ابو النضل
 آمد و گفت ترا دوش بخواب دیدم مرده و بر جنازه نهاده پیر گفت
 خاموش که آن خواب خود را دیدی که ایشان هرگز نمیرند آلا من عاش
 بالله لا يموت ابدأ نقلست از شیخ ابو سعید ابو الحیر که گفت بسرخس
 شدم پیر ابو النضل را گفتم که مرا آرزوی آنست که تفسیر ^{بِحَبِيبِهِمْ}
 و ^{بِحَبِيبَتِهِمْ} را از لفظ تو استماع کنم گفت تا شب در آید که شب پرده سِرِّ
 ۱۰ بود چون شب در آمد گفت تو قاری باش تا من مذکر باشم گفت من
^{بِحَبِيبِهِمْ} و ^{بِحَبِيبَتِهِمْ} بر خواندم همنصد تفسیر کرد که مکرر نبود و یکی یکی مشابه
 نشد تا صبح بر آمد او گفت شب برفت و ما هنوز از اندوه و شادی
 نا گفته و حدیث ما بیابان نرسیده گفتم سِرِّ چیست گفت نویی گفتم سِرِّ
 سِرِّ چیست گفت هم نویی نقلست که شیخ را گفتند باران بی بارد دعا کن
 ۲۰ تا باران بارد آن شب برفی بزرگ بارید روزی دیگر گفتند چه کردی
 گفت تریند و خوردم یعنی که من قطم چون من خنک شدم همه جهان
 که بر من میگردد خنک شد نقلست که او را گفتند دعائی کن از برای
 این سلطان تا مگر به شود که ستمها می رود ساعتی اندیشه کرد آنگاه
 گفت بس خوردم می آید این گفتار یعنی او را در میان می بینید و از
 ۳۰ ماضی یاد میکنید و مستقبل را یاد میکنید وقت را باشید و گنت حقیقت

گفت که شیخ را بخواب دیدم بر تختی نشسته گفتم یا شیخ ما فعل الله شیخ
بخندید و سه بار سر بجنبانید گفتم گوئی در میان افکند و خصم را چوکان
شکست و میزد ازین سو بدان سو بر مراد خویش والسلام والاکرام

ذکر شیخ ابو الفضل حسن

آن حامل امانت آن عامل دیانت آن عزیز بی زلل آن خطیر بی خلل آن
سوخته حب الوطن شیخ ابو الفضل حسن رحمه الله علیه بگانه زمان بود
و لطیف جهان و در تقوی و محبت و معنی و فتوت درجه بلند داشت
و در کرامت و فراست از اندازه بیرون بود و در معارف و حقایق
انگشت نما بود و سرخسی بود و پیر شیخ ابو سعید ابو الخیر او بود نقلست
۱. که هر وقت که شیخ ابو سعید را قبضی بودی گفتم اسپ زین کنید تا
بج رویم بمزار او آمدی و طواف کردی تا آن قبض بر خاستی و نیز هر
مرد شیخ ابو سعید که اندیشه حج تطوع کردی او را بسر خالک شیخ ابو
الفضل فرستادی گفتم آن خالک را زیارت کن و هفت بار گرد آن طواف
کن تا مقصود تو حاصل شود نقلست که کسی را شیخ ابو سعید قدس الله
۱۰ سره پرسید که این همه دولت از کجا یافتی گفت بر کنار جوی آب می
رفتم پیر شیخ ابو الفضل از آن جانب دیگر میرفت چشمش بر ما افتاد
این همه دولت از آنجاست نقلست از امام خرامی که گفت کودک بودم
بر درختی توت شدم برگ و شاخ آن میزدم شیخ ابو الفضل میگذشت و
مرا ندید و دانستم که از خود غایبست و بدل با حق حاضر بحکم انبساط
۲۰ سر بر آورد و گفت بار خدایا يك سال بیش است تا تو مرا دانگی
ندادی تا موی سر باز کنم با دوستان چنین کنند در حال همه اغصان و
اوراق درختان زر دیدم گفت عجب کاری همه تعریض ما باعراض است
گشایش دلرا با تو سخنی نتوان گفت
بیت

گر من سخنی بگفتم از سرمستی * اشتر بقطار ما چرا بر بستی

و روزها خلوتی کرده بود رسید و وداع کرد نفلست که خواجه ابو طاهر
 پسر شیخ بمکتب رفتن سخت دشمن داشتی و از دبیرستان زمیدی یکروز بر
 لفظ شیخ رفت که هر که مارا خبر آورد که درویشان مسافر میرسند هر
 آرزو که خواهد بدم ابو طاهر بشنید بر بام خانقاه رفت دید که جمعی
 درویشان می آیند شیخ را خبر داد گفت چه میخواهی گفت آنکه بدبیرستان
 بروم گفت مرو گفت هرگز بروم شیخ سر در پیش افکند آنگاه گفت مرو
 اما اِنَا قَتَحْنَا از بر باد گیر ابو طاهر خوش شد و اِنَا قَتَحْنَا از بر کرد
 چون شیخ وفات کرد و چند سال بر آمد خواجه ابو طاهر وام بسیار
 داشت باصفهان شد که خواجه نظام الملک آنجا حاکم بود خواجه او را
 ۱۰ چنان اعزاز کرد که در وصف نیاید و در آن وقت علوی بود عظیم
 منکر صوفیان بود نظام الملک را ملامت کرد که مال خود بجمعی میدهی
 که ایشان وضو نمیدانند و از علوم شرعی بی بهره اند مثنی جاهل دست آموز
 شیطان شد نظام الملک گفت چکوئی که ایشان از همه چیز خبردار باشند
 و پیوسته بکار دین مشغول اند علوی شنید بود که ابو طاهر قران نمیداند
 ۱۵ گفت اتفاقست که امروز بهتر صوفیان ابو طاهر است و او قران نمیداند
 نظام الملک گفت او را بطلمیم که تو سورتی از قران اختیار کنی تا بر
 خواند پس ابو طاهر را با جمعی بزرگان و صوفیان حاضر کردند نظام
 الملک علوی را گفت کدام سوره خواهی تا خواجه ابو طاهر بر خواند
 گفت سوره اِنَا قَتَحْنَا پس ابو طاهر اِنَا قَتَحْنَا آغاز کرد و میخواند و نعره
 ۲۰ میزد و میکریست چون تمام کرد آن علوی عظیم خجل شد و نظام الملک
 شاد گشت پس پرسید که سبب گریه و نعره زدن چه بود خواجه ابو
 طاهر حکایت پدر را از اول تا آخر با نظام الملک گفت کسی که بیش
 از هفتاد سال بیند که بعد از وفات او متعرضی رخنه در کار فرزندان
 او خواهد کرد او آن رخنه را استوار کند بین که درجه او چگونه باشد
 ۲۵ پس اعتماد او از آنچه بود زیادت شد نفلست از شیخ ابو علی بخاری که

جز حلال نخوریم قاضی بکروز امتحانرا دو بره فریه هر دو بسکان یکی از
وجه حلال و یکی از حرام بریان کرد و پیش شیخ فرستاد و خود پیش
رفت قضارا چند ترك مست بدان غلامان رسیدند طبعی که بره حرام در
آنجا بود از ایشان بزور گرفتند و بخوردند کسان قاضی از در خانقاه در
آمدند و يك بریان پیش شیخ نهادند قاضی در ایشان می نگرست هم بر
می آمد شیخ گفت ای قاضی فارغ باش که مردار بسکان رسید و حلال
بجلال خواران قاضی شمرزده شد و از انکار بر آمد نقلست که روزی
شیخ مستی را دید افتاده گفت دست بمن ده گفت ای شیخ برو که دستگیری
کار تو نیست دستگیر بیچارگان خداست شیخ را وقت خوش شد نقلست که
۱۰ شیخ با مریدی بصحرا بیرون شد در آن صحرا گرگ مردم خوار بود ناگاه
گرگ آهنگ شیخ کرد مرید سنگ برداشت و در گرگ انداخت شیخ گفت
چه میکنی از بهر جانی با جانوری مضایفه نتوان کرد و گفت اگر هشت
بهشت در مقابله یکذره نیستی ابو سعید افتد همه محو و ناچیز گردد
و گفت بعدد هر ذره راهیست بجای اما هیچ راه بهتر و نزدیکتر از آن
۱۵ نیست که راحتی بدل سلطانی رسد که ما بدین راه یافتیم نقلست که
درویشی گفت اورا کجا جوئیم گفت کجاش جستی که نیافتی اگر یکقدم
بصدق در راه طلب کنی در هرچه نگری اورا بینی نقلست که شیخ را وفات
نزدیک آمد گفت مارا آگاه کردند که این مردمان که اینجا می آیند ترا
می بینند ما ترا از میان برداریم تا اینجا آیند مارا بینند و گفت ما رفتیم
۲۰ و سه چیز بشما میراث گذاشتیم رفت و روی و شست و شوی و گفت و
گوی و گفت فردا صد هزار باشند بی طاعت خداوند ایشانرا بیاموزد
گفتند ایشان که باشند گفت قوی باشند که سر در سخن ما جنبانید باشند
نقلست که سخنی چند دیگر میگفت و سر در پیش افکند ابروی او فرو
۲۴ میشد و همه جمع میگریستند پس بر اسب نشست و پجمله موضعها که شبها

خانقاه یکبار نگذشته بود روزی شیخ گفت اسپ را زین کنید تا زیارت ابو الحسن تونی روم جمعی بدل انکار میکردند که شیخ زیارت کسی می‌رود که برو لعنت میکند شیخ با جماعتی برفتند در راه منکری بیرون آمد و شیخ را لعنت میکرد و جماعت قصد زخم او کردند شیخ گفت آرام گیرید که خدی برین لعنت بوی رحمت کند گفتند چگونه گفت او پندارد که ما بر باطل ایم لعنت بر آن باطل میکند از برای خدا آن منکر چون این سخن بشنید در دست و پای اسپ شیخ افتاد و توبه کرد گفت دیدید که لعنت که برای خدا کنند چه اثر دارد پس شیخ باز راه کسی را بفروستاد تا ابو الحسن را خبر کند که شیخ بسلام توی آید درویش برفت و او را ۱۰ خبر کرد ابو الحسن تونی نفرین کرد و گفت او نزد من چکار دارد او را بکلیسیا می باید رفت که جای او آنجاست درویش باز آمد و حال باز گفت شیخ عنان اسپ بگردانید و گفت بسم الله جنان باید کرد که پیر فرموده است روی بکلیسیا نهاد ترسایان بکار خویش بودند چون شیخ را دیدند همه گرد وی در آمدند که تا بچه کار آمده است و صورت عبسی ۱۵ و مریم قبله‌گاه خود کرده بودند شیخ بدان صورتها باز نگریست و گفت *أَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّي إِلَهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ* تو میگوئی مرا و مادر مرا بخدا گیرید اگر دین محمد بر حقست همین لحظه هر دو سجد کنند خدایا در حال آن هر دو صورت بر زمین افتادند چنانکه رویهایشان سوی کعبه بود فریاد از ترسایان بر آمد و چهل تن زنار بهریدند و ۲۰ ایمان آوردند شیخ رو بجمع کرد و گفت هر که بر اشارت پیران رود چنین باشد از برکات آن پیر این خبر به ابو الحسن تونی رسید حالتی عظیم بدو در آمد گفت آن چوب پاره بیارید یعنی محنه مرا پیش شیخ ببرید او را در محنه پیش شیخ بردند نعره میزد و در دست و پای شیخ افتاد و توبه کرد و مرید شیخ شد نقلست که قاضی صاعد که قاضی نساپور بود و ۲۵ منکر شیخ بود و شنیده بود که شیخ گفته که اگر همه عالم خون طلق گیرد ما

و در وی یافتند استاد با خود گفت سکی نباید کرد و در غریب
 نباید افتاد و غریب نوازی باید کرد اینک رفتیم بخدمت شیخ از در مسجد
 در آمد خلق متعجب ماندند استاد نگاه میکرد آن سلطنت و عظمت شیخ
 میدید در خاطرش بگذشت که این مرد بفضل و علم از من بیشتر نیست
 ۵ بعامله برابر باشیم این اعزاز از کجا یافته است شیخ بفرست بدانست روی
 بدو کرد و گفت ای استاد این حال آن وقت جویند که خواهی نه
 بسنت وجود را گرفته بود و استبرأ کند پس کبیرک را گوید بر خیز و
 طرف زین بمال استاد بیکبارگی از دست برفت و وقتش خوش گشت
 شیخ چون از منبر فرود آمد بنزدیک استاد شد یکدیگر را در کنار گرفتند
 ۱۰ استاد از آن انکار برخاست و میان ایشان کارها بازدید آمد تا استاد
 بار دیگر بر سر منبر گفت که هر که بمجلس ابو سعید نرود مهمجور و مطرود
 بود که اگر آنچه اول گفتم بخلاف این بود اکنون چنین میگویم نقلست
 که استاد ابو القاسم سماع را معتقد نبود بکروز بدر خانقاه شیخ میگذاشت و
 در خانقاه سماعی بود بر خاطر استاد بگذشت که قوم چنین فاش سر و
 ۱۵ پای برهنه کرده بر گردند در شرع عدالت ایشان باطل بود و گواهی
 ایشان نشنوند شیخ در حال کسی از پس استاد بفرستاد که بگو مارا در
 صف گواهان کن دیدی که گواهی نشنوند یا نه نقلست که زن استاد ابو
 القاسم که دختر شیخ ابو علی دقاق بود از استاد دستوری خواست تا بمجلس
 شیخ رود استاد گفت چادری کهنه بر سر کن تا کسی را ظن نبود که تو
 ۲۰ کیستی آخر بیامد و بر بام در میان زنان نشست و شیخ در سخن بود در
 میان سخن گفت این از ابو علی دقاق شنیدم و اینک جزوی از اجزای
 او کدبانو که این بشنید بیهوش شد و از بام در افتاد شیخ گفت خدایا
 بدین بام باز بپر هم آنجا که بود معلق در هوا بماند تا زنان بر بامش
 کشیدند نقلست که در نساپور امای بود او را ابو الحسن تونی گنندی و
 ۲۵ شیخ را سخت منکر بود چنانکه لعنت میکرد و تا شیخ در نساپور بود بسوی

فرود آمدم چشم باز کردم شیر برفت فدی چند بر فتم خود را بخارا دیدم
 يك روز بدر خانقاه میگذشتم خلقی بسیار دیدم پرسیدم که چه بوده است
 گفتند شیخ ابو سعید آمدست من نیز رفتم نگاه کردم آن مرد بود که مرا
 بر شیر نشاند بود روی بمن کرد و گشت که سر مرا تا من زنک ام بهیج
 کس مگو که هر چه در ویرانی بینند در آبادانی نگویند چون این سخن
 بگفت نعره از من بر آمد و بیهوش شدم نقلست که اول که شیخ بنشاور
 می آمد آن شب سی تن از اصحاب ابو القاسم قشیری بخواب دیدند که
 آفتاب فرو آمدی استاد نیز آن خواب دید روز دیگر آوازه در شهر افتاد
 که شیخ ابو سعید میرسد استاد مریدانرا حجت گرفت که بمجلس او مروید
 ۱۰ چون شیخ ابو سعید در آمد مریدان که خواب دیده بودند همه بمجلس او
 رفتند استادرا از آن غباری پدید آمد بزیارت شیخ نیامد و يك روز بر
 سر منبر گفت که فرق میان من و ابو سعید آنست که ابو سعید خدای را
 دوست میدارد و خدای تعالی ابو القاسمرا دوست میدارد پس ابو سعید
 ذره بود و ما کوهی این سخن با شیخ گفتند شیخ گفت ما هیچ نیستیم آن
 ۱۵ کوه و آن ذره همه اوست با استاد رسانیدند که شیخ چنین از بهر تو گفته
 است استادرا از آن سخن انکاری پدید آمد بر سر منبر گفت هر که بمجلس
 ابو سعید رود هجوری یا مطرودی بود همان شب مصطفی را در خواب
 دید که میرفت استاد پرسید که یا رسول الله کجا میروی گفت بمجلس ابو
 سعید میروم هر که بمجلس او نرود هجوری بود یا مطرودی استاد چون از
 ۲۰ خواب در آمد متعیر عزم مجلس شیخ کرد بر خاست تا وضو کند در متوضا
 وجودرا از بیرون جامه بدست گرفته بود و استبرا میکرد و وجودرا از
 بیرون جامه بدست گرفتن سنت نیست پس فراز شد و کینک را گفت
 بر خیز و لگام و طرف زین بمال پس بامداد بر نشست و عزم مجلس شیخ
 کرد و مشغله سگان می آمد که یکدیگررا میدردند استاد گشت چه
 ۲۵ بوداست گفتند سگی غریب آمدست سگان محله روی در وی آورده اند

شیخ گفت از بهر دستاری طبری خدای تعالی سه بار باین مرد که در
 پہلوی تو نشسته است سخن گفت و او میگوید ندیم که قیمت آن ده دینار
 است و از آمدن بهدیه آورده اند چون این سخن بشنیدم لرزه بر من
 افتاد پیش شیخ رفتم و جامه بیرون کردم و توبه کردم و هیچ انکاری در
 دلم نماند هر مال که داشتم همه در راه شیخ نهادم و بخادی او کمر بستم
 نقلست که پیری گفت در جوانی بقارت رفتم در راه مرو چنانکه عادت
 کاروانی باشد از پیش برفتم و خواب بر من غلبه کرد و از راه بیکسو
 رفتم و بختم و کاروان بگذشت و من در خواب بماندم تا آفتاب بر آمد
 از جای برفتم اثر کاروان ندیدم که همه راه ریگ بود پاره بدویدم و راه
 ۱۰ گم کردم و مدهوش شدم چون بخود باز آمدم يك طرف اختیار کردم
 تا آفتاب گرم شد و نشنگی و گرسنگی بر من اثر کرد و دیگر قوت رفتن
 نماند صبر کردم تا شب شد همه شب رفتم چون روز شد بصحرائی رسیدم
 پر خار و خاشاک و گرسنگی و نشنگی بغایت رسید و گرمائی سخت شد
 شکسته دل شدم و دل بر مرگ نهادم پس جهد کردم تا خود را بر بلندی
 ۱۵ افکتم و گرد صحرا نگریدم از دور سبزی دیدم دلم قوی شد روی بدان
 جانب نهادم چشمه آب بود آب خوردم و وضو ساختم و نماز کردم چون
 وقت زوال شد یکی پدید آمد روی بدین آب آورد مردی دیدم بلندبالای
 سفید پوست محاسن کشیک و مرقعی پوشیده بکنار آب آمد و طهارت کرد
 و نماز بگارد و برفت من با خود گفتم که چرا باو سخن نکردی پس
 ۲۰ صبر کردم تا نماز دیگر باز آمد من پیش او رفتم و گفتم ای شیخ از بهر
 خدا مرا فریاد رس که از نشابورم و از کاروان جدا افتاده و بدین احوال
 شد دست من بگرفت شیرا دیدم که از آن بیابان بر آمد و او را
 خدمت کرد شیخ دهان بگوش شیر نهاد و چیزی بگفت پس مرا بر شیر
 نشانند و گفت چشم بره نه هر جا که شیر باسد تو از وی فرود آی
 ۲۵ چشم بره نهادم شیر در رفتن آمد و پاره برفت و باستاد و من از وی

چون طعام بخوردند شیخ را چشم بر وی افتاد گفت ای ملعون مطرود بدبخت چرا از پی کاری نیروی جوانرا در آن ضعف و گرسنگی بزدند و بیرون کردند و در خانقاه در بستند جوان امید بکنی از خلق منتزع کرده و مال و جاه رفته و قبول نماند و دین بدست نیامد و دنیا رفته ۵ هزار نبستی و عجز در مسجدی خراب شد و روی بر خاک نهاد و گفت خداوند تو میدانی و می بینی که چگونه رانده شدم و هیچ کس نمی پذیرد و هیچ دردی دیگر ندارم الا درد تو و هیچ پناهی ندارم الا تو ازین جنس زاری میکرد و زمین مسجدرا بخون چشم آغشته گردانید ناگاه آن حال بدو فرو آمد و آن دولت که می طلبد روی نمود و مست و مستغرق شد شیخ در خانقاه اصحاب را آواز داد که شمع بر گیرید تا برویم و شیخ و یازان میرفتند تا بدان مسجد جوان را دید روی بر خاک نهاده و اشک باریدن گرفت چون شیخ و اصحاب را دید گفت ای شیخ این چه نشویش است که بر سر من آوردی و مرا از حال خود شورانیدی شیخ گفت تنها می بایدت که بخوری هرچه یافتی ما بدان شریکیم جوان گفت ای شیخ از دلت می آید که مرا آن همه جفا کنی شیخ گفت ای فرزند تو از همه خلق امید نبریدی حجاب میان تو و خدا ابو سعید بود و در تو خبر ازین بکبت نماند بود آن حجاب چنین از برابر تو بر توانست گرفت و نفس تو چنین توانست شکست اکنون بر خیز که مبارکت باد نقلست از حسن مؤدب که خادم خاص شیخ بود که گفت که در نساور بودم ببازرگانی ۲۰ چون آوازه شیخ بشنیدم بمجلس او رفتم چون چشم شیخ بر من افتاد گفت بیا که با سر زلف تو کارها دارم و من منکر صوفیان بودم پس در آخر مجلس از جهت درویشی جامه خواست و مرا در دل افتاد که دستار خود بدم پس گفتم مرا از آمل بهدیه آورده اند و ده دینار قیمت اینست تن زدم شیخ دیگر بار آواز داد هم در دم افتاد باز پشیمان شدم همچنین سوم ۲۵ بار کسی در پهلوی من نشسته بود گفت شیخا خدای با بنده سخن گوید

در آفتاب گرم استاده و از کرما استخوان مرید شکسته می شد و عرق از وی می ریخت تا طاقش برسد بر خاطرش بگذشت که خدا او بند و چنین در عز و ناز و من بند و چنین مضطر و بیچاره و عاجز شیخ در حال بدانت گفت ای جوانمرد این درخت که تو می بینی هشتاد ختم قران کردم سر نگو سار ازین درخت در آویخته مریدانرا چنین تربیت میکرد نقلست که رئیس بچهار مجلس او گذر افتاد سخن وی شنید درد این حدیث دامنش گرفت توبه کرد و زر و سیم و اسباب مبلغ هرچه داشت همه در راه شیخ نهاد تا شیخ هم در آن روز همراه صرف درویشان کرد و هرگز شیخ از برای فردا هیچ نهادهای پس آن جوان را روزه بر دوام و ذکر ۱۰ بر دوام و نماز شب فرمود و یکسال خدمت مبرز پاک کردن فرمود و کلوخ راست کردن و یک سال دیگر حمام نافتن و خدمت درویشان و یک سال دیگر در روزه فرمود و مردمان بر غبتهی تمام زنبیل او پر میکردند از آنکه معتقد فیه بود بعد از آن بر چشم مردمان خوار شد و هیچ چیز بوی نمیدادند و شیخ نیز اصحاب را گفته بود تا التفات بدو نمیکردند و او را میراندند و جنایا میکردند و با وی آمیزش نمیکردند و او همه روز از ایشان می رنجید اما شیخ با او نیک بود بعد از آن شیخ نیز او را رنجانیدن گرفت و بر سر جمع سخن سرد با او گفت و زجر کرد و براند او همچنان می بود اتفاق چنان افتاد که سه روز متواتر بود بدریوزه رفت و مویزی بدو نداد و او درین سه روز هیچ نخورده بود و روزه نگشاده ۲۰ بود که شیخ گفته بود که در خانقاه همیشه ندهند شب چهارم در خانقاه سماع بود و طعامهای لطیف ساخته بودند و شیخ خادم را گفت که همیشه ندهید و درویشانرا گفت چون بیاید راهش ندهید پس آن جوان از دریوزه باز رسید با زنبیل تهی و خجل و سه شبانروز گرسنه بوده و ضعیف گشته خود را در مطبخ انداخت راهش ندادند چون سفره بنهادند بر سر سفره جایش ندادند او بر پای می بود و شیخ و اصحاب در وی نگر بستند ۲۵

میداشتی و مراقبت شیخ ابو العباس میکردی بکشب ابو العباس فصد کرده بود رگش گشاده و جامه‌اش آلوده شد از خانه بیرون آمد او دوید و رگ او بیست و جامه او بستد و جامه خود پیش داشت تا در پوشید و جامه ابو العباس نازی کرد و هم در شب خشک کرد و پیش ابو العباس برد ابو العباس گفت ترا در باید پوشید پس جامه بدست خود داد ابو سعید پوشید بامداد اصحاب جامه شیخ در بر ابو سعید دیدند و جامه ابو سعید در بر شیخ تعجب کردند ابو العباس گفت دوش بشارتها رفته است جمله نصیب این جوانمرد مهنگی آمد مبارکش باد پس ابو سعید را گفت باز گرد و بهنه رو تا روزی چند این علم بر در سرای تو برند شیخ با ۱۰ صد هزار فتوح بحکم اشارت باز گشت نقلست که ریاضت شیخ سخت بود چنانکه آنوقت که نکاح کرده بود و فرزندان پدید آمده هم در کار بود تا بحدی که گفت آنچه ما را می بایست که حجاب بکلی مرتفع گردد و بت بکلی بر خیزد حاصل نمیشد شبی با جماعت خانه شدم و مادر ابو طاهرا گفتم تا پای من برشته محکم باز بست و مرا نگون کرد و خود برفت و ۱۵ در بیست و من قران میخواندم و گفتم ختم کنم همچنان نگونسار آخر خون بروی من افتاد و بیم بود که چشم مرا آفتی رسد گفتم سود نخواهد داشت همچنین خواهم بود ما را ازین حدیث می باید خواه چشم باش خواه مباح و خون از چشم بر زمین چکید و از قران به فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ رسیدم بودم در حال این حدیث فرو آمد و مقصود حاصل شد و گفتم کوهی بود و ۲۰ در زیر آن کوه غاری بود که هر که در آن نگرستی زهره اش برفتی بد آنجا رفتم و با نفس گفتم اگر از آنجا فرو آفتی بیماری تا نخسی و جمله قران ختم کنی ناگاه بسجود رفتم خواب غلبه کرد فرو افتادم بیدار شدم خود را در هوا دیدم زهار خواستم حق تعالی مرا بر سر کوه آورد نقلست که یکروز زیر درختی بید فرود آمد بود و خیمه زده و کبوترک ترک پایش ۲۵ می مالید و قدحی شربت بر بالینش نهاده و مریدی پوستینی پوشید بود و

فلانکس چندین سالست تا گل کن میخورد و هرگز هیچکس چنین نیاسود پس گفتند برو که ما بی نیازیم بمیان خلق رو تا از تو آرایش بدلی رسد چون شیخ بمهنه باز آمد خلق بسیار توبه کردند و همسایگان شیخ ۵۵ خمر برمیختند تا کار بجائی رسید که گفت پوست خربزه که از ما بینتادی به بیست دینار میخریدند و یکبار ستور ما آب برمیخت بر سر خویش مالیدند و گفت ما جمله کتابها در خاک کردم و بر سر آن دگانی ساختم که اگر بخشیدی یا بفروختی دید آن منت بودی بامکان رجوع بمسئله پس از آن مارا بماندند که آن نه ما بودیم آوازی آمد از گوشه مسجد که أَوَّمْ بِكَفِّ بَرِيكٍ نوری در سینه ما پدید آمد و حجابها بر خاست تا هرکه مارا قبول کرده بود دیگر باره بانکار پدید آمد تا کار بدانجا رسید که بغاضی رفتند و بکافری بر ما گواهی دادند و بهر زمین که ما در شدمانی گفتند بشوی این درین زمین گیاه نروید تا روزی در مسجد نشسته بودم زنان بر بام آمدند و خاکستر بر سر من کردند آوازی آمد که أَوَّمْ بِكَفِّ بَرِيكٍ تا جماعتیان از جماعت باز استادند و گفتند این مرد دیوانه شد است تا چنان شد که هرکه در همه شهر بود بِك كَفِّ خَاكِرُوِه داشتی صبر کردی تا ما آنجا رسیدیم بر سر ما ریختی و گفت مارا عزیمت شیخ ابو العباس قصاب پدید آمد که نقیب مشایخ بوذ پیر ابو الفضل وفات کرده بود در قبضی تمام میرفتم در راه پیری دیدم که کشت میکرد نام او ابو الحسن خرقانی بود چون مرا بدید گفت اگر حق تعالی عالم پرارزن کردی و ۲۰ آنگاه مرغی بیافریدی و سوز این حدیث در سینه وی نهادی و گفתי تا این مرغ عالم ازین ارزن پاك نکند تو بمقصود نحوای رسید و درین سوز و درد خواهی بود ای ابو سعید هنوز روزگاری نمود ازین سخن قبض ما بر خاست و واقعه حل شد نقلست که بآمل شد پیش ابو العباس قصاب مدتی اینجا بود ابو العباس اورا در برابر خود خانه داد و شیخ پیوسته ۲۵ در آن خانه بودی و بمجاهد و ذکر مشغول بودی و چشم بر شکاف در

بر وی ظاهر نمیکردم آخر شی اورا گوش داشتم چندانکه میرفت من بر
 اثر آن میرفتم تا برباطی رسید و در مسجد شد و در فراز کرد چوبی در
 پس در نهاد از بیرون نگاه میکردم در گوشه آن مسجد در نماز ایستاد
 چون از نماز فارغ شد چاهی بود رسنی بر پای خود بست و چوب بر سر
 چاه نهاد و خویشین را بیاوخت و قرارا ابتدا کرد تا سحر ختم تمام کرده
 بود آنگاه بر آمد و در رباط بوضو کردن مشغول شد من بخانه باز آمدم
 بر قرار خود بختم تا او در آمد چنانکه هر شب سر باز نهاد پس من
 بر خاستم و خود را ازو دور داشتم و چندانکه معهود بود اورا بیدار کردم
 و بجماعت رفت بعد از آن چند شب گوش داشتم همچنان میکرد چندانکه
 ۱۰ توانستی و خدمت درویشان قیام نمودی و در یوزه کردی از جهت ایشان
 و با ایشان صحبت داشتی نقلست که اگر اورا مشکل افتادی در حال
 بسرخس رفتی معلق در هوا میان آسمان و زمین و آن مشکل از پیر ابو
 الفضل پرسیدی تا روزی مریدی از آن پیر ابو الفضل پیرا گفت ابو
 سعید در میان آسمان و زمین می آید پیر گفت تو آن بدیدی گفت دیدم
 ۱۵ گفت تا نابینا نشوی نمیری و در آخر عمر نابینا شد نقلست که پیر ابو
 الفضل ابو سعید را پیش ابو عبد الرحمن سلمی فرستاد تا از دست او
 خرقه پوشید و نزدیک ابو الفضل باز آمد پیر گفت اکنون حال تمام شد
 با میهنه باید شد تا خلق را بخدای خوانی نقلست که ابو سعید هفت سال
 دیگر در بیابان گشت و کل کن بخورد و با سباعی بود و درین مدت
 ۲۰ چنان بچود بود که گرما و سرما درو اثر نمیکرد تا روزی بادی و دمه
 عظیم بر خاست چنانکه بیم بود که شیخ را ضرری رساند گفت این از سرری
 خالی نیست روی بآبادانی کرد تا بگوشه دهی رسید خانه دیدد پیرزنی و
 پیرمردی در آنجا آتشی کرده و طعمای ساخته بودند شیخ سلام کرد و گفت
 مهبان میخواهید گفتند خواهیم شیخ در رفت و گرم شد چیزی بخورد و بیاسود
 ۲۵ پشت بدوبار باز نهاد و بچود در خواب شد آواز شخصی شنید که میگفت

که این معنی دادند این کلمه می گفتند تا این کلمه کشند این کلمه بر ایشان پدید آمد و از آن گشتن مستغنی شدند و درین کلمه مستغرق گشتند و این سخن مرا صید کرد و آن شب در خواب نگذاشت دیگر روز بدرس رفتم ابو علی تفسیر این آیت می گفت قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ لِمَا كُفُوا ۵ که خدا و باقی همراه دست بدار و آن ساعت دری در سینه ما گذاشتند و مرا از من بستند و امام ابو علی آن تغییر بدید گفت دوش کجا بوده گفتم که نزدیک پیر ابو الفضل گفتم اکنون بر خیز که حرام شد ترا از آن معنی بدین سخن آمدن پس بنزدیک پیر شدم و اله و مخیر همه این کلمه گشته چون پیر مرا دید گفت مستک شدی همی ندانی پس و پیش ۱۰ گفتم یا شیخ چه فرمائی گفت در آی و هم نشین این کلمه باش که این کلمه با تو کارها دارد مدتی درین کلمه بودم پیر گفت اکنون لشکرها بر سینه تو ناخن آورد و ترا بردند بر خیز و خلوت طلب کن و بمهنة آمدم و سی سال در کجی بنشستم پنبه بر گوش نهادم و میگفتم الله الله هر گاه که خواب یا غفلتی در آمدی سیاهی با حره آتشین از پیش ۱۵ محراب پدید آمدی با هیبتی بانگ بر من زدی گفتم قُلِ اللَّهُ تا همه ذرّهای من بانگ در گرفت که الله الله نقلست که درین مدت یکی پیرهن داشت هر وقت که بدریدی پاره بروی دوختی تا بیست من شک بود و صام الدهر بودی هر شب بیک نان روزه گشادی و درین مدت شب و روز نخت و بهر نماز غسلی کردی رو بصعرا نهادی و گیاه ۲۰ میخوردی پدرش اورا طلبیدی و بخانه آوردی و او باز میگرختی و رو بصعرا می نهادی نقلست که پدر شیخ گفت که من در سرای بزنجیر محکم کرده و گوش میداشتمی تا ابو سعید سر باز نهادی گفتمی که در خواب شد من نیز بخفتنی شبی در نیم شب از خواب در آمدم ابو سعید را ندیدم برخاستم و طلب می کردم در خانه نبود و زنجیر همچنان بسته بود پس ۲۵ چند شب گوش داشتم وقت صبح در آمدی آهسته بجامه خواب رفتی و

کر بر تن من زبان شود هر موئی . بک شکر تو امر هزار نتوانم کرد
 همه روز این بیت میگفتم تا ببرکت این بیت در کودکی راه حق بر من
 گشاده شد و گفتم یکرروز از دیرستان ی آمدم نابینائی بود مارا پس
 خود خواند گفتم چه کتاب میخوانی گفتم فلان کتاب گفتم مشایخ گفته
 اند حقیقتُ الْعِلْمِ مَا كَشَفَ عَلَى السَّرَائِرِ مِنْ نَمِدَانَسْتَم حقیقت معنی چیست
 و کشف چه بود تا بعد از شش سال در مرو پیش عبد الله حصیری
 تحصیل کردم چون وفات کرد پنج سال دیگر پیش امام قنّال تحصیل کردم
 چنانکه همه شب در کار بودی و همه روز در تکرار تا یکبار بدرس آمدم
 چشمها سرخ کرده قنّال گفتم بنگرید تا این جوان شبانه در چکار است
 و گمان بسز بردی پس نشسته گوش داشتم خودرا نگونسار کرده بودم و
 در چاهی ذکر میگفتم و از چشم من خون می افتاد تا یکرروز استاد از آن
 معنی با من کلمه بگفتم از مرو بسرخس رفتم و با بوعلی زاهد تعلق
 ساختم و سی روز روزه داشتمی و در عبادت بودی و گفتم یکرروز رفتم
 شیخ لقمان سرخسی را دیدم بر تل خاکستر نشسته و پاره پوستین کهنه
 میدوخت و چوبی و ابریشم چند برو بسته که این ربابت و گرداگرد
 او نجاست انداخته و او از عقلای مجانبین بود چون چشم او بر من افتاد
 پاره نجاست بشورید و بر من انداخت من سینه پیش او داشتم و آنرا
 بخوشی قبول کردم گفتم که پاره رباب زن پس گفتم ای پسر برین
 پوستینت دوزم گفتم حکم تراست بخیه چند بزد و گفتم انجات دوختم
 ۲۰ پس بر خاستم و دست من بگرفت و می برد در راه پیر ابو النضل حسن
 که یگانه عهد بود پیش آمد و گفتم یا ابو سعید راه تو نه اینست که
 میروی براه خویش رو پس شیخ لقمان دست من بدست او داد و گفتم
 بگیر که او از شما است پس من بدو تعلق کردم پیر ابو النضل گفتم ای
 فرزند صد و بیست چهار هزار پیغمبر که آمدند مقصود همه بک سخن
 ۳۰ بود گفتند با خلق بگوئید که الله بکیست او را شناسید او را باشید کسانی

محمود و لشکریان و فیلان او نگاشته شیخ طفل بود گنت یا بابا از برای
 من خانه باز گیر ابو سعید همه آن خانرا الله بنوشت پدرش گنت این
 چرا می نویسی گنت تو نام سلطان خویش می نویسی و من نام سلطان
 خویش پدرش را وقت خوش شد و از آنچه کرده بود پشیمان شد و آن
 نقشهارا محو کرد و دل بر کار شیخ نهاد نقلست که شیخ گنت آن وقت
 که قران می آموختم پدر مرا بنماز آدینه برد در راه شیخ ابو القاسم کَرَکائی
 که از مشایخ کبار بود پیش آمد پدر مرا گنت که ما از دنیا نمی توانستیم
 رفت که ولایت خالی میدیدیم و درویشان ضایع می ماندند اکنون این
 فرزند را دیدم این گنتم که عالم را ازین کودک نصیب خواهد بود پس
 ۱۰ گنت چون از نماز بیرون آئی این فرزند را پیش من آور بعد از نماز پدر
 مرا بنزدیک شیخ برد بنشستم طاقی در صومعه او بود نیک بلند پدر مرا
 گنت ابو سعید را بر کتف گیر تا قرص را فرود آرد که بر آن طاقست
 پدر مرا در گرفت پس دست بر آن طاق کردم و آن قرص را فرود آوردم
 قرص جوین بود گرم چنانکه دست مرا از گری آن خبر بود شیخ دو نیم
 ۱۵ کرد نیمه بن داد گنت بخور نیمه او بخورد پدر مرا هیچ نداد ابو القاسم
 چون آن قرص بستد چشم پر آب کرد پدرم گنت چونست که از آن مرا
 هیچ نصیب نکردی تا مرا نیز تبرکی بودی ابو القاسم گنت سی سالست تا
 این قرص بر آن طاقست و با ما وعده کرده بودند که این قرص در
 دست هر کس که گرم خواهد شد این حدیث بر وی ظاهر خواهد بودن
 ۲۰ اکنون ترا بشارت باد که اینکس پسر تو خواهد بود پس گنت این دو
 سه کلمه ما یاد دار لَنْ تَرَدَّ هَمَّتْكَ مَعَ اللَّهِ طَرْفَةَ عَيْنٍ خَيْرٌ لَكَ مِمَّا طَلَعَتْ
 عَلَيْهِ الشَّمْسُ یعنی اگر یک طرفه العین همت با حق داری ترا بهتر از
 آنکه روی زمین مملکت تو باشد و یکبار دیگر شیخ مرا گنت که ای پسر
 خواهی که سخن خدا گوئی گنتم خواهم گنت در خلوت این میگوی شعر
 ۲۵ من بی تو نمی فرار نتوانم کرد * احسان ترا شمار نتوانم کرد

معلوم شیخ کردند و هیچ نگفت و اورا التفات بسیار نمود چنانکه ترسارا از آن حسن خلق او خوش آمد و چهار ماه آنجا ماند که با ایشان وضو میساخت و نماز میگذاشت و بعد از چهار ماه بای افزار در بای کرد تا بروذ شیخ آهسته در گوش او گفت که جوامردی نباشد که بیای با درویشان نان و نمک بخوری و بایشان صحبت داری و بآخر همچنانکه آمد بروی یعنی بیگانه آبی و بیگانه روی آن ترسا در حال مسلمان شد و آنجا مقام کرد و بکار مردانه بر آمد تا در آن کار بجدی رسید که چون شیخ وفات کرد اصحاب اتفاق کردند و بر جای شیخ بنشانند رحمة الله علیه

ذکر شیخ ابو سعید ابو الخیر

۱۰

آن فانی مطلق آن باقی بر حق آن محبوب الهی آن معشوق نامتناهی آن نازنین مملکت آن بستان معرفت آن عرش فلک سیر قطب عالم ابو سعید ابو الخیر قدس الله سره بادشاه عهد بود بر جمله اکابر و مشایخ و از هیچ کس چندان کرامت و ریاضت نقل نیست که از او و هیچ شیخ چندان ۱۰ اشراف نبود که اورا در انواع علوم بکمال بود و چنین گویند که در ابتدا سی هزار بیت عربی خوانده بود و در علم تفسیر و احادیث و فقه و علم طریقت حظی وافر داشت و در عیوب نفس دیدن و مخالفت هوا کردن باقصی الغایت بود و در فقر و فنا و ذلّ و تحمل شانی عظیم داشت و در لطف و سازگاری آبتی بود خاصه در فقر ازین جهت بود که گفته اند ۲۰ هر جا که سخنی ابو سعید رود همه دلها را وقت خوش شود زیرا که از ابو سعید با وجود ابو سعید هیچ نمائند است و او هرگز من و ما نگفت همه ایشان گفت من و ما من بجای ایشان میگویم تا سخنی فهم افتد و پدر او ابو الخیر نام داشت و عطار بود نقلست که پدرش دوستدار سلطان ۲۴ محمود غزنوی بود چنانکه سرائی ساخته بود و جمله دیوار آنرا صورت

و بر آنجا بینداخت و بیرون آمد و مرید گفت ای جوان مرد بخداوند
 بر تو که راست گوی تا این چه حالست و این چه کبک مرده که بذینجا
 انداختی گفت بدانکه آنچه بر ما رسیده است اگر بگویم از حق تعالی شکایت
 کرده باشم اما چون سوگند عظیم داری بضرورت ببايد گفتن مردی
 ۵ درویش و عیال دارم و امروز هفت روز است که من و اهل و فرزندان
 طعام نیافته ایم گفتم اگر مرا و اهل مرا صبر باشد طفلان مرا نباشد و
 این برای ایشان مباح شده است بپریم تا ایشان بخورند و مرا ذلّ سؤال
 سخت می آمد که برای نفس دست بیش غیر آورم و از وی چیزی طلب
 کنم و میگفتم خداوند تو میدانی از حال من و فرزندان من با خبری که
 ۱۰ اضطراب بکمال رسیده است و مرا از خلق چیزی طلب کردن خوش نمی
 آید من درین گفتار بوزم که تو این درم بمن دادی چون وجه حلال
 یافتم برفتم و آن مرغ بینداختم و اکنون بردم و این درم در وجه قوتی
 صرف کنم و آن مرد تعجب کرد و گفت عجب حالی بیش شیخ آمد و بیش
 از آنکه با شیخ گوید شیخ گفت ای مرد این روشن است که تو با عوان
 ۱۵ معامله کنی و با ظالمان خرید و فروخت لاجرم مالی که گرد آید از حرام
 بود و زکوة آن بچنین مرد رود که با شراب دهد که اصل کار در معامله
 است و گوش بدخل و خرج داشتن که هر چه بدی بجایگاه افتد چنانکه
 این درم که من از کسب خود پیدا کرده ام تا لاجرم سزاوار علوی شد
 و حق بمستحق رسیده نقلست که ترسای در روم شنیدند بود که میان مسلمانان
 ۲۰ اهل فراست بسیار است از برای امتحان از آنجا بجانب دار السلام روان
 شد مرقع در بوشید و خود را بر شیهه صوفیان براه آورد و عصا در
 دست می آمد تا بخانقاه شیخ ابو العباس قصاب در آمد چون بای بخانقاه
 در آورد شیخ مردی تند بود چون نظرش بروی افتاد گفت این بیگانه
 کیست در کار آشنایان چه کار دارد ترسا گفت یکی معلوم شد از آنجا
 ۲۵ بیرون آمد و رو بخانقاه شیخ ابو العباس نهاوندی نهاد و آنجا نزول کرد

آخر درویشی اوّل تصوّف است و گفت تصوّف بنهان داشتن حالست و جاها بذل کردن بر برادران نقلست که بکروز درویشی نزدیک او آمد و گفت شیخ مرا دعا گوی گفت خداوند تعالی وقت خوشت بدهاذا گفت که شیخ کلاه دوزی دانستی و گاه گاه بدان مشغول بودی و هر کلاه که دوختی بیش از يك درم و یا دو درم نفروختی و آن کس که کلاه او بفروختی يك درم باو دادی تا هرکه او را بیش آمدی بدادی آن نخستین کسی و يك درم بنان دادی تا بر سری زاویه آمدی و با درویشان بخوردی و بعد از آن بکار کلاه بیشین باقی بودی کلاه دیگر بدوختی نقلست که شیخ را مریدی بود مالدار و زکاتش میبایست دادن بکروز بیش ۱۰ شیخ آمد و گفت ایها الشیخ زکوة بکه دهم گفت با هرکسی که دلت قرار گیرد آن مرد برفت در سری راه درویش دید نایبنا که نشنه بود و سؤال میکرد و اضطرار ظاهر داشت داش بر وی قرار گرفت که چشم ندارد و استغناق عظیم دارد آن زکوة و چیزی بوی بدم درستی زر در کبسه داشت بیرون آورد بوی داد نایبنا دست زد و وزن کرد گران نمود دانست که زراست شاذمان شد مرد برفت و بامداد بذینجا گذر کرد که راه گذارش بر وی بود دید که آن نایبنا با نایبنا دیگر میگوید که دبروز خواهه بذینجا گذر کرد و درستی زر بمن بداد برفتم بفلان خرابات و شب تا روز با فلان مطربه دی عشرت کردم مرید شیخ چون آن شنید مضطرب شد و بیش شیخ آمد و از حال آن نایبنا خواست که ۲۰ بگوید شیخ کلاهی فروخته بود و برهان عادت که داشت يك درم با وی داد گفت برو و هرکه ترا نخست کسی بیش آمد باو يك مرید آن درم بستاند و برفت در راه نخست کسی که او را بیش آمد علوی بود زود آن درم شیخ را باو داد و علوی آن درم بستاند و برفت مرد گفت باش تا در عقب او بروم و بنگرم تا او این درم بجه صرف میکند پس در بی او ۲۵ برفت تا علوی بخرابه رسید بانجا در آمد کبک مرده از زیر جامه بکشید

او داوری کردی و گنتی که یا استاذ جند از حدیث مرگ کنی و از کجا
 بدینجا افتاده چرا حدیث شوق و محبت نگویی و استا اسحق همان می‌گفت
 چون شیخ ابو القاسم وفات نزدیک رسید در آن وقت بشهر مدینه بود
 یکی از نیشابور بر سری بالین او بود او را گفت که چون بنیشابور باز
 رسی استاذ اسحق را بگویی که نصرابادی میگوید هرچه گنتی از حدیث
 مرگ هجنان که مرگ صعب کاریست و بیوسته از مرگ هی اندیش و یاد
 میکنی نقلست که چون ابو القاسم وفات کرد او را در آن گور که شیخ ابو
 عثمان مغربی کند بود در آنجا دفن کردند نقلست که بعد از وفات او
 یکی از مشایخ او را بخواب دید گفتند ای شیخ خدای تعالی با تو حکم کرد
 ۱۰ گفت با من عثمانی نکرد چنانکه جباران کنند و بزرگواران اما ندا کرد
 که یا ابا القاسم بس از وصال انفصال گفتم نه یا ذا الجلال لاجرم مرا
 در لحد نهادند باحد رسیدم رحمة الله علیه،

ذکر ابو العباس نهاوندی رحمة الله علیه

آن محترم روزگار آن محترم اخیار آن کعبه مروّت آن قبله فتوّت آن اساس
 ۱۰ خردمندی شیخ ابو العباس نهاوندی رحمة الله علیه بگانه عهد و معتبر
 اصحاب بود و در تمکین قدی راسخ داشت و در ورع و معرفت شانی عظیم
 داشت نقلست که شیخ خود گفت که در ابتدا که مرا ذوق این کار شد
 و درد این طلب جان من گرفت مرا بمراقبت اشارت شد و از وی
 آرنده که گفت در ابتدا که مرا درد این حدیث بگرفت دوازده سال علی
 ۲۰ الدوام سر بگریبان فرو برده بودم تا گوشه دلم بمن نمودند تا وقتی بر زبان
 او می‌رفت که عالم همه در آرزو آیند که حق يك ساعت ایشانرا بود و
 من در آرزوی آنم که يك ساعت مرا با من باز دهد و مرا با من باز
 گذارد تا من خود چه جیزم و کجام و این آرزو هرگز بر نمی آید و سخن
 ۲۴ اوست که گفت با خداوند تعالی بسیار نشینید و با خلقی اندک و گفت

بذو و گنت که رجا بطاعت کشد و خوف از معصیت دور کند و مراقبت بطریق حق راه نماید و گفت خون زاهدانرا نگه داشتند و خون عارفان بریختند از بیغیر صلی الله علیه و سلم مرویست که بعضی از گورستانها جنان است که در روز قیامت آنها فریشتگان برگیرند و در بهشت افشانند بی حساب رسول علیه السلام فرمود بقیع از آنجمله است مگر بحکم این حدیث شیخ ابو عثمان مغربی رحمة الله علیه که ذکر ایشان بیش گذشته است در بقیع از برای خود گور کند و طیار ساخته تا جون او را وقت بآخر رسید درینجا بماندند و مدتی همچنان بود تا روزی ابو القاسم نصرابادی آنجا رسید و آن گور بدید برسید که این خاک از برای که ۱۰ کند اند گنند ابو عثمان مغربی برای خود کند است اتفاقاً در همان شب شیخ ابو القاسم در بقیع گوری فرو برده بود برای خود تا او را آنجا دفن کنند و آنرا گوش میداشت شیخ ابو القاسم نصرابادی يك روز بدید گنت مگر کسی خودرا هم اینجا گوری فرو برده بود شبی در خواب دید که جنازها در هوا می بردند و می آوردند برسید که چیست گنند هر که اهل این گورستان نیست که او را اینجا آرند او را ازینجا برگیرند و بجای دیگر برند و هرکرا جای دیگر دفن کنند که اهل این گورستان بود او را بدینجا باز آرند و این جنازها که می برند و می آرند آنست بس گفت ابو عثمان این گور که تو فرو برده که مرا اینجا دفن خواهند کرد خاک تو در نیشابور خواهد بود ابو عثمان را از آن سخن اندک عباری بنشست بس جنان افتاد ۲۰ که او را از خانه بدر کردند بغداد آمد بس سببی افتاد که از بغداد بری آمد و باز سببی افتاد که از ری نیشابور آمد و در نیشابور وفات کرد و بر سری حیره در خاک کردند و اما آن خواب که از شیخ ابو القاسم نقل میکنند ممکن است که آن کسی دیگر است که دیده است نه نصرابادی و روایت مختلف است نقلست که استاذ اسمعی زاهد مردی بود که سخن ۲۵ مرگ بسیار گفتی و او زاهد خراسان بود و شیخ ابو القاسم نصرابادی با

بخدای تعالی رسیدند گفتند حرمت تو چیست گفت آنکه من از منبر
 فرو آم و این سخن نگویم که خود را سزای این سخن نمی بینم گفتند تقوی
 چیست گفت آنکه بنده برهیزد از ما سوی الله سؤال کردند از معنی لَئِنْ
 شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ گفت هر که شکر نعمت حق تعالی کند نعمش زیادت
 شود و هر که شکر منعم کند محبتش و معرفتش افزون گرداند و سؤال کردند
 که ترا از محبت چیزی هست گفت راست میگوئید و لکن در آن میسوزم
 و گفت محبت بیرون نیامدنست از درویشی بر هر حالی که باشی و گفت
 محبتی بود که موجب او از خون رهانیدن بود و محبتی بود که موجب او
 خون ریختن بود و گفت اهل محبت قائم اند با حق تعالی بر قدمی که اگر
 گای بیش نهند غرق شوند و اگر قدمی باز بس نهند محبوب گردند و گفت
 قرب بر حقیقت الله است زیرا که جمله کفایت ازوست و گفت راحت
 بنده ظرفیست بر از عتاب و گفت هر چیزی را قوتیست و قوت روح
 سماع است و گفت هر چه دل یابد برکات آن ظاهر شود بر بدن و هر چه
 روح یابد برکات آن بدید آید بر دل و گفت زندان تو تنست چون
 ۱۵ از وی بیرون آندی در راحت افتادی هر کجا خواهی می رو و گفت بسیار
 گرد جهان بگشتم و این حدیث در هیچ دفتری ندیدم الا در ذل نفس
 و گفت اول تذکر با تمیز بود و آخرش با سقوط تمیز و گفت همه خلق را
 مقام شوقست و هیچ کس را مقام اشتیاق نیست و گفت هر که در حال
 ایشان بود بحالتی رسد که نه اثر ماند و نه قرار و گفت هر که خواهد که
 ۲۰ بمحل رضا رسد بگو آنچه رضای خدای عزوجل در آنست بر دست گیرد و
 آنرا ملازمت کند و گفت اشارت از رعونات طبع است که بسر قادر نبود
 بر آنکه آنرا پنهان دارد با اشارت ظاهر شود و گفت مروت شاخه‌ست از
 فتوت و آن برگشتن است از دو عالم و هر چه درو است و گفت نصوف
 ۲۴ نورست از حق دلالت کنند بر حق و خاطرست از او که اشارت کند

و گفت موافقت امر نیکو است و موافقت حق نیکوتر و هرکرا موافقت
 حق یک لحظه یا یک خطره دست دهد بهیچ حال بعد از آن مخالفت بر
 وی نتواند رفت و گفت بصفه آدم علیه السلام خبر دادند گفتند
وَعَصَى آدَمُ و چون بفضل خویش خبر دادند گفتند تَمَّ اجْتِبَاهُ رَبُّهُ فَتَبَّ
عَلَيْهِ و گفت اصحاب الکهف را خداوند تعالی در کلام خود بجاوردی ذکر
 فرمود که ایشان ایمان آوردند بخدای عزّ وجلّ بیواسطه و گفت حق تعالی
 غیور است و از غیرت اوست که با و راه نیست مگر بدو و گفت اشیا
 که دلالت میکنند ازو میکنند که برو هیچ دلیل نیست جز او و گفت
 بتابع سنت معرفت توان یافت و بادای فرایض قربت حق تعالی و
 ۱۰ مواظبت بر نوافل محبت و گفت هرکرا ادب نفس نباشد او بادب دل
 نتواند رسید و هرکرا ادب دل نبوذ چگونه بادب روح تواند رسید و
 هرکرا ادب روح نبوذ چگونه بمحلّ قرب حق تعالی تواند رسیدن بلکه
 اورا چگونه ممکن بود که بساط حق جلّ و علا را نتواند سپردن مگر کسی
 که او ادب یافته بود بفنون آداب و امین بود در سرا و علانیه اورا
 ۱۵ گفتند که بعضی مردمان با زنان می نشینند و میگویند ما معصومیم از
 دیدار ایشان گفت تا این تن بر جای بود امر و نهی بر وی بود و ازو
 بر نخیزد و حلال و حرام را حساب و دلیری نکند بر سنتها الا آنکه از
 حرمت او اعراض کرده باشد و گفت کار ایستادنست بر کتاب و سنت
 و دست برداشتن هوا و بدعت و حرمت پیران نگاه داشتن و خلق را
 ۲۰ معذور داشتن و بروزها مداومت کردن و رخصت ناجستن و تاویل
 ناکردن گفتند آنکه پیرانرا بود ترا هست گفت ابو القاسمرا نیست اما
 درد بازماندگی از آن هست و حسرت نایافت و سوال کردند که کرامت
 تو چیست گفت آنکه مرا از نصراباذ به نیشابور شورینه کردند و بر شبلی
 ۲۴ انداختند تا هر سال دو سه هزار آدمی از سبب من و من در میان نه

شیخ هان کسرا گنت اورا بر دوش خود بر گیر و بخانه خود ببر جنان
 کرد و از وی آرند که گنت تو در میان دو نسبتی یکی نسبتی بآدم
 علیه السلام و نسبتی بحق جون بآدم عم نسبت کردی در میان شهوتها و
 مواضع آنها افتادی که نسبت طبیعت بی قیمت بود جون نسبت بحق
 کردی در مقامات کشف و برهان و عصمت و ولایت افتادی آن یک
 نسبت بافت بشریت بود و این یک نسبت بحق عبودیت نسبت آدم در
 قیامت منقطع شود و نسبت عبودیت همیشه قائم تغیر بدان رو نباشد جون
 بند خود را محقق نسبت کند محش این بود که ملائکه گویند أَجْعَلُ فِيهَا
وَمَا لِلتُّرَابِ وَرَبِّ الْأَرْبَابِ و جون بند را بخودی خود نسبت کند محش
 ۱۰ این بود که گویند يَا عِبَادِي لَا خَوْفَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ
 گنت بارهای گران حق تعالی بجز از بارگیران حق تعالی نتوانند کشیدن
كَمَا قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى أَفْرَاسًا بَرَكِيهِنَّ جَمِيعًا و گنت
 هرکه نسبت خویش با حق تعالی درست گردانید نیز هرگز اثر نکند
 در وی منازعت طبع و وسوسه شیطان و گنت هرکه مکت آن دارد
 ۱۵ که حق تعالی را یاد کند مضطر نیست که مضطر آن بود که او را هیچ
 آلت نبود که بدان خدای تعالی یاد کند و گنت هرکه دلالت کند درین
 طریق بعلم مریدانرا فاسد گردانید اما هرکه دلالت کند ایشانرا بر سر و
 حیات راه نمایشان بزندگی و گنت گمراه نشد درین راه هیچ کس مگر
 بسبب فساد ابتدا که ابتداء فاسد باشد که بانها سرایت کند و گنت
 ۲۰ جون ترا چیزی بدید آید از حق تعالی نگر زنهار تا بهشت دوزخ باز
 ننگری و جون ازین حال باز گردی تعظیم آنچه حق تعالی تعظیم کرده
 است بجای آوری و گنت هرکه در عطا راغب بود او را هیچ مقداری نبود
 آنکه در مُعْطَى راغب بود عزیز است و گنت عبادت بطلب صغ و عنو
 ۲۴ از تقصیرات نزدیکتر است از آنکه برای طلب عوض و جزای آن بود

ماه نوشته دیدم فَسَيَكْفِيكُمْ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ از آن قوی دل گشتم
 نقلست که گفت وقتی در خلوت بودم بستم ندا کردند که ترا این دلبری
 که داده است که لافهای شگرفی زنی از حضرت ما و دعوی می کنی
 در کوی ما جندان بلا بر تو گماریم که رسوای جهان شوی جواب دادم
 که خذوندا اگر بکرم درین دعوی با ما مسامحت نخواهی کرد ما باری
 ازین لافزنی و دعوی کردن بای باز نخواهم کشید از حضرت ندا آمد
 که این سخن از تو شنیدم و بسندیدم و گنت که بیکبار بزیرت موسی
 صلوات الله علیه شدم از يك يك ذره خاك او می شنویم که آرینی آرینی
 و گنت يك روز در مکه بودم و می رفتم مردیرا دیدم بر زمین افتاده و
 ۱۰ می طیبید خواستم که الحمدی بر خوانم و بر روی دم تا باشد که از آن
 زحمت نجات یابد ناگاه از شکم او آوازی صریح بگوش من بر آمد بگذار
 این سگ را که او دشمن ابو بکر است رضی الله عنه نقلست که روزی
 در مجلس می گفت جوانی بمجلس او در آمد و بنشست زمانی بود از کان
 شیخ تیری بچست و آن جوان نشانه شد چون جوان زخمی کاری بخورد و
 ۱۵ آواز داد که تمام شد از آنجا برخاست و بجانب خانه روان شد چون
 نزدیک والده خود شد رنگ رویش زرد شد مادرش چون آن بدید
 برسید که مگر ترا رنگی رسیده است گفت خاموش که کار از آن گذشته
 است که تو نینداری باش تا درین خانه شوم ساعتی حمالی دو سه بیاور
 تا مرا بگیرند و بگورستان برند و بیراهنرا بغسالی بند و قیام بگورکن و
 ۲۰ زخمه ربام بچشم فرو بر و بگوی جنانکه زیستی همچنان بمردی این بگفت
 و بخانه در آمد و جان بداد نقلست که شیخ را گفتند علی قوال شب شراب
 میخورد و بامداد بمجلس تو می آید شیخ دانست که جنانست که ایشان
 میگویند اما گوش بسخن ایشان نکرد تا يك روز شیخ بجای میرفت اتفاق
 در راه علی قوال را دید که از غایت مستی افتاده بود شیخ از دور چون
 ۲۵ آن بدید خودرا نادیده آورد تا یکی از آن قوم بشنید گفت اینک علی قوال

رعنا عروس سرافراز که در میان نشسته و خودرا چون عروسی جلوه میدهی و چندین هزار خلق در زیر خار مغیلان به نشنگی و گرسنگی در اشتیاق جمال تو جان داده این جلوه چیست که اگر ترا یکبار بینی گفت مرا هفتاد بار عبیدی گفت نقلست که شیخ جهل بار حج بجا آورده بر توکل مگر روزی در مکه سگی دید گرسنه و نشنه و ضعیف گشته و شیخ چیزی نداشت که بوی دهد گفت که میخرد جهل حج بیکتا نان یکی بیامد و آن جهل حج را بخرید به یکتا نان و گواه برگرفت و شیخ آن نان بسگ داد صاحب واقعه کار دیدن آن بدید از گوشه بر آمد و شیخرا مشتی برزد و گفت ای احمق بنداشتی که کار کردی که جهل حج بیکتا نان بدادی و ۱۰ بذر م بهشت را بدو گدم بفروخت که درین يك نان از آن هزار دانه بیش است شیخ چون این بشنید از خجالت گوشه گرفت و سر در کشید نقلست که یکبار بر جبل الرحمة تب گرفت گرمای سخت بود چنانکه گرمای حجاز بود دوستی از دوستان که در عجم اورا خدمت کرده بود ببالین شیخ آمد اورا دید در آن گرما گرفتار آمدن و تبی سخت گرفته گفت شیخا هیچ حاجت داری گفت شربت آب سردم ی باید مرد این سخن بشنود حیران بماند دانست که در گرمای حجاز این یافت نخواهد شد از آنجا باز گشت و در اندیشه بود انانی در دست داشت چون بر راه برفت میغی بر آمد در حال ژاله باریدن گرفت مرد دانست که این کرامت شیخ است آن ژاله در بیش مرد جمع ی شد و مرد در آنآه ی کرد تا بر شد بتزدیک ۲۰ شیخ آمد گفت از کجا آوردی در چنین گرمایی مرد واقعه برگفت شیخ از آن سخن در نفس خویش تفاوتی یافت که این کرامت است گفت ای نفس جان که هستی هستی آب سردت ی باید با آتش گرم نسازی بس مرد را گفت مقصود تو حاصل شد بر گرد و آب را ببر که من از آن آب نخواهم خورد مرد آن آب را ببرد نقلست که گفت وقتی در بادیه شدم ۲۵ ضعیف گشتم و از خود ناامید شدم روز بود ناگاه چشم بر ماه افتاد بر

در آن مصنف بود و در طریقت نظری عظیم داشت سوزی و شوقی بغایت و استاذ جمیع اهل خراسان بود بعد از شبلی و او خود مرید شبلی بود و روزیاری و مرتعش را یافته بود و بسی مشایخ کبار را دین بود و هیچ کس از متأخران آن وقت در تحقیق عبادت آن مرتبه نبود که او را بود و در ورع و مجاهد و تقوی و مشاهده بی همتا بود و در مکه مجاور بود او را از مکه بیرون کردند از سبب آنکه چندان شوق و محبت و حیرت برو غالب شد بود که یکروز زناری در میان بسته بود و در آنشگاه گبران طواف میکرد گفتند آخر این چه حالتست گفت در کار خویش کالیوه گشته ام که بسیاری بکعبه بچستم نیافتم اکنون بدبُرش می جویم باشد که بوئی یابم که چنان فرو مانده ام که نمیدانم چکم نقلست که یکروز بنزدیک جهودی شد و گفت ای خواجه نیم دانگ سیم به تا ازین دکان فقاهی بخورم القصه جهل بار می آمد و نیم درم میبست و جهود بدرستی و زشتی او را میراند و یک ذره تغیر در بشره او ظاهر نمیشد و هر بار که می آمد شکفته تر و خوش وقت تر می بود و آن جهود را از آن همه صبر بر خشونت و درستی و زشتی او عجب آمد گفت ای درویش توجه کسی که از برای نیم درم این همه بر جفا و خشونت تحمل کردی که ذره از جا نشدی نصرابادی گفت درویشان را چه جای از جای شدنست که گاه باشد که چیزها بر ایشان بر آید که آن بار ایشان را کوه نتواند کشیدن چون جهود آن بدید در حال مسلمان شد نقلست که یک روز در طواف خلقی را دید که بکارهای دنیوی مشغول بودند و با یکدیگر سخن می گفتند برفت باره آتش و همزم بیاورد از وی سؤال کردند که چه خواهی کردن گفت میخواهم که کعبه را بسوزم تا خلق از کعبه فارغ آیند و بخدای بردازند نقلست که یک روز در حرم باز میبست و شیخ در برابر کعبه نشسته بود که جمله استار کعبه از آن باز در رقص آمدن بود شیخ را از آن حال وجد پیدا شد از جای بر جست و گفت ای

رجا نشیند کاهل شود ولیکن گاه بر آن و گاه بر این و گاه میان این و آن و گفت عبودیت اتباع امر است بر مشاهده امر و گفت شکر شناختن عجز خود است از کمال شکر نعمت و گفت تصوّف قطع علائق است و رفض خلائق و اتصال بحقایق و گفت علامت شوق دوست داشتن مرگست در حال راحت و گفت غیرت از صفات مریدان باشد و اهل حقایق را نبوذ و گفت عارف از انوار علم روشن گردد تا بدان عجایب غیب بیند و گفت مرد ربّانی طعام بجهل روز خورد و مرد صمدانی طعام بهشتاذ خورد و گفت مثل مجاهد مرد در باک کردن دل جنان است که کسی را فرمایند که این درخت بر کن هر چند اندیشه کند که بر کند ۱۰ نتواند گویند که صبر کنیم تا قوت یابیم آنگاه هر چند دیرتر رها کند درخت قوی تر گردد و او ضعیف تر می شود و بکندن دشوارتر و گفت هر کرا ایمان بود با اولیا از اولیاست و گفت اولیا مشهور بود اما منتون نبوذ نقلست که چون شیخ ابو عثمان بیمار شد طیب آوردند گفت مثل اطباء من مثل برادران یوسف است که برورش دهند قدرت بود و برادران ۱۵ تدبیر در کار او میکردند یعنی تدبیر خلق نیز از تقدیر قدرت است نقلست که بوقت وفات سماع خواست وصیت کرد که بر جنازه من امام ابو بکر فورک بر من نماز کند این بگفت و وفات کرد علیه الرحمة

ذکر ابو القاسم نصرابادی رَحْمَةُ اللهِ

آن دانای عشق و معرفت آن دریای شوق و مکرمت آن بجنه سوخته آن ۲۰ افسرده افروخته آن بنده عالم آزادی قطب وقت ابو القاسم نصرابادی علیه الرحمة سخت بزرگوار بود در علو حال و مرتبه بلند داشت و سخت شریف بود بنزدیک جملة اصحاب و یگانه جهان بود و در عهد خود ۲۲ مُشارِ اَیْمِه بود در انواع علوم خاصه در روایات عالی و علم احادیث که

دست بطعام توانگران دراز کند بشره و شهوت هرگز فلاح نیابد و درین
 عذر نیست مگر کسی را که مضطر بود و گنت هرکه باحوال خلق مشغول
 شد حال خویش ضایع کرد گفتند که فلانی سفر میکند گنت سفر او جنان
 می باید که از هوا و شهوت و مراد خویش کند که سفر غربت است و
 غربت مذلت و مؤمن را روا نیست که خود را ذلیل گرداند برسیند از
 خلق گنت قالها است که احکام قدرت بر ایشان میروذ و دلهای
 خلائق را دوروی آفرین شده است یکی جانب عالم ملکوت و دیگری جانب
 عالم شهادت و آن معارفی که خطوط از اوج قلوبست بر آن روی است
 که مقابل ملکوتست و آنگاه عکس آن معارف مقدسه از آن روی بدین
 ۱۰ روی دیگر زند و آن روی بدین دیگر باز زند تا او را از هژده هزار
 عالم خبر دهد و عکس آن حقایق را که ضیاء نورست چون فروغ بدین
 روی زند که عالم شهادتست آنرا نام معرفت شود سؤال کردند از منقطعان
 راه که بجه چیز منقطع شدند گفت از آنکه در نوافل و سنن و فرائض
 خلل آوردند سؤال کردند از صحبت گنت نیکوئی صحبت آن باشد که
 ۱۵ فراخ داری بر برادر مسلمان آنچه بر خود میداری و در آنچه او را بود
 طمع نکنی و قبول کنی جنای او و انصاف او بدی و از وی انصاف
 طلب نکنی و مطیع او باشی و او را تابع خود ندانی و هرچه از وی بر تو
 رسد تو آنرا از وی بزرگ و بسیار شماری و هرچه از تو بدو رسد احقر
 و ماندک دانی و گنت فاضلترین چیزی که مردمان آنرا ملازمت کنند
 ۲۰ درین طریق محاسبت خویش است و مراقبت و نگاه داشتن کارها بعلم
 و گنت اعتکاف حنظ جوارح است در تحت اوامر و گنت هیچ کس چیزی
 نداند تا که ضد آن نداند و از برای این است که درست نگردد مخلص را
 اخلاص مگر بعد از آنکه ربارا دانسته باشد و مفارقت از ریا دانسته بود
 ۲۵ و گنت هرکه بر مرکب خوف نشیند بیکبار نومید شود و هرکه بر مرکب

جویها می‌رود بهر جای بحکم خداوند و در وی حکم نبود جز خدای تعالی و همه کون را بیند بدانکه اورا بود چنانکه هیچ چیز در کون از آسمان و زمین و ملکوت بر وی پوشیده نماند تا موری که در همه کون بجنبد بدانند و بینند و حقیقت توحید آنجا تمام شود و از ذکر جندان حلاوت بود که خواهد که نیست شود و مرگ بارزو جوید که طاقت جنیدن آن حلاوت ندارد نقلست که استاذ ابو القاسم قُشَیری گفت ابو عثمان جبین بود که طاقت لذت ذکر نداشت خویشین را از خلوت برون انداخت و بگریخت یکبار گفت کلمه لا اله الا الله باید که ذاکر با علم خود بیامیزد هر چه در دهن آید از نیک و بد او بقوه و سلطنت این کلمه آن همه را دور کند

۱۰ و بدین مصاصم غیرت سر آن خیال برگیرد و رای این همه است حتی تعالی و تقدس و گفت هر آنکس که انس وی بمعرفه و ذکر خدای تعالی بود مرگ آن انس ویرا ویران نکند بلکه جندان انس و راحت زیاده شود از آنکه اسباب شوریدن از میان بر خیزد و محبت صرف بماند گفت بجناب اعظم رفیع دلیل دو چیز است نبوت و حدیث بس نبوت مرتفع

۱۵ شد ختم انبیا بگذشت اکنون حدیث بمانده است و راهش مجاهد و ذکر است بس این عمر اندک بهارا در عوض جبین وصال عزیز دانند سخت مختصرست و سخت ارزان بس ای بیچاره چه آورده است ترا بدانکه این اندک بهارا اندر بهای فراق دایم کردی آخر از چه افتادست این جوانمردی بدین جایگاهی و گفتم هر که خلوت بر صحبت اختیار کند باید

۲۰ که از یاد کردن همه چیزها خالی بود مگر از یاد کردن خدای تعالی و از همه ارادتها خالی بود مگر از رضای خدای تعالی و از مطالبته نفس خالی بود بجهله اسباب که اگر بدین صفت نباشد خلوت اورا هلاک و بلا بود و گفت عاصی به از مدعی زبراکه عاصی توبه کند و مدعی در حال دعوی خویش گرفتار آید بود و گفتم هر که صحبت درویش از دست بدارد و

۲۵ صحبت توانگران اختیار کند اورا هرگز و کوری مبتلا کنند و گفتم هر که

بسندیدن نیست آنکه فرا ستانم که نیز آرزو خواهم و سوال کنم نقلست که ابو عمرو زجاجی گفت عمری در خدمت شیخ ابو عثمان بودم و جان بودم در خدمت که يك لحظه بی او نتوانستم بودن شی در خواب دیدم که کسی مرا گفت ای فلان جند بابو عثمان از ما باز مانی و جند بابو عثمان مشغول گردی و بشت بحضرت ما آوردی و يك روز بیامدم و با مریدان شیخ بگفتم که دوش خواب عجب دیدم ام اصحاب گفتند هر یکی که نیز امشب خوابی دیدن ایم اما نخست تو بگویی تا چه دیدن ابو عمرو خواب خود بگفت همه سوگند خوردند که ما نیز بعینه همین خواب دیدن ایم و همین آواز از غیب شنیدیم ایم بس همه در اندیشه بودند که چون شیخ از خانه بیرون آید این سخن باو چگونه گویم ناگاه در خانه باز شد شیخ از خانه بتعمیل بیرون آمد از غایت عجلت که داشت بای برهنه بود و فرصت نعلین در پای کردن نداشت بس روی باصحاب کرد و گفت چون شنیدید آنچه گفتند اکنون روی از ابو عثمان بگردانید و حقا باشید و مرا بیش تفرقه مدهید نقلست که امام ابو بکر فورك نقل کرد که از شیخ ابو عثمان شنیدم که گفت اعتقاد من جهت بود در حق تعالی تا آن وقت که در بغداد آمدم و اعتقاد درست کردم که او منزه است از جهت بس مکتوبی نوشتم بمشایخ مکه که من در بغداد بتازگی مسلمان شدم نقلست که يك روز ابو عثمان خادم خود را گفت اگر کسی ترا گوید معبود تو بر چه حالتست چه گویی گفت گویم در آن حالت که در ازل بود گفت اگر گوید در ۲. ازل کجا بود جگویی گفت گویم بدان جای که اکنون هست نقلست که عبد الرحمن سلمی گفت بتزدیک شیخ ابو عثمان بودم کسی از جاه آب میکشید آواز از جرخ می آمد میگفت یا عبد الرحمن میدانی که این جرخ چه میگوید گفتم چه میگوید گفت الله الله گفت هر که دعوی سماع کند و او را از آواز مرغان و آواز ددها و از باز او را سماع نبوذ در دعوی سماع ۳. دروغ زانست و سخن اوست که بنده در مقام ذکر چون دریا شود ازو

بفرع نرسیدند آمد که با عثمان کرد فرع میکرد و در حال مستی
 میباش که اصل بریدن نه کار نست و صحو حقیقی دروست اکنون باز
 آمدم جمله مشایخ گفتند یا با عثمان حرامست از بس تو بر معبران که
 عبارت صحو و سکر کند که تو انصاف جمله بدادی نقلست که گفتم مرا
 در ابتداء مجاهد حال جنان بودی که وقت بودی که مرا از آسمان بدنیا
 انداختندی من دوستر داشتمی از آن که طعام بایستی خورد یا از بهر نماز
 فریضه طهارت بایستی کرد زیرا که ذکر من غایب شدی و آن غیبت ذکر
 بر من دشوارتر از همه رنجها و سختتر بودی و در حالت ذکر بر من
 چیزها میرفت که نزدیک دیگران کرامت بود ولیکن آن بر من سختتر
 ۱۰ از کبیره آمدی و خواستی که هرگز خواب نیاید تا از ذکر باز نمانم
 نقلست که گفتم بیکبار با ابو الفارس بوزم و آنشب عید بود وی نخنت
 مرا بخاطر آمد که اگر روغن گاو بودی از برای این دوستان خدی عز
 وجل طعمای بساختنی ابو الفارس را دیدم که در خواب میگفت که بینداز
 این روغن گاو از دست و همچنین بر طریقی تاکید سه بار میگفت بیدار
 ۱۰ کردم اورا گفتم این چه بود که تو میگفتی گفت در خواب جنان دیدی
 که ما بجای بودی بلند و جنانستی که گویا خواستیم خدایرا عز وجل
 دیدن و دلها بر از هیبت گشته تو در میان ما بودی اما در دست تو
 روغن گاو بودی ترا گفتمی که بینداز این روغن گاورا از دست یعنی
 حجاب نست نقلست که گفت از غایت حلاوت ذکر نخواستنی که شب
 ۲۰ بخواب روم حیلتی ساختنی بر سنگ لغزان بمقدار یکقدم در زیر آن وادی
 و اگر فرو افتادی باره باره شدی بس بر چنین سنگی نشستنی تا خوابم
 نبرد از بیم فرو افتادن وقت بودی که مرا خواب بردی خودرا خفته
 یافتنی ستان بر چنین سنگی خرد و معلق در هوا که به بیداری بر آن
 دشوارتر توان خفت نقلست که یک روز کسی گفت نزدیک ابو عثمان
 ۲۰ شدم و با خویش گفتم که مگر ابو عثمان چیزی آرزو خواهد گفت

علیه السلام که باز گرفته بودم در دهان من نهید تا بعد از وفات او جان کردند و خاک او بر روست و خلق بجاجات خواستن آنجا می روند و مهبات ایشان از آنجا حاصل شود و مجربست رحمة الله علیه ،

ذکر شیخ ابو عثمان مغربی رحمة الله علیه

۵ آن ادب خورده ریاضت آن برورده عنایت آن بیند انوار طریقی آن دانند اسرار حقایق آن بحقیقت وارث نبی شیخ وقت عثمان مغربی رحمة الله علیه از اکابر ارباب طریقت بود و از جمله اصحاب ریاضت و در مقام ذکر و فکر آبتی بود و در انواع علم خطره داشت و در تصوف صاحب تصنیف بود و بسی مشایخ کبار را دیده بود و با نهرجوری و بو
۱۰ الحسن الصایغ صحبت داشته و امام بود در حرم مدتی و در علو حال کس مثل او نشان نداد و در صحت حکم فراست و قوت هیبت و سیاست بی نظیر بود و صد و سی سال عمر یافت گفت نگاه کردم در چنین عمری در من هیچ چیز نماند بود که همچنان بر جاء بود که وقت جوانی مگر امل نقلست که در اول بیست سال عزلت گرفت در بیابانها جنانک
۱۵ درین مدت حسن آدی نشنید تا از مشقت و ریاضت بنیت او بگذاخت و چشمهاش بقدر سوراخ جوال دوزی باز آمد و از صورت آدی بگشت و از بعد بیست سال فرمان یافت از حق که با خلق صحبت کن با خود گنت ابتدای صحبت با اهل خدا و مجاوران خانه وی بود مبارکتر بود قصد مکه کرد مشایخ را از آمدن او بدل آگاهی بود باستقبال او بیرون
۲۰ شدند او را یافتند بصورت مبدل شده و بجالی گشته که جز رمق خلق چیزی نماند گفتند یا ابا عثمان بیست سال بدین صفت زیستی که آدم و آدمیان در پیش کار تو عاجز شدند مارا بگوی تا خود چرا رفتی و چه دیدی و چه یافتی و چرا باز آمدی گنت بسکر رفتم و آفت سکر دیدم
۲۴ و نومیذی یافتم بجز باز آمدم رفته بودم تا اصل برم آخر دست من جز

روزی بر آنک خواهد بی عاتی و گنت تاریکی طبع مانع نور مشاهده است و گنت ایمان بند هرگز راست بنه ایستند تا صبر نکند بر ذل همجانک صبر کند بر عز و گنت هرکه نگاه دارد دل خویش را با خذء تعالی بصدق خذء تعالی حکمت را روان گرداند بر زلف او و گنت خطره انبیاراست و وسوسه اولیارا و فکر عوام را و عزم فُساق را و گنت جون حق تعالی بنیکویی نظر کند بر بند غایبش گرداند در حال از هر مکروهی که هست و جون نظر بخشم کند درو حالتی بدید آید از وحشت که هرکه بود ازو بگریزد و گنت سخن نگفت از حق مگر کسی که محبوب بود ازو و ازو برسیند که معرفت چیست گفت بیرون آمدن از معارف ۱۰ و گنت توحید آنست که بر دلب، جز ذوق حق نگذرد یعنی جندان توحید را غلبه بود که هرچه بخاطری آید بتوحید فرو می شود و برنگ توحید بر می آید جنانک در ابتدا همه از توحید بر خاست و برنگ عدد شد اینجا همه بتوحید باز فرو شود و برنگ احدی گردد که گنت آه سَمْعًا وَبَصَرًا الْحَدِيثَ وَگنت عاقلرا در مشاهده لذت نباشد زیرا که مشاهده ۱۵ حق فناست که اندر وی لذت نیست و ازو برسیند که تو از حق تعالی چه خواهی گفت هرچه دهد که گذارا هرج دهی جاء گیر آید و ازو برسیند که مرید بجه ریاضت کند گنت بصبر کردن بر امرهای شرع و از مناهی باز ایستادن و صحبت با صالحان کردن و گنت عطا بر دو گونه است کرامت و استدراج هرچه بر تو بدارد کرامت بود و هرچه از ۲۰ تو زائل شود استدراج و گنت اگر نماز روا بودی بی قران بدین روا بودی

أَتَيْتُ عَلَى الزَّمانِ مَجَالاً * أَنْ بَرِي فِي الْحَيَوةِ طَلْعَةَ حُرِّ

معنی آنست که از زمانه مجالی می خواستم که در همه عمر خویش آزادمردی

۲۴ بینم جون وفاتش نزدیک رسید وصیت کرد که آن دوتاره موی بیغامبر را

و مطلوب وی روان گردان و بر وی رحمت کن قدس الله
روحه العزیز

ذکر ابو العباس سیاری رحمه الله علیه

آن قبله امامت آن کعبه کرامت آن مجتهد طریقت آن منفرد حقیقت آن
آفتاب متواری شیخ عالم ابو العباس سیاری رحمه الله علیه از ایهه وقت
بود و عالم بعلوم شرایع و عارف بحتایق و معارف و بسی شیخرا دینه بود
و ادب یافته و اطرف قوم بود و اول کسی که در مرو سخن از حنایق
گفت او بود و فقیه و محدث و مرید ابو بکر واسطی بود و ابتداء حال
او جنان بود که از خاندان علم و ریاست بود و در مرو هیچ کسرا در
جاه و قبول بر اهل بیت او تقدم نبود و از بذر میراث بسیار یافته
جمله را در راه خدا صرف کرد و دوتاء موی بیغامبر علیه السلام داشت
آنها باز گرفت حق تعالی بمرکات آن او را توبه داد و با ابو بکر واسطی
افتاد و بدرجه رسید که امام صنفی شد از متصوفه که ایشانرا سیاریان
گویند و ریاضت او تا حدی بود که کسی او را مغزی می کرد شیخ گفت
۱۵ بای را می مالی که هرگز بمعصیت گاهی فرا نرفته است نقلست که روزی
بدکان بقال شد تا جوز خرد سیم بداد صاحب دکان شاگرد را گفت جوز
بهترین گزین شیخ گفت هرکرا فروشی همین وصیت کنی با نه گفت نه لیکن
از بهر علم تو می گویم گفت من فضل علم خویش بتفاوت میان دو جوز
بندم و ترک جوز گرفت نقلست که وقتی او را بجزر منسوب کردند از آن
۲۰ جهت رخ بسیار کشید نا عاقبت حق تعالی آن برو سهل گردانید و سخن
اوست که گفت چگونه راه توان برد بترك گناه و آن بر لوح محفوظ
بر نیشته است و چگونه خلاص توان یافت از چیزی که بقضا بر تو نیشته
بود و گنت بعضی از حکما را گفتند که معاش تو از کجاست گفت از
۲۵ نزدیک آنک تنگ گردانند معاش بر آنک خواهد بی عاقی و فراخ گردانند

پیوسته نگاهدار این اَمّت است تا ما دام که سه کار نکرده باشند یکی
 نیکان زیارت بدان نشد باشند و بهترین مرد بدترانرا بزرگ نداشته باشند
 و از اقاریان اهل طریقت و اهل متابعت سنت با امیران و ظالمان میل
 نکرده باشند و اگر این افعالها کنند حق تعالی خواری و درویشی و
 رسوائی بدیشان گارد و جباری بدیشان مسلط کند تا پیوسته ایشان را
 میرنجاند و زینهار تا بزنان نامحرم و امردان نظر نکنی که آن تیربست از
 تیره‌های شیطان و قطعاً با اهل بدعت صحبت مکن و پیوسته امر معروف
 فرو مگذار و نصیحت اصحاب میکن و جهد کن که بامداد و شبانگاه بقران
 خواندن مشغول باشی که رحمت بر خواننده قران و مستمع می بارد و
 ۱۰ جهد کن که بر نماز شب مواظبت نمائی که فضیلت و اثری عظیم دارد
 بر توباد که پیوسته از مردمان عزلت گیری و در عزلت جهد کن تا
 شیطان ترا در بی دادیها و رسوائیها نیفکند و اگر نتوانی میان در بند چون
 مردان و بخدمت خلق خدای مشغول باش نقلست که چون وفات شیخ
 نزدیک رسید اصحاب جمع شدند در خدمت شیخ و شیخ فرمود که بزودی
 ۱۵ از دنیا رحلت خواهم کرد اکنون چهار چیز وصیت میکنم آنها قبول کنید
 و بجای آورید که اول هر آنکس که بخلافت بجای من بنشیند او را با
 وقار و تمکین دارید و فرمان او برید و در بامداد مداومت درس قران
 کنید و اگر غریبی و مسافری برسد جهد کنید تا ویرا باعزاز و تمکین
 فرود آرید و رها مکنید که بگوشه دیگر نشیند و دل با یکدیگر راست
 ۲۰ کنید نقلست که جریب داشت که نام توبهکاران و مریدان و دوستان
 بر آن نوشته بود وصیت کرد تا با شیخ در قبر نهادند نقلست که بعد از
 وفات شیخ را در خواب دیدند گفتند حق تعالی با توجه کرد گفت
 اول کرامتی که با من کرد آن بود که آن کسانی که نامهای ایشان در
 آن تذکره نوشته بود جمله را بمن بخشید و شیخ گنتی خداوند را هر آن
 ۲۵ کس که بجاجتی نزدیک من آید و زیارت من در یابد مقصود

عزّتی طلبد از دنیا نرود تا هم بدان طلب عزّت خوار شود و شیخ ابن
شعر بسیار خواندی

مُصَاحِبَةُ الْغَرِيبِ مَعَ الْغَرِيبِ • كَمَنْ بَنَى الْبِنَاءَ عَلَى التَّلَوِّحِ
فَذَابَ التَّلَاحُ وَأَنْهَدَمَ الْبِنَاءُ • وَقَدْ عَزَمَ الْغَرِيبُ عَلَى الْخُرُوجِ

۱۰ کازرونی دلی دو مهر نورزت دو دل فدلی نبوت خوش بود مهر آن فرما
گشت گوشت و پوست فبروت و گفت باید که اندر میان شب چون
روی بحضرت کنی بگوئی ای تو کت لوش چون من هست وی من کم
کس چون تو نیست و گفתי بهت بود ار توئی من الست مکرم فیواد یکی
ردین و گفت باید که پیوسته به تحصیل علوم شرعی مشغول باشی که اهل
۱۰ طریقت و حقیقت را در همه حال از علوم گریز نیست بعد از آن چون
علم آموختی از ریا و سمعت پرهیز کن و هرچه دانی پنهان مکن و پیوسته
در طلب رضاء حق تعالی باش و جهد کن تا آن علم بعمل آوری و اگر
نه چون کالبدی بی روح زینهار و صد زینهار تا بعلم هیچ چیز از حطام
دنیا طلب نکنی و پرهیز از آنکه عمل و علم ترا پیشه بود که بدان جذب
۱۵ کنی و مصطفی صلی الله علیه وسلم فرمود که هرکه بعمل آخرت طلب دنیا
کند آبرویش برود و نامش بنیکی نبرند و نام وی در میان اهل دوزخ
ثبت کند و هرکه بکار دنیا طلب آخرت کند او را در آخرت هیچ نصیب
کم نبود و بعد از علم خواندن هیچ چیز فاضلتر از طلب حلال کردن
نیست در طعام و لباس که عمل حرام خوار قبول نکنند و دعای وی
۲۰ اجابت نکنند و باید که پیوسته در لباس مسکنت باشی و ترک زینت و
تجمل کنی و بدان که عزّ تو در طلب طاعت و بندگی حق تعالی است
و باید که پیوسته قناعت پیش گیری و مصطفی صلی الله علیه وسلم فرمود
که بدترین امت من آن گروهند که تنهای ایشان در نعمت رُسته باشد و
در بند پرورش اعضا باشند و جهد کن که پیوسته صحبت با صالحان و
۲۵ درویشان داری که مصطفی صلی الله علیه وسلم فرمود که حق تعالی

از آنکه شیطان پلیدست و خون پلید پلید در پلید گذرد اما ذکر حق تعالی پاکست و روح پاک پاک در پاک گذرد و گفت کرامت هر کسی آنست که حق تعالی بر دست او براند از خیرات و هر آنکس که بر دست وی چیزی رود از خیرات که بر دست دیگری نرود آن کرامت ویست و پرسیدند که دوست نجاست و پلیدی امر دوست باز میدارد چونست که حق تعالی بند مومن را بگناه آلوده میکند چه سرست درین گفت این از جمله حکمت حق تعالی است که بند گناه کند و توبه کند تا لطف و رحمت حق تعالی آشکارا شود و قدر طاعت بشناسد و چون نشنه و گرسنه شود قدر طعام و شراب بداند و چون رنجور شود قدر صحت و عافیت بداند و گفت عبارت حظّ نفس است و اشارت حظّ روح عبارت از آن بدنست و اشارت از آن روح و پرسیدند که چون رزق مقسومست سوال و طلب از حق تعالی چراست گفت تا عزّ و شرف مؤمن ظاهر شود کما قال لو اعطيتك من غیر مسئله لم یظهر کمال شرفک فأمرتک بالداء لتدعونی فاجیبک و گفت لباس تقوی مرقع است از آنکه از دیدن صاحب مرقع امنی و ذوقی حاصل میشود نقلست که روزی شیخ میگذاشت و مردم زیارت میکردند طفلکان نیز زیارت میکردند گفتند یا شیخ کودکان بی عقل ترا چگونه میشناسند و زیارت می کنند گفت از آنکه در شب این طفلکان در خواهند من بدعای خیر و صلاح ایشان استاده ام و گفت نهایت مجاهد آنست که بپوشند هر جدی که دارند بر آنکس که هیچ جدی ندارد یعنی حق تعالی و غایت آن بذل روحست و گفت ایمان خاص است و اسلام عام است و پرسیدند اگر اصحاب سلاطین و متعلّقان ایشان چیزی بشیخ آورند و گویند از وجه حلالست قبول فرمائی گفت نه از آنکه ایشان ترک صلاح خود کرده اند چون در بند صلاح نبیند چگونه صلاح دیگری نگاهدارند و گفت هر که بغیر از حق تعالی و خدمت وی

من حیث لا یُحْتَسِبُ اللّٰهُمَّ اجْعَلْنَا مِنَ الْمُتَحَيِّينَ فِیْكَ وَمِنَ الْمُتَبَاذِلِیْنَ فِیْكَ
 وَمِنَ الْمُتَزَاوِرِیْنَ فِیْكَ بِحَرَمَتِ نَبِیِّكَ مُحَمَّدٍ الْمُصْطَفٰی صَلَوَاتِ اللّٰهِ وَسَلَامِهِ عَلَیْهِ
 وَانْظُرْ اِلٰی حَوَائِجِیْ كَمَا یَنْظُرُ الْاَرْبَابُ فِی حَوَائِجِ الْعِبِیْدِ وَاِلٰی مَا یَعْمَلُهُ مِنَ
 الذُّنُوْبِ اللّٰهُمَّ اَغْنِنَا بِجَلَالِكَ عَنِ حَرَامِكَ وَبِنُضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ وَبِطَاعَتِكَ
 ۱۰ عَنْ مَعْصِيَتِكَ يَا مَنْ اِذَا دُعِيَ اَجَابَ وَاِذَا سُئِلَ اَعْطٰی هَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ
 رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ اَمْرِنَا رَشَدًا اللّٰهُمَّ اَغْنِنَا عَنِ الْاَطْبَآءِ وَعَنِ الْاَبْرَآءِ
 الْاَمْرَآءِ وَعَنِ الْاَغْنِيَا اللّٰهُمَّ لَا تَجْعَلْنَا بِنِشَاةِ النَّاسِ مَغْرُوْرِيْنَ وَلَا عَنِ
 خِدْمَتِكَ مَهْجُوْرِيْنَ وَلَا عَنِ بَابِكَ مَطْرُوْدِيْنَ وَلَا بِنِعْمَتِكَ مُسْتَدْرَجِيْنَ وَلَا مِنَ
 الذُّبْنِ يَا كَلْبُوْنَ الدُّنْيَا بِالْدِيْنِ وَاَرْحَمُنَا يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ وَصَلَّى اللّٰهُ عَلٰی خَيْرِ
 خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَاٰلِهِ اَجْمَعِيْنَ الطَّيِّبِيْنَ الطَّاهِرِيْنَ وَسَلِّمْ تَسْلِيْمًا دَائِمًا اَبَدًا كَثِيْرًا
 بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ وَكُنْتُ اَللّٰهُ اِبْرَاهِيْمَ خَلِيْلٍ نُو عَلَيْهِ السَّلَامُ اَز
 حَضَرْتُ نُو دَرِ خُوَاسْتُ كِه رَبَّنَا اِنِّيْ اَسْكَنْتُ مِنْ دُرِّيْتِيْ بِيْوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ
 عِنْدَ بَيْتِكَ الْخَمْرَمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوْا الصَّلٰوةَ فَاَجْعَلْ اَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوٰی
 اِلَيْهِمْ وَاَرْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرٰتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُوْنَ وَ دَعَا وِی اَجَابَتْ كَرْدِی
 ۱۵ وَ اَكْرَمِ اِبْرَاهِيْمِ خَلِيْلٍ نَيْسَمِ نُو رَبِّ جَلِيْلٍ هَسْتِيْ مِنْ نَبِزِ دَعَا مِيكَمِ وَ اَز
 نُو دَرِ مِيخُوَامِ اللّٰهُمَّ اَنْ تَجْعَلَ هَذَا الْوَادِیَ الْفَقْرَ وَالْمَكَانَ الْوَعْرَ اَهْلًا عَامِرًا
 بِذِكْرِكَ وَاَوْلِيَاثِكَ مِنْ عِبَادِكَ وَاَصْفِيَآئِكَ وَ اَكْرَمِیْنَ مَكَانَ مَكَانٍ مَكَّةَ نَيْسَمِ
 بَارِیْ اَزِ وَادِی قَفْرِ خَالِی نَيْسَمِ اَزِ خَيْرَانَشِ خَالِی مَكْرَدَانَ وَ اَهْلِ اَبْنِ بَقْعَرَا
 اَبْنِ گَرْدَانَ دَرِ دُنْيَا وَ اٰخِرَتِ وَ اَزِ مَكْرَشِيْطَانَ نِكَاھِدَارِ اللّٰهُمَّ اَجْعَلْ دَعَايِ
 ۲۰ مَرْفُوْعًا وَنَدْوٰی مَسْمُوْعًا وَاَجْعَلْ اَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوٰی اِلَيْهِمْ وَهِيْمَهُمْ وَاَفْئِدَةً
 عَلَیْهِ حَتّٰی یَتَّصِلَ فِیْهِ الْخَيْرٰتِ وَیَدُوْمُ اِقَامَةُ الطَّاعٰتِ وَ كُنْتُ مِنْ چَكُوْنِهِ
 اَزِ حَقِّ نَعَالِیْ نَتْرَسَمِ وَ حَبِيْبِ وَ خَلِيْلِ وَ كَلِمِ صَلَوَاتِ اللّٰهِ عَلَیْهِمْ اَجْمَعِيْنَ
 تَرَسَنَكِ بُوْدَنْدِ وَ رُوْحِ عَلَیْهِ السَّلَامِ تَرَسَنَكِ اسْتِ وَ كُنْتُ اَهْلِ دُنْيَا مَتَاعِ
 دُنْيَا دُوْسْتِ مِيْدَارَنْدِ وَ مِنْ ذِكْرِ خُدَايِ وَ قِرَانِ حُوَانْدَنْ دُوْسْتِ مِيْدَارَمِ
 ۲۵ وَ كُنْتُ دَرِ مَعْنٰی اَبْنِ حَدِيْثِ كِه اِنَّ الشَّیْطَانَ یَجْرٰی بِجَرٰی الدَّمِ كُنْتُ

که شما ندانید که در آن چه آفتست و گفت سخی را سر کیسه گشاده باشد و دستهای وی گشاده و درهای بهشت گشاده بر وی و بخیل را سر کیسه بسته باشد و دست وی از عطا دادن بسته و درهای بهشت بسته بر وی و گفت خداوندنا نعمت‌ها تو بر ما بیشمارست از جمله آن توفیقی دادی تا بزبان ذکر تو می‌کنم و بدل شکر تو می‌گویم و تو خداوند قادر کریم و ما بندگان عاجز مسکین سپاس ترا و شکر ترا و نعمتها همه از فضل تو است و گفت هر که دست دراز کند تا برادری مسلمان را بزند از من نیست و گفت پیش چهار کس دست تپی مروید پیش عیال و بیمار و صوفی و سلطان و گفت چون دست خود بینی که بمخالفت مشغولست و زبان بکذب و غیبت و دیگر جوارح بموافقت هوای نفس الهام و کشف غطا از کجا حاصل شود ترا و گفت حق تعالی عنایت کند علم را و عتاب کند خاص را و تا ما دام که عتاب میکند هنوز محبت باقی است نقلست که چون کسی بخدمت شیخ آمدی تا طریق سلوک سپرد شیخ او را گفتی ای فرزند تصوف کاری سختست گرسنگی باید کشید و برهنگی و خواری و اگر با این همه روی نازه داری اگر سر این همه داری بطریقت در آی و اگر نه بکار خود مشغول باش و گفت پیری گفته است در اخلاص بك ساعت رستگاری جاویدست ولیکن عزیز است و گفت بترسید و با هیچکس بد مکیند که اگر کسی با کسی بدی کند حق تعالی کسی بگمارد تا با وی مکافات آن کند در بدی کما قال الله تعالى إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا و گفت حق تعالی را شرابست در غیب که در سحر اولیاءا بدهد و چون از آن شراب بیاشامند از طعام و شراب مستغنی گردند و گفت دوست خدا هرگز دوست دنیا نبود و دوست دنیا هرگز دوست خدای نبود و شیخ این دعا گفتی اللهم اجعل هذه البقعة عامرة بذكرک و اولیائک و اصنیائک الی الابد و اجعل قوتنا و قوتهم یوماً بیوماً من الحلال

خیزی و وضو سازی و چهار رکعت نماز کنی و اگر نفس مطاوعت نکند دو رکعت بکن و اگر نتوانی چون بیدار شوی بگوی لا اله الا الله محمد رسول الله نقلست که روزی شیری بسته در پیش رباط میگذرانیدند شیخ چون بدید گفت ای شیر تا چه گناه کرده که بدین بند و دام گرفتار شدی پس گفت ای قوم بر حال خود تکیه مکنید که شیطانرا دامهء بسیارست که ما آنرا فی شناسیم بسی شیران طریقت که در دام شیطان گرفتار شده اند اصحاب بگریستند و گفت خداوندا اگر در قیامت با من نیکوئی خواهی کرد مرا بر بالائی بدار و همه دوستان و یاران مرا بمن نمای تا خرم شوند و بفضل و رحمت تو همه با یکدیگر در بهشت شویم و اگر حال بگونه دیگرست مرا برای فرست بدوزخ که کس مرا نه بیند تا دشمنان من شادمانی نکنند و گفت هر آنکس که هوای شهوت بر وی غالب است باید که زن کند تا در فتنه نیفتد که اگر دیوار و زن پیش من یکسان نمودی زن کردهی و گنت من همچو غرفه ام در دریا که گاه گاه امید خلاص میدارم و گاه از خوف هلاک می ترسم و گنت حق تعالی میفرماید ای بنده من از همه عالم اعراض کن و روی بحضرت ما آور که ترا از من در کل حال ناگیرست تا چند از من گریزی و روی از من بگردانی و گنت بدبخت کسی باشد که از دنیا برود و لذت انس و مناجات حق تعالی نچشیده باشد و هرکه این چشید پیوسته سلم سلم میگوید و گنت چگونه نترسد بنده که اورا نفس از يك جانب و شیطان از يك جانب و او در میانه عاجز و گنت هرکه اورا کار دنیا با نظام باشد کار آخرتش بی نظام بود و هرگز هر دو حیووش نیک نبود و گنت هرکه بر سلطان دنیا دلبری کند مالش برود و هرکه با صالحان دلبری کند و مخالفت ایشان ورزد بنیادش برود و ایمانش با خطر باشد و گنت پرهیزید ۲۴ از آنکه فریفته شوید بدانکه مردم شما تقرب کنند و دست شما بوسه دهند

که بیست و چهار هزار گبر و جهود بر دست او مسلمان شدند نقلست که مالدارى از لشكرى بود و بارها شيخ را ميگفت تا چيزى از دنيا قبول كند او نميكرد آخر بشيخ كس فرستاد كه چدين بنده بنام تو آزاد كردم و ثواب آن بتو دادم شيخ گفت مذهب ما نه بنده آزاد كردنست بلكه آزاد بنده كردنست برفق و مدارا و گفت مرد آنست كه بستاند و بدهد و نيم مرد آنست كه بدهد و نستاند و نامرد آنست كه ندهد و نستاند و گفت در خواب ديدم كه ازين مسجد باسماں معراجى پيوسته بودى مردم هم آمدند و بدان معراج باسماں ميشدند و گفت حق تعالى اين بغيرا كرامتى داده است كه هر كه قصد زيارت اين بقعه كند مقصودى ۱۰ كه دارد دينى و دنيائى حق تعالى او را كرامت كند گفت درين روزى چند در دنيا اگر ترا برهنگى و گرسنگى و ذل و فاقه برسد صبر كن كه بزودى بگذرد و بنعيم آخرت رسي و گفتم سه گروه فلاح نيابند بخيلان و ملولان و كاهلان و گفت جهد كنيد كه چون از سابقان نتوانيد بودن باري از دوستان ايشان باشيد المؤء مع من احب و گفتم جهد كن در ۱۵ دنيا تا از غفلت بيدار شوى كه در آخرت پشيمانى سود ندارد و گفت در راه كه روى برادرانرا از خود در پيش دار تا خدا ترا در پيش دارد و گفتم هيچ گناه عظيم تر از آن نيست كه كسى برادر مسلمانرا حنيفر دارد و گفت مومن تا لذات دنيا ترك نكند لذت ذكر حق تعالى نيابد و گفت حق تعالى هر بنده را عطاى داد و مرا حلاوت مناجات داد و هر كسى را ۲۰ انس پييزى داد و مرا انس بخود داد و گفت بار خدایا همه كس ترا ميخوانند و هم طلبند تو كراى و با كيستى پس گفت إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ حق تعالى با آنكس است كه در خلا و ملاز ذكر وى غافل نشود چون فرمان وى بشنود در ادای آن بشتابد و چون ۲۴ نهى بيند از آن باز ايستد و گفت جهد آن كن كه در ميانه شب بر

هرکه پیش ما توبه کند و توبه بشکند و برا در دنیا و آخرت عذاب و عقوبت باشد پس ایشان توبه کردند اتفاق چنان افتاد که توبه بشکندند روزی آنشی می افروخند آنش در ایشان افتاد و هر دو بسوخند نقلست که روزی مرغی بیامد و بر دست شیخ نشست شیخ فرمود که این مرغ چون از من ایمن است بر دست من نشست و همچنین روزی آهوئی بیامد و از میان مردم بگذشت تا بخدمت شیخ رسید شیخ دست مبارک بر سر آهوئی بمالید و گفت قصدا ما کرده است پس خادم را فرمود تا آهو بصحرا برد و رها کرد نقلست که از شیخ بوی خوش آمدی که نه بوی مشک و عود بود هر جا که بگذشتی بوی آن باقی ماندی نقلست که روزی ۱۰ میگفت عجب دارم از آنکس که جامه پاک دارد و آنرا برنگی می کند که در آن شبهت است یعنی رنگ نیل و چون این می فرمود طیلسانی برنگ نیل داشت پس گفت رنگ نیل این طیلسان از نیل حلال است که از برای من از کرمان آورده اند و گفت هرکه حساب خود نکند در خوردن و آشامیدن و پوشیدن حال وی چون حال بهائم باشد و گفت ذکر ۱۵ حق تعالی بدل فراگیر و دنیا را بدست چنان مباش که ذکر را بر زبان گیری و دنیا را بدل و گفت بینائی مومن بنور دل بود از آنکه آخرت غیب است و نور دل غیب و غیب را بغیب توان دید و گفت کترین عقوبت عارف آنست که حلاوت ذکر از وی برآیند و گفت دنیا داران بندگان را بعیب جوارح رد کنند و بظاهر وی ننگند و حق تعالی بندگان را ۲۰ بعیب دل رد کند و باطن وی ننگد و إِذَا رَأَوْهُمْ تُعِيبُكَ أَجْسَامُهُمْ و گفت ای قوم چه بوده است باز گردید از هرچه هست و روی با خداوند خود کنید که شمارا در دنیا و آخرت از وی گزیر نیست و گفت امروز در کازرون بیشتر گبرند و مسلمان اندکند چنانکه ایشان را می ۲۵ توان شمرد اما زود باشد که بیشتر مسلمان باشند و گبر اندک شوند نقلست

طع بود و شیخ بر منبر وعظ می‌کند در میانه سخن فرمود که هر که زیارت ابراهیم کند باید که حسبه لآلها بود و هیچ طع دنیاوی در میان نباشد و هر که بطع و غرض دنیائی پیش او رود هیچ شوائی نخواهد بود پس جزوی از قرآن در دست داشت فرمود که بخی ان خدای که این کلام و بیست که آنچه درین کتاب فرموده است از او امر و نواهی بجای آورده ام قاضی طاهر در آن مجلس حاضر بود در خاطرش بکشدت که شیخ زن نخواستہ است چگونه او هم او امر و نواهی بجای آورده باشد شیخ روی بوی کرد و گفت حق تعالی این یکی از من عنو کرده است و گفت و قها در صحرا عبادت می‌کنم چون در سبحان سبحان ربی الاعلی می‌گویم از رمل و کلوخ آن زمین می شنوم که بموافقت من تسبیح می کند نقلست که جهودی بمسافری شیخ آمد بود و در پس ستون مسجد نشسته و پنهان میداشت شیخ هر روز سفره بوی می فرستاد بعد از مدتی اجازت خواست که برود گفت ای جهود چرا سفر می‌کنی جابت خوش نیست جهود شرم زده شد و گفت ای شیخ چون میدانستی که جنودم این اعزاز و اکرام چرا می‌کردی شیخ فرمود که هیچ سری نیست که به دو نان نه ارزد نقلست که امیر ابو الفضل دیلمی بزیرت شیخ آمد شیخ فرمود که از خمر خوردن توبه کن گفت یا شیخ من ندیم وزیرم فخر الملک مبادا که توبه من شکسته شود شیخ فرمود توبه کن اگر بعد از آن در مجمع ایشان ترا زحمت دهند و فرومانی مرا یاد کن پس توبه کرد و برفت بعد از آن روزی در مجلس خمر خوارگان حاضر بود پیش وزیر الحاح می‌کردند تا خمر خورد پس گفت ای شیخ کجائی در حال گریه در میان دوید و آن آلت خمر بشکست و بریخت و مجلس ایشان بهم برآمد ابو الفضل چون آن کرامات بدید بسیار بگریست وزیر گفت سبب گریه تو چیست حال خود با وزیر بگفت وزیر او را گفت همچنان بر توبه می‌باش و دیگر او را زحمت نداد نقلست که پدری و پسری پیش شیخ آمدند تا توبه کنند شیخ فرمود که

و جامهٔ شیخ از آن بودی و گاه بودی که صوف پوشیدی و بغایت متوزع و متقی بوده است نقلست که در ابتدا اصحاب شیخ از غایت فقر و اضطراب گیاه میخوردند چنانکه سبزی گیاه از زیر پوست ایشان پیدا بودی و جامه پارهای کهنه بر چیدنذی و نمازی کردندی و از آن ستر عورت ساختندی و وفات شیخ در روز یکشنبه ثامن ذیقعد سنه ست و عشرین و اربعه بود عمر شیخ هفتاد و دو سال بوذ و گویند هفتاد و سه قدس الله سره نقلست که دانشمندی در مجلس شیخ حاضر بود چون شیخ از مجلس پرداخت دانشمند بیامد و در دست و پای شیخ افتاد گفت چه بودت گفت بوقتی که مجلس میگفتی در خاطر آمد که علم من ازو زیادست و من قوت بجهد می یابم و بزحمت لقمه بدست می آورم و این شیخ با این همه جاه و قبول و مال بسیار که بر دست او گذر میکند ایا درین چه حکمتست چون این در خاطر من بگذشت در حال تو چشم در قندیل افکندی و گنتی که آب و روغن درین قندیل با یکدیگر مفاخره کردند آب گفت من از تو عزیزتر و فاضلتر و حیات تو و همه چیز من است چرا تو بر سر من نشینی روغن گنت برای آنکه من رنجیاء بسیار دیدم از کشتن و درودن و کوفتن و فشردن که تو ندیدی و با این همه در نفس خود میسوزم و مردمانرا روشنائی میدهم و تو بر مراد خود روی و اگر چیزی در بر تو اندازند فریاد و آشوب کنی بدین سبب بالای تو استاده ام و گنت آنچه من می پوشم برای خدا می پوشم و گنت روزی اندیشه کردم که چرا مشغول بستن صدقات و بدرویشان مقیم و مسافر صرف کردن مرا با ستدن و دادن چکارست مبادا که نصیری رود و در قیامت بعتاب و حساب آن در مانم خواستم که درویشانرا بگویم که تا هر کس باز بوطن خود روند و بعبادت مشغول شوند در خواب شدم مصطفی را صلی الله علیه و سلم دیدم که مرا گفت که یا ابراهیم بستان و بی و مترس نقلست که دو کس بخدمت شیخ آمدند و هر یک را از دنیائی

نان پخته و مویز و انجیر بیاورد و گنت اینرا بدرویشان و مسافران صرف کن چون پدر شیخ آن بدید ترك ملامت کرد و قوی دل شد و گنت چندانکه توانی خدمت خلائی میکن که حق تعالی ترا ضائع نکند نفلسست که چون خواست که عمارت مسجد کند مصطفی را صلی الله علیه و سلم بخواب دید که آمد بود و بنیاد مسجدی نهاد روز دیگر سه صف از مسجد بنیاد کرد مصطفی را صلی الله علیه و سلم در خواب دید که با صحابه آمد بود و مسجدرا فراخت از آن عمارت میفرمود بعد از آن شیخ از آن فراخت کرد نفلسست که چون شیخ عزم حج کرد در بصره جمعی مشایخ حاضر شدند و سفره در میان آوردند گوشت پخته در آن بود شیخ گوشت نخورد ایشان گمان بردند که شیخ گوشت نخورد بعد از آن شیخ گنت چون ایشان چنین گمان بردند گوشت نتوان خورد با نفس گنت چون در میان جمع نمودی که گوشت نخورم چون خالی شوی بنها خواهی خورد و عهد کرد که تا زنده بود گوشت نخورد و خرما نیز نذر کرده بود و نخورد و شکر نیز نذر کرده بود و نخورد وقتی شیخ رنجور بود طیب شکر فرمود ۱۰ چندانکه جهد کردند نخورد و هرگز از جوی خورشید مجوسی که حاکم کازرون بود آب نخورد نفلسست که شیخ وصیت کرده بود مریدانرا که هرگز هیچ چیز تنها نخورید نفلسست که مریدی اجازت خواست که خوبشانرا پرسشی کند شیخ اورا اجازت نداد پس اتفاق چنان افتاد که برفت و خوبشان تباهاه پخته بودند وی نیز بموافقت ایشان لقمه چند بخورد چون خدمت شیخ آمد اتفاقاً اورا با درویشی مناظره افتاد و جرم بطرف وی شد و جامها که پوشیده بود بغرامت بدرویشان داد و برهنه ماند شیخ چون اورا بدید گنت تباهاه بود که کار تو تباهاه بکرد نفلسست که بجهت قوت شیخ قدری غله از قدس آورده بودند و آنرا تخم ساخته و در زمینهای مباح بکشتندی و بقدر حاجت قوت شیخ از آن بودی و در جامه نیز احتیاطی تمام کرده و تخم آن از حلال حاصل کرده و هر سال زرع کردند ۲۰

روا گرداند نقلست که آن شب که شیخ بوجود آمده بود از آن خانه نوری دیدند چون عمودی که به آسمان پیوسته بود و شاخها داشت و بهر اطراف شاخی از آن نور میرفت و پدر و مادر شیخ مسلمان بودند اما جدش کبر بود نقلست که در طفلی پدر شیخ را پیش معلم فرستاد تا قرآن آموزد و جدش مانع میشد و میگفت صنعتی آموختن او را اولیتر باشد که بغایت درویش بودند و شیخ میخواست تا قرآن آموزد شیخ با پدر و مادر و جد ماجراها کرد تا راضی شدند و شیخ در تحصیل علم چنان حریص بود که پیش از همه کودکان حاضر میشد تا بر همه سابق آمد و گفت هر که در طفلی و جوانی مطیع حق تعالی باشد و در پیری همچنان مطیع باطن او بنور معرفت منور باشد و ینابیع حکمت از دل او بر زبان او روان باشد و هر که در طفلی و جوانی عصیان کند و در پیری توبه کند اورا مطیع خوانند اما کمال شایستگی حکمت او را دبر دست دهد و کثر و گفت در ابتدا که تحصیل علم میکردم خواستم تا طریقت از شیخی بگیرم و خدمت و طریق آن شیخ را ملازم باشم دو رکعتی استخاره کردم و سر بسجده نهادم و گفتم خدایا مرا آگاه گردان از سه شیخ یکی عبد الله خفیف و حارث محاسبی و ابو عمرو بن علی رحمهم الله که رجوع بکدام شیخ کنم و در خواب شدم چنان دیدم که شخصی بیامد و اشتری با وی بود و حمل آن خرورای کتاب و مرا گفت این کتابها از آن شیخ ابی عبد الله خفیف است و تمام با این اشتر از بهر تو فرستاده است چون بیدار شدم دانستم که حواله بخدمت ویست بعد از آن شیخ حسین آگار رحمه الله بیامد و کتابهای شیخ ابی عبد الله پیش شیخ آورد بنین زیادت شد و طریقت او برگزیدم و متابعت او اختیار کردم نقلست که پدرش گفت تو درویشی و استطاعت آن نداری که هر مسافر که برسد او را مهمان کنی میداد که درین کار عاجز شوی شیخ هیچ نگفت تا در ماه رمضان جماعتی مسافران برسیدند و هیچ موجود نبود و شام نزدیک ناگاه یکی در آمد و ده خروار

کند اندر چیزی از حقیقت شواهد کشف براهین اورا تکذیب کند و گفت
 نشستن باندیشه و تفکر در حال مشاهده یکساعت بهتر است از هزار حج
 مقبول و گفت چنین نشستن بهتر از هزار سفر و گفت بعضی را برسیدم
 که زهد چیست گفت ترك آنج در آنی بدانك در آنی ازو برسیدند از
 ملامتی نعره بزد و گفت اگر درین روزگار بیغامبری بودی از ایشان
 بودی و گفت سماع را نشنگی دام باید و شوق دام که هر چند بیش خورد
 و پرا نشنکی بیش بود و گفت حکم سماعی را کجوں قاری خاموش شود
 آن منقطع گردد و سماع باید که بسمع متصل باشد بیوسته چنانک هرگز
 نگردد و گفت صوفی آنست که جون از آفات فانی گشت دیگر بسر آن
 نشود و جون روء فرا حق آورد از حق نیفتند و حادثه را درو اثر نباشد
 و گفت صوفی آنست که او موجود نباشد بعد از عدم خویش و معدوم
 نگردد بعد از وجود خویش و گفت صوفی آنست که وجد او وجود
 اوست و صفات او محاب او یعنی مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ و گفت
 تصوف صفاء دلست از مخالفات و گفت تا ما دام کی کون موجود بود
 ۱۰ تفرقه موجود بود بس جون کون غایب گشت حق ظاهر شد و این حقیقت
 جمع بود که جز حق نبیند و جز ازو سخن نگوید رحمة الله علیه،

ذکر شیخ ابو اسحاق شهریار کازرونی

آن متقی مشهور آن منتهی مذکور آن شیخ عالم اخلاص آن محرم حرم خاص
 آن مشتاق بی اختیار ابو اسحق شهریار رحمة الله علیه یگانه عهد بود و
 ۲۰ نفسی مؤثر داشت و سخنی جانگیر و صدقی بغایت و سوزی بی نهایت و
 در ورع کمالی داشت و در طریقت دورین و تیزفراست بود و از کازرون
 بود و صحبت مشایخ بسیار یافته بود و تربت شیخ تراک اکبر میگویند
 ۲۲ از آنکه هرچه از حضرت وی طلبند حق تعالی بفضل خود آن مقصود

باز گشت و بغداد باز آمد چون بدر خائفه رسید دربان گفت همین
 زودتر باش که امروز شیخ هفت نوبت بیرون آمد است بطلب تو بی قرار
 شیخ ابو الحسن چون آواز او بشنید بیرون آمد و او را در بر گرفت
 و گفت یا احمد و لدی و قُرّة عینی احمد از شادی لَبِیک بزد و روی
 ۱۰ در بادیه نهاد تا حَجّی دیگر بکند چون بحرم رسید پیران حرم بیش احمد
 باز آمدند و گفتند یا وَلَدَاهُ و قُرّة عیناه جرمش همه این بود که یک
 حدیث کرده بود و امروز همه بر در دکانها طامات می گویند نقلست که
 گنت سحرگانی نماز گزاردم و مناجات کردم و گنتم الهی راضی هستی که
 من از تو راضی ام ندا آمد که ای کذاب که اگر تو از ما راضی بودی
 ۱۱ رضاء ما طلب نکردی و گنت مردمان گویند حُصْری بتوفائی نگرید مرا
 دردهاست از حال جوانی باز که اگر از یک رکعت دست بدارم با من
 عتاب کند و گنت نظر کردم در ذلّ هر صاحب ذلّی دَمّ بر جمله زیادت
 آمد در آخر نگاه کردم در عزّ هر صاحب عزّی عزّ من بر عزّ همه زیادت
 آمد بس این آیت بر خواند من کَانَ بَرِيْدُ الْعِزَّةِ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيْعًا و گنت
 ۱۲ اصول ما در توحید پنج چیز است رفع حدث و اثبات قدم و هجر وطن
 و منارقت اخوان و نسیان آنج آموخته و آنج نی دانی یعنی فراموش آنج
 دانند و ندانند و گنت بکنارید مرا بیلای من نه شما از فرزندان آدمید
 آنک بیافرید حق تعالی او را بر تخصیص خلقت و بجائی بی واسطه غیر
 او را زنده کرد و ملائکه بفرمود تا او را سجد کردند بس بفرمانی که او را
 ۲۰ فرمود در آن مخالف شد چون اوّل خُم دُرْدی بود آخرش چگونه
 خواهد بود یعنی چون آدم را بخود باز گذارند با همه مخالفت باشند و چون
 عتاب حق در رسد همه محبت باشد و گنت با تیغ انکار هر چه اسم و رسم
 بدان رسد بر نداری و ساحت دل را از هر چه معلول و معلوم است
 ۲۱ خالی نکردانی بنایع حکمت از فعد دل تو بظهور نیاید و گنت هر که دعوی

شدند کسی خلیفه را گفت آن مرد که دست می زند و بای می کوبد اینست خلیفه عنان باز کشید حُصری را گفت چه مذهب داری گفت مذهب بو حنیفه داشتم مذهب شافعی باز آمدم و اکنون خود بجزی مشغولم که از هیچ مذهبم خبر نیست گفت آن چیست گفت صوفی گفتم صوفی چه باشد گفت آنک از دو جهان بدون او هیچ چیز نیارمزد و نیاساید گفت آنکه دیگر گفت آنک کار خویش بدو باز گذارد که خداوند اوست تا خود بقضاء خویش تولی می کند گفت دیگر حُصری گفت فَمَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ چون حق را یافتند بجزی دیگر ننگرند خلیفه گفت ایشانرا مجنبانید که ایشان قوی بزرگ اند که حق تعالی را نیابت کار ایشان دارند نقلست که احمد نصر شصت موقف ایستاده بود بیشتر احرام از خراسان بسته بود یکبار در حرم حدیثی بکرد پیران حرم او را از حرم بیرون کردند گفتند دوپست و هشتاد پیر در حرم بودند تو سخن گویی اندر آن ساعت بو الحسن از خانه بیرون آمد و دربانرا گفت آن جوان خراسانی که هر سال اینجا آمدی اگر این بار بیاید نگر تا راهش ندهی ۱۰ چون احمد بیغداد آمد بر حکم آن گستاخی بدر خانه شیخ شد دربان گفت فلان وقت شیخ بیرون آمد و گفت که او را مگذارید و راست همان وقت بود که از حرمش بیرون کرده بودند احمد نصر بیفتاد و بیهوش شد و چند روز هم آنجا افتاده می بود آخر روزی شیخ بو الحسن بیرون آمد و رو بدو کرد و گفت یا احمد آن ترک ادبرا که بر تو رفته است باید که ۲۰ بر خیزی و بروم شوی و یکسال آنجا خوک بانی کنی و جایگاهی بوده است مسلمانانرا در طرسوس کفار آنرا گرفته اند و پیران کرده بس آنجا برو و بروز خوک بانی می کن و بشب بدان جایگاه می شو و تا روز نماز می کن و نگر تا یک ساعت نخستی تا بود که دهاء عزیزان ترا قبول کنند مرد کار افتاده بود بر خاست و بروم شد و جامه ناز بر کشید و کمر نیاز بر ۲۵ میان جان بست و تا یک سال خوک بانی کرد چنانک فرموده بود بس

گفت بهرج بدید آید در نفس متابعت آن کنی و گفت بنده خالی نیست از چهار نفس یا نعمتی که آن موجب شکر بود یا ممتی که موجب ذکر بود یا محنتی که موجب صبر بود یا زلتی که موجب استغفار بود و گفت هر چیز را واعظیست و واعظ دل حیاست و فاضلترین کج مؤمن حیاست . از حق و برسیندند از وجد در سماع گفت مکاشفت اسرار است بمشاهدۀ محبوب و گفت طریقت میان صفت و موصوف است هرکه نظر کند بصفت محبوب بود و هرکه نظر کند بموصوف ظنر یابد و گفت قبض اول اسبابست فنارا و بسط اول اسبابست بقارا و گفت مرید آن بود که هیچ نخواهد خود را جز آنک حق تعالی او را خواسته باشد و مرد آن بود که هیچ نخواهد از کونین بجز از حق تعالی و گفت تنگترین زندانها هم نشینی با نااهل است و جون وقت وفاتش رسید خواهرش گوید سر بر کنار من داشت چشم باز کرد و گفت درهء آسمانها گشاده است و بهشت راسته و بر ما جلوه می کنند که بابا علی ما ترا بجای رسانیدیم که هرگز در خاطر تو نگذشته است و حوران نثارها می کنند و اشتیاق می نمایند ۱۰ و این دل ما می گوید بحتک لا أنظرُ لِغَیْرِکَ عَمْرٍی دراز در انتظار کاری بسر بردیم برگ آن نیست که باز گردیم بر شوقی والسلام .

ذکر شیخ ابو الحسن حُصْرِی رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ

آن عالم ربانی آن حاکم حکم روحانی آن قدمه قافله عصمت آن نقطه دایره حکمت آن محرم صاحب سرّی شیخ ابو الحسن حُصْرِی رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ شیخ ۲۰ عراق بود و لسان وقت و حالی تمام داشت و عبارتی رفیع بصری بود و بیغداد نشستی و صحبت با شبلی داشتی و معبر عظیم بودی و در بغداد باصحاب خود سماع کردی در بیش خلیفه او را غمز کردند که قوی بهم در شه اند و سرود می گویند و بای می گویند و حالت می کنند و در سماع ۲۱ می نشینند مگر روزی خلیفه بر نشسته بود در صحرا و حُصْرِی باصحاب

جمله بدوات فانی از وی شوند از خویش یا چگونه ازو غایب شوند
 اشیا که جمله ازو و صنات او ظهوری گیرند سبحان آنک اورا نه چیزی
 حاضر تواند آمد و نه ازو غایب تواند شد و گنت حق تعالی دوست
 دارد اهل همت را از براء این اهل همت اورا دوست دارند و گنت
 ۵ ما درین کار بجای رسیده ام چون تیزی شمشیر اگر هیچ گونه بچیم بدوزخ
 در افتیم و گنت اگر دینار او از ما زایل شود اسم عبودیه از ما ساقط
 گردد یعنی زنه نمانیم و گنت کمترین نفسی که آن نفس از اضطرار بود
 آنرا نهایتی نبود و گنت جنانک خداوند تعالی فریضه کرد بر انبیا ظاهر
 کردن معجزات و براهین همچنان فریضه کرد بر اولیا بنهان کردن احوال
 ۱۰ و مقامات تا چشم اغیار بر آن نیفتند و کس آنرا نبیند و نداند و گنت
 هرکرا در راه توحید نظر افتد بر نهاد خود آن توحید اورا از آتش
 برهاند و گنت چون دل خالی گردد از جب و راست و نفس از جب
 و راست و روح از جب و راست از دل حکمت بدید آید و از نفس
 خدمت و از روح مکاشفت و بعد ازین سه چیز دیدن صنایع او و
 ۱۵ مطالعه سرایر او و معامله حقایق او و گنت علامت این چه گنتم چه
 بود آنک ننگری از جب و راست و برسیند از سماع گنت من راضیم
 بدانک از سماع سر بسر خلاص یام گفتند جگویی در کسی که از سماع
 ملاهی چیزی بشنود گوید مرا حلاست که بدرجه رسیدم که خلاف احوال
 در من اثر نکند گنت آری رسیده است و لیکن بدوزخ برسیند از حسد
 ۲۰ گنت من درین مقام نبوده ام جواب نتوانم داد و اما گفته اند الحاسدُ
جَادِدٌ لِأَنَّهُ لَا يَرْضَى بِقِضَاءِ الْوَاحِدِ و گنت آفت از سه بیماری زاید اول
 بیماری طبیعت دوم بیماری ملازمت عادت سیم بیماری فساد صحبت گفتند
 ای شیخ بیماری طبیعت چیست گنت حرام خوردن گفتند ملازمت عادت
 ۲۴ چیست گنت بجرام نگرستن و غیبت شنیدن گفتند فساد صحبت چیست

بمشاورت نه و گفتم وقتی درویشی بر ما آمد و بمرد او را دفن کردم بس
 خواستم که روی او باز کنم و بر خالک نهیم تا خدای تعالی بر غریبی او
 رحمت کند چشم باز کرد و گفتم مرا ذلیل می کنی بس از آنک ما را
 عزیز کرده است گفتم یا سیدی بس از مرگ زندگانی گفتم آری من زنده
 و محبان خدا زنده باشم ترا ای روزباری فردا یاری دهم نقلست که گفتم
 یکجند گاهی من ببلاء و سواس مبتلا بودم در طهارت روزی بدریا بازده
 بار فرو شدم و تا وقت فرو شدن آفتاب آنجا ماندم که وضو درست
 نمی یافتم در میانه رنجیدم دل گشتم گفتم خدایا العافیة هانتی آواز داد از
 دریا که العافیة فی العلم ازو برسیدند که صوفی کیست گفتم صوفی آنست
 ۱۰ که صوف بوشد بر صفا و بچشانند نفس را طعم چنا و بیندازد دنیا از بس
 قفا و سلوک کند بر طریق مصطفی و گفتم صوفی که از پنج روزه گرسنگی
 بنالذ او را ببازار فرستید و کسب فرمایند و گفتم تصوف صفوت قربست
 بعد از کدورت بعد و گفتم تصوف معتکف بودنت بر در دوست و
 آستانه بالین کردن اگرچه می رانندت و گفتم تصوف عطاء احرارست
 ۱۰ و گفتم خوف و رجا دو بال مردند مانند مرغ چون هر دو بایستند مرغ
 بایستد و چون یکی بنقصان آید دیگر ناقص شود و چون هر دو نماند
 مرد در حدّ شرك بود و گفتم حقیقت خوف آنست که با خدای از غیر
 از خدای نترسی و گفتم محبت آن بود که خویشرا جمله بمحبوب خویش
 بخشی و ترا هیچ باز نماند از تو و برسیدند از توحید گفتم استقامت دلست
 ۲۰ باثبات با مفارقت تعطیل و انکار و گفتم نافع تر یقینی آن بود که حقرا
 در چشم تو عظیم گرداند و ما دون حقرا خورد گرداند و خوف و رجا
 در دل تو ثابت کند و گفتم جمع سرّ توحید است و تفرقه زبان توحید
 و گفتم آنچه بر ظاهر می گرداند از نعمتها دلیل است بر آنچه در باطن
 ۲۴ می دارد از کرامتها بی نهایت و گفتم چگونه اشیا بدو حاضر آیند و

و گنت بندۀ خاص باش خذایرا تا از اغیار نگردی و گنت سعی احرار از بهر نفس خویش نبوذ بل که براء برادران بوذ و گنت شریف همت باش که بهمت شریف بمقام مردان توان رسید نه بمجاهدات و گنت لذت معامله نیابند با لذت نفس از جهت آنک اهل حقایق خودرا دور کرده اند از اهل علایق و قطع کرده اند آن علایق که ایشانرا قاطع است از حق بیش از آنک آن علایق بریشان راه بریند گردانند و گنت هرکه جهد نکند در معرفت خویش قبول نکنند خدمت او و گنت روح صلاح بهرکه رسد لازم گیرد مطالبۀ نفس بصدق در جمله احوال و هرکه روح معرفت بوی رسد او بشناسد موارد و مصادر کارها و هرکه روح مشاهده ۱۰ بدو رسد مکرم گردد بعلم لدنی نقلست که او دعایی داشت آزموده وقتی اورا نگینی در دجله افتاد آن دعا بر خواند حالی نگاه کرد نگین در میان کتاب باز یافت شیخ ابو نصر سراج گوید آن دعا این بوذ یا جامع الناس لیوم لا ربّ فیہ اجمع ضالّی جون وفانش نزدیک آمد ببغداد بوذ و خاک بشویریه است آنجا که سری سقطی و جنید رحمة الله علیه،

ذکر شیخ علی روزباری رحمة الله علیه

۱۵

آن رنج کشینۀ مجاهد آن کنج گرینۀ مشاهده آن بحر حلم و دوست داری شیخ علی روزباری رحمة الله علیه واسعة از کاملان اهل طریقت بوذ و از اهل فتوت و ظرفترین بیران و عالمترین ایشان بعلم حقیقت و در معامله و ریاضت و کرامت و فراست بزرگوار بوذ و اهل بغداد جمله ۲۰ حضرت اورا خاضع بوذند و جنید قایل فضل او بوذ و بهمه نوعی بصواب بوذ و در حقایق زفانی بلیغ داشت و در مصر مقیم بوذی و صحبت جنید و نوری و ابن جلا یافته و اورا کلماتی بلیغ و اشاراتی عالی است نقلست که جوانی مدتی بر او بوذ جون باز بی گشت گنت شیخ چیزی ۲۴ بگوید گنت ای جوانمرد اجتماع این قوم بوعده نبوذ و براگدن ایشان

باشند بس گفت شیخا بروم گفتم امشب اینجا بپاش گفتم مهی دارم
 گفتم تو دانی بخانه آمد و آن طعام مرغ در تنور نهاد بس دیگر روز
 کینزک را گفتم آن طعام بیار کینزک آن طعامرا از تنور بر آورد و در راه
 که بی آمد بایش بر سنگ افتاد و تابه بر زمین افتاد و بشکست و طعام
 ۵ بر بخت مرغ بر راه گذر بینتاد حمزه گفتم باز رو و آن مرغ بیار تا بشوم
 و بکار برم درین بوزند که ناگاه سگی از در درآمد و مرغرا برد گفتم
 اکنون چون این همه از دست بشد باری بر خیزم و صحبت شیخ از دست
 ندم و بنزدیک شیخ آمد شیخرا چون چشم برو افتاد گفتم هر که گوشت باره
 دل مشایخ گوش ندارد گوشت او بسگ دهند حمزه بشیمان شد و توبه
 ۱۰ کرد نقلست که یک روز بیغامبر را علیه السلام بخواب دید گفتم تصوف
 چیست گفتم ترك دعوی و بنهان داشتن معنی و ازو برسیندند که تصوف
 چیست گفتم حالتی که درو ظاهر شود عین ربوبیت و مضمحل گردد عین
 عبودیت و گفتم تصوف طرح نفس است در عبودیت و بیرون آمدن از
 بشریت و نظر کردن بخذاء تعالی بکلیت و ازو برسیندند از تلویح فقر
 ۱۵ گفتم تلویح ایشان تلویحی براء زیادتى از مهر آنک هرکرا تلویح نمود
 زیادتى نمود و گفتم چون درویش را بینی که بسی خورد بدانک او از
 سه چیز خالی نبود یا وقتی که برو گذشته است و نه در آن وقت جنان
 بوده است که باید یا بعد ازین خواهد بود جنانک نه بر جاده بود یا
 در حال موافقتى ندارد او را برسیندند از توکل گفتم توکل آنست که اگر
 ۲۰ چیزی بود و اگر نبود دل در هر دو حالت یکسان بود بل که اگر نبود
 طرب درو بود و اگر بود طرب درو نبود بل که توکل استقامت است
 با خذاء تعالی در هر دو حالت و گفتم خیر دنیا و آخرت در صبر
 یکساعت است و گفتم فتوت حقیر داشتن نفس است و بزرگ داشتن
 ۲۴ حرمت مسلمانان و گفتم عقل آنست که ترا دور کند از مواضع هلاک

بجاء میارید مگر آنک خالص بود و بهیچ خالص قیام نمایند مگر آن بهوائفت
 سنت بود و گنت مرد جنان باید که ازین چهار خصلت غافل نماند
 یکی صدق قول دوم صدق عمل سوم صدق مودت چهارم صدق امانت
 و گنت علم حیوة دلست و نور چشم از ظلمت جهل و گنت آفت آفت
 است اشتغال دنیا چون بکسی روه نهد و آفتست حسرتهای دنیا چون
 روه از کسی بگرداند و عاقل آنست که هرگز فرو نیاید بجزی کی چون
 روه بدو نهد هم مشغولی بود و چون از کسی روی باز گرداند هم حسرت
 بود و گنت وای کسی که بفروخته باشد هم چیزها بهیچ چیز و خریدن
 باشد بهیچ چیز هم چیزها و گنت روزگاری در آید که زندگانی درو خوش
 نباشد هیچ مؤمن را مگر خویشتن را بر فترک منافعی نبندد نعوذ بالله من
 شر ذلك،

ذکر شیخ جعفر خلدی رحمة الله علیه

آن صاحب همت آن ثابت امت آن کوه حلم آن بحر علم آن دولت باز ازلی
 و ابدی شیخ جعفر خلدی رحمة الله علیه عالم زمانه بود و در علم طریقت
 ۱۰ یگانه بود و از کبراء اصحاب جنید بود و از قدماء ایشان و در انواع
 علوم متبحر و در اصناف حقایق متعین و اورا کلماتی عالی است حواله آن
 با کسی دیگر کرد وقتی ی گنت صد و سی و اند دیوان اهل تصوف
 نزدیک من است گفتند از کتب محمد ترمذی هیچ هست ترا گنت نه که
 اورا از شمار صوفیان ندانم که او آرایش مشایخ بود و مقبول بود نقلست
 ۲۰ که شصت حج بکرده بود مریدی داشت اورا حمزه علوی گفتند شبی
 حمزه قصد کرد که بجانه شیخ روز گنت امشب اینجا باش مگر حمزه
 طعمای بمرغ در تنور خواست نهاد تا فرزندانش بخورند گنت اگر امشب
 اینجا باشم فردا نماز بامداد اینجا بیاید کرد و بیاید بود تا نماز بامداد و
 ۲۴ جاشتگاه با شیخ بگذارم و دبر شود و طفلان گرسنه بمانند و در بند من

خون بر روه او فرو دوید اصحاب شاذ شدند و گفتند فردا بحاکم شهر
 روز و شرّ او را دفع کند که بنزدیک امیر شیخ مقبول القول است و ما
 از زحمت او باز رهیم شیخ خدمتگاری را بخواند و گفت در آن بوستان برو
 و جوی باز کن و بیاور جون خادم جوب بیاورد گفت اکنون ببر و
 ۵ بکمترباز ده و بگو این کموترا را بدین جوب بر انگیز نقلست که گفت
 روزی جنازه دیدم سه مرد و زنی بر گرفته بودند و می بردند آن سوء
 جنازه که زن داشت من بر گرفتم و بگورستان بردم و نماز کردم و دفن
 کردم گفتم شمارا هیچ همسایه دیگر نبود که یارمندی کردی گفتند بود ولیکن
 این را حقیر داشتندی گفتم او کاری کردی گفتند مخنث بود مرا بر وی
 ۱۰ رحمت آمد شب را بخواب دیدم که یکی پیامد و روه او چون ماه شب
 چهارده لباسی فاخر پوشید و نسیم هی کرد گفتم تو کیستی گفت آن مخنثم
 که بر من نماز کردی و دفن کردی خذاء تعالی بر من رحمت کرد در
 آنج مردمان مرا حقیر داشتند و سخن اوست که گفت کسی که جمله علوم
 جمع کند و با جمله طوایف صحبت دارد هرگز بجایگاه مردان نرسد مگر
 ۱۵ ریاضت یافته باشد بفرمان شیخی یا امامی یا مؤدبى ناصح که هرکرا ادب
 فرمایند نباشد که او را از هرج مذموم بود نهی کند و امامی فرا گرفته
 نباشد که عیوب اعمال او بدو نموده باشد و رعونات نفس او در چشم
 او می نهاده در هیچ معامله اقتدا بدو روا نباشد و گفت طمع مدار راستی
 از آنک راستش نکرده باشند و امید مدار ادب از کسی که ادبش نداده
 ۲۰ باشند و گفت هرکه با بزرگان صحبت دارد نه از طریق حرمت محروم
 ماند از فواید ایشان و از برکات ایشان و از انواری که ایشانرا بود هیچ
 برو بدید نیاید و گفت فروع صحیح نخیزد مگر از اصل صحیح بس هرکه
 خواهد که افعال او صحیح بود و بر جاده سنت بود گو نخست در دل
 اخلاص درست کن که درستی اعمال ظاهر از درستی اعمال باطن خیزد
 ۲۵ و گفت هیچ کار مکنید براء خدای مگر آنک صواب بود و هیچ صواب را

جهد می کنم و می گویم با این سکان بر نمی آیم تا باری در آشیایان
 نیفتند و او را برسیندند از ایمان گنت جهل سال در گبرگی ببايد گذاشت
 تا مرد با ایمان رسد گنتند ایها الشیخ معنی این چه بود گنت آنک تا
 بیغامبران را علیهم السلام جهل سال نبوذ ایشانرا وحی نیامد نه آن که
 ایشانرا در آن ساعت ایمان نبوذ نعوذ بالله لیکن آن کمال نبوذ باوّل که
 بعد از نبوّت ایشانرا حاصل شد اما که تو صاحب نفس اماره باشی و
 نفس گبرست بحکم حدیث تا از گبرگی نفس خلاص نیایی با ایمان حقیقی نرسی
 گنتند هیچ کس از مقام محمد علیه السلام بگذشت گنت خود هیچ کس بمقام
 محمد نرسید که هر که دعوی کند که کسی از مقام او بگذشت یا بگذرد زندیق
 ۱۰ بود کی نهایت درجه اولیا بدایت درجه انبیاست گنتند کذام طعام مشتهی تر
 گنت لقمه از ذکر خذاء تعالی که بدست بقین از مایه معرفت بر گیری
 در حالتی که نیکوگان باشی بخذای در وقت وفات گنتند مارا وصیتی کن
 گنت ارادت خذاء تعالی در خویشتن نگاه دارید دیگری وصیت خواست
 گنت باس اوقات و انفاس خویشرا نگاه دار رحمة الله علیه،

ذکر شیخ ابو علی ثقفی رحمة الله علیه

۱۵

آن برورده اسرار آن خو کرده انوار آن مفتی تقوی آن مهدی معنی آن
 ولی صفی شیخ وقت بو علی ثقفی رحمة الله علیه امام وقت بود و عزیز
 روزگار و صحبت بو حفص و حمدون یافته و در نشابور تصوّف ازو آشکارا
 شد در علوم شرعی کمال داشت و در هر فنی مقدم بود و دست از همه
 ۲۰ بداشت و بعلم اهل تصوّف مشغول شد و در میان صوفیان در سخن آمد
 و بیانی نیکو داشت و خلقی عظیم جنانک نقلست هسایه داشت کبوتر باز
 و همه روز او را از آن زحمتی عظیم بودی که کبوترانش بر بام سرای
 نشستندی و او سنگ انداختی روزی شیخ نشسته بود و قران می خواند
 ۲۴ هسایه سنگی در کبوتر انداخت سنگ بر بیشانی شیخ آمد و بشکست و

در یافت عذاب بدو فرو آمد و گنت بلندترین مقام خوف آن بود که
 ترسد که خدی درو نکرد خشکین و اورا بنمت گرفتار کند و ازو اعراض
 نماید و گنت حقیقت خوف در وقت مرگ ظاهر شود و گنت علامت
 صادق آن بود کی بتن با برادران بیوسته بود و بدل تنها با خدای
 ۱۰ و گنت خلق عظیم آنست که با هیچ کس خصومت نکنند و کس را با او
 خصومت نباشد از فوت معرفت و گنت فرع اکبر براء قطیعت بود که
 ندا کنند که ای اهل بهشت خُلوذْ وَلَا مَوْتْ و ای اهل دوزخ خُلوذْ وَلَا
 مَوْتْ بس گویند اِخْسَا فِیْهَا وَلَا تُكَلِّبُوْنَ و گنت شرمکین که عرق از
 وی می ریزد آن زیادتی بود که درو بود و گنت اختیار برآنچ در ازل
 رفت بهتر از معارضه وقت و گنت آن خلت که بدو نیکویها تمام شود و
 بنابودن او همه نیکویها زشت بود استقامت است که ترا فرا ستاند از آنچ
 نصیب نفس است و گشاده گرداند بدانچ نصیب تو خواهد بود و گنت
 فراست تو روشنایی بود که اندر دها بدرفشند و معرفتی بود مکین اندر
 اسرار که اورا از غیب بغیب می برد تا چیزها ببیند از آنجا که حق تعالی
 ۱۵ بدو نماید تا از ضمیر خلق سخن می گویند و گنت این قوم را اشارت بود
 بس حرکات اکنون مانده است جز حسرات و گنت بی ادبی خویشتر را
 اخلاص نام کرده اند و شرهرا انبساط و دون همتی را جلدی همه از راه
 برگشته اند و بر راه مذموم می روند زندگانی در مشاهده ایشان ناخوشی
 بود و نقصان رُوح اگر سخن گویند بخشم گویند و اگر خطاب کنند تکبر
 ۲۰ کنند و نفس ایشان خبر می دهد از ضمیر ایشان و شره ایشان در
 خوردن منادی می کند از آنچ در سر ایشان است قَاتِلَهُمْ اللهُ اَنّیْ یُؤْفَکُوْنَ
 و گنت ما مبتلا شدیم بروزگاری که نیست درو آداب اسلام و نه نیز
 اخلاق جاهلیت و نه احکام خذو ندان مروّت و گنت جوالی فرا گرفتند
 ۲۴ و بُرُسْک بگردند و باره فریشته با آن سگ در جوال کردند هر چند

کار فرماید که محبوب گردید از لذت رؤیت و از حقیقت آنج مطالعه کنید یعنی جون از رضا لذت یافت از شهود حق باز ماند و گفت نگر تا بلذت طاعت و حلاوت عبادت او غره نشوی که آن زهر قاتل است و گفت شاذ بوزن بکرامات از غرور و جهلست و لذت یافتن با اتصال نوعی است از غفلت و گفت مباشید از آن قوم که انعام اورا مقابلت کنند بطاعات و لیکن فرزند ازل باشید نه فرزند عمل و گفت عمل بمحرکات دل شریفترست از عمل بمحرکات جوارح که اگر فعلا بنزدیک حق قیمتی بودی جهل سال بیغامبر علیه السلام خالی نماندی از آن نه گویم عمل مکن لیکن تو با عمل مباش و گفت هرکه از قسمت یاز آرد از آنج اورا در ازل رفته از سوال و دعا فارغ آید و گفت من بذآن مومنم که حق تعالی از من دانست از آنک بر آن دانسته که من دائم مرا اعتماد نیست و گفت بده گوید الله اکبر یعنی خدای از آن بزرگتر است که با وی ازین فعل توان بیوستن یا بترك این فعل ازو توان بریدن از بهر آنک بیوستن و بریدن با وی بمحرکات نیست لیکن بقضاء سابق ازلیست ۱۰ و گفت جنانک طفل از رحم بیرون آید فردا دولت مرد و محبت ارباب او ازو بیرون آید و گفت مردم بر سه طبقه اند طبقه اول آن قومند که خدا بریشان منت نهاد بانوار هدایت بس ایشان معصومند از کفر و شرك و نفاق و طبقه دوم آن قوم اند که خدا بر ایشان منت نهاد بانوار عنايت بس ایشان معصومند از صغایر و کبایر و طبقه سوم آن قوم اند ۲۰ که خدا بریشان منت نهاد بکفایت بس ایشان معصومند از خواطر فاسد و از حركات اهل غفلت و گفت حقیر داشتن فقر و سرعت غضب و حب منزلت از دین نفس است و این خلع عبودیه بود و کوشیدن بالوهیت و گفت هرکه بشناخت اورا غایب شد و هرکه شرق شد در بحر شوق او بگذاخت و هرکه عمل کرد لوجه الله ثواب رسید و هرگز سخط

بر خیزد از حرکت و سکون خویش که هرگاه که این دو صفت از مرد
 ساقط شود بحق عبودیت رسید و گفت توبه قبول آنست که مقبول بوده
 باشد بیش از گناه و گفت خوف و رجا دو قهارند که از بی ادبی باز
 دارند و گفت توبه نصوح آن بود که بر صاحب او اثر معصیت بنهان
 و آشکارا نماند و هرکرا توبه نصوح بود بامداد و شبانگاه او از هر گونه
 که بود باک ندارد و گفت تقوی آن بود که از نفوی خویش متقی باشد
 و گفت اهل زهد که تکبر کنند بر ابناء دنیا ایشان در زهد مدعی اند
 برای آنک دنیا را در دل ایشان رونقی نبودی براء اعراض کردن از آن
 بر دیگری تکبر نکردندی و گفت چه صولت آوردی بزهد در چیزی و
 ۱۰ باعراض از چیزی که جمله آن بتزدیک خذاء تعالی ببر بشه وزن نیست
 و گفت صوفی آنست که سخن از اعتبار بگوید و سر او متور شده بود
 بفکر و گفت بند را معرفت درست نباید تا صفت او آن بود که بخذاء
 تعالی مشغول گردد و بخذاء نیازمند بود یعنی مشغولی و نیازمندی او
 حجابست و گفت هرکه خذایرا بشناخت منقطع گشت بل که گنگ شد و
 ۱۵ هرکه بمحل انس نتواند رسید آن که او را وحشت نبود از جمله کون
 و گفت عوض چشم داشتن بر طاعت از فراموش کردن فضل بود و گفت
 قسمها کرده شده است و صفتها بیذا گشته چون قسمت کرده شد بسعی و
 حرکت چون توان یافت و گفت هرکرا بندگی کردن از او در بخواهند و
 حقیقت حق تعالی بدانستن از هر دو مقام ضایع بماند و گفت طلب کردم
 ۲۰ معدن دلهاء عارفان در هواء روح ملکوت دیدم که می بریزند در نزدیک
 خذاء تعالی بدو باقی و رجوعشان با او و گفت تا مرد جان نگرده که
 از آنجا که سرادقات عرش است تا اینجا که منتهای نری است هر ذره
 آینه توحید وی گردد و در هر ذره او را بیند توحید او درست نباید
 ۲۴ و گفت هر چند بتوانید رضارا کار فرمایند جان ماباشید که رضا شمارا

برستند برای خذاء او از وی جاهلست یعنی خذاء بی نیازست از عبادت تو بنداری که براء او کاری می کنی تو کار براء خود می کنی و گفت دورترین مرد از خدای آن بود که خذایرا بیش یاد کند یعنی مَنْ عَرَفَ اللَّهَ كَلَّ لِسَانَهُ او نباید که یاد کند تا بر زبان او یاد می کند ذکر حقیقی آن بود که زبان او گنگ شده بود و غیب بر زبان گویا شده و ذکر او غیر او بود و گفت از تعظیم حرمت خذاوند آن بود که باز تنگری چیزی از کونین و نه چیزی از طریقہء کونین و گفت صفت جمال و جلال مصادمت کردند از هر دو روح تولد کرد و گفت اگر جان کافری آشکارا شود اهل عالم او را سجد کنند بدارند که حقیقت از غایت حسن و لطافت ۱۰ و گفت تن همه تاریکست و چراغ او همه سر است که کرا سر نیست او همیشه در تاریکست و گفت احوال خلق قسمتی است که کرده اند و حکمتی است که برداشته اند حیل و حرکت را بدریافت آن مجال نیست و گفت بیزارم از آن خدای که بطاعت من از من خشنود شود و بمعصیت من از من خشم گیرد بس او خود در بند من است تا من حکم نه بل ۱۰ که دوستان در ازل دوستانند و دشمنان در ازل دشمنان و گفت هرکه خویشرا از خذاء ببندد و جمله اشیارا از خدای ببندد بی نیاز شود از جمله اشیا بخذا و گفت حیوة و بقاء دلها بخدایست بل که غیبت از خذاست بخذا یعنی تا توانی که تو بان خذائی خیال شرک داری بخذا فناء فنا از فنا حاصل آید و گفت شرک دیدن تقصیر است و عثرات نفس و ملامت ۲۰ کردن نفس را و گفت محبت هرگز درست نباید تا اعراض را در سر او اثری بود و شواهد را در دل او خطری بل صحت محبت نسیان جمله اشیا است در استغراق مشاهده محبوب و فانی شدن محبت از محبوب محبوب و گفت در جمله صفتها رحمت است مگر در محبت که درو هیچ رحمت ۲۴ نیست بکشند و از کشته دیت خواهند و گفت عبودیت آنست که اعتماد

شود زیرا که معرفت نو محمدت است و چون صفت و نعت قدم نخی کند
 همه محدثات نیست شود و گفت فضل باری تعالی در مقابل کسب تو
 نبود و مکتسب نیست زیرا که هر چه مکتسب بود آنرا عوضی بود و عوض
 خارج است از فضل آنگاه گفت همه اندیشها یکی کن و بر یکی باست و
 همه نکرستن را با یکی آور که نظر همه نکرندگان یکی نیست مَا خَفُّكُمْ
وَلَا يَعْتَكُمُ إِلَّا كَفَنَسٍ وَاحِدَةٍ و گفت روح از عالم کون خود بیرون نیامند
 باشد که اگر بیرون آمدن بودی دل بوی اندر آمدی و این سخن هرگز
 بیبانه اندر نگنجد و گفت بدید آرند چیزها و متولی کارها بیذاتر از
 کارهاست و نوی خواهی که شريك او گردی و گفت حجاب هر موجودی
 ۱۰ بوجود اوست از وجود خود و گفت چون ظاهر شود حق بر اسرار خوف
 و رجا زایل شود و گفت عوام در صنات عبودیه جمع کردند و خواص
 مکرمند بصفات ربوبیت تا مشاهده کنند از جهة آنک عوام آن صفات
 احتمال نتوانند کرد بسبب ضعف اسرار خویش و دوری ایشان از مصادر
 حق و گفت چون ربوبیت بر سرایر فرو آید جمله رسوم او محو گردانند
 ۱۵ و او را خراب بگذارند و گفت چون نظر کنی بخدا جمع شوی و چون
 نفس خود نظر کنی متنزق گردی و گفت خلق را جمع گردانند در علم
 خویش متنزق گردد در حکم و قسمت خویش بلکه جمع در حقیقت تفرقه
 است و تفرقه جمع و گفت ازل و ابد و اعمار و دهور و اوقات جمله
 چون برقیست در نعوت قال النبي عليه السلام لی مع الله و قَتَّ لَا يَسَعُنِي
 ۲۰ فِيهِ مَعَهُ شَيْءٌ غَيْرُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ و گفت شریف ترین نسبتها آنست که
نسبت جویی بخدا تعالی بعبودیه و گفت افضل طاعات حفظ اوقانست
 و گفت مخلوق عظیم قدر بود و بزرگ خطر چون حق او را ادب کند متلاشی
 شود و گفت هر که کوید من با قدرت منازعت کرده است و گفت هر که
 ۲۴ خدا را برستند برای بهشت او مزدور نفس خویش است و هر که خدا را

حیا و گنت نیست بودن در راه حق بهتر از آنکه بخرید و توحید نظر بود و آنجا منزل بود یا وقوف بود یا مشربگاه سازد و گنت هرکه در یافت وحدانیت و یگانگی واحد مقصود حق گردد هرکه صفت نعت جلال او در یافت حق مقصود او شود و گنت هر جنایت که باشد رعایت اصل آنرا زیر و زیر کند و هیچ نگذارد و گنت خداوند جل جلاله ترا در مذلت افلاس و درماندگی و شکستگی بیند بهتر از آن که در بنداشت و جلوه عز و معاملات و گنت هرکرا مقصود جز دانست آنکس مغیون و نگوسارست و مستحق یکی گنتن آنست که بی قصد و بی نیت در آید و نیست راه حق شود و بپناه آن نیستی خود آنگاه بنقطه یگانگی حق و ی قیام کند بی نیت که بود و وجود درین صورت نهدد و گنت جنانک راست گویان راست گنتند در حقایق و اسرار عارفان دروغ گنتند در حقیقت حق و گنت زشتترین اخلاق آنست که با تقدیر بر آویزی یعنی آنج تقدیر ازلی باشد تو خواهی که بضد آن بیرون آبی و آنج قسمت رفته است خواهی که بغلب و آرزو و دعا آن قاعده بگردانی و گنت این قوم ۱۵ بر چهار صفت اند یکی بشناخت و طلب کرد و یافت و دیگر طلب کرد و نیافت و دیگری نیافت و نیز با هیچ آرام نیافت مگر با وی چهارم نشناخت و طلب نکرد زیرا که او عزیزتر از آنست که طلب درو رسد و آشکارتر از آنست که طلب باید کرد و گنت چون سر من بوفاء عهد ایستاده بود هیچ باک ندارم از حوادث که در روزگار بدید آید ۲۰ و گنت هرگاه تاریکی طمع بسر در آید نفس در حجاب افتد از همه حظهای نفسانی و گنت معرفت دو است معرفت خصوص و معرفت اثبات اما معرفت خصوص مشترك است و شرك معرفت اسما و صفات و دلایل و نشانها و برهانها و حجابها و معرفت اثبات آنست که بذو راه نیست و از نعت قدم بدید آید و چون بدید آید معرفت تو ناجیز و نیست ۲۴

باشد که کسی چیزی ببول بشوید بدارد که باک شد رنگش برود اما همچنان نجس باشد هرکه برون مرد بوذ درون مرد بوذ آنجا که قدم این جوانمردان است همه مریدان مشرکند و بنای راه ارادت مریدان بر شرکست ایمانرا ضد است و آن کفر است و توحیدرا ضد است و آن تشبیه است و ضد یقین شکست و این همه حجابست که این همه درگاههاست که مریدانرا بپاید گذشت و این زنارها بپاید بریزد و گنت در کارها که نفس تو موافق باشد با دل دل برگیرد از آن و هر کاری که در وی خلاف نفس است آنجا دل بنه و قدم استوار کن تا ترا بجزانۀ قبول فرستند اگرچه صورت طاعت ندارند أُولَئِكَ يَبْدِلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ و گنت ۱۰ همه چیزهائی که در نصرّف اسم آمد و در حیز وجود کمتر از ذره است در قبضه قدرت و گنت چون حق ظاهر شود عقل معزول گردد هر چند حق برد نزدیک میشود عقل میگریزد زیرا که عاجز است عاجزی را هم ادراک بعاجزی بود و معرفت ربوبیت نزدیک مقربان حضرت باطل شدن عقلست از بهر آنکه عقل آلت اقامت کردن عبودیت است نه ۱۵ آلت در یافتن حقیقت ربوبیت و هرکرا مشغول کردند باقامت بندگی از وی ادراک حقیقت خواستند عبودیت از وفوت شد و معرفت حقیقت نرسید و گنت فاضلترین عبادت غایب شدنست از اوقات و گنت ما پدید آمدگان ازل و ابدیم و درین شک نیست و ازل نشان ربّانی است در وقت ازل الازال آنکه خلقرا بدیدن این خواند و گنت سخن در ۲۰ راه معاملات نیکوست ولیکن در حقائق بادی است که از بیابان شرک و جهد و نکوئی است که از عالم بشریت پدید آمد و گنت چهار چیزست که مناسبست ندارد و بحال عارف لائق نبود زهد و صبر و توکل و رضا که این چهار چیز صفت قالبهاست صفت روح ازین منزّه است و گنت ۲۴ فرزند ازل و ابد باشی بهتر از آنکه فرزند اخلاص و صفا و صدق و

دورتر بود بایشان نمودند که کار ما از عت باکست و نظر از عت است و طلب شما بر دامن وجود بستم بحکم کرم و نمودرا بر دامن دینه بستم نموده بود که شما بنظر آوردید نه نظر عت دینه بود و گفت این خلق در عالم عبودیه فرو شدند هیچ کس بقعر نرسید هیچ کس این دریا عبودیه را عبور نتوانست کردن چون سر این بدانی آنگاه این بندگی از تو درست آید راه اهل حقیقت در عدم است تا عدم قبله ایشان نیاید راه نیابند و راه اهل شریعت در اثبات است هر که بود خود نفی کند بزندقه افتد اما در راه حقیقت هر که اثبات خود کند بکثر افتد بر درگاه شریعت اثبات باید بر درگاه حقیقت نفی صورت جز صورت نبیند و دینه ۱. صفت جز صفت نبیند و این حدیث و رای عینست و و رای صفت باید که از دریا سینه تو نهنگی خیزد ذات خوار و صفات خوار و صورت خوار و هر صفت که در عالم هست فرو خورد آنگاه مرد روان شود و لا یَبْقَى فِي الدَّارِ دُبَّارٍ دولت در عدم تعمیمه است و شقاوت در وجود راه عدم در قهرست و راه وجود در لطف و این خلق عاشق وجودند و ۱۰ مهزم از عدم از براء آنک نه عدم دانند و نه وجود آنک خلق وجود دانند نه وجودست بحقیقت بل که عدم است و آنچه عدم می دانند نه عدم است این جوانمردان بمحو اشارت کنند که عدی بود عین وجود و محوی بود عین اثبات که هر دو طرف او از عین اثبات باکست و وجودی که يك طرف او عین و رقم حیوة دارد اَمْ يَكُنْ فَكَاكًا و گفت ۲۰ مرید در اول قدم مختار بود چون بالغ شود اختیارش نماند علم او در جهل خود بیند هستی او در نیستی خود بیند اختیار او در بی اختیاری خود بیند بیان کردن او بیش ازین آفتست اشارت و عبارت محرم این حدیث نیست این حدیث نه اشارت نه عبارت نه عت نه قال نه حال نه بود نه نابود اگر خواهی که بمجاهد بدانی ندانی که در دریا هند و روم مجاهد ۲۰ است در دریا اسلام مشاهده باید که مجاهد که در آن مشاهده نمود همچنان

خانه خود باز ندانند آن کس را سخن گفتن در طریقت مسلم نیست درویش بنور دل باید که رود و بروزگار ما بعضای روند زیرا که ناپینا اند هر که داند که چه می گوید و از کجا می گوید اورا سخن مسلم نیست جنانک زنانرا حیض است مریدانرا در راه ارادت حیض است حیض راه مریدان از گنت افتد و کس بود که در آن بماند و هرگز باک نشود و کس بود که اورا حیض نباشد همه ایامش طهر باشد اما هیچ چیزرا آن منقبت نیست که سخن را و سخن صفتیست از صفات ذات همه انبیاء متکلم بوده اند لیکن مارا سخن با آن کس است که دعوی می کند که اورا زبان غیبست مرد باید که گویند خاموش بود و خاموش گویا که آن حضرت ورای گنت و خاموشی است نخست چشمه زبان باید که بسته شود تا چشمه دل بگشاید ۱۰ هزار زبان خذاترس با فصاحت بینی در دست زبانیه دوزخ بینی یک دل خذاتناس با نور نبینی در دوزخ مرید صادقرا از خاموشی پیران فایده بیش از گنت و گویی بود و گنت خلعتی دادند با شرک بر آمیخته جنانک کسی را شربتی دهند با زهر آمیخته یکی را کرامتی یکی را فراستی یکی را حکمتی ۱۵ یکی را شناختی هر که عاشق خلعت شد از آنج مقصودست باز ماند و آن مقامها در عالم شرع است کسانیرا که بنور شرع راه روند زهد و ورع و توکل و تسلیم و تفویض و اخلاص و یقین این همه شرع است و منزل راهروانست که بر مرکب دل سفر کنند و این همه فراشانند و بر درگاه روح بردها بری دارند تا با ابصار روح نزدیکتر شوند باز آن کسان که بر مرکب روح سفر کنند این افعال و صفاترا آنجا گذر نمود که آنجا نه زهد بود نه ورع و نه توکل بود و نه تسلیم و نه به مانند این روش بود روش باید که بروح بود جنانک روح است و نشان بذیر نیست راه وی نیز نشان بذیر نیست هر که ترا از راه خبری دهد امر صفات نفس خبری دهد که این حدیث نشان بذیر نیست از طلب باکست از نظر ۲۵ باکست هرکرا بینی که کمر طالب بر میان بسته است هر چند بیشتر طلبد

خود می خندی باری راه رفتن ازو بیاموز که در راه باطل سر بیفتد و ملامت عالم ازو در بدبیرفت و در راه خود مرد آمد تو از دل خود فتوی در خواه که اگر هر دو کون بر تو لعنت کنند بهزیمت خواهی شد قدم درین راه منه اگر این حدیث بملامت هر دو سرای نه ارزد این شربت نوش مکن اگر در دو عالم بکاه برگی بچشم حقارت بیرون نگری کلید عهد باز فرستاده باشی تا هر مویی که بر سر و تن نست ازو نترس نکلی و او بانکار تو بیرون نیاید تولاّ تو بمحضرت درست نیاید چیزی مطلب که آن چیز در طلب تو است یعنی بهشت و از چیزی هزیمت مشو که آن هزیمت از تو شود یعنی دوزخ و توازو اورا خواه چون او ۱۰ ترا باشد همه چیزها بیش تو باشد کمر بسته و گنت هر جزوی از اجزاء تو باید که در حق جزوی دیگر محو باشد که دویی در راه دین شرکست تا نه زبان داند که دینک چه دید و نه نیز دینک زبانرا داند تا راز خود بگویند تا هرچه نسبت بتو دارد در شواهد الهیّت محو شود و حدیث محو و فقری گویند اینت ظلمی عظیم دیگررا نفی می کنند و خودرا اثبات ۱۰ نشان آنک مردرا بصحراء حقیقت آورده باشند آنست که بوششها از بیش دینک او بر داشته باشند که او ورای همه چیزها باشد نه چیزی ورای او و گنت گویند بر حقیقت آن بود که گنت او برسزد درو و اورا سخن نماند و از آن سخن گفتن خود آزاد بود و سخن که روی در حضرت دارد آن بود که مستمعرا ملالت نگیرد و مخالف و موافقرا میزبانی کند ۲۰ و گویندرا مدد زیادت شود و هر سخنی که مستمعرا مفلس نکند و هر دو عالما از دست وی بیرون نکنند آن سخن بفتوی نفس می گویند نفسش بزبان معرفت این سخن بیرون می دهد تا او در غرور خود بود و خلقی در غرور وی جنانک حق عزّ و علا می فرماید ظلمات بعضها فوق بعض هرکه سخن گویند بحق نشنود چشمه زندگانی در سینه وی خشک شود جنانک ۲۰ هرگز از آن چشمه حکمت نراید هرکه از خانه خود بیرون آید و راه با

فروزی بود و اگر گوید نشاختم مخدول بود و مطرود عدی بود در وجود
 و وجودی بود در عدم نه موجود بود در حقیقت نه معدوم هم موجود
 بر حقیقت هم معدوم عبارت محرم راه توحید نیست و دانست در راه
 توحید بیگانه است و توّم و ظنّ این همه گرد حدث دارد توحید در
 عالم قدس خویش باکست و متزه از گفت و شنود و عبارت و اشارت
 و دید و صورت و خیال و جنین و جنان این همه لوث بشریت دارد
 و شناخت توحید از لوث بشریت متزه است وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ این
 اقتضای کند برقی از شواهب الهیت بناید با بشریت آن کند که عصاء
 موسی با سحره فرعون کرد وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ نور الهی همه چیزها را در
 کف خود بدارد گوید شما بصحراء وجود میآید که آتش غیرت همرا
 بسوزد ما خود روزی شمارا بشما رسانیم اسرار مشایخ روضه توحید است
 نه عین توحید آنجا که ثناء ذکر کبریاء اوست وجود و عدم خلق هر
 دو بیکست آنجا که عزتست افتخار و انکسار خلق بیکست آنجا که قدرت
 است آشکارا اند و آنجا که توحید است بنفی خود انکار نتوان کرد که
 ۱۵ در انکار خود انکار قدرت است و خودرا اثبات نتوانند کرد که فساد
 توحید بود نه روی اثبات و نه روی نفی هم مثبت و هم منفی قدرت ترا
 جلوه می کند وحدانیت معزول می گرداند و گفت در همه آسمانها زبان
 تهلیل و تسبیح هست ولیکن دل بیاید دل معنی است که جز در آدم و
 فرزندان او نیست و دل آن بود که راه شهوت و نعمت و بایست و
 ۲۰ اختیار بر تو ببندد و راه بر تو باشد زبان دل باید که بخود دعوت کند
 نه زبان قول مرد باید که گنگ گویا بود نه گویا گنگ مرد آنست که
 معبودی که در بیراهن وی است قهر کند و جهید در قهر کردن خویش
 کند نه در لعنت کردن شیطان ابلیس می گوید علیه لعنة از جهره ما
 آینه ساختند و در بیش تو نهاند و از جهره تو آینه ساختند و در بیش
 ۲۵ ما داشتند ما در تو نگرم و بر خود می گریم و تو در ما می نگری و بر

نور آفتاب هیچ ولایت نبود شرع توحید نسخ پذیرست و حق توحید نسخ پذیر نیست زبان بدل نسخ شود چون مرد بدل رسد زبان گنگ شود و دل بجان نسخ شود آنگاه هرج گوید مِنَ اللّٰهِ بُوذ و این سخن در عین نیست در صفتست صفت بگردد اَمَّا عَيْن نگرده آفتاب بر آب تابذ آب را گرم کند صفت آب بگردد اَمَّا عَيْن آب نگرده حق تعالی در صفت بیگانگان این گفت اَمَوَاتٌ غَيْرٌ اَحْيَاءٌ در صورت زنک اند و در صفت مرده زندگی آن بود که ذات از حیوة متمتع بود و ایشان زبان زده حیوة خود اند و از مومنان خبری دهد بَلْ اَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ مرد باید که جان بر سر راه نهد و بی جان براه فرو شود این طایفه از معدومان موجودند و بیگانگان موجودان معدوم اند هرکه بخود زنک است مرده است و هرکه بحق زنک است نبرد مرگ نه مرگ کالبذ است و عدم نه عدم کالبذ آنجا که وجودست جان نامحرم است تا خود بکالبذ چه رسد و گفت شناخت توحید وجود هیچ کس می نپذیرد و کسرا زهره آن نیست که قدم بصحراء وجود نهد جناتک مشایخ گفته اند اِنَّهَا التَّوْحِيدِ اِفْسَادٌ فِي التَّوْحِيدِ و ۱۵ بیری می گوید اَكْثَرُ ذَنبِي بِمَعْرِفَتِي اِيَّاهُ هرکه با وجود او خطبه وجود می خواند بر کفر خود سجّل می کند و هرکه با وجود خود خطبه وجود او می خواند بر شرك خود گواهی می دهد هرکه با هستی او هستی خود طلبد کافرست و هرکه با هستی خود هستی او طلبد ناشناخته است هرکه خودرا دیدن او را ندید و هرکه او را دیدن خودرا ندید و از خودش یاد ۲۰ نیاید جان از شادی بریزد و در برده عزت بماند حق تعالی او را از حضرت قدس بخلیتی فرستاد تا در ولایت انسانیت او را نیابت می دارد و او را بخلق می نماید بی او و این کسرا نه عبارت بود و نه اشارت و نه زبان و نه دل و نه دینک و نه حرف و نه صوت و نه کلمه و نه صورت و نه فهم و نه خیال و نه شرك اگر عبارت کند کفر بود و اگر ۲۵ اشارت کند شرك بود و اگر گوید دانستم جهل بود و اگر گوید شناختم

شیخ را مریدی بود روزی غسل جمعه آسان فرا گرفت بس رو بمسجد نهاد
 و در راه بینتاد و رویش مجروح گشت تا لا بدش بیامد و باز گشت و
 غسل کرد این سخن با شیخ بگفت شیخ گفت شاذ بدان باش که سخت فرا
 گیرند اگر تو فرو گذارند از تو فارغند نقلست که شیخ وقتی بنیسا بور آمد
 اصحاب بو عثمان را گفت که شارا بچه فرمایند گنت بطاعت دایم و تفصیر
 در وی دیدن شیخ گنت این کبرگی محضست که شارا می فرمایند چرا
 رغبت نفرمایند بدینار آفرینند و دانند آن نقلست که یکبار شیخ ابو سعید
 بو الحیر قصد زیارت مرو کرد بفرمود تا کلوخ برای استنجا در توبره
 نهادند گفتند شیخا در مرو کلوخ هی یابیم سر این چیست شیخ گفت که
 ۱۰ شیخ ابو بکر واسطی گفته است و او سر موحدان وقت خویش بوده است
 که خاک مرو خاکی زنده است روا ندارم که من بخاکی استنجا کنم که زنده
 باشد و اورا ملوث گردانم و از کلمات اوست که در راه حق خالق
 نیست و در راه خلقی حق نیست هرکه روی در خود دارد قناء او در
 دین بود و هرکه روی در دین دارد قناء او در خود بود هرکجا که تویی
 ۱۵ نُسْت، حَظُّ نُسْت و خلاف راه است و هرکجا که ناکاهی نَسْت مجال دین
 آنجاست و گنت شرع توحید است و حق توحید شرع توحید را گذر
 بدریاء نبوتست و حق توحید محیط است راه شرع بر التست چون سمع
 و بصر و اثبات تو نسبت بشرك دارد و وحدانیت از شرك منزه است
 ایمان که روز در کوکبه شرك روز ایمان باکست اما غداء او ظن شرك
 ۲۰ صورت نهند و معرفت همچنین و علم و حال و این خلق در دریاء
 کینونیت غرق شده اند و اسباب دستگیر ایشان نه بواسطه انبیا از دریاء
 خلقیت و بشریت بیرون گذرند و در دریاء وحدانیت غریق شوند و
 مستهلك شوند کس از ایشان نشان ندهد شرع توحید چون چراغست و
 حق توحید چون آفتاب چون آفتاب نقاب از جمال جهان آراء خود بر
 ۲۵ گیرد نور چراغ بعالم عدم شود موجودی بود در عدم و نور چراغ را با

خانه روزی بود ناگاه آفتاب در آن روزن افتاد هزار ذره بهم بر آمده بود
 شیخ گفت شمارا این حرکات ذرها نشویش می آرد اصحاب گفتند نه شیخ
 گفت مرد موحد آنست کی اگر کوبین و عالمین و باقی هرج هست اگر
 همچنین در حرکت آید که این ذرها يك ذره درون موحدرا تفرقه بدید
 ۵ نیاید اگر موحدست و گنت الذاکرون لذکره أَكْثَرُ غَفْلَةً مِنَ النَّاسِ لَذکره
 یاد کنندگان یاد اورا غفلت زیادت بود از فراموش کنند ذکر او از آنکه
 چون اورا یاد دارد اگر ذکرش فراموش کند زبان ندارد زبان آن دارد
 که ذکرش یاد کند و اورا فراموش کند که ذکر غیر مذکور باشد پس
 اعراض از مذکور با پنداشت ذکر بغفلت نزدیکتر بود از اعراض بی
 ۱۰ پنداشت و ناسی را در نسیان و غیبت از مذکور پنداشت حضور نیست
 پس پنداشت حضور بی حضور بغفلت نزدیکتر از غیبت بی پنداشت
 از آنکه هلاک طلاب حق سزاوار در پنداشت ایشان است آنجا که پنداشت
 بیشتر معنی کمتر و آنجا که معنی بیشتر پنداشت کمتر و حقیقت پنداشت
 ایشان بهمت عقل باشد و عقل از همت حاصل آید و همت را باین
 ۱۵ همت هیچ مقاربت نباشد و اصل ذکر یا در غیبت یا در حضور چون
 غائب از خود غائب بود و بحق حاضر آن ذکر بود که آن مشاهده باشد
 و چون از حق غیبت بود و بخود حضور آن نه ذکر بود که غیبت بود
 و غیبت از غفلت بود نقلست که روزی بیمارستانی شد دیوانه را دید که
 های هویی می کرد و نعره می زد گفت آخر چنین بندی گران بر بام تو
 ۲۰ نهاده اند چه جاء نشاطست گفت ای غافل بند بر بام منست نه بر دل
 نقلست که روزی بگورستان جهودان می رفت و می گفت این قومی
 اند همه معذور و ایشانرا عذر هست مردمان این سخن بشنیدند اورا
 بگرفتند و می کشیدند تا بسرای قاضی قاضی بانگ برو زد که این چه
 سخنست که تو گفته که جهودان معذور اند شیخ گفت از آنجا قضاء
 ۲۵ تو است معذور نیند اما از آنجا که قضاء اوست معذورند نقلست که

گرد آن گشتن و در فنون علوم بکمال بود و ریاضت و مجاهدت که او کشید در وسع کس نیاید و توجهی که بخدا داشت در جمله امور کس را آن نبود و سخن توحید از زیباتر کس بیان نکرد نقلست که از هفتاد شهرش بیرون کردند که در هر شهری که آمدی زودش بدر کردند و چون بباورد آمد آنجا قرار کرد و مردم بباورد برو جمع آمدند اما کلمات او را فهم نکردند تا حادثه افتاد که از آنجا برفت برو و مردم مرو را طبع او قبول کرد پس عمر آنجا بسر برد نقلست که یک روز باصحابی گفت که هرگز تا ابو بکر بالغ شده است روز بر وی گواهی نتوان دادن بخوردن و شب بختن و هم او می گوید در باغی حاضر آمدم بمهستی دینی مرغی ۱۰ بر سر من می برید بر طریق غفلت از راه عبث او را بگرفتم و در دست می داشتم مرغی دیگر بیامد و بالای سر من بانگ می کرد صورت بستم که مگر مادرش است یا جفت بشیان شدم و او را از دست خود رها کردم اتفاقاً او خود مرده بود بغایت دل تنگ کشتم و بیماری آغاز کرد مدت یک سال در آن بیماری بماندم یک شب مصطفی را علیه السلام بخواب ۱۵ دیدم گفتم یا رسول الله یکسالست تا نماز از قیام بقعود آورده ام و ضعیف گشته و بیماری اثری عظیم کرده است گفت سبب آنست که شکست عضنور مِنْكَ فِي الْحَضْرَةِ بَجْتِكِي از تو شکایت کرد عذر خواستن فایده نمی دارد بعد از آن گریه در خانه ما بجه آورده بود و من در آن میان بیماری تکیه زده بودم و تفکری می کردم ماری دیدم که بیامد و بجه این گریه ۲۰ در دهان گرفت من عصاء خود بر سر مار انداختم بجه گریه را از دهان بینداخت تا مادرش بیامد و بجه خویش بر گرفت من در آن ساعت بهتر شدم و روی بصحمت نهادم و نماز بقیام باز بردم آن شب مصطفی را علیه السلام بخواب دیدم گفتم یا رسول الله امروز تمام بحال صحت باز آمدم گفت سبب آن بود که شکرْت مِنْكَ هَرَّةٌ فِي الْحَضْرَةِ گریه در حضرت ۲۵ از تو شکر گفتم نقلست که روزی باصحاب در خانه نشسته بود و در آن

برسینند از دلیل کردن شاهد بر غایب گفت استدلال چگونه توان کرد
 از صفات کسی که او را مثل باشد بر آنک او را مثل نباشد و ازو برسینند
 از معرفت گفت منت دیدنست در کل احوال و عجز گردن شکر نعمها
 بجهله وجود و بیزاریست از بناه گرفتن و قوت یافتن از همه چیزها
 و ازو برسینند که صفت مرید چیست گفت آنست که حق تعالی فرموده
 است صَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحَّبَتْ وَصَاقَتْ عَلَيْهِمُ أَنْفُسُهُمْ یعنی زمین با
 بسط و فراخنایی خود تنگست بر مریدان و تن ایشان بریشان تنگ
 گشته است گرد جهانی می طلبند بیرون هر دو عالم و گفت اهل محبت بر
 آتش شوق که بمحسوب دارند نعم می کنند بیشتر و خوشتر از نعم اهل
 بهشت و گفت دوست داشتن تو خویش را هلاک کردنست خویش را
 و گفت احوال خود بذوئی بود چون باستاد حدیث نفس شد و ساختن
 طبع گشت و این سخن بسندیک است که هر چه نفس را در آن مدخل
 بدید آید آن کدورت منی تصفیة آنرا تباه کند و گفت تمنا و امل از
 فساد طبعست رحمة الله علیه

ذکر شیخ ابو بکر واسطی رحمة الله علیه

۱۵

آن معظّم مسند و آیت آن موحد مقصد عنایت آن خضر کثر حقایق آن
 بحر رموز دقایق آن و رای صفت قابضی و باسطی قطب جهان ابو بکر
 واسطی رحمة الله علیه کاملترین مشایخ عهد بود و شیخ الشیوخ عهد و
 وقت و عالیترین اصحاب و بزرگهت تر ازو کس نشان نداد در حقایق
 و معارف هیچ کس قدم از پیش او ننهاد و در توحید و تجرید و تفویض
 بر همه سابق بود و از قدماء اصحاب جنید و گویند از فرغانه بود و
 بواسط نشستگی و بهمه انواع محمود بود و بر همه دها مقبول و نا صاحب
 نفسی نبود بعداوت او بیرون نیامد عباراتی غامض داشت و اشاراتی
 مشکل و معانی بدیع و عجیب و کلماتی بلند تا هر کسی را مجال نبود

و گفت حالی که نه نتیجه علم باشد اگرچه عظیم و با خطر بود ضرر آن از منفعت آن بر خداوندش زیادت بود و گفت هرکه فریضه ضایع کند در وقتی بر وی لذت آن فریضه حرام گردانند و گفت آفت بند در رضاء نفس اوست بدانج دروست و هرکه در چشم خویش گراهی بود آسان باشد برو گناه او و گفت هرکه دیدار او ترا مهذب نگردانند بیقین دان که او مهذب نیست و ادب نیافته و گفت بیشتر دعویها که تولد کند در انتها از فساد ابتدا بود که هرکرا با ابتدا اساسی درست بوده باشد انتها هم درست آید و گفت هرکه قادر بود در بیش خلق بترك گفتن جاه آسان تر باشد برو ترك گفتن دنیا و روی از اهل دنیا بگردانیدن و گفت هرکه راست باستاد بنو هیچ کس کز ننگریست و هرکه کز شود بنو هیچ کس راست نشود و گفت هرکرا فکرتی صحیح بود نطق او از صدق بود و عمل او از اخلاص و گفت هرکه خواهد که بشناسد که چند است قدر معرفت او بنزدیک خدای گو بنگر تا چند است قدر هیبت حق در وقت خدمت بنزدیک او و گفت انس گرفتن بغیر الله وحشتست و گفت فروترین ۱۵ درجه نوکل حسن ظن است بخدا و گفت تصوف صبر کردن است در تحت امر و نهی والله اعلم رحمة الله علیه

ذکر شیخ ابو الحسن الصایغ رحمة الله علیه

آن مشرف خواطر و اسرار آن مقبل اکابر و ابرار آن سفینه بجز عشق آن سکینه کوه صدق آن از کون فارغ شیخ ابو الحسن الصایغ رحمة الله علیه ۲۰ در مصر مقیم بود و از بزرگان اهل تصوف و یگانه وقت بود و بو عثمان مغربی گنتی هیچ کس را نورانی تر از بو یعنوب نهرجوری ندیدم و بزرگدقت تر از ابو الحسن الصایغ ممشاد دینوری گفت در بادیه ابو الحسن الصایغ را ۲۲ دیدم نماز می کرد و آن کرگس بر سر او سایه می داشت ابو الحسن را

دقیق است چنانک نقل کرده اند که شیخ ابو القاسم نصرابادی با او هم
 در سماع بود بو عمرو گفت این سماع جرای شنوی گنت سماع شنوم بهتر
 از آنک بنشینم و غیبت کنیم و شنوم بو عمرو گنت اگر در سماع بك حرکت
 کرده آید که توانی که نکئی صد ساله غیبت از آن به نقلست که جهل
 سال بود که تا عهد کرده بود که از خذاء جز رضاء او نخواهد دختری
 داشت که در حکم عبد الرحمن سلمی بود وقتی این دخترا عارضه اسهال
 بدید آمد جمله اطبا در علاج او قرو ماندند شبی عبد الرحمن بوشینرا
 گنت داروی این بذرت دارد گنت چگونه گنت چنانک اگر گاهی
 بکنذ حق تعالی این سهل گرداند دختر گنت این از همه عجبتر است
 ۱۰ گنت بذرت عهد کرده است از جهل سال باز که از حق تعالی جز
 رضاء حق نخواهد اگر عهد بشکنذ و دعا کنذ حق تعالی شفا دهد بوشینه
 نیم شبی در محنه نشست و نزدیک بذر آمد گنت ای فرزند بیست سالست
 تا از اینجا رفته هیچ نیامدی اکنون بدین نیم شب چرا آمدی بوشینه گنت
 بذری دارم چون تو و شوهری چون عبد الرحمن امام وقت و زندگانی
 دوستی دارم تا اوراد عبد الرحمن و غنوارگی دین خدا از تو می
 شنوم و من نیز در میانه خدا یرا یادی کم اکنون آمده ام تا عهد بشکنی
 و دعای بی بگویی تا حق تعالی حال مرا شفا دهد بو عمرو گنت نفص عهد
 روا نیست و تو اگر امروز نمیری فردا میری و مردنی مرده به برو ای
 جان بذر و مرا در گناه مینداز اگر من بجهت تو عهد بشکم تو بذ فرزند
 ۲۰ باشی دختر گنت یکدیگر را وداع کنیم که مرا بدل جین می آید که مگر
 اجل من نزدیکست ازین علت نرهم گنت پیام بر جنازه تو نماز کم
 دختر وداع کرد و برفت تا بسراء خود رسید علت بصحت بدل گشته
 بود تا بعد از وفات بذر بجهل سال دیگر بزیست و اورا کلماتی عالی است
 از وی آید که گنت صافی نشود قدم هیچ کس در عبودیه تا آنگاه که
 ۲۵ همه کارها و خویش جز ریا نبیند و همه حالها و خویش جز دعوی نداند

سلامت یافت حقیقاً ایشان بگذاردی و گنت علامت صوفی صادق آنست که بعد از عزّ خوار شود و بعد از توانگری درویش شود و بعد از بیدایی نهان گردد و علامت صوفی کاذب آنست که بر عکس این بود و گنت هرگاه که فاقه در رسیدی بمن با خود گنتی از که این فاقه بتو آمنة است بس اندیشه کردی کسی را بدان فاقه اولتر از خود ندیدی بخوشی قبول کردی و با آن می ساختی گنت روزی در کوه لکام بودم سه کس رسیدم که دو بلاس پوشینه داشتند و یکی بیراهنی پوشینه از نقره چون مرا بدیدند گفتند غریبی گفتم هرکرا ماوی گاه او خدا بود هرگز در غربت نبود چون این سخن از من بشنوند با من انس گرفتند بس ۱۰ یکی گفت که اورا سوبق دهید گفتم من سوبق نخورم تا با شکر و قند نباشد در حال سوبق دادند بشکر و قند چنانک خواستم بس از صاحب قیص رسیدم که این بیراهن از نقره چیست گفت شکایت کردم با خدا تعالی از شبشی که دمار از من بر آورده بود تا مرا این بیراهن در پوشید نقلست که او سخنی خوش گنتی روزی هاتنی آواز داد که بسی سخنی نیکو ۱۵ گنتی اکنون اگر خاموش باشی نیکوتر جنین گویند که دیگر سخن نگفت تا وقت مردن و خود بس از آن بهفته بیش نکشید که فرمان یافت و باز بعضی جنین نقل کنند که روز آذینه سخن می گنت در مجلس چیزی بدو درآمد از کرسی در افتاد و جان تسلیم کرد رحمة الله علیه

ذکر شیخ ابو عمرو نُجَید رحمة الله علیه

۲۰ آن عامل جدّ و جهد آن کامل نذر و عهد آن فرد فردانیت آن مرد وحدانیت آن مطلق عالم قید شیخ ابو عمرو نُجَید رحمة الله علیه از کبار مشایخ وقت بود و از بزرگان اصحاب تصوّف و در ورع و معرفت و ریاضت و کرامت شانی عظیم داشت و از نشاپور بود و جنید را دینه و ۲۴ آخر کسی از شاگردان بو عثمان کی وفات کرد او بود و اورا نظری

بل که بنور جان موسی علیه السلام شتوند و بی او هرگز نشینندی
 همچنین اگر کسی از امت محمد صلی الله علیه وسلم رؤیتی بود نه از او بود
 آن بنور جان محمد بود علیه السلام نه آنک هرگز صد وی بکرد نی رسد
 لیک اگر محمد علیه السلام وی را برگزیند تا بنور او چیزی بیند دلیل
 آن نکند که آن کس از نبی زیادت بود اما نبی را دست آن بود که از
 آنج او می خورد لقمه امت را دهد چنانک موسی علیه السلام قوم خود را
 کلام حق بشنوانید و چنانک محمد علیه السلام گفت سلام عَیْنَا و علی
 عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ چون سلام خاص محمد بود اگر یکی از امت را بسبب
 او آن دست دهد عجب نبود و از جهت این سر بود که موسی علیه
 السلام گفت خداوند مرا از امت محمد گردان و دیگر جواب امت که
 دیدی که موسی علیه السلام می خواسته است در حق خود می خواسته
 است و آن چنان در هجده هزار عالم ننگبند بس دید بو حمزه بر قدر او
 بوده باشد چنانک مرید بو تراب نخشی که حق را می دید و با این همه
 طاقت دیدار بایزید نیاورد کچون حق بر قدر بایزید متجلی گشت مرید
 طاقت آن نداشت تا فرو شد و چنانک صدیقی را بیکبار متجلی می شود و
 جمله خلق را یک بار بس تفاوت در دیدار آمد لاجرم چون دید موسی
 علیه السلام در عالم نتوانست کشید ندید اگر در دید تفاوت نمودی فردا
 اهل بهشت نور دوال نعلین بالارا سجده نکردندی و بو حمزه را بسی
 سخنت در طریق تجرید که مجزترین اهل روزگار او بود و گنت دوستی
 ۲۰ فقرا سخنت و صبر نتوان کرد بر دوستی فقر مگر صدیقی و گنت هرکه
 طریق بحق داند سلوک آن طریق بر او سهل بود و طریق دانستن آن بود
 کی حق تعالی او را تعلیم داده بود بی واسطه و هرکه طریق با استدلال داند
 بیکبار خطا کند و بیکبار صواب افتد و گنت هرکرا سه چیز روزی کردند
 از همه آنها برست شکی خالی با دلی قانع و درویشی دام و گنت چون
 ۲۵ نفس تو از تو سلامت یافت حق وی بگذاردی و چون خلق از تو

خاست و کاردی بگرفت و گنت اِضْرِبْ فِيهِ و قصد کشتن وی کرد
 مریدان در باء شیخ افتادند تا وی را ازو جدا کنند بو حمزه را گنت اَسْلِمْ
 با مَظْرُود گفتند ایها الشیخ ما جمله اورا از خاص اولیاء و موحدن دانیم
 شیخ را این تردّد با او از کجا افتاد حارث گنت مرا با وی تردّد نیست و
 در وی جز نیکویی نی بینم و باطن اورا بجز مستغرق توحید نی بینم اما
 جرا و برا چیزی باید گنت که بافعال حلولیان مانند یا از مخالفت ایشان
 در معاملات وی نشان بود مرغی که عقل ندارد و بر مجاری عادت
 خود بانگی می کند جرا اورا از حقی سماع افتد و حقی جلّ و علا مغزی
 نه و دوستان اورا جز با کلام او آرام نه و جز با نام او وقت و حال
 ۱۰ خوش نه و ویرا بچیزها حلول و نزول نه و اتّحاد و امتزاج بر قدم روا
 نه بو حمزه گنت اگرچه در میان این همه راحت و لباسها فاخر نشسته
 و مرغی بتمکّن صنوت غرق شده جرا احوال اهل ارادت بر تو پوشیده است
 حارث گنت توبه کن از بیخ گنتی و اگر نه خونت بریزم در حالت گنت
 ایها الشیخ هر چند من در اصل درست بودم اما چون فعلم مانند بود
 ۱۵ بفعل قوی گمراه توبه کردم و ازین جنس سخن او بسیارست تا بجایی که
 وقتی می گنت که ربّ العزّه را دیدم جهراً مرا گنت یا با حمزه لا تَبِعِ
 الوسواس وَ دُوقِ بِلَاءِ النَّاسِ خَذَائِرًا أَشْكَارًا دیدم مرا گنت یا با حمزه متابعت
 وسواس مکن و بلاء خلقی بچش و چون این سخن ازو بشنودند اورا رخ
 بسیار نمودند بسبب این سخن بلای بسیار کشید اگر کسی گوید خذائرا
 ۲۰ در آشکاری بچسّ چون توان دید در بیداری گویم بی چگونه توان دید
 چون بصر او صفت بصر کسی گردد بیداری تواند دید جنانک در خواب
 رواست دیدن اگر گویند موسی علیه السلام نه دید این چگونه باشد
 گویم جنانک کلام خاص موسی علیه السلام رؤیت خاص بمحمد بود صلی
 الله علیه و سلم آن قوم که با موسی علیه السلام بودند کلام حقی شنودند
 ۲۵ و بخود نشنیدند که ایشانرا زهره آن نمودی که کلام حق تعالی شنیدندی

زیرا که عظیم‌تر حجابی میان تو و خدای نفس است بس حقیقت نیست مگر مرگ نفس و گنمت مرگ بایی است از ابواب آخرت و هیچ بند بخدا نتواند رسید مگر بدان درگاه در شوذ و گنمت من جگم و جمله خلق دشمن من و گنفت بر تو باز که مغرور نشوی بگر و شاید که بود کسی گنمت مرا و صیتی بکن گنفت همت که همت مقدم همه اشیا است و مدار جمله اشیا بروست و رجوع جمله اشیا باوست چون شیخ وفات کرد اصحاب گفتند لوح سر خاک او راست کردیم و نام او بر آنجا نوشتیم هر بار یکی بیامدی و خراب کردی و نابدی شدی و لوح بپردی و از آن هیچ کس دیگر خراب نکردی از استاذ بو علی دقاق برسیدم سر این گنمت آن بیر ۱۰ در دنیا خودرا بهانی اختیار کرده بود تو ی خواهی که آشکارا کنی حق تعالی نهان ی کند و الله اعلم بالصواب،

ذکر شیخ ابو حمزه بغدادی رحمه الله علیه

آن سالک طریق تجرید آن سایر سیل توحید آن ساکن حظیره قدس آن خازن ذخیره انس آن نقطه دایره آزادی و تد عالم ابو حمزه بغدادی رحمه ۱۰ الله علیه از طایفه کبار بود و از اجله ابرار و در کلام حقی تمام داشت و در علم تفسیر و روایات حدیث بکمال و بیر اورا حارث محاسبی بود و صحبت سری یافته بود و با نوری و خیر نساج قرین بود و بسی مشایخ بزرگرا دین بود و از آن قوم بود که خلیفه ایشانرا بگرفت تا بکشند بس نوری در بیش رفت تا خدای تعالی همرا خلاص داد و در مسجد ۲۰ رصافیه بغداد وعظ گنتی و امام احمدرا چون در مسئله اشکالی افتادی با او رجوع کردی و گنتی در فلان مسئله جگویی زبانی شافی داشت و بیانی صافی روزی نزدیک حارث محاسبی در آمد وی را یافت جامهء لطیف پوشیده و بنشسته و حارث مرغی سیاه داشت که بانگ کردی در آن ۲۴ ساعت بانگی بکرد بو حمزه نعره بزد و گنت آیمک یا سیدی حارث بر

و در معاملت و در ورع و تقوی و مشاهدت یگانه و از فارس بود و در نيسابور وفات کرد و شلی اورا بزرگ داشتی عظیم و سخن اوست که گفت در جمله دنیا بک حکمتست و هر بکرا از آن حکمت نصیب بر قدر کشف اوست و گفت صحبت کنید با خذاء عزّ وجلّ و اگر نتوانید با آنکس صحبت کنید که با خدا صحبت کند تا ببرکت صحبت او شمارا بخدای رساند و در دو جهان رستگاری باشد و گفت هرکه مصاحبت کند با علم اورا جاره نبوذ از مشاهده امر و نهی و گفت علم ترا برینک کند از جهل بس جهد در آن کن تا ترا برینک نگرداند از خذاء تعالی و گفت وصل بی فصلست کچون فصل آمد وصل نماید و گفت هرکه صدق نگاه ۱۰ بدارد میان خویش و خذاء صدق اورا مشغول گرداند از آنک اورا فراغت خلق بود و گفت راه بعدد خلقتست بس گفت طریق خذایراست و بذو طریق نیست و گفت مجالست خدا بسیار کن و با خلق اندک و گفت بهترین خلقی آن قوم اند که خیر در غیر نبینند و دانند که راه بخذاء بسیارست بجز از آن راه که خاص این کسست و اما جنان باید که ۱۵ که تقصیر نفس را داند در آنج او در آنست و گفت جنان باید که حرکات و سکنت مرد خذایرا بود یا بضرورتی بود که در آن مضطرّ بود و هر حرکت و سکون که غیر این بود که گفتیم آن هیچ نبوذ و گفت عاقل آنست که سخن بر قدر حاجت گوید و هرجه افزونست دست از آن بدارد و گفت هرکرا خاموشی و طر نیست او در فصولست و اگرچه ۲۰ ساکنست و گفت علامت مرید آنست که اورا از غیر جنس خویش نفرت بود و طلب جنس کند و گفت زندگانی نیست مگر در مرگ نفس و حیوة دل در مرگ نفس است و گفت ممکن نیست از نفس برون آمدن هم بنفس و لیکن امکان از نفس برون آمدن بخدایست و آن راست نشوذ ۲۴ مگر بدرستی ارادت بخدای و گفت نعمت عظیم تر از نفس برون آمدن است

مملکت بینی و از کلمات اوست که گفت: علم فنا و بقا بر اخلاص و حدایت
 گردد و دوستی عبودیه هرجه جز این بود آنست که ترا بغلط افکند و
 زندقه بار آورد و گفت هرکه خواهد که از کون آزاد آید گو عبادت
 خدای تعالی با اخلاص کن که هرکه در عبودیه با اخلاص بود از ما سوی
 ۵. اله آزاد گردد و گفت هرکه سخن گوید در اخلاص و نفس را مطالبه
 نکند بدانک حق تعالی او را مبتلا گرداند که برده او درین شود در پیش
 اقران و گفت هرکه ترک کند خدمت مشایخ مبتلا شود بدعاوی کاذبه و
 فضیحت گردد بدان دعویها و گفت هرکه خواهد که معطل گردد و عمل
 او باطل شود گو دست در رخصت زن و گفت سنله آن بود کی در
 ۱۰. خدای عاصی شود و گفت سنله آنست که از خدای ترسد و گت سنله
 آنست که منت نهد بعبای خویش بر عطاء ستانک و گفت شرف در
 تواضع است و عز در تقوی و آزادی در قناعت و گت چون خوف در
 دل قرار گیرد موضع شهوات بسوزاند در وی و رغبت دنیا از وی بر
 آید و گفت توکل سرّیست میان بنک و خداوند واجب آن بود که بسر
 ۱۵. وی مطلع نگردد جز خدای و گفت از خدای تعالی مؤمنانرا در دنیا بدانج
 ایشانرا در آخرت خواهد بود دو چیزست عوض ایشانرا از بهشت در
 مسجد نشستست و عوض ایشان از دیدار حق مطالعه جمال برادران
 کردن و گفت که گفتند مارا چرا دعایی نی کنی گفت مِنْ مُخَالَفَةِ الْوَقْتِ
 سوء الأدب و کسی ازو وصیتی خواست گفت خدا برآی یادی دار و فراموش
 ۲۰. مکن و اگر این نتوانی مرگرا یادی دار رحمة الله علیه

ذکر ابو بکر صیدلانی رحمة الله علیه

آن فلك عبادت آن خورشید سعادت آن چشمه رضا آن نقطه وفا آن شیخ
 ربانی شیخ ابو بکر صیدلانی رحمة الله علیه از جمله مشایخ و اعلاء ایشان
 ۲۴. بود و صاحب جمال بر صفتی که در عهد خویش همتا نداشت در حالت

و ناخنم دراز نشد و خرقدام شوخکن نکشت و درین جهل سال در زیر
 هیچ سقف نختم مگر در زیر سقف بیت المعمور و گفتم هشتاد سالست که
 بشهوت خویش هیچ چیز نخورده ام و گفتم بشام مرا کاسه عدس آوردند
 بخوردم و بازار شدم ناگاه بجاء در نگریستم خمه‌ها خمر دیدم گفتند چه
 ۵ می نگری خمه‌ها میست گفتم اکنون لازم شد بر من حسبت کردن در
 ایستادم و خمه‌ها می ریختم و مرد تن زده بنداشت که من کس سلطام
 چون مرا باز شناخت بنزدیک طولون برد تا دویست جویم بزدند و
 بزدانم باز داشتند مدتی دراز بایستادم عبد الله مغربی آنجا افتاد شفاعت
 کرد بس چون مرا رها کردند چشمش بر من افتاد گفتم ترا چه افتاد
 ۱۰ گفتم سیر خوردن عدس بود و دویست خوب خوردن گفتم ارزان جستی
 و گفتم شصت سال بود تا نفسم لقمه گوشت بریان آرزوی کرد و می
 دادمش بکروز ضعیف عظیم غالب شد و کارش باسخوان رسید و بوی
 گوشت بدید آمد نفسم فریاد گرفت و بسی زاری کرد که بر خیز و ازین
 گوشت از برای خذاه اگر وقت آمده است لقمه بخواه بر خاستم بر اثر بوی
 ۱۵ گوشت برفتم و آن بوی از زندان می آمد چون در رفتم یکی را دیدم که
 داغش می کردند و او فریاد می کرد و بوی گوشت بریان بر خاسته
 نفس را گفتم هلا بستان گوشت بریان نفسم بترسید و تن زد و بسلامت
 ماندن قانع شد و نقلست که گفتم هرگاه که بگم رفتمی نخست روضه
 بیغامبر را علیه السلام زیارت کردی بس بگم باز آمدمی آنکه بدینه شدی
 ۲۰ دیگر بار زیارت روضه بکردی و گفتمی السلام علیک یا رسول الله از
 روضه آواز آمدمی که وعلیک السلام ای بسر شیبان و گفتم در گرمابه
 شدم و آبی بود فرا گذاشتم جوانی چون ماه از گوشه گرمابه آواز داد که
 تا چند آب بر ظاهر بیابی یک راه آب بیاطن فرو گذار گفتم تو ملکی
 یا جنی یا انسی بدین زیبایی گفتم هیچ کدام من آن نقطه ام زیر بی بسم الله
 ۲۵ گفتم این همه مملکت تست گفتم با ابرهیم از بندار خود بیرون آبی تا

سنگ خاك ما نهد و حاجت خواهد روا شود و مجربست از بعد آن
 شیخ را دیدند در خواب برسیدند که حق تعالی با تو جگر کرد گفتم نامه
 بدست من داد گفتم مرا بنامه چه مشغول می کنی تو خود بیش از آن
 که بکردم دانسته که از من چه آید و من خود می دانستم که از من
 چه آید نامه بگرام الکتابین رها کن که چون ایشان نبشته اند ایشان می
 خوانند و مرا بگذار نفسی با تو باشم نقلست که محمد بن الحسین گفت من
 بیمار بودم و دل اندوهگن از نفس آخر شیخ مرا گفت هیچ مترس در آخر
 کار از رفتن جانست که گویی می ترسم گفتم آری گفت اگر من بیم
 بیش از تو آن ساعت حاضر آمی نزدیک تو در وقت مردن تو و اگر همه
 سی سال بود بس شیخ فرمان یافت و من بهتر شدم نقلست که سرش
 گفت در وقت نزع بدم راست بایستاد و گفت در آبی و علیک السلام
 گفت یا بذکر کرا بینی گفت شیخ بو الحسن خرقانی است که وعده کرده
 است از بعد چندین گاه و اینجا حاضر است تا من ترسم و جماعتی
 جو نمودان نیز با او بهم این بگفت و جان بداد رحمة الله علیه،

ذکر شیخ ابرهیم شیبانی

۱۰

آن سلطان اهل تصوف آن برهان بی تکلف آن امام زمانه آن هام یگانه
 آن خلیل ملکوت روحانی آن قطب وقت شیخ ابرهیم شیبانی رحمة الله علیه
 رحمة واسعة پیری بحقی و شیخی مطلق بود و مَشار آیه و محمود اوصاف
 و مقبول طوایف و در مجاهد و ریاضت شانی عظیم داشت و در ورع
 ۲۰ و تقوی آیتی بود چنانکه عبد الله منازل گفت ابرهیم حجت خداست بر
 فقرا و بر اهل آداب و معاملات و گردن شکن مدعیانست رفیع قدر و
 عالی همت بود و جدی بکمال داشت و مراقبت بر دوام و همه وقتی
 محفوظ چنانکه گفت جهل سال خدمت بو عبد الله مغربی کردم درین
 ۲۴ جهل سال از ماکولات خلق هیچ نخوردم و درین جهل سال موم نبالید

تا من کسی را باشم تو مرا این چرا گفتی گفتم بار خدایا این اختیار که تو بمن کردی از مکر تو این کی توانم بود که تو باخیار هیچ کس کار نکنی و گفت شبی ب خواب دیدم که مرا با سمان بردند جماعتی را دیدم که زار زاری گریستند از ملایکه گفتم شما کیسیند گفتند ما عاشقان حضرتم گفتم ما این حالت را در زمین نب و لرز گویم و فسرّه شما نه عاشقانید چون از آنجا بگذشتم ملایکه مقرب بیش آمدند و گفتند نیک ادبی کردی آن قوم را که ایشان عاشقان حضرت نبودند بحقیقت عاشقان کسی می باید که از بآ سر کند و از سر بای و از بیش بس کند و از بس بیش و از بین یسار کند و از یسار بین که هر که يك ذره خویش را باز می یابد ۱۰ يك ذره از آن حضرت خبر ندارد بس از آنجا بقعر دوزخ فرو شدم گفتم تویی دم تا من می دم تا از ما کدام غالب آید و گفت در خواستم از حق تعالی که مرا بمن نمایی جنانک هستم مرا بمن نمود با بلاسی شوخگن و من همی در نگرستم و می گفتم من اینم ندا آمد که آری گفتم آن همه ارادت و خلق و شوق و نضرع و زاری چیست ندا آمد که آن همه مایم ۱۵ تو اینی و گفت جون بهستی او در نگرستی نیستی من از هستی خود سر بر آورد جون بنیستی خود نگرستم هستی خود را نیستی من بر آورد بس ماندم در بس زانو خود بنشستم تا دمی بود گفتم این نه کار منست نفلست که جون شیخ را وفات نزدیک رسید گفت کاشکی دل بر خونم بشکافتندی و بخلق نمودندی تا بدانندی که با این خدای بت برستی ۲۰ راست نخواهد آمدن بس گفت سی گز خاکم فروتر بریند که این زمین زبر بسطام است روا نبود و ادب نباشد که خاک من بلاء خاک بایزید بود و آنگاه وفات کرد بس جون دفنش کردند شب را بر فی عظیم آمد دیگر روز سنگی بزرگ سبید بر خاک او نهاده دیدند و نشان قدم شیر یافتند دانستند که آن سنگ را شیر آورده است و بعضی گویند شیر را دیدند بر سر خاک ۲۵ او طواف می کرد و در افوا هست که شیخ گفته است که هر که دست بر

خیزد و گفت مؤمن را همه جایگاهها مسجد بود و روزها همه آذینه و ماهها همه رمضان و گفت اگر دنیا همه زر کند و مؤمن را سر آنجا دهد همه در رضاء او صرف کند و اگر يك دينار در دست کم خوردی کنی جای بگذد و در آنجا کند و از آنجا بر نگیرد تا بس از مرگ او میراث خوران بر گیرند و سویق کنند و خشتی چند بر سر روی یکدیگر زنند و گفت ۵

ازین جهان بیرون می شوم و چهار صد درم وام دارم هیچ باز نداده باشم و خصمان در قیامت از دامن من در آویخته باشند دوستر از آن که یکی سوال کند و حاجت او را نکرده باشم و گفت گاه گاه میگیرم از بسیاری جهد و اندوه و غم که بمن رسد از براء لقمه نان قوم که خورم و اگر ۱۰

خواهی با تو بگذارم و گفت فردا در قیامت با من گویند چه آوردی گویم سگی با من دادی در دنیا که من خود در مانده شدم بودم تا در من و بندگان تو در نیفتد و نهادی بُرنجاست بمن داده بودی من در جمله عمر در باک کردن او بودم و گفت از آن ترسم که فردا در قیامت مرا ببیند بیارند و بگناه همه خراسانیان عذاب کنند و گفت بیامدی و بکنار گورستان فرو ۱۵

نشستی گفتی تا این غریب با این زندانیان دی فرو نشیند و گفت علی گفت رضی الله عنه الهی اگر يك روز بود بیش از مرگ مرا توبه ده و گفت مردمان دعا کنند و گویند خداوندا مارا بسه موضع فریاد رس یکی در وقت جان کندن دوم در گور سیم در قیامت من گویم الهی مرا

بهمه وقتی فریاد رس نقلست که گفت يك شب حق تعالی را بخواب دیدم گفتم شصت سالست تا در امید دوستی تو می گذارم و در شوق تو باشم حق تعالی گفت بسالی شصت طلب کرده و ما در ازل الازل در قدم دوستی تو کرده ایم و گفت یکبار دیگر حق تعالی را دیگر بخواب دیدم که گفت یا ابو الحسن خواهی که ترا باشم گفتم نه گفت خواهی که مرا باشی ۲۴

گفتم نه گفت یا ابا الحسن خلق اولین و آخرین در اشتیاق این بسوختند

این طریق خدا نخست نیاز بود بس خلوت بس اندوه بس بیداری و میان نماز بیشین و نماز دیگر بجاه رکعت نماز وِرد داشتی که خلق آسمان و زمین در آن برخی نبودی چون بیداری بدید آمد آن همرا قضا کردن حاجت آمد گفت جهل سالست تا نان نبختم و هیچ چیز نساختم مگر برای مهسان و ما در آن طعام طفیل بودیم جین باشد که اگر جمله جهان لقمه کنند و در دهانی نهند از آن مهسانی هنوز حق او نگذارد باشد و از مشرق تا مغرب بروند تا یکی را براء خدا زیارت کند هنوز بسیار نبود و گفت جهل سالست تا نفس من شربتی آب سرد یا شربتی دوغ ترش می خواهد وی را نداده ام نقلست کی جهل سال بود تا باذنجانش آرزو ۱۰ بود و نخورده بود یک روز مادرش بستان درو مالید و خواهش کرد تا شیخ نیم باذنجانی بخورد همان شب بود که سر بسرش بریزند و بر آستان نهانند و شیخ دیگر روز آن بدید و می گفت آری که آن دیگ که ما هر نهاده ایم در آن دیگ گرم کم ازین سر نباید و گفت با شما می گویم که کار من با او آسان نیست و شما می گویند که باذنجان بخور و گفت ۱۵ هفتاد سالست تا با حق زندگانی کرده ام که نقطه بر مراد نفس نرفته ام و نقلست که شیخ را برسیند که از مسجد نو تا مسجدها دیگر چند در میان است گفت اگر بشریعت گیرید همه راستست و اگر بمعرفت گیرید سخن آن شرحها دارد و من دیدم که از مسجدها دیگر نور بر آمد و باسمان شد و برین مسجد قبه از نور فرو برده اند و بعنان آسمان در ۲۰ می شد و آن روز که این مسجد بگردند من در آمدم و بنشستم جبریل بیامد و علی سبز برزد تا بعرش خدای و همچنین زده باشد تا قیامت و گفت یک روز خدا بمن ندا کرد که هر آن بنده که بمسجد تو در آید گوشت و پوست وی بر آتش حرام گردد و هر آن بنده کی در مسجد تو ۲۵ دو رکعت نماز کند بزنگانی تو و بس مرگ تو روز قیامت از عبادان

دگر خبر ندارند گفتند شبلی گفته است الهی همه خلفرا بینا کن که ترا
 بینند گفتند دعوی بهتر است یا گناه گفت دعوی خود گناه است گفتند
 بندگی چیست گفت عمر در ناکای گذاشتن گفتند جکیم تا بیدار گردیم
 گفت عمر بیک نفس باز آور و از یک نفس جانان دان که میان لب و
 دندان رسیده است گفتند نشان بندگی چیست گفت آنجا که من نشان
 خداوندیست هیچ نشان بندگی نیست گفتند نشان فقر چیست گفت آنک
 سیاه دل بود گفتند معنی این چگونه باشد گفت یعنی از بس رنگ سیاه
 رنگی دیگر نبود گفتند نشان توکل چیست گفت آنک شیر و ازدها و
 آتش و دریا و بالش هر بیخ ترا یکی بود که در عالم توحید همه یکی بود
 ۱۰ در توحید کوش جندانک توانی که اگر در راه فرو شوی تو بر سوذ باشی
 و باکی نبود گفتند کار تو چیست گفت همه روز نشسته ام و بُردا بُردی
 زخم گفتند این چگونه بود گفت آن که هر اندیشه که بدون خدا در دل
 آید آنرا از دل می رانم که من در مقامی ام که بر من پوشیده نیست سر
 مگسی در مملکت براء چه آفریند است و ازوجه خواسته است یعنی بو
 ۱۰ الحسن نمائند است خبردار حق است من در میان نیم لاجرم هرچه در
 دست گیرم گویم خداوند این را بنهاد تن من مکن و گنت بخواه سال با
 خذلوند صحبت داشتم باخلاص که هیچ آفریندرا بدان راه نبود نماز خنتن
 بکردی و این نفس را بر باء داشتمی و همچنین روز تا شب در طاعتش
 می داشتم و درین مدت که نشستمی بدو بای نشستمی نه متمکن تا آن
 ۲۰ وقت که شایستگی بدید آمد که ظاهر اینجا در خواب می شد و بو الحسن
 بهبشت نماشا می کرد و بدوزخ در می گردید و هر دو سراء مرا یکی شد
 با حق می بودم تا وقتی که دوزخ را دیدم از حق ندا آمد این آنجایست
 که خوف همه خلق بدیدست از آنجای بچستم و در قعر دوزخ شدم گتم
 این جای من است دوزخ با اهلش بهزیمت شد نتوان گتمن که چه دیدم
 ۲۵ ولیکن مصطفی را علیه السلام عناب کند که امت را فتنه کردی و گنت

از اخلاص گفت هرج بر دینار خدا کنی اخلاص بود و هرج بر دینار خلق کنی ریا بود خلق در میانه چه می باید جاء اخلاص خدا دارد برسیند که جوانمرد بچه داند که جوانمردست گفت بدانک اگر خداوند هزار کرامت با برادر او کند و با او یکی کرده بود آن يك نیز ببرد و بر سر آن نهد تا آن نیز برادر او را بود برسیند که ترا از مرگ خوف هست گفت مرده را خوف مرگ نبود و هر وعیدی که او این خلفرا کرده است از دوزخ در آنج من جشیدم ذره نبود و هر وعده که خلفرا کرده است از راحت ذره نبود در آنجه من چشم می دارم و گفت اگر خذاء نعالی گوید بدین صحبت جوانمردان چه خواهی من گویم هم اینانرا خواهم نقلست که دانشمندی را گفت تو خذایرا دوست داری یا خدا ترا گفت من خذایرا دوست دارم گفت بس برو و برگرد او گرد که کسی را دوست دارد نی او گردد روزی شاگردی را گفت چه بهتر بودی شاگرد گفت ندانم گفت جهان بر از مرد همه همچون بایزید و گفت بهترین چیزها دلیست که در وی هیچ بدی نباشد روزی یکی را گفتند ریسانت بگسلد چکنی گفت ندانم گفت بدست او ده تا در بندد و برسیند که فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ چه بود گفت دانستم آنج گفت خذاء گفت ای محمد من از آن بزرگترم که ترا گنتم مرا بشناس و تو از آن بزرگتری که گنتم خلفرا بن دعوت کن برسیند که نام او بچه برند گفت بعضی بفرمان برند و بعضی بنفس و بعضی بدوستی بعضی بخوف که سلطانست گفتند

۲۰ جئید که هشیار در آمد و هشیار بیرون رفت و شبلی مست در آمد و مست برفت گفت اگر جنید و شبلی را سؤال کند و ازیشان برسند که شما در دنیا چگونه در آمدید و چگونه بیرون شدید ایشان نه از بیرون شدن خبر دارند و نه از آمدن هم در حال بسر شیخ ندا کردند که صَدَقْتَ راست گفتی که از هر دو برسند همین گویند که خذایرا داند و از چیزها

و گنت هرجه در لوح محفوظست نصیب لوح و خلقتست نصیب جوآنمردان
 نه آنست کی بلوح درست و خذاء تعالی هم در لوح بگنت با جوآنمردان چیزی
 گویند که در لوح نبوذ و کوهی آن نشاید بردن و گنت این نه آن طریقست
 که زفانی برو اقرار آورد یا بینایی بوذ که او را بیند یا شناختی که او را شناسد
 ۵ یا هفت اندام را نیز آنجا راهست هم از آن اوست و جان در فرمان او اینجا
 خذاییست و بس و گنت کسانی دیدم که بتفسیر قران مشغول بوذده اند
 جوآنمردان بتفسیر خویش مشغول بوذده اند و گنت عالم آن عالم بوذ که بخویشتن
 عالم بوذ عالم نبود آنک بعلم عالم بوذ و گنت خذاء تعالی قسمت خویش بیش
خلقان کرد هر کسی نصیبی خویش برگرفتند نصیب جوآنمردان اندوه بوذ
 ۱۰ و گنت درخت اندوه بکارید تا باشد که ببر آید و تو بنشین و می گری که
 عاقبت بدان دولت برسی که گویندت جرای گری گنتند اندوه بجه بدست
 آید گنت بدانک هم جهد آن کنی که در کار او باک روی و جندانک بنگری
 دانی که باک نه و نتوانی بوذ که اندوه او فرو آید که صد ویست و چهار
 هزار بیغامبر بدین جهان در آمدند و بیرون شدند و خواستند که او را
 ۱۵ بدانند سزای او و هم بیران همچنان نتوانستند و گنت درد جوآنمردان
 اندوهست که بدو عالم در نگنجد و گنت اگر عمر من جندان بوذ که عمر
 نوح من ازین تن راستی نییم و آنک من ازین دامن اگر خذاوند این
 تن را باآتش فرو نیارذ داد من ازین تن بنه داده باشد برسیدند از نام
 بزرگ گنت نامهاء هم خود بزرگست بزرگتر در وی نیستی بنه است چون
 ۲۰ بنه نیست گردید از خلق بشذ در هیبت یک بوذ برسیدند از مکر گنت
آن لطف اوست لیکن مکر نام کرده است که کرده با اولیا مکر نبوذ
 برسیدند از محبت گنت نهایتش آن بوذ که هر نیکویی که او با جمله
 بندگان کرده است اگر با او بکند بدان نیارمذ و اگر بعدد دریاها
 ۲۴ شراب بخلق او فرو کند سیر نشوذ و می گویند زیادت هست و برسیدند

حسرت فرو می شوند که یکی از ایشان سرهنگی دین را نمی شاید و گفت
زندگانی درون مرگست مشاهده درون مرگست پاکی درون مرگست فنا و
بقا درون مرگست و چون حق بدید آمد جز از حق هیچ چیز بنماند
و گفت با خلق باشی ترشی و تلخی دانی و چون خلقت از تو جدا شود
زندگانی با خدا بود و گفت زندگانی باید میان کاف و نون که هیچ بنبرد
و گفت آن کسی که نماز کند و روزه دارد بمخلوق نزدیک بود و آن کسی
که فکر کند بخدا و گفت هفت هزار درجه است از شریعت تا معرفت
و هفتصد هزار درجه است از معرفت تا بحقیقت و هزار هزار درجه است
از حقیقت تا بارگاه باز بود هر یکی را بمثل عمری باید که چون عمر نوح
و صفای جون صفائی محمد علیه السلام و گفت معنی دل سه است یکی
فانیست و دوم نعمتست و سیم باقیست آنک فانیست ماوی گاه درویشی
است و آنک نعمتست ماوی توانگریست و آنک باقیست ماوی خداست
و گفت مرا نه تن است و نه دل و نه زفان بس ماوی این هر سه مرا
خدا است و گفت مرا نه دنیا و نه آخرتی ماوی این هر دو مرا خداست
و گفت بس خوش بود و لیکن بیمار که از آسمان و زمین گرد آیند تا
اورا شفا دهند بهتر نشود و گفت کارکنند بسیارست و لیکن برنک نیست
و برنک بسیارست سبارنک نیست و آن یکی بود که کند و برد و سبارد
و گفت عشق بهره ایست از آن دریا که خلق را در آن گذر نیست
آنست که جانرا درو گذر نیست آورد بر دبیست که بنه را خبر نیست در
آن و آنج بذین دریاها نهند باثر نشود مگر دو چیز یکی اندوه و
یکی نیاز و گفت برخندند قرایان و گویند که خذایرا بدلیل شاید دانستن
بل که خذایرا بخدا شاید دانست بمخلوق چون دانی و گفت هرکه عاشق
شد خذایرا یافت و هرکه خذایرا یافت خودرا فراموش کرد و گفت هرکه
آنجا نشیند که خلق نشینند با خدا نشسته بود و هرکه با خدا نشیند عارفست

از آفت نفس خویش و از عمل شیطان و گفت تا دیو فریب نماید خداوند
 نماید چون دیو نتواند فریفت خداوند بکرامت فریبد و اگر بکرامت
 نفریبد بلطف خویشتن نفریبد بس آنکس که بذپها نفریبد جوامردست
 و گفت در غیب دریائست که ایمان همه خلایق همچو کاهست بر سردریا
 ۵ باذ هی آید و موج هی زند ازین کنار تا بدان کنار و گاه گاه از آن کنار
 با این کنار گاه بسر دریا و گفت جوامردی زبانست بی گفتار و بینائست
 بی دینار تنی است بی کردار دلیلی است بی اندیشه و چشمه است از دریا و
 سرهء دریا و گفت عالم علم بگرفت و زاهد زهد بگرفت و عابد عبادت و با
 این فرا پیش او شدند تو باکی بر گیر و ناپاک فرا پیش او شو که او
 ۱۰ باکست و گفت هرکرا زندگانی با خدا بود بر نفس و دل و جان خویش
 قادر نبود وقت او خادم او بود و بینایی و شنوایی او حق بود و هرچه
 در میان بینایی و شنوایی او بود سوخته شود و بجز حق هیچ چیز نماند
 قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ و گفت اگر کسی از تو پرسد که فانی
 باقی را بیند بگو که امروز درین سراء فنا بند فانی باقی را می شناسد فردا
 ۱۵ آن شناخت نور گردد تا در سرای بقا بنور بقا باقی را بیند و گفت اولیاء
 خدا را نتوان دید مگر کسی که محرم بود جنانک اهل ترا نتواند دید مگر
 کسی که محرم بود مرید هر چند که بیرون حرمت پیش دارد دیدش در
 بیرون پیش دهد و گفت هر کسی ماهی در دریا گیرد این جوامردان بر
 خشک گیرند و دیگران گشت بر خشک کنند این طایفه بر دریا کنند
 ۲۰ و گفت اگر آسمان و زمین بر از طاعت بود آنرا قدری نمود اگر در دل
 انکار جوامردان دارد و گفت هزار مرد این جهانرا ترا ترك باید کرد
 تا بیک مرد از آن جهان برسی و هزار شربت زهر باید خورد تا بیک
 شربت حلوت بچشی و گفت دریغا هزار بار دریغا که چندین هزار
 ۲۴ سرهنگ و عیار و مهتر و سالار و خواجه و برنا که در کفن غفلت بجاک

بروید و با خدا مرد باشید که شمارا بجیزی از خویشان باز نکند و گفت
ای بسا کسان که بر بشت زمین می روند ایشان مردگانند و ای بسا
کسان که در شکم خاک خفته اند و ایشان زندگانند و گفت دانشمندان
گویند بیغمبر علیه السلام نه زن داشت و یک ساله قوت نهیادی و
۱۰ فرزندانش بودند گویم بلی آن همه بود ولیکن شصت و سه سال درین
جهان بود که دل او ازین خبر نداشت آن همه بر وی می رفت و او که
خبر داشت از خدا داشت و گفت از هر جانب که نگری خذاست و اگر
زبر نگری و اگر زیر نگری و اگر راست نگری و اگر جب نگری و اگر
بیش نگری و اگر از بس نگری و گفت هرچه در هفت آسمان و زمین
۱۰ هست بتن تو دراست کسی می باید که بیند و گفت هرکرا دل بشوق او
سوخته باشد و خاکستر شده باذ محبت در آید و آن خاکسترا بر گیرد
و آسمان و زمین از وی بُر کند اگر خواهی که بیند باشی آنجا توان دید
و اگر خواهی که شنود باشی آنجا توان شنید و اگر خواهی که جشنه باشی
آنجا توان جشنید مجرّدی و جوانمردی از آنجا می باید و گفت اگر جایگاهی
۱۵ بودی که آن جایگاه نه اورا بودی و یا اگر کسی که آن کس نه اورا بودی
ما آن گله بر آن جایگاه و با آن کس نکردی و گفت قدم اول آنست
که گویند خدا و چیزی دیگر نه و قدم دوم آنست و قدم سوم سوختن
است و گفت هر ساعتی می آبی و بشته گناه در کرده و گاه می آبی
بشته طاعت در کرده تا کی گناه تا کی طاعت گناه را دست بیشت باز
۲۰ نه و سر بدریاء رحمت فرو برده و طاعت را دست بیشت باز نه و سر
بدریاء بی نیازی فرو برده و سر بیستی خویش فرو بر و بهستی او بر
آور و گفت در شب باید که نخسب و در روز باید که نخورم و نخرام بس
بمنزل کی رسم و گفت اگر جبریل از آسمان بانگ کند کجورن شما نبوده و
۲۴ نباشد شما اورا بقول صادق دارید و لیکن از مکر خدا امین م باشید و

هست که چون در شود بگذارند که بیرون آید و گفت خذاء تعالی خلق را
از فعل خویش آگاه کرد اگر از خویش آگاه کردی لا اله الا الله گوی
بنامدی یعنی غرق شوندی و گفت جگویی در کسی که در بیابان ایستاده
بود و در سر دستار ندارد و در با نعلین و در تن جامه و آفتاب در
مغزش می تابد و آتش از زیر قدمش بر می آید جنانک بایش را بر زمین
قرار نبوذ و از بیش رفتن روی ندارد و از بس باز شدن راه نیابد و
متخیر مانده باشد در آن بیابان و گفت غریب آن بود که در هفت آسمان
و زمین هیچ با وی یک ناره موی نبوذ و من نگوم که غریب من آم که
با زمانه نسازم و زمانه با من نسازد و گفت آنکس که نشئه خدا بود
۱۰ اگرچه هر چه خدا آفریند است بوی دهی سیر نشود و گفت غایت بند با
خدا سه درجه است یکی آنست که بر دیدار بایستد و گوید الله و دیگر
آنست که بی خویشتن گوید الله سیم آنک از او گوید الله و گفت
خدا را با بند با چهار چیز مخاطبه است بتن و بدل و بمال و بزبان اگر
تن خدمت را در دهی و زفان ذکر را راه رفته نشود تا دل با او در ندهی
۱۵ و سخاوت نکنی که من این چهار چیز دارم و چهار چیز ازو بخواستم هیت
و محبت و زندگانی با او و راه در یگانگی بس گفتم بهشت امید مک و
بدوزخ بیم مکن که ازین هر دو سرای مرا توی و گفت مردمان سه
گروهند یکی ناآزوده با تو آزار دارد و یکی بیازاری بیازارد و یکی که
بیازاری نیازارد و گفت ابن غفلت در حق خلق رحمتست که اگر چند
۲۰ ذره آگاه شوند بسوزند و گفت خذاء تعالی خون همه بیغامبران بر بخت
و باک نداشت خدا این شمیر بهمه بیغامبران در افشاند و این تازیانه
بهمه دوستان زد و خویشتن را بهیج کس فرا نداد عیارست برو تو نیز
عیار باش دست بدون او فرا مک و گفت خذاء تعالی هر کس را بچیزی
۲۴ از خویشتن باز کرده است و خویشتن را بهیج کس فرا ندهد ای جوانمردان

بسیار خاموش باشید و کم گوید و بسیار دهید و کم خورید و بسیار سر
از بالینی برگزید و باز منبید و گفت هرکه خوشی سخن خدای ناجشینه
ازین جهان بیرون شود اورا چیزی نرسینه باشد و گفت تا خداوند همارا
نبود با خلق همارا بود با مصطفی خردمندان با خدا ناپاک اند زیرا که او بی
باکست و کسی که او بی باک بود بی باکانرا دوست دارد و گفت این راه
راه ناپاکانست و راه دیوانگان و مستان با خدا مستی و دیوانگی و ناپاکی
سود دارد و گفت ذکر الله از میان جان صلوات بر محمد از بن گوش
و گفت ازین جهان بیرون نشوی تا سه حال بر خویشتن بینی اول باید
که در محبت او آب از چشم خویش بینی دیگر از هیبت او بول خویش
۱۰ بینی دیگر باید که در بیداری استخوانت بگدازد و باریک شود و گفت
جان یاد کنی که دیگر بار نباید کرد یعنی فراموش مکن تا یادت نباید
آورد و گفت غایب تو باشی و او باشد دیگر آنست که تو نباشی هم او
بود و گفت سخن مگویند تا شنوند سخن خذارا نبیند و سخن مشنویند تا
کویند سخن خذاوندر را نبیند و گفت هرکه یکبار بگوید الله زبانش بسوخت
۱۵ دیگر نتواند گفت الله چون تو بینی که می گویند ثنای خداوند است بر
بند و گفت درد جواهردان اندوهی بود که بهر دو جهان در ننگند و آن
اندوه آنست که خواهند تا اورا یاد کنند و بسزای او نتوانند و گفت
اگر دل تو با خداوند بود و همه دنیا ترا بود زبان ندارد و اگر جامه
دیبا داری و اگر بلاس پوشینه باشی که دل تو با خداوند نبود ترا از
۲۰ آن هیچ سودی نیست و گفت چون خویشتن را با خدا بینی وفا بود و
چون خذارا با خویشتن بینی فنا بود و گفت هرکه با این خلق کوزک
بینی با خداوند مردست و هرکه با این خلق مردست با خداوند مرده
است و گفت کس هست که هم پهلند که برگزید و هم بگذارند که ببیند
۲۴ و کس هست که اگر خواهد در شود و اگر خواهد بیرون آید و کس

و بی حساب بیهشت شود و گفتم تخیر چون مرغی بود که از ماوی خود
 بشود بطلب جینه و جینه نیابد و دیگر باره راه ماوی نداند و گفتم
 هرکه یک آرزوی نفس بدهد هزار اندوهش در راه حق بدید آید
 و گفتم قسمت کرد حق تعالی چیزها را بر خلق اندوه نصیب جوانمردان
 ۵. نهاد و ایشان قبول کردند و گفتم در راه حق چندان خوش بود که
 هیچ کس نداند چون بدانستند همچون خوردن بود بی نمک حکایت کرده اند
 از شیخ بایزید که او گفتم از بس هر کاری نیکو کاری بد ممکن تا چون
 چشم تو بدان افتد بذی بینی نه نیکویی شیخ گفتم بر تو باز که نیکو
 بذی فراموش کنی و گفتم جوانمردان دست از عمل بندارند عمل دست
 ۱۰. از ایشان بندارند و گفتم چون خداوند تعالی تقدیری کند و تو بدان
 رضا دهی بهتر از هزار هزار عمل خیر که تو بکنی و او نبیند و گفتم
 یک قطره از دریای احسان بر تو افتد نخواهی که در همه عالم از هیچ گویی
 و شنوی و کسرا بینی و گفتم در دنیا هیچ صعبتی از آن نیست که ترا با
 کسی خصومت بود و گفتم نماز و روزه بزرگ است لیک کبر و حسد و
 ۱۵. حرص از دل بیرون کردن نیکوتر است و گفتم معرفت هست که با
 شریعت آمیخته بود و معرفت هست که از شریعت دورترست و معرفت
 هست که با شریعت برابر است مرد باید که گوهر هر سه دینک بود تا با
 هر کسی گوید که از آنجا بود و گفتم یکبار خدا را یاد کردن صعبتی است
 از هزار شمشیر بر روء خوردن و گفتم دینار آن بود که جز او را نبینی
 ۲۰. و گفتم کلام بی مشاهده نبود و گفتم جهت مردان جهل سالست ده سال
 رنج باید بردن تا زبان راست شود و ده سال تا دست راست شود و
 ده سال تا چشم راست شود و ده سال تا دل راست شود بس هرکه جهل
 سال چنین قدم زند و بدعوی راست آید امید آن بود که بانگی از
 ۲۴. حلقش بر آید که در آن هوا نبود و گفتم بسیار بگریزند و کم خندیدند و

خویش را برای دوستان دارد و رحمت خویش برای عاصیان و گنت با خذاء خویش آشنا گرد که غربی که بشهر آشنایی دارد با کسی آنجا قوی دل تر بود و گنت هرکه دنیا و عمر بسر کار خذاء در نتوان کرد گو دعوی مکن که بقیامت بی بار بر صراط بگذرد وقتی شخصی گنت کجای روی گنت بمجاز گنت آنجا چه کنی گنت خذایرا طلب کم گنت خذاء خراسان کجاست که بمجاز ی باید شد رسول علیه السلام فرمود که طلب علم کنید و اگر بچین باید شدن نه گنت طلب خذاء کنید و گنت یکساعت که بنه بخذا شاد بود گرای تر از سالها که نماز کند و روزه دارد این آفرین خذاهم دام مؤمن است تا خود بچه دام و ماند و گنت کسی که ۱۰ روز بشب آرد و مؤمنی نیاز زده بود آن روز تا شب با بیغامبر علیه السلام زندگانی کرده بود و اگر مؤمن بیازارد آن روز خذاء طاعتش نپذیرد و گنت از بعد ایمان که خذاء بند را دهد هیچ نیست بزرگتر از دلی باک و زیبایی راست و گنت هرکه بدین جهان از خذاء و رسول و پیران شرم دارد بدان جهان خذاء تعالی ازو شرم دارد و گنت سه قوم را بخذا راهست با ۱۰ علم مجرّد با مرقع و سجّاده با بیل و دست و الا فراغ نفس مرد را هلاک کند و گنت بلاس داران بسیارند راستی دل ی باید جامه چه سود کند که اگر بیلاس داشتن و جو خوردن مرد توانستی گشتن خر بایستی که مرد بوذندی که همه بلاس را دارند و جو خورند و گنت مرا مرید نبوذ زیرا که من دعوی نکردم من ی گویم الله و بس و گنت در همه عمر ۲۰ خویش اگر يك بار او را بیازرده باشی باید که همه عمر بر آن هی گری که اگر عنو کند آن حسرت بر نخیزد که چون او خذاوندی را چرا بیازردم و گنت کسی باید که بچشم نایبنا بود و بزبان لال و بگوش کر که تا او صحبت و حرمت را بشاید و گنت طاعت خلق بسه چیزست بنفس و زبان ۳۰ و بدل بر دوام ازین سه باید که بخذا مشغول بود تا که ازین بیرون شود

از آن خدا و مهری بر دل نه تا نیندیشی جز از خدا و همچنین مهری بر
 معامله و لب دندان نه تا نورزی کار جز باخلاص و نخوری جز حلال
 و گفت جون دانشندان گویند من تو نین باش و جون نین تو چهار بك
 باش و گفت تا نباشید همه شما باشید خدا می گویند این همه خلق من
 آفریدم ام و لیکن صوفی نیافریدم ام یعنی معدوم آفریدم نبود و بك معنی
 آتست که صوفی از عالم امرست نه از عالم خلق و گفت صوفی تنیست مرده
 و دلیست نموده و جانیست سوخته و گفت بك نفس با خدا زدن بهتر از
 همه آسمان و زمین و گفت هرج برای خدا کنی اخلاصست و هرج برای
 خلق کنی ریا و گفت عمل جون شیرست جون باء بگردنش کنی رویاه
 شود و گفت بیران گفته اند جون مرید بعلم بیرون شود چهار تکبیر در
 کار او کن و او را از دست بگذار و گفت این راه که بیهشت می رود
 نزدیک و آن راه که بخدا می رود دورست و گفت باید که در روزی
 هزار بار بیری و باز زندگی یابی هرگز بیری و گفت جون
 نیستی خویش بوی دهی او نیز هستی خویش بتو دهد و گفت باید که
 ۱۰ بایت را آبله بر افتد از روش و یا تن را از نشستن و دلت را از اندیشه
 هرکه زمین را سفر کند بایش را آبله بر افتد و هرکه سفر آسمان کند دل را
 افتد و من سفر آسمان کردم تا بر دلم آبله افتاد و گفت هرکه تنها نشیند
 با خداوند خویش بود و علامت او آن بود که او خدا خویش را دوست
 دارد و گفت استاذ بو علی دقاق گفته است که از آدم تا بقیامت کس
 ۲۰ این راه نرفت که راه مغیلان گرفته است مرا بدین از اولیا و انبیا
خواری آمد که اگر آن راه که بند بخدا شود مغیلان گرفته است آن
 راه که از خدا ببند آید جیست و گفت ترا بر تو آشکاری کند شهادت
 و معرفت و کرامت و جود بر تو آشکارا کرده بود تا همه مخلوقات جون
 ۲۴ خویشان را بر تو آشکارا کند آنرا صفت نمود و گفت خدا تعالی لطف

مردان بود که چون چشم ایشان بپاکی خداوند بر افتد بی نیازی خویش
بینند و گفت مردانی که از بس خدا شوند چیزی از آن خدا بر ایشان
آید هرج بذیشان در بود از ایشان فرو رفت از زکوة و روزه و قران
و تسبیح و دعا که از آن خداوند در آمد و جایگاه بگرفت یعنی که هر
طاعت که بعد از آن کنند نه ایشان کنند بر ایشان بروذ که هزار مرد
در شرع بروذ تا یکی بدید آید که شرع درو روذ و گفت صوفی را نوذ
نه عالمست یکی عالم از عرش تا ثری و از مشرق تا مغرب همرا سایه
کند و نوذ و هشت را در وی سخن نیست و دیدار نیست صوفی روزی
است که بافتابش حاجت نیست و شبی است بی ماه و ستاره که بپاه و
ستارداش حاجت نیست و گفت آنکس را که حق او را خواهد راهش او
نماید بس راه بر وی کوتاه بود و گفت طعام و شراب جوانمردان دوستی
خدا بود و گفت هر کس که غایبست همه از او گویند آنکس که حاضر
است ازو هیچ نتوان گفت و گفت خدای تعالی بر دل اولیاء خویش از
نور بنایی کند و بر سر آن بنا بنایی دیگر و همچنین بر سر این یکی دیگر
تا بجایگاهی که همگی او خدا بود و گفت خداوند از هستی خود چیزی
درین مردان بدید کرده است اگر کسی گوید این حلول بود گویم این
نور الله می خواهد خَلْقَ خَلْقٍ فِی ظِلِّهِ ثُمَّ عَرَّشَ عَلَیْهِمْ مِنْ نُورِهِ و گفت
خداوند بند را بخود راه باز گشاید چون خواهد که بروذ در بیگانگی او
روذ و چون بنشیند در بیگانگی او نشیند بس هر که سوخته بود بآتش یا غرقه
بود بدریا با او نشیند و گفت درویش آن بود که در دلش اندیشه نبودی
گویند و گفتارش نبودی بیند و می شنود و دیدار و شنوایش نبودی
خورذ و مزه طعامش نبوذ حرکت و سکون و شادی و اندوهش نبوذ
و گفت این خلق بامداد و شبنگاه در آیند می گویند می جویم و لیکن
جویند آنست که او را جویند و گفت مهری بر زبان بر نه تا نگویی جز

تو هر دورا فراموش کن چه مانند الله هر که بوقت کنتار و اندیشه خذایرا
 با خویشتن نبیند درین دو جای بآفت در افتد و گنت همه خلق در
 آنند که چیزی آنجا برند که سزاء آنجا بود ازینجا هیچ چیز نمان برد
 ازینجا آنجا چیزی برند که آنجا غریب بود و آن نیستی بود و گنت امام
 آن بود که بهمه راهها رفته بود و گنت از طاعت خلق آسمان و زمین
 آنجا چه زیادت بدید آمنه است تا از آن تو بدید آید زیادتی کردن
 چه افزایی از معامله جندان بس که شریعت را بر تو تقاضای نمود و از
 علم جندانی بس بود که بدانی که او ترا چه فرموده است و از یقین جندان
 بس بود که بگویی و بدانی که آنج روزی تست بتو آید و از زهد جندان
 ۱۰ بس بود که بدانی که آنج توی خوری روزی تست تا نگویی که این خورم
 یا آن خورم و گنت خذاء تعالی با بنه جندان نیکویی بکند که مقام او
بعالیین بود اگر بخاطر او در آید که از رفیقان من کسی بایستی تا بدیدی
 او را نیک مردی نرسد و گنت آسمان بشماری بس خذایرا بدانی بدانک
 راه بر تو دراز بود بنور یقین برو تا راه بر تو کوتاه گردد و گنت
 ۱۰ بایست و می گویی الله تا در فنا شوی و گنت بر همه چیزی کتابت بود
 مگر بر آب و اگر گذر کنی بر دریا از خون خویش بر آب کتابت کن
 تا آن کربئی تو در آید داند که عاشقان و مستان و سوختگان رفته اند
 و گنت چون ذکر نیکان کنی میغی سبید بر آید و رحمت ببارد و چون
 ذکر خذاء کنی میغی سبید بر آید و عشق ببارد ذکر نیکان عام را رحمتست
 ۲۰ و خاص را غفلت و گنت مؤمن از همه کس بیگانه بود مگر از سه کس
 یکی از خذائوند دوم از محمد علیه السلام سیم از مؤمنی دیگر که با کیزه
 بود و گنت سفر بیخ است اول بیای دوم بدل سیم بهمت چهارم بدینار
 پنجم در فناء نفس و گنت در عرش نگرستم تا غایت مردمان جویم درو
 ۲۴ غایتهایی دبدم که مردان خذ در آن بی نیاز بودند بی نیازی مردان غایت

و گفت کسانی بودند که نشان یافت دادند و ندانستند که یافت محالست
و کسانی بودند که نشان مشاهده دادند و ندانستند که مشاهده حجابست
و گفت هرکه بر دل او اندیشه حق و باطل در آید او را از رسیدگان
نشاریم و گفت من نگویم که کار نباید کرد ترا اما نباید دانستن که آنچه
می کنی تو می کنی یا بتوی کنند آن بزرگانی اینست که بنده با سرمایه
خداوند می کند چون سرمایه با خداوند دهی تو با خانه شوی ترا با اول
خداوندست و با آخر هم خداوند و در میانه هم خداوند و بازار تو از
رواست بی تو هرکه بنصیب خویش بازار ببندد او را آنجا راه نیست و گفت
همه مجتهدات از سه بیرون نمود یا طاعت تن بود یا ذکر بزبان یا فکر
دل و مثل این چون آب بود که بدریا در شود بدریا کجا بدید آید
این سه تمام و گفت آنگاه که دریا بدید آید جمله معامله او و از آن
جمله جوانمردان غرقه شود جوانمردی آن بود که فعل خویش نبینی و گفت
که فعل تو چون چراغ بود و آن دریا چون آفتاب آفتاب چون بدید
آید بچراغ چه حاجت بود و گفت ای جوانمردان هشیار باشید که او را
ببرقع و سجادہ نتوانید دید هرکه بدین دعوی بیرون آید او را کوفته گردانند
هرج خواهی گو باش جوانمردی بود که نفس و جانی نمود روز قیامت
خصم خلق خلقت و خصم ما خداوند است چون خصم او بود دآوری
هرگز منتقطع نشود او ما را سخت گرفته است و ما او را سخت تر و گفت با
خدا بزرگ همت باشید که همت همه چیزی بتو دهد مگر خداوندی و
اگر گوید خداوندی نیز بتو دم بگویی که دادن و دم صفت خلقت
بگویی الله بی جای الله بی خواست الله بی همه چیزی مستی آنرا نیکو بود
کی می خورده بود و گفت تا کی گویی صاحب رای و صاحب حدیث بیکبار
بگویی الله بی خویشتن یا بگویی الله بسزای او و گفت کسانی می آیند با
گاه بعضی می آیند با طاعت این نه طریق است که با این هیچ در گنج

مادر فرزند را جند بار گوید مادر ترا میراد بنه تواند مرد و لیکن در آن
گفت صادق باشد و گفت سه چیز با خدا نگاه داشتن دشوارست سر با
حق و زبان با خلق و باکی در کار و گفت چیز میان بنه و خدا حجاب
بتواند کردن مگر نفس همه کس ازین بنالیند بخدا و بیغامبران نیز
بنالیند و گفت دین را از شیطان آن فتنه نیست که از دو کس عالی بر
دنیا حریص و زاهدی از علم برهنه و صوفی را گفت اگر برنایی را با
زنی در خانه کنی سلامت یابد و اگر با قرآبی در مسجد کنی سلامت نیابد
و گفت نگر تا از ابلیس ایمن نباشی که در هفتصد درجه در معرفت سخن
گوید و گفت از کارها بزرگتر ذکر خداست و برهیز و سخاوت و صحبت
۱۰ نیکان و گفت هزار فرسنگ بشوی تا از سلطانان کسی را نبینی آن روز
سوادی نیک کرده باشی و گفت اگر مؤمن را زیارت کنی باید که ثواب
آن بصد حج پذیرفته ندی که زیارت مؤمن را ثواب بیشترست از صد
هزار دینار که بدرویشان دهی چون زیارت مؤمن کنی با اعتماد گیری که
خدا تعالی بر شما رحمت کرده است و گفت قبله بیخ است کعبه است که
۱۵ قبله مؤمنانست و دیگر بیت المقدس که قبله بیغامبران و امتان گذشته
بوده است و بیت المعمور بآسمان که آنجا مجمع ملائکه است و چهارم عرش
که قبله دعا است و جوانمردان را قبله خداست فَأَيُّهَا تُولُوا قِبَلَهُ وَجْهَ اللَّهِ
و گفت این راه همه بلا و خطرست ده جای زهرست یازدهمین جاء شکرست
و گفت تا نجویندت مجوی که آنج جوی چون بیابی بتو ماند و چون تو
۲۰ بود و گفت بهر مندتر از علم آنست که کار بندی و از کار بهتر آنست
که بر تو فریضه است و گفت چون بنه عزّ خویش فرا خدای دهد خدا
تعالی عزّ خویش بر آن نهد و باز بنده دهد تا بعزّ خدا عزیز شود و گفت
خرذمندان خدای را بنور دل بینند و دوستان بنور یقین و جوانمردان
۲۴ بنور معاینه برسیند که تو خدا را کجا دیدی گفت آنجا که خویشتم اندبدم

قطره از آن بیرون آید همه عالم و آفرین غرق شود درین قافله که ما بیم
 مقدمه حق است آخرش مصطفی است بر قفا صحابه اند خنک آنها که
 درین قافله اند و جانشان با یکدیگر پیوسته است که جان بو الحسن را
 هیچ آفرین بیوند نکرد گفت بسی جهد بیاید کرد تا بدانی که نشایی و
 بسیار بیاید دید که بینی که نشایی و گفت دعوی کنی معنی خواهند و
 چون معنی خواهند و چون معنی بدید آید سخن بنماید که از معنی هیچ
 نتوان گفت و گفت خدای تعالی همه اولیا و انبیارا تشنه در آورد و تشنه
 ببرد و گفت این نه آن دریاست که کشتی باز دارد که صد هزار بر
 خشکی این دریا غرق شوند بل که بدریا نرسند اینجا چه باز دارد خدا
 ۱۰ و بس و گفت رسول علیه السلام در بهشت شود خلقی بیند بسیار گوید
 الهی اینان بچه در آمدند گوید برحمت هرکه برحمت خدا در آید بدر
 شود جوانمردان بخدا در شوند ایشانرا برای برد خدا که در آن راه خلق
 نمود و گفت هزار منزلت بند را بخدا اولین منزلش کرامات است اگر
 بند مختصر همت بود هیچ مقامات دیگر نرسد و گفت راه دو است یکی
 ۱۵ راه هدایت و دیگر راه ضلالت آنج راه ضلالتست آن راه بند است بخداوند
 و آنج راه هدایت است راه خداوند است بیند بس هر که گوید بدو
 رسیدم نرسید و هر که گوید بدو رسانیدند رسید و گفت هر که اورا
 یافت بنماید و هر که اورا نیافت نبرد و گفت يك ذره عشق از عالم غیب
 بیامد و همه سینهای محبان بمویزند هیچ کس را محرم نیافت هم با غیب شد
 ۲۰ و گفت در هر صد سال يك شخص از رحم مادر بیاید که او بگانی
 خدایرا شاید و گفت اورا مردانی باشند مشرق و مغرب علی و ثری در
 سینۀ ایشان بدید نیاید و گفت هر آن دلی که بیرون از خدای درو
 چیزی دیگر بود اگر همه طاعتست آن دل مرده است گفتند دلت چگونه
 ۲۴ است گفت جهل سالست تا میان من و دل جزاء انداخته اند و گفت

باطنی علم ظاهر و ظاهر ظاهر آنست که علمای گویند و علم باطن آنست که جوآنمردان با جوآنمردان می گویند و علم باطن باطن راز جوآنمردان است با حق تعالی که خلق را آنجا راه نیست و گفت تا تو طالب دنیا باشی دنیا بر تو سلطان بود و چون از وی روی بگردانی تو بر وی سلطان باشی و گفت درویش کسی بود که او را دنیا و آخرت نبود و نه در هر دو نیز رغبت کند که دنیا و آخرت از آن حقیرترند که ایشانرا با دل نسبت بود و گفت جنانک از تو نماز طلب نمی کند بیش از وقت تو نیز روزی مطلب بیش از وقت و گفت جوآنمردی دریابست بسه جشمه یکی سخاوت دوم شفتت سیم بی نیازی از خلق و نیازمندی بحق ۱۰ و گفت نفس که از بند بر آید و بحق شود بند بیاساید نظر که از خدای بیند آید بند را برنجاند و گفت از حال خیر نیست و اگر بود آن علم بود نه حال یا بحق راهست یا بحق کسی را راه نیست همه آفرینه در بو الحسن جای گیرد و بو الحسن را در خویشتن بك قدم جای نیست و گفت از هر قوی یکی بر دارد و آن قوما بدو بخشد قوی را بدوستی گرفت ۱۵ و از خلق جدا کرد و گفت در گوشه بنشینید و روی بن فرا کنید و گفت مردان که بالا گیرند بیایکی بالا گیرند نه بسیاری کار و گفت اگر ذره نیکویی خویش بر تو بگشاید در عالم کسی نباشد که ترا از وی بایزد شنیدن یا بایزد گفتن و گفت علما گویند که ما وارثان رسولیم رسول را وارث ما ایم که آنج رسول بود بعضی ما داریم رسول درویشی اختیار کرد ۲۰ و درویشی اختیار ماست با سخاوت بود و با خلق نیکو بود و بی خیانت بود با دیدار بود رهمای خلق بود بی طمع بود شر و خیر از خداوند دیدن با خلقش غش نبود اسیر وقت نبود هرچه خلق ازو بترسند نترسید و هرچه خلق بدو اومید دارند او نداشت بهیچ غره نمود و این جمله صفات جوآنمردان است رسول علیه السلام دریایی بود بی حد که اگر

کرد که خرد و ایمان و معرفت را جایگاه کجاست گفت تو رنگ اینهارا
 بمن نمای تا من جایگاه ایشان با تو تمام دانشمندرا گریه بر افتاد بگوشه
 نشست شیخ را گفتند مردان رسیده کدام باشند گفت از مصطفی علیه السلام
 در گذشتی مرد آن باشد که او را هیچ ازین در نیابد و تا مخلوق باشی همه
 در یابد یعنی از عالم امر باش نه از عالم خلق و گفت مردان از آنجا که
 باشند سخن نگویند بستر باز آیند تا شنوند سخن فهم کند و گفت همه کسی
 نازد بدآنح داند تا بداند که هیچ نداند چون بدانست که هیچ ندانست شرم
 دارد از دانش خود تا آنگاه که معرفتش بکمال باشد و گفت خداوندرا
 بجهت نباید دانست و پنداشت نباید دانست که گویی دانیش و ندانیش
 ۱۰ خدا برا جنان باید دانست که هر چند می دانیش گویی کاشکی بهتر دانستی
 و گفت بنده جنان بهتر بود که از خداوند خویش نه بزندگان و شود
 و نه بمرگ و گفت چون خدای تعالی را بسوء خویش راه نماید سفر و
 اقامت این بنده در بیگانگی او بود و سفر و اقامت او بسر بود و گفت
 دل که بیمار حق بود خوش بود زیرا که شفاش جز حق هیچ نبود و گفت
 ۱۵ هر که با خدای تعالی زندگانی کند دیدنیها همه دینه بود و شنیدنیها همه
 شنینه و کردنیها کرده و دانستی دانسته و گفت بیاری آسمان و زمین
 طاعت با انکار این جوانمردان هیچ وزن نیارد و گفت درین و آچار
 بازاریست که آنرا بازار جوانمردان گویند و نیز بازار حق خوانند از آن
 راه حق شما آنرا دینه اید گفتند نه گفت در آن بازار صورتها بود نیکو
 ۲۰ چون روندگان آنجا رسند آنجا بمانند و آن صورت کرامت بود و طاعت
 بسیار و دنیا و آخرت آنجا بمانند و بخدا نرسند بنده چنین نیکوتر که
 خلق را بگذارد و با خدا بخلوت در شود و سر بسجود نهذ و بدریاء لطف
 گذر کند بیگانگی حق رسد و از خویشتن برهد همه بر وی می راند و
 ۲۵ او خود در میان نه و گفت این علمرا ظاهر ظاهری و باطنی و باطن

بس گردید و گفت من اینجا فرو ننگم یعنی آنج منم و گفت جنان باید
 بودن که ملایکه که بر شما موکل اند با رضا ایشانرا و بس فرستی و با
 اگر نه جنان باید بود که شبانگاه دیوان از دست ایشان فرا گیری و آنج
 بیاید ستردن بستری و آنج بیاید نبستن بنویسی و اگر نه جنان بودن که
 شبانگاه که آنجا باز شوند گویند نه نیکی بودش و نه بدی خداوند تعالی
 بگویند من نیکویی ایشان با شما بگویم و گفت مردان خدا را اندوه و
 شادی نبود و اگر اندوه و شادی بود هم از او بود و گفت صحبت با خدی
 کنید با خلق مکنید که دیدنی خداست و دوست داشتنی خدا و آنکس
 که بوی نازید خداست و گفتنی خداست و شنودنی خداست و گفت کس
 ۱۰ بود که در سه روز بهگه روز و باز آید و کس بود که در شبانروزی و
 کس بود که در شبی و کس بود که در جشم زخمی بس آن که در چشم
 زخمی برود و باز آید قدرت بود و گفت تا خذاء تعالی بندها در میان
 خلق دارد فکرتش از خلق جدا نشود چون دل او را از خلق جدا کند
 در مخلوقش فکرت نبود فکرتش با خداوند بود یعنی در دلش فکرت
 ۱۵ بنماید و گفت خذاء تعالی مؤمنی را هیبت جهل فرشته دهد و این کمترین
 هیبت بودش که داده بود و آن هیبت از خلقان باز بوشد تا خلقان با
 ایشان عیش توانند کرد و گفت اگر کسی اینجا نشسته بود چشمش بلوح
 بر افتد روا بود و من فرا بذریم ولیکن باید که نشانش با من دهد
 و گفت اگر خذاء تعالی را بخرد شناسی علی با تو بود و اگر بایمان شناسی
 ۲۰ راحتی با تو بود و اگر بمعرفت شناسی دردی با تو بود و گفت که علی
 دهقان گفت که مرد بیک اندیشه ناصواب که بکند دو ساله راه از حق
 تعالی باز بس افتد و گفت عجب دارم ازین شاگردان که گویند بیش
 استاد شدیم ولیکن شما دانید که من هیچ کسرا استاد نگرفتم که استاد من
 ۲۴ خدا بود تبارک و تعالی و همه بیرانرا حرمت دارم دانشمندی از او سوال

که او خدایرا یاد کند همه شیران بول بینگند ماهیان در دریا از رفتن
 فرو ایستند ملائکه آسمان در هیبت افتند آسمان و زمین و ملائکه بدان
 روشن بباشند و گفت همچین خدای تعالی را بندگانند بر بشت زمین که
 خدایرا یاد کند ماهی در دریا از رفتن باز ایستد زمین در جنبیدن آید
 خلق بندارند که زلزله است و همچین بند هست او را که نور او بهمه
 آفرین بر افتد چون خدایرا یاد کند از عرش تا بثری بچنبد و گفت از
 آن آب محبت که در دل دوستان جمع کرده است اگر قطره بیرون آید
 همه عالم بر شود که هیچ آب در نشود و اگر از آن آتش که در دل دوستان
 بدید آورده است ذره بیرون آید از عرش تا بثری بسوزد و گفت سه
 ۱۰ جای ملائکه از اولیا هیبت دارند یکی ملك الموت در وقت نزع دوم کرام
 الکائین در وقت نبستن سوم منکر و نکیر در وقت سوال و گفت آنرا
 که او بر دارد باکی دهد که تاریکی درو نبود قدرتی دهد که هرجه
 گوید بباش باشد میان کاف و نون و گفت گروهی را باؤل خداوند
 ندانستند که باخر هم بود خدا مارا از ایشان کناد و گروهی از بندگان آنها
 ۱۵ اند که خدای تعالی ایشانرا بیافرید ندانستند که باؤل ایشانرا خداوند
 است تا باخر و آخر ایشان قیامت و گفت ندا آمد از خداوند که بند
 من آنرا که نومی جویی باؤل خود نیست باخر چون توان یافت که این
 راهیست از خدا بخدا بند آن باز نیاید مردی را گفت آنجا که ترا کشتند
 خون خویش دیدی بس گفت بگو که آنجا مرا کشتند هیچ آفرین نبود که
 ۲۰ خون جوانمردان بر وی مباحست و گفت چون بعمر خویش در نگرستم
 همه طاعت خویش هفتاد و سه ساله یکساعت دیدم و چون بمعصیت
 نگرستم درازتر از عمر نوح دیدم و گفت تا بیقین ندانستم که رزق من
 بروست دست از کار باز نگرتم و تا عجز خلق ندیدم بشت بر خلق
 ۲۴ نیاوردم و گفت جوانمردی بکنار بادیه رسید بیادیه فرو نگرستم و باز

که در آسمان می گردد و مادرا هجین و طاعت و معصیت همه خلائق
 می بیند که با آسمان می برند و می بیند که روزی خلقان از آسمان بزمین
 می آید و ملایکه را می بیند که از آسمان بزمین و از زمین با آسمان می روند
 و خورشید را می بیند که در آسمان گذر می کند و گفت کسی را که همگی
 ۵ او خداوند فرا گرفته بود از موه سر تا اخمص قدم او همه بهستی خذاء
 اقرار دهد و گفت مردان خذاء تعالی همیشه بودند و همیشه باشند و گفت
 أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ را بعض شنیدند که نه من خدا ام و بعض شنیدند که نه
 من دوست شما ام و بعض جنان شنیدند که نه همه منم و گفت خذاء
 تعالی با اولیاء خویش لطف کرد و لطف خدا چون مکر خدا بود و گفت
 ۱۰ هر که از خدا بخدا نگرذ خلق را نیند و گفت مثل جان چون مرغیست
 که بری بمشرق دارد و بری بمغرب و بآب بثری و سر بدانجا که آنرا نشان
 نتوان داد و گفت دوست چون با دوست حاضر آید همه دوست را بیند
 خویشان را نیند و گفت آنرا که اندیشه بدل در آید که از آن استغفار
 باید کردن دوستی را نشاید و گفت سر جو نامردانرا خذاء تعالی بدان
 ۱۵ جهان و بدین جهان آشکارا نکند و ایشان نیز آشکارا نکند و گفت
 اندکی تعظیم به از بسیاری علم و عبادت و زهد و گفت خذاء تعالی
 موسی را علیه السلام گفت لَنْ تَرَانِي زبَان همه جو نامردان ازین سؤال و
 سخن خاموش گردید و گفت چشم جو نامردان بر غیب خداوند بود تا
 چیزی بر دل ایشان افتد تا بچشند آنچه اولیا و انبیا جشیند اند دل
 ۲۰ جو نامردان بیاری در بود که اگر آن بار بر آفریده نهند نیست شود و
 اولیاء خود را خود می دارد تا آن بار بتوانند کشید و آلا رگ و استخوان
 ایشان از یکدیگر بیامدی و گفت چه مردی بود که مثل فتوح او چون
 مرغی شود که خانه اش زرین بود چه مردی بود که حق تعالی او را برای
 ۲۴ برزد که آن راه مخلوق بود و گفت خذاء تعالی را بر بشت زمین بند هست

بخراسان بیوندی و سلام بکعبه باز دهی زبر تا بعرش و زیر تا بثری بینی
 همه را همچون بی نمازی زنان بینی آن وقت بدان که مردی نه و گفت
 هر که در دار دنیا دست بنیک مردی بدر کند باید تا از خذاء آن یافته
 بود که بر کنار دوزخ بایستد بقیامت و هر کرا خذاء بدوزخ می فرستد
 او دست او می گیرد و بهشت می برد و گفت از خلقان بعض بکعبه
 طواف کنند و بعض باسماں بیت المعمور و بعض بگرد عرش و جوانردان
 در یگانگی او طواف کنند و گفت همه کس نماز کنند و روزه دارند و
 لیکن مردان مردست که شصت سال برو بگذرد که فرشته برو هیچ ننویسد
 که او را از آن شرم باید داشت از حق و حق را فراموش نکند بیک چشم
 زخم مگر بخسبد آنخ مشاهده بود که گویند در بنی اسرائیل کس بودی که
 سالی در سجود بودی و دو سال در مشاهده این بود که این امت دارد
 که بیک ساعت فکرت این بند با یکساله سجود ایشان برابر بود و گفت
 می باید که دل خویش چون موج دریا بینی که آتش از میان آن موج
 بر آید و تن در آتش بسوزد درخت وفا از میان آن سوخته بر آید
 ۱۰ میوه بقاء ظاهر حاصل شود و چون میوه بخوری آب آن میوه بگذرد دل
 فرو شود فانی شوی در یگانگی او و گفت خذایرا بر روی زمین بند است
 که در دل او نوری گشاده است از یگانگی خویش که اگر هر چه از عرش
 تا ثری هست گذر در آن نور کند بسوزد جنانک پیر کجشکی که با آتش
 فرو داری دانشندی گفت چیزی برسیدم گفت این زمان نتوانی دانست
 ۲۰ تا بدان مقام رسی که بروزی هفتاد بار بمیری و بشی هفتاد بار و کارش
 جهل سال جبین زندگانی بود و گفت اینخ در اندرون بوست اولیا بود
 اگر چند ذره میان دو لب و دندان او بیاید همه خلق آسماں و زمین
 در فرج افتد و گفت خذایرا بر بشت زمین بند است که بشب تاریک
 ۲۴ در خانه تاریک خفته بود و لحاف در سر کشید بس ستاره آسماں می بیند

خلق جبین نمودی که سر بدان گریبان بر کرده ام که ایشان بر کرده اند اگر بدیشان فرا نمودی که من سر بکدام گریبان بر کرده ام چه کردند و گفت خداوند من در دنیا جندانک خواهم از تو لاف بخوام زد فردا هرچه خواهی با من بکن و گفت الهی ملک الموت ترا بفرست تا جان من بستاند و من جان او بستانم تا جنازه هر دو بگورستان برند و گفت الهی گروهی اند که ایشان روز قیامت شهید خیزند که ایشان در سبیل تو کشته شده باشند من آن شهید خیزم که بشمشیر شوق تو کشته شده باشم که دردی دارم که تا خذاء من بود آن دردی بود و درد را جستم نیافتم درمان جستم نیافتم اما درمان یافتم و گفت در همه کارها ۱۰ بیش طلب بود بس یافت الا درین حدیث که بیش یافت بود بس طلب و مریدانرا گفتند بای آبله گردید و مردان بی آبله رسیدند نامردان را بای آبله کند و مردانرا نشستگاه و گفت بایزید مریدانرا گفت که حق گفت هر که مرا خواهد بسیار کرامتها کنم با او و هر که ترا که بایزیدی خواهد نیستش کنم که هیچ جایش بادید نیارم اکنون شما چه گویند گفتند ۱۵ اگر نیز نیست نکند جانرا خواهیم و گفت اگر بنده آفریند در بیش حق بایستند جنانک دو یکی بود هنوز آن روش چیزی نیست بمقام مردان ازو برسیدند که دو یکی چون بود گفت جنانک خلق از بیش او بر خیزد او نیز در خویشتن برسد هی خورد و طعم نداند سرما و گرما برو گذر می کند و خبرش نبود و چون از خویشتن برسد بجز حق هیچ نمود ۲۰ و گفت کس بود که بهفتاد سال یکبار آگاه نمود کس بود که بنجاه سال و کس بود بچهل سال و کس بود بیست سال و کس بود بهر سال و کس بود بهر ماه و کس بود بهر وقت نماز و کس بود که برو احکام می راند و اورا ازین جهان و از آن جهان خبر نبود و گفت آسان آسان ۲۴ نگویا که من مردی ام تا هفتاد سال معامله خویش جنانک تکبیر اول

برسیدم و روز و شب بر من بر حذر بود که بر من گذر کرد خضر علیه
 السلام که آمد در حذر بود و گفتم چون دو بود همتا بود یکی بود همتا
 نبود و گفتم الهی هر چیز که از آن منست در کار تو کردم و هرچ
 از آن تست در کار تو کردم تا منی از میان بر خیزد و همه تو باشی
 و گفتم در همه حال مولا تو ام و از آن رسول تو و خادم خلق تو
 و گفتم هشتاد تکبیر بکردم یکی بر دنیا دوم بر خلق سیم بر نفس چهارم
 بر آخرت پنجم بر طاعت و این را با خلق بتوان گفت و دیگر را مجال
 نیست و گفتم جهل گام برفتم بیک قدم از عرش تا ثری بگذاشتم
 دیگرانرا صفت نتوان کرد و اگر این با کسی بگویی که میان وی و
 خداوند حجایی نبود دل و جانش بشود و گفتم الهی اگر میان من و تو
 حجایی بودی چنین نبودی کسی بایستی که زندگانیش بخدای بودی تا من
 صفت تو با او بکردی که این خلق زنده نه اند و گفتم اگر این رسولان
 و بهشت و دوزخ نبودی من هم ازین بودی که امروز هستم از دوستی تو
 و از فرمان برداری تو از بهر تو و گفتم چون مرا یاد کنی جان من فداء
 ۱۰ تو باد و چون دل من ترا یاد کند نفس من فداء دل من باد و گفتم
 الهی اگر اندام درد کند شفاء تو دهی چون نوم درد کنی شفا که دهد
 و گفتم الهی مرا تو آفریدی برای خویش آفریدی از مادر برای تو زادم
 مرا بصید هیچ آفریند مکن و گفتم از بندگان تو بعض نماز و روزه
 دوست دارند و بعض حج و غزا و بعض علم و سجاده مرا از آن باز کن
 ۲۰ که زندگانیم و دوستیم جز از برای تو نبود و گفتم الهی اگر تنی بودی و
 دلی بودی از نور هم ترا نشایستی فکیف تنی و دلی چنین آشفته کی ترا
 شاید و گفتم الهی هیچ کس بود از دوستان تو که نام تو بسزا برد تا
 بیبایی خود بگم و در زیر قدم او نهم و یا هستند در وقت من تا جان
 ۲۴ خود فدای او کنم و یا از بس من خواهند بود و گفتم الهی مرا بدین

جانب عفو بدید نیست ازین جانب هم بشیمانی بدید نیست بکوش تا بکوشیم که بر آنج گفته ایم بشیمان نیستیم و گنت روی بخدا بار کردم گنتم الهی روز قیامت داوری همه بگسلد و آن داوری که میان من و نست نگسلد و گنت جون بجان نگرم جانم درد کند و جون بدل نگرم دلم درد کند جون بفعل نگرم قیامت درد کند جون بوقت نگرم درد نوم کنی الهی نعمت تو فانیست و نعمت من باقی و نعمت تو منم و نعمت من توی و گنتم الهی هرج نو با من گوی من با خلق تو گویم و هر چه نو با من دهی من خلق ترا دم و گنت الهی حدیث تو از من نپذیرند و گنت که هیچ کس نبوذ با او نشسته و می گنت تو مرا چیزی گنتی که درین جهان نیاید و من ترا جوابی دادم که در هر دو جهان نیاید و چنین بسیار بوذی که جوابی می دادی و کسی حاضر نبودی و گنت الهی روز بزرگ بیغامبران بر منبرهء نور نشینند و خلق نظاره ایشان بوذ و اولیاء تو بر کرسیها نشینند از نور خلق نظاره ایشان بوذ بو الحسن بر یگانگی تو نشینند تا خلق نظاره تو بوذ و گنت الهی سه چیز از من بدست خلق مکن یکی جان من که من جان از تو گرفتم بملك الموت ندیم و روز و شب با من توی کرام الکانین در میان چه کار دارند و دیگر سوال منکر و نکیر نخواهم که نور یقین تو با ایشان دم تا بتو ایمان نیارند دست و انگیرم و گنت اگر بند همه مقامها بباکی خود بگذارد هستی حق هیچ آشکارا نشود تا هرج ازو فرو گرفته است با او ندهند و گنت الهی مرا ۲۰ در مقامی مدار که گویم خلق و حق یا گویم من و تو مرا در مقامی دار که در میان نباشم همه تو باشی و گنت الهی اگر خلقی را بیازارم همین که مرا بینند راه بگردانند و جندانک ترا بیازردم تو با مایی و گنت این راه باکان است الهی با تو دستی بزخم تا بتو بیذا کردم در همه آفرین یا ۲۴ فرو شوم که نابدیدم صدق آن برزیدم آن نیافتم که کرامت هر زاهد

بو الحسن در فنا بوذی بو الحسن او بوذی و جون در بقا بوذی هرجه
 دیدی همه خود دیدی و آنج دیدی بو الحسن او بوذی معنی دیگر آنست
 که در حقیقت جون أَلَسْتُ و بَلَى او گفت بس آن وقت که بَلَى جواب
 داد بو الحسن او بود و بو الحسن ناموجود بس بو الحسن او بوده باشد
 و معنی این در قران است که می فرماید قوله تعالی وَمَا رَهَيْتَ إِذْ رَهَيْتَ
وَلَكِنَّ اللَّهَ رَهَى و گنت هفتصد هزار نردبان بی نهایت باز نهادم تا بخذا
 رسیدم قدم بر نخست پایه نردبان که نهادم بخذا رسیدم معنی آنست که
 بیک قدم بخذا رسیدن دنی است و جندان نردبان بی نهایت نهادن متدنی
 یکی سفر است فی نور الله و نور الله بی نهایت است و گنت مردمان
 ۱۰ گویند خدا و نان و بعض گویند نان و خدا و من گویم خدا بی نان خدا
 بی آب خدا بی همه چیز و گنت مردمانرا با یکدیگر خلافت تا فردا
 اورا بینند یا نه بو الحسن داد و ستد بقدی کند که گداز که نان
 شبانگاه ندارد و دستار از سر بر گیرد و دامن بزیر نهد بحال بود که
 بنسبه فروشد و گنت از هرج دون حقیقت زاهد گردیدم آنگاه خویشرا
 ۱۵ خواندم و گنت من در ولایت تو نیامم که مگر تو بسیارست و گنت
 اگر بر بساط محبتم بداری در آن مست گردم در دوستی تو و اگر بر
 بساط هیتم بداری دیوانه گردم در سلطنت تو جون نور گستاخی سر بر
 زند هر دو خود من باشم و منی من توی و گنت روی بخذا باز کردم
 گنتم این یکی شخص بود که مرا بتو خواند و آن مصطفی بود علیه السلام
 ۲۰ جون ازو فرو گذری همه خلق آسمان و زمین را من بتو خوانم و این
 بیان حقیقتست بانبات شریعت و گنت روی بخذا باز کردم و گنتم الهی
 خوشی بتو در بود اشارت ببهشت کردی و گنت خدای تعالی در غیب
 بر من باز گشاد که همه خلقرا از گناه عنو کمم مگر کسی را که دعوی
 ۲۴ دوستی من کرده باشد من نیز روی بدو باز کردم و گنتم اگر از آن

دیدم من و بایزید و اُوَیْس قرنی در بِک کنن بودیمی و گنت در همه جهان زندۀ مارا دید و آن بایزید بود نقلست که روزی این آیت هی خواند قوله تعالی إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ گنت بطش من سخت تر از بطش اوست که او عالم و اهل عالمرا گیرد و من دامن کبریائی او گیرم و گنت چیزی بر دلم نشان نشد از عشق که در همه عالم کس را محرم آن نیافتم که با وی بگویم و گنت فردا خذاء تعالی گوید من هرج خواهی بخواه گویم بار خدایا تو عالم تری گوید همت تو ترا بدادم جز آن حاجت خواه گویم الهی آن جماعت خواهم که در وقت من بوزند و از بس من تا بقیامت بزیارت من آمدند و نام من شنیدند و نشنیدند از حق تعالی ندا آید که در دار دنیا آن کردی که ما گفتیم ما نیز آن کنیم که تو خواهی و گنت خذاء تعالی همرا بیش من کند رسول علیه السلام گوید اگر خواهی ترا از بیش جاء کم گویم یا رسول الله من در دار دنیا تابع تو بودم اینجا نیز بس رَوِ توم بساطی از نور بگستراند ابو الحسن و ژنده جامگان او بر آنجا جمع آیند مصطفی را بدان جمع چشم روشن شود اهل قیامت همه متعجب بمانند فرشتگان عذاب می گذرند می گویند ایان آن قومند که

۱۰ مارا از ایشان هیچ رنگی نیست و گنت مصطفی علیه السلام فردا مردانی را عرضه دهد که در اولین و آخرین مثل ایشان نمود حق تعالی بو الحسن را در مقابله ایشان آورد و گوید ای مجهد ایشان صفت تو اند بو الحسن صفت منست و گنت خذاء تعالی من وحی کرد و گنت هرکه ازین روز ۲۰ تو آبی خورد همرا بتو بخشیدم و گنت روز قیامت من نه آنم که زیارتیان خویش را شفاعت کنم که ایشان خود شفاعت دیگران کند و گنت هرکه استماع سخن ما کرد و کند کترین درجش آن بود که حسابش نکنند فردا و گنت بما وحی کردند که همه چیزی ارزانی داشتم غیر الخنیة

۲۴ و گنت گاه بو الحسن اویم گاه او بو الحسن منست معنی آنست چون

اینجا که من هستم گذر کنند هر دو با اهل خویش در من فانی شوند
 چه امید و بیم من از خداوند منست و جزو کیست که ازو امید و بیم
 بود و گفتم تکبیر فرضی خواستم بیوست بهشت آراسته و دوزخ نافته و
 رضوان و مالک بیش من آوردند تکبیر احرام بیوستم بینایی من بر جاء
 بود که نه بهشت دیدم و نه دوزخ رضوانرا گفتم در آی درین نفس
 نصیب خویش یابی فرا در آمد و در سیصد و شصت و پنج رگ من
 چیزی ندید که ازو بیم داشت و گفتم هر کسی بر در حق رفتند چیزی
 یافتند و چیزی خواستند و بعضی خواستند و نیافتند و بانرا جوانمردانرا
 عرضه کردند نپذیرفتند و باز بو الحسن نپذیرفت و باز بو الحسن را ندا
 آمد که همه چیز بتو دهم مگر خداوندی گفتم الهی این داد و دهم از میان
 بر گیر که در میان بیگانگان روز و این از غیرت بود که نباید که بیگانگی
 بود و گفتم اندیشیدم وقتی که از من آرزومندانند هست خداوند تعالی
 چشم باطن من گشاده کرد تا آرزومندان او را بدیدم شرم داشتم امر
 آرزومندی خویش خواستم که بدین خلق و انعام عشق جوانمردان تا خلق
 بدانستندی که هر عشق عشق نبوذ تا هر که معشوق خود را بدیدی شرم
 داشتی که گفتمی من ترا دوست دارم و گفتم خلق آن گویند که ایشانرا
 با حق بود و بو الحسن آن گویند که حق را با او بود و گفتم سی سالست
 تا روی فرا این خلق کرده ام و سخن می گویم و خلق جان دانند که
 من با ایشان می گویم من خود با حق می گویم بیک سخن با این خلق
 خیانت نکردم بظاهر و باطن تا حق بودم و اگر محمد علیه السلام ازین
 در در آید مرا ازین سخن خاموش نباید بود و گفتم بذر و ماذرم از
 فرزند آدم بود اینجا که من نه آدمست و نه فرزندان جوانمزدی راستی با
 خداست و بس و گفتم بقفا باز خننه بودم از گوشه عرش چیزی قطره
 قطره می جکیدم بدهانم و در باطنم حلاوت بدیدی آمد و گفتم بخواب

بهشت می‌کنند و بشکر ایمان قیام نکرده اند مرا از من چیزی دیگری طلبند و گفت مزاح مکنید که اگر مزاح را صورتی بودی اورا زهره بودی که در آن محلت که من بودمی در آید و گفت عالم با مداذ بر خیزد طلب زیادتی علم کند و زاهد طلب زیادتی زهد کند و بو الحسن در بند آن بود که سروری بدل برادری رساند و گفت هر که مرا جان نداند که من در قیامت بایستم تا اورا در پیش نکم در بهشت نشود گوا بجا میا و بر من سلام مکن و گفت چیزی بمن در آمد که مرا سی روز مرده کرد از آنج این خلق بدان زنده اند از دنیا و آخرت آنگاه مرا زندگانی داد که در آن مرگ نبود و گفت اگر من بر خری نشینم و از نشابور در آمم ۱۰ و يك سخن بگویم تا قیامت دانشمند بر کرسی ننشیند گفت با خلق خدا صلح کردم که هرگز جنگ نکردم و با نفس جنگی کردم که هرگز صلح نکردم و گفت اگر نه آن بودی که مردمان گویند که ببا بگاه بایزید رسید و بی حرمتی کرد والا هر چه بایزید با خدا بگفته است و بیندیشید من با شما بگفتی و عجب اینست که ازو نقل می‌کنند که گفته است هر چه بایزید ۱۵ با اندیشه آنجا رسید است بو الحسن بقدم آنجا رسید است و گفت این جهان بجهانیان و هشتمیان و آن جهان بهشتیان و قدم بر نهادم جایی که آفریند را راه نیست و گفت جنانك ما را از پوست بدر آید بدر آمدم و گفت که بایزید گفت نه مقیم و نه مسافر و من مقیم در یکی او سفر می‌کنم و گفت روز قیامت من نگوم که من عالم بودم یا زاهد یا عابد گویم ۲۰ تو یکی من ز آن یکی تو بودم و گفت بدینجا که من رسیدم سخن نتوانم گفت که آنج مراست با او اگر با خلق بگویم خلق آن بر نماند و اگر اینج اوراست با من بگویند چون آتش باشد همیشه در افکنی دریغ آیدم که با خویشتم باشم و سخن او گویم و گفت تا خداوند تعالی مرا از من بدید ۲۴ آورد بهشت در طلب منست و دوزخ در خوف من و اگر بهشت و دوزخ

کردانید و گفت از خویشین بگذشتی صراط و بس کردی و گفت هر کس را
 ازین خاوند رستگاری بود ما را اندوه دایم بود خذاء تو ت دهاذ تا ما
 این بار گران بکشیم و گفت عجب همانک ام از کردار این خاوند که از
 اول چندین بازار در درون این بوست بنهاد بی آگاهی من بس آخر مرا
 از آن آگاه کرد تا من چنین متحیر گردیدم یا دلیل المتحیرین زدن ت تحیرا
 و گفت کله سرم عرشست و بایها تحت الثری و هر دو دست مشرق و
 مغرب و گفت راه خذایرا عدد نتوان کرد چندانک بنک است بخذا راهست
 بهر راهی که رفتم قوی دیدم گفتم خذاوندا مرا برای بیرون بر که من و
 تو باشیم خلق در آن راه نباشد راه اندوه در بیش من نهاد گفت اندوه
 ۱۰ باری گرانست خلق نتواند کشید و گفت هرکه بتزیدک خدا مردست
 نزدیک خلق کوزکست و هرکه نزدیک خلق مردست آنجا نامردست این
 سخن را نگه دارید که من در وقتی ام که آنرا صفت نتوان کرد و گفت
 هرکه این سخنان بشنود و بداند که من خذایرا ستونم بعزش بر دارند و
 هرکه بندارد که خودرا ستوده ام بدانش بر دارند که این سخنان من از
 ۱۵ دریاء باکست ز آن خلق در وی برخه نیست و گفت عافیت را طلب
 کردم در تنهایی یافتم و سلامت در خاموشی و گفت در دل من ندا آمد
 از حق که ای بو الحسن فرمان مرا ایستاده باش که من زنک ام که نیرم
 تا ترا حیوتی دم که در آن حیوة مرگ نبود و هرج ترا از آن نیمی کردم
 دور باش از آن که من بادشاهی ام که ملک مرا زوال نیست تا ترا ملکی
 ۲۰ دم که آنرا زوال نباشد و گفت هرکه مرا بشناخت بدوستی حق را دوست
 داشت و هرکه حق را دوست داشت بصحبت جوانمردان بیوست و هرکه
 بصحبت جوانمردان بیوست بصحبت حق بیوست و گفت زبان من بتوحید
 گشاده شد آسمانها و زمینهارا دیدم که گرد بر گرد من طواف می کردند
 ۲۴ و خلق از آن غافل و گفت بدل من ندا آمد از حق که مردمان طلب

او از حق ندا آمد که تو و همه خلق نزدیک من همچنانید که این خلق
 نزدیک تو و گفتم من نه عابدم و نه زاهد و نه عالم و نه صوفی الهی تو
 یکی ابی من از آن یکی تو یکی ام و گفتم چه مرد بود که با خداوند این
 چنین نه ایستد که آسمان و زمین و کوه ایستاده است هر که خویشتن را
 بنیک مردی نماید نه نیکست که نیکی صفت خداوند است و گفتم اگر
 خواهی که بکرامت رسی یک روز بخور و سه روز نخور سیم روز بخور پنج
 روز نخور پنجم روز بخور چهارده روز نخور اول چهارده روز بخور ماهی بخور
 اول ماهی بخور چهل روز نخور اول چهل روز بخور چهار ماه نخور اول
 چهار ماه بخور سالی نخور آنگاه چیزی بپذیرد آید چون ماری چیزی بدمان
 ۱۰ در گرفته در دهان تو نهد بعد از آن هرگز ار تو نخوری شاید که من
 ایستاده بودم و شکم خشک بوده آن مار بپذیرد آمد گفتم الهی بواسطه نخوام
 در معده چیزی وادید آمد بویاتر از مشک خوشتر از شهد سر بخلق من
 برد از حق ندا آمد ما ترا از معده تهنی طعام آوریم و از جگر نشنه آب
 اگر آن نمودی که او را حکمت از آنجا خوردی که خلق ندیدی و گفتم
 ۱۵ من کار خویش باخلاص ندیدم تا بجز کسی را می دیدم چون همه او را
 دیدم اخلاص بپذیرد آمد بی نیازی او را در نگرستم کردار همه خلق پر
 پشه ندیدم برحمت او نگرستم همه خلق را جدا جدا ندیدم ازین هر
 دو چه آید آنجا و گفتم از کار خدا عجب بدانم که چندین سال خرد از
 من ببرد بود و مرا خردمند بخلق می نمود گفتم الهی چه بودی که دوزخ
 ۲۰ و بهشت نمودی تا بپذیرد آمدی که خدا برست کبست و گفتم خداوند بازار
 من بر من بیضا کرد درین بازار بعضی گفتمی بود و بعضی شنودنی و بعضی
 نیز دانستی چون درین بازار افتادم بازارها از پیش من بر گرفت و گفتم
 خداوند بندگی من بر من ظاهر کرد اول و آخر خویش قیامت دیدم
 ۲۴ هر چه اول من داد باخر همان داد از مؤ سر تا بناخن بای بل صراط

از من عبارت کنند من بخلاف آنم و گفتم بهشت در فنا برم تا بهشتیان را
 کجا بری و دوزخ در فنا برم تا دوزخیانرا کجا بری و گفتم خذاء تعالی
 روز قیامت گوید بندگان مرا شفاعت کن گویم رحمت ز آن نُست بنده ز
 آن تو شفقت تو بر بنده بیش از آن است که از آن من و گفتم وقت
 همه چیزی در رسد و هیچ چیز بوقت در نرسد خلق اسیر وقت اند و
 بو الحسن خداوند وقت هرج من از وقت خویش گویم آفریند از من
 بهریت شود جان جوانمردان از وقت مصطفی علیه السلام تا بنیامت
 بهستی حق اقرار دهد و گفتم بهستی او در نگرستم نیستی من بمن نمود
 چون نیستی خود من نگرستم هستی خود بمن نمود درین اندوه بماندم تا با
 ۱۰ دلی که بود از حق ندا آمد که بهستی خویش اقرار کن گفتم بجز تو
 کیست که بهستی تو اقرار دهند نه گفته شهید الله و گفتم چون حق
 تعالی این راه بر من بگشاید در روش این راه چندان فرق بود که هر
 سال گنتیا از کفر بنیوت شدم چندان تفاوت بود و گفتم روز و شب که
 بیست و چهار ساعت مرا يك نفس است و آن نفس از حق و با
 ۱۰ حقست دعوی من نه با خلقت اگر بآء آنجا بر نهم که هستست بجاء
 بر رسم که ملائکه حجابت را آنجا راه نبود و گفتم دوش جوانمردی گفتم
 آه آسمان و زمین بسوخت شیخ گفت آن کسانرا که آنجا آورد همه با نور
 دیدم بعضی را بیشتر و بعضی را کمتر گفتم الهی آنچه در اینان بیافریند باینان
 و نماه گفتم بو الحسن حکم دنیا مانده است اگر اینانرا با اینان و انام
 ۲۰ دنیا خراب شود و گفتم از خویشتن سیر شدم خویشتنرا فرا آب دادم
 غرقه نشدم و فرا آتش دادم بنسوخت آنک این خلق خورد چهار ماه و
 دو روز از خلق باز گرفتم بنمرد سر بر آسمان عجز نهادم فتوح سر در کرد
 تا بجایگاهی برسیدم که صفت نتوان کرد و گفتم بدینار بایستادم خلق
 ۳۰ آسمان و زمینرا بدیدم معامله ایشان مرا هیچ نیامد بدانچه دیدم ز آن

باز آنجا دانه شدن بدلیل و خبر ترا نبرسم از حق ندا آمد که ما بعد
 مصطفی جبرائیل را بکس نفرستادیم گفتم بجز جبرائیل هست وحی القلوب
 همیشه با من است و گفتم هفتاد و سه سال با حق زندگانی کردم که سجد
 بر مخالفت شرع نکردم و یک نفس بر موافقت نفس نردم و سفر جنان
 کردم که از عرش تا بتری هرج هست مرا یک قدم کردند و گفتم از
 حق ندا جنین آمد که بنده من اگر بانده بیش من آبی شادت کنم و اگر
 با نیاز آبی توانگرت کنم و چون ز آن خویش دست بداری آب و هوارا
 مستر تو کنم و گفتم علما گویند خدا را بدلیل عقل بیاید دانست عقل
 خود بذات خود نایبناست بخدا راه ندانست بخدا تعالی بخود اورا چون
 ۱۰ توان دانست بسیاری که اهل خود بودند بآفرین در هی گردیدند مشاهده
 دست گرفتم و از آفرین ببریدم راه بخدا نمودم و اینجا که منم آفرین نتواند
 آمد و گفتم همه گنجهاء روی زمین حاضر کردند که دیدار من بر آن
 افکنند گفتم غره باز آنکه به جنین چیزها غره شود از حق ندا آمد که
 بو الحسن دنیارا بتو در نصیب نیست از هر دو سراء ترا منم و گفتم
 ۱۵ خداوند من زندگانی من در چشم من گناه گردانید و گفتم تا دست از
 دنیا برداشتم هرگز با سرش نشدم و تا گفتم الله هیچ مخلوق باز نگردیدم
 و گفتم بیر گشتم هنگام رفتنست هرج در اعمال بنده اید من بتوفیق خدای
 بکردم و هرچه عطاء او بود با بندگان بمنت مرا بداد این سخن گاه از
 معامله گویم و گاه از عطا خلقت آنجا راه نیست مرکراها بزاری که بخواجه
 ۲۰ سال بو الحسن مرکراها بزارد تا مرک مؤمن خوش کردند گفتم خواهید
 که با خضر علیه السلام صحبت کنید صوفی گفتم خواهم گفتم چند سال
 بود ترا گفتم شصت سال گفتم عمر از سر گیر ترا او آفرین صحبت با
 خضر کنی که تا صحبت من با اوست در تمام من نیست که با هیچ آفرین
 ۲۴ صحبت کنم و گفتم خلق مرا نتوانند نکوهیدن و ستودن که بهر زبان که

و گفتم من از هر چه دون حقست زاهد گردیدم آن وقت خوشتن را خواندم از حق جواب شنیدم بدانستم که از خلق در گذشتم لَیْلَتِکَ لَیْلَتِکَ زَمَّ مَحْرَمٌ گردیدم حج کردم در وحدانیت طواف کردم بیت المعمور مرا زیارت کرد کعبه مرا تسبیح کرد ملائکه مرا ثنا گفتند نوری دیدم که سراء حق در میان بود چون بسراء حق رسیدم ز آن من هیچ نمانه بود و گفتم دو سال بیک اندیشه در مانده بودم مگر چشم در خواب شد که آن اندیشه از من جدا شد شما بندارید که این راه آسانست و گفتم اگر مرا یابید بدان مدهید که بر آب یا بر هوا بروند و بدانها مدهید که تکبیر اول بخراسان فرو بندند و سلام بکعبه باز دهند که آن همه مقدار ۱۰ بدیدست و ذکر مؤمن را حدّ بدید نیست براء خدا و گفتم بمن رسید که چهار صد مرد از غربا آمد گفتم که اینان چه اند برفتم تا بدریاء رسیدم تا بنوری رسیدم بدیدم غرباء آن بودند که ایشانرا بجز خداه هیچ نبود و گفتم نخست جان دانستم که امانتی بما بر نهاده است چون بهتر در شدم عرش از امر خدا سبکتر بود از آن چون بهتر در شدم خداوندی ۱۵ خویش بما بر نهاده آمد و شکری که باز گرانست و گفتم من شمارا از معامله خویش نشان ندم من شمارا نشان که دم از باکی خداوند و رحمت دوستی او دم که موج بر موج بر می زند و کشتی بر کشتی بر می شکند و گفتم بجاه سالست که از حق سخن می گویم که دل و زبان مرا بدان هیچ نترقی نیست و گفتم هرگز ندانستم که خداه تعالی با مشتی خاک و آب ۲۰ چندان نیکویی کند که با من بکرد بغیر از مصطفی بمن رسید یقینم بودی که اورا باور داشتن واجبست و این بر من معاینه است بجز حاجت نبود و گفتم این که شما از من می شنوید از معامله من است یا از عطاء اوست مرا از توحید او با خلق هیچ نشاید گفتم که بر جای بمانید و ۲۵ مثل جهان بود که باره آتش در گاه افگنی و گفتم من از آنجا آمده ام

خلق نمادمی و گفتم همه آفریده او چون کشتی است و ملاح من و بردن آن کشتی مرا مشغول نکند از آنج من در آنم و گفتم حق تعالی مرا فکرتی بداد که هرج او آفریده است در آن بدیدم در آن بناندم شغل شب و روز در من بوشید آن فکرت بینایی گردید گستاخی و محبت گردید هیبت و گران باری گردید ز آن فکرت بیگانگی او در افتادم و جایی رسیدم که فکرت حکمت گردید و راه راست و شنقت بر خلق گردید بر خلق او کسی مشفق تر از خود ندیدم گفتم کاشکی بدل همه خلق من بپردی تا خلفرا مرگ نیابستی دید کاشکی حساب همه خلق با من بکردی تا خلفرا بیامت حساب نیابستی دید کاشکی عنوت همه خلق مرا کردی تا ایشانرا دوزخ نیابستی دید و گفتم خداوند تعالی دوستان خویشرا بمقامی دارد که آنجا حد مخلوق نبوذ و بو الحسن بدین سخن صادقست اگر من از لطف او سخن گویم خلق مرا دیوانه خوانند جنانک مصطفی علیه السلام را اگر با عرش بگویم بچید اگر با چشمه آفتاب بگویم از رفتن باز ایستند و گفتم حق تعالی مرا فرمود که ترا به بدبختان بنام با آنکس نامی که مرا دوست دارد من او را دوست دارم اکنون می نگرم تا کرا آورد هرکس را که امروز درین حرم آورد فردا او را آنجا با من حاضر کند و گفتم الهی نزدیک خود بر از حق تعالی ندا آمد که مرا بر تو حکم است ترا همچنان میدانم تا هرکه من او را دوست دارم بیاید و ترا به بیند و اگر نتواند آمدن نام تو او را بشنوائیم تا ترا دوست گیرد که ترا از

۲۰ پکی خویش آفریدم ترا دوست ندارند بجز پاکان و گفتم تا جای دوستی من خدای نگرفت مرا دوست خلق نکرد و گفتم چون بتن بحضرت او شدم دلرا بخواندم پس ایمان و یقین و عقل و نفس بیامدند دلرا بیان این هر چهار در آوردم یقین و اخلاص را بر گرفت و اخلاص عمل را بگرفت تا بحق رسیدم پس مقامی پدید آمد که از آن خویش ندیدم

۲۰ همه حق دیدم پس آن هر چهار چیز که آنجا برده بودم محتاج من گردانید

کراسه در دست گفت من سخن ازین جا گویم تو از کجا گویی گفت وقت
 من وقتبست که در سخن نگنجد و گفت خلوقا اول و آخریست آنچه باول
 نکنند باآخرشان مکافات کنند خداوند تعالی مرا وقتی داد که اول و آخر
 بوقت من آرزومندست و گفت من نگویم که دوزخ و بهشت نیست من
 گویم که دوزخ و بهشت را بنزدیک من جاء نیست زیرا که هر دو آفرینه
 است و آنچه که منم آفرینه را جاء نیست و گفت من بند ام که هفت
 آسمان و زمین بنزدیک من اندیشه منست هر چه گویم ثناء او بود مرا زیر
 و زیر نیست بیش و بس نیست راست و جب نیست و گنت درختی
 است غیب و من بر شاخ آن نشسته ام و همه خلق زیر سایه آن نشسته
 ۱۰ و گنت عمر من مرا يك سجد است و گنت با خاص نتوانم گنت که
 برده بدرند و با عام نتوانم گنت که بوی راهی نبرند و با تن خویش
 نتوانم گنت که عجب آرز زبان ندارم که از او با او گویم کسی گنت ازینجا
 که هستی باز آی گنت نتوان آمد و مَا مِنَّا إِلَّا أَنَّهُ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ گنت بعرض
 گنت بعرض حکم که عرش انجاست گنت وقتی بر من بدید آمد که
 ۱۵ همه آفرینه بر من بگریست و گنت کسی بایستی که میان او و خدای
 حجابی نمودی تا من بگفتمی که خدای تعالی با محمد چه کرده بود تا دل
 و زبانش بشدی و بیفتادی و گنت چون حق تعالی با من بطرف در آمد
 ملایکه را غیرت آمد بریشان ببوشید و مرا نیست گردانید از آفرینه و از
 خود با خودی کرد اگر نه آن بودی که او را بر چنین حکمنست و الا
 ۲۰ کرام الکتائین مرا ندیدندی و گنت بیست سالست تا کفن من از آسمان
 آورده است و اندر سر ما افگند و ما سر از کفن بیرون کرده و سخن
 ی گویم و گنت در رحم مادر سوختم چون زمین آمدم بگذاختم چون
 بجد بلاغت رسیدم بیر گشتم و گنت وقتی چیزی چون قطره آب در
 دهان من ی جکید و باز بوشید ی شد و اگر بوشید نکشتی من میان

نا بثری و از مشرق تا مغرب و گفت مرا دیدارِ است اندر آدمیان و
 دیدارِ است در ملایکه و همچنین در جتیان و جهنک و برنک و همه جانوران
 و از هرج بیافرین است از آنج بکارها جهانست نشان توأم داد بهتر
 از آنج بنواحی و گرد بر گرد ماست و گفت اگر از ترکستان تا بدر شام
 کسی را خاری در انگشت شوذ آن از آن منست و همچنین از ترک تا شام
 کسی را قدم در سنگ آید زبان آن مرست و اگر اندوهی در دل است آن
 دل از آن منست و گفت شگفت نه از خویشتن دارم شگفت از خداوند
 دارم که چندین بازار بی آگاهی من اندر اندرون بوست من بدید آورد
 بس آخر مرا از آن آگاهی داد تا من جنین عاجز ببویم در خداوندی
 ۱۰ خذاء تعالی و گفت در اندرون بوست من دریاپیست که هر گاه که
 بادی بر آید ازین دریا میغ و باران سر بر کند از عرش تا بثری باران
 بیارذ و گفت خداوند مرا سفری در بیش نهاد که در آن سفر بیابانها و
 کوهها بگذاشتم و تلها و رودها و شیب و فرازا و بیم و اومیدها و کشتنها
 و دریاها از ناخن و موی تا انگشت بای همرا بگذاشتم بس بعد از آن
 ۱۰ بدانستم که مسلمان نیستم گنتم خداوندنا بزدیک خلق مسلمان و بزدیک
 تو زنار دارم زنارم بئر تا بیش تو مسلمان باشم و گفت باید که زندگانی
 جان کنید که جان شما بیامنه باشد و در میان لب و دندان ایستاده که
 جهل سالت تا جان من میان لب و دندان ایستاده است گفتند سخن
 بگو گفت اینجا بگاه که من ایستاده ام سخن می توأم گفت اگر آنج مرا با
 ۲۰ اوست بگویم خلق عمل نکند و اگر آنج اورا با منست بگویم چون آنش
 بوذ که در بنبه افگنی دریغ می دارم که با خویشتن باشم در سخن او
بزبان خویش گفتن و شرم می دارم که با او ایستاده باشم سخن او گویم
 و گفت درین مقام که خذاء مرا داده است خلق زمین و ملایکه آسمانرا
 راه نیست اگر بدینجا چیزی بیم جز از شریعت مصطفی از آنجا باز بس
 ۲۰ آم که من در کاروانی نباشم که اسهسالار آن محمد نباشد و گفت بیرت

قدم نه بوبرانی دارد و نه بآبادانی و خدای تعالی او را در مقامی می دارد که روز قیامت خدا او را بر انگیزاند و همه خلق ویرانی و آبادانی بنور او بر خیزند و همه خلقرا بدو بخشند که دعا نکند درین جهان و شفاعت نکند در آن جهان و گفت در سرای دنیا زیر خارینی با خداوند زندگانی کردن از آن دوستر دارم که در بهشت زیر درخت طوبی که ازو مرغ خبری ندارم و گفت اینجا نشسته باشم گاه گاه از آن قوت خداوند جندان با من باشد که گویم دست بر کنم و آسمان از جاء برگیرم و اگر بای بر زمین زخم بنشیب فرو برم و گاه باشد که بخویشتن باز نگرم روی با خدا کم و گویم با این تن و خلق که مرا هست چندین سلطنت بجه کار آید

۱۰ و گفت جشنه ام و خود نابدید و شونک ام و خود نابدید و گویند ام و خود نابدید و گفت دست از کار باز نگرفته ام تا جان ندیدم که دست بهوا فراز کردم هوا در دست من شوشه زر کردند و دست بدان فراز نکردم بسبب آنک کرامت بود و هرکه از کرامت فرا گیرد آن در بر وی بیندند و دیگرش نبوذ و گفت فرو شوم که نابدید شوم در هر دو جهان و یا بر آم که همه من باشم ز بهار تا مرده دل و قرآ نباشی و گفت بسنگ سبید مسئله باز برسیدم چهار هزار مسئله مرا جواب کرد در کرامت و گفت بدان کسی که من تمنی نان گستاخی کنم شما بدانید که او از ملائکه فاضلترست و گفت شبان روزی بیست و چهار ساعتست در ساعتی هزار بار مردم و نیست سه ساعت دیگر صفت بدید نیست و گفت در روز مردم بروزه و بشب در نماز بود بامید آنک بمنزل رسد و منزل خود من بودم و گفت از آن چهار ماهگی باز در شبکم مادر بچنیندم تا اکنون همه چیزی یاد دارم آن وقت نیز کی بدان جهان شده باشم تا بقیامت آنج بروز و آنج بخواهد رفت بتو باز تمام بس گفت مردم گویند فلان کس ۲۰ امامست امام نبوذ آن کس که از هرج او آفریند بود خیر ندارد از عرش

هزار فرا رسیدی نهایت نبودی که چه بدید آمدی و گفتم جنان قادر
 بودم که اگر بلاس سیه خواستم که دیبائی روی گردد جنان گردید سباس
 خذایرا تعالی و تقدس همچنانست یعنی دل از دنیا و آخرت برتر و بخدا
 باز برم و گفتم آن کس که ازو جنان راه بود بخدا که از زمین تا آسمان
 ۵ و از آسمان تا عرش و از عرش تا بقاب قوسین و از قاب قوسین تا بهقام
 نور نیک مرد نبود اگر خویشان را چند بشه فرا نماید و گفتم وای ام
 نیک بلاء حق یعنی همگی من آنچه هست در حق محوسست بجهنمت و آنچه
 مانده است خیالست و گفتم اگر آنچه در دل منست قطره بیرون آید
 جهان جنان شود که در عهد نوح علیه السلام و گفتم آنگاه نیز که من
 ۱۰ از میان شما بشه باشم و در بس کوه قاف یکی را از بصران من ملک
 الموت آینه باشد و جان می گیرد و با وی سختی می کند من دست از
 گور برکنم و لطف خدای بر لب و دندان او بریزم و گفتم چیزی که از
 آن خدای در من می کردند من نیز رو بخدا باز کردم و گفتم الهی اگر
 مرا چیزی دهی جنان ده که از گاه آدم تا بقیامت بر لب هیچ کس از تو
 ۱۵ نگشته بود کو من باز مانده هیچ کس نتوانم خورد و گفتم هر نیکویی که
 از عهد آدم علیه السلام تا این ساعت و ازین ساعت تا بقیامت با پیری
 کرد تنها با پیر شما کرد و هر نیکویی که با پیران و مریدان کرد تنها با
 شما کرد و گفتم هر شب آرام نگیرم نماز شام تا حساب خویش با خدای
 باز نکم و گفتم کار خویشرا با خلاص ندیدم تا آفرین تنهایی خویشانرا
 ۲۰ ندیدم و گفتم اگر خدای عزّوجلّ روز قیامت همه خلفرا که در زمان من
 هستند بمن بخشند از آنجا که آفتاب بر آید تا آنجا که آفتاب فرو شود
 بدین چشم که در بیش دارم باز ننگم از بزرگ همتی که بدرگاه خداوند
 دارم و گفتم عرش خدای بر پشت ما ایستاده بود ای جوانمردان نیرو
 ۲۵ کنید و مرد آسآء باشید که بار گرانست و گفتم چگونه در مردی که

ی دانم با خلق بگویم تا سنکسارت کند شیخ گفت ای بار خدای خواهی
 نا آنج از رحمت نوی دانم و از کرم نوی بینم با خلق بگویم تا دیگر هیچ
 کس سجود نکند آواز آمد نه از تونه از من و بیکباری گفت الهی ملک
 الموت را بمن مفرست که من جان بوی ندم که نه ازوسته ام تا باز بدو
 ۵ دم من جان از توسته ام جز تو بکسی ندم و گفت سر بنیستی خود
 فرو بردم جنانک هرگز وادید نیام تا سر بهستی تو بر آرم جنانک بتو
 بیک ذره بدانم گفت در سرم ندا آمد که ایمان چیست گفتم خداوند آن
 ایمان که داذی مرا تمامست گفت ندا آمد که تو مایی و ما نوما می گویم
 نه تو خداوندی و ما بنده عا^جز و گفت از حضرت خطاب می آمد که
 ۱۰ مترس که ما ترا از خلق نخواستیم ام و گفت خدای عزوجل از خلق
 نشان بندگی خواست و از من نشان خداوندی و گفت چون بگرد عرش
 رسیدم صف صف ملائکه پیش بازی آمدند و مباحث می کردند که ما
 کتوبیانیم و ما معصومانیم من گفتم ما هو الالهانیم ایشان هم خجل گشتند و
 مشایخ شاذ شدند بچواب دادن من ایشانرا و گفت خداوند تعالی در
 ۱۵ فکر بمن باز گذاذ که ترا از شیطان باز خریدم ام و بچیزی که آنها
 صفت نبود بس بدانک اورا چون داری و گفت همه چیزها را غایت بدانم
 الا سه چیز را هرگز غایت ندانستم غایت کید نفس ندانستم و غایت درجات
 مصطفی علیه السلام و غایت معرفت و گفت مرا چون باره خا^ک جمع
 کردند بس باذی بانویه در آمد و هفت آسمان و زمین از من برکرد و
 ۲۰ من خود نابدید و گفت خداوند مارا قدمی داد که بیک قدم از عرش
 با بتری شدم و از ثری بعرش باز آمدم بس بدانستم که هیچ جاه نرفته
 ام خداوند ندا کرد که من بنده آن کسرا که قدم چنین بود او کجا رسیده
 باشد من نیز گفتم درازا سفرا که ما میم و کوتاها سفرا که ما میم چند همی
 ۲۵ کردم از بس خویش و گنت چهار هزار کلام از خدا بشنودم که اگر بنده

گفتی ما از آن بی نیازیم ولیکن مادرت از آن بی نیاز نیست که برادرت خدمت کند نفیست که چهل سال شیخ سر بر بالین نهاد همچنین درین مدت نماز بامداد بر وضو نماز خفتن کرد روزی ناگاه بالشی خواست اصحاب شاذ گفتند گفتند شیخا چه افتاد گفت بو الحسن استغنا وی نیازی نداشت. تعالی امشب بدید و مصطفی گفته است علی الله علیه وسلم که هر که دو رکعت نماز بکند و هیچ اندیشه دنیا بر خاطرش نگردد در همه گناه از وی برود جنانک آن روز که از مادر زاده بود احمد حنبل بحکم این حدیث این نماز بگارد که هیچ اندیشه دنیا بر او گذر نکرد و چون سلام داد بسررا بشارت داد که آن نماز بگارد جنانک اندیشه دنیا در نیامد مگر این حکایت شیخا گفته شیخ گفت این بو الحسن که درین کتاب نوشته است بی سلامت تا چون حق یک اندیشه بر خاطر او گذر کرده است غفلت که بوری مریغ و بی از هوا در آمد و پیش شیخ با بر زمین ی زد وی گفت حینم و قتم و نسی و قتم و نسی و قتم شیخ بر باه خاست و با بر زمین زد وی گفت مصطفی و قتم و خذ و قتم و معنی همان است که در آن العن حسین منصور شرح دانم که هو بود و گویند که عیب بر اولیا نرود از خلاف سنت جنانک گفت علیه السلام انی لا تجد نفس الرحمن من قبل الیمن نفیست که روزی در حالت انبساط کلماتی می گفت سرش لما آمد که بو الحسای نرسی از حق گفت آبی برادری داشتم او از مرگ می ترسیدی اما من ترسم گفت شب نخستین از مرگ و اکبر نرسی گفت استر که چهار دندان شود از آبل حرس ترسد گفت از قیامت و صعوبات او نرسی گفت می اندیشم که فردا چون مرا از خاک بر آری و خلق را در عرصات حاضر کنی من در آن موقف پیراهن بو الحسنی خود از سر برکنم و در دریا و حدیث غوطه خورم تا همه واحد بود و بو الحسن نماید موکل خوف و مبشر رجا بر من باز نشیند نفیست که شی نماز می کرد آوازی شنود که همان بو الحسنو خوانی که شیخ از تو

منفرد می شدند تا که لشکر اسلام ظفر یافت و آن شب محمود بخواب
دید که شیخ می گفت ای محمود آب روی خرقه ما بردی بر درگاه حق
اگر در آن ساعت در خواستی جمله کفار را اسلام روزی کردی نقلست که
شیخ يك شب گفت امشب در فلان بیابان راه می زنی و چندین کسرا
مجروح گردانیدند و از آن حال برسیدند راست همچنان بود و ای عجب
همین شب سر بسر شیخ بریزند و در آستانه او نهانند و شیخ هیچ خبر
نداشت زنش که منکر او بود می گفت چه گویی کسی را که از چندین
فرسنگ خبر باز می دهد و خیرش نباشد که سر بسر بریده باشند و در
آستانه نهاده شیخ گفت آری آن وقت که ما آن می دیدیم برده بر داشته
بود و این وقت که بسر را می کشتند برده فرو گذاشته بودند بس مادر
سر بسر را بدید گیسو بریزد و بر سر بسر نهاد و نوحه آغاز کرد شیخ نیز
باره از محاسن بریزد و بر آن سر نهاد گفت این کار هر دو باشیند ام و
مارا هر دو افتاده است تو گیسو بریزی من نیز ریش بریزم نقلست که
وقتی شیخ در صومعه نشسته بود با جهل درویش و هفت روز بود که
هیچ طعام نیافته بودند یکی بر در صومعه آمد با خرواری آرد و گوسفندی
و گفت این صوفیانرا آورده ام چون شیخ این بشنود گفت از شما هر که
نسبت بتصوف درست می تواند کرد بستاند من باری زهر ندارم که لاف
تصوف زخم هم در کشیدند تا مرد آن آرد و آن گوسفند باز گردانید
نقلست که شیخ گفت دو برادر بودند و مادری هر شب يك برادر بخدمت
مادر مشغول شدی و يك برادر بخدمت خداوند مشغول بود آن شخص
که بخدمت خدا مشغول بود با خدمت خدایش خوش بود برادر را گفت
امشب نیز خدمت خداوند بمن ایثار کن جان کرد آن شب بخدمت
خداوند سر بر سجد نهاد در خواب شد دید که آوازی آمد که برادر
ترا پیامریدم و ترا بدو بخشیدم او گفت آخر من بخدمت خدای مشغول
بودم و او بخدمت مادر مرا در کار او می کشید گفتند زیرا که آنج نوی

بیغامبر زیادت است و بو جهل و بو لهب و جندان منکران اورا ہی دیدند و از اهل شقاوت اند شیخ گفت محمود را که ادب نگه دار و نصرف در ولایت خویش کن که مصطفی را علیه السلام دیدی جز چهار بار او و صحابه او و دلیل برین چیست قوله تعالی وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ محمود را این سخن خوش آمد گفت مرا بندی ده گفت چهار چیز نگه دار اول برهیز از مناهی و نماز بیجاغت و سخاوت و شفقت بر خلق خذاء محمود گفت مرا دعاء بکن گفت خود درین که دعای کتم اللهم اغفر للمؤمنین والمؤمنات گفت دعاء خاص بگو گفت ای محمود عاقبت محمود باز بس محمود بدره زر بیش شیخ نهاد شیخ قرص جوین ۱۰ بیش نهاد و گفت بخور محمود ہی خاوند و در گلوش ہی گرفت شیخ گفت مگر حلفت ہی گیرذ گفت آری گفت ہی خواهی که مارا این بدره زر نو گلوء ما بگیرد بر گیر که این را سه طلاق داده ام محمود گفت در چیزی کن البته گفت نکم گفت بس مرا از آن خود یادگاری بد شیخ پیراهن عودی از آن خود بدو داد محمود چون باز ہی گشت گفت شیخا خوش ۱۰ صومعه داری گفت آن همه داری این نیزی بایدت بس در وقت رفتن شیخ اورا بر باء خاست محمود گفت اول که در آمدم الثنات نکردی اکنون بر باء ہی خیزی این همه کرامت چیست و آن چه بود شیخ گفت اول در رعونت بادشاهی و امتحان در آمدی و باخر در انکسار و درویشی ہی روی که آفتاب دولت درویشی بر تو نافته است اول براء بادشاهی ۲۰ تو بر نخاستم اکنون براء درویشی بری خیزم بس سلطان رفت بغزا در آن وقت بسومنات شد بیم آن افتاد کی شکسته خواهد شد ناگاه از اسب فرود آمد و بگوشه شد و روی بر خالک نهاد و آن پیراهن شیخ را بر دست گرفت و گفت الهی بچی آب روی خداوند این خرغه که مارا برین کفار ظفر دهی که هرج از غنیمت بگیرم بدرویشان دم ناگاه از جانب کفار ۲۰ غباری و ظلمتی دیدی آمد تا همه تیغ در بکد بگر نهادند و می گشتند و

زن شود گفت نه گفت اگر زنی جامهٔ مردی هم در پوشد هرگز مرد شود
گفت نه گفت تو نیز اگر درین راه مرد نه بدین مرقع پوشیدن مرد
نگردی نقلست که شخصی بر شیخ آمد و گفت دستوری ده تا خلقرا بخدا
دعوت کنم گفت زهار تا بخویشتن دعوت نکنی گفت شیخا خلقرا بخویشتن
دعوت توان کرد گفت آری که کسی دیگر دعوت کند و ترا ناخوش آید
نشان آن باشد که دعوت بخویشتن کرده باشی نقلست که وقتی سلطان
محمود وعده داده بود ایازرا خلعت خویشرا در تو خواهم پوشیدن و تیغ
برهنه بالای سر تو برسم غلامان من خواهم داشت چون محمود زیارت شیخ
آمد رسول فرستاد که شیخرا بگویند که سلطان براء تو از غزنین بدبغا
آمد تو نیز براء او از خانقاه بجههٔ او در آء و رسولرا گفت اگر نیاید
این آیت بر خوانند قوله تعالی **وَاطِيعُوا اللَّهَ وَاطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي**
الْأَمْرِ مِنْكُمْ رسول بیغام بگذارد شیخ گفت مرا معذور دارید این آیت برو
خوانند شیخ گفت محمودرا بگویند که چنان در **وَاطِيعُوا اللَّهَ** مستغرم که
در **وَاطِيعُوا الرَّسُولَ** خجالتها دارم تا بأولی الامر چه رسد رسول پیامد و
بمحمود باز گفت محمودرا رقت آمد و گفت بر خیزید که اونه از آن
مردست که ما گمان برده بودیم بس جامهٔ خویشرا بایاز داد و در پوشید
و ده کینزکرا جامهٔ غلامان در بر کرد و خود بسلاح داری ایاز بیش و
بس ی آمد امتحانرا روء بصومعهٔ شیخ نهاد چون از در صومعه در آمد
و سلام کرد شیخ جواب داد اما برباء نخاست بس روء بمحمود کرد و
در ایاز ننگرید محمود گفت برباء نخاستی سلطانرا و این همه دام بود
شیخ گفت دام است اما مرغش تو نه بس دست محمود بگرفت و گفت
فرا بیش آبی چون ترا فرا بیش داشته اند محمود گفت سخنی بگو گفت
این نامحرمانرا بیرون فرست محمود اشارت کرد تا نامحرمان همه بیرون
رفتند محمود گفت مرا از بایزید حکایتی بر گو شیخ گفت بایزید چنین
گفته است که هرکه مرا دید از رقم شقاوت امین شد محمود گفت از قدم

خشت بجنه بوزم جون بخرقان رسیدم گوهر باز گشتم نقلست که شیخ بو سعید گنت بر منبر و بسر شیخ بو الحسن آنجا حاضر بود که کسانی که از خود نجات یافتند و باک از خود بیرون آمدند از عهد نبوتِ اِلی بومنا هُدا بعقدی رسیدند و اگر خواهید جمله بر شمرم و اگر کس از خود باک شد بذر این خواجه است و اشارت بیسر بو الحسن کرد و استاذ ابو القاسم قُشیری گنت جون بولایت خرقان در آمدم فصاحتم برسید و عبارتم نماند از حشمت آن پیر تا بنداشتم که از ولایت خود معزول شدم نقلست که بو علی سینا باوازه شیخ عزم خرقان کرد جون بوئاق شیخ آمد شیخ بهیزم رفته بود برسید که شیخ کجاست زنش گفت آن زندیق کذابا جه ۱۰ ی کنی هجین بسیار جنا گنت شیخرا که زنش منکر او بودی حالش جه بودی بو علی عزم صحرا کرد تا شیخرا بیند شیخرا دید که هی آمد و خرواری درمنه بر شیری نهاده بو علی از دست برفت گنت شیخا این جه حالنت گنت آری تا ما بار جنان گرگی نکشیم یعنی زن شیرے جنین بار ما نکشد بس بوئاق باز آمد بو علی بنشست و سخن آغاز کرد ۱۵ و بسی گنت و شیخ باره گِل در آب کرده بود تا دیواری عمارت کند دلش بگرفت بر خاست و گنت مرا معذور دار که این دیواررا عمارت ی باید کرد و بر سر دیوار شد ناگاه تبر از دستش بینتاز بو علی بر خاست تا آن تبر بدستش باز دهد بیش از آنک بو علی آنجا رسیدن آن تبر بر خاست و بدست شیخ باز شد بو علی یکبارگی اینجا از دست برفت ۲۰ و تصدیقی عظیم بدین حدیثش بدید آمد تا بعد از آن طریقت بنلسنه کشید جنانک معلوم هست نقلست که عضد الدوله را که وزیر بود در بغداد درد شکم بر خاست جمله اطبّار جمع کردند در آن عاجز ماندند تا آخر نعلین شیخ بشکم او فرو نیاورند حق تعالی شفا نداد نقلست که مردی آمد و گنت خواهم که خرقه بوشم شیخ گنت مارا مملّه است اگر ۲۵ آنرا جواب دهی شایسته خرقه باشی گنت اگر مرد جادر زنی در سر گیرد

گشاده بیند و از زیر نا تحت الثری بس اصحاب را گفت اگر از شما برسند که رقص جرای کنیز بگویند بر موافقت آن کسان بر خاسته ام کی ایشان چنین باشند و این کمترین بایه است اندرین باب نقلست که شیخ بو سعید و شیخ ابو الحسن خواستند که بسط آن يك بدين آید و قبض این يك بدان شود بکدیگر در بر گرفتند هر دو صفت نقل افتاد شیخ بو سعید آن شب تا روز سر بر زانو نهاده بود و می گفت و می گریست و شیخ ابو الحسن همه شب نعره می زد و رقص می کرد چون روز شد شیخ ابو الحسن باز آمد و گفت ای شیخ اندوه من باز ده که مارا با آن اندوه خود خوشترست تا دیگر بار نقل افتاد بس بو سعید را گفت فردا ۱۰ قیامت در میا که تو همه لطفی تاب نیاری تا من نخست بروم و فرع قیامت بنشانم آنگاه تو در آی بس گفت خدا کافر را آن قوت داده بود که چهار فرسنگ کوهی برینک بود و می شد تا بر سر لشکر موسی زند چه عجب اگر مؤمنی را آن قوت بدهد که فرع قیامت بنشانند بس شیخ بو سعید باز گشت و سنگی بود بر درگاه محاسن در آنجا مالید شیخ بو الحسن ۱۵ از بهر احترام او را فرمود تا آن سنگ را بر کنند و بمحراب باز آورند بس چون شب در آمد بامداد آن سنگ باز بجای خود آمدن بود دیگر باره بمحراب باز بردند دیگر شب همچنان بدرگاه باز آمدن بود همچین تا سه بار بو الحسن گفت اکنون همچنان بر درگاه بگذارید که شیخ بو سعید لطف بسی می کند بس بفرمود تا راه از آنجا بر انداختند و دری دیگر ۲۰ بگشادند بس شیخ بو الحسن چون بوداع او آمد گفت من ترا بولایت عهد خویش برگزیدم که سی سال بود که از حق می خواستم کسی را تا سخنی جند از آنج در دل دارم با او گویم که کسی محرم نمی یافتم که بدو بگویم جنانک او و شنود تا کی ترا فرستادند لاجرم شیخ بو سعید آنجا سخن نگفته است زبادی گفتند چرا آنجا سخن نگفتی گفت مارا باستماع ۲۵ فرستاده بودند بس گفت از يك بحر يك عبارت کنند بس و گفت من

گویند که مرا بند بر بام نهادند و بلیغ می بردند در همه راه با خود اندیشه می کردم که همه حال برین بام من ترك ادبی رفته است چون در میان شهر رسیدم گفتند مردمان سنگ بر بام آورده اند تا در تو اندازند اندرین ساعت مرا کشف افتاد که روزی مجادّه شیخ بازی انداختم سر بام من بدانجا باز آمد در حال دیدم که دستپاء ایشان همچنان بماند و سنگ نتوانستند انداختن نقلست که چون شیخ بو سعید بر شیخ رسید قرصی جند جوین بود معدود که زن بخته بود شیخ او را گفت ایزاری بر زبر این قرصها انداز و جندانک می خواهی بیرون می گیر و ایزاری بر مگیر زن جنان کرد نقلست که چون خلق بسیار گرد آمدند قرص جندانک خادم می آورد دیگر باقی بود تا یکبار ابزار بر داشتند قرصی نماند شیخ گفت خطا کردی اگر ابزار بر نگرفتی همچنان تا قیامت قرص از آن زبر بیرون می آوردندی چون از نان خوردن فارغ شدند شیخ بو سعید گفت دستوری بود تا چیزی بر گویند شیخ گفت ما را بروای سماع نیست لیکن بر موافقت تو بشنوم بدست بر بالشی می زدند و بیقی بر گفتند و شیخ در همه عمر خویش همین نوبت بسماع نشسته بود مریدی بود شیخ را ابو بکر خرقانی گفتندی و مریدی دیگر درین هر دو جندان سماع اثر کرد که رگ شقیقه هر دو بر خاست و سرخی روان شد بو سعید سر بر آورد و گفت ای شیخ وقتست که بر خیزی شیخ بر خاست و سه بار آسینین بچنانید و هفت بار قدم بر زمین زد جمله دیوارها، خانقاه در موافقت او در جنبش آمدند بو سعید گفت باش که بناها خراب شوند بس گفت بعزّه الله که آسمان و زمین موافقت ترا در رقصند چنین نقل کرده اند که در آن حوالی جهول روز طفلان شیر فرا نستند نقلست که شیخ بو سعید گفت شبلی و اصحاب وی در سایه طوبی موافقت کردند و من گوشه مرقع شبلی دیدم در آن ساعت که در وجد بود و طواف می کرد ۲۵ بس شیخ گفت ای بو سعید سماع کسی را مسلم بود که از زبر تا عرش

خدایرا یاد کنید سود ندارد نقلست که مریدی از شیخ در خواست که
 مرا دستوری ده تا بکوه لبنان شوم و قطب عالمرا بینم شیخ دستوری داد
 چون بلبنان رسید جمعی دید نشستند روی بقبله و جنازه در پیش و نماز
 نمی کردند مرید برسید که چرا بر جنازه نماز نمی کنید گفتند تا قطب عالم
 بیاید که روزی پنج بار قطب اینجا امامت کند مرید شاد شد يك زمان
 بود همه از جاء بچستند گفت شیخرا دیدم که در پیش اسناد و نماز بکرد
 و مرا دهشت افتاد چون بخود باز آمدم مرده را دفن کردند و شیخ برفت
 گفتم این شخص که بود گفتند ابو الحسن خرقانی گفتم کی باز آید گفتند
 بوقت نماز دیگر من زاری کردم که من مریدی اویم و چنین سخنی گفته ام
 ۱۰ شفیع شوید تا مرا بخرقان برز که مدتی شد تا در سفرم بس چون وقت
 نماز دیگر در آمد دیگر باره شیخرا دیدم در پیش شد چون سلام بداد
 من دست بندو در زدم و مرا دهشت افتاد و چون بخود باز آمدم خودرا
 بر سر چهارسوه ری دیدم روی بخرقان آوردم چون نظر شیخ بر من افتاد
 گفت شرط آنست که آنچه دیدی اظهار نکنی که من از خدای درخواست
 ۱۵ کرده ام تا بدین جهان و بدان جهان مرا از خلق باز بوشاند و از
 آفریند مرا هیچ کس ندید مگر زنده و آن بایزید بود نقلست که امامی بسماع
 احادیث می شد بعراق شیخ گفت اینجا کس نیست که اسنادش عالی تر
 است گفت نه هانا شیخ گفت مرده ای ام هرچه حق تعالی مرا داد
 منت نهاد و علم خود مرا داد منت نهاد گفت ای شیخ تو سماع از که
 ۲۰ داری گفت از رسول علیه السلام مرد را این سخن مقبول نیامد شبانه
 بخواب دید مهتر را صلی الله علیه که گفت جوانمردان راست گویند دیگر
 روز بیامد و سخن آغاز کرد بحدیث خواندن جایی بودی که شیخ گفتم
 این حدیث بیغامبر نیست گفتمی بچه دانستی شیخ گفتمی چون تو حدیث
 آغاز کردی دو چشم من بر ابروی بیغامبر بود علیه السلام چون ابرو در
 ۲۵ کشیدی مرا معلوم شدی که ازین حدیث تبرّای کند عبد الله انصاری

در نهادم قدم او در بیش دینه ام تا بجاء که دو سالست تا می خواهم در
 بسطام بیش ازو بجاک بابرید رسم می توانم که او از خرقان سه فرسنگ
 آمد است و بیش از من آنجا رسیده مگر روزی در آثنای سخن شیخ می
 گفته است هر که طالب این حدیثست قبله جمله اینست و اشارت بانگشت
 ۵ کالوج کرد چهار انگشت بگرفته و یکی بگشوده آن سخن با شیخ المشایخ
 مگر بگفته بودند او از سر غیرت بگفته است کی چون قبله دیگر بدید
 آمد ما این قبله را راه فرو بیندم بعد از آن راه حج بسته آمد که در
 آن سال هر که رفت سببی افتاد که بعضی هلاک شدند و بعضی راه بزدند
 و بعضی نرسیدند تا دیگر سال درویشی شیخ المشایخ را گفت خلق را از خانه
 ۱۰ خدا باز داشتن چه معنی دارد تا شیخ المشایخ اشارتی کرد تا راه گشاده
 شد بعد از آن درویش گفت این بر چه نهیم که آن همه خلق هلاک
 شدند گفت آری جایی که بیلانرا بپلو هم بسایند سارخکی چند فرو
 شوند باکی نمود نقلست که وقتی جماعتی بسفری می شدند بدو گفتند
 شیخا راه خانیست مارا دعاء بیاموز تا اگر بلایی بدید آید آن دفع شود
 ۱۵ شیخ گفت خون بلاه روی شما نهد از ابو الحسن یاد کنید قومرا آن
 سخن خوش نیامد آخر چون برفتند راه زنان بیش آمدند و قصد ایشان
 کردند يك تن از ایشان در حال از شیخ یاد کرد و از چشم ایشان نابدید
 شد عیاران فریاد گرفتند که این جا مردی بود کجا شد که اورا نمی بینیم
 و نه بار و ستور اورا تا بدان سبب بدو و قماش او هیچ آفت نرسید و
 ۲۰ دیگران برهنه و مال برده بماندند چون مرد را بدیدند سلامت بتعجب
 بماندند تا او گفت سبب چه بود چون بیش شیخ باز آمدند بپرسیدند که
 برای اللهرا آن سر چیست که ما همه خذایرا خواندیم کار ما بر نیامد و
 این يك تن ترا خواند از چشم ایشان نابدید شد شیخ گفت شما که حقرا
 خوانید بمجاز خوانید و ابو الحسن بحقیقت شما بو الحسن را یاد کنید بو
 ۲۵ الحسن براء شما خذاء را یاد کند کار شما بر آید که اگر بمجاز و عادت

دار که مردی امی ام و از شریعت چیزی نمی دانم و قرآن نیاموخته ام
 آوازی آمد که ای ابو الحسن آنج مرا داده اند از برکات تو بود شیخ
 گفت تو بصد و سی و اند سال بیش از من بودی گفت بلی ولیکن چون
 بخرقان گذر کردی نوری دیدمی که از خرقان آسمان بر می شدی و سی
 سال بود تا بخداوند بجاحتی در مانده بودم بستم ندا کردند که ای بایزید
 بجزمت آن نور را بشنوع آر تا حاجت بر آید گفتم خداوند آن نور کیست
 هاتنی آواز داد که آن نور بندۀ خاص است که او را ابو الحسن گوید
 آن نور را شفیع آر تا حاجت تو بر آید شیخ گفت چون بخرقان رسیدم در
 بیست و چهارم روز جمله قرآن بیاموختم و بروایتی دیگر است که بایزید
 ۱۰ گفت فاتحه آغاز کن چون بخرقان رسیدم قرآن ختم کردم نقلست که
 باغکی داشت یکبار بیل فرو برد نقره بر آمد دوم بار فرو برد زر بر
 آمد سوم بار فرو برد مروارید و جواهر بر آمد ابو الحسن گفت خداوند
 ابو الحسن بدین فریفته نگردد من بدنیا از چون تو خداوندی بر نگردم
 و گاه بودی که گاوی بستی چون وقت نماز در آمدی شیخ در نماز شدی
 ۱۵ و گاو همچنان شیاری کردی تا وقتی که شیخ باز آمدی نقلست که عمر
 بو العباس شیخ را گفت بیا تا هر دو دست یکدیگر بگیریم و از زیر این
 درخت بجهیم و آن درختی بود که هزار گوسفند در سایه او بخفتی شیخ
 گفت بیا تا هر دو دست لطف حق بگیریم و بلاء هر دو عالم بجهیم شیخ
 گفت بیا که نه بیبشت التفات کنم و نه بدوزخ روزی شیخ المشایخ بیش
 ۲۰ آمد طاسی بر آب بیش شیخ نهاده بود شیخ المشایخ دست در آب کرد و
 ماهی زنده بیرون آورد شیخ ابو الحسن گفت از آب ماهی نمودن سهل
 است از آب آتش باید نمودن شیخ المشایخ گفت بیا تا بدین نور فرو
 شویم تا زنده کی بر آید شیخ گفت یا عبد الله بیا تا ببستی خود فرو شویم
 تا بهستی او که بر آید شیخ المشایخ دیگر سخن نگفت نقلست که شیخ المشایخ
 ۱۵ گفت سی سالست که از بیم شیخ ابو الحسن نخفته ام و در هر قدم که باه

که بمجلس بو علی دقاق رسیده ام مرا گفتندی بمجلس او رسیده گفتم آری گفتند اورا ببهشت برید رحمة الله علیه

ذکر شیخ ابو الحسن خرقانی

آن بحر اندوه آن راسخ تر از کوه آن آفتاب الهی آن آسمان نامنهای آن
 °عجوبه ربانی آن قطب وقت ابو الحسن خرقانی رحمة الله علیه سلطان
 سلاطین مشایخ بود و قطب اوتاد و ابدال عالم و بادشاه اهل طریقت
 و حقیقت و متمکن کوه صفت و متعین معرفت دایم بدل در حضور و
 مشاهده و بتن در خضوع ریاضت و مجاهد بود و صاحب اسرار حقایق
 و عالی همت و بزرگ مرتبه و در حضرت آشنایی عظیم داشت و در
 ۱۰ گستاخی کز و فری داشت که صفت نتوان کرد نقلست که شیخ بایزید هر
 سال يك نوبت بزیارت دهستان شذی بسر ریگ که آنجا قبور شهداست
 چون بر خرقان گذر کردی باستادی و نفس بر کشیدی مریدان از وی
 سوال کردند که شیخا ما هیچ بوی نی شنوم گفت آری که ازین دبه دزدان
 بوی مردی می شنوم مردی بود نام او علی و کیت او ابو الحسن بسه
 ۱۵ درجه از من بیش بود بار عیال کشد و کشت کند و درخت نشانند
 نقلست که شیخ در ابتدا دوازده سال در خرقان نماز خفتن بجماعت بکردی
 و روی بخاک بایزید نهادی و بیستام آمذی و باستادی و گفתי بار خذایا
 از آن خلعت که بایزید را داده ابو الحسن را بویی ده و آنگاه باز گشتی
 وقت صبح را بخرقان باز آمذی و نماز بامداد بجماعت بخرقان در یافتی بر
 ۲۰ طهارت نماز خفتن نقلست که وقتی دزدی بسر بازی شده بود تا بی او
 نتوانند دیدن و نتوانند برد شیخ گفته بود من در طلب این حدیث کم
 از دزدی نتوانم بود تا بعد از آن از خاک بایزید بسر بازی شده بود و
 پشت بر خاک او نمی کرد تا بعد از دوازده سال از تربت آواز آمد که
 ۲۴ ای ابو الحسن گاه آن آمد که بنشین شیخ گفت ای بایزید می هستی باز

داشتم که یاد کردی مرا در عرق باز داشت تا آنگاه که همه گوشت از روم فرو افتاد گفتند آن چه بود گفت در کوزکی با مَرْدی نگرسته بودم مرا نیکو آمدن بود و بیکبار دیگرش بخواب دیدند که عظیم بی قراری می کرد و می گریست گفتند ای استاد چه بوده است مگر دنیا می بایدت گفت بلی ولكن نه براء دنیا یا مجلس که گویم بل که براء آن تا میان در بندم و عصا بر گیرم و همه روز بيك يك در هي شوم و خلقرا وعظ هي کنم که مکیند که نمی دانید که از که باز می مانید و دیگری بخواب دید گفت خذاء با تو جکرد گفت هر چه کرده بودم از بند و نیک جمله گرد کرد بر من بذره ذره بس بکوه در گذاشت و یکی دیگرش بخواب دید که بر صراط می گذشت پهنای آن بانصد ساله راه بود گفت این چیست که مارا خبر دادند که صراط از موی باریکتر است و از تیغ تیزتر گفت این سخن راستست لیکن بروند بگردز رونده که آنجا فراخ تر رفته باشد اینجا باریکش باید رفت و اگر تنگتر رفته باشد اینجا فراخ تر باید رفت نقلست که استاذرا شاگردی بود نام او ابو بکر صیرفی بر سر تربت استاذ نشسته بود گفت بخواب دیدم که تربت از هم باز شدی و استاذ بر آمدی و خواستی که جهوا بر پرذ گفتن کجا می روی گفتی همچین گویان می روم که مارا در ملکوت اعلا منبرها نهاده اند و چنین نقل کرده اند که همدت یکسال این ابو بکر بعد از نماز دیگر روز آذینه بر سر تربت استاذ نشستی یعنی که بمجلس آمدن او و همین ابو بکر را می آرند که گفت چون قاضی بو عمر وفات کرد و او از اقران استاذ بود بخواب دیدم که می رفتم تا بمجلس استاذ روم گفتندی کجا می روی گفتی بملکوت آسمان اعلا بمجلس استاذ گفتندی امروز مجلس نیست که قاضی بو عمر در گذشته است شیخ ابو القاسم قشیری حکایت کرد که جوانی بنزدیک من آمد و می گریست گفتم چه بوده است گفت دوش بخواب دیدم که قیامت بودی و مرا بدوزخ فرستادندی من گفتمی که مرا بدوزخ نفرستید

ای سرگردان مملکت امروز چون بودی و چون گذشتی هیچ جا از انده‌گینی
ازین حدیث و هیچ جا از زیر و زبر شدگان این واقعه خبر یافتی همه
ازین جنس می‌گفتی تا که آفتاب فرو شدی بس از بام فروز آمدی و
سخن او در آخر جان شد که کس فهم نمی‌کرد و طاقت نمی‌داشت لاجرم
بمجلس مردم اندک آمدندی چنانکه هفتاد هجده کس زیادت نبودندی
چنانکه پیر هری می‌گوید کجمن بو علی دقاق را سخن عالی شد مجلس او
از خلقی خالی شد نقلست که در ابتداء حال غلبات وجدی داشت که هیچ
کس را از این حدیث مسلم نمی‌داشت تا چنان شد که بود که بیوسته می
گفتی بار خدایا مرا بکاه‌برگی بخش و مرا در کار موری کن و در مناجات
۱۰ می‌گفتی که مرا رسوا مکن که بسی لافها زده ام از تو بر سر منبر با این
چنین گناه‌گار تو و اگر رسوا خواهی کرد باری در پیش این مجلسیان
رسوا مکن مرا همچنان در مرقع صوفیان رها کن و رکوع و عصای بدستم
ده که من شیوه صوفیان دوست می‌دارم آنگاه مرا با عصا و رکوع و
مرقع بوادی از وادیهای دوزخ در ده که تا من ابد الابد خونابه فراق
۱۰ تو می‌خورم و در آن وادی نوحه تو می‌کنم و بر سر نگوساری خویش می
گریم و ماتم بازماندگی خویش می‌دارم تا باری اگر قرب تو نبوذ نوحه
تو نبوذ و می‌گفت بار خداوند ما دیوان خویش بگناه سیاه کردیم و تو
موی مارا بروزگار سبید کردی ای خالق سیاه و سبید فضل کن و سیاه
کرده مارا در کار سبید کرده خویش کن و باز می‌گفت ای خداوند
۲۰ آنک ترا بختیق بدانند طلب تو همیشه کنذا و اگرچه دانند که هرگزت نیاند
و گفتم گرفتم که در فردوسم فروز آوردی و بمقام عالم رسانیدی آنرا
چکم که بهتر ازین توانستمی بود و نبودم بعد از وفات استادرا بخواب
دیدند و برسیدند که خدای تعالی با تو چکر کرد گفت مرا بیای بداشت و
۲۴ هر گناه که بدان اقرار آوردم بیامریزد مگر يك گناه که از آن شرم

عدم و گفتم بصفای عبادت نتوان رسید الا بچهار چیز اول معرفت
 خدای دوم معرفت نفس سیوم معرفت موت چهارم معرفت ما بعد الموت
 هرکه خدای را بشناخت بحق او قیام کرد بصدق و اخلاص و صفا و
 عبودیت و هرکه نفس را بشناخت بشریعت و حقیقت روی بمخالفت او
 ۵ نهاد و مخالفت او طاعتست مدام و هرکه موت را بشناخت شایستگی آن
 ساخته گردانید و آمدن آنرا مستعد شد و هرکه ما بعد الموت بشناخت
 از وعد و وعید در خوف و رجا بماند فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ
 الْمُخَاسِرُونَ و گفتم نقد در فعلست تا صفت و فکرت در صفت تا موصوف
 و عبارت نقد است باشارت و فکرت آنست که اشارت و عبارت بدو
 ۱۰ نرسد و گفتم ما دام که بنده صاحب توحید است حال او نیکوست از
 جهت آنکه شفیع اعظم توحید است و هرکه توحید ندارد کسی شفاعت
 او نکند و آنکه صاحب توحید نبود لا محاله که روزی آمرزیده شود و گفتم
 عارف باش تا محمل باشی و گفتم قوی را در قبض افگند از برای آن
 منکر شدند و جمعی را در بسط بداشت ازین جهت بوجدانیت مقرر آمدند
 ۱۵ و گفتم فراغت ملک است که آنرا غایت نیست و گفتم غریب نه
 آنست که کسی ندارد غریب آن مدبری بود که آخرت بفروشد و گفتم
 قبض اوایل فناست و سطا اوایل بقا هرکرا در قبض انداخت باقی
 گردانید و گفتم از آب و گل چه آید جز خطا و از خدا چه آید جز
 عطا و گفتم عارف همچون مردیست که بر شیر نشیند همه کس ازو ترسند
 ۲۰ و او از همه کس بیش ترسد نقلست که يك روز در استدراج سخن می
 گفت سایل گفتم استدراج کدام بود گفتم آن نشینک که فلان کس هدیه
 کلو بازی برد نقلست که آخر چندان درد درو بدید آمنه بود که هر
 شب گاهی بر بام خانه شذی آن خانه کی اکنون در برابر تربت اوست و
 ۲۵ آنرا بیت الفنوح گفتندی چون بر بام شذی روی بآفتاب کردی و گفتم

غذای تو گردانید و ترا پیاکی پرورش داد همچنان از دنیا بیرون بردت
از میان گناه و معاصی و شراب رحمت و مغفرت و عزّت چشاند و پاک
گرداند و در بهشت فرود آرد پاک از همه آفتی و گنت خدای تعالی
عاصیانرا دوست میدارد خطاب میکند سید المرسلین را صلوات الله وسلامه
۵ علیه که نماز شب کن تا مقام شفاعت یابی بنیّتی که مادران شب دایه‌را
بیدار کنند تا شیر بفرزند دهند گفتند فتوّت چیست گفت حرکت کردن
از برای دیگران و از پیغمبر بود علیه السلام که فردا همه خواهند گنت
نفسی نفسی او خواهد گنت اُمّتی اُمّتی و گنت جمع اثباتیست بی نفی و
تفرقه نفی یست بی اثبات و تفرقه آن بود که بتو منسوب بود و جمع
۱۰ آنکه از تو برده باشد و گنت ففر عطای حَسَنست هرکه بحقّ آن قیام نکند
بسبب آنکه از او شکایت کند آن سبب عفویت او گردد و گنت اگر توبه
از بیم دوزخ یا امید بهشت میکنی بی همتی است توبه بر آن کن خذایت
دوست دارد اِنَّ اللهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ و گنت نوکل صفت انبیا بود و تسلیم
صفت ابراهیم و تفویض صفت پیغمبر ما صلی الله علیه وسلم صاحب نوکل
۱۵ بوعده آرام گیرد و صاحب تسلیم بعلم و صاحب تفویض بحکم و نوکل
بدایت باشد و تسلیم وسط و تفویض نهایت و گنت صاحب معرفت باش
بخدای تا همیشه شاد باشی و گنت عالم‌را روا نبود که خبر دهد مگر آنچه
خوانده باشد و عارف‌را روا نبود که خبر دهد مگر یافته باشد و گنت
چنانکه ربوبیّت از حقّ زایل نشود باید که عبودیت که صفت بنک است
۲۰ از بنک زایل نشود و گنت اوّل مقام بنک علم است بخدای و غایتش معرفت
خدای و فایده آن مشاهده است و بنک باز نه بایستد از معصیت مگر
بتهدید و وعید بانواع عقاب و آزاد آنست که او را از کرم کشف چیزی
کند بسند بود او را از زجر و نهی و گنت عقل‌را دلالت و حکمت‌را
۲۴ اشارت و معرفت‌را شهادت و گنت توحید نظر کردنست در اشیا بعین

چون رای کوزدکان بود و صولت جون صولت شیران و گنت شیوه سلاطین آنست که ازیشان صبر نیست و با ایشان طاقت نیست و گنت معنی وَلَا تُحِيلُنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ بناه خواست از فراق و گنت تواضع توانگران درویشانرا دیانتست و تواضع درویشان توانگرانرا خیانت و گنت اگر ملایکه طالب علمرا پر بگسترانند آنک طالب معلوم بود خود چگونه بود و گنت اگر طلب علم فریضه است طلب معلوم فریضه تر و گنت مرید آنست که در عمر خویش نخسبند و مردان که يك ساعت نخسبند و بیغامیر چنین بود علیه السلام جون از معراج باز آمد هرگز دیگر نخفت زیرا که همه دل شده بود و گنت ابرهیم علیه السلام اسماعیل را گنت ای بسر در خواب دیدم که ترا قربان همی باید کرد گنت ای بذر اگر نخفتی آن خواب ندیدی و گنت دینار در دنیا باسرار بود و در آخرت بابصار و گنت ارادت و همت امانت حق است بیش ارباب بدایات و اصحاب نهایت ارباب بدایت بارادت طاعت مجاهدت نمایند کرد و اصحاب نهایت بهمت بمکاشفه و مشاهده توانند رسید و همت چون کیمیاست طالب مال را و همت قرار است بی آرام که هرگز ساکن نشود نه در دنیا و نه در آخرت و گنت جهد توانگران بمالست و جهد درویشان بجان و گنت صحبت کردن با ازدها آسان تر که با درویشی که همه بخیلیست و گنت بزرگترین همه چیزها نشستن بر بساط فقر است و ترک گرفتن آفاق بکلی چنانکه اورا نه معلومی بود نه جایی نه مالی نه چیزی گنتند هرکس که بدین صفت بود اورا هیچ ثواب بود گنت آنچه مردمان می پوشند او می پوشد و آنچه میخورند او میخورد ولیکن بسرا از ایشان جدا بود و گنت وقت تو آنست که آنجائی اگر وقت تو دنیاست بدنیائی و اگر عقباست بعقبائی و اگر شادبست در شادئی و اگر اندوهست در اندوهی و گنت چنانکه ترا از شکم مادر بیرون آورد از میان نجاست و شیر پاک خالص

ترك حرام كند از دوزخ نجات یابد و هر كه ترك شبهت كند بهشت رسد
و هر كه ترك زیادتی كند بخدای رسد و گفت بدین حدیث نتوان رسید
هردی هر كه درین حدیث رسید ازینجا خلاص نتواند یافت هردی و گفت
آن آرایش كه گاه گاه مردم در آید بی سببی از اطلاع حق بود كه مخفی
شود روحرا و گفت اگر بنده مطیع خداوند بود در جمله عمر مگر نفسی
و اورا در حظیره قدس فروز آرند چون حسرات آن نفس برو كشف
كنند آن بهشت بر وی دوزخ گردد و اگر در جمله عمر طاعت نجشبه
بود مگر نفسی اگر اورا در دوزخ كند و كشف گردانند برو این بك
نفس آتش فرو میرزد و دوزخ برو بهشت شود و گفت هر كه حاضر است
۱۰ اگر سر خویش اختیار كند بدان مطالبت كند و اگر غایبست كه اختیار
كند نپرسند و گفت اگر عقوبت كند اظهار قدرت بود و اگر بیامرزد
اظهار رحمت بود و همه كس بیش نرسد و گفت غربت آن نیست كه
برادران بوسفرا بدری چند بفروختند غریب آن مدبرست كه آخرنرا
بدنیا فروشد و گفت باید كه هر كه این آیت بشنود وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ
قَاتَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الْأَبَ بَحْجَانِ در باختن بخیلی نكند و گفت وَأَبَاكَ نَعْبُدُ
ترا نگاه داشتن شریعت است وَأَبَاكَ تَسْمَعِينَ امر بحقیقت است و گفت
چون حق تعالی تنهای شمارا بخرید است بهشت بدیگری مفروشید كه
بیع درست نباشد و اگر باشد سود نكند و گفت سه رنبت است سوال
و دعا و ثنا سوال آنرا كه دنیا خواهد دعا آنرا كه عقی خواهد ثناء آنرا
۲۰ كه مولی خواهد و گفت مراتب سخاوت سه قسمست سخاوت و جود و
ایشار هر كه حقرا بر نفس خود برگزیند صاحب سخاوت است و هر كه حقرا
بر دل خود برگزیند صاحب جودست و هر كه حقرا بر جان خود برگزیند
صاحب ایشار است و گفت هر كه از حق خاموش گردد دیوی بود
۲۴ گنگ و گفت بر شما باد كه حذر كنید از صحبت سلاطین كه ایشانرا رای

جز از وی گویند در مقال خود کاذب باشد و گفت هرکه نیت مخالفت
 پیر کند بر طریقت بنماید و علاقه ایشان برین گردد هر چند در یک
 بقعه باشند و هرکه صحبت پیری کند آنگاه بدل اعتراض کند عهد صحبت
 بشکست و توبه بر وی واجب شد بآنک گفته اند عقوق استاذرا توبه
 نباشد و گفت ترک ادب درختی است که راندن بار آرد هرکه بی ادبی
 کند بر بساط بادشاهان بدرگاه فرستند و هرکه بی ادبی کند بر درگاه
 باستوریانی فرستند و گفت هرکه با او صحبت کند بی ادب جهل او او را
 بکشتن سبازد زود و گفت هرکرا استاذگی نمود با خدای در بدایت نتواند
 نشست با او در نهایت و در نهایت استاذگی از راه مجاهده نشستی
 ۱۰ دست دهد از راه مشاهده و گفت خدمت که بود بر درگاه بود بر بساط
 مشاهده مشاهده بود بعثت هیبت بعد از آن فسردگی بود از استیلاء قربت
 بعد از آن فنا بود از خود در تمامی غیبت و از بهر اینست که احوال
 مشایخ در نهایت از مجاهده بسکون بازی گردد و اوراد ظاهر ایشان بر
 قرار نمی ماند و گفت چون مرید مجرد بود در بدایت از همی و در
 ۱۵ نهایت از همی او معطل بود و هم آنست که مشغول گردانند ظاهر او را
 بعبادت و همّت آن است که جمع گردانند باطن او را بمراقبت و گفت
 شاذی طلب تامتر از شاذی وجدان از بهر آن که شاذی وجدانرا خطر
 زوالست و در طلب امید وصال و گفت این حدیث نه بعائسب و نه
 از جهد و لیکن طینت است کما قال الله تعالی يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ گفت
 ۲۰ ایشانرا دوست دارم و ایشان مارا دوست دارند و در میان ذکر طاعت
 و عبادت نکرد و محبت مجرد یاد کرد از علت و گفت مصیبت ما امروز
 بیش از مصیبت اهل دوزخ خواهد بود فردا از بهر آنک اهل دوزخ را
 فردا ثواب فوت خواهد شد و مارا امروز بنقد وقت مشاهده خدمت
 ۲۵ حق فوت می شود و تو فرق می کن میان این دو مصیبت و گفت هرکه

بر من گاشته آخر این چه چیزست که تو با من ی کنی شیخ بر گذشت و چون بدعوت رسید بفرمود تا طبقی بیاراستند خداوند دعوت شاذمان شد که امروز شیخ زله خواهد کرد تا بخانه برزد و او را نه خانه بود و نه اهل چون بیاراستند بر خاست و بر سر نهاد و بر در سراء آن پیرزن نهاد و ببرد و بذیشان داد بین تا این چه شکستن و نیاز بوده باشد و يك روزی گفته است اگر فردا مرا بدوزخ فرستند گفّارم سرزانش کنند که ای شیخ چه فرقت میان ما و تو من گویم جوانمردی باید آخر مرا روز با زاری بوده باشد و لیکن سنّت خدا اینست

فَلَمَّا أَصَاءَ الصُّبْحُ فَرَّقَ بَيْنَنَا . وَأَيُّ نَعِيمٍ لَا يُكْدِرُهُ الدَّمْرُ

۱۰ عجب اینست با سخنی چنین هم او می گوید که بدانی که روز قیامت قدی و راء من خواهد بود از هرجه کرده ام روی بگردانی اما شاید که در آن وقت که این گفته باشد او را با او داده باشند تا همه محو محض عبودیه بود و درین وقت او را از میان بر داشته باشند و بر زبان او سخن می رانند تا محو محض ربوبیت بوده باشد چنانک نقلست که يك روز ۱۰ عید بمصلی خلقی انبوه حاضر بودند او را خوش آمد گفت بعزت تو اگر مرا خبر باشد که از ایشان کسی بیش از من ترا بیند بر فور بی هیچ توقعی جان از من بر آید و دیگر شاید کجور آنجا زمان نباشد از بیس و از بس دیدن نباشد شرح این سخن درازست أَيَسَ عِنْدَ اللَّهِ صَبَاحٌ وَلَا مَسَاءٌ و او را کلماتی عالیهست و گفت نگر تا از بهر او با هیچ آفریده ۲۰ خصومت نکنی که آنگاه دعوی کرده باشی کو تو آن نوی و تو آن خود نیستی ترا خداوندی است شغل خویش بدو باز گذار تا خود خصمی ملک خویش او کند و گفت چنان باش که مرده باشی و سه روز بر آمده و گفت هرکه جان خود را جاروب در معشوق نی کند او عاشق نیست و گفت هرکرا بدون حق انس باشد در حال خود ضعیف باشد و هرکه ۲۴

خداوند گفت او رضاء من می جوید و او را اندر آن راه نیست بدان
 هی گریذ نقلست که یک روز جوانی از در خانقاه در آمد و بنشست
 گفت اگر کسی را اندیشه معصیتی بخاطر در آید طهارت را هیچ زبان دارد
 استاذ بگریست گفت سوال این جوان در جواب بگوید زین الاسلام
 گفت مرا خاطری در آمد لکن از استاذ شرم داشتم که بگویم که طهارت
 ظاهر را خلل نکند اما طهارت باطن را بشکند نقلست که گفت درد چشم
 بدید آمد جنانک از درد مدتی بی قرار شدم و خواب نیامد ناگاه لحظه
 در خواب شدم آوازی شنودم که أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ بس بیدار شدم
 دردم برفت و دیگر هرگز درد چشم نبود یک روز استاذ بوسعید خرگوشی
 ۱۰ و استاذ بو علی را از حمام باز آورده بودند و هر دو بیمار بودند استاذ
 بو علی بندهو گفت چه بود اگر همچنین هر دو سلامت نشسته باشیم تا
 وقت نماز در آید و بتعجب هماندم که چندین بار طهارت می باید کرد و
 ایشان هر دورا یک علت بود بوسعید دهان بر گوش استاذ نهاد و گفت
راست بدان ماند که ستیزه می کند لیکن هرج ازو بود خوش بود
 ۱۵ نقلست که گفت وقتی در بیابانی بانزده شبانروز گم شدم چون راه باز
 یافتم لشکری دیدم که مرا شربتی آب داد زبان گاری آن شربت آب سی
 سالست که هنوز در دل من ماند است نقلست که بعضی را از مریدان
 که سخت تر بودند ایشانرا در زمستان بآب سرد غسل فرمودی و بعضی را
 که نازکتر بودند با ایشان رفیق کردی و گفتم با هر کسی کار بفرد
 ۲۰ وسع او توان کرد و گفتم کسی که بقالی خواهد کرد او را بخروار اشنان
 باید اما اگر جامه خواهد شست او را ده ستیر اشنان تمام بود یعنی علم آن
 قدر تمام است که بدان کار کنی اما اگر براه فروختن آموزی هرگز
 کار بر نیاید که مقصود از علم عملست و تواضع جنانک نقلست که
 روزی بمر و بدعوتش خواندند در راه که می رفت از خانه ناله پیرزنی
 ۲۵ می آمد که می گفت بار خدایا مرا چنین گرسنه بگذاشته و چندین طفل

کئی خواهی رفت گفت ای بیچاره هنوز وصال نایافته آواز فراق بلند کردی نقلست که روزی صوفی در بیش استاذ نشسته بود عطسه داد گفت بَرَحْمَكَ رَبُّكَ صوفی در حال بای افرار در بآء کردن گرفت بر عزم رفتن گفتند حال چیست گفت چون زبان شیخ بر ما برحمت گشاده شد کاری که بایست بر آمد چه خواهد بود بیش ازین نگفت و برفت نقلست که روزی استاذ نشسته بود و مرقعی نو زیبا در بوشینه و در عهد شیخ ابو الحسن برنودی یکی بود از عقلاء مجانبین از در خانقاه در آمد بوستینی کهنه آلوده بوشینه استاذ بطیبت می گفت و در مرقع خویش می نگریست که بو الحسن بچند خریدار این بوستین شیخ نعره زد و گفت بو علی رعنائی ممکن که این بوستین بهمه دنیا خریدن ام و بهمه بهشت باز فروشم استاذ سر در بیش افگند و زار بگریست و چنین گفتند که دیگر هرگز با هیچ کس طبیعت نکرد نقلست که استاذ گفت روزی درویشی در خانقاه در آمد که گوشه با من بردازید تا بمیرم او را خانه برداختیم در آنجا شد و جشم در گوشه گذاشت و می گفت اللہ اللہ و من بنہان گوش می داشتم ۱۰ گفت ای بو علی مرا بمشول برفتم و باز آمدم او همان می گفت تا جان بداد کسی بطلب غسل و کرباس فرستادیم تا نگاه کردم او را هیچ جای ندیدیم حیران فرو ماندم گفتم این کسرا بمن نمودی خداوند ا بزندگی بدیدمش و ببردگی نابدید شد او کجا شد هانفی آواز داد که چه جویی کسی را که ملك الموت جست نیافت حور و قصور جستند نیافتند گفتم ۲۰ خداوند او کجا رفت آواز آمد فی مَعَدِ صِدْقِي عِنْدَ مَلِيكِ مُتَدِرِ استاذ گفت وقتی بپیرا دیدم در مسجدی خراب خون می گریست جنانک زمین مسجد رنگ گرفته بود گفتم ای پیر با خویشان رفیق بکن ترا چه افتاده است گفت ای جوانمرد طاقم برسید در آرزو لفاء او و گفت خداوندی بر بندۀ خود خشم گرفت شفیعان فرا کرد تا او را عنو کرد و بندۀ همچنان ۲۵ می گریست شفیع گفت اکنون این گریستن بر چیست او ترا عنو کرد

خویش بجای نهند که او با کسی گوید و عرضه کند بعرو و بزید نقلست که مردی فقاهی بود بر در خانقاه استاذ بوقت سفره پیامدی و چیزی از آن ففّاع بیوردی و بر سفره نشستی و ففّاع بصوفیان دادی و چون سیر بخوردندی آنج فاضل آمدی بپردی روزی بر لفظ استاذ برفت که این جوانمرد وقتی صافی دارد شبانه استاذ بخویش دید گفت جاء بالا دیدم جمله ارکان دین و دنیا جمع شنک و میان من و ایشان بالای بودی و من بدان بالا باز شدم مانعی بيشم آمد تا هر چند خواستم که بر آنجا روم نتوانستم شد ناگاه ففّاعی پیامدی و مرا گفتی بو علی دست من ده که درین راه شیران بس رو باهاند بس دیگر روز استاذ بر منبر بود ففّاعی ۱۰ از در در آمد استاذ گفت اورا راه دهیذ که اگر او دوش دست گیر ما نبودی ما از باز ماندگان بودیم ففّاعی گفت ای استاذ هر شب ما آنجا آیم بیک شب که تو آمدی مارا غمزی کردی نقلست که روزی یکی در آمد که از جاء دور آمد ام نزدیک تو ای استاذ گفت این حدیث بنقطع مسافت نیست از نفس خویش گای فراتر نه که همه مقصودها ترا بجاصلست ۱۵ نقلست که یکی در آمد و شکایت کرد از دست شیطان استاذ گفت درخت از میان بر کن تا کجشک بر آن نشیند که تا آشیان دیو درو بود مرغان شیطان بروی نشینند نقلست که بازرگانی بود خُشگو نام مگر رنجور شد شیخ بعبادت او آمد گفت ای فلان چه افتاده است گفت نیم شبی بر خاستم تا وضو سازم و نماز شب کم نابی در بستم افتاد و ۲۰ دردی سخت بدید آمد و تب در بیوست استاذ گفت ترا با فضول چه کار تا نماز شب کنی تا لاجرم بدرد بشت مبتلا گردی ترا مردار دنیا از خود دور باید کرد کسی که سرش درد کند اورا طلاپی بر بای نهند هرگز به نشود و چون دست نجس بود او آستین شوید هرگز باک نگردد نقلست که یک روز بخانه مریدی شد و آن مرد دیرگاه بود تا در انتظار ۲۵ او بود چون شیخ در آمد گفت ای شیخ یک سخن بگویم گفت بگوی گنت

بس خلق برو زحمت کردند بزرگان کرد آموذند تا درس گوید و مناظره کند گفت این خود صورت نیندز و لکن این شاء الله که سخن جند گفته شود بس منبر نهاند و هنوز حکایت مجلس او کنند که آن روز چون بر منبر شد اشارت بجانب راست کرد و گفت الله اکبر بس روی بمقابله کرد و گفت رَضَوَانُ مِنْ اللَّهِ أَكْبَرُ بس اشارت بجانب چپ کرد و گفت وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَفْضَى خلق بیکبار بهم بر آموذند و غریو بر خاست تا جندین جنازه بر گرفتند استاد در میان آن مشغله از منبر فرو آمدن بود بعد از آن اورا طلب کردند نیافتند بشهر مرو رفت تا آنگاه بشاپور افتاد درویشی گفت روزی بمجلس او در آمدم بنیت آنک پیرم از متوکلان و او دستاری طبری بر سر داشت دلم بدان میل کرد گفتم ایها الاستاذ توکل چه باشد گفت آنک طبع از دستار مردمان کوناہ کنی و دستار در من انداخت و گفت وقتی بیمار بودم مرا آرزوی نشاپور بگرفت بخواب دیدم که قابلی گفت که تو ازین شهر نتوانی رفت که جماعتی از بریان را سخن تو خوش آمده است و بمجلس تو هر روز حاضر باشند تو از بهر ایشان باز داشته درین شهر نقلست که در میان مردمان چون چیزی افتادی که دل مردمان بدان مشغول شدی استاذ گفتم این از غیرت حسنت می خواهد که آنج می رود نروذ نقلست که یک روز بر سر منبر ملامت آدی می کرد که چه سودست که حسود و مُعْجَب و متکبر و آنج بدین ماند سالی گفت با این همه صفات ذمیبه که آدی دارد اما جاء دوستی دارد استاذ گفت از خذاء بترسید که می گوید بِحِمْمِهِمْ وَبِحَبِوْنِهِ نقلست که روزی بر سر منبر می گفت خذا و خذا و خذا کسی گفت خواجه خذا چه بود گفت نمی دانم گفت چون نمی دانی چرا می گویی گفت این نگوم چه کنم نقلست که درویشی در مجلس او بر خاست گفت درویشم و سه روزست تا چیزی نخورده ام و جماعتی از مشایخ حاضر بودند او ۲۵ بانگ برو زد که دروغ می گویی که فخر سر بادشاهست و بادشاه سر

رحمة الله عليه و قدس الله سره العزيز امام وقت بود و شیخ عهد و سلطان
 طریقت و بادشاه حقیقت و زبان حق بود در احادیث و تفسیر و بیان
 و تقریر و وعظ و تذکیر شانی عظیم داشت و در ریاضت و کرامت آتی
 بود و در لطایف و حقایق و مقام و حال متعین مرید نصرابادی بود
 و بسی مشایخ کبار را دینه بود و خدمت کرده بزرگان گفته اند در هر
 عهدی نوحه گری بوده است و نوحه گران وقت بو علی دقاقت آن درد
 و شوق و سوز و ذوق که او را بوده است کسرا نشان ندهند و هرگز در
 عمر خویش بشت باز نهاده بود و ابتدا در مرو بود که واقعه بذو فروز
 آمد جنانک بیکی از کبار مشایخ گنت در مرو ابلیس را دیدم که خاک بر
 ۱۰ سر می کرد گفتم ای لعین چه بوده است گنت خلعتی که هفتصد هزار
 سالست تا منتظر آن بوزم و در آرزوی آن می سوختم در بر بسر آرد فروشی
 انداختند شیخ بو علی فارمدی با کمال عظمت خویش می گوید مرا هیچ حجت
 فردا نخواهد بود الا آنک گویم هم نام بو علی دقاقت و استاد بو علی می گوید
 درخت خودروست که کسی او را نبرورده باشد برگ بیارذ و لیکن بار
 ۱۵ نیارذ و اگر برگ بیارذ بی مزه آرد مرد نیز همچین باشد چون او را استاد
 نموده باشد ازو هیچ چیز نباید بس گنت من این طریق از نصرابادی
 گرفتم و او از شبلی و او از جنید و او از سری و او از داود و او از
 معروف و او از تابعین و گنت هرگز نزدیک استاد ابو القاسم نصرابادی
 نرفتم تا غسل نکردم و بابتدا که او را در مرو مجلسی نهادند بسبب آن
 ۲۰ بود که بو علی شنوی پیری بود بشکوه گنت ما را ازین سخن نفسی زن
 استاد گنت ما را آن نیست گنت روا باشد که ما نیاز خویش بتو دهیم
 ترا بر نیاز ما سخن گشاده گردد استاد سخن گنت تا از آنجا کار را در
 بیوست نقلست که بعد از آن که سالها غایب بود سقر حجاز و سفره‌ها
 دیگر کرده بود و ریاضتها کشید روزی برهنه بری رسید و بخانقاه عبد
 ۲۵ الله عمر رضی الله عنهما فروز آمد کسی او را باز شناخت و گنت استادست

صورت بود در قدم اول از بيشم بر خاست و گفت حق تعالی قوی را
 بهشت فرو آورد و قوی را بدوزخ بس مهار بهشت و دوزخ بگیرد و در
 دریا غیب اندازد و گفت آنجا که خذاء بود روح بود و بس و گنت
 اهل بهشت بهشت فرود آید و اهل دوزخ بدوزخ بس جای جوانمردان
 کجا بود که او را جای نبود نه در دنیا و نه در آخرت نقلست که یکی
 قیامت بخواب دید و شیخ را طلب می کرد در جمله عرصات شیخ را هیچ جای
 نیافت دیگر روز بیامد و شیخ را آن خواب بگفت شیخ گنت آنگاه چنین
 خوابت را رایگان نگویند چون ما نبودیم اصلاً ما را جون باز توان یافت
 و آعوذ بالله از آنک ما را فردا باز توان یافت نقلست که یکی بتزدیکی
 ۱۰ او آمد و گنت یا شیخ می خواهم که حج روم گنت ماذر و بذر داری
 گنت دارم گنت برو رضاء ایشان نگاه دار برفت و بار دیگر باز آمد
 و گنت اندیشه حج سخت شد گنت دوست بذر قدم درین راه بصدق
 نهاده اگر بصدق نهاده بودیش نامه از کوفه باز رسیدی نقلست که يك
 روز در خلوت بود مؤذن گنت قد قامت الصلوة گنت جون سختست
 ۱۰ از صدر واز درگاه می باید آمد بر خاست و عزم نماز کرد نقلست که
 کسی ازو برسید که شیخا کرامت تو چیست گنت من کرامات فی دایم اما
 آن می دایم که در ابتدا هر روز گوسفندی بکشتی و تا شب بر سر نهاده
 می گردانیدی در جمله شهر تا نسوی سوز کردی یا نه امروز جان می
 بینم که مردان عالم بر می خیزند و از مشرق تا بمغرب بزیارت ما بای افزار
 ۲۰ در با می کنند چه کرامت خواهید زیادت ازین رحمة الله علیه والله
 اعلم بالصواب

ذکر شیخ ابو علی دقاق رحمة الله علیه

آن استاذ علم و بیان آن بنیاد کشف و عیان آن گم شده عشق و مؤدت
 ۲۴ آن سوخته شوق و محبت آن مخلص درد و اشتیاق شیخ وقت ابو علی دقاق

باشد و عبارت و جون من و تو بر خاست نه اشارت ماند و نه عبارت
 و گفت اگر ترا ازو آگهی بودی نیارستی گفت که ازو آگهی است
 و گفت شب و روز بیست چهار ساعتست هیچ ساعتی نیست تا او را بر
 تو آمدنی نیست و گفت امر خویش بر تو نگاه دارد دست برده و اگر
 ندارد آدم باید با همه فرزنداناش تا با تو بگریند و گفت اگر کسی بودی
 که خذایرا طلب کردی جز خذای خذای دو بودی و گفت خذاء را خذاء
 جویند خذاء را خذاء باید خذاء را خذاء دانند و گفت اگر خذای یک
 ذره بعرض نزدیکتر بودی از آنک بتری خذایرا نشایستی و گفت من با
 اهل سعادت برسول صحبت کنم و با اهل شقاوت بخذا و گفت از شما در
 ۱۰ نخواهم ادب بیپوده ماذری بود که از فرزند شیرخواره ادب در خواهد
 از شما ادب آن در خواهد که با شما بنصیب خویش زندگانی کند و گفت
 ابلیس کشته خذاوندست جوانمردی نبود کشته خذاوند خویشرا سنگ
 انداختن و گفت فردا حساب قیامت کند در دست من کند بیند که
 جگم همرا در پیش کنم و ابلیسرا مقام سازم ولیکن نکند و گفت هرگز
 ۱۵ کس مرا ندیند است و هرکه مرا بیند از من صفت خویش بیند و گفت
 یک سجده که بر من براند بهستی خویش و نیستی من بر من گرای تر از
 هرجه آفرید و آفریند و گفت من فخر آدم و قرّة العین مصطفی ام آدم
 فخر کند که گویند این ذریت منست بیغامبررا چشم روشن گردد که گویند
 این از امت منست و گفت وطاء من بزرگست ازو باز نگردم تا از آدم
 تا محمد در تحت وطای من نیارذ این آن معنیست که شیخ بایزید گفته
 ۲۰ است لِوَأَىٰ أَعْظَمُ مِنْ لِوَأَىٰ مُحَمَّدٍ و شرح این در بیش داده ام ازو
 برسیدند که زهد چیست گفت بر لب دریا غیب ایستاده بودم بیل در
 دست یک بیل فرو بردم از عرش تا ثری بدان یک بیل بر آوردم
 ۲۵ جنانک دوم بیلرا هیچ نمانه بود و این کترین درجه زهدست یعنی هرجه

و بجای بایستی و مرا بای نیایستی و هر کسی را منی بایستی و مرا من نیایستی مرا بایستی که من نیایم و گفت طاعت و معصیت من در دو چیز بسته اند چون بخورم مایه همه معصیت در خود پیام و چون دست باز کشم اصل همه طاعت از خود پیام و وقتی علم ظاهر را یاد کرد و گفت آن جوهریست که دعوت صد و بیست و اند هزار بیغامبر در آن نهاده اند اگر از آن جوهر ذره بدید آید از برده توحید زود از هستی خویش این همه در فنا رود و گفت نه معرفتست و نه بصیرت و نه نور و نه ظلمت نه فنا آن هستی هستست و گفت مصطفی نه مرده است نصیب چشم تو از مصطفی مرده است و گفت پادشاه عالمرا بندگانند که دنیا ۱۰ و زینت دنیا بخلق رها کرده اند و سرای آخرت و بهشت بمطیعان گذاشته و ایشان با خداوند قرار گرفته گویند مارا خود این نه بس که رقم عبودیت از درگاه ربوبیت بر جان ما کشیده اند که ما چیزی دیگر طلبیم و گفت خنک آن بنده که او را با او نمودند و گفت جوانمردان راحت خفتند نه وحشت خلق که ایشانرا صحبت با خدای بود از خدای و از خدای بخلق نگرند و گفت صحبت نیکان و بقعهای گرای بند را بخدای نزدیک نکند ۱۰ بند بخدای خدای نزدیک کند صحبت با آن دار که باطن و ظاهر بصحبت او روشن شود و گفت حق تعالی از صد هزار از فرزند آدم یکی را بر دارد براء خویش و گفت دنیا گنگ است و گنگ تر از دنیا دلیست که خدای تعالی آن دل بعشقی دنیا مبتلا گردانیده است و گفت که طمع کردن ۲۰ ناجوانمردیست و منع کردن ناجوانمردی و گفت هر چند که خلق بخدای نزدیکترست نزدیک خلق عاجزترست و گفت همه اسیر وقتند و وقت اوست و همه اسیر خاطر اند و خاطر اوست و گفت دعوت صد و بیست و اند هزار بیغامبر علیهم السلام همه حقیقت لیکن صفت خلقتست چون ۲۴ حقیقت نشان کند نه حق ماند و نه باطل و گفت من و تو بود اشارت

ذکر شیخ ابو العباس قصاب رحمة الله علیه

آن گستاخ درگاه آن مقبول الله آن کامل معرفت آن عامل مملکت آن
 قطب اصحاب شیخ وقت ابو العباس قصاب رحمة الله علیه شیخ عالم و
 محترم مشایخ بود و صدیقی وقت بود و در فتوت و مروّت باذشاه و در
 آفات عیوب نفس دبدن اعجوبه بود و در ریاضت و کرامت و فراست
 و معرفت شانی عظیم داشت اورا عامل مملکت گفته اند و پیر و سلطان
 عهد بود و شیخ میهنه را گفت که اشارت و عبارت نصیب تست نقلست که
 شیخ ابو سعید را گفت اگر ترا برسند که خدای تعالی شناسی مگو که شناسم که
 آن شرکست و مگو که نشناسم که آن کفرست ولیکن جنین گوی که عَرَفْنَا الله
 ۱۰ ذاتَهُ بفضلہ یعنی خدای تعالی مارا آشناء ذات خود گرداناد بفضل خویش
 و گفت اگر خواهد و اگر نه با خدای خوی می باید کرد و اگر نه در رنج
 باشد و گفت اگر با تو خیر خواهد علمرا در جوارح تو نگاه دارد و اندامها
 تو بیک بیک از تو بستاند و با خویشتن گیرد و نیستی تو بتو نماید تا
 بنیستی تو هستی او آشکارا شود بصفات خویش در خلق نگری خلق را
 ۱۵ جون گوی بینی در میدان قدرت بس گردانیدن گوی را خداوند گوی را
 بود و گفت هرکسی از وی آزادی طلبند و من ازو بندگی که بند او در
 بند او سلامت بود و آزاد در معرض هلاکت و گفت فرق میان من
 و شما بیک چیز بیش نیست و آن آنست که شما فرا ما گویند و ما فرا
 او گویم شما از ما شنوید و ما ازو شنویم و شما مارا ببینید و ما اورا بینیم
 ۲۰ والّا ما نیز جون شما مردمیم و گفت ببران آینه تو اند جان بینی ایشانرا
 که تویی و گفت مریدی اگر بیک خدمت درویش قیام نماید آن ویرا
 بهتر بود از صد رکعت نماز افزونی و اگر بیک لقمه از طعام کم خورد
 وی را بهتر از آن که همه شب نماز کند و گفت بسیار چیزها را دوست
 ۲۵ داریم که بیک ذره آنجا نباشیم و گفت صوفیان می آمدندی هرکسی بچیزی

امامت کرد و اندر تراویح پنج بار قرآن ختم کرد هر شب خادم قرصی بدر خلوت خانه او بردی و بذو دادی تا روز عید شد و او برفت خادم نگاه کرد آن قرصکها بر جای بود نقلست که شبی زمستان بود و جماعتی نشسته بودند و در معرفت سخن می رفت و آتش در آتش دان می سوخت شیخ را حالتی در آمد و روه بر آن آتش نهاده خذایرا سجد آورد مریدان که آن حال مشاهده کردند جمله از بیم بگریختند چون روز دیگر باز آمدند گفتند شیخ سوخته باشد شیخ را دیدند در محراب نشسته روی او جون ماه می تافت گفتند شیخا این چه حالتست که ما جان دانستیم که جمله روی تو سوخته باشد گفت آری کسی که برین درگاه آب روی خود ریخته بود آتش روی او نتواند سوخت و گفت عشق آتش است در سینه و دل عاشقان مشتعل گردد و هرچه ما دون الله است همرا بسوزاند و خاکستری کند از این سالم شنویم که گفت نیت بخداست و از خداست و براء خداست و آفاتی که در نماز افتد از نیت افتد و اگرچه بسیار بود آنرا موازنه نتوان کرد با نیتی که خذارا بود و بخدای ۱۰ بود و سخن اوست که گفت مردمان در ادب بر سه قسمند یکی بر اهل دنیا که ادب بنزدیک ایشان فصاحت و بلاغت و حفظ علم و رسم و اسماء ملوک و اشعار عربست و دیگر اهل دین که ادب بنزدیک ایشان تادیب جوارح و حفظ حدود و ترک شهوات و ریاضت نفس بود و دیگر اهل خصوص که بنزدیک ایشان ادب طهارت دل و مراعات سر و وفاء عهد و نگاه داشتن وقتست و کم نگرستن بخاطر داء براگند و نیکوکرداری ۲۰ در محل طلب و وقت حضور و مقام قربست نقلست که گفت هر جنازه که بر پیش خاک من بگذرانند مغرر بود تا در طوس هر جنازه که آرند نخست در پیش خاک او بر آرند بحکم این اشارت و آنگاه ببرند قدس الله سرّه العزیز ورحمة الله علیه

باز داد بیا تا برویم نقلست از ابو الحسن حصری علیه الرحمة که گفت شبلی را بخواب دیدم گفتم با تو چه رفت گفت مرا حاضر کردند و گفتند چیزی خواهی گفتم بار خدایا اگر بچنت عدم فرود آری عدل تست و اگر اهل و سالم گردانی فضل تست بار دیگر بخواب دیدند گفتند خذاء با تو چه کرد گفت مرا مطالبت نکرد بهرمان بر دعوها که کردم مگر بیک چیز که روزی گفتم هیچ زیان گاری و حسرت بزرگتر از آن نیست که از بهشت باز مانی و بدوزخ فرو شوی گفت حق تعالی گفت چه حسرت و زیان گاری بزرگتر از آن که از دیدار من باز گردند و محبوب مانند باری دیگرش بخواب دیدند برسیدند که کیف و جَدَّتْ سُوْقَ الْآخِرَةِ گفتند بازار آخرت چگونه یافتی گفت بازار است که رونق ندارد درین بازار مگر جگرهای سوخته و دلهاء شکسته و باقی همه هیچ نیست که اینجا سوخته را مرهم می نهند و شکسته را بازمی بندند و بهیچ التفات نمی کند رحمة الله علیه

ذکر ابو نصر سراج رحمة الله علیه

۱۵ آن عالم عارف آن حاکم خایف آن امین زمره کبیرا آن نگین حلقه فقرا آن زبک امشاج شیخ وقت ابو نصر سراج رحمة الله علیه امامی بحق بود و یگانه مطلق و متعین و متمکن و اورا طاووس الفرا گفتندی و صفت و نعت او نه جندان است کی در قلم و بیان آید و یا در عبارت و زبان گنجد و در فنون علم کامل بود و در ریاضت و معاملات شانی عظیم داشت و در حال و قال و شرح دادن بکلمات مشایخ آبتی بود و کتاب لُحَع او ساخته است و اگر کسی خواهد بنگرد از آنجا اورا معلوم کند و من نیز کلمه جند بگویم سری و سهل را و بسی مشایخ کبار را دیدم بود و از طوس بود ماه رمضان بیغداد بود و در مسجد شونیزیه خلوت خانه

۲۴ بدو دادند و امامت درویشان بدو مسلم داشتند تا عید جمع اصحاب را

نماید و اگر تره فروشی جوهری خاتم سازد و در انگشت کند آبکینه نماید و زمانی بیاسود باز در اضطراب آمد گفتند چه بود گفت دو باذ می وزد یکی باذ لطف و یکی باذ قهر بر هر که باذ لطف وزد بمقصود رسد و بر هر که باذ قهر وزد در حجاب گرفتار آید تا آن باذ کرا در یابد . اگر مرا باذ لطف در خواهد یافت این همه ناکامی و سختی بر امید آن بتوانم کشید و اگر باذ قهر خواهد در یافت آنج بمن خواهد رسید این سختی در جنب آن هیچ نخواهد بود بس گفت بر دلم هیچ گران تر از آن نیست که يك درم مظلّم دارم و هزار درم بجاء آن بدانم دلم قرار نمی گیرد آنگاه گفت مرا طهارت دهید طهارت دادندش تخلیل محاسن فراموش کردند بیادشان داد ابو محمد هروی گوید آن شب بتزديك شبلی بودم هم شب این بیت می گفت

كُلُّ بَيْتٍ أَنْتَ سَاكِنُهُ * غَيْرُ مُحْتَاجٍ إِلَى السُّرْحِ
وَجَهْكَ الْمَأْمُولُ حِجَّتَنَا * يَوْمَ بَأَى النَّاسُ بِالْحُجَّجِ

هر خانه که تو ساکن آنی آن خانه را بجزایح محتاج نبود آن روی با جمال ۱۰ تو حجت ما خواهد بود بس خلق جمع آمدند برای نماز جنازه و باخر بود بدانست که حال چیست گفت عجبا کارا جماعتی مردگان آمده اند تا بر زنده نماز کنند گفتند بگو لا اله الا الله گفت چون غیر او نیست نفی چه کنم گفتند چاره نیست کلمه بگو گفت سلطان محبت می گوید رشوت نپذیرم مگر یکی آواز بر داشت و شهادتش تلقین کرد گفت مرده آمده است ۲۰ تا زنهار بیدار کند آخر چون ساعتی بر آمد گفتند جونی گفت بمحبوب بیوستم و جان بداد بعد از آن بخوابش دیدند گفتند با منکر و نکیر چه کردی گفت در آمدند و گفت خذاء تو کیست گفتم خذاء من آنست که شمارا و جمله فرشتگانرا نصب کرد تا بذرم آدم را سجن کردند و من در بشت بذر بودم و در شما نظاره می کردم گفت منکر و نکیر با یکدیگر گفتند که نه تنها جواب خود می دهد بل که جواب جمله فرزندان آدم

قدر خدای هیچ نرسیدی از غیر خدای و گفت در خواب دو تن را دیدم
 که مرا گفتند ای شبلی هر که جنین و جنین کند او از غافلانست و گفت
 عمریست تا انتظار می کنم که نفسی بر آرم بنهان بود از دلم و دلم آن
 نداند نمی توانم و گفت اگر همه لقمه گردز و در دهان شیر خواره نهند
 ۵ مرا بر وی رحم آید که هنوز گرسنه مانده است و گفت اگر همه دنیا مرا
 باشد بجهودی دم بزرگ منی دانم او را بر خود که از من بپذیرد و گفت
 کون را آن قدر نیست که بر دل من بتواند گذشت و چگونه کون بر
 دل کسی بگذرد که مکتورا داند نقلست که روزی در غلیات وجد بود
 مضطرب و متحیر جنید گفت ای شبلی اگر کار خویش با خدا گذاری
 ۱۰ راحت یابی شبلی گفت ای استاذ اگر خدای کار من با من گذارد آنکه
 راحت یابم جنید گفت از شمشیرهای شبلی خون فرو می جکذ نقلست که
 روزی کسی می گفت یا ربّ گفت تا کی گویی یا ربّ او می گوید عبّی
 آن بشنو که او می گوید گفت آن می شنوم از آن این می گویم گفت
 اکنون می گوی که معذوری و می گفت الهی اگر آسمانرا طوق می گردانی
 ۱۵ و زمین را بآب بند می کنی و جمله عالم را بخون من تشنه گردانی من از تو بر
 نگردم نقلست که چون وفاتش نزدیک رسید چشمش تیرگی گرفته بود
 خاکستر خواست و بر سر کرد و جندان بی قراری در وی بدید آمد که
 صفت نتوان کرد گفتند این همه اضطراب چیست گفت از ابلیس رشک
 می آید و آتش غیرت جانم می سوزد که من تشنه اینجا نشسته ام چیزی
 ۲۰ از آن خود بکسی دیگر دهم و اِنَّ عَلَیْكَ لَعْنَتِي اِیَّ یَوْمِ الدِّیْنِ آن اضافه
 لعنت بابلیس نمی توانم دید می خواهم که مرا بود که اگر لعنت است نه
 آخر از آن اوست و نه در اضافه اوست آن ملعون خود قدر آن چه
 داند چرا عزیزان امت را ارزانی نداشت تا قدم بر تارک عرش نهادندی
 ۲۴ جوهری داند قدر جوهر اگر بادشاه آنگینه یا بلوری بر دست نهد گوهری

ادبست و گفت انس گرفتن مردم از افلاست و حرکت زبان بی ذکر
 خدای وسواس و گفت علامت قربت انقطاعست از همه چیزی جز حق
 و گفت جوانمردی آنست که خلق را جون خویشین خواهی بل که بهتر
 و گفت خدمت حریت دلاست و گفت بلندترین منازل رجا حیاست
 و گفت غیرت بشریت اشخاص است و غیرت الهیت بر وقت که ضایع
 کردند از ما سوی الله و گفت خوف در وصل سختتر از خوف در مکر
 و گفت هیچ روز نبوذ که خوف بر من غالب شد که نه در آن روز دری
 از حکمت و عبرت بر دلم گشاده شد و گفت شکر آن بود که نعمت
 نبینی منعرا بینی و گفت نفسی که بند در موافقت مولی بر آرد فاضلتر و
 ۱۰ بهتر از عبادت جمله عباد از روزگار آدم تا قیامت و گفت هزار سال
 گذشته در هزار سال ناآمنه ترا نقدست درین وقت که هستی بکوش تا
 ترا مغرور نگرداند اشباح یعنی در ارواح زمان نیست و ماضی و مستقبل
 یکیست و گفت که هرکه یک ساعت در شب بغفلت بخسید هزار ساله
 راه آخرت را بس افتد و گفت سهو یک طرفه العین از خدای اهل
 ۱۵ معرفت را شک بود و گفت آنک محبوب شود بخلق از حق نبوذ چنانکه
 محبوب شود بحق تعالی از خلق و آنک او را انوار قدس اندر ربوده بود
 نبوذ چون کسی که او را انوار رحمت و مغفرت او در ربوده بود و گفت
 هرکه فانی شود از حق بحق بسبب قیام حق بحق فانی شود از ربوبیت نا
 عبودیت چه رسد هرکه بحق تلف بود حق او را خلف بود و گفت جمعی
 ۲۰ بدید آمنه اند که حاضری آیند بعبادت و می شوند برسم و ازین نشستن
 و شنودن هیچ زیادت نمی شود مگر بلا حسن دامغانی گوید که شبلی گفت
 ای بسر بر تو باذ بالله دام می باش بالله و از ما سوی الله دست بردار
 قُلِ اللَّهُ تَمَّ ذَرَهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ گفتند آسودتر کنی باشیم گفت آن
 ۲۴ وقت که او را هیچ ذاکر نبینم بجز خود یعنی همه من باشم و گفت اگر دانستی

در قصص پیر سو که سر بر زند بیرون نتواند شد و گفت زهد غفلتست زیرا که دنیا ناجیزست و زهد در ناجیز غفلت بود و برسیدند از زهد گفت زهد آن بود که دنیا فراموش کنی و آخرت با یاد نیاری دیگری از زهد برسید گفت هیچ زیرا که آنچه ترا خواهد بود ناچار بتو رسد و اگر چه از آن می گزیری و آنچه ترا نخواهد بود هرگز بتو نرسد اگر چه بسی طلب و جدّ و جهد نمایی بس تو در چیزی زهد می کنی در آنچه ترا خواهد بود یا در آنچه نخواهد بود همچنین از زهد برسیدند گفت دل بگردانید نیست بحالقی اشیا گفتند استقامت چیست گفت در دنیا قیامت دیدن و گفت استقامت آن بود که هر چه فرماید بدان قیام کنی و گفت علامت صادق بیرون افکندن حرامست از گوشها و دهان گفتند انس چیست گفت آنک ترا از خویش وحشت بود و گفت کسی که انس گیرد بذکر گئی بود چون کسی که انس او بمذکور بود گفتند تحقیق نتواند کرد عارف بذآنچه او را می رسد و ظاهر می شود گفت چگونه چیزی را تحقیق کند که ثابت نمود و چگونه آرام گیرد بچیزی که ظاهر نبود و چگونه نومید گردد از چیزی که پنهان نبود که این حدیث باطنی ظاهرست و گفت هر اشارت که میکنند خلق بحق همه بر ایشان ردّ کرده است نا آنگاه که اشارت کنند از حق بحق و ایشانرا بدان اشارت راه نیست و گفت چون بنده ظاهر شود در چشم بنده آن عبودیّه بود و چون صفات حق برو ظاهر گردد آن مشاهده بود و گفت لحظه حرمانست و خطر خذلان و اشارت ۲۰ هجران و کرامت عذر و خدای مانع از خذاء در نزدیک خدای و این جمله مکرست وَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ و گفت در زیر هر نعمتی سه مکرست و در زیر هر طاعتی شش مکر و گفت عبودیّه بر خاستن ارادت نُسْت در ارادت او و فسخ ارادت و اختیار نُسْت در اختیار او و ۲۴ ترک آرزوهای نُسْت در رضاء او و گفت انبساط بقول با خدا ترک

چگونه بود این بگفت اگر شناختندی بغیر او مشغول نبودندی و گفت عارف آنست که از دنیا آزاری دارد و از آخرت ردائی و از هر دو مجرد گردد از پسر آنک هرکه از اکوان مجرد گردد بحق منفرد شود و گفت عارف بدون حتی بینا و گویا نبود و نفس خودرا بدون او حافظ نیند و سخن از غیر او نشنود و گفت وقت عارف چون روزگار بهارست رعدی غرّذ و ابرى بارذ و برقى سوزذ و باذى وزذ و شکوفه‌ى شکفد و مرغان بانگى کنند حال عارف همچین است بچشمى گریذ و بلبى خندذ و بدل‌ى سوزذ و بسرى بازذ و نام دوستى گویذ و بر در اوى گردد و گفت دعوت سه است دعوت علم و ۱۰ دعوت معرفت و دعوت معاينه و گفت دعوت علم یکیست بذات تو خود علم ندانی و گفت عبارت زبان علمست و اشارت زبان معرفت و گفت علم الیقین آنست که بما رسید بر زبان پیغمبران علیهم السلام و عین الیقین آنست که خدا بما رسانید از نور هدایت باسرار قلوب بی واسطه و حتی الیقین آنست که بدان راه نیست و گفت همت طلب خداوند است و ۱۰ آنج دون آنست همت نیست و گفت صاحب همت بهیچ مشغول نشود و صاحب ارادت مشغول شود و گفت فقیر آنست که بهیچ مستغنی نشود جز بخدا و برسیدند از فقر گفت درویشانرا چهار صد درجه است کمترین آنست که اگر همه دنیا اورا باشد و آن ننفقه کند و بس در دل او در آید که کاشکی قوت بکروزه باز گرفتی فقر او بحقیقت نبود و گفت ۲۰ جمعیت کلمت بیکی بصفت فردانیت و گفت شریعت آنست که اورا برستی و طریقت آنست که اورا طایى و حقیقت آنست که اورا بینی و گفت فاضلترین ذکرى نسیان ذاکرست در مشاهده مذکور و گفت نشستن با خدای بی واسطه سختست و گفت صابر از اهل درگاهست و ۲۴ راضی از اهل بیشگاه و منوّس از اهل البیت و گفت این حدیث مرغیست

صوفیان اطمینانند در کنار لطف حق تعالی و گنفت نصوّف عصمتست از دیدن گوون و گنفت نصوّف برقی سوزنده است و نصوّف نشستن است در حضرت الله تعالی بی غم و گنفت حق تعالی وحی کرد بداود علیه السلام کی ذکر ذاکرانرا و بهشت مر مطیعانرا و زیارت مر مسافرانرا و من خاصّ محبّانرا و گنفت حبّ دهشتی است در لدّتی و حیرتی در نعمت و محبّت رسک بردنست بر محبوب که مانند تو اورا دوست دارد و گنفت محبّت ایثار خیرست کی دوست داری برای آن که دوست داری و گنفت هر که محبّت دعوی کند و بغیر محبوب چیزی دیگر مشغول شود و بجز حییب چیزی طلبند درست آنست که استهزا می کند بر خدّاء تعالی و گنفت هیبت گدازندک دهلاست و محبّت گدازندک جانها و شوق گدازندک نفسها و گنفت هر که توحید بنزدیک او صورت ببندد هرگز بوی توحید نشنوده است و گنفت توحید حجاب موحد است از جمال احدیّت و بکروز کسی را گنفت دانی که جبر توحید از تو درست نمی آید گنفت نی گنفت زیرا که اورا بخود طلب می کنی گنفت معرفت سه است معرفت خدا و معرفت نفس و معرفت وطن معرفت خدا را محتاج باشی بقضاء فرائض و معرفت نفس را محتاج باشی بر ریاضت و معرفت وطن را محتاج باشی برضا دادن بقضا و احکام او و گنفت چون حق خواهد که بلارا عذاب کند در دل عارفش اندازد ازو سوال کردند که عارف کیست گنفت آنک تاب بشه نیارد وقتی دیگر همان سوال کردند گنفت عارف آنست که هفت آسمان و زمین را بیک موی مژه بر دارد گنفتند با شیخ وقتی چنین گنتی و اکنون چنین می گویی گنفت آنکاه ما ما بودیم اکنون ما اوست و گنفت عارف را نشان نمود و محبّ را گله نمود و بنه را دعوی نمود و ترسنده را قرار نمود و کس از خدای نتوان گرینخت و از معرفت برسیدند گنفت اولش خدا ۲۴ بود و آخرش را نهایت نمود گنفت هیچ کس خدا را نشناخته است گنفتند

گفت بخراسان چه خبر است از خدای نا آنجا کیست که خدای را می داند
 من گفتم بعراق بخواه سال طلب کردم نیافتم یکی را که از خدای خبر دادی
 گفت بو علی ثقفی جونست گنتم وفاته کرد گفتم او فقیه بود اما توحید
 ندانسته بود ابو العباس دامغانی گفت مرا شبلی وصیت کرد که لازم
 ۵ تنهایی باش و نام خویش از دیوان آن قوم بیرون کن و روی در دیوار
 کن تا وقتی که بیری و گفتم جنید از شبلی برسید که خدایا چگونه یاد
 کنی که صدق یاد کردن او نداری گفتم بجزاش جندان یاد کنم که یکبار
 او مرا یاد کند جنید از آن سخن از خود بشد شبلی گفت بگذارید که
 برین درگاه گاه نازیانه و گاه خلعتست شبلی را گنند دنیا برای اشغالست
 ۱۰ و آخرت براء احوال بس راحت گئی خواهد بود گفتم دست از اشغال
 این بدار تا نجات یابی ز احوال آن گنند ما را خبر گویی از توحید مجرب
 بر زلفان حق منرد گفتم و بحک هرکه از توحید خبر دهد بعبارت ملحد
 بود و هرکه اشارت کند بدو ثنوی و هرکه از او خاموش بود جاهل بود و
 هرکه بنماید که بدو رسید بی حاصل بود و هرکه اشارت کند که نزدیک
 ۱۵ است دور بود و هرکه از خویشین وجد نماید او گم کرده است و هرچه
 تمیز کند بوم و آنرا ادراک کند بعقل اندر تمامتر معنیها که آن همه بشما
 داده است و بر شما زده است مُحَدَّث و مصنوعست چون شما گنند که
نصوّف چیست گفتم آنک جنان باشی که در آن روز که نمودی و گفتم
نصوّف شرکست از بهر آنک نصوّف صیانت دلست از غیری و غیرنی
 ۲۰ و گفتم فناء ناسوتیست و ظهور لاهوتی و گفتم نصوّف ضبط حواس و
مراعات انفاست و گفتم صوفی نبود تا وقتی که جمله خلق را عیال خود
 بیند و گفتم صوفی آنست که منقطع بود از خلق و متصل بود بجنی
 چنانکه موسی علیه السلام که از خلفش منقطع گردانید که وَأَصْصَعْتُكَ
 ۲۴ إِلْفِئْسِ و بخودش بیوند داد که لَنْ تَرَانِي و این محلّ تحریر است و گفتم

اورا دختری آمد و در همه خانه هیچ نبود بدو گفتند چرا از کسی چیزی
 نخواهی تا کار مهمان بسازی گفت ندانسته که سوال بخیلان را کند و
 خبر غایبانرا دهند اکنون در آن وقت که این مهمان درین برده ظلمت
 مادر بود لطف حق تعالی راتبه معه او می ساخت اکنون که بصحراء
 جهان آمد روزی که باز گیرد چون دانست که شب در آمد و دل زنان
 ضعیف باشد نیم شبی بگوشه شد و روی بخاک نهاد و گفت الهی چون
 مهمان فرستادی بی واسطه دست بخیلان کار این مهمان بساز هنوز این
 مناجات تمام نکرده بود از سقف خانه درستها زر سرخ باریدن گرفت
 هانفی آواز داد و گفت خذْ بِلا حساب و کُلْ بِلا عتاب بستان بی حساب
 ۱۰ و بخور بی عتاب سر از سجده بر آورد و زر بی بازار برد تا برگ خانه سازد
 مردمان گفتند ای صدیق عهد این زر بدین نیکویی از کجاست گفت در
 دار الضرب ملک اکبر زده اند و دست نصرف قلابان بدو نرسیده است
 نقلست که او بس نمک در چشم می کرد اورا گفتند آخر ترا دینه بکار
 نیست گفت آخ دل مارا افتاده است از دینه نهانست و کسی گفت
 ۱۵ که جونست کی ترا بی آرام می بینم او با تو نیست و تو با او گفت گر
 بوذی با او بوذی و لیکن من محوم اندر آخ اوست و گفت چندین
 گاه می بنداشتم که طرب در محبت حق می کنم و انس با مشاهده وی
 میگیرم اکنون دانستم که انس جز با جنس نباشد گفتند از چیزها چه
 عجبتر گفت دل که خذارا بشناسد بس بی بازارش گفتند مرید کی تمام
 ۲۰ شود گفت حال او در سفر و حضر یک شود و شاهد و غایب یک رنگ
 گردد گفتند بو ترا برا گرسنگی بادید آمد باران افتاد جمله بادیه طعام
 بود گفت این رفتی بوذی است اگر بمحل تحقیق رسیده بوذی جان بوذی
 که گفت اِنِّی اَظَلُّ عِنْدَ رَبِّیْ فَهُوَ یُطْعِمُنِیْ وَ یَسْقِیْنِیْ وَ عِندَ اللّهِ زَاهِدٌ کُنْتُ
 ۲۴ وقتی در نزدیک شبلی در آمدم گفتم ازو برسم از معرفت چون باشستم

آواری آمد گفتم هلا قسمت کن اگر قسام تو بی شبلی خجل شد گفتم آن همه خصومت بر جوز نهی و این همه دعوی قسای بر هیچ نقلست که گفتم در بصره خرما خریدم و گفتم کیست که دانگی بستاند و این خرما با ما بخانقاه آورد هیچ کس قبول نکرد در بشت گرفتم و بردم تا بخانقاه و بنهادم چون از خانقاه بدر آمدم آنرا کسی بهرد گفتم ای عجب دانگی می دادم تا با من بدر خانقاه آورند نیاوردند اکنون کسی آمد که برایگان با من تا بلب صراط می برد نقلست که روزی کنیزی صاحب جمالرا دید با خداوندش گفتم که این کنیزکرا بدو درم می فروشی گفتم ای ابله در دنیا کنیزی بدو درم که فروشد شبلی گفتم ابله توئی که در بهشت حوری ۱۰ بدو خرما می فروشند نقلست که گفتم از جمله فریق عالم که خلاف کرده اند هیچ کس دنی تر از رافضی و خارجی نیامد زیراکی دیگران که خلاف کردند در حق کردند و سخن ازو گفتند و این دو گروه روز در خلق بیاد دادند وقتی شبلی را با علوی سخن می رفت گفتم من با تو گئی برابری توانم کرد که بذرت سه قرص بدرویشی داد تا قیامت می خوانند ۱۰ وَ يَطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ و ما چندین هزار درم دینار بدادم و کسی ازین یاد نمی کند روزی شبلی در مسجد بود مقری این آیت بر می خواند وَلَئِنْ شِئْنَا لَنُدْهَبَنَّ اِذَا لَمْ يَكُنْ لَكَ مِنْ دَوْلَتِ كِسْفِ بَدْرٍ اَبَدٌ اَبَدٌ گفتم چندان خویشتر را بر زمین زد که خون از وی روان گشت و می گفتم خداوندان با دوستان خود خطاب چنین کنند نقلست که گفتم عمریست ۲۰ که می خواهم که گویم حَسْبِيَ اللَّهُ چون می دانم که از من این دروغست نمی توانم گفتم نقلست که یکی از بزرگان گفتم خواستم که شبلی را بیازمایم دستی جامه از حرام بخانه او بردم که این را فردا چون بجمعه روی در بوشی چون بخانه باز آمد گفتم این چه تاریکیست در خانه گفتند این ۲۴ چنین است گفتم آن جامه را بیرون اندازید که مارا نشاید نقلست که

دوست این می کنند با ترسای دشمن چه خواهند کرد بس چنین گفت تو
 چرا شرح رنج خویش ندادی گفت من شرم داشتم که با دشمن از دوست
 شکایت کنم نقلست که یکبار بدیوانه ستان در شد جوان را دید در سلسله
 کشیده چون ماه می تابست شبلی را گفت ترا مردی روشن می بینم از بهر
 خدا سحرگامی سخن من با او بگویی که از خان و مانم بر آورده و در
 جهانم آواره کردی و از خویش و بیوندم جدا افگندی و در غربتم انداختی
 و گرسنه و برهنه بگذاشتی و عظم بپردی و در زنجیر و بند گرانم کشیدی
 و رسوای خلم کردی جز دوستی تو چه گاه دارم اگر وقت آمد دستی
 بر نه چون شبلی بر در رسید جوان آواز داد که ای شیخ زهار که هیچ
 ۱۰ نگویی که بتر کند نقلست که یک روز در بغداد رفت فقاهی آوازی داد
 لَمْ یَقِفْ إِلَّا وَاحِدًا جَزَ بَکِی بَاقِی نَمَانِدَ شَبَلِی نَعْرَهُ بَرِذَ وَ هِیَ گَفتَ هَلْ یَقِفِ
 إِلَّا وَاحِدًا وَ السَّلَامَ نقلست که درویشی آوازی می داد که مرا دو کرده می
 دهند کارم راست می شود شبلی گفت خنک تو که بدو کرده کارت راست
 می شود که مرا هر شبانگاه هر دو کون در کنار می نهند و کارم بر نمی آید
 ۱۵ نقلست که یک روز یکی را دید زار می گریست گفت چرا می گری گفت
 دوستی داشتم بگرد گفت ای نادان چرا دوستی گیری که ببرد نقلست
 که وقتی جنازه بیش شبلی نهادند بچ تکبیر بگفت گفتند مذهبی دیگر گرفتی
 گفت نه اما چهار تکبیر بر مرده بود و یک بر عالم و عالمیان نقلست که
 یکبار چند گاه گم شده بود و باز نمی یافتند تا آخر در محنت خانه باز
 ۲۰ یافتند گفتند این چه جاء نست گفت خود جاء من اینست که جنان
 که ایشان نه مردند و نه زن در دنیا من نیز نه مردم و نه زن در دین
 بس جای من اینجاست نقلست که روزی می رفت دو کودک خصومت می
 کردند برای یک جوز که یافته بودند شبلی آن جوز را از ایشان بستند و
 ۲۵ گفت صبر کنید تا من این بر شما قسمت کنم بس چون بشکست تپه آمد

بر خلاف این بود نقلست که بیکبار مجلس می گفت درویشی نعره بزد و خویشان را در دجله انداخت شبلی گفت اگر صادقست خدا نجانش دهد جنانک موسی را علیه السلام داد و اگر کاذبست غرقه گرداندش جنانک فرعون را یک روز مجلس می گفت پیرزنی نعره بزد شبلی را خوش نیامد گفت مونی یا ما وراء السّتر یعنی بپیر ای در زیر برده گفت حیث حتّیّ آموت آمدم تا بپیرم و یک قدم بر گرفت و جان تسلیم کرد فریاد از مجلسیان بر خاست شبلی برفت تا یک سال از خانه بیرون نیامد و می گفت عجزه بآء بر گردن ما نهاد نقلست که گفت یک روز با هم بیل شکسته فرو رفت و آب بسیار بود دستی دیدم نامحرم که مرا با کنار آورد نگاه کردم آن رانک حضرت بود گفتم ای ملعون طریق تو دست زدنت نه دست گرفتن این از کجا آوردی گفت آن نامردانرا دست زنند که ایشان سزاء آند من در غوغای آدم زخم خورده ام در غوغاء دیگری نیفتم تا دو نبود نقلست که بیاب الطاق شد آواز مغنیه شنود که می گفت

وَقَفْتُ وَقَفْتُ بِبَابِ الطَّاقِ

از هوش بشد و جامه باره کرد و بینماز بر گرفتندش بحضرت خلیفه بردند گفت ای دیوانه این سماع تو بر چه بود گفت آری شما باب الطاق شنوید اما ما باب الباق شنویم میان ما و شما طای در می آید و بیکبار بیمار شد طیب گفت برهیزکن گفت از چه چیز برهیز کم از آنک روزی منست یا از آنک روزی من نیست اگر از روزی برهیز باید کرد نتوانم و اگر جز از روزی برهیزی باید کردن خود آن من ندهند نقلست که وقتی جنید و شبلی با هم بیمار شدند طیب ترسا بر شبلی رفت گفت ترا چه رخ افتاده است گفت هیچ گفت آخر گفتم هیچ نیست طیب نزدیک جنید آمد گفت ترا چه رنجست جنید از سر در گرفت و یک یک رنج خویش بر گرفت ترسا معالجه فرمود و برفت آخر هم آمدند شبلی جنید را گفت چرا همه رنج خویش را با ترسا در میان نهادی گفت از بهر آن تا بدانند که چون با

آمدند و آن جوان بیرون می آمد شبلی گفت ای جوان بیرون آبی جوان
گفت ای شیخ بیرون نمی گذارد هر چند در خانه طلب می کنم باز نمی بام
تا خود کار کجا خواهد رسید نقلست که یک روز با اصحاب در بادیه
هی رفت کلاه سری دید که برو نبشته حَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ شبلی در شور
شد و گفت بعزّه الله که این سر ولی یا سر نبی است گفتند چرا می گویی
گفت تا درین راه دنیا و آخرت زیان نکنی بدو نرسی نقلست که وقتی
ببصره شد اهل بصره بدو تقریبی کردند و احسان بی شمار کردند چون
باز می گشت همه بتشییع او بیرون آمدند او هیچ کسرا عذر نخواست
مردان گفتند این خواجگان چندین احسان کردند هیچ عذری نخواستی
۱۰ گفت آنخ ایشان کردند از دو بیرون نیست یا از بهر حق کردند یا از
بهر من اگر از بهر حق کردند او بسند است بمکافات کردن ایشانرا و
اگر از بهر من کردند من بنده ام و کسی در حق بنده احسان کند مکافات
آن بر خداوند بنده بود نقلست که گفت نیت کردم که هیچ نخورم مگر از
حلال در بیابان می رفتم درخت انجیر دیدم دست دراز کردم تا یک
۱۵ انجیر باز کم انجیر با من بسخن آمد و گفت یا شبلی وقت خویش نگاه دار
که ملک جهودانم نقلست که نایبناپی بود در شهر که از بس که نام شبلی
شنیده بود عاشق او شده اورا نادیده روزی با اتفاق شبلی باو افتاد گرسنه بود
گرده بر گرفت مرد نایبنا از دست او باز ستد و اورا جفا گفت کسی
نایبنا را گفت که او شبلی بود آتش در نایبنا افتاد از بس او برفت و در
۲۰ دست و پای افتاد و گفت می خواهم غرامت آنرا دعوتی بدم شبلی گفت
چنان کن مرد دعوتی ساخت و قرب صد دینار در آن خرج کرد و بسی
بزرگانرا بخواند که شبلی امروز مهان ماست چون بسفره بنشینند کسی از
شبلی برسید که شیخا نشان بهشتی و دوزخی چیست گفت دوزخی آن بود
که گرده برای خذاء تعالی بدرویشی نتواند داد و برای هوای نفس صد
۲۵ دینار در دعوتی خرج کند چنین که این نایبنا کرد و باز نشان بهشتی

تعمّل می کنی گفت المستغاث بك منك جنانك وقتی درویش در مانند
 بیش شبلی آمد گفت ای شیخ بحق وفاء دین که عنان کارم تنگ در کشیدن
 است بگو تا جگم نومید شوم و از راه بر گردم گفت ای درویش حلتۀ
 در کافری می زنی می نشنوی که فرموده است لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ
 ° گفت این کردم گفت حضرت جلال را می آزمایی می نشنوی فَلَا يَأْمَنُ
 مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ گفت از بهر خدای که این نشوم و نومید
 نباشم چه تدبیر کم گفت سر بر آستانه در من می زن و ناله می کن تا
جان بر آید تا آنگاه که از بیشگاه کارت ندا کند که مَنْ عَلَى الْبَابِ
 نقلست که از آذینه تا آذینه حصری را بار دازی بك جمعه بدو گفت
 ۱. که اگر جنانست که ازین جمعه تا بدان جمعه بر من می آبی بیرون از
 خدا چیزی بر خاطر تو گذر کند حرامست ترا با ما صحبت داشتن نقلست
 که وقتی در بغداد بود گفت هزار درم می باید تا درویشانرا بای افزار
 خزند و بچ برند ترسای بر باء خاست گفت من بدم لیکن بدان شرط
 که مرا با خود ببرید شبلی گفت جوانمردا تو اهل حج نیستی جوان گفت
 ۱۵ در کاروان شما هیچ ستور نیست مرا از آن ستوری گیرید درویشان رفتند
 ترسا میان در بست تا همه روانه شدند شبلی گفت اے جوان کار تو
 چگونه است گفت ای شیخ مرا از شادی خواب نبی آید که من با شما
 همراه خواهم بود چون در راه آمدند جوان جاروب بر گرفت و بهر
 منزل گاه جاء ایشان می رفت و خار بر می کند بموضع احرام رسیدند
 ۲۰ دریشان می نگرست و همچنان می کرد چون بخانه رسیدند شبلی جوانرا
 گفت با زنار ترا در خانه رها نکنم جوان سر بر آستانه نهاد و گفت الٰهی
 شبلی می گوید در خانهات نگذارم هانفی آواز داد که یا شبلی اورا از
 بغداد ما آورده ایم آتش عشق در جان او ما زده ایم بسلسله لطف بخانه
 خویش ما کشیدیم ایم تو زحمت خویش دور دار ای دوست تو در آے
 ۲۵ جوان در خانه شد و زیارت کرد دیگران درون می رفتند و بیرون می

شبلی طباخچه بر سر زدن گرفت و می گفت آه مِنْ فِرَاقِ الْأَخْدِ و گفت ابلیس بمن رسید و گفت زنهار مغرور مگرداناز ترا صفاء اوقات از بهر آن که در زیر آنست غوامض آفات نقلست که وقتی لحتی هیزم نرسد دید که آتش در زده بودند و آب از دیگر سوی وی می جکید اصحاب را گفت ای مدعیان اگر راست می گویند که در دل آتش داریم از دینک نا آن اشک پیدا نیست نقلست که وقتی بنزدیک جنید آمد مست شوق در غلبات وجد دست در زد و جامه جنید بشویند کرد گفتند این چرا کرد گفت نیکوم آمد بشویندم تا نیکوم نیامد يك روز در آن مستی در آمد زن جنید سر بشانه می کرد چون شبلی را دید خواست کی بروذ جنید گفت سر مپوش و مرو که مستان این طایفه را از دوزخ خبر نمود بس شبلی سخن می گفت و می گریست جنید زنا گفت اکنون بر خیز و برو که اورا با او دادند که گریستن با دید آمد نقلست که وقتی دیگر بر جنید شد اندوهگن بود گفت چه بوده است جنید گفت مَنْ طَلَبَ وَجَدَ شبلی گفت لا بِلَ مَنْ وَجَدَ طَلَبَ او گفت هر که طلب کند یابد شبلی گفت نه هر که یابد طلب کند نقلست که يك روز جنید با اصحاب نشسته بود بیغامبر را علیه السلام دیدند که از در درآمد و بوسه بر پیشانی شبلی داد و برفت جنید برسید که یا ابا بکر تو چه عمل می کنی که بدان سبب این تشریف یافتی گفت من هیچ ندانم بیرون آنک هر شب که سنت نماز دو رکعت بچاء آمم بعد از فاتحه این آیت بخوانم لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ نَا آخِر جنید گفت این از آن یافتی نقلست که يك روز طهارت کرده عزم مسجد کرد بسرش ندا کردند که طهارت آن داری که بدین گستاخی در خانه ما خواهی آمد شبلی این بشنود و باز گفت ندا آمد که از درگاه ما باز می گردی کجا خواهی شد تعرها در گرفت. ندا آمد که بر ما نشیوع می زنی بر جاء باسناد خاموش ندا آمد که دعوست

المخلافه بردند و شبلی در غلبات وجد خویش چون مستی همی رفت بس
 بخون برو دعوی کردند خلیفه گفت ای شبلی تو چه می گویی گفت با
 امیر المؤمنین جان بود از شعله آتش عشق در انتظار لقاء جلال حق
 باک بسوخته و از همه علایق بریند از صفات و آفات نفس فانی گشته
 ۵ طاقش طاق آمنه صبرش کم شده متقاضیان حضرت در سینه و باطنش
 متواتر شده برقی از جمال مشاهده این حدیث بر نقطه جان او جست جان
 او مرغ وار از قفس قالب بیرون برید شبلی را ازین چه جریر و چه گناه
 خلیفه گفت شبلی را زودتر بخانه خود باز فرستید که صفتی و حالتی از
 گفت او بر دلم ظاهر گشت که بیم آنست که ازین بارگاه در افتم نقلست
 ۱۰ که هر که پیش او توبه کردی او را فرمودی که برو بر تجرید حج بکن و
 باز آی تا با ما صحبت توانی داشت بس آنکس را با یاران خویش بیادیه
 فرو فرستادی بی زاد و راحله تا او را گفتند که خلفرا هلاک می کنی گفت
 نه چنین است بل که مقصود ایشان آمدن بنزدیک من نه منم که اگر
 مراد ایشان من باشم بت برستیدن باشد بل که همان فسق ایشانرا به که
 ۱۵ فاسق موحد بهتر از رهبان زاهد لیکن مراد ایشان حقست اگر در راه
 حق هلاک شوند برادر رسیدند و اگر باز آیند ایشانرا رنج سفر جنان
 راست کرده باز آرذ که من به سال راست نتوانم کرد نقلست که گفت
 چون ببازار بگذرم بر بیشانی خلق سعید و شقی نشسته بینم و یکبار در
 بازار فریادی کرد و می گفت آه از افلاس آه از افلاس گفتند افلاس
 ۲۰ چیست گفت مجالسه الناس و محادثتم و المخالطه معهم هر که مفلس بود
 نشانش آن باشد که با خلق نشیند و با ایشان سخن گوید و آمیزش کند
 و يك روز می گذشت و جماعتی از متنعمان دنیا بعبارت و نشاء دنیا
 مشغول شده بودند شبلی نعره بزد و گفت دلهایست که غافل مانده است
 از ذکر حق تا لاجرم ایشانرا مبتلا کرده اند برادر و بلیذی دنیا نقلست
 ۲۵ که جنازه می بردند یکی از بس می رفت و می گفت آه من فراق الوالد

که بخشی بس گنت دل من بهتر از هزار دنیا و آخرت است زیرا که دنیا
 سراء محنت و آخرت سراء نعمت و دل سراء معرفت نقلست که گنت
 اگر ملك الموت جان بخواهد هرگز بدو ندیم گویم اگر چنانست که جانم که
 داده بواسطه کسی دیگر داده تا جان بدان کسی دم اما چون جان من
 بی واسطه داده بی واسطه بستان گنت اگر من خدمت سلطان نکرده
 بودمی خدمت مشایخ نتوانستی کرد و اگر خدمت مشایخ نکرده بودمی
 خدمت خدای نتوانستی کرد نقلست که چنان گرم شد که پیراهن خود را
 بر آتش نهاد و میسوخت گفتند باری این از علم نیست که مال ضایع
 کنی گنت نه فتوی قرانست إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ
 ۱۰ خداوند می فرماید هرج دل بدان نگرذ آن چیز را با تو بآتش بسوزند
 دل من بدین نگرست غیرتی در ما بچینید دریغ آمد که دل بدون او
 چیزی مشغول کنم نقلست که روزی وقتش خوش شد بود بیازار بر آمد
 و مرقعی بخریذ بدانگی و نیم و کلاهی بنیم دانگ و در بازار نعره می زد
 که مَنْ يَشْتَرِي صُوفِيًّا بِدَانِيْنٍ كَيْسَتْ كِه صُوفِيٍّ بِخَرِذِ بَدُو دَانِگِ جُونِ
 ۱۵ حالت او قوت گرفت مجلسی بنهاد و آن سر بر سر عامه آشکارا کرد و
 جنید او را ملامت کرد گنت ما این سخن در سرداها می گفتیم تو آمدی
 و بر سر بازارها می گویی شبلی گنت من می گویم و من می شنوم در هر دو
 جهان بجز از من کیست بل که خود سخنست که از حق بحق میروذ و
 شبلی در میان نه جنید گنت ترا مسلمست اگر چنینست و گنت هر که در
 ۲۰ دل اندیشه دنیا و آخرت دارد حرامست او را مجلس ما يك روزی می
 گنت الله الله بسی بر زبان می راند جوانی سوخته دل گنت چرا لا اله
 الا الله نگویی شبلی آهی بزد و گنت از آن می ترسم کچون گویم لا والله
 نرسیدک نفسم گرفته شود و در وحشت فرو شوم این سخن در آن جوان
 ۲۴ کار کرد بلرزید و جان بداد و اولیاء جوان بیامدند و شبلی را بدار

سردابۀ داشتی در آنجا هی شبذی و آغوشی خوب با خود بردی و هر گاه
 کی غفلتی بدل او در آمدی خویشن بدان خوب هی زدی و گاه بودی
 که همه جوہا کی بشکستی دست و باء خود بر دیوار هی زدی نقلست
 که یکبار در خلوت بود کسی در بزذ گفت در آی ای کسی که اگر همه
 ابو بکر صدیقی و در نیائی دوستر دارم و گفت عمریست تا ی خواهم که
 با خداوند خویش خلوتی دارم که شبلی در آن خلوة در میانه نمود و گفت
 هفتاد سالست تا در بند آم که نفسی خدا برا بدانم و گفت تکیه گاه من
 عجز است و گفت عصاکش من نیازست و گفت کاشکی کفخن تابی بودی
 تا مرا نشناختندی و گفت خویشتن را جنان دانم و جنان بینم که جهودانرا
 ۱۰ و گفت اگر در کار کان باے بیچی و در یافته باشند آن جرم شبلی بود
 و گفت من بچهار بلا مبتلا شد ام و آن چهار دشمنست نفس و دنیا و
 شیطان و هول و گفت مرا سه مصیبت افتاده است هر یک از دیگر صعبت
 گفتند کدام است گفت آنک حق از دلم برفت گفتند از این سختتر چه
 بود گفت آن که باطل بجاء حق بنشست گفتند سیم چه بود گفتند آنک
 ۱۵ مرا درد این نگرفته است که علاج و درمان آن کنم و چنین فارغ نباشم
 نقلست که یک روز در مناجات ی گفت بار خدا یا دنیا و آخرت در
 کار من کن تا از دنیا لقمه سازم و در دهان سگی نمم و از آخرت لقمه
 سازم و در دهان جهودی نمم هر دو مجابند از مقصود و گفت روز قیامت
 دوزخ ندا کند با آن همه زفیر که ای شبلی و من برفت صراط باشم بر
 ۲۰ خیزم و مرغ وار بترم دوزخ گوید قوت نو کو مرا از تو نصیبی باید من
 باز گردم و گویم اینک هر چه ی خواهی بگیر گوید دستت خواهم گویم بگیر
 گوید بابت خواهم گویم بگیر گوید هر دو حدقهات خواهم گویم بگیر گوید
 دلت خواهم گویم بگیر در آن میان غیرت عزت در رسد که یا ابا بکر
 ۲۵ جوئردی از کیسه خویش کن دل خاص ماست ترا با دل چه کارست

دکان دارانرا کی هر یکی را بجیزی مشغول کرده اند فرج صوفیان بر سر سجاده و مرقع و استنجا و استبرار و شبلی از همه چنین دست می یکبار در عید جامه سیاه بوشیند بود و نوحه می کرد گفتند امروز عید است ترا جامه جرا سیاهست گفت از غفلت خلق از خدا و او خود در ابتدا قبا سیاه داشت تا آنگاه کی بر تو جمال این حدیث بر وی افتاد جامه سیاه بیرون کرد و مرقع در بوشید گفتند ترا بدینجا چه رسانید گفت سیاهی بر سیاهی تا ما در میان فرو شدم نفلست که باوّل که مجاهد بر دست گرفت سالهای دراز شب نمک در چشم کشیدی تا در خواب نشود و گویند که هفت من نمک در چشم کرده بود و می گفت که حق تعالی بر من اطلاع کرد و گنت هر که بخشید غافل بود و غافل محبوب بود بکروز شیخ جنید بنزدیک او آمد او را دید که بمنقاش گوشت ابروی خویش باز می کد گنت این جرا می کنی گنت حقیقت ظاهر شد است طاقت نمی دارم میگویم بود کی لحظه با خویشم دهند نفلست که وقتی شبلی می گریست و می گفت آه آه جنید گفت شبلی خواست تا در امانتی که حضرت الهیت بودیعت بدو داده است خیانتی کند او را بصیاح آه مبتلا کردند جنید چون این سخن بگفت چیزی در خاطر مستمعان افتاد بنور ایمان خبر یافت گنت زنهار خاطرهاء از شبلی نگاه دارید که عین الله است در میان خلق جنانک یک روز اصحاب شبلی را مدح می گفتند که این ساعت بصدق و شوق او کسی نیست و عالی قیمت و باک روتر از او کسی نیست از روندگان نگاه شبلی در آمد و آنج می گفتند بشنود جنید گنت شما او را نمی دانید او مردود و محذول و ظالمانیست او را ازینجا بیرون کنید اصحاب بیرونش کردند شبلی بر آن آسان نشست و اصحاب در بیسند و گنت ایها الشیخ تو می دانی که ما هرج در حق شبلی گفتیم راست گفتیم این چه بود که فرمودی گنت آنج او را می ستودید هزار جدانست اما شما او را بتیغ نیزنی می کردید ما سبری در آن یش نهادیم و نمی کم کردیم نفلست که شبلی

قراری یکی بهزار شد فریاد بر آورد وَبَلَّ لَيْسَنَ لَا يَقْبَلُهُ الْمَاءُ وَلَا النَّارُ وَلَا
 السَّبَاعُ وَلَا الْحِجَالُ هانفی آواز داد که من کان مَقْبُولَ الْحَقِّ لَا يَقْبَلُهُ غَيْرُهُ
 جان شد در سلسله و بندش کشیدند و بیپارستانش بردند قوی در بیش
 او آمدند و گفتند این دیوانه است او گفت من بنزدیک شما دیوانه ام
 و شما هشیار حق تعالی دیوانگی من و هشیاری شما زیادت کناد نا بسبب
 آن دیوانگی مرا قربت بر قربت بینزاید و بسبب آن هشیاری بُعدتان بر
 بُعد بینزاید بس خلیفه کسی فرستاد که تعهد او بکند بیامدند و بستم
 دارو بگلویش فرو می کردند شبلی می گفت شما خودرا رنجه مدارید که
 این نه از آن دردست که بدارو درمان بذیرد روزی جمعی بیش رفتند
 ۱۰ و او در بند بود گفت شما کیستید گفتند دوستان تو سنگ در ایشان
 انداختن گرفت همه بگریختند او گفت ای دروغ زنان دوستان بسنگی
 جند از دوست خود میگریزند معلوم شد که دوست خودید نه دوست
 من نقلست که وقتی او را دیدند باره آتش بر کف نهاده می دوید گفتند
 تا کجا گفت می دوم تا آتش در کعبه زخم تا خلق با خذاء کعبه بردارند
 ۱۰ و یک روز جوی در دست داشت هر دو سر آتش در گرفته گفتند جو
 خواهی کرد گفت می روم تا بیک سر این دوزخ را بسوزم و بیک سر
 بهشت را تا خلفرا برواء خدا بدید آید نقلست که یکبار جند شبانروز
 در زیر درختی رقص می کرد و می گفت هو هو گفتند این چه حالتست
 گفت این فاخته برین درخت می گوید کو کو من نیز موافقت او را می
 ۲۰ گویم هو هو و جنین گویند تا شبلی خاموش نشد فاخته خاموش نشد
 نقلست که یکبار بسنگ بای او بشکستند هر قطره خون که از وی بر
 زمین می جکید نقش الله می شد نقلست که یکبار بعید سه روز مانده بود
 شبلی جوالی سرخ کرد و بسر فرو افکند و باره نان در دهان نهاد و
 باره کتب بر میان بست و میگشت و می گفت هرکرا جامه نا یافته بود
 ۲۰ بعید این کند و گفت فرج زنانرا اگر به ماد نزایند بسالی بزیاید و فرج

کرده بدان ولایت رو و از ایشان بجای بخواه بیامد و بیکیک خانه در رفت تا همه بگردید یک مظلّمه ماندش خداوند او را نیافت تا گنت بنیت آن صد هزار درم باز دادم هنوز دلم فرار نمی گرفت چهار سال درین روزگار شد بس بچنید باز آمد و گنت هنوز در تو چیزی از جاه مانده است برو و یکسال دیگر گذائی کن گنت هر روز گذائی می کردم و بدوی بردم او آن همه بدرویشان می داد و شب مرا گرسنه می داشت چون سالی بر آمد گنت اکنون ترا بصحبت راه دهم لیکن یک شرط که خادم اصحاب تو باشی بس یک سال اصحاب را خدمت کردم تا مرا گنت یا ابا بکر اکنون حال نفس تو بنزدیک تو چیست گنت من کمترین خلق خدا می بینم خود را ۱۰ چنید گنت اکنون ایمان درست شد تا حالت بدانجا رسید تا آسنین بر شکر می کرد و هر کجا که کوزکی می دید در دهانش می نهاد که بگو الله بس آسنین بر درم و دینار کرد و گنت هر که یکبار الله میگوید دهانش بر زری کم بعد از آن غیرت درو بچنید نیغی بر کشید که هر که نام الله برد بدین تیغ سرشرا بیندازم گنتند بیش ازین شکر و زری ۱۰ دازی اکنون سر می اندازی گنت می بنداشتم که ایشان او را از سر حقیقی و معرفتی یاز می کند اکنون معلوم شد که از سر غفلت و عادت می گویند و من روا ندارم که بر زبان آلوده او را یاز کند بس می رفتی و هر کجا که می دیدی نام الله بر آنجا نقش می کردی تا ناگاه آوازی شنود که تا کی گرد اسم گردی اگر مرد طالابی قدم در طلب مسی زن ۲۰ این سخن بر جان او کار کرد چنانک یکبارگی فرار و آرام ازو برفت چندان عشق قوت گرفت و شور غالب گشت که برفت و خویشتر را در دجله انداخت دجله موجی بر آورد و او را بر کنار افکند بعد از آن خویشتر را در آتش افکند آتش درو عمل نکرد جائی که شیران گرسنه بوذند خویشتر را در بیش ایشان انداخت همه ازو بر میزند خویشتر از ۲۵ سر کوهی فرو گردانید باز او را بر گرفت و بر زمین نشاند شبلی را بی

و غوغای خلق بماند بود و بیوسته قصد او کردند و نا اورا هلاک کنند
 جنانک حسین منصور را که بعضی از سخنان او طرفی با حسین داشت
 و ابتداء واقعه او آن بود که امیر دماوند بود از بغداد اورا نامه رسید
 با امیر رئی او با جمعی بحضرت خلیفه بغداد رفتند و خلعت خلیفه بستند
 چون باز می گشتند مگر امیر را عطسه آمد بآستین جامه خلعت دهن و
 بینی پاک کرد این سخن بخلیفه گفتند که چنین کرد خلیفه بفرمود نا خلعتش
 برکشیدند و قنایش بزند و از عمل امارتش معزول کردند شبلی از آن
 متنبه شد اندیشه کرد که کسی که خلعت مخلوق را دست مال میکند مستحق
 عزل و استخفاف می گردد و خلعت ولایت برو زوال می آید بس آنکس
 ۱۰ که خلعت بادشاه عالم را دستمال کند تا با او چه کند در حال بخدمت
 خلیفه آمد گفت چه بود گفت ایها الامیر تو که مخلوق می نیستی که با
 خلعت تو بی ادبی کنند و معلومست که قدر خلعت تو چند بود بادشاه
 عالم مرا خلعتی داده است از دوستی و معرفت خویش که هرگز نمی بسند
 که من آنرا بخدمت مخلوقی دستمال کنم بس برون آمد و بمجلس خیر نساج
 ۱۵ شد و واقعه بدو فرو آمد خیر اورا نزدیک جنید فرستاد بس شبلی بیش
 جنید آمد و گفت گوهر آشنایی بر تو نشان می دهند یا بپخش یا بفروش
 جنید گفت اگر بفروشم ترا بهاء آن نمود و اگر بپشم آسان بدست آورده
 باشی قدرش ندانی همچون من قدم از فرق ساز و خود را درین دریا در
 انداز تا بصبر و انتظار گوهرت بدست آید بس شبلی گفت اکنون چکنم
 ۲۰ گفت برو یکسال کبریت فروشی کن جان کرد چون یکسال بر آمد
 گفت درین کار شهرتی و تجارثی درست برو یکسال در بوزه کن جنانک
 بپیزی دیگر مشغول نگردی جان کرد تا سر سال را که در همه بغداد
 بگشت و کس اورا چیزی نداد باز آمد و با جنید بگفت او گفت اکنون
 قیمت خود بدان که تو مر خلق را بشیخ نیرزی دل دریشان میند و ایشانرا
 ۲۵ بشیخ بر مگیر آنگاه گفت تو روزی چند حاجب بودی و روزی چند امیری

روی بدیوار کرد و گمت همگی من بتوفانی شد جزاء آن کسی که ترا دوست دارد این بود یکی گفت خذاء تعالی با تو چه کرد گفت سی سالست تا بهشت بر من عرضه می کند در آنجا ننگرسته ام گفتند دل خویش چگونه می یابی گفت سی سالست تا دل خویشرا گم کرده ام و خواسته ام تا باز یابم نیافتم چون درین مدت باز نیافته ام درین حال که جمله صدیقان دل گم کنند من چگونه باز خواهم یافت این بگمت و جان تسلیم کرد رحمة الله علیه

ذکر شیخ ابو بکر شبلی رحمة الله علیه

آن غرق بحر دولت آن برق ابر عزت آن گردن شکن مدعیان آن سرافراز
 ۱. متقیان آن برتو از عالم حسّی و عقلی شیخ وقت ابو بکر شبلی رحمة الله علیه
 از کبار و اجلّه مشایخ بود و از معتبران و محنثمان طریقت و سید قوم
 و امام اهل تصوّف و وحید عصر و بحال و علم بی همتا و نکت و اشارات
 و رموز و عبارات و ریاضات و کرامات او بیش از آنست که در حدّ
 حصر و احصا آید جمله مشایخ عصر را دینه بود و در علوم طریقت یگانه
 ۱۰ و احادیث بسی نوشته بود و شنوده و فقیه مذهب مالک و مالکی مذهب
 و محتّی بود بر خلق خذاء که آنج او کرد بهمه نوعی بصفه در نیاید و
 آنج او کشید در عبارت نگیج از اوّل تا آخر مردانه بود و هرگر فتوری
 و وضعی بحال او راه نیافت و شدت هلب شوق او بهیج آرام نگرفت جهل
 قوصره از احادیث بر خوانند بود و گمت سی سال فقه و حدیث خواندم
 ۲. تا آفتابم از سینه بر آمد بس بدرگاه آن استاذان شدم که هائوا ففّه اللّه
 بیابند و از علم الله چیزی باز گویند کس چیزی ندانست گنت که نشان
 چیز از چیزی بود از غیب هیچ نشان نبود عجب حدیثی بدانستم که شما
 در شب مدّلتهم آید و ما در صبح ظاهر شکر بکردیم و ولایت بدزد سبردیم
 ۲۴ تا کرد با ما آنج کرد و از جهال زمانه بسیار رخ کشید و در ردّ و قبول

ظاهر شود و گفت اسباب علایق است و تعویق موانع اسباب بمسوق
 قضا فراغت و نیکوترین حال مردان آنست که کسی افتاده بود از نفس
 او دید خلق و اعتماد کرده بود در جمله کارها بر خذاء تعالی و گفت
 فراغت دل در خالی بودنت از آنج اهل دنیا دست درو زده اند از
 فضول دنیا و گفت اگر حکمت اولین و آخرین جمع کنی و دعوی کنی
 بجملة احوال سادات اولیاء هرگز بدرجه عارفان نرسی تا سر تو ساکن
 نشود بخذاء تعالی و استواری در تو بدید نیاید بر آنج خذاء تعالی ضمان
 کرده است ترا و گفت جمله معرفت صدق افتخار بخذاء تعالی و گفت
 معرفت بسه وجه حاصل شود یکی بتفکر در امور که چگونه آنرا تدبیر
 کرده است و دیگر در مقادیر که چگونه آنرا تقدیر کرده است و در خلق
 چگونه آنرا آفریند است اگر کسی شرح این سه کلمات باز دهد مجامدی
 برآید اما این کتاب جاء آن نیست و گفت جمع آنست که خلق را جمع
 گردانید در توحید و تفرقه آنست کی در شریعتشان متزق گردانید
 و گفت طریق حق بعید است و صبر بر آن شدید و گفت حکما که حکمت
 یافتند بخاموشی یافتند و تفکر و گفت ارواح انبیا در حال کشف و مشاهده
 اند و ارواح صدیقان در قربت و اطلاع و گفت نصوف صفاء اسرارست
 و عمل کردن بذانج رضاء جبارست و صحبت داشتن با خلق بی اختیار
 و گفت نصوف توانگری نمودنت و مجهولی گریدن که خلق ندانند و
 دست بداشتن چیزی که بکار نیاید و گفت توکل وداع کردن طمعست
 ۲۰ از هرجه طبع و دل و نفس بدان میل کند ازو برسیند که درویش
 گرسنه شود چه کند گفت نماز کند گفتند اگر قوت ندارد گفت بخسبند
 گفتند اگر نتواند خفت گفت حق تعالی درویشرا ازین سه چیز خالی
 ندارد یا قوت یا غذا یا اجل و چون وفانش نزدیک رسید گفتند آخر
 ۲۴ علت تو چگونه است گفت علترا از من برسیند گفتند بگو لا اله الا الله

آب افگند و آب اورا می آورد چون مشاد اورا بدید گفت این چه حالتست جوانمرد گفت مرا این داذی و می برسی اینک حق تعالی مرا از دعاء مشاد و غیر او مستغنی گردانید و بدیجا رسانید که می بینی نقلست کی گفت چون دانستم که کارها درویشان همه حقیقت باشد دیگر با هیچ درویشی مزاح نکردم که وقتی درویشی نزدیک ما آمد و گفت ایها الشیخ می خواهم که مرا عصیده کنی ناگاه بر زبانم برفت که ارادت و عصیده و روی بیادیه نهاد و همین می گفت تا در همان برد نقلست که گفت مرا وای بود و من بدان مشغول دل بودم بخواب دیدم که کسی می گفت یا بخیل این مقدار که فرا سندی بر ماست تو خوش ۱۰ فرا گیر و مترس بر تو فرا سندن و بر ما داذن بعد از آن با هیچ قصاب و بقال شمار نکردم و اورا کلماتی عالی است و سخن اوست که گفت اصنام مختلف اند بعضی را از خلق بت نفس اوست و بعضی را فرزند او و بعضی را مال او و بعضی را زن او و بعضی را حرمت او و بعضی را نماز و روزه و زکوة او و حال او و بت بسیارست هر یکی از خلق بسته ۱۵ بتی اند ازین بتان و فرّاز این بتان هیچ کسرا نیست مگر آنرا که نیند نفس خوبشرا حال و محلّ و هیچ اعتمادش نمود بر افعال خویش شکر نگوید بل که جنان باید که هر چه از او ظاهر شود از خیر و شر بدان از نفس خویش راضی نمود و ملامت کنند خویش بود و گفت ادب بجا آوردن مرید حرمت بیران بود و نگاه داشتن خدمت برادران و از سبها ۲۰ بیرون آمدن و آداب شرع بر خویشان نگاه داشتن و گفت هرگز در نزدیکی بیرری نشدم الا از حال خویش خالی شدم و منتظر برکات او می بودم تا چه در آید و گفت هر که بیش بیرری شود برای خطر خویش منقطع ماند از کرامات در نشست با او و سخن اوست که گفت در ۲۴ صحبت اهل صلاح صلاح دل بدید آید و در صحبت اهل فساد فساد دل

نان ندیدی برو نماز نکردهی که نشان آن بودی که هم در آن توکل برده است و از آنجا عبور نکرده است مرد باید که بر هیچ صفت نه استند تا رونده باشد نه در توکل مقام کند و نه در صفت دگر که ایستادن روی ندارد یکی از مشایخ او را بخواب دید گفت خدای تعالی بسا تو چه کرد گفت اگر چه عبادت بسیار کردم و طریق توکل سپردم و چون از دنیا برفدم با طهارت وضو رفتم بهر عبادت که کرده بودم ثوابی دادند اما بسبب طهارت مرا بمنزلی فرو آوردند که ورای آن همه درجات بهشت بود بس ندا کردند که یا ابرهیم این زیادتی مکرمت که با تو کردیم از آن بود که بالک بحضرت ما آمدی باکانرا درین درگاه محلّ و مرتبّه ۱۰ عظیمست رحمة الله علیه

ذکر شیخ مَشَاد دینوری رحمة الله علیه

آن ستودهٔ رجال آن ربودهٔ جلال آن صاحب دولت زمانه آن عالی همت یگانه آن مجرّد شنّه از کینه‌وری شیخ وقت مشاد دینوری بیر عهد بود و یگانهٔ روزگار و ستودهٔ بهبه کالی و برگزینّه بهبه خصالی و در ریاضت ۱۰ و خدمت و مشاهدت و حرمت آیتی بود و بیوسته در خانقاه بسته داشتی چون مسافر بدر خانقاه رسیدی او در بس در آمدی و گنتی مسافری با مقیم اگر مقیمی در آی و اگر مسافری این خانقاه جاء تو نیست که روزی جند بیاشی و ما با تو خوی کنیم آنگاه بروی و مارا در فراق تو طاقت نبود وقتی مردی بنزدیک او آمد و گنت دعائی در کار من کن گنت ۲۰ برو بگوی خدا شو تا بدعاء مشادت حاجت نبوذ مرد گنت یا شیخ کوی خدا کجا است گنت آنجا که تو نباشی مرد برفت و از میان خلق عزلت گرفت و دولت او را در یافت و هم‌نشین سعادت گشت و با حق آرام گرفت تا جان شد که وقتی عظیم آمد بدینور رسید خلق همه روی بصومعهٔ ۲۴ مشاد نهادند در آن میان آن جوانمرد را دیدند می آمد و سجاده بر روی

تا بیوسنه خلفرا مطالبت می کند و خلفرا برو رحمت و شفقت نمود تا کارش بجای رسد که حیوة او بسختی و ناکامی بود و مرگ او بدشواری و حیرت و رنج و بلا و آخرت او بشیانی و ناسف و گفت هرکه نه جنان بود که دنیا برو بگیرد آخرت برو خندان بود و هرک ترک شهوت کند ° و آن در دل خود عوض نیابد در آن ترک کاذب بوده باشد و گفت هر که توکل در خویش درست آید در غیر نیز درست آید و گفت توکل چیست ثبات در بیش محیی الاموات و گفت صبر ثباتست بر احکام کتاب و سنت و گفت مراعات مراقبت آرد و مراقبت اخلاص سر و علانیه و گفت محبت محو ارادت است و احتراق جمله صفت بشریت و حاجات ° و گفت دارو، دل بیخ جیر است قران خواندن و اندرو نگاه کردن و شکم نهی داشتن و قیام شب و نضرع کردن بوقت سحرگاه و با نیکان نشستن و گفت این حدیث در نضرع سحرگاه جویند اگر آنجا نیابند هیچ جاء دگر نجویند که نیابند نقلست که بر سینۀ خویش می زد و می گفت یا شوقاه بکسی که مرا دید و من او را ندیدم نقلست که ازو برسیدند که تو از کجا می خوری گفت از آنجا که طفل در شکم مادر خورد و از آنجا که ماهی خورد در دریا و وحوش در صحرا قال الله تعالی وَبَرَزَتْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ برسیدند که متوکل را طبع بود گفت از آنجا که طبیعت خاطرها در آید ولیکن زیان ندارد زیرا که او را قوت بود بر بینگدن طبع بنومبذی از آنج در دست مردمانست و گفته اند که در ۲۰ آخر عمر مبطون گفت در جامع رئی يك شبان روز شصت نار غسل کرده بود و بهر باری که غسل کردی دو رکعت نماز کردی باز بقضا بیامدی یکی در آن حال ازو برسید که هجیت آرزوی کند گفت باره جگر بریان بس آخر در میان آب غسل کرد و جان بداد او را بخانه بردند بزرگی در آمد باره نان دزد در زیر بالین او گفت اگر این باره

اکنون بر اثر این زنبیلیها بروم تا خود جو بیتم و حقرا درین چه تعبیه
 است می رفتم تا بیرزنی را دیدم بر لب آب نشسته می گریست گفتم چه
 بوده است گفت بخی بیتم دارم و هیچ ندارم روزی دوسه بر کنار این آب
 بودم آب هر روز زنبیلی چند بیاوردی آن بفروختی و بر بنیان خرج
 کردی امروز نمی آرذ بدان سبب گریانم امروز جو خوریم خواص گفت
 خانه خود را بمن نمای بنمود خواص گفت اکنون دل فارغ دار که تا زند
 ام آنجی توانم از اسباب تو راست دارم و گفتم وقتی طلب معاش خود از
 حلال می کردم دام در دریا انداختم ماهی بگیرم هانفی آواز داد که
 ایشانرا از ذکر ما بازی داری معاش دیگر نمی بایی ایشان از ذکر ما بر
 ۱۰ گشته بودند که تو ایشانرا می کشتی گفت دام ببنداختم و دست از کار
 نیز برداشتم نقلست کی گفت مرا از خدای عمر ابدی می باید در دنیا تا
 همه خلق در نعمت بهشت مشغول شوند و حقرا فراموش کند و من در
 بلاء دنیا بحفظ آداب شریعت قیام می نمایم و حقرا یاد می کنم و گفتم
 هیچ چیز نبود که در چشم من صعب نمود الا با او راه گرفتم و گفتم دستی
 ۱۵ فارغ و دل ساکن و هر کجا که خواهی می شو و گفتم هر که حقرا بشناسند
 بوفاء عهد لازم بود آن شناخت را که آرام گیرد با خدای تعالی و اعتماد
 کند بر وی و گفتم عالی بسیار روایت نیست عالم آنست که متابعت علم
 کند و بدان کار کند و اقتدا بستها کند و اگر چه علم او اندک بود
 و گفتم علم بجهلگی در دو کلمه مجتمع است یکی آنک خدای تعالی اندیشه
 ۲۰ آن چه از دل تو بر داشته است در آن تکلف نکنی دیگر آنچه ترا می
 باید کرد و بر تو فریضه است آنرا ضایع نگردانی و گفتم هر که اشارت
 کند بخدای و سکونت گیرد با غیر حق تعالی او را مبتلا گرداند و اگر
 از آن با خدا گردد هر بلا که دارد از او دور کند و اگر با غیر او سکونت
 ۲۴ او دامن شود حق تعالی رحمت از دل خلق ببرد و لباس طمع در او بپوشد

و دو رکعت نماز کرد و بخت هم خوابش می برد گفتم یا رب مرا چه می
 شود بدش در آمد که بر خیز بیرون رو و برقی عظیم بود در میان برف
 می رفت تا از شهر بیرون شد تلی بود که هر که توبه کردی آنجا رفتی بر
 آن تل شد ابرهه را دید بر آن تل نشسته پیراهنی کوتاه پوشید و برف
 گرد آرد او می گذاخت و خشک می شد پس گفتم ای مشاد دست بمن
 ده دست بدو دادم دستم عرق کرد از حرارت دست او و بیتی نازی
 بر خواند ابو الحسن علوی مرید خواص بود گفتم شی مرا گفتم بجائی
 خواهم رفت با من مساعدت می کنی گفتم تا بخانه شوم و نعلین در بام
 کم چون بخانه شدم خایگینه ساخته بودند باره بخوردم و باز گفتم تا بدو
 رسیدم آبی بیش آمد بای بر آب نهاده و برفت من نیز بای فرو نهادم
 بآب فرو رفتم شیخ روی از بس کرد گفتم تو خایگینه بر بای بسته گفتم
 ندانم کدام ازین دو عجیبتر بر روی آب رفتن یا سر من بدانستن نقلست
 که گفتم وقتی در بادیه بودم بغایت گرسنه شدم اعرابی بیش من آمد
 و گفتم ای فراخ شکم این چیست که تویی کنی گفتم آخر چندین روزست
 ۱۰ که هیچ نخورده ام گفتم تو نمی دانی که دعوی برده مدعیان بدرژ ترا با
 توکل چه کار و گفتم یکبار نزدیک ری رسیدم و گرسنه بودم در دلم آمد
 که چون اینجا برسم معارف شهر مرا طعامها آرند پس در راه می شدم منگری
 دیدم احتساب کردم بدان سبب بسیارم بزدند گفتم با چنین جوئی این
 ضرب در خور بود بسرم ندا کردند که بیک نمنا که با خود کردی که
 ۲۰ چون بشهر برسم مرا مراعات کنند و طعام آورند تا بخورم این بخوردی
 گفتم الهی من توکل بر تو کرده ام آوازی آمد که سبحان آن خدایی که
 روی زمین از متوکلان باک گردانید اندیشه طعام معارف ری و آنگاه
 توکل نقلست که وقتی خواص در کار خود متخیر شد بصحرای بیرون
 رفت خرماستانی دید و آبی روان آنجا مقام کرد و از برگ خرما زنبیلی می
 ۲۵ بافت و در آن آب می انداخت چهار روز همین می کرد بعد ازین گفتم

که انار ترش بود و من شیرین خواستم پس بوادی رسیدم یکی را دیدم دست و پای نه ضعیف گشته و کرم در افتاده و زنبوران برو گرد آمده و او را می گریزند مرا بروی شفت آمد از بیجاری او چون بدو رسیدم گفتم خواهی که دعا کنم تا مگر ازین بلا برهی گفت نه گفتم چرا گفت لِأَنَّ الْعَافِيَةَ اخْتِيَارِي وَالْبَلَاءَ اخْتِيَارُهُ وَأَنَا لَا اخْتَارُ اخْتِيَارِي عَلِيَّ اخْتِيَارَهُ یعنی عافیت اختیار منست و بلا اختیار دوست من اختیار خویش بر اختیار او اختیار نکنم گفتم باری این زنبورانرا از تو باز دارم گفت ای خواص آرزوی نار شیرین از خود دور دار مرا چه رنجی می داری و خودرا دل سلامت خواه مرا تن درست چه می خواهی گفتم بچه شناختی که من خواصم گفت هر که او را داند هیچ بروی بوشینه نماند گفتم حال تو با این زنبوران چگونه است گفت تا این زنبورانم می گزند و کرمانم می خورند خوشست و گفت وقتی در بادیه یکی را دیدم گفتم از کجا می آیی گفت از بلاد ساغون گفتم بچه کار آمده گفتم لقمه در دهن می کردم دستم آلوده شده است آمده ام تا باب زمزم بشوم گفتم چه عزم داری گفت آن که شب را باز گردم و جامه خواب مادر راست کنم و گفتم وقتی شنویم که در روم راهی هفتادسالست تا در دیربست بحکم رهبانیت نشسته گفتم ای عجب شرط رهبانیت جهل سالست قصد او کردم چون نزدیک او رسیدم دریچه باز کرد و گفت یا ابرهیم بچه آمده که من اینجا نشسته ام و برهبانی که من سگی دارم که در خلق می افتد اکنون دریجا نشسته ام و سگبانی می کنم و شر از خلق باز می دارم و الا من نه آمم که تو بنداشته چون این سخن بشنیدم گفتم الهی فادری که در عین ضلالت بند را طریق صواب دهی مرا گفت ای ابرهیم چند مردمانرا طلبی برو و خودرا طلب و چون یافتی باسیان خود باش که هر روز این هوا سبزد و شصت گونه لباس الهیت در بوشد و بند را بضلالت دعوت کذ نقلست که مشاد شبی برخاست نه بوقت و باز بخت خوابش نی برد طهارت کرد

خواستم که باره بر دارم مرا گفت دست بدار که آن آب از آن نیست که توان داشت و گفت وقتی در بادیه راه گم کردم شخصی دیدم فراز آمد و سلام کرد و گفت نو راه گم کرده گفتم بلی گفت راه بتو نمایم و گاهی چند برفت از پیش و از چشم نابدید شد بنگرستم بر شاه راه بودم بس از آن دیگر راه گم نکردم در سفر گرسنگی و تشنگی ام نبود و گفتم وقتی در سفر بودم بویرانی در شدم شب بود شیری عظیم دیدم بهترسیدم سخت هاننی آواز داد که مترس که هفتاد هزار فرشته با توست ترا نگه می دارند و گفتم وقتی در راه مکه شخصی دیدم عظیم منکر گفتم تو کیستی گفت من بری ام گفتم کجا می شوی گفت بمکه گفتم بی زاد و راحله گفت از ما نیز آکس بود که بر توکل بروذ جنانک از شما گفتم توکل چیست گفت از خدای تعالی فرا ستدن و درویشی گفت از خواص صحبت خواستم گفت امیری باید از ما و فرمان برداری اکنون تو چه خواهی امیر تو باشی با من گفتم امیر تو باش گفت اکنون تو از فرمان من قدم برون منه گفتم روا باشد چون بمنزل رسیدیم گفت بنشین بنشستم هوای سرد بود و آب بر کشید و هیزم بیاورد و آتش بر کرد تا گرم شدم و در راه هر گاه که من قصد آن کردی تا قیام نمایم مرا گفتمی شرط فرمان دار چون شب در آمد باران عظیم باریدن گرفت شیخ مرقعه خود بیرون کرد تا بامداد بر سر من ایستاده بود مرقعه بر دو دست خود انداخته و من نخج بودم و بحکم شرط هیچ نمی توانستم گفت چون بامداد شد گفتم امروز امیر من باشم گفت صواب آید چون بمنزل رسیدیم او همان خدمت بر دست گرفت گفتم از فرمان امیر بیرون مرو گفتم از فرمان امیر بیرون رفتن آن باشد که امیر خود را خدمت فرمائی هم بدین صفت با من صحبت داشت تا بمکه من آنجا از شرم ازو بگریختم تا بمنامین رسید گفتم بر تو باز ای بسر که با دوستان صحبت جان داری که من داشتم و گفت روزی بناواری شام

۲۵ می گذشتم درختان نار دیدم مرا آرزو کرد اما صبری کردم و نخوردم

نیست بس گفت کمترین توکل آنست کجون وارد فاقه بر تو بدید آید
حیاتی نجوی جز بدانک کفایت تو بدوست نقلست که گفت وقتی نذر کردم
که بادیه را بگذارم بی زاد و راحله جون ببادیه در آمدن جوانی بعد از
من هی آمد و مرا بانگ هی کرد که السلام علیک یا شیخ باستانم و جواب
۵ باز دادم نگاه کردم جوان ترسا بود گفت دستوری هست تا با تو صحبت
دارم گفتم آنجا که من می روم ترا راه نیست درین صحبت چه فایده یابی
گفت آخر بیام و تبرکی باشد یک هفته همچنین برفتم روز هشتم گفت یا
زاهد حنیفی گستاخ کن با خزاوند خویش که گرسنه ام و چیزی بخواه
خواص گفت گفتم الهی بحق محمد علیه السلام که مرا در بیش بیگانه
۱۰ نخل نگردانی و از غیب چیزی بدید آوری در حال طبعی دیدم بر نان
و ماهی بریان و رطب و کوزه آب که بدید آمد هر دو بنشستم و بکار
بردیم جون هفت روز دیگر برفتم روز هشتم بذو گفتم ای راهب تو هم
قدرت خویش بنایی که گرسنه گشتم جوان تکیه بر عصا زد و لب بچنانید
دو خون بدید آمد آراسته بر حلوا و ماهی و رطب و دو کوزه آب من
۱۵ متحیر شدم مرا گفت ای زاهد بخور من از خجالت نمی خوردم گفت بخور
تا ترا بشارت دهم گفتم نخورم تا بشارتم ندی گفت بشارت نخست آنست
که زتاری برم بس زنار بپزید و گفت اشهد ان لا اله الا الله و اشهد ان
محمدًا رسول الله و دیگر بشارت آنست که گفتم الهی بحق این پیر که اورا
بزدیک تو قدری هست و دین وی حق است طعام فرستی تا من در
۲۰ وی نخل نگردم و این نیز ببرکت تو بود جون نان بخوردم و برفتم تا
مکه او ها آنجا مجاور بنشست تا اجلش نزدیک آمد و مریدی نقل کرد که
با خواص در بادیه بودم هفت روز بر یک حال می رفتم جون روز هشتم
بود ضعیف شدم شیخ مرا گفت کدام دوستر داری آب یا طعام گفتم آب
گفت اینک از بس بشت است بخور باز نگرستم آبی دیدم جون شیر نازه
۲۵ و بخوردم و طهارت کردم و او می نگرست و آنجا نیامد جون فارغ شدم

شد و هی لرزید خواص همچنان ساکن سجاده بینگد و در نماز استاذ
 شیر فرا رسید دانست که تویق خاص دارد چشم درو نهاد تا روز نظاره
 می کرد و خواص بکار مشغول بس جنان از آنجا برفت بشه^۹ اورا بگریذ
 فریاد در گرفت مرید گفت خواجه عجب کاریست دوش از شیر نمی
 ترسیدی امروز از بشه^{۱۰} فریاد می کنی گفت زیرا که دوش مرا از من
 ربوده بودند و امروز بخودم باز داده اند حامد اسود گفت با خواص
 در سفر بودم بجایی رسیدیم آنجا ماران بسیار بودند رگوه بنهاد و بنشست
 چون شب در آمد ماران برون آمدند شیخ را آواز دادم گفتم خذایرا یاد کن
 همچنان کرد ماران همه باز گشتند برین حال هآنجا شب بگذاشتم چون روز
 روشن شد نگاه کردم ماری بر وطای شیخ حلقه کرده بود فرو افتاد گفتم با
 شیخ تو ندانستی گفت هرگز مرا شبی از دوش خوشتر نبوده است و یکی گفت
 کردی دیدم بر دامن خواص می رفت خواستم تا اورا بکشم گفت دست
ازو بدار که همه چیزیرا بما حاجت بود و مارا بهیج حاجت نیست نقلست
 که گفت وقتی در بادیه راه گم کردم بسی برفتم و راه نیافتم همچنان چند
 ۱۰ شبانروز براه می رفتم تا آخر آواز خروسی شنیدم شاذ گشتم و روی بدان
 جانب نهادم آنجا شخصی دیدم بدوید مرا قفای بزد جنانک رنجور شدم گفتم
 خداوند کسی که بر تو توکل کند با وی این کنند آواری شنودم که تا
 تو توکل بر ما داشتی عزیز بودی اکنون توکل بر آواز خروس کردی
 اکنون آن قفا بدان خوردی همچنان رنجور می رفتم آواری شنودم که خواص
 ۲۰ ازین رنجور شدی اینک بین بنگرستم سر آن قفازنده را دیدم در بیش من
 انداخته و گفت وقتی در راه شام برنائی دیدم نیکوروی و پاکیزه لباس
 مرا گفت صحبت خواهی گفتم مرا گرسنگی باشد گفت بگرسنگی با تو باشم
 بس چهار روز باهم بودم فتوحی بدید آمد گفتم فراتر آ گفت اعتقاد من
 آنست که آنخ واسطه در میان باشد نخورم گفتم با غلام باریک آوردی
 ۳۰ گفت یا ابرهم دیوانگی مکن ناقد بصیر است از توکل بدست تو هیچ

اما من قصد مکه دارم و تو نیز برین عزی درین راه با من صحبت دار تا
 جواب مسئله خود بیایی مرد گفت جان کردم چون ببادیه فرو رفتیم هر
 روز دو قرص و دو شربت آب بدید آمدی یکی بمن دادی و یکی خود را
 نگه داشتی تا روزی در میان بادیه بیری بما رسید چون خواص را بدید
 از اسب فروز آمد و یکدیگر را برسیدند و زمانی سخن گفتند پیر بر
 نشست و باز گشت گفتم ای شیخ این پیر که بود گفت جواب سوال تو
 گفتم چگونه گفت آن خضر بود علیه السلام از من صحبت خواست
 من اجابت نکردم ترسیدم که توکل بر خیزد و اعتماد بر دون حق بدید
 آید نقلست که گفت وقتی خضر را دیدم علیه السلام در بادیه بصورت
 ۱۰ مرغی هی برید چون او را جان دیدم سر در پیش انداختم تا توکل باطل
 نشود او در حال نزدیک من آمد گفت اگر در من نگرستی بر تو فرو
 نیامدی و من برو سلام نکردم که تا نباید که توکل خلل گیرد و گفت
 وقتی در سفری بودم نشه شدم جنانک از تشنگی بینفادم یکی را دیدم که
 آب بر روه من هی زد جشم باز کردم مردی را دیدم نیکو روی بر اسی
 ۱۵ خنک مرا آب داد و گفت در بس من نشین و من بحجاز بودم چون
 اندکی از روز بگذشت مرا گفت چه ی بینی گفتم مدینه گفت فرو آی
 و بیغامبر را علیه السلام از من سلام کن و گفت در بادیه بکروز بدرختی
 رسیدم که آنجا آب بودی شیری دیدم عظیم روی بمن نهاد حکم حق را
 گردن نهادم چون بنزدیک من رسیدی لنگید بیامد و در پیش من بخت
 ۲۰ وی نالید بنگرستم دست او آماس گرفته بود و خوره کرده جوی بر
 گرفتم و دست او بشکافتم تا تهی شد از آنج گرد آمد بود و خرقه بر
 وی بستم و برخاست و برفت ساعتی بودی آمد و بجه خود را هی آورد
 و ایشان در گرد من هی گشتند و دنبال می حنابیندند و گرده آوردند
 و در پیش من نهادند نقلست که وقتی با مریدی در بیابان می رفت آواز
 ۲۴ غریزن شیر بخاست مرید را رنگ از روی بشد درختی بچست و بر آنجا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ذکر ابرهیم خواص رحمة الله عليه

آن سالک بادیه تجرید آن نقطه دایره توحید آن محترم علم و عمل آن محترم حکم ازل آن صدیق توکل و اخلاص قطب وقت ابرهیم خواص رحمة الله عليه یگانه عهد بود و گزینۀ اولیا و بزرگوار عصر و در طریقت قدی عظیم داشت و در حقیقت دی شگرف و بیهمه زبانها مدوح بود و اورا رئیس المتوکلین گفته اند و قدم در توکل بجائی رسانید بود که بوی سببی او بادیه قطع کردی و بسیاری مشایخ را یافته بود و از اقران جنید و نوری بود و صاحب تصنیف در معاملات و حقایق و اورا خواص از آن گفتند که زنبیل بافتی و بادیه بر توکل قطع کردی اورا گفتند از ۱۰ عجایب اسفار خود مارا چیزی بگوی گفت عجیبر بود که وقتی خضر از من صحبت خواست من نخواستم در آن ساعت که بدون حق کسی را در دل حظ و مقدار باشد در توکل یگانه بود و باریک فرا گرفتی و با این همه هرگز سوزن و ریسمان و رکوه و مقرض از وی غایب نبودی گفتند چرا داری گفت زیرا که این مقدار در توکل زبان نکند نقلست که گفت ۱۵ در بادیه همی شدم کینگی را دیدم در غلبات وجدشوری در وی سر برهنه گفتم ای کینک سر بیوش گفت ای خواص چشم نگه دار گفتم من عاشقم و عاشق چشم نبوشد اما خود بی اختیار چشم بر تو افتاد کینک گفت من مستم و مست سر نبوشد گفتم از کدام شراب خانه مست شدی گفت ای خواص زنهار دورم ی داری هل فی الدارین غیر الله گفتم ای کینک ۲۰ مصاحبت من ی خواهی گفت ای خواص خام طبعی مکن که از آن نیم که مرد جویم نقلست که برسیند از حقیقت ایمان گفت اکنون این جواب ۲۲ ندارم از آنک هرجه گویم عبارت بود مرا باید که بمعاملت جواب گویم

ذکر متاخران از مشایخ کبار رحمة الله عليهم اجمعین

کردند و کس را از اهل طریقت این فتوح نبوذ بزرگی گفت ای اهل طریق معنی بنگریذ که با حسین منصور حلاج جکردند تا با مدعیان چه خواهند کردن عباسه طوسی گفته است که فرداء قیامة در عرصات منصور حلاج را بزنجیر بسته ی آرند اگر گشاده بوذ جمله قیامة بهم برزند بزرگی گفت آن شب تا روز زیر آن دار بوذم و نماز میگردم چون روز شد هاتنی آواز داد که أَطَّلَعْنَا عَلٰی سِرِّ مَنْ اسرارنا فافشى سَرِّنا فهذا جزاء من يُفشي سِرَّ الملوك یعنی اورا اطلاعی دادیم بر سَرِّی از اسرار خود بس کسی که سَرِّ ملوک فاش کند سزای او اینست نقلست که شبلی گفت آن شب بسرگور او شدم و تا بامداد نماز کردم سحرگاه مناجات کردم و گفتم ۱. اللّٰه اِن بِنَا تو بوذ مؤمن و عارف و موحد این بلا با او جرا کردی خواب بر من غلبه کرد بخواب دیدم که قیامتست و از حق فرمان آمذی که این ازان کردم که سَرِّ ما با غیر گفت نقلست که شبلی گفت منصوررا بخواب دیدم گفتم خدای تعالی با این قوم جکرد گنت بر هر دو گروه رحمت کرد آنکه بر من شفقت کرد مرا بدانست و آنکه عداوة کرد مرا ندانست از بهر حق عداوت کرد بایشان رحمت کرد که هر دو معذور بوذند و یکی دیگر بخواب دید که در قیامت ایستاده جای در دست و سر بر تن نه گفت این چیست گفت او جام بدست سر بریدگان می دهد نقلست که چون اورا بر دار کردند ابلیس بیامد و گنت یکی انا تو گنتی و یکی من جونست که از آن تو رحمت بار آورد و از آن من ۲. لعنت حلاج گفت تو انا بدر خود بردی من از خود دور کردم مرا رحمت آمد و ترا نه چنانکه دیدی و شنیدی تا بدانی که منی کردن نه نیکوست و منی از خود دور کردن بغایة نیکوست

و الحمد لله رب العالمين، والصلوة على محمد وآله اجمعين،

تم الكتاب، بعون الملك الوهاب، آمرزيد باد

که چون بخواند کاتب را بفاتحه یاد کند

که گلگونه مردان خون ایشان است گفتند اگر روی را بخون سرخ کردی
ساعد باری جرا آلودی گفت وضوی سازم گفتند چه وضو گفت رکعتان
فی العشق لا یصح وضوهایا الا بالدم در عشق دو رکعت است که وضو
آن درست نیاید الا بخون بس چشمپاش بر کردند قیامتی از خلق بر آمد
بعضی می گریستند و بعضی سنگ می انداختند بس خواستند که زبانش
ببرند گفت جندان صبر کنید که سخنی بگویم روی سوی آسمان کرد
و گفت الهی بدین رخ که برای تو بر من می برند محرومشان مگردان
و ازین دولتشان بی نصیب مکن الحمد لله که دست و پای من بریزند
در راه تو و اگر سر از تن باز کنند در مشاهده جلال تو بر سر دار
۱۰ میکنند بس گوش و بینی بریزند و سنگ روان کردند عجزه با کوزه
در دست می آمد جون حسین را دید گفت زیند و محکم زیند تا این
حلاجک رعنارا با سخن خدای چه کار آخر سخن حسین این بود که گفت
حُبُّ الْوَاحِدِ اِفْرَادُ الْوَاحِدِ و این آیت بر خواند یَسْتَعِجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا
يُؤْمِنُونَ بِهَا وَالَّذِينَ آمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ و این آخر کلام
۱۵ او بود بس زبانش بریزند و نماز شام بود که سرش بریزند و در میان
سر بریزن تپسی کرد و جان بداد و مردمان خروش کردند و حسین
گوی قضا به بایان میدان رضا برد و از يك يك اندام او آوازی آمد
که انا الحق روز دیگر گفتند این فتنه بیش از آن خواهد بود که در حالت
حیوة بود بس اعضای او بسوختند از خاکستر آواز انا الحق می آمد
۲۰ جنانک در وقت کشتن هر قطره خون که می جکید الله بدید می آمد
در ماندند بدجله انداختند بر سر آب همان انا الحق می گفت بس حسین
گفته بود که جون خاکستر ما در دجله اندازند بغداد را از آب بیم بود
که غرق شود خرقة من بیش آب باز برید و اگر نه دمار از بغداد بر
آید خادم جون جنان دید خرقة شیخ را بر لب دجله آورد تا آب با قرار
۲۵ خود رفت و خاکستر خاموش شد بس خاکستر او را جمع کردند و دفن

دهد چون دوری چند بگذشت شمیر و نطع خواست چنین باشد سزای کسی کیا ازدها در تموز خمر کهنه خورد چون بزیر دارش بردند بیاب الطاق قبله بر زد و بای بر نردبان نهاد گفتند حال چیست گفت معراج مردان سر دارست بس میزری در میان داشت و طیلسانی بر دوش دست بر آورد و روی بقبله مناجات کرد و گفت آنج او داند کس نداند بس بر سر دار شد جماعت مریدان گفتند جگویی در ما کی مریدان ایم و اینها کی میگردند و ترا بسنگ خواهند زد گفت ایشانرا دو ثواب است و شمارا یکی از آنک شمارا بمن حسن ظنی بیش نیست و ایشان از قوت توحید بصلابت شریعت می جنبند و توحید در شرع اصل بود و ۱۰ حسن ظنّ فرع نقلست که در جوانی بزنی نگرسته بود خادمرا گفت هرکه جنان بر نگرذ چنین فرو نگرذ بس شبلی در مقابله او بایستاد و آواز داد که اَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ الْعَالَمِينَ و گفت ما التصوّف یا حلاج گفت کمترین اینست که می بینی گفت بلندتر کدامست گفت ترا بدان راه نیست بس هر کسی سنگی می انداختند شبلی موافقت را گلی انداخت حسین منصور ۱۰ آهی کرد گفتند ازین همه سنگ هیچ آه نکردی از گلی آه کردن چه معنی است گفت از آنک آنها نمی دانند معذور اند ازو سخت می آید که او می داند که نمی باید انداخت بس دستش جدا کردند خنک بزد گفتند خنک چیست گفت دست از آدی بسته باز کردن آسانست مرد آنست که دست صفات که کلاه همت از تارك عرش در می کشد قطع کند ۲۰ بس بایهش بیرزند تبسّی کرد گفت بدین بای سفر خاکی می کردم قدمی دیگر دارم که هم اکنون سفر هر دو عالم بکند اگر توانید آن قدمرا ببرید بس دو دست برین خون آلود در زوی در مالید تا هر دو ساعد و روی خون آلود کرد گفتند این چرا کردی گفت خون بسیار از من برفت و دانم که روم زرد شدن باشد شما بندارید که زردی روی ۲۰ من از ترس است خون در روی مالیدم تا در چشم شما سرخ روی باشم

رفتند گفت آزاد کردم گفتند تو چرا رفتی گفت حق را با من عتابی
 است رفتم این خبر بخلیفه رسید گفت فتنه خواهد ساخت او را بکشید
 یا خوب زنید تا ازین سخن بر گردز سیضند خوب بزدند بهر جوی که
 می زدند آوازی فصیح می آمد که لا تخف یا ابن منصور شیخ عبد الجلیل
 صفار گوید که اعتقاد من در آن خوب زنند بیش از اعتقاد در حق
 حسین منصور بود از آنک تا آن مرد چه قوت داشته است در شریعت
 که جنان آواز صریح می شنید و دست او نمی لرزید و همچنان می زد بس
 دیگر بار حسین را ببردند تا بر دار کنند صد هزار آدمی گرد آمدند و
 او چشم گرد می آورد و می گفت حق حق حق انا الحق نقلست که
 درویشی در آن میان ازو برسید که عشق چیست گفت امروز بینی و
 فردا بینی و بس فردا بینی آن روزش بکشتند و دیگر روزش بسوختند
 و سوم روزش بباذ بردند یعنی عشق اینست خادم او در آن حال
 وصیتی خواست گفت نفس را بچیزی مشغول دار که کردنی بود و اگر نه
 او ترا بچیزی مشغول دارد که ناکردنی بود که درین حال با خود بوذن
 کار اولیاست بسرش گفت مرا وصیتی کن گفت چون جهانیان در اعمال
 کوشند تو در چیزی کوش که ذره از آن به از مدار اعمال جن و انس
 بود و آن نیست الا علم حقیقت بس در راه که می رفت می خرامید دست
 اندازان و عیارواری رفت با سیزده بند گران گفتند این خرامیدن
 چیست گفت زیرا که بخراکه می روم و نعره می زد و میگفت

ندیمی غیر منسوب الی شیء من الحیف

۲۰

سقانی مثل ما یشرّب کفعل الصیف بالصیف

فلما دارت الکأس دعا بالنطع والسیف

کذا من یشرّب الراح مع التین بالصیف

۲۴ گفت حریف من منسوب نیست بحیف بداد شرابی جنانک مهبانی مهبانی را

گفتند این سخن که منصور می گوید ناویل دارد گنت بگذارید تا بکشند که نه روز ناویل است بس جماعتی از اهل علم بر وی خروج کردند و سخن او را بیش معتم تباه کردند و علی بن عیسی را که وزیر بود بر وی متغیر گردانیدند خلیفه بفرمود تا او را بزدان برند او را بزدان بردند ۵ يك سال اما خلق می رفتند و مسایل می برسیدند بعد از آن خلق را از آمدن منع کردند مدت پنج ماه کس نرفت مگر يك بار ابن عطا و يك بار عبد الله خنیف و بکبار ابن عطا کس فرستاد که ای شیخ ازین سخن که گنتی عذر خواه تا خلاص یابی حلاج گنت کسی که گنت گو عذر خواه ابن عطا جون این بشنید بگریست و گنت ما خود جند يك

۱۰ حسین منصورم نقلست که شب اول که او را حبس کردند بیامزند او را در زندان ندیدند جمله زندان بگشتند کس را ندیدند شب دوم نه او را دیدند و نه زندان هر چند زندانرا طلب کردند ندیدند شب سوم او را در زندان دیدند گنتند شب اول کجا بودی و شب دوم زندان و نو کجا بودیت اکنون هر دو بدید آمدیت این چه واقعه است گنت شب اول ۱۵ من بحضرت بودم از آن نبودم و شب دوم حضرت اینجا بود از آن هر دو غایب بودیم شب سوم باز فرستادند مرا برای حفظ شریعت بیائید و کار خود کنید نقلست که در شبانروزی در زندان هزار رکعت نماز کردی گنتند می گوئی که من حق ام این نماز کرا می کنی گنت ما دانیم قدر ما نقلست که در زندان سیصد کس بودند جون شب در آمد گنت ای ۲۰ زندانیان شمارا خلاص دم گنتند چرا خود را نمی دهی گنت ما در بند خاوند ام و باس سلامت می دارم اگر خواهیم بيك اشارت همه بندها بگشایم بس بانگشت اشاره کرد همه بندها از هم فرو ریخت ایشان گنتند اکنون کجا روم که در زندان بسته است اشارتی کرد رخنها بدید آمد گنت اکنون سر خویش گیرید گنتند توئی آئی گنت مارا با او سرئی ۲۵ است که جز بر سر دار نمی توان گنت دیگر روز گنتند زندانیان کجا

نخورد و گنت اخلاص نصفیه عمل است از شوایب کدورت و گنت
 زبان گویا هلاک دهام خموش است و گنت گنت و گوی در علل بسنه
 است و افعال در شرک و حق خالی است ازین جمله و مستغنی است
 قال الله تعالى وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُم بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ و گنت بصایر
 بینندگان و معارف عارفان و نور علماء ربّانی و طریق سابقان ناجی و
 ازل و ابد و آنج در میانست از حدوث است اما این بجه دانند لیمن
 كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ و گنت در عالم رضا ازدهائست که
 آنرا یقین خوانند که اعمال هزده هزار عالم در کام او جون ذره است در
 بیابانی و گنت ما همه سال در طلب بلای او باشیم جون سلطانی که دام
 ۱۰ در طلب ولایت باشد و گنت خاطر حق آنست که همییز معارضه نتواند
 کرد آنرا و گنت مرید در سایه توبه خود است و مراد در سایه عصمت
 و گنت مرید آنست که سبقت دارد اجتهاد او بر مکشوفات او و مراد
 آنست که مکشوفات او بر اجتهاد سابق است و گنت وقت مرد صدف
 دریاء سینه مرد است فردا این صدفها در صعید قیامت بر زمین زنند
 ۱۵ و گنت دنیا بگذاشتن زهد نفس است و آخرت بگذاشتن زهد دل و
 ترك خود گفتن زهد جان نفلاست که برسیندند از صبر گنت آنست که
 دست و پای برّند و از دار آویزند و عجب آنک این همه با او کردند
 نفلاست که شبلی را روزی گنت یا ابا بکر دستی بر نه که ما قصد کاری
 عظیم کرده ام و سرگشته کاری شن و جین کاری که خودرا کشتن در
 ۲۰ بیش داریم جون خلق در کار او متغیر شدند منکر بی قیاس و مقرّ بی
 شمار بدید آمدند و کارها عجاب ازو بدیدند زبان دراز کردند و سخن
 او بخلیفه رسانیدند و جمله بر قتل او اتفاق کردند از آنک می گنت انا
 الحقّ گفتند بگوی هو الحقّ گنت بلی همه اوست شما می گوئید که کم شن
 ۲۴ است بل که حسین کم شن است بحر محیط کم نشود و کم نگردد جبراً

که یکبار در بادیه چهار هزار آدمی با او بودند تا کعبه و یک سال در آفتاب گرم برابر کعبه بایستاد برهنه تا روغن از اعضاء او بر آن سنگ می رفت پوست او باز بشد و او از آنجا نجنبید و هر روز قرصی و کوزه آب بیش او آوردندی او بدان کنارها افطار کردی و باقی بر سر کوزه آب نهادی و گویند که کژدم در ایزار او آشیانه کرده بود بس در عرفات گفت یا دلیل المتخیرین و چون دید که هر کس دعا کردند او نیز سر بر تل ریگ نهاد و نظاره می کرد چون همه باز گفتند نفسی برزد گفت بادشاها عزیزا باکت دانم باکت گویم از همه تسبیح مستحان و از همه تهلیل مهللان و از همه بندار صاحب بنداران الهی تویی دانی که عاجزم ۱۰ از مواضع شکر تو بجای من شکر کن خود را که شکر آنست و بس نقلست که یک روز در بادیه ابرهیم خواص را گفت در چه کاری گفت در مقام توکل توکل درست می کنم گفت همه عمر در عمارت شکم کردی کئی در توحید فانی خواهی شد یعنی اصل توکل در ناخوردن و تو همه عمر در توکل در شکم کردن خواهی بوذن فنا در توحید کئی خواهد بود و برسیند که ۱۵ عارف را وقت باشد گفت نه از بهر آنک وقت صفت صاحب وقت است و هر که با صفت خویش آرام گیرد عارف نمود معیش آنست که لی مع الله وقت برسیند که طریق بخدای چگونه است گفت دو قدم است و رسیدی یک قدم از دنیا بر گیر و یک قدم از عقبی اینک رسیدی بمولی برسیند از فقر گفت فقیر آنست که مستغنی است از ما سوی الله و ناظر ۲۰ است بالله و گفت معرفت عبارت است از دیدن اشیا و هلاک همه در معنی و گفت چون بنده بمقام معرفت رسد غیب برو وحی فرستد و سر او گنگ گرداند تا هیچ خاطر نیاید او را مگر خاطر حق و گفت خلقی عظیم آن بود که جناء خلقی در تو اثر نکند بس از آنک حق را شناخته ۲۴ باشی و گفت توکل آن بود که در شهر کسی را داند اولیتر بخوردن از خود

از آن عجبت تر نمود و او را حلاج از آن گفتند که یکبار بانهار بنبه بر گذشت اشارتی کرد در حال دانه از بنبه بیرون آمد و خلق متحیر شدند نقلست که در شبانروزی چهار صد رکعت نماز کردی و بر خود لازم داشتی گفتند درین درجه که توئی چندین ریخ جراست گفت نه راحت
 ۵ در حال دوستان اثر کند و نه ریخ که دوستان فانی صفت اند نه ریخ در ایشان اثر کند و نه راحت نقلست که در بجاه سالگی گفت که تا اکنون هیچ مذهب نگرفته ام اما از هر مذهبی آنچه دشوارترست بر نفس اختیار کردم و امروز که بجاه ساله ام نماز کرده ام و هر نمازی غسلی کرده ام نقلست که در ابتدا که ریاضت می کشید دلتی داشت که بیست سال
 ۱۰ بیرون نکرده بود روزی بستم از وی بیرون کردند گزنه بسیار در وی افتاده بود یکی از آن وزن کردند نیم دانگ بود نقلست که یکی بنزدیک او آمد عفری دید که گرد او می گشت قصد کشتن کرد حلاج گفت دست از وی بردار که دوازده سال است تا او ندیم ماست و گرد ما می گردد گویند رشید خرد سمرقندی عزم کعبه کرد در راه مجلس می گفت
 ۱۵ روایت کرد که حلاج با چهار صد صوفی روی بیادیه نهاد چون روزی جند بر آمد چیزی نیافتند حسین را گفتند ما را سر بریان می باید گفت بنشینید بس دست از بس می کرد و سری بریان کرده با دو قرص یکی می داد تا چهار صد سر بریان و هشتصد قرص بداد بعد از آن گفتند ما را رطب می باید بر خاست و گفت مرا بیفشانید بیفشانند رطب از
 ۲۰ وی می بارید تا سیر بخوردند بس در راه هر جا کی بشت بخارنی باز نهادی رطب بار آوردی نقلست که طایفه در بادیه او را گفتند ما را انجیر می باید دست در هوا کرد و طبقی انجیر تازه بیش ایشان بنهاد و یکبار حلوا خواستند طبقی حلوا بشکر گرم بیش ایشان بنهاد گفتند این حلوا
 ۲۴ در باب الطاق بغداد باشد گفت ما را بغداد و بادیه یکی است نقلست

دادند که او را ببايد گشت جنيد در جامه تصوف بود نى نوشت و خليفه گفته بود که خطّ جنيد بايد جنيد دستار و درّاعه در بوشيد و بمدرسه شد و جواب فتوى نوشت کى سخن نَحْم بِالظَّاهِر يعنى بر ظاهر حال کشتنى است و فتوى بر ظاهر است اما باطن را خذای داند بس حسين از جنيد ۵
 چون جواب مسایل نيافت متغير شد و بى اجازت بتستر شد و يك سال آنجا ببود قبولى عظيم بيذا شد و او هيچ سخن اهل زمانه را وزنى نهادهى تا او را حسد کردند و عمرو بن عثمان در باب او نامها نوشت بخوزستان و احوال او در چشم اهل آن ديار قبيح گردانيد و او را نيز از آنجا دل بگرفت جامه متصوفه بپرون کرد و قبا در بوشيد و بصحبت ابناء دنيا ۱۰
 مشغول شد اما او را از آن تفاوتى نمود و پنج سال نابديذ شد و در آن مدّت بعضى بخراسان و ماوراء النهرى بود و بعضى بسيستان باز باهواز آمد و اهل اهواز را سخن گنت و بنزدك خاصّ و عامّ مقبول شد و از اسرار خلق سخن مى گنت تا او را حلاج الاسرار گنتند بس مرقّع در بوشيد و عزم حرم کرد و در آن سفر بسيار خرقة بوش با او بوذند ۱۵
 چون بمکه رسيد يعقوب نهرجورى ببحرّش منسوب کرد بس از آنجا باز ببصره آمد باز باهواز آمد بس گنت ببلاد شركى روم تا خلق بخذای خوانم بهندوستان رفت بس بماوراء النهر آمد بس بچين افتاد و خلق را بخذای خواند و ايشانرا تصانيف ساخت چون باز آمد از اقصاء عالم بنو نامه نوشتندى اهل هند ابو المغيث نوشتندى و اهل چين ابو المعين ۲۰
 و اهل خراسان ابو المهر و اهل فارس ابو عبد الله و اهل خوزستان حلاج الاسرار و اهل بغداد مصطلم ميخواندند و در بصره مخبر بس اقاويل در وى بسيار گنت بعد از آن عزم مکه کرد و دو سال در حرم مجاور شد چون باز آمد احوالش متغير شد و آن حال برنگى ديگر مبدل گنت که خلق را بمعنى مى خواند که کس برآن وقوف نى يافت تا جين نقل ۲۵
 کنند که او را از بنجاه شهر بپرون کردند و روزگارى گذشت بر وى که

همین واقعه افتاد که حسین را اما تقلید درین واقعه شرط نیست مرا عجب آمد از کسی که روا دارد که از درختی انا الله بر آید و درخت در میان نه چرا روا نباشد که از حسین انا الحق بر آید و حسین در میان نه و جنانک حق تعالی بزبان عمر سخن گفت که **إِنَّ الْحَقَّ لَيَنْطِقُ عَلَى لِسَانِ عُمَرَ** و اینجا نه حلول کار دارد و نه اتحاد بعضی گویند حسین منصور حلاج دیگرست و حسین منصور ملحدی دیگرست استاذ محمد زکریا و رفیق ابوسعید قرمطی بود و آن حسین ساحر بوده است اما حسین منصور از بیضاء فارس بود و در واسط برورده شد و ابو عبد الله خفیف گفته است که حسین منصور عالی ربانی است و شبلی گفته است **۱۰** که من و حلاج **يَكُ جِزِيمٌ** اما مرا بدیوانگی نسبت کردند خلاص یافتم و حسین را عقل او هلاک کرد اگر او مطعون بودی این دو بزرگ در حق او این نگفتندی و مارا دو گواه تمام است و بیوسته در ریاضت و عبادت بود و در بیان معرفت و توحید و در زنی اهل صلاح و در شرع و سنت بود که این سخن از او بیذا شد اما بعضی مشایخ او را مہجور **۱۵** کردند نه از جهت مذهب و دین بود بل که از آن بود که ناخشنودی مشایخ از سرمستی او این بار آورد جنانک اول بتستر آمد بخدمت شیخ سهل بن عبد الله و دو سال در صحبت او بود بس عزم بغداد کرد و اول سفر او در هجده سالگی بود بس بصره شد و بعمر بن عثمان بیوست و هزده ماه در صحبت او بود بس یعقوب اقطع دختر بدو داد بعد از **۲۰** آن عمرو بن عثمان از او برنجید از آنجا ببغداد آمد بیش جنید و جنید او را بسکوت و خلوت فرمود جندگاه در صحبت او صبر کرد بس قصد حجاز کرد و **یک** سال آنجا مجاور بود باز ببغداد آمد با جمعی صوفیان به بیش جنید آمد و از جنید مسایل برسید جنید جواب نداد و گفت زود باشد که سر جوب باره سرخ کنی گفت آن روز که من سر جوب **۲۵** باره سرخ کنم تو جامه اهل صورت بوشی جنانک آن روز که ایبه فتوی

ذکر حسین منصور حلاج قدس الله روحه العزيز

آن قتیل الله فی سبیل الله آن شیر بیشه تحقیق آن شجاع صندر صدیق آن
 غرقه دریای موج حسین منصور حلاج رحمة الله علیه کار او کاری عجب
 بود و واقعات غراب که خاص او بود که هم در غایت سوز و اشتیاق
 بود و در شدت هلب و فراق مست و بی قرار و شوریده روزگار بود و
 عاشق صادق و پاک باز و جد و جهدی عظیم داشت و ریاضتی و کرامتی
 عجب و عالی همت و رفیع قدر بود و او را تصانیف بسیار است بالفاظی
 مشکل در حقایق و اسرار و معانی محبت کامل و فصاحت و بلاغتی
 داشت که کس نداشت و دقت نظری و فراستی داشت که کس را نبود
 ۱۰ و اغلب مشایخ کبار در کار او ابا کردند و گفتند او را در تصوف قدی
 نیست مگر عبد الله خنیف و شبلی و ابو القاسم قشیری و جمله متأخران
 الا ما شاء الله کی او را قبول کردند و ابو سعید بن ابوالخیر قدس الله
 روحه العزيز و شیخ ابو القاسم گرگانی و شیخ ابو علی فارمدی و امام یوسف
 همدانی رحمة الله علیهم اجمعین در کار او سیری داشته اند و بعضی در
 ۱۰ کار او متوقف اند جنانك استاذ ابو القاسم قشیری گنت در حق او که
 اگر مقبول بود برد خلق مردود نگردد و اگر مردود بود بقبول خلق
 مقبول نشود و باز بعضی او را بسحر نسبت کردند و بعضی اصحاب ظاهر
 بکفر منسوب گردانیدند و بعضی گویند از اصحاب حلول بود و بعضی
 گویند تولی با اتحاد داشت اما هرک بوی توحید بوی رسینه باشد هرگز او را
 ۲۰ خیال حلول و اتحاد نتواند افتاد و هرک این سخن گویند سرش از توحید
 خبر ندارد و شرح این طوی دارد این کتاب جای آن نیست اما جماعتی
 بوده اند از زنداقه در بغداد چه در خیال حلول و چه در غلط اتحاد
 که خود را حلاجی گفته اند و نسبت بدو کرده اند و سخن او فهم ناکرده
 ۲۴ بدان کشتن و سوختن بتقلید محض فخر کرده اند جنانك دو تن را در بیخ

که خدایا بی بیند و مشاهده صنع او می کند گفتند توکل چیست گفت
 بمعاینه شدن اضطرار و گفت صبر آنست که فرق نکند میان حال نعمت
 و محنت بآرام نفس در هر دو حال و صبر سکون نفس است در بلا
 و گفت اخلاص ثمره یقین است و ربا ثمره شك و گفت کمال شکر در
 مشاهده عجز است از شکر و برسیند از عزلت گفت بیرون شدن است
 از میان زحمتهای و سر نگاه داشتن اگر بر تو رحمت نکند و گفت محاربه
 عامیان با خطرات است و محاربه ابدال با فکرت و محاربه زهاد با
 شهوات و محاربه تابیان با زلالت و محاربه مریدان با منی و لذات و گفت
 دوام ایمان و باداش دین و صلاح تن در سه چیز است یکی بسند کردن
 ۱۰ و دوم برهیز کردن و سوم غذا را نگاه داشتن و گفت هرک بخدای بسند
 کند سرش بصلاح باشد و گفت هرک از مناهی او برهیز کند سرش نیکو
 بود و هرکه غذاء خود نگاه دارد نفسش ریاضت یابد بس باداش اکثفا
 صفت معرفت ، بود و عاقبت تقوی حسن خلقت بود و عاقبت احتما تن
 درستی بود و اعتدال طبیعت بود و گفت دین اصول به شنودن فروع
 ۱۵ بود و درست کردن فروع بعرضه دادن بود بر اصول و راه نیست
 بمقام مشاهده اصول مگر بتعظیم آنچه خدای تعالی آنرا تعظیم کرده است از
 وسایل و وسایط و فروع و گفت چون حق تعالی زنده گرداند بنه را
 بانوار خویش هرگز نمیرد تا ابد و چون بمیرد بخدای خویش هرگز او را
 زنده نگرداند تا ابد و گفت مرجع عارفان بخدای در بدایت بود و مرجع
 ۲۰ عوام بخدای بعد از نومیذی بود و گفت چون مصطفی علیه السلام نظر
 کرد بحق حق را بدید باقی ماند با حق بحق بی واسطه زمان و مکان از
 جهت آنک حاصل شد او را حضور آنک او را نه حضور است و نه مکان
 ۲۲ از اوصاف او مجرد گشت باوصاف حق جل و علا رحمة الله علیه

صد و اند هزار نبی من پیش رفتم و سلام کردم و روی از من بگردانید
گفتم یا رسول الله چه کردم که روی مبارک از من می گردانی گفت دوستی
از دوستان ما عصبه از تو در خواست کرد تو بخجلی کردی و بوی ندازی
در حال از خواب در آمدم و گریان شدم آواز در خانقاه بگوش من
آمد نگاه کردم درویش بود که بیرون می رفت در عقب او برفتم گفتم
ای عزیز توقف کن که آن آرزوی تو بیارم روی باز بس کرد و بخندید
و گفت هرک از تو آرزویی طلبد صد و بیست و چهار هزار پیغمبر را
بشفاعت باید آورد تا تو آن آرزوی وی برسانی این بگفت و برفت و
نابدید شد بیش او را ندیدم نقلست که در جامع بغداد درویشی بود که
۱۰ در زمستان و تابستان او را جز بیراهنی نمود از او پرسیدند که این چه
حالت گفت من مولع بودم بجامه نیکو پوشیدن شی بخواب دیدم که در
بهشت می رفتم جماعتی را دیدم از فقرا بر مایه نشسته خواستم که با ایشان
بنشینم و فریستم دست من بگیرفت و گفت تو از ایشان نهی این قوم
در یک بیراهن بوده اند بیدار شدم و نذر کردم که بجز یک بیراهن
۱۵ نبوشم نقلست که جریری مجلسی داشت جوانی بر خاست و گفت دلم گم
شده است دعا کن تا باز دهند جریری گفت ما همه درین مصیبت ام
و گفت در قرن اول معاملت بدین کردند چون برفتند دین فرسوده شد
قرن دوم معاملت بویا کردند چون برفتند آن هم برفت قرن سوم معاملت
بمروء کردند چون برفتند مروء نماند قرن دیگر معاملت ایشان بجای بود
۲۰ چون برفتند آن جای نماند اکنون مردمان چنان شده اند که معاملت خود
برهبت می کنند و گفت هرکه گوش بحدیث نفس کند در حکم شهوات
اسیر گردد و باز داشته اندر زندان هوا و خدای تعالی همه فایدها بر
دل وی حرام کند و هرک از سخن حق مزه نیابد ویرا نیز اجابت نباشد
و هرک بدون اننازه خویش رضا دهد خدای تعالی او را بر کشد زیادت
۲۵ از غایت او و یکی گفت اصل کار دل چیست گفت اصل مقاربتی است

ذکر ابو محمد جریری قدس الله روحه العزیز

آن ولی قبه و ولایت آن صفتی کعبه هدایت آن متمکن عاشق آن متدین صادق آن در مشاهده بصیری شیخ وقت ابو محمد جریری رحمة الله علیه یگانه وقت بود و برگزیده زمانه در میان اقران واقف بود بر دقائق طریقت و بسندیده بود بهمه نوع و کامل بود در ادب و در انواع علوم حظی وافر داشت و در فقه منقذ و امام عصر بود و در علم اصول بغایت بود و در طریقت استاذ بود تا حدی که جنید مریدانرا گفت که ولی عهد من اوست صحبت عبد الله تستری یافته بود و آداب او جنان بود که گفت بیست سال است تا بای در خلوت دراز نکردم و حسن ادب با ۱۰ خدای اولتر نقلست که يك سال بمکه مقام کرد که نخفت و سخن نگفت و بشت باز نهاد و بای دراز نکرد ابو بکر کفائی گفت این چنین بجهه توانستی کرد گفت صدق باطن مرا بدان داشت تا ظاهر مرا قوت کرد چون جنید وفات کرد اورا بجای او بنشانند و گفت روزی بازی سفید دیدم جهل سال بصیادی برخاستم بازش نیافتم گفتند چگونه بود ۱۰ گفت روزی نماز بسین درویشی بای برهنه موی بالیده از در خانقاه در آمد و طهارت کرد و دو رکعت بگردد و سر بگریبان فرو برد و آن شب خلیفه اصحابنارا بدعوت خواند بود من بیش او رفتم و گنتم موافقت درویشان می کنی بدعوت سر بر آورد و گفت مرا امشب سر خلیفه نیست مرا عصیده می باید اگر می فرمائی نیک والا تو دانی این بگفت و سر ۲۰ بگریبان فرو برد من گنتم مگر این نو مسلمانی است کی موافقت درویشان نمی کند و نیز آرزوی می طلبد التماس نکردم و بدعوت رفتم و سماع کردم چون باز آمدم آن درویش همچنان سر فرو برده بود رفتم و بخدمت رسول را علیه السلام بخواب دیدم که می آمد با دو پیر و خلقی بسیار بر ۲۴ اثر او برسیدم که آن دو پیر کیستند گفتند ابرهیم خلیل و موسی کلیم و

است در وقت بیرون شدن از دنیا و گفت نصوّف صبرست در تحت
 مجاری اقدار و فرا گرفتن از دست ملك جبار و قطع کردن بیابان و
 کوهسار و گفت رضا بر دو قسم بود رضا بنو و رضا ازو رضا بذو
 در تدبیر بود و رضا ازو در آنح قضا کند و گفت ایمان تصدیق دل
 است بد آنح از غیب برو کشف افتد و گفت ارادت رنج دایم است و
 ترک راحت و گفت وصلت آنست که بمحبوب اتصال بدید آید از جمله
 چیزها و غیبت افتد از جمله چیزها جز حق تعالی و گفت انبساط بر
 خاستن احتشام است در وقت سوال و گفت تقوی دور بودن است از
 هر چه ترا از خدای دور کند و گفت ریاضت شکستن نفس است بخدمت
 ۱۰ و منع کردن نفس است از فتره در خدمت و گفت قناعت طلب ناکردن
 است آنرا که در دست تو نیست و بی نیاز شدن از آنح در دست نیست
 و گفت زهد راحت یافتن است از بیرون آمدن از ملك و گفت اندوه
تن را باز دارد از طرب و گفت رجا شاد شدن بود بوجود وصال او
 و گفت فقر نیستی ملك بود و بیرون آمدن از صفات خود و گفت
 ۱۵ یقین حقیقت اسرار بود بمحکتهاء غیب برسیند که عمودیت کئی درست
آید گفت چون همه کارها خود بخدای باز گذارد و در بلاها صبر کند
 برسیند که درویشی که سه روز گرسنه بود بعد از آن بیرون آید و
 سوال کند بدان قدر که او را کنایت بود او را چه گویند گفت او را
 کذاب گویند و گفت چیزی می خورید و خاموش می باشید که اگر
 ۲۰ درویشی ازین در در آید همه را فضیحت کند نقلست که چون وفاتش
 نزدیک آمد خادم را گفت من بند عاصی گریزه بای بودم غلی بر گردن من
 نه و بندی بر بای من نه و همچنان روی بقبله کن و مرا بنشان باشد که
 در بندبرد بعد از مرگ خادم این نصیحت شیخ آغاز کرد هاننی آواز داد که
 ۲۴ هان ای بی خبر مکن میخواهی که عزیز کرده مارا خوار کنی رحمة الله علیه

گفتند که در شهر طوفی کبیم در بازار شدند و بدکان خیاطی رفتند تا جیب خرفه بدوزند خیاطرا مراض ضایع شد ایشانرا گفتند که شما گرفته اید بس بدست سرهنگی دادند و بسرای عضد الدوله بردند عضد الدوله فرمود که دست ایشان باز کنید شیخ عبد الله خفیف حاضر بود گفت صبر کنید که این کار ایشان نیست ایشانرا خلاص دادند بس با صوفیان گفت ای جوانمردان آن ظن شما راست بود اما آمدن ما بسرای سلاطین بجهت جنین کارهاست هر دو صوفی مرید او شدند تا بدانی که هر که دست در دامن مردان زند او را ضایع نگذارند و دست او بر باز ندهند نقلست که شیخرا مسافری رسید که اسهالش می آمد بدست خود ۱۰ آن شب طاس او بر داشت و یک ساعت نخفت تا نزدیک صبح شیخ یک نفس چشم بر هم نهاد آن مسافر آواز داد و گفت کجائی که لعنت بر تو باز شیخ در حال بر جست ترسان و لرزان و طاس آنجا برد بامداد مریدان با شیخ گفتند آخر این چه مسافر است که لفظی جنین و جنین گفت و مارا طاقت تحمل نماند و تو تا این غایت صبر میکنی شیخ گفت ۱۵ من جنین شنیدم که رحمت بر تو باز و سخن اوست که حق تعالی ملایکه را بیافرید و جن و انس را و عصمت و حیل و کنایت بیافرید بس ملایکه را گفتند اختیار کنید ازینها ایشان عصمت اختیار کردند بس جن را گفتند شما نیز اختیار کنید عصمت اختیاری کردند گفتند ملایکه سبقت کردند کنایت اختیار کردند بس انسانرا گفتند اختیار کنید عصمت خواستند گفتند ملایکه سبقت نموده اند کنایت اختیار کردند گفتند جن سبقت گرفته اند بس حیل و کنایت اختیار کردند و بجهت خویش حیاتی کنند ۲۰ ابو احمد صغیر شیخرا گفت مرا وسوسه رنجی می دارد شیخ گفت صوفیان که من دیده ام بر دیو سخریت کردند می اکنون دیو بر صوفی سخریت می کند و گفت صوفی آنست که صوف بوشد بر صفا و هوارا بچشاند طعم ۲۵ جفا و دنیا را بیندازد از بس قفا و گفت منزّه بودن از دنیا عین راحت

این بگفت و برخاست مرا بیش ازین با وی گستاخی نبوده است که او بغایت در ریاضت بوده است نقلست که او را دو مرید بود یکی احمد مه و یکی احمد که و شیخ را با احمد که به بودی اصحاب را از آن غیرت آمد یعنی احمد مه کارها کرده است و ریاضت کشیده شیخ را از آن معلوم شد خواست کبا ایشان نمایند که احمد که بهتر است شتری بر در خانقاه خفته بود شیخ گفت یا احمد مه گفت لبیک گنت آن اشتر را بر بام خانقاه بر احمد گفت یا شیخ اشتر جون بر بام توان برد شیخ گنت اکنون رها کن بس گفت یا احمد که گفت لبیک گنت آن شتر بر بام خانقاه بر در حال میان در بست و آستین باز کرد و بیرون دوید و هر دو دست در زیر شتر کرد و قوت کرد نتوانست گرفت شیخ گفت که تمام شد یا احمد و معلوم گشت بس اصحاب را گنت که احمد که از آن خود بجای آورد و فرمان قیام نمود و با اعتراض بیش نیامد و فرمان ما نگرست نه بکار که توان کرد یا نه و احمد مه بحجت مشغول شد و در مناظره آمد از ظاهر حال مطالعه باطنی توان کرد نقلست که شیخ را مسافری رسید خرقه سیاه بوشیدن و شمله سیاه بر کرده و ایزاری سیاه و بیراهنی سیاه شیخ را در باطن غیرت آمد چون مسافر دو رکعتی بگزارد و سلام کرد شیخ گنت یا اخی چرا جامه سیاه داری گنت از آنک خدایانم برده اند یعنی نفس و هوا گنت اَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ شیخ گنت او را بیرون کنید بیرون کردند بخواری بس بفرمود که باز آرید باز آوردند ۲۰ هجینین جهل بار فرمود که او را بخواری بیرون می کردند و بازی آوردند بعد از آن شیخ بر خاست و قبله بر سر او داد و عذر خواست و گفت ترا مسلم است سیاه بوشیدن که درین جهل بار خواری که بتو کردند متغیر نشدی نقلست که دو صوفی از جائی دور بزبارت شیخ آمدند شیخ را در خانقاه نیافتند برسیدند که کجاست گفتند بسرای عضد الدوله ۲۵ گفتند شیخ را با سرای سلاطین چه کار در یغا آن ظن ما بدین شیخ بس

نای نماز کرده است و عبد الله جنان بود که هیچ سنت یغمبر از وی فوت
 نشد خواست که او نیز همچنان نماز کند چون يك رکعت نماز بر سر
 انگشت گزارد دوم نتوانست یغمبر را علیه السلام بخواب دید که از
 محراب در آمد و گفت این نماز خاص مر است و تو این مکن نقلست که
 نیم شب خادم را گفت که زنی حاصل کن تا بخوام خادم گفت درین نیم
 شب کجا روم اما مرا دختری هست شیخ اگر اجازه دهد بیاورم گفت بیار
 بس خادم دختر بیاورد و شیخ در حال نکاح کرد چون هفت ماه بر آمد
 طفلی بوجود آمد وفات کرد شیخ خادم را گفت دخترا بگو تا طلاق
 بستاند و اگر میخواهد همچنان می باشد خادم گفت یا شیخ درین چه سر
 است گفت آن شب که نکاح کردم قیامت را بخواب دیدم و خفتی بسیار در
 ماند و همه در عرق غرق شده که ناگاه طفلی بیامد و دست بذر و مادر
 گرفت و چون باز از صراط بگذرانید من نیز خواستم تا مرا طفلی باشد
 چون آن طفل بیامد و برفت مقصود حاصل شد بعد از آن نقل کنند
 که چهار صد عقد نکاح کرده است از آنک او از ابناء ملوک بود چون
 توبه کرد و حال او بکل رسید بدو تقرب می کردند دوگان و سه گان در
 عقد می آورد و یکی جهل سال در عقد او بود و او دختر وزیر بود
 نقلست که از زنان او برسیدند که شیخ با شما چون باشد در خلوت
 همه گفتند ما از صحبت او هیچ خبر نداریم اگر کس را خبر باشد دختر
 وزیر را باشد از وی برسیدند گفت چون خبر شدی کی شیخ امشب بخانه
 ۲۰ من می آید طعامها لذیذ ساختی و خود را زینت کردی چون بیامدی
 آن بدیدی مرا بخواندی و ساعتی در من نگرستی و زمانی در آن طعام
 نگه کردی تا شبی همچین دست من بگرفت و در آستین کشید و بر شکم
 خود مالید از سینه تا ناف بازده عقد دیدم گفت کی ای دختر بپرس
 که این عقد چیست برسیدم گفت این همه هلب و شدت صبر است که
 ۲۵ گرد بر گرد بسته ام از جنین روی و جنین طعام که در بیش من نهاده

توبه کردم تا راه ہما نمودند چون باز آمدم از آن درویش عذر خواستم و گنت بیکار شنیدم کہ در مصر بیری و جوانی ہراقبت نشسته اند بر دوام آنجا رفتم دو شخص را دیدم روی بقبلہ کردہ سہ بار سلام کردم جواب ندادند گفتم بخدای بر شما کی سلام مرا جواب دہید آن جوان سر بر آورد و گنت یا ابن خنیف دنیا اندک است و ازین اندک اندکی مانہ است ازین اندک نصیب بسیار بستان یا ابن خنیف مگر فارغی کہ بسلام ما می بردازی این بگنت و سر فرو برد و من گرسنہ و تشنہ بودم گرسنگی را فراموش کردم ہمگی من ایشان گرفتند توقّف کردم و با ایشان نماز بیشین گزاردم و نماز دیگر گزاردم و گفتم مرا بندی دہ گنت یا ابن خنیف ما اہل مصیبتیم مارا زبان بند نبوذ کسی باید کہ اصحاب مصیبت را بند دہد سہ روز آنجا بودم کہ نہ چیزی خوردیم و نہ خفتیم با خود گفتم چہ سوگند دہم تا مرا بندی دہند آن جوان سر بر آورد و گنت صحبت کسی طلب کن کہ دین او ترا از خدای یاد دہد و ہیبت او بر دل تو افتد و ترا بزبان فعل بند دہد نہ بزبان گفتار نقلست کہ گنت یک سال بروم ۱۰ بودم روزی بصحرا شدم رُہبانی را بیاورند چون خیالی و بسوختند و خاکستر اورا در چشم کوران کشیدند بقدرت خدای تعالی بینا شدند و پیران می خوردند و شنای یافتند عجب داشتم کہ ایشان بر باطل اند این جگونه بود آن شب مصطفی را صلی اللہ علیہ و علی آلہ و سلم بخواب دیدم گفتم یا رسول اللہ تو آنجا چہ می کنی گنت آمدم ام برائے تو گفتم ۲۰ یا رسول اللہ این چہ حال است فرمود کہ اثر صدق و ریاضت است کہ در باطل است اگر در حق بود جگونه بود و گنت شبی بیغامبر را علیہ السلام بخواب دیدم کہ پیامدی و مرا بسر بای بیدار کردی و من در وی نگاہ می کردم فرمود کی ہرک رای بشناسد و رفتن آن راہ پیش گیرد بس از سلوک باز ایستد حق تعالی اورا عذاب کند کہ ہچ کس را از عالمیان جنان عذاب نکند نقلست کہ بیغمبر علیہ السلام بر سر دو انگشت

سوال کرد گفت امشب هشت میوز ترا دادم شیخ گفت چرا گفت ترا
ضعیف دیدم و دلم بدرد آمد گفتم تا ترا قوتی باشد شیخ گفت بس تو
یار من نبوده بل که خصم من بوده که اگر یار من بودتی شش دادتی نه
هشت بس شیخ اورا از خدمت هجور کرد و خادمی دیگر نصب کرد و گنت
۵ جهل سالست تا مرا قبول است میان خاص و عام و جندان نعمت بر ما
ریختند که اورا حد نمود و جان زیستم درین مدت که زکوة فطر بر من
واجب نشد و گنت در ابتدا خواستم که بحج روم جون بیغداد رسیدم
جندان بندار در سر من بود که بدیدن جنید زرفتم جون بیادیه فرو شدم
رسنی و دلوی داشتم نشنه شدم جاهی دیدم کی آهوئی از وی آب می خورد
۱۰ جون بسر جاه رفتم آب بزیر جاه رفت گفتم خداوند عبد الله را قدر
ازین آهو کمتر است آوازی شنیدم که این آهو دلو و رسن نداشت و
اعتماد او بر ما بود و قتم خوش شد دلو و رسن بینداختم و روانه شدم
آوازی شنیدم که یا عبد الله ما ترا تجربت می کردیم تا جون صبری کنی
باز گرد و آب خور باز گشتم آب بر لب جاه آمد بود وضو ساختم و
۱۵ آب خوردم و برفتم تا هدینه حاجتم هیچ باب نبود بسبب طهارت جون
باز گشتم بیغداد رسیدم روز آذینه بجامع شدم جنید را چشم بر من افتاد
گفت اگر صبر کردتی آب از زیر قدمت بر آمدی نقلست که گفت در
حال جوانی درویشی بیش من آمد و اثر گرسنگی در من بدید مرا بخانه
خواند و گوشتی بخته بود بوی گرفته مرا از خوردن آن کراهبت می آمد
۲۰ و رنج می رسید تا درویش آن تعزز در من بدید شرم زده شد و من نیز
خجل گشتم بر خاستم و با جماعتی اصحاب نقل کردم جون بقادسیه رسیدم
راه کم کردم و هیچ توشه نداشتیم تا چند روز صبر کردم تا بشرف هلاک
رسیدم تا حال جان شد که سگی بقیمت گران بخریدم و بریان کردم نیمه از
آن من دادند خواستم تا بخورم حال آن درویش و طعام یاد آمد با خود گفتم
۲۵ که این عقوبت آن است کی این درویش آن روز از من خجل شد در حال

علیه شیخ المشایخ عهد خویش بود و بکانه عالم بود و در علوم ظاهر و
 باطن متقدم بود و رجوع اهل طریقت در آن وقت بوی بود بینائی عظیم
 داشت و خاطری بزرگ و احتیای بغایت و فضایل او جنداست که بر
 نتوان شمردن و ذکر او نتوان کرد و مجتهد بود در طریقت و مذهبی
 خاص داشت در طریقت جماعتی اند از متصوفه که تولا بدو کنند و در
 هر جهل روز تصنیفی از غوامض حقایق می ساخت و در علم ظاهر بسی
 تصنیف نفیس دارد همه مقبول و مشهور و آن مجاهدات که او کرد در
 وسع بشر ننگزد و آن نظر که او را بود در حقایق و اسرار در عهد او
 کس را نبود و بعد از وی در بارس خلئی نماند چنانک نسبت بدو
 درست کردی و از ابناء ملوک بود و بر تجرید سفرها کرده رویم و
 جریری و ابن عطا و منصور حلاج را دیده بود و جنید را یافته و در
 ابتدا که درد دین دامن دل او بگرفت چنان شد که در رکعتی نماز ده
 هزار بار قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ بر خواندی و بسیار بودی که از بامداد تا
 شب هزار رکعت نماز کردی و بیست سال بلاسی پوشیده بود و هر سال
 چهار جهله بداشتی و آن روز که وفات می کرد جهل جهله بیابی داشته
 بود که در آن جهله آخر وفات کرد و بلاس از خود بیرون نکردی
 نقلست که در وقت او بیری محقق بود اما از علماء طریقت نبود و در
 بارس مقام داشت نام او محمد ذکیری و هرگز مرقع نموشیدی از عبد الله
 خفیف برسیدند که شرط در مرقع چیست و داشتن آن کرا مسلم است
 ۲۰ گفت شرط مرقع آنست که محمد ذکیری در پیراهن سفید بجای می آورد
 و داشتن او را مسلم است و ما در میان بلاسی نمی دانیم تا بجای توانیم
 آورد یا نه و او را خفیف از آن گفتند که هر شب غذای او بوقت افطار
 هفت میویز بودی بیش نه سبک بار بوده است و سبک روح و سبک حساب
 باشد در آن جهان شبی خادم هشت میویز بداد و شیخ ندانست و بخورد
 ۲۱ حلاوت طاعت بر قاعده هر سب نیافت خادم را بخواند و از آن حال

دنیارا بر بلوی قسمت کرده اند و بهشت بر تقوی و گفت از حکم مرید
سه چیز است یکی خوابش در وقت غلبه بود و خوردش در وقت فاقه
بود و سخنش در وقت ضرورت و گفت شهوت مہار دیو است کہ ہرک
مہار دیو گرفت با دیو ہم بود و گفت یتن در دنیا باش و بدل در
آخرت و گفت جون از خدای توفیق خوای ابتدا بعمل کن و گفت ما
دین خدای مبنی بر سه رکن یافتیم بر حق و بر عدل و بر صدق حق
بر جوارح است و عدل بر قلوبست و صدق بر عقل یعنی حق جز
بظاهر نتوان داشت کما قال علیہ السلام تَحْنُ نَحْمُ بِالظَّاهِرِ اَبْلِیْسِ وَ
ادریس در عالم باطن بودند تا ظاهر نشدند معلوم نشد کہ ابلیس باطل
است و ادریس بر حق و عدل بر دلست قسمت بعدل دل تواند کرد
بحسب ہر یکی و صدق بعقل نعلی دارد کہ فردا کہ از صدق سوال
کنند عاقلان را کنند و گفت وجود عطا از حق شہود حق است بحقی از
جہت آنک حق است دلیل بر ہر چیزی و ہج چیز دون حق دلیل
نیست بر حق و گفت خدایرا باذی است کہ آنرا باذ صبیحہ خوانند کہ
آن باذ مخزونست در زیر عرش وقت سحر وزیدن گیرذ و ناہما و استغفار
بر گیرذ و بملک جبّار رساند و گفت شکر کردن در موضع استغفار گناہ
بود و استغفار در موضع شکر گناہ بود نقلست کہ چون کتانی را وفات
نزدیک برسید گفتند در حال حیوة عمل تو چہ بود تا بذین مقام رسیدی
گفت اگر اجلم نزدیک نبودی نگفتمی بس گفت چهل سال دیدبان دل
بودم ہرچہ غیر خدای بود از دل دوری کردم تا دل جنان شد کہ
هیچیز دیگر ندانست جز خدای تبارک و تعالی و تقدس

ذکر شیخ کبیر ابو عبد اللہ محمد بن الخنیف قدس اللہ روحہ العزیز
آن مقرب احدیت آن مقدس صمدیت آن بر کشیدہ درگاہ آن بر کریدہ
۲۴ اللہ آن محقق قطب وقت ابو عبد اللہ محمد بن الخنیف رحمۃ اللہ

زاهد آن باشد که هیچ نیابد و دلش شاد بود بنیافتن آن و جدّ و حید لازم گیرد و احتمال ذلّ کند بصبر و راضی باشد بدین تا بمیرد و گنت نصوّف همه خلق است هرکرا خلق بیشتر نصوّف بیشتر و گنت فراست بینا شدن یقین است و دینار غیب و آن از اثر ایمان است و گنت محبت ایشار است برای محبوب و گنت نصوّف صفوة است و مشاهده گنت صوفی کسی است که طاعت او نزدیک او جنایت بود که از آن استغفار باید کرد و گنت استغفار توبه است و توبه اسی است جامع شش چیز را اول بشیانی بر آنچه گذشته باشد دوم عزم کردن بدانک بیش بگناه رجوع نکند سوم بگزاردن هر فریضه که میان او و خدای است چهارم ادا کند مظالم خلق را پنجم بگذارد هر گوشت و پوست و شحم که از حرام رسته باشد ششم تن را الم طاعت بچشانند چنانک حلاوت معصیت جشانیده است و گنت اول وجد حلو است و میانه مرّ و آخر سُفّم و گنت نوکل در اصل متابعت علم است و در حقیقت کامل شدن یقین و گنت عبادت هفتاد و دو باب است هفتاد و یک در حیا است از خدای تعالی گنت علم بخدای تمامتر از عبادت خدایا و گنت طعای مشنه لقمه است از ذکر خدای در دهان یقین که در حالت توحید آن لقمه را از مایه رضا برگرفته باشد با گان نیکو بکرامت حق و گنت هرگز بندگان را زبان بدعا گشاده نکند و بعدر خواستن مشغول نگرداند تا در مغفرت گشاده نکند و گنت جون افتقار بخدای درست شود عبادت درست شود از جهت آنک این دو حالت تمام نشود مگر بیکدیگر و گنت دردی بوقت انتباه از غفلت و انقطاعی از حظّ نفسانی و لرزیدن از بیم قطیعت فاضلتر از عبادت انس و جنّ و گنت اعمال جامه بندگیست هرک اورا خدای تعالی وقت قسمت از رحمت دور کرد امروز عمل را ترك گیرد و هرکرا تزدیک گردانید بر اعمال ملازمت کند و جون بیشه گیرد و گنت

من اورا نشناختم و او مرا شناخت دانستم کی خذایرا دوستان اند که
 مرا شناسند و من ایشانرا نشناسم نقلست که وقتی در نماز بود طراری بیامد
 و ردا از کتف شیخ باز کرد و بی بازار برد تا بفروشد در حال دستش
 خشک شد اورا گفتند مصلحت تو آنست که باز بری بخدمت شیخ و
 شفاعت کنی تا دعا کند باشد که خدای تعالی دستت باز دهد طرار باز
 آمد و شیخ همچنان در نماز بود و ردا در کتف شیخ داد و بنشست تا شیخ
 از نماز فارغ شد در قدمه او افتاد و عذری خواست و زاری می کرد
 حال بگفت شیخ گفت بعزّه و جلال خدای که نه از بردن خبر دارم و
 نه از آوردن بس گفت الهی او برده باز آورد آنج ازو ستفه باز ده در
 ۱۰ حال دستش نیک شد نقلست که گفت جوانی بخواب دیدم بغایت صاحب
 جمال گفتم کیستی گفت تقوی گفتم کجا باشی گفت در دل اندوهگنان
 بس نگه کردم زنی سیاه دیدم بغایت زشت گفتم تو کیستی گفت خنک و
 نشاط و خوش دلی گفتم کجا باشی گفت در دل غافلان و اهل نشاط
 چون بیدار شدم نیت کردم که هرگز نخدم مگر بر من غلبه کند و گفت
 ۱۵ در شبی بجهاد و بیکبار بیغبررا علیه السلام بخواب دیدم و مسایل پرسیدم
 و گفتم شبی بیغامبررا علیه السلام بخواب دیدم گفتم چه دعا کنم تا حق
 تعالی دل مرا نگیرد گفت هر روزی جهل بار بگوی بصدق یا حی یا
 قیوم یا لا اله الا انت اسألك ان تُحییَ قلبی بنور معرفتک ابد و گفت
 درویشی بنزدیک من آمد و می گریست و گفت ده روز است تا گرسنه
 ۲۰ ام با بعضی یاران از گرسنگی شکایت کردم بس بی بازار شدم درمی یافتیم در
 راه که بر آن نوشته بود که خدای بگرسنگی تو عالم نیست که شکایت می
 کنی و گفتم که یکی از وی وصیت خواست گفت جنانک فردا خدای
 تعالی ترا خواهد بود تو امروز اورا باش و گفت انس بمخلوق عقوبت
 ۲۴ است و قرب اهل دنیا معصیت و با ایشان میل کردن مذمت و گفت

بیزار شدم خودرا بر کوه ابو قیس دیدم ذره از آن غبار در دم نمانده بود
 و گفتم یکی با من صحبت می داشت و عظیم بر من ثقی بود از وی چیزی
 بوی بخشیدم آن ثقل زایل نشد اورا بنامه بردم و گفتم بای بر روسته
 من نه نمی نهاده الحاح کردم تا بای بنهاد بر روی من و می داشت
 ۵ جنانک ثقل زایل شد و بدوستی بدل گشت مرا دوپست درم
 از وجه حلال فتوح شده بود بیش او بردم و بر کناره سجاده او نهادم
 گفتم در وجه خود صرف کن بگوشه چشم در من نگرست و گفتم من
 این وقت را بهشتاد هزار دینار خریدم ام تو میخواهی که مرا بدین غزه کنی
 بس بر خاست و سجاده بر فشاند و برفت هرگز چون عز او و ذل خود
 ۱۰ ندیدم که آن ساعت که آن درمها می جیدم نقلست کی مریدی داشت
 مگر در حال نزع بود چشم باز کرد و در کعبه نگرید اشترے برسید و
 لکدی زد و چشمش بیرون انداخت در حال بسر شیخ ندا کردند که درین
 حالت ارادت غیبی و مکاشفات حقیقی بدو فروی آمد و او بکعبه نگرست
 ادبش کردند که در حضور ربّ الیبت نظاره بیت کردن روا نبود
 ۱۵ نقل است که روزی پیری نورانی ردا بر افگند با شکوه از باب بنی شبیه
 در آمد و بیش کتانی رفت و او سر فرو کشیده بود و گفتم بعد از سلام
 که ای شیخ چرا بمقام ابرهیم نروی که پیری بزرگ آمده است و اخبار عالی
 روایت می کند تا سماع کنی کتانی سر بر آورد و گفتم ای شیخ از که
 روایت می کند گفت از عبد الله بن معمر از زهرے از ابو هریره از
 ۲۰ پیغامبر صلی الله علیه و علی آله وسلم گفتم ای شیخ دراز اسنادی آوردی
 هرچه ایشان آنجا با اسناد خبر می گویند ما اینجا بی اسناد می شنویم پیر گفت
 از که می شنوی گفت حدیثی قلبی عن ربی جلّ جلاله دلم از خدای می
 شنود پیر گفت چه دلیل داری بدین سخن گفت دلیل آن دارم که دلم
 می گویند که تو خضری خضر علیه السلام گفت تا آن وقت می بنداشتم
 ۲۵ که خدایا هیچ ولی نیست که من اورا نشناسم تا ابو بکر کتانی را دیدم که

ختم کردی و در طواف دوازده هزار ختم قرآن کرده بود و سی سال در حرم بزیر ناودان نشسته بود که درین سی سال در شبانروزی یکبار طهارت تازه کردی و درین مدت خواب نکرد و در ابتدا دستوری از مادر خواست که بحجّ روز گفت چون در بادیه شدم حالتی در من بدید آمد که موجب غسل بود با خود گفتم مگر بشرط نیامد ام باز گفتم چون بدر خانه رسیدم مادر در بس در نشسته بود بانتظار من گفتم ای مادر نه اجازت داده بودی گفت بلی اما خانه را بی تو نمی توانستم دید تا تو رفته اینجا نشسته ام و نیت کرده بودم تا باز نیائی بر نخیزم بس چون مادر وفات کرد روی در بادیه نهادم گفتم در بادیه بودم درویشی را دیدم مرده و می خندید گفتم تو مرده و می خندی گفت محبت خدای جبین بود بو الحسن مزین گفتم بیادیه فرو شدم بی زاد و راحله چون بکنار حوضی رسیدم بنشستم و با خود گفتم بادیه بر بدم بی زاد و راحله یکی را دیدم که بانگ بر من زد که ای حجاج لا تُحَدِّثْ نَسْكَ بِالْأَبْطَالِ نگاه کردم کنائی را دیدم توبه کردم و بخدای باز گفتم و گفتم مرا اندکی غبار بود در دل با امیر المؤمنین علی کرم الله وجهه نه بجهت چیزی دیگر بلك بجهت آنک رسول صلی الله علیه و علی آله وسلم فرمود لا فتی الا علی شرط فتوت آن بودی که اگرچه معاویه بر باطل بود و او بر حق کار بوی باز گذاشتی تا جندان خون ریخته نشدی و گفتم میان مروه و صفا خانه داشتم در آنجا مصطفی را علیه السلام بخواب دیدم با پاران او رضوان الله علیهم اجمعین که در آمدی و مرا در کنار گرفتی بس اشارت کرد بابو بکر کی او کیست گفتم ابو بکر بس بعمر اشارت کرد گفتم عمر بس اشارت کرد بعثمان گفتم عثمان بس اشارت کرد به علی من شرم داشتم بسبب آن غبار بس سید علیه السلام مرا با علی برادری داد تا یکدیگر در کنار گرفتیم بس ایشان برفتند من و علی بماندم علی رضی الله عنه مرا گفت بیا تا بکوه بو قبیس روم بسر کوه رفتیم و نظاره کعبه کردم چون

و گفت بدیخت کسی است که معاصی ظاهر گردانند که بر وی فراموش گردانیده است و گفت ولی آن بود که از حال خود فانی بود و بمشاهدت حق باقی بود و حق تعالی متولی اعمال او بود و او را بخود هیچ اختیار نبود و با غیرش قرار نبود و گفت عارف آنست که جمله دل خویش بپولی داده باشد و تن بخلق و گفت گمان نیکو بردن بخدای غایت معرفت بود بحق و گمان بد بردن بنفس اصل معرفت بود بنفس و گفت هرکه ملازمت کند بر درگاه مولی بعد از لزوم چه بود بجز از درگشادن و هرکه صبر کند بر خدای بعد از صبر چه بود جز وصول بحق و گفت صاحب استقامت باش نه صاحب کرامت که نفس تو کرامت خواهد و خدای استقامت و گفت رضا سرای عبودیت است و صبر در وی و تفویض خانه وی و مرگ بر در است و فراغت در سرای و راحت در خانه و گفت بخل سه حرفست با و آن بلاست و خا و آن خسران و لام و آن لوم است بس بخیلی بلائی است بر نفس خویش خاسری است در نفاق خویش و ملوی است در بخل خویش رحمة الله علیه

ذکر ابو بکر کتانی قدس الله روحه العزیز

۱۰

آن صاحب مقام استقامت آن عالی همت امامت آن شمع عالم توفیق آن رکن کعبه تحقیق آن قبله روحانی شیخ ابو بکر کتانی رحمة الله علیه شیخ مکه بود و پیر زمانه بود و در ورع و تقوی و زهد و معرفت یگانه بود و از کبار مشایخ حجاز بود و در طریقت صاحب تصنیف و صاحب تمکین و در ولایت صاحب مقام و در فراست صاحب عمل و در مجاهدت و ریاضت سخت بزرگوار و در انواع علوم کامل خاصه در علم حقایق و معرفت صحبت جنید و ابو سعید خزاز و نوری یافته بود و او را چراغ حرم گفتند و در مکه مجاور بود تا وقت وفات و اول شب تا آخر نماز کردی و قرآن

۲۲

اند در زمین و محبت خدای اند بر بندگان و ببرکت ایشان بلا از خلق منتطح گردد و کنت درویشی که از دنیا احتراز کرده است اگرچه هیچ عمل از اعمال فضایل نمی کند يك ذره از او فاضلتر از متعبدان محمد و گفت هرگز منصف تر از دنیا ندیدم که تا او را خدمت کنی ترا خدمت کند و چون ترك گیری او نیز ترك تو گیرد و گفت زيرك نیست کسی الا این طایفه که همه سوخته اند بسبب زندگی خویش و بسبب آنک یافته اند وفات او بطور سینا بود و هم آنجا دفن کردند رحمة الله عليه رحمة واسعة

ذکر ابو علی جوزجانی قدس الله روحه العزيز

آن عمده اولیا آن زبد اصفیا آن مقبول بامامت آن مخصوص بکرامت آن
 ۱۰ شیخ بنهانی ابو علی جوزجانی رحمة الله عليه از کبار مشایخ و از جوانمردان طریقت بود و در مجاهده بکمال و او را نصایف است در معاملات معتبر و مشهور و کلماتی مقبول و مذکور و مرید حکیم ترمذی بود و سخن اوست که قرارگاه خلق میدان غنلت است و اعتماد ایشان بر ظن و تهمت و بنزدیک ایشان جنانست که کردار ایشان بر حقیقت است و سخن شان
 ۱۵ بر اسرار و مکاشفات و گفت سه چیز از عقد توحید است خوف و رجا و محبت زیادتی خوف از ترك گناه است بسبب وعید دیدن و زیادتی رجا از عمل صالح بود بسبب وعده دیدن و زیادتی محبت از بسیاری ذکر بود بسبب منت دیدن بس خایف هیچ نیاساید از هرب و راجی هیچ نیاساید از طلب و محبت هیچ نیاساید از طرب بذکر محبوب بس خوف
 ۲۰ ناری منور است و رجا نوری منور و محبت نور الانوارست و گفت از علامت سعادت آن بود که بر بند طاعت آسان بود گزاردن و موافقت کردن سنت در افعال برو دشوار نبود و محبت اهل صلاح بود و با برادران نیکو خوی بود و در راه خلق چیزی بذل تواند کرد و بکار
 ۲۵ مسلمانان قیام تواند کرد و مراعات اوقات خویش تواند کردن

شَبَّان و دوم ابرهیم خواصّ رحمهما الله و او بیر این هر دو بوذه است
 و اورا کلماتی رفیع است و عمر او صد و بیست سال بوذ و کاره‌ا او
 عجب بوذ و هیچیزی که دست آدمی بدان رسیدن بوذی نخوردی مگر بیخ
 گیاه که آن خوردی و مریدان او هر جا که بیخ گیاه یافتندی پیش او
 بردندی تا بقدر حاجت بکار بردی و ازین جنس عادت کرده بوذ و
 بیوسته سفر کردی و یاران باوی بوذندی و دایم احرام داشتی چون از
 احرام بیرون آمدی باز احرام گرفتی و هرگز جامه او شوخن نشدی و
 موی او نبالیدی نقلست که گفت سرائی از ماذر میراث یافتم به نجاه دینار
 بفروختم و بر میان بستم و روی بیادیه نهادم عربی بمن رسید گنت چه
 ۱۰ داری گنتم بیخاه دینار گنت بیار روی دادم بگشاذ و بدید و بمن باز داد
 بس شتر بخوابانید و مرا گنت بر نشین گنتم ترا چه رسیدن است گنت مرا
 از راستی تو دل بر از مهر شد با من بیخ آمد مدتی در صحبت من بوذ
 و از اولیاء حق شد نقلست که گفت یکبار در بادیه ی رفتم غلامی دیدم
 تر و تازه بی زاد و راحله گنتم ای آزاد مرد بی زاد و راحله کجا ی روی
 ۱۵ گنت جب و راست نگه کن تا جز خدای هیچ ی بینی نقلست که او چهار
 بسر داشت هر یکی را بیشه آموخت گنتند این چه لایق حال ایشانست
 گنت کسی در آموزم تا بعد از وفات من بسبب آنک من بسر فلان ام
 جگر صدیقان نخورند و در وقت حاجت کسی کنند و گنت فاضلترین
 اعمال عمارت اوقات است بمراقبات و گنت هرک دعوی بندگی کند و
 ۲۰ اورا هنوز مرادی مانده باشد دروغ زن است که دعوی بندگی از کسی
 درست آید که از مرادات خویش فانی گردد و براد خداوند باقی شود
 و نام او آن بوذ کی خداوندش نهاده بوذ و نعمت او آن بوذ که بهرج
 اورا بخوانند او از بندگی جواب دهد و اورا نه اسم بوذ و نه رسم و نه
 جواب و گنت خوارترین مردمان درویشی بوذ کجا توانگران مداهمت کند
 ۲۵ و عظیمترین خلق را تواضع کند و گنت درویشان راضی امینان خدی

معصوم دارد و گفت هرک محصن شود در تقوی آسان گردد بر او
اعراض از دنیا و گفت تقوی آنست که بگوشد چشم بلذت دنیا باز نگری
و بدل در آن تنگر نکنی و گفت بزرگ داشتن حرمت مومن از بزرگ داشتن
حرمت خداوند بود و بجهرت بند بمحل حقیقت تقوی رسد و گفت در
باطل نگریستن معرفت حق از دل بیرد و گفت هرکرا مودت حق بود
کس برو غالب نتواند شد و گفت دنیا را بوحشت داغ کرده اند تا انس
مطیعان خدای بخدای بود نه بدنیا و گفت خوف ی باید که خوف بیش
از رجاست که حق تعالی بپهشت را بیافرید و دوزخ و هیج بپهشت نتواند
رسید تا بدوزخ گذر نکند و گفت بیشتر چیزی که عارفان از آن بترسند
۱۰ خوف از فوت حق بود و گفت درخت معرفت را آب فکر دهند و
درخت غفلت را آب جهل و درخت توبه را آب ندامت و درخت محبت را
آب موافقت و گفت هرگاه که طمع معرفت داری و بیش از آن درجه
انابت محکم نکرده باشی بر بساط جهل باشی و هرگاه که ارادت طلب
کنی بیش از درست کردن مقام توبه در میدان غفلت باشی و گفت زهد
۱۱ آنست که جز خدای هیچ سببی بر روی پادشاه نگردد و گفت تا نو از شکم
مادر بیرون آمده در خراب کردن عمر خودی رحمة الله علیه

ذکر عبد الله مغربی قدس الله روحه العزیز

آن شیخ مات آن قطب دولت آن زین اصحاب آن رکن ارباب آن صح
مشرق یثرب عبد الله مغربی رحمة الله علیه استاذ مشایخ بود و از قدماء
۲۰ کبار و استاذ اولیا و اعتماد اصفیا بود و خوب ولایتی داشت و در
تربیت کردن مرید آیتی بود و حرمت او در دلها بسیار است و خطر
بی شمار و در توکل و تجرید ظاهر و باطن کسی را قدم او نبود و این دو
۲۲ ابرهیم که ازو خاسته اند خود شرح دهند کمال او بس اند یکی ابرهیم

نیاید یکی وصیت خواست گفت توشه بسیار ساز این سفر را که در بیش داری وفاتش در نسا بور بود و در جوار ابو حفص حداد دفن کردند رحمها الله تعالی و تقدس

ذکر احمد مسروق قدس الله روحه العزیز

۵. آن رکن روزگار آن قطب ابرار آن فرید دهر آن وحید عصر آن عاشق معشوق شیخ وقت احمد مسروق رحمه الله علیه از مشایخ کبار خراسان بود و از طوس بود اما در بغداد نشستی و باتفاق همه از جمله اولیاء خدای بود و او را با قطب المدار رحمه الله علیه صحبت بود و او خود از اقطاب بود از او برسیدند که قطب کیست ظاهر نکرد اما بحکم اشارت ۱۰ جنان نمود که جنید است و او جهل نرا از اهل نمکین و مشایخ مکین را خدمت کرده بود و فایدها گرفته و در علوم ظاهر و باطن بکمال و در مجاهد و تقوی بغایت درجه و صحبت محاسبی و سری یافته و گفت بیری بنزدیک من آمد و سخن باکیزه می گفت و شیرین سخن و خوش زبان بود و خاطری نیکو داشت و گفت هر خاطری که شمارا در آید با من ۱۵ بگوئید مسروق گفت مرا در خاطر آمد که او جهود است و این خاطر از من نمی رفت با جربری گفتم او را این موافقی نیامد گفتم البته با وی بخوام گفت بس او را گفت که تو گفته که هر خاطر که شمارا در آید با من بگوئید اکنون مرا چنین در خاطر آمد که تو جهودی ساعتی سر در پیش افکند بس گفت راست گفتمی و شهادت آورد آنگاه گفت همه دینها ۲۰ و مذهبها ننگه کردم گفتم اگر با هیچ قوم چیزی است با این قوم است بنزدیک شما آمدم تا بیازمایم شمارا بر حق یافتم و سخن اوست که هر که بغیر خدای شاد شود شادے او بچمله اندوه بود و هرکرا در خدمت خداوند انس نباشد انس وی بچمله وحشت بود و هرک در خواطر دل ۲۴ با خدای تعالی مراقبت بجای آرد خدای تعالی او را در حرکات جوارح

تعالی می فرماید وَلَا تَقُولُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ بو حمزه گفت توکل از آن قوی تر است که بعجز و سالوس نفس باطل شود تن زد تا آنکس سر جاه استوار کرد گفت آنکس که بر بالا نگاه می دارد اینجا هم نگاه دارد روی بقبله توکل آورد و سر فرو برد و اضطرار بکمال رسید و توکل بر قرار بود ناگاه شیری بیامد و سر جاه باز کرد و دست بر لب جاه زد و هر دو بای فرو گذاشت بو حمزه گفت من همراهی گربه نکم الهامش دادند که خلاف عادت است دست در زن دست در بای او زد و بر آمد شیری دید بر صورتی که هرگز صعب تر از آن ندیده بود آوازی شنید که بابا حمزه آیسَ هذا احسن نجيبك من التالف بالتلف چون توکل بر ما کردی ۱۰ ما ترا بر دست کسی که هلاکت جان از او بود نجات دادیم بس شیر روی در زمین مالید و برفت نقلست که روزی جنید می رفت ابلیس را دید برهنه که بر گردن مردم می جست گفت ای ملعون شرم نداری ازین مردمان گفت کدام مردمان اینها نه مردمان اند مردمان آنها اند که در شونیزیه اند که جگر مرا سوختند جنید گفت بر خاستم و بمسجد شونیزیه رفتم بو حمزه را دیدم سر فرو برده سر بر آورد و گفت دروغ گفت آن ملعون که اولیاء خدای از آن عزیزتر اند که ابلیس را بر ایشان اطلاع باشد نقلست که او محرم بودی میان گلیبی در سالی بیکبار بیرون آمدی از احرام برسیدند از انس گفت انس آنست که دلتنگی بدید آرد از نشستن با خلق و گفت غریب آنست که اورا از اقربا و بیوستگان خویش وحشت بود با ایشان بیکانه باشد و گفت هرکرا وحشت بود از نفس خویش انس گرفته است دل او در موافقت خداوند خویش سبحانه و تعالی و گفت هرک دوستی مرگ در دل او جای گیرد هرج باقی است بر وی دوست کنند و هرچه فانی است بر وی دشمن گردانند و گفت توکل آنست کی ۲۴ بامداد بر خیزد از شبش یاز نیاید و چون شب در آید از بامداد یازش

بدان راست کنند و گفت نشان آنک عمل بغایت رسیده است آنست که در آن عمل جز عجز و تقصیر نه بینند نقل است که صد و بیست سال عمر یافت چون نزدیک وفاتش. بود وقت نماز شام بود عزرائیل سایه انداخت سر از بالین بر داشت و گفت عنفک الله توقف کن که تو بند ماموری و من بند مامور ترا گفته اند که جان او بر دار و مرا گفته اند که چون وقت نماز آید بگزار و وقت در آمدن است آنج ترا فرموده اند فوت می شود اما آنج مرا فرموده اند فوت می شود صبر کن تا نماز شام کم بس طهارت کرد و ماز گزارد بعد از آن وفات کرد همان شب اورا بخواب دیدند گفتند خدای با توجه کرد گفت از من مبرسیند و لکن از دنیا نجس باز رستم رحمة الله علیه

ذکر ابو حمزه خراسانی قدس الله روحه العزيز

ان شریف اقران آن لطیف اخوان آن متمکن طریقت آن متوکل حقیقت آن کعبه مسلمانان ابو حمزه خراسانی رحمة الله علیه از جمله مشایخ بود و از اکابر طریقت و رفیع القدر و عالی همت بود و در فراست همتا نداشت و در توکل به نهایت رسیده بود و در تجرید بغایت کشید و ریاضات و کرامات او بسیار است و مناقب او بی شمار خلوات شایسته داشت بو تراب و جنید یافته بود نقل است که بیکبار بتوکل در بادیه شد و نذر کرد که از هیچ کس هیچمیز نخواهد و بکس التفات نکند و برین نذر بسر برد بی دلو و رسن متوکل وار مجرّد برفت باره سیم در جیب داشت که خواهرش ۱۵ بدو داده بود ناگاه توکل داد خود طلید گفت شرم نداری که آنک سقف آسمان را بی ستون نگاه دارد معدن ترا بی سیم و تیشک نگاه دارد بس آن سیم بینداخت و می رفت ناگاه در جایی افتاد ساعتی بر آمد نفس فریاد بر آورد بو حمزه خاموش بنشست یکی می گذشت سر جاه باز دید خاشاک ۲۴ چند بیاورد که سر جاه بگیرد نفس بو حمزه زاری آغاز کرد و گشت حتی

گفت آری گفت ترا نگاه دارم تا بخداوند سپارم او گفت من خود این
 می طلبم گفت عمری است که در آرزوی آنم که کسی بایم که مرا بخداوند
 سپارد بس اورا بخانه برد و گفت نام تو خیراست او از حسن عقیده که
 المؤمن لا یکذب اورا خلاف نکرد با او برفت و اورا خدمت کرد بس
 آن مرد خیرا نساجی آموخت و سالها کار آن مرد کرد و هرگاه که گفتم
 خیر او گفتم لیکن تا آنگاه که آن مرد بشیمان شد که صدق و ادب و
 فراست او می دید و عبادت بسیار ازو مشاهده می کرد گفتم من غلط
 کرده بودم تو بنده من نیستی برو هر جا کی خواهی بس او برفت بمکه شد
 تا بدان درجه رسید که جنید گفت الحَیْرُ خَیْرُنَا و دوستر آن داشتی که
 ۱۰ اورا خیر خواندندی گفتمی روا نباشد که برادری مسلمان مرا نای نهاده
 باشد و من آن نام بگردانم نقلست که گاه گاه بافندگی کردی و گاهی
 باب دجله رفتی ماهیان بوی تقرّب جستندی و چیزها آوردندی روزی
 کرباس بیرزنی می بافت بیرزن گفت اگر من درهم باورم و ترا نیام کرا
 دهم گفت در دجله انداز بیرزن درهم آورد او حاضر نبود در دجله
 ۱۵ انداخت چون خیر بلب دجله رفت ماهیان آن درهم بیش او آوردند
 مشایخ چون این حال بشنیدند از وی نپسندیدند گفتند اورا بیازبجه
 مشغول کرده اند این نشان حجاب باشد و تواند بود که نشان حجاب
 باشد غیر اورا اما اورا نبود جنانک سلیمانرا علیه السلام نبود و گفت
 در خانه بودم در دلم آمد که جنید بر در است آن خاطر را نفی کردم تا
 ۲۰ سه بار این در خاطر آمد بعد از آن بیرون آمدم و جنید را دیدم بر
 در گفتم چرا بخاطر اول بیرون نیامدی و گفت در مسجد شدم درویشی را
 دیدم در من آویخت و گفت ای شیخ بر من بخشای که محتوی بزرگ بیشم
 آمده است گفتم چیست گفت بلا از من باز ستنه اند و عاقبت من بیوسته
 کرده اند گفت حالش نگه کردم یک دینارش فتوح شده بود و گفت
 ۲۵ خوف تازیانه خداوند است بندگانی را که در بی ادبی خو کرده باشند

از وقت آدم علیه السلام تا قیام ساعت آدمیان از دل گفتند و می گویند
و من کسی میخوانم که مرا وصیت کند که دل جیست با چگونه است و
نی یام برسیند از حقیقت توحید گفت نزدیک است از آنجا کی
گمانهاست اما دورست در حقایق نقلست که او گفت که شما می بندارید
که مرگ من چون مرگ شما خواهد بود که بیمار شوید و مردمان بیعادت
آیند مرا بخوانند اجابت کنم روزی می رفت گفت لیک و سر بنهاد شیخ
مزین گفت من گفتم او را که بگوی لا اله الا الله نسبی بکرد و مرا گفت
با من میگوئی کی کله بگوی بعزه او که در میان من و او نیست الا
حجاب عزت و جان بداد ابو الحسن مزین بعد از آن محاسن خود بگرفتی
۱۰ و گفتی چون من حجاب اولیاء خدایرا شهادت تلقین می کند و خجناد و
بگریستی رحمة الله علیه

ذکر خیر نساج قدس الله روحه العزیز

آن منتهی هدایت آن مهدی ولایت آن حارس عقل و شرع آن عارف اصل
و فرع آن معطی حجاج شیخ وقت خیر نساج رحمة الله علیه استاذ بسیار
۱۰ مشایخ بود در بغداد و بیر وقت خویش بود و در وعظ و معاملات بیانی
شافی داشت و عبارتی مهذب و خلقی و حلّی بغایت و ورع و مجاهدت تمام
و نفسی موثر شبلی و ابرهیم خواص در مجلس او توبه کردند شبلی را بیش
جید فرستاد حفظ حرمت جنید را و او مرید سری سقطی بود و جنید
او را عظیم محترم داشتی و بو حمزه بغدادی در شان او مبالغتی تمام کردی
۲۰ و سبب آنک او را خیر نساج گفتند آن بود که او از مولودگاه خود
بسامره رفت بعزم حج گذرش بکوفه بود چون بدروازه کوفه رسید مرعی
باره باره بوشینه بود و او خود سیاه رنگ بود جنانک هرک او را دیدی
گفتی این مرد ابلهی میباشد یکی او را بدید گفت روزی چند او را در کار
۲۴ کشم بیش او رفت و گفت تو بندگ گفت آری گفت از خداوند گر بخنده

ذکر شیخ علی سهل اصفهانی قدس الله روحه العزیز

آن خواجه درویش آن حاضر بی خویش آن داننده غیوب آن بیننده عیوب
 آن خزانه حقایق و معانی شیخ علی سهل اصفهانی رحمه الله علیه بس بزرگ
 و معتبر بود و از کبار مشایخ بود و جنیدرا بوی مکانبات لطیف است
 و صاحب بو تراب بود و سخن او در حقایق عظیم بلند بود و معاملات
 و ریاضات او کامل و بیانی شافی داشت در طریقت عمرو بن عثمان مکی
 بزبارت او باصفهان شد و سی هزار درم وام داشت و علی سهل همه وام
 او بگزارد و سخن اوست که گفت شتافتن بخدمت و طاعت از علامات
 توفیقی بود و از مخالفت باز داشتن از علامات رعایت بود و مراعات اسرار
 از علامات بیداری و بدعوی بیرون آمدن از رعنائی بشریت بود و هر که
 در بدایت ارادت درست نکرده است در نهایت عافیت و سلامت نیابد
 گفتند در معنی یافت سخنی بگوی گفت هر که بندارد که نزدیک تر است او
 بحقیقت بعید تر است چنانکه آفتاب بروزی می افتد کوزکان خواهند که
 تا آن دژها بگیرند دست بر کنند بندارند که در قبضه ایشان آید چون
 ۱۵ دست باز کنند هیچ نه بینند و گفت حضور بحق فاضلتر از یقین بحق
 از آنک حضور در دل بود و غفلت بر آن روا نباشد و یقین حاضری
 بود که گاه بیابد و گاه برود و حاضران در بیش گاه باشند و موقنان
 بر درگاه و گفت غافلان در حکم خدای زندگانی می کنند و ذاکران در
 رحمت خدای و عارفان در قرب خدای و گفت حرام است کسی را که
 ۲۰ او را می خواند و می داند و با چیزی دیگر آرام گیرد و گفت بر شما باز
 که برهیز کنید از غرور بحسن اعمال با فساد باطن اسرار یعنی ابلیس
 چنین بود و گفت توانگری التماس کردم در علم یافتم و فخر التماس کردم
 در فقر یافتم و عافیت التماس کردم در زهد یافتم و قلت حساب التماس
 ۲۴ کردم در خاموشی یافتم و راحت التماس کردم در نا امید می یافتم و گفتم

تواند کرد و او غایب است در حال از مقام و وقت خود و گنت تو
 ظاهراً دعوی عبودیت می کنی اما باطناً سر باوصاف ربوبیت بر آورده
 و گنت عبودیت اضطراری است نه اختیاری است و گنت هرک طعام
 عبودیت نجشید او را عیش نیست و گنت عبودیت رجوع کردن است
 در جمله چیزها بخدای بجز اضطرار و گنت بنده بنده او بود تا خود را خدای
 نبی جوید چون خود را خدای جست از حد بندگی افتاد و ادب از دست
 داد و گنت هیچیز نیست در کسی که خواری بندگی و خواری سوال و
 خواری ردّ نجشید است و گنت حق تعالی یاد کرده است انواع عبادات را
 که الصَّابِرِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالْقَانِتِينَ وَالْمَنفِقِينَ وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ ختم
 ۱۰ جمله مقامات بر استغفار کرده است تا بنده بینا گردد بر تقصیر خویش بر
 همه افعال و احوال بس از همه استغفار کند و گنت هرکه سایه نفس از
 نفس خویش بر گیرد عیش خلاق در سایه او بود و گنت تنویض با
 کسب بهتر باشد از خلوت بی کسب و گنت هرکه درین حدیث آید از
 سر ضعف قوی گردد و فضیحت نشود و هرک از سر قوت در آید ضعیف
 ۱۰ گردد و فضیحت شود و گنت اگر درست شود بنده را يك نفس در جمله
 عمر بی ریا و بی شرك برکات آن نفس تا آخر عمر با او بماند و گنت
 عارف آنست که از هیچیزش عجب نیاید نقلست که یکی او را دعا کرد که
 آنچه امید داری خدای بدهاژ گنت امید بعد از معرفت بود و کو معرفت
 وفات او بنشاپور بود و خاک او در مشهد انبار است احمد اسود گنت
 ۲۰ بخواب دیدم کی هانفی آواز داد و مرا گنت عبد الله را بگوی که ساخته
 باش که يك سال دیگر وفات خواهی کرد بامداد برفتم و بسا وی بگتم
 گنت این وعده مدید است و مدتی بعید که تا سالی دیگر که طاقت
 ۲۲ انتظار تواند کرد رحمه الله علیه

مسئله برسید جواب داد آن مرد گفت خواجه یکبار دیگر باز گوی گفت من در بشیانی آمم که اول چرا گفتم و گفت هیچ کس فریضه ضایع نکند از فریضها الا مبتلا گردد بضایع کردن سنتها و هرک بترک سنتی مبتلا گردد زود بود که در بدعت افتد و گفت فاضلترین وقتها تو آنست که از خواطر و وساوس نفس رسته باشی و مردمان از ظن بد تو رسته باشند و گفت هرک هرک نفس او ملازمت جبری کند که بدان احتیاج ندارد ضایع کند از احوال خویش هم چندان که از کثرت ولایت بدو احتیاج است و گفت آدی عاشق است بر شقاوت خویش یعنی همه آن خواهد که سبب بدبختی او بود و یک روز اصحاب خود را گفت شما عاشق شده اید بر کسی که بر شما عاشق شده است و گفت عجب دارم از کسی که در حیا سخن گوید و از خدای شرم ندارد یعنی که چون خدا را متکلم می بیند چگونه شرم نمی دارد که در کلام آید و گفت هرکرا محبت دادند و فقر اگر او را خشیت ندهند او فریفته است و گفت خدمت ادبست نه مداومت بر ادب که ادب خدمت عزیزتر است از خدمت بی ادب و گفت ما با ادب محتاج تریم ۱۰ از بسیاری علم و گفت هرک قدر خویش بر چشم خلق بزرگ داند برو واجب چنان کند که نفس او بر چشم او خوار شود ندیدی که ابرهیم را علیه السلام خلیل خویش خواند حق تعالی و او گفت وَأَجْنِبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ إِلَّا صَافًا وَ كُنْتُ أَحْكَامًا غِيبٌ فِي دُنْيَا بِرِ كَسِي ظَاهِرٌ نَكْرَدُزٌ وَلَكِنْ فَضِيحَتٌ دَعْوَى ظَاهِرٌ كَرْدُزٌ وَ كُنْتُ هَرَكُزٌ دَعْوَى وَ تَسْلِيمٌ فِي بَكِ حَالِ ۲۰ جمع نشوند و گفت هرکه محبوب گردد بجزی از علوم خود هرگز او عیب خود نبیند و گفت هر فقر که از ضرورت نبود آن فقرا هیچ فضیلت نبود و گفت حقیقت فقر انقطاع است از دنیا و آخرت و مستغنی شدن بخداوند دنیا و آخرت و گفت هرک مشغول شود باوفات گذشته بی ۲۴ فایده نقد وقت از دست بگذرد و گفت آدی چگونه از بس و بیش نگاه

نقلست که چون او وفات کرد اورا بخواب دیدند زردروی و غمگین و زاری گریست گفتند چه حالتست خیر است گفت چگونه خیر باشد که درین گورستان که منم از ده جنازه یکی بر مسلمانی نمرده است که می آرند دیگری اورا بخواب دید گفت خدای با تو چه کرد گفت بحضرت خود بداشت و نامه بدست من دادی خواندم تا بگهای رسیدم جمله نامه سیاه شد کی بیش نتوانستم خواند متعجب شدم ندا آمد که این گناهرا در دنیا بر تو بوشینم ام از کرم ما نسزد که درین جهان برده تو درم عنوت کردیم رحمة الله علیه،

ذکر عبد الله منازل قدس الله روحه العزيز

۱۰ آن هدف نیز ملامت آن صدف در کرامت آن مجرد رجال آن مشرف کمال آن خزانه فضایل عبد الله منازل رحمة الله علیه یگانه روزگار بود و شیخ ملامتین بود و متورع و متوکل و معرض هم از دنیا و هم از خلق مرید حمدون قصار بود و عالم بعلم ظاهر و باطن و بسیار حدیث نوشته بود و سماع کرده و در وقت او مجردتر از او و باکیزه تر از او کسی نموده است ۱۵ جنانك نقلست که ابو علی ثقفی سخن می گفت در میان سخن عبد الله اورا گفت مرگدرا ساخته باش که ازو جاره نیست بو علی گفت تو ساخته باش عبد الله دست را بالین کرد و سر برو نهاد و گفت من مردم و در حال برد بو علی منقطع شد زیرا که اورا علایق بود و عبد الله مفرد و سخن اوست که گفت کی بو علی ثقفی وقتی که سخن گفتی از برای خود ۲۰ گفتمی نه از برای خلق و از جهت این بود که برکات سخن او بدو رسید و درین معنی گفت آفت ماست که از سخن خود انتفاع نمی توانیم گرفت چگونه دیگری از سخن ما منعت گیرد و گفت هرچه عبارت کنی بزبان خویش باید که از حال خود عبارت کنده باشی و نباشی بسخن خویش ۲۴ عبارت کنده و گویند حکایات از غیری نقلست که کسی از وی روزی

بدّ اورا بلکه باید کوفت و بسختی باید سرشت نا کاری را بشاید و گنت
 چون حق تعالی خواست که آب را بیافریند از هر الوان لون او کرد و
 از هر طعم طعم او گردانید چون همه الوان را بیامیخت تا لون آب گشت
 ازین معنی کسی لون آب ندانست و چون همه طعمورا بیامیخت کسی طعم
 آب نشناخت از خوردن او لذت و حیوة یابند اما از کیفیت لذت او
 خبر نه وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ دلیل اینست و گنت فرخ درویشی
 در دنیا و آخرت که در دنیا سلطانرا از وی خراج نیست و در آخرت
 جبار عالم با او شمار نه و گنت بامداد بر خیزم خلقانرا بینم بدانم که کیست
 که لقمه حلال خورده است و کیست که حرام خورده است گنتند چگونه
 ۱۰ گنت هرکه بامداد بر خیزد و زبانرا بلغو و غیبت و فحش مشغول کند
 بدانم که او حرام خورده است و هرک بامداد بر خیزد و زبان بدکر و
 بهلیل و استغفار مشغول دارد بدانم کی حلال خورده است و گنت صدق
 نگاه دار در آنچه میان تو و خدای است و صبر نگاه دار در آنچه میان تو
 و نفس است و گنت یقین نوری است که بنده بدو منور گردد در احوال
 ۱۰ خویش بس آن نور برساند اورا بدرجه متقیان و ازو برسیندند از زهد
 گنت زهد سه حرف است زا و ها و دال زا ترك زینت است و ها ترك
 هوا و دال ترك دنیا و گنت یقین فرو آرند است دلرا و کمال ایمانست
 و گنت یقین بر سه وجه است یقین خبر و یقین دلالت و یقین مشاهده
 و گنت هرکرا درست شود معرفت بخدای هیبت و خشیت برو ظاهر شود
 ۲۰ و گنت شکر نعمت مشاهده منت است و نگاهداشت حرمت و گنت توکل
 فرا گرفتن وقت است صافی از کدورت انتظار جنانک نه ناسف خورد
 بدانچه گذشت و نه چشم دارد بدانچه خواهد آمد یعنی تا نقد وقت فوت
 نشود و گنت هرکه کارها از جهت آسمان بیند صبر کند و هرک از جهت
 ۲۴ زمین بیند متعبر گردد و گنت احتراز کیند از اخلاق بد جنانک از حرام

نشان حکمت خاموشی است و سخن گفتن بقدر حاجت و گفت خاموشی
 عارف نافع تر بود و کلام او خوشتر و گفت خدای تعالی از ده هشت چیز
 می خواهد از دل دو چیز تعظیم فرمان خدای و شنفت بر خلق خدای و
 از زبان دو چیز می خواهد اقرار کردن بتوحید و رفتی کردن با خلق
 و از اندام دو چیز می خواهد طاعت داشتن خدای و یاری دادن مومنان
 و از خلق دو چیز می خواهد صبر کردن در حکم خدای و حلم با خلق
 خدای و گفت هر که بر نفس خویش عاشق شد کبر و حسد و خواری و
 مذلت برو عاشق شد و گفت اگر طمع را گویند که بذرت کیست گویند در
 مقدور شك آوردن و اگر گویند غایت تو چیست گویند حرمان و گفت
 ۱۰ یکی از بزرگان گفت که شیطان می گویند که من بدین ابلهی نیم که اول
 بار مومنی را بکافری وسوسه کنم که اول او را بشهوات حلال حریص کنم
 چون بدین حریص شد هوا بر وی جیره گردد و قوت گیرد آنکه بمعاصی
 وسوسه کنم تا مرا آسان تر بود آنگاه بکافری وسوسه کنم و گفت بخی چیز
 است که همیشه با تو اند اگر صحبت این بخی چیز بدانی نجات یافتی و اگر
 ۱۵ ندانی هلاک شوی اول خدای تعالی بس نفس و بس شیطان و بس دنیا
 و بس خلق با خدای بموافقت باید کردن و بهره وی کند بسند کار
 باشی با نفس بمخالفت باید با شیطان بعبادت با دنیا بجزر با خلق بشنفت
 گر این کنی رستی و گفت تا از مخلوق نه بری و از ایشان وحشت نگیری
 بانس حق طمع مدار و تا دل در اشغال گردان داری طمع فکرت و
 ۲۰ عبرت مدار و تا سینه از طلب ریاست و مهتری باک نکنی طمع الهام و
 حکمت مدار و گفت صحبت با عقلا بافتد کن و با زهاد به حسن مدارا
 و با جهال بصبری جمیل و گفت اصل آدمی زاذ از آب است و خاک
 کس بود که آب برو غالب تر بود او را بلطف ریاضت باید داد اگر بعنف
 ۲۴ کنند متغیر گردد و بمقصود نرسد و کس بود که خاک برو غالب تر بود لا

اندکی مال یافته و شرّ هر دو جهان در بسیاری مال و آمیختن با مردمان نقلست که گفت در راه مکه زنی را دیدم مرا گفت ای جوان تو کیستی گفتم من مردی غریبم گفت شکایت می کنی از وحشت غربت یا انس نگرفته بخداوند خویش گفت چون این بشنیدم چندان قدرتم نماید کی گامی از بی او برگیرم باز گفتم تا او برفت و گفت دری بر من گشادند و گفتند بخواه گفتم خداوند آن قوم کی انبیا بودند و سر غوغاء آفرینش و بیش روان سیاه اند معلوم است که هر بلا و اندوه کی بود بر سر ایشان فرو آمد تو آن خداوندی که یک ذره بجز از تو بکسی نرسد چه خواهم مرا هم درین مقام بیچارگی خودم رها کن که طاقت بلائی دارم و گفت مردمان سه گروه اند یکی امرا و دوم علما و سوم فقرا چون امرا تباه شوند معاش و اکتساب خلق تباه شود و چون علما تباه شوند دین خلق روی بنقصان نهد و چون فقرا تباه شوند زهد و همت در میان خلق تباه شود تباهی امرا جور و ظلم بود و تباهی علما میل دنیا بود و متابعت هوا و تباهی فقرا ترک طاعت و مخالفت رضا و گفت اصل غلبه نفس مقارنه شهوات است چون هوا غالب شود دل تاریک شود و چون دل تاریک شود خلق را دشمن گیرد و چون خلق را دشمن گیرد اورا دشمن گیرند او با خلق جفا آغاز کند و جور کردن بیش گیرد و گفت از روزگار آدم تا اکنون هیچ فتنه ظاهر نشد مگر بسبب آمیختن با خلق و از آن وقت باز تا امروز هیچ کس سلامت نیافت مگر آنک از اختلاط کرانه کرد و یکی از وصیّت خواست گفت سنگی برگیر و دو بای خود بشکن و کاردی بر دار و زبان خود بر گت که طاقت این دارد گفت آنک زبان سرّ او در نطق آید و گوش همت او از خذاسه شنود باید که زبان ظاهر او گنگ بود و گوش صورت او کتر بود این بزبان بریدن و بای شکستن دست دهد و گفت حکما از بس انبیا اند ۲۵ و بعد از نبوت هیچ نیست مگر حکمت و حکمت احکام امور است و اوّل

و عباد بود و در ورع و تقوی تمام و در تجرید و تفرید کمالی خوب داشت و در معاملهٔ ادب بی نظیر جنانک مشایخ او را مؤدب الاولیا خوانده اند و کشته نفس و مبارک نفس بود و با محمد حکیم صحبت داشته بود و از یاران خضروه بود و در بلخ مقیم بود و او را در ریاضات و آداب تصانیف است و مریدان را از سفر منع کردی گفתי کلید همه برکتی صبر است در موضع ارادت تا آنگاه که ارادت ترا درست گردد چون ارادت درست شد اول برکتها بر تو گشاده شد نقلست که عمری تا در آرزوی خضر بود و هر روز بگورستان رفتی و باز آمدی در رفتن و باز آمدن جزوی قران بر خواندی یک روز چون از دروازه بیرون شد بیری نورانی پیش آمد و سلام کرد جواب داد گفست صحبت خواهی گفتم خواهم پیر با او روان شد تا بگورستان و در راه با او سخن می گفتم و همچنان سخن گویان می آمدند تا بدروازه رسیدند چون باز خواست گفتم عمری که می خواهی تا مرا ببینی من خضرم امروز کجا من صحبت داشتی از خواندن یک جزو محروم ماندی چون صحبت خضر چنین است صحبت دیگران چه خواهد بود تا بدانی که عزلت و تجرید و تنهایی بر همه کارها شرف دارد نقلست که فرزندی داشت بدیرستان فرستاد یک روز او را دید که می لرزید و رویش زرد شده گفتم ترا چه بوده است گفت استاد آیتی بمن آموخته است که حق تعالی میفرماید *يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا* آن روز که کوزکائرا پیر گردانند از بیم این آیت چنین شدم پس آن کوزک بیمار شد و هم در آن وفات کرد پدرش بر سر خاک او می گریست و می گفتم ای ابو بکر فرزند تو بیک آیت چنین شد که جان بداد و تو چندین سال خواندی و ختم کردی و در تو اثر نمی کند نقلست که هرگاه که از مسجد باز گشتی و از نماز فارغ شدی از شرم آنک نماز کرده است جان بودی که کسی را بدزدی گیرند یا بگنهای گرفتار آید نقلست که یکی بزیارت او آمد چون باز می گفتم وصیتی خواست گفت خیر دنیا و آخرت در

او فرمود و جای خویش بوی داد هیچ نتوانستند گفتن شیخ نظاره او می کرد تا او نان می خورد و بسگان می داد و اصحاب انکاری کردند بس چون نان بخورد برفت شیخ بوداع او برخاست چون باز گردیدند اصحاب گفتند شیخا این چه حالت بود که سگ را بر جای خویش بنشاندی و مارا ۵ باستقبال جنین کسی فرسزادی که جمله سفره از نماز ببرد شیخ گفت این سگ نفس او بود از بی او می دوید از بیرون مانده و سگ ما در درون مانده است و ما از بی او می دویم بس فرق بود از کسی که متابع سگ بود تا کسی که سگ متابع وی بود سگ او ظاهری توانست دیدن و بر شما بوشینه است این بتر از آن هزار بار بس گفت این ساعت در آفرینش ۱۰ بادشاه او خواهد بود اگر سگ دارد و اگر ندارد کار روی بدو خواهد داشت نقلست که ازو برسیدند که صفت مرید چیست گفت مرید در رنج است و لکن آن سرور طلب است نه عنا و تعب و ازو برسیدند از صوفی و زاهد گفت صوفی بخداوند و زاهد بنفس و گفت حق تعالی هر بند را از معرفت خویش بقدر کاری بخشینه است تا معرفت او بارے ۱۵ دهند او بود بر بلا و گفت آلات مکشوف است و معانی مستور و گفت هر که خدمت کند در جمله عمر خویش يك روز جوانمردی را برکه يك روزه خدمت باو رسد بس حال کسی چگونه بود که جمله عمر در خدمت ایشان صرف کند و گفت هیچ انس نیست در اجتماع برادران بسبب وحشت فراق و هیچ کسی را وسیلتی نبود بخدای جز خدای وسیلت نیست ۲۰ و گفت هر که دنیا را ترك کند از برای دنیا از غایت حب دنیا بود رحمة الله علیه

ذکر ابو بکر و راق قدس الله روحه العزيز

آن خزانه علم و حکمت آن یگانه حلم و عصمت آن شرف عباد آن کف زهاد آن مجرد آفاق شیخ وقت ابو بکر و راق رحمة الله علیه از اکابر زهاد

صافی نتوان کرد الا بصحیح نیت با خدای و تنرا صفا نتوان داد الا بخدمت اولیا و گفت دهلارا جایگاهها است دلی است که جای ایمان است شفیق است بر جمله مسلمانان و جهد کردن در کارها و ایشان و یاری دادن ایشان در آنج صلاح ایشان در آن بود و دلی است که جایگاه نفاق است علامت آن حقد است و غل و حسد و گفت دعوی رعوتی است که کوه حمل آن نتواند کرد و گفت همیکس بجای شریف نرسد مگر بموافقت قرار گرفتن و ادب بجای آوردن و فریضها بجای داشتن و با بیگانگان صحبت ناکردن رحمة الله علیه

ذکر عبد الله تروغبذی قدس الله روحه العزیز

۱۰ آن باک باز ولایت آن شاه باز هدایت آن سالک بادیة تجرید آن سابق راه تفرید آن بر کنده بیخ خودی شیخ عبد الله تروغبذی رحمة الله علیه یگانه عهد بود و نشانه وقت بود و از جمله مشایخ طوس و از کبار اصحاب و در ورع و تجرید کامل بود و او را کرامات و ریاضات شگرف است صحبت بو عثمان حیری یافته بود و بسی مشایخ دین و ابتداء حال او جنان بود که در طوس قحطی افتاد که آدمی می خوردند و یک روز بخانه درآمد مگر دو من گندم یافت در خمره آتش درو افتاد و گفت این شنفت بود بر مسلمانان که ایشان از گرسنگی می میرند و تو گندم در خمره نهاده شوری بدو درآمد روی بصحرا نهاد و ریاضت و مجاهدت بیش گرفت یک بار باصحاب خویش به سفره نشسته بود بنان خوردن منصور حلاج از کشمیر می آمد قبائی سیاه بوشینه و دو سنگ سیاه در دست شیخ اصحاب را گفت جوانی بدین صفت می آید و باستقبال می باید رفت که کار او عظیم است اصحاب برفتند و او را دیدند می آمد و دو سنگ سیاه بر دست همچنان روی بشیخ نهاد شیخ چون او را بدید جای خویش بدو داد تا در آمد و سگانرا با خود در سفره نشاند چون اصحاب دیدند که شیخ استقبال

مرتبہ رضا آن طلیعہ فقرا مطلع شیخ ابو الخیر اقطع رحمة الله علیه از کبار مشایخ بود و از اشراف اقران و صاحب فراستی عظیم بود و از مغرب بوده است و با ابن جلا صحبت داشته بود و سیاح و اهو با او انس گرفته بودند و با شیر و اژدها هم قریبی کردی و حیوانات بیش او بسی آموذندی و گنت در کوه لکام بوزم سلطان می آمد هر کرای دیدن دیناری بر دست می نهاد یکی بن داد بشت دست آنجا داشتم و در کنار رفیقی انداختم اتفاق افتاد که بی وضو کراسه بر گرفتم يك روز بدان بازاری رفتم با اصحاب بهم چون شوریدند جماعتی دزدی کرده بودند در میان بازار ایشان بگریختند و همه خلق بهم برآمدند در صوفیان آویختند شیخ ۱۰ گنت مہتر ایشان منم ایشانرا خلاص دهید کہ رهن منم با مریدان گنت هیچ مگوئید آخر اورا ببرند و دستش ببریزند گنتند تو چه کسی گنت من فلانم امیر گنت زهی آنشی کہ در جان ما زدی گنت باک نیست کہ دستم خیانت کرده است مستحق قطع است گنت چیزی بدستم رسیده است کہ دستم از آن باکیزه تر بود و آن سیم لشکری بود و دست بجیزی رسیده است کہ آن از دست من باکیزه تر بود و آن مصحف است کہ بی وضو بر گرفته ام چون بخانه باز آمد عیالش فریاد بر گرفت شیخ گنت چه جای تعزیت است جای تهنیت است اگر جنان بودی کہ دست ما نبریزندی دل ما ببریزندی و داغ بیگانگی بر دل ما نپاشندی بدست ما چه بودی و جمعی چنین نقل کنند کہ در دست او کُلی افتاد طیبیان گنتند دستش ۲۰ بپایند بریزد او بدان رضا نداد مریدان گنتند صبر کنید تا در نماز شود اورا دگر خیر نبود جنان کردند چون او نماز تمام کرد دست را برینک یافت نقلست کہ گنت یکی در بادیه می رفت بی آب و بی آلت سفر با خود اندیشه کردم کہ اورا بچان هیچ کار نیست روی باز بس کرد و گنت الغیبة حرام از هوش بشدم و چون بهوش باز آمدم با خود توبه کردم ۲۵ روی باز بس کرد و گنت وَهُوَ الَّذِي يَقِلُّ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَگنت دل

دینی او بشومی همت وی دنیائی گردد و گفت هرک بسند کند از علم بسخن بی زهد در زندقه افتد و هرک بسند کند بنفقه بی ورع در فسق گرفتار شود و هرک باوصاف عبودیت جاهل بود باوصاف ربوبیت جاهل تر بود و گفت تو میخواهی که با بقای نفس خود حق را بشناسی و نفس تو خود را نمی شناسد و نمی تواند شناخت چگونه حق را تواند شناخت و گفت بدترین خصال مرد دوستی کبر است و اختیار در کارها زیرا که کبر از کسی لایق بود که ذات او بی عیب بود و اختیار از کسی درست بود که علم او بی جهل بود و گفت صد شیر گرسنه در رمه گوسفند چندان تباهی نکند که یک ساعت شیطان کند و صد شیطان آن تباهی نکند که یک ساعت نفس آدمی کند با وی و گفت بسند است مرد را این عیب که شاذ می کند او را آنج زبان گار اوست و گفت حق تعالی ضمان رزق بندگان کرده است بندگان را ضمان توکل باید کرد و گفت مراقبت آنرا باید کرد که هیچ نظر او از تو غایب نیست و شکر کسی را باید کرد که نعمت او از تو منقطع نیست و خضوع کسی را باید کرد که قدم از ملک ۱۰ و سلطنت او هرگز بیرون نتوان نهاد و گفت جوانمردی آن بود که راه گذری و مقیم بیش تو یکسان بود و گفت حقیقت محبت حق تعالی دوام انس است بذکر او و گفت اینک می گویند که دل نامتناهی است راست نیست زیرا که هر دلی را کالی معلوم است که چون آنجا برسند بایستند اما معنی آنست که راه نامتناهی است و جنان دائم که بدین سخن صورت دل ۲۰ خواسته است که دل بمعنی نامتناهی است جنان که در شرح القلب بیان کرده ایم و گفت اسم اعظم هرگز معجز نشد الا در عهد بیغامبر ما صلی الله علیه و علی آله و سلم رحمة الله علیه

ذکر ابو الخیر اقطع قدس الله روحه العزیز

۲۴ آن پیش رو صف رجال آن بدرقه راه کمال آن بیک بادیه بلا آن مرد

سمت حسن يك جزو است از بیست و چهار جزو نبوت و مجذوب را اقتصاد و هدی صالح تواند بود و یغیر فرمود علیه السلام که خواب راست جزوی است از نبوت و جائی دیگر گفت هرکه يك درم از حرام بخصم باز دهد درجه از نبوت بیازد بس این همه مجذوب را تواند بود و گفت درست تر نشان اولیا آنست که از اصول علم سخن گوید قابلی گفت آن چگونه بود گفت علم ابتدا بود و علم مفادیر و علم عهد میثاق و علم حروف این اصول حکمت است و حکمت علما اینست و این علم بر بزرگان اولیا ظاهر شود و کسی از ایشان قبول تواند کرد که ایلیس را از ولایت او حظی نبود گفتند اولیا از سوؤ خاتمت ترسند گفت بلی و لیکن آن خوف خطرات بود و روزی نبود که حق تعالی دوست ندارد که عیش خوش را بر ایشان تیره بگرداند و گفت مشغول بذکر او جنان بود که ازو سوال نتواند کرد و این مقام بزرگتر از آن مقام است که بلعیمان فهم کنند گفتند بلعیمان کدام قوم اند گفت آنک ایشان آیات الهی را اهل نه اند برسیندند از تقوی و جوامردی گفت تقوی آنست که در قیامت هیچ کس دامنت ۱۵ نگیرد و جوامردی آن که تو دامن هیچ کس نگیری و گفت عزیز کسی است آنک معصیت او را خوار نکرده است و آزاد کسی است که طمع او را بند نکرده است و خواجه کسی است که شیطان او را بند نکرده است و عاقل کسی است که برهیزگاری برای خدای تعالی و حساب نفس خویش کند و گفت هرکه در طریقت افتاد او را با اهل معصیت هیچ انکار بنماید ۲۰ و گفت هرک از چیزی بترسد ازو بگیرد و هرک از خدای ترسد در وی گریزد و گفت اصل مسلمانی دو چیز است یکی دیدن منت و دوم خوف طبیعت و گفت بر هیچ کم کرده آن غم نباید خورد که بر کم کرده نیت که هیچ کار خیر بی نیت درست نیاید و گفت هرکرا همت او دینی گردد ۲۴ همه کارها دنیائی او دینی گردد و هرکرا همت او دنیائی گردد همه کارها

فرزند را آواز کرد آن اجزاء او بهم بیوست و زنگ شد و بیش ابلیس نشست بس ابلیس دگر بار حوَّاراً گفت اورا قبول نمی کرد که آدم مرا هلاک کند بس ابلیس سوگند داد تا قبول کرد ابلیس بر رفت آدم بیامد دیگر بار اورا بدید در خشم شد و گفت خدای داند تا چه خواهد بود که سخن او می شنوی و آن من نمی شنوی بس در خشم شد و خناس را بکشت و قلیه کرد و یک نیمه خود بخورد و یک نیمه بجو داذ و گویند که آخرین بار خناس را بصفت گوسفندی آورده بود چون ابلیس باز آمد و فرزند طلید حوَّاً حال باز گفت که اورا قلیه کرد و یک نیمه من خوردم و یک نیمه آدم ابلیس گفت مقصود من این بود تا خود را در درون آدم راه دهم چون سینه او مقام من شد مقصود من حاصل گشت جنانک حق تعالی در کلام قدیم خود یازی کند اَلْخَنَاسِ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اینست و گفت هر کرا یک صفت از صفات نفسانی مانده باشد چون مکاتی بود که اگر یک دم بر روی باقی بود او آزاد نبود و بنده آن یک دم بود اما آنرا که آزاد کرده باشند و بر روی هیچ نماند بود این چنین کس مجذوب بود که حق تعالی اورا از بندگی نفس آزاد کرده بود در آن وقت که اورا جذب کرده بود بس آزاد حقیقی او بود کما قال الله تعالی اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ من يُنِيبُ اهل اجتبا آن کسانی که در جذب افتادند و اهل هدایت آن قوم اند که بانابت اورا جویند و گفت مجذوب را منازل است جنانک

۲۰ بعضی را از ایشان ثلث نبوت دهند و بعضی را نصفی و بعضی را زیادت از نصف تا بجائی برسند که مجذوبی افتد کی حظاً او از نبوت بیش از همه مجذوبان بود و او خاتم الاولیا بود و مهتر جمله اولیا بود جنانک محمد مصطفی علیه السلام مهتر جمله انبیا بود و ختم نبوت بدو بود و گفت آن مجذوب تواند بود که مهدی بود اگر کسی گویند که اولیایا از نبوت ۲۵ چون نصیب بود گویم بیغامبر علیه السلام گنت اقتصاد و هدی صالح و

کند و بزرگ شمرد تا نفس اینجا فریفته شود و همچون شیری از درون او بجهد و برگردن او نشیند و آن لذت که در ابتداء مجاهده در خود یافته باشد منبسط گردد جنانک ماهی از دام بجهد چگونه در دریا غوص کند و هرگز بیش او را بدام نتواند آورد نفس که بنضای توحید رسد هزار بار خبیث تر و مکارتر از آن بود که اول بیش او در قید نیاید از آنک در اول بسته بود و اینجا گشاده و منبسط گشت و در اول از صبق بشریت آلت خویش ساخته بود اینجا از وسعت توحید آلت خود سازد پس از نفس همین مباش و گوش دار تا بر نفس ظفر یابی و ازین آفت کی گفتم حذر کنی که شیطان در درون نشسته است جنانک هم محمد علی

۱۰ حکیم نقل کرده است که چون آدم و حوا بهم رسیدند و توبه ایشان قبول افتاد روزی آدم بکاری رفت ابلیس بجه خود را خناس نام بیش حوا آورد و گفت مرا مهی بیش آمده است بجه مرا نگاه دار تا باز آمم حوا قبول کرد ابلیس برفت چون آدم باز بس آمد برسید که این کیست گفت فرزند ابلیس است که بمن سر برده است آدم او را ملامت کرد که

۱۵ چرا قبول کردی و در خشم شد و آن بجه را بکشت و باره باره کرد و هر باره از شاخ درختی بیاویخت و برفت ابلیس باز آمد و گفت فرزند من کجاست حوا احوال باز گفت و گفت باره باره کرده است و هر باره از شاخ درختی آویخته ابلیس فرزند را آواز داد هم بیوست و زنده شد و بیش ابلیس آمد دیگر باره حوا را قبول کن که مهی دیگر دارم

۲۰ حوا قبول نی کرد بشفاعت و زاری بیش آمد تا قبول کرد بس ابلیس برفت و آدم بیامد و او را بدید برسید که چیست حوا احوال باز گفت آدم حوا را برنجانید و گفت نی دائم تا چه سراسر است درین که فرمان منی بری و از آن دشمن خدای می بری و فریفته سخن او می شوی بس او را بکشت و بسوخت و خاکستر او را نمی باب انداخت و نمی بیاد بر

۲۵ داد و برفت ابلیس باز آمد و فرزند طلیذ حوا حال بیگنت ابلیس

و آنجا رفت شیخ چون بدانست بگریخت زن بر عقب می دوید و فریادی کرد که در خون من سعی می کنی شیخ التئات نکرد و بر دیواری بلند شد و خود را فرو انداخت چون بپوش روزی مطالعه احوال و اقوال خود می کرد آن حالش یاد آمد در خاطرش آمد که جبودی اگر حاجت آن زن روا کرده می که جوان بودم و بعد از آن توبه کرده می چون این در خاطر خود بدید رنجور شد گفت اے نفس خبیث بر معصیت بیش از جهل سال در اول جوانی ترا این خاطر نمود اکنون در بیری بعد از چندین مجاهد بشیانی بر ناکرده گناه از کجا آمد اندوهگین شد و بماتم بنشست سه روز ماتم این خاطر بداشت بعد از سه روز بیغمبرها علیه السلام در خواب دید که فرمود که ای محمد رنجور مشو که نه از آن است کی در روزگار تو تراجعی است بل که این خاطر ترا از آن بود که از وفات ما جهل سال دیگر بگذشت و مدت ما از دنیا دورتر شد و ما نیز دورتر افتادیم نه ترا جرمی است و نه حالت ترا قصوری آخ دیدی از دراز کشیدن مدت مفارقت ماست نه آنک صفت تو در نقصان است ۱۰ نقلست که گفت بیکبار بیمار شدم و از اوراد زیادی باز ماندم گفتم در بغا تن درستی که از من چندان خیرات می آمد اکنون همه گسسته شد آوازی شنیدم که ای محمد این چه سخن بود که گفتم کاری که تو کنی نه چنان بود که ما کنیم کار تو جز سهو و غفلت نمود و کار ما جز صدق نمود گفت از آن سخن ندم خوردم و توبه کردم و سخن اوست که بعد از ۲۰ آنک مرد بسی ریاضت کشیده و بسی ادب ظاهر بجای آورده و تهذیب اخلاق حاصل شده انوار عظامی خدای تعالی در دل خود باز یابد و دل او بدان سبب سعته گیرد و سینه او منشرح گردد و نفس او بنضاء توحید در آید و بدان شاذ شود لاجرم اینجا ترك عزلت گیرد و در سخن آید و شرح دهد فتوحی که او را درین راه روی نموده باشند تا خلق ۲۵ او را بسبب سخن او و بسبب فتوح او از غیب کرامی دارند و اعزاز

نداشت شیخ نخواست که اورا بیرون کند هشتاد بار می رفت و می آمد تا باشد که سگ با اختیار خود آن بچه گانرا بیرون برزد پس همان شب آن زاهد بیغمبر علیه السلام را بخواب دید که فرمود ای فلان با کسی برابری می کنی که از برای سگی هشتاد بار مساعدت کرد برو اگر سعادت ابدی میخواهی کمر خدمت او بر میان بند و آن زاهد ننگ داشتی از جواب سلام حکیم بعد از آن همه عمر در خدمت شیخ بسر برد نقلست که از عیال او برسیدند که چون شیخ خشم گیرد شما دانید گفتند دانیم چون از ما بیازارد آن روز با ما نیکی بیشتر کند و نان و آب نخورد و گریه و زاری کند و گوید الهی ترا بچه آزردم تا ایشانرا بر من بیرون آوردی الهی توبه کردم ایشانرا بصلاح باز آر ما بدانیم و توبه کنیم تا شیخ از بلا بیرون آرم

۱۰ نقلست که مدتی خضررا ندید تا روزی که کبیرک جامه کوزک شسته بود و طشتی برنجاست و بول کرده و شیخ جامه پاکیزه با دستاری باک بوشیده بود و بجامع می رفت مگر کبیرک بسبب درخواستی در خشم شد و آن طشت بر داشت بسر شیخ فرو کرد شیخ هیچ نگفت و آن خشم فرو خورد

۱۵ در حال خضررا علیه السلام بیافت نقلست که گفتند اورا چندان ادبست که بیش عیال خود بینی باک نکرده است مردی آن بشنود و قصد زیارت او کرد چون اورا بدید در مسجد ساعتی توقف کرد تا از اوراد فارغ شد و بیرون آمد مرد بر اثر او برفت در راه گفت کاشکی بدانستی که آنچه گفتند راست است شیخ بفرست بدانست روی بنو کرد و بینی باک کرد اورا عجب آمد با خود گفت آنچه مرا گفتند یا دروغ گفتند یا این تازیانه است که شیخ مرا می زند تا سر بزرگان نظام شیخ این هم بدانست روی بنو کرد و گفت ای بسر ترا راست گفتند و لکن اگر خواهی تا سر همه بیش تو نهند سر خلق بر خلق نگاه دار که هرک سر ملوک بگوید هم سرری را نشاید نقلست که در جوانی زنی صاحب جمال اورا بخود خواند

۲۵ اجابت نکرد تا روزی خبر یافت که شیخ در باغی است خودرا بیاراست

گفتم تا دست و پای من بیست و برفت بس بهلو غلطینم و خودرا در آب انداختم تا مگر غرقه شدم آب بزد و دست من بگشاد و موجی بیامد و مرا برکنار انداخت از خود نومید گشتم گفتم سبحان الله نفسی آفریند که نه بهشت را شاید و نه دوزخ را در آن ساعت که از خود نا امید شدم بپرکت آن سرّ من گشاده گشت بدینم آنج مرا بایست و همان ساعت از خود غایب شدم تا بزیستم بپرکت آن ساعت زیستم ابو بکر و راق گفتم شیخ روزی جزوی چند از نصایف خود بمن داد که این را در حیون اندازم در وی نگاه کردم همه لطایف و حقایق بود دلم ندزد در خانه بنهادم و گفتم انداختم گفتم چه دیدی گفتم هیچ گفتم نه انداختی برو و بینداز ۱۰ گفتم مشکلم دو شد یکی آنک چرا در آب ی اندازد و یکی آنک چه برهان ظاهر خواهد شد باز آمدم و در حیون انداختم حیون دیدم که از هم باز شد و صندوقی سر گشاده دیدم آمد و آن اجزا در آن افتاد بس سر برهم آورد و حیون بقرار باز آمد عجب داشتم از آن جون بخدمت شیخ آمدم گفتم اکنون انداختی گفتم ایها الشیخ بعزّة خدی که این سرّ با من بگویی گفتم چیزی تصنیف کرده بودم در علم این طایفه که کشف تحقیق آن بر عقول مشکل بود برادرم خضر از من در خواست و آن صندوق را مای بود که بفرمان او آورده بود و حق تعالی آب را فرمان داد تا آنرا بوی رساند نقلست که یکبار جمله نصایف خود در آب انداخت خضر علیه السلام آن جمله را بگرفت و باز آورد و گفتم ۲۰ خودرا بدین مشغول می دار سخن اوست که گفتم هرگز يك جزو تصنیف نکرده ام تا گویند این تصنیف اوست و لکن چون وقت بر من تنگ شدی مرا بدان تسلی بودی نقلست که گفتم در عمر خود هزار و يك بار خدای تبارک و تعالی و تقدّس بخواب دیدم نقلست که در عهد او زاهدی بزرگ بود و بیوسته بر حکیم اعتراض کردی و حکیم کلبه داشت در همه ۲۵ دنیا چون از سفر حجاز باز آمد سگی در آن کلبه بچه نهاده بود که در

و بی کس و تو متولی کار من مرا بکه می گذاری و من تنها و عاجز از آن سخن دردی بدل او فرو آمد ترک سفر کرد و آن دور رفیق او بطلب علم شدند چون چندگاه بر آمد روزی در گورستان نشسته بود و زاری می گرفت که من اینجا مهمل و جاهل ماندم و یاران من باز آیند بکمال علم رسیدن ناگاه بیری نورانی بیامد و گفت ای بسر چرا گریانی گفت باز گفتم بپر گفتم خواهی نا ترا هر روزی سبقی گویم تا بزودی از ایشان در گذری گفتم خواهم بس هر روز سبق می گفت تا سه سال بر آمد بعد از آن مرا معلوم شد که او خضر بوده است و این دولت برضاء والد یافته ابو بکر و راق گفت هر يك شنبه خضر علیه السلام بنزدك او آمدی ۱۰ و واقعا از یکدیگر برسیدندی و هم او نقل کند که روزی محمد بن علی الحکیم مرا گفت امروز ترا جائی برم گفتم شیخ داند با وی بر فتم دیری بر نیامد که بیابانی دیدم سخت صعب و سختی زرین در میان بیابان نهاده در زیر درختی سبز و چشمه آب و یکی بر آن تخت لباس زیبا پوشیده چون شیخ نزدیک او شد بر خاست و شیخ را بر تخت نشاند چون ساعتی بر آمد از هر طرفی گروهی می آمدند تا جهل تن جمع شدند و اشارتی کردند بر آسمان طعای ظاهر شد بخوردند شیخ سوال می کرد از آن مرد و او جواب می گفت جنانك من يك كلمه از آن فهم نکردم چون ساعتی بر آمد دستوری خواست و باز گشت و مرا گفت رو که سعید گشتی بس چون زمانی بر آمد بترمد باز آمدم گفتم ای شیخ آن چه بود و چه جای ۲۰ بود و آن مرد که بود گفت تبه بنی اسرائیل بود و آن مرد قطب المدار بود گفتم درین ساعت چگونه رفتیم و باز آمدم گفتم یا ابا بکر چون برنگه او بود توان رسیدن ترا با چگونه که چه کار ترا با رسیدن کار نه با رسیدن نقلست که گفت هر چند با نفس کوشیدم تا او را بر طاعت دارم با وی بر نیامدم از خود نو مید شدم گفتم مگر حق تعالی این نفس از ۲۵ برای دوزخ آفرین است دوزخی را چه برورم بکنار جیچون شدم و یکی را

بآرام دل و بدانی که آنج تراست از نو فوت نشود و گنت هرک خودرا خوار داشت خذای تعالی اورا رفیع القدر گردانید و هرک خودرا عزیز داشت خذای تعالی اورا خوار گردانید نقلست که یکی ازو دعا خواست گنت حق تعالی ترا از فتنه تو نگاه داراذ نقلست که بعد از وفات او درویشی بسر خاک او می رفت و از حق تعالی دنیا می خواست شی ابو الحسن را بخواب دید که گنت ای درویش جون بسر خاک ما آئی نعمت دنیا میخواه اگر نعمت دنیا خواهی بسر خاک خواجهگان دنیا رو و جون اینجا آئی همت از دو کون برین کردن خواه رحمة الله علیه

ذکر محمد بن علی الترمذی قدس الله روحه العزیز

- ۱۰ آن سلیم سنت آن عظیم ملت آن مجتهد اولیا آن متفرد اصنیا آن محرم حرم ایزدی شیخ وقت محمد بن علی الترمذی رحمة الله علیه از محنتشان شیوخ بود و از محترمان اهل ولایت و همه زبانها ستوده و آیتی بود در شرح معانی و در احادیث و روایات اخبار ثقه بود و در بیان معارف و حقایق اعجوبه بود قبولی بکمال و حلی شگرف و شنفتی وافر و خلقی عظیم و اورا ۱۵ ریاضات و کرامات بسیار است و در فنون علم کامل و در شریعت و طریقت مجتهد و ترمذیان جماعتی بوی اقتدا کنند و مذهب او بر علم بوده است که عالم ربّانی بود و حکیم اّمّت بود و مقلّد کسی نبود که صاحب کشف و صاحب اسرار بود و حکمتی بغایت داشت جنانک اورا حکیم الاولیا خواندند و صحبت بو تراب و خضرویه و ابن جلا یافته بود و با ۲۰ یحیی معاذ سخن گفته بود جنانک گنت يك روز سخنی می گنتم در مناظره امیر یحیی متعجب شد در آن سخن و اورا تصانیف بسیار است همه مشهور و مذکور و در وقت او در ترمذ کسی نبود که سخن او فهم کردی و از اهل شهر مهجور بودی و در ابتدا با دو طالب علم راست شد که بطلب علم روند ۲۴ چون عزم درست شد مادرش غمگین شد و گنت ای جان مادر من ضعیم

کرده من ترا اکنون می بینم گفت نی خر من تو برده در ماند دست بر
 داشت و گفت الهی مرا از وی باز خر در حال یکی آواز داد که او را
 رها کن کی خر یافتیم بعد از آن روستائی گفت ای شیخ من دانستم که
 تو ندیده لکن من خود را هیچ آب روی ندیدم برین درگاه گفتم تا تو
 ۵ نفسی بزنی تا مقصود من بر آید نقلست که یک روز در راهی می رفت
 ناگاه ترکی در آمد و قفائی بر شیخ زد و برفت مردمان گشتند چرا کردی
 که او شیخ ابو الحسن است مردی بزرگ بشیمان شد و باز آمد و از شیخ
 عذری خواست شیخ گفت ای دوست فارغ باش که ما این نه از تو
 دیدیم از آنجا که رفت غلط نرود نقلست که در متوضا بود در خاطرش
 ۱۰ آمد که این بیرهن بفلان درویش می باید داد خادم را آواز داد و گفت
 این بیرهن از سر من برکش و بفلان درویش ده خادم گفت ای
 خواجه جندان صبر کن کی بیرون آئی گفت ای ترسم که شیطان راه بزند
 و این اندیشه بر دلم سرد گرداند نقلست که یکی از او برسید که چگونه
 گفت دندانم فرسوده شد از نعمت حق خوردن و زیانم از کار شد از بس
 ۱۵ شکایت کردن برسیدند که مروّت چیست گفت دست داشتن از آنج بر
 تو حرام است تا مروّتی باشد کبا کرام الکانین کرده باشی و برسیدند تصوّف
 چیست گفت تصوّف اسمی و حقیقت بدید نه و بیش ازین حقیقت بود بی اسم
 برسیدند از تصوّف گفت کونای امل است و مداومت بر عمل برسیدند
 از فتوّت گفت مراعات نیکو کردن و بر موافقت دایم بودن و از نفس
 ۲۰ خویش بظاهر چیزی نادیدن که مخالف آن بود باطن تو و گفت توحید
 آن بود که بدانی که او مانند هیچ ذاتی نیست و گنت اخلاص آنست که
 کرام الکانین نتوانند نوشت و شیطان آنرا تباہ نتواند کرد و آدمی بر
 وی مطلع نتواند شد و گفت اول ایمان باخر آن بیوسته است و گفتند
 ۲۵ ایمان و توکل چیست گفت آنک نان از بیش خود خوری و تمه خرد خائی

شخص مفارقت کند یکی آنک عمل نکند بدآنچ داند دوم آنک عمل کند بدآنچ نداند سوم آنک نجوید آنچ نداند چهارم آنک مردمانرا منع کند از آموختن وگنت علم سه حرفست عین و لام و میم عین علم است و لام عمل و میم مخلص حق است در عمل و علم وگنت بزرگترین اهل معرفت مجتهد ترین ایشان باشند در اداء شریعت و با رغبت ترین در حفظ سنت و متابعت وگنت محبت اثارست و آن چهار معنی است یکی دوام ذکر بدل و شاذ بودن بدان دوم انسی عظیم گرفتن بذکر حق سوم قضع اشغال کردن و از هر قاطع که هست باز بریدن چهارم او را بر خود گزیدن و بر هرجه غیر اوست چنانک حق تعالی گفته است قُلْ إِنَّ كَانِ ۱۰ اَبَاؤُكُمْ وَاَبْنَاؤُكُمْ وَاِخْوَانُكُمْ وَاَزْوَاجُكُمْ اِلٰی قَوْلِهِ اَحَبَّ اِلَيْكُمْ مِنْ اللّٰهِ وَرَسُولِهِ الْاٰیةِ و صفت محبتان حق اینست که محبت ایشان بر معنی اثار بود بعد ازین معاملات ایشان بر چهار منزل روز یکی محبت دوم هیبت سوم حیا چهارم تعظیم وگنت اثار زاهدان بوقت بی نیازی بود و اثار جوانمردان بوقت حاجت وگنت زهد در دنیا ترك است و اگر نتوانی اثار کنی و ۱۰ اگر نتوانی خوار داری

ذکر ابو الحسن بوشنجی قدس الله روحه العزيز

آن صادق کار دینه آن مخلص بارکشیده آن موحد يك رنگی شیخ ابو الحسن بوشنجی رحمة الله علیه از جوانمردان خراسان بود و محشم ترین اهل زمانه و عالم ترین در علم طریقت و در تجرید قدسی ثابت داشت بو عثمان و ابن عطا و جریری و بو عمروا دینه بود و ساها از بوشنج برفت و بعراق می بود چون باز آمد بزندقه منسوب کردندش از آنجا بنشاپور آمد و عمر آنجا گذاشت چنانک مشهور شد تا بحدی که روستائی را دراز گوشی گم شده بود برسید که در نشاپور بارساثر کیست گفتند ابو الحسن بوشنجی بیامد و در دامنش آویخت که خر من نو برده در ماند گفت ای جوانمرد غلط ۲۴

و مرید خضرویه بود و ترمذی را دینک بود و بو عثمان حیری را بذو میلی
 عظیم بود جنانک یکبار بذو نامه نوشت که علامت شقاوت چیست گفت
 سه چیز یکی آنک حق تعالی او را علم روزی کند و از عمل معروف گرداند
 دوم آنک عمل دهد و از اخلاص محروم کند سوم آنک صحبت صالحان
 روزی کند و از حرمت داشت ایشان محروم کند و بو عثمان حیری گفت
 محمد فضل سہسار مردان است و بو عثمان با همه جلالت خود گفتی اگر
 قوت داری در بنام محمد فضل روی تا سر من صافی شدی بدینار او و
 او از اهل بلخ جناء بسیار کشید و از بلخ بیرون کردند و او ایشانرا
 گفت یا رب صدق از ایشان باز گیر نقلست که ازو سوال کردند که
 ۱۰ سلامت صدور بچه حاصل آید گفت بایستادن بحق الیقین و آن حیوتی
 بود تا بعد از آن علم الیقین دهند تا بعلم الیقین مطالعه عین الیقین کند
 تا اینجا سلامت یابد و تا نخست عین الیقین نمود علم الیقین نمود که
 کسی را که کعبه ندید هرگز او را علم الیقین بکعبه نمود بس معلوم شد که
 علم الیقین بعد از عین الیقین تواند بود که آن علی که بیش از عین
 ۱۵ الیقین بود آن بهمت بود و اجتهاد ازین جای بود که گاه صواب افتد
 و گاه خطا چون علم الیقین بیجا آمد بعلم الیقین مطالعه اسرار و حقایق
 عین الیقین توان کرد مثالش جنان بود که کسی در جایی افتاده باشد و
 بزرگ شده ناگاه او را از جاه بر آرند در آفتاب متعجب گردد و مدتی بر آن
 ثبات کند تا بافتاب دیدن خوی کند تا جنانک بافتاب علمش حاصل
 ۲۰ شود که بدان علم مطالعه اسرار آفتاب تواند کرد و گفت عجب دارم از
 آنک بهواء خود بخانه او رود و زیارت کند چرا قدم بر هواء خود نهند
 تا بذو رسد و باو دینار کند و گفت صوفی آنست کی صافی شود از
 جمله بلاها و غایب گردد از جمله عطاها و گفت راحت در اخلاص
 است از آرزوهای نفس و گنت چون مرید بگوشه خاطر بدنیا نگرذ تو
 ۲۵ بیش در وی منکر که او مدبر طریقت شد و گفت اسلام بچهار چیز از

هر که اعتماد بر فضل خدای تعالی دارد حق تعالی او را بهبشت رساند
 كما قال الله تعالى قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا وَكُنْتُ أَرَامُ
گرفتن اسباب در دل منقطع گردانند از اعتماد کردن بر مسبب الاسباب
 برسینند که بچه چیز بنده دوستی خدای حاصل توانند کرد گفت بدشمنی
 ۵ آخ خدای دشمن گرفته است و آن دنیا است و نفس و گفت اصل توحید
 سه است شناختن خدایا بر نبوت و اقرار کردن خدایا بوحدانیت و نبی
 کردن جمله انداد و گفت عارف صید معروفست که معروف او را صید
 کرده است تا مکرمش گردانند و در حظیره القدس بنشانند و گفت درست
 کردن معاملات بدو چیز است صبر و اخلاص صبر بر وی و اخلاص
 ۱۰ در وی و گفت مخلص چون دل بختی دهد سلوت باشد و چون بختی دهد
 فکرت باشد و گفت نصوف حسن خلق است و گفت نصوف حالی
 است که غایب گردانند صاحب آنها از گفت و گوی و می برد تا بخدای
 ذو المنن و از آنجا بیرون گردانند تا خدای بماند و او نیست شود و گفت
 این مذهبی است همه جد بهزل آمیخته مگردانید و گفت عزیزترین نشستن
 ۱۵ فقرا آن بود که با فقرا نشینند بس چون بینی کی فقیر جدا کرد از فقیر
 یقین دان که از علتی خالی نیست نقلست کی بعضی از اصحاب از او
 وصیت خواستند گفت بیش کسی روید که شمارا به از من بود و مرا
 بکسی بگذارید که به از شما باشد رحمة الله علیه

ذکر محمد فضل قدس الله روحه العزيز

۲۰ آن متمکن بکرامات و حقایق آن متعین باشارات و دقایق آن مقبول
 طوایف آن مخصوص لطایف آن در مرغزار عشق و عقل ابو عبد الله
 محمد بن فضل رحمة الله علیه از کبار مشایخ خراسان بود و ستوده همه
 ۲۲ بود و در ریاضات و رنج بی نظیر بود و در فتوت و مروّت بی همتا بود

حج کردم بتوکل چون نگه کردم همه بر هوای نفس بوذ گفتند چون دانستی
 گفت از آنک مادرم گفت سیوئی آب آر بر من کران آمد دانستم که
 آن حج بر شره شهوت بوذ و هواء نفس درویشی گفت در بغداد بوذم و
 خاطر حج داشتم در دلم آمد که مرتعش می آید و بانزده درم می آرد تا
 رکوہ و رسن و نعلین خرم و در بادیه روم در حال یکی در بزد باز کردم
 مرتعش بوذ رکوہ بدست گنت بستان گنتم نگیم گنت بگیر و مرا رنجہ
مدار جند درم خواستی گنتم بانزده درم گنت بگیر که بانجہ درم است
 نقلست که روزی در محلی از بغداد می رفت تشنه شد از خانه آب
 خواست دختری صاحب جمال کوزه آب آورد داش صید جمال او شد
 ۱۰ هم آنجا بنشست تا خذاوند خانه بیامد گنت ای خواجه دلی بشرتی آب
 گرانست مرا از خانه تو شربتی آب دادند و دلم بردند آن مرد گنت آن
 دختر منست بزنی بتو دادم و او را بخانه برد و عقد نکاح کرد و خذاوند
 خانه از منعان بغداد بوذ و مرتعش را بگرماہ فرستاد و خرقة بیرون کرد
 و جامه باکیزه در وی پوشید چون شب در آمد دختر بوی دادند مرتعش
 ۱۵ بر خاست و بخاز مشغول شد ناگاه در میان نماز فریاد بر آورد که مرقع
 من بیارید گفتند چه افتاد گنت بسرّم ندا کردند کی بیکی نظر که بغیر
 ما کردی جامه اهل صلاح از ظاهر تو برکشیدیم اگر نظری دیگر کنی
 لباس آشنائی از باطنت برکشیم مرقع در پوشید و زن را طلاق داد نقلست
 که او را گفتند کی فلان کس بر سر آب می رود گنت آنرا که خذاس
 ۲۰ توفیقی دهن کی مخالفت هواء خود کند بزرگتر از آن بوذ که در هوا
 برزد و بر آب روز نقل است که در اعتکاف نشسته بوذ آخر ماه
 رمضان در جامع بعد از دو روز بیرون آمد گفتند چرا اعتکاف را
 باطل کردی گنت جماعتی قرّارا نتوانستم دید و آن دید طاعت ایشان
 بر من کران آمد و سخن اوست که هرکه کین برزد که فعل او او را از
 ۲۵ آتش نجات دهد یا ببهشت رساند بیقین خود را در خطر انداخته است و

گاه مشایخ را باعمال او راه می گرفتند خدایش شننا دهاذ این سخن با غلام خلیل گفتند از آن جمله توبه کرد و هر چه داشت از متاع بیش متصوفه فرستاد ایشان هیچ قبول نکردند بنگر که انکار این طایفه تا چه حد است که آخر آن مرد را بمقام توبه می رساند خود کسی که اقرار دارد تا چه بود لاجرم گفته اند هیچکس بر ایشان زیان نکند و نکند سوال کردند از محبت گفت صفاء دوستی است با ذکر دایم جنانک حق تعالی فرموده است اذکروا الله ذکرًا کثیرًا و گفت محبان خدای شرف دنیا و آخرت بردند لَإِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْبَرُّ مَعَ مَنْ أَحَبَّ گفت مرد با آن بود که دوست دارد بس ایشان در دنیا و آخرت با خدای باشد و گفت عبارت نتوان کرد از چیزی مگر بچیزی که از آن چیز رقیق تر و لطیف تر بود و هیچ چیز رقیق تر و لطیف تر نباشد از محبت بس بجه از محبت عبارت توان کرد یعنی از محبت عبارت نتوان کرد گفتند چرا محبت را بیلا مقرون کردند گفت تا هر سئله دعوی محبت نکند چون بلا بیند بهزیمت شود برسیندند از فقر گفت فقیر آنست که بفقد انس گیرد جنانک جاهل بنقد و فقیر را از نقد جنان وحشت بود که جاهل را از نقد و گفت تصوف آنست کی هیچیز ملک تو نباشد و تو ملک هیچیز نباشی رحمة الله علیه

ذکر ابو محمد مرتعش قدس الله روحه العزيز

آن بجان سابق معنی آن بتن لاحق تقوی آن سالک بساط وجدان برورش شیخ ابو محمد مرتعش رحمة الله علیه از بزرگان مشایخ و معتبران اهل تصوف بود و مقبول اکابر و سفرها بتجربید کرده و بخدمتپناه شایسته معروف و مشهور طوایف بود و بریاضات و مجاهدات مخصوص و از حیره نشابور بود ابو حفص را دینک بود و با ابو عثمان و جنید صحبت داشته و ۲۴ مقام او در شونیزیه بود و در بغداد وفات کرد نقلست که گفت سیزده

اگر بحقیقت خاموش بودتی همسایگانرا خبر نبودی چیزی که نتوانی مگوی
نقلست که یکبار این بیت می گفت

أیس لی فی ما سِوَاکَ حَظًّا * فَکَیْفَ مَا شِئْتَ فَاخْتِیرْنِی

یعنی مرا جز در تو نصیب نیست دلم بغیر تو مایل نیست مرا بهره
خواهی امتحان کن در حال بواش بسته شد بدیرستانها می رفت و کودکانرا
می گفت عم دروغ زن را دعا کنید تا حق تعالی شما دهد ابو محمد مغازلی
گوید با سمون در بغداد بوزم جهل هزار درم بر درویشان نفقه کردند
و هیچ بماندند بعد از آن سمون گفت بیا تا جائی روم و بهر دری که
ایشان دادند رکعتی نماز کنیم بس بدان رفتیم و جهل هزار رکعت نماز
۱۰ کردم نقلست که غلام خلیل خودرا به پیش خلیفه بنصوف معروف کرده
بود و دین بدنیا فروخته و دام عیب مشایخ پیش خلیفه گشتی و مرادش
آن بود تا همه مهجور باشند و کس بدایشان تبرک نکند تا جاه او بر جای
ماند و فضیحت نشود چون سمون بلند شد و صبت او منتشر شد غلام
خلیل رنج بسیار بدو رسانید و فرصت می جست تا چگونه او را فضیحت
۱۵ کند تا زنی منعمه خودرا بر سمون عرضه کرد که مرا بخواه سمون قبول
نکرد پیش جنید رفت تا شفاعت کند به سمون تا او را بخواهد جنید او را
زجر کرد و براند زن پیش غلام خلیل رفت و سمون را تمتمی نهاد غلام
خلیل شاد شد و خلیفه را بروی متغیر کرد بس خلیفه فرمود که سمون را
بکشند چون سیاف را حاضر کردند خلیفه خواست که بگوید گردن بزن
۲۰ گنگ شد نتوانست زبانش بگیرفت و هیچ نتوانست گفت شبانه در خواب
دید که گفتند زوال ملک تو در حیوة سمون بسته است بامداد سمون را
بخواند و بناوخت و باکرای تمام باز گردانید بس غلام خلیل را در حق
او دشمنی زیادت شد تا باآخر عمر مجذوم گشت یکی پیش سمون حکایت
کرد که غلام خلیل مجذوم شد گشت هانا کی یکی از نارسیدگان متصوفه
۲۵ همت در وی بسته است و نیک نکرده است که او منازع مشایخ بود گاه

کی چون بحجاز رفت اهل فید او را گفتند ما را سخن گوی بر منبر شد و سخن می گفت مسمع نیافت روی بقنادیل کرد کبا شای کوم سخن محبت در حال آن قنادیل بر یکدیگر می آمدند و باره می شدند نقلست که یک روز در محبت سخن می گفت مرغی از هوا فرو آمد و بر سر او نشست پس بر دست او نشست پس بر کنار او نشست پس از کنار بر زمین نشست پس چندان منقار بر زمین زد که خون از منقار او روان شد پس بیفتاد و ببرد نقلست کی در آخر عمر برای سائت زنی خواست دختری در وجود آمد چون سه ساله شد سمون را با وی بیوندی بدید آمد همان شب قیامت را بخواب دید و دید که علمی نصب می کردند برای هر قوی و علمی نصب می کردند که نور او عرصات فرو گرفت سمون گفت این علم از آن کدام قوم است گفتند از آن آن قوم که یحییم و یحیونه در شان ایشانست یعنی علم محبان است سمون خود را در آن میان انداخت یکی بیامد و او را از میان ایشان برون کرد سمون فریاد بر آورد که چرا بیرون می کنی گفت از آنک این علم محبان است و تو از ایشان نیستی ۱۰ گفت آخر مرا سمون محبت خوانند و حق تعالی از دل من می داند هانفی آواز داد که ای سمون تو از محبان بودی اما چون دل تو بدان کوزک میل کرد نام تو از جرید محبان محو کردند سمون هم در خواب زاری کرد کی خزاندا اگر این طفل قاطع راه من خواهد بود او را از راه من بر دار چون از خواب بیدار شد فریادی بر آمد کی دختر از بام در افتاد و ببرد نقلست که یکبار در مناجات گفتم الهی در هرج مرا بیازمائی در آن راستم یابی و در آن تسلیم کنم و دم نزم در حال دردی بر وی مستولی شد که جانش بر خواست آمد و او دم نمی زد بامدادان همسایگان گفتند ای شیخ دوش ترا چه بود که از فریاد تو ما را خواب نیامد و او هیچ دم نزده بود اما صورت جان او بر صورت او آمد بود و بگوش ۲۰ مستمعان رسیدند تا حق تعالی بدو باز نمود کی خاموشی خاموشی باطن است

بود که جبرئیل علیهما السلام گفت هیچ حاجت هست کنت بتونه زیراکه
 از نفس غایب بود بخدای تعالی تا با خدای همبیز دیگر ندید و گفت اهل
 توکل را در حقایق توکل اوقاتی است در غلبات که اگر در آن اوقات بر
 آتش بروند خبر ندارند از آن و اگر ایشانرا در آن حالت در آتش
 اندازند هیچ مضرت بر ایشان نرسد و اگر تیرها بدیشان اندازند و ایشانرا
 مجروح گردانند الم نیابند از آن وقت بود که اگر بشه ایشانرا بگذرد
 بترسند و باندک حرکتی از جای بروند گفتند طریق بخدای چگونه است
 گفت دور بودن از جهال و صحبت داشتن با علما و استعمال کردن علم
 و دایم بر ذکر بودن برسیدند از تصوف گفت اول نیک امة قد خلقت
 لها ما کسبت بس باخر زفات قلوبست بودایع حضور آنجا که همرا
 خطاب کرده است حق و آن هم در صورت ذرات بوده است تا خبر
 داده است کما قال عز وجل ائت برکم قالوا بلی رحمة الله علیه

ذکر سمنون محبت قدس الله روحه العزيز

آن بی خوف هم حب آن بی عقل هم اُمب آن بروانده شمع جمال آن آشفته
 صبح وصال آن ساکن مضطرب محبوب حق سمنون محبت رحمة الله علیه در
 شان خویش بیکانه بود و مقبول اهل زمانه بود و لطف المشایخ و اشارات
 غریب و رموزی عجیب داشت و در محبت آبتی بود و جمله اکابر به بزرگی
 او اقرار داشتند و او را از فتوت و محبت سمنون المحبت خواندندی و او
 خود را سمنون الکذاب خواندی صحبت سری یافته بود و از اقران جنید
 بود و او را در محبت مذهبی خاص است و او تقدیم محبت کرده است بر
 معرفت و بیشتر مشایخ معرفت را بر محبت تقدیم داشته اند و او می گوید
 که محبت اصل و قاعده راه است بخدای و احوال و مقامات همه بنسبت
 با محبت بازی اند و در محلی که طالب را شناسند زوال بدان روا باشد
 در محل محبت هیچ حال روا نباشد ما دام کی ذات او موجود بود نقلست

فَأَوْحَىٰ إِلَيَّ عَبْدِي مَا أَوْحَىٰ وَ كَنتَ هَرَكَةَ دَرِ عِبُودِيَّتِ اسْتِعَالِ عِلْمِ رِضَا نَكَنْدِ
 وَ عِبُودِيَّتِ دَرِ فَنَاءِ وَ بَقَاءِ اَوْ صِحْبَتِ نَكَنْدِ اَوْ مَدْعَى كِتَابِ اسْتِ وَ كَنتَ
 شَاذِي دَرِ سَهْ خِصْلَتِ اسْتِ يَكِي شَاذِي بَطَاعَتِ دَاشْتَنِ خِذَايِرَا وَ دِيكَرِ
 شَاذِي اسْتِ نَزْدِيكَ بُوذَنِ بَخْدَايِ وَ دُورِ بُوذَنِ اَزِ خَلْقِ وَ سَوْمِ شَاذِي
 اسْتِ يَازِ كَرْدَنِ خِذَايِرَا وَ يَازِ كَرْدَنِ خَلْقِ رَا فَرَامُوشِ كَرْدَنِ وَ نِشَانِ آنَكِ
 شَاذِي اسْتِ بَخْدَايِ سَهْ جِيزِ اسْتِ يَكِي آنَكِ هِمِيشَهْ دَرِ طَاعَتِ دَاشْتَنِ بُوذِ
 دُومِ دُورِ بَاشَدِ اَزِ دُنْيَا وَ اَهْلِ دُنْيَا سَوْمِ بَايَسْتِ خَلْقِ اَزُو بِيئِنْدِ هِمِيژِ يَازِ
 نَكَنْدِ بَا خِدَايِ مَگَرِ آنَجِ خِذَايِرَا بَاشَدِ وَ كَنتَ فَاضَلْتَرِيْنَ كَارِهَا اَنْ بَاشَدِ
 كِهْ بَعْلَمِ بِيُوسْتَهْ بَاشَدِ وَ كَنتَ عَارِفِ تَرِيْنَ بَخْدَايِ اَنْ بُوذِ كِهْ مَخْيَرْتَرِ بُوذِ دَرِ
 ۱۰ خِدَايِ تَعَالَى وَ كَنتَ عَارِفِ بَحَقِّ نَرَسَدِ مَگَرِ دَلِ بَرِيَنَهْ گِرْدَانَدِ اَزِ سَهْ جِيزِ
 عِلْمِ وَ عَمَلِ وَ خَلُوتِ يَعْني دَرِيْنَ هَرِ سَهْ اَزِ هَرِ سَهْ بَرِيَنَهْ بَاشَدِ يَكِي اَزُو بَرِيَسِيَدِ
 كِهْ عَارِفِ بَهْمِيژِ نَاسَفِ نَخُورْدِ جِيزِ بَخْدَايِ كَنتَ عَارِفِ خُودِ جِيزِ نَهْ بِيِنْدِ
 جِيزِ خِدَايِ نَا بَرِ وِي نَاسَفِ خُورْدِ كَنتَ بَكْدَامِ جِشْمِ نَكْرَدِ كَنتَ بَجِشْمِ فَنَا
 وَ زُوالِ وَ كَنتَ مَشاھِدَةُ ارواحِ تَحْقِيْقِ اسْتِ وَ مَشاھِدَةُ قُلُوبِ تَحْقِيْقِ وَ كَنتَ
 ۱۵ جَمْعِ عَيْنِ حَقِّ اسْتِ آنَكِهْ جَمْلَهْ اَشْيَا بِنْدُو قَائِمِ بُوذِ وَ تَفْرَقَهْ صِفْتِ حَقِّ
 اسْتِ اَزِ باطلِ يَعْني هَرَجِهْ دُونِ حَقِّ اسْتِ باطلِ اسْتِ بِنَسْبَتِ با حَقِّ وَ
 هَرِ صِفْتِ كِهْ باطلِ كَنْدِ حَقِّ رَا اَنْ تَفْرَقَهْ بُوذِ وَ كَنتَ جَمْعِ آنَسْتِ كِهْ
 تَعْلِيمِ دَاذِ آدَمِ رَا عَلِيَهْ السَّلَامِ اَزِ اسْمَا وَ تَفْرَقَهْ آنَسْتِ كِهْ اَزِ اَنْ عِلْمِ بَرَاگَنْدِ
 شَدِ وَ مَنشَرِ گِشْتِ دَرِ بَابِ اَوْ وَ كَنتَ ارْزَاقِ مَتُوكَلِّلَانِ بَرِ خِذَا وَ نَدَسْتِ
 ۲۰ يِ رَسَدِ بَعْلَمِ خِدَايِ بَرِ اِيْشَانِ وَ بَرِ اِيْشَانِ يِ رُودِ بِي شَعْلِي وَ رَنْجِي وَ غَيْرِ
 اِيْشَانِ هَمِهْ رُوزِ دَرِ طَلَبِ اَنْ مَشْغُولِ وَ رَنْجِ كَشِ وَ كَنتَ مَتُوكَلِّ بَحْقِيْفَتِ
 آنَسْتِ كِهْ رَنْجِ وَ مَوْنَتِ خُودِ اَزِ خَلْقِ بَرِ گِرْفْتَهْ اسْتِ نَهْ كِسي رَا شَكَايَتِ
 كَنْدِ اَزِ آنَجِ بِنْدُو رَسَدِ وَ نَهْ ذَمِّ كَنْدِ كِسي رَا كِهْ مَنعِ كَنْدَشِ اَزِ جُهْتِ آنَكِ
 ۲۴ نَهْ بِيِنْدِ مَنعِ وَ عَطَا جِيزِ اَزِ خِدَايِ تَعَالَى وَ كَنتَ حَقِيْقَتِ تُوَكَّلِ اِبْرَهِيْمِ خَلِيْلِ رَا

خوش دل نبودی بس در مناجات بنالیدی با حق تعالی بسرش ند کردند
 که یا با یعقوب تو بند و بند را با راحت چه کار نقلست که یکی اورا
 گفت در دل خود سختی می یابم و با فلان کس مشورت کردم مرا روزه
 فرمود چنان کردم زایل نشد و با فلان گفتم سفر فرمود کردم زایل نشد
 ۱۰ او گفت ایشان خطا کردند طریق تو آنست که در آن ساعت که خلق
 بخسبند بماتم روی و تضرع و زاری کنی و بگوئی خداوند در کار خود
 متخیرم مرا دستگیر آن مرد گفت چنان کردم زایل شد نقلست که یکی
 اورا گفت نماز میکنم و حلاوت آن در دل نمی یابم گفت چون طلب دل
 در نماز کنی حلاوت نماز نیابی چنانک در مثل گفته اند که اگر خررا در
 ۱۰ بای عقبه جو دهی عقبه را قطع نمیتواند کرد و گفت مردی يك چشم را
 دیدم در طواف که می گفت اَعُوذُ بِكَ مِنْكَ بِنَاهِ جِوْمِ از تو بتو گفتند
 این چه دعاست گفت روزی نظری کردم ببیکی که در نظرم خوش آمد
 طبانجه از هوا در آمد و برین يك چشم من زد که بدو نکرسته بودم
 آوازی شنیدم کی نکرستی طبانجه اگر زیادت دیدی زیادت کردی و اگر
 ۱۵ نگری خوری و گفتم دنیا دریا است کناره او آخرت است و کشتی او
 تقوی و مردمان همه مسافر و گفت هرکرا سیری بطعام بود همیشه گرسنه
 بود و هرکرا توانگری مال بود همیشه درویش بود و هرکه در حاجت خود
 قصد خلق کند همیشه محروم بود و هرکه در کار خود باری از خدای نخواهد
 همیشه مغذول بود و گفت زوال نیست نعمتی را که شکر کنی و بآیداری نیست
 ۲۰ آنرا چون کفران آری در نعمت و گفت چون بند بکمال رسد از حقیقت
 یقین بلا بتزدیک او نعمت گردد و رجا مصیبت و گفت اصل سیاست کم
 خوردن است و کم خفتن و کم گفتن و ترك شهوات و گفت چون بند از
 خود فانی شود بحق باقی شود چنانک یغیر صلی الله علیه و علی آله و سلم
 ۲۵ درین مقام از خود فانی بحق باقی گشت لاجرم هیچ نامش نخواند الا بعبد

بدان عمل و توکل کن توکل مردی که او معاينه می بیند که بدو نخواهد رسید الا آنک حق تعالی در ازل برای او نبشته بود و حکم کرده و گنت اُنس را علامت است دایم نشستن در خلوت و طول وحشت از مخالطات و لذت یافتن بذکر و راحت یافتن در مجاهدت و جنگ در زدن بجهل و طاعت و گنت علامت حیا انقباض دل است و عظمت دیدار پروردگار و وزن گرفتن سخن بیش از گفتن و دور بودن از آنج خواهی که از آن عذر خواهی و ترک خوض کردن در چیزی که از آن شرم زده خواهی شد و نگاه داشتن زبان و چشم و گوش و حفظ شکم و فرج و ترک آرایش حیوة دنیا و یاد کردن گورستان و مردگان و گنت شوق را علامت است دوست داشتن مرگ در وقت راحت در دنیا و دشمن داشتن حیوة در وقت صحّت و رغبت و اُنس گرفتن بذکر حق و بی قرار شدن در وقت نشر آلاء حق و در طرب آمدن در وقت تفکر خاصه در ساعتی که نظر تو بر حق بود نقل است که یکی برسید از جمع و تفرقه گنت جمع جمع کردن دلست در معرفت و تفرقت متترق گردانیدن در احوال و گنت نماز جماعت بر تو فریضه نیست و طلب حلال بر تو فریضه است رحمة الله علیه والله اعلم

ذکر ابو یعتوب النهرجوری قدس الله روحه العزيز

آن مشرف رقم فضیلت آن مرتب حرم وسیلت آن متور جمال آن معطر وصال آن شاهد مقامات مشهوری ابو یعتوب اسحاق النهرجوری رحمة الله علیه از کبار مشایخ بود و لطفی عظیم داشت و بخدمت و ادب مخصوص بود و مقبول اصحاب و سوزی بغایت داشت و مجاهدت سخت و مراقبتی بر کمال و کلماتی بسندید و گفته اند که هیچ پیر از مشایخ از او نورانی تر نمود و صحبت عمرو بن عثمان مکی و جنید یافته و مجاور حرم بود و آنجا وفات یافت نقلست که يك ساعت از عبادت و مجاهدت فارغ نبودى و يك دم

ابراح و قلت رواج یعنی آسایش و گنت از علامت زهد یکی آنست که بدانند که بنده زهد نتواند ورزید الا بایمی بخدای تعالی و گنت علامت ورع ده چیزاست درنگ کردن در مشایهات و بیرون آمدن از شباهت و تفتیش کردن در اقوات و از تشویش احتراز کردن و گوش داشتن زیادت و نقصان و مداومت کردن بر ضاء رحمن و از سر صفا تعلق ساختن بامانات و روی گردانیدن از مواضع آفات و دور بودن از طریق عاهات و اعراض از سر مباهات و گنت علامت صبر ده چیزاست حبس نفس و استحکام درس و مداومت بر طلب انس و نفی جزع و اسقاط ورع و محافظت بر طاعات و استقضا در سنن واجبات و صدق در معاملات و طول قیام شب در مجاهدات و اصلاح جنایات و گنت محو نگراندن شهوات را از دل مگر خوفی که مرد را بر انگیزاند بی اختیار و یا شوقی که مرد را بی آرام کند و گنت مراقبت را علامات است بر گریزند آنچه خدای بر گزیده است و عزم نیکو کردن بخدای تعالی و شناختن افزونی و تقصیر از جهت خدای و آرام گرفتن دل بخدای و منقطع شدن از جمله خلق بخدای تعالی و گنت صدق را علامات است دل با زبان راست داشتن و قول با فعل برابر داشتن و ترك طلب محمديت این جهان گنتن و ریاست ناگرفتن و آخرت را بر دنیا گزیدن و نفس را قهر کردن و گنت توکل را ده علامتست آرام گرفتن بذآنح حق تعالی ضمان کرده است و ایستادن بذآنح بتو رسد از رفیع و دون و تسلیم کردن بما بکون و تعلق گرفتن دل در میان کاف و نون یعنی جان داند که هنوز میان کاف و نون است و کاف بنون نه بیوسته است تا لاجرم هرچه ترا بکاف و نون بود توکل درست بود و قدم در عبودیت نهادن و از ربوبیت بیرون آمدن یعنی دعوی فرعون و منی نکند و ترك اختیار گوید و قطع علائق و نومیدی از خلائق و دخول در حقایق و بدست آوردن دقائق و گنت عمل کن عمل مردی که او معاينه می بیند که او را نجات نخواهد داد الا

خریدی او دانگی گفت و توبه نسو خواستی او بسبب آنک ترا می
شناخت مسامحت کرد برای صلاحیت تو. و این حکایت بر عکس این
نوشته اند و ما در کتاب معتمد چنین یافتیم و هم بحدیقه نوشت که هرکرا
فضایل نزدیک او دوستر از گناه بود او فریفته است و هرکه قران
خواند و دنیا برگزیند او استهزا کرده است و من می ترسم که آنج ظاهر
می شود از اعمال ما بر ما زیان گارتر بود از گناه ما و هرکرا درم و دینار
در دل او بزرگتر از بزرگی آخرت چگونه امید دارد بخدای در دین و
دنیا خویش و گفت اگر شی بصدق با خدای کار کنم دوستر دارم از
آنک در راه خدای شمشیر زخم و هم بحدیقه نوشت اما بعد وصیت می کند
۱۰ بتقوی خدای و عمل کردن بدانج تعلیم داده است ترا و مراقبت جنانک
هیچ کس نه بیند ترا آنجا که مراقبت کنی الا خدای تعالی و ساختگی کردن
جیزی که هیچ کس را در دفع آن حیلتی نیست و در وقت فرو آمدن آن
بشمانی سوذمند نیست و السلام شبلی گفت از یوسف اسباط برسیدند کی
غایت تواضع جیست گفت آنک از خانه بیرون آئی هرکرا بینی جان دانی
۱۵ که بهتر از تست و گفت اندکی ورع را جزاء بسیار عمل دهند و اندکی
تواضع را جزاء بسیار اجتهاد دهند و گفت علامت تواضع آنست که سخن
حق قبول کنی از هرک گوید و رفتی کنی با کسی که فروتر بود و بزرگ
داری آنرا کی بالای تو بود در رتبت و اگر زلل بینی احتمال کنی و خشم
فرو خوری و هرجا کی باشی رجوع بخدای کنی و بر توانگران تکبر کنی و
۲۰ هرچه بتو رسد شکر کنی و گفت توبه را ده مقام است دور بودن از
خاهلان و ترک گفتن باطلان و روی گردانیدن از منکران و در رفتن
بمحبوبات و شتافتن بخیرات و درست کردن توبه و لازم بودن بر توبه و
ادا کردن مظالم و طلب غنیمت و تصفیه قوت و گفت علامت زهد ده
جیزست ترک موجود و ترک آرزو مفقود و خدمت معبود و ایتار مولی و
۲۵ صفاء معنی و متعزز شدن بعزیز و احترام مشفق و زهد در مباح و طالب

که عاجز بود از دست داشتن شهوات و قوی ترین آن بود که قادر بود بر ترك آن و گفت قیمت هر آدمی بر قدر همت او بود اگر همت او دنیا بود او را هیچ قیمت نبود و اگر رضای خدای بود ممکن نبود که در توان یافت غایت قیمت او و یا وقوف توان یافت بر آن و گفت راضی آنست که سوال نکند و مبالغت کردن در دعا از شروط رضا نیست و گفت توکل آرام گرفتن بود بر آنچه خدای تعالی ضمان کرده است و گفت آنچه کفایت است بتوی رسد بی رنج اما مشغولی و رنج تو در زیادت طلبیدن بود و گفت کفایت درویشان توکل است و کفایت توانگران اعتماد بر املاک و اسباب و گفت ادب کردن درویشان آن بود که از حقیقت بعلم آیند و گفت تا ما دام که در دل تو خطری بود اعراض کون را یقین دان که ترا نزدیک خدای تعالی هیچ خطری نیست و گفت هر که عزیز شود بچیزی جز خدای تعالی درست آنست که در عز خویش خوارست و گفت بسنک است ترا از دنیا دو چیز یکی صحبت فقیر دوم حرمت ولی والله اعلم و احکم

ذکر یوسف اسباط قدس الله روحه العزیز

آن مجاهد مردان مرد آن مبارز میدان درد آن خو کرده نفوی آن برورده معنی آن مخلص محتاط یوسف اسباط رحمة الله علیه از زهاد و عبّاد این قوم بود و در تابعین بزهد او کس نبود و در مراقبه و محاسبه کمالی داشت و معرفت و حالت خود بنهان داشتی و ریاضت کردی و از دنیا انقطاع کلی داشت و کلماتی شافی دارد و بسیار مناسخ کبار دین بود نقلست که هفتاد هزار درم میراث یافت و هیچ از آن نخورد و برگد خرما می بافت و از مزد آن قوت می ساخت و گفت چهل سال بر من بگذشت که مرا بپراختی نو نمود مگر خرقه کهنه وقتی بخدمت مرعشی نامه نوشت که شنیدم ام کی دین خود بدو حبه فروخته و آن آنست که در بازار چیزی می

بکشند و بر سرش می زدند تا ببرد و او در آن میان می گفت قطع الله
 یدیک و رجائیک دست و بایت برین گرداناد خدای تعالی خلیفه بعد از
 مدتی خشم بر وی کرد و فرمود تا دست و پای او بپزند بعضی از
 مشایخ بدین جهت ابن عطارا بار ندادند یعنی چرا بر کسی که توانی که
 بدعاء تو بصلاح آید دعاء بد کرد بایستی که دعاء نیک کردی اما عذر
 چنین گفته اند که تواند بود که از آن دعاء بد کرد که او ظالم بود برای
 نصیب مسلمانان دیگر و گفته اند که او از اهل فراست بودی دید کبا
 او چه خواهند کرد موافقت قضا کرد تا حق بر زبان او براند و او در
 میان نه و مرا جنان مینماید که ابن عطا او را نیک خواست نه بد تا او درجه
 ۱۰ شهادت یابد و درجه خواری کشیدن در دنیا و از منصب و مال و جاه و
 بزرگی افتادن و این وجهی نیکوست چون جنین دانی ابن عطا او را نیک
 خواسته بود که عقوبت ابن جهان در جنب آن عالم سهلست والله اعلم

ذکر ابرهیم رقی قدس الله روحه العزیز

ان قبله اتقیا آن قدمه اصفیا آن در دام مرغ سابق آن در شام صبح صادق
 ۱۵ آن فانی خود باقی متقی ابرهیم بن داود رقی رحمة الله علیه از اکابر علما و
 مشایخ بود و از قدماء طوایف و محترم و صاحب کرامات و کلماتی عالی
 داشت و از بزرگان شام بود و از اقران جنید و ابن جلا و عمری دراز
 یافت نقلست کی درویشی در وادی می رفت شیری قصد او کرد چون
 در درویش نگرست بغریند و روی بر خاک نهاد و برفت درویش در
 ۲ جامه خود نگاه کرد و باره از جامه شیخ رقی بر خرجه خود دوخته بود
 دانست که شیر حرمت آن داشت و گفت معرفت اثبات حق است بیرون
 از هر چه وهم بدو رسد و گفت قدرت آشکاراست و چشمها گشاده لیکن
 دینار ضعیف است و گفت نشان دوستی حق بر گردن طاعت اوست
 ۲۴ و متابعت رسول اوست علیه السلام و گفت ضعیف ترین خلق آنست

ابتدای معرفت است و انتمش توحید و گفت قرار گرفتن بدو چیز است
 آداب عبودیت و تعظیم حق معرفت و ربوبیت و گفت ادب ایستادن
 است بر مراقبت با هرج نیکو داشته اند گفتند این چگونه بود گفت آنک
 معاملات با خدی بادب کند بنهان و آشکارا چون این بجای آوردی ادیب
 ۵ باشی گرچه عجیب باشی گفتند از طاعت کدام فاضلتر گفت مراقبت حق
 بر دوام وقت برسیند از شوق گفت سوختن دل بود و باره شدن جگر
 و زبانه زدن آتش در وی گفتند شوق برتر بود یا محبت گفت محبت
 زیرا که شوق ازو خیزد و گفت چون آواز و عَصَى آدَمُ بر آمد جمله چیزها
 بگریسند مگر سیم و زر حق تعالی بر ایشان وحی کرد که چرا بر آدم
 ۱۰ نگریستید گفتند ما بر کسی که در تو عاصی شود نگریم حق تعالی فرمود
 که بعزت و جلال من که قیمت همه چیزها بشما آشکارا کنم و فرزندان
 آدم را خادم شما گردانم نقلست که یکی با وی گفت عزلتی خواهم گرفت
 گفت بکه خواهی بیوست چون از خلق می بُری گفت بس جگم گفت
 بظاهر با خلق می باش و بیاطن با حق نقلست که اصحاب خود را گفت
 ۱۵ بچه بلند گردد درجه مرد بعضی گفتند بکثرة صوم و بعضی گفتند بدامت
 صلوة و بعضی گفتند بمجاهد و محاسبه و موازنه و بذل مال ابن عطا گفت
 بلندی نیافت آنک یافت الا بخوی خوش نه بینی که مصطفی را صلی الله
 علیه و علی آله وسلم باین ستودند و آنک لعلی خلق عظیم نقل است که
 یکبار بیش اصحاب بای دراز کرد و گفت ترک ادب میان اهل ادب
 ۲۰ ادب است چنانک رسول علیه السلام بای دراز کرده بود بیش ابو بکر
 و عمر رضی الله عنهما کی با ایشان صافی تر بود چون عثمان رضی الله عنه
 در آمد بای گرد کرد نقلست که ابن عطارا بزندقه منسوب کردند علی
 بن عیسی که وزیر خلیفه بود او را بخواند و در سخن با او جفا کرد و ابن
 ۲۴ عطا با او سخن درشت گفت وزیر در خشم شد فرمود تا موزه از بایش

بنده بود و آن بی نشان است و بی نهایت و جون بی نهایت بود هر
 حقیقی را حتی بود و گفت حقیقت توحید نسیان توحید است و این سخن
 بیان آنست که حقیقت اسم بنده است و گفت صدق توحید آن بود که
 قائم یکی بود و گفت محبت بر دوام عناص بود و گفت جون
 محبت دعوی مملکت کند از محبت بیفتند و گفت وجد انقطاع اوصاف
 است نا نشان ارادت نماید همه اندوه بود و گفت هرگاه که تو یاد وجد
 توانی کرد وجد از تو دور است و گفت نشان نبوت محبت بر خاستن
 حجاب است میان قلوب و علام الغیوب و گفت علم بزرگترین هیبت است
 و حیا جون ازین هر دو دور بماند هیچ خیر درو ننماید و گفت هرکرا توبه
 ۱۰ با عمل درست بود توبه او مقبول بود و گفت عقل آلت عبودیت است
 نه اشراف بر ربوبیت و گفت هرکه توکل کند بر خدای از برای خدای و
 یا متوکل بود بر خدای در توکل خویش نه برای نصیب دیگر خدای کارش
 بسازد درین جهان و در آن جهان و گفت توکل حسن التجاست به خدای
 تعالی و صدق افتقارست بدو و گفت توکل آنست که تا شدت فاقه در تو
 ۱۵ بدید نیاید هیچ سبب باز ننگری و از حقیقت سکون بیرون نیائی چنانکه حق
 داند که تو بدان راست ایستاده و گفت معرفت را سه رکن بود هیبت
 و حیا و انس و گفت رضا نظر کردن دل است با اختیار قدم خدای در
 آنچه در ازل بنده را اختیار کرده است و آن دست داشتن خشم است
 و گفت رضا آنست که بدل بدو چیز نظاره کند یکی آنک بیند که آنچه
 ۲۰ در وقت بمن رسید مرا در ازل این اختیار کرده است و دیگر آنک بیند
 که مرا اختیار کرد آنچه فاضلتر است و نیکوتر و گفت اخلاص آنست که
 خالص بود از آفات و گفت تواضع قبول حتی بود از هرکه بود و گفت
 نفوی را ظاهر است و باطنی ظاهر وی نگاه داشتن حدّهای شرع است و باطن
 ۲۴ وی نیت و اخلاص برسیند که ابتداء این کار و انتهایش کدامست گفت

مراتب شهادت و ادنی منازل شهدا اعلیٰ منازل صلحا و ادنی منازل صلحا
 اعلیٰ منازل مومنان و گفت خذایرا بندگان اند که اتصال ایشان بحق
 درست شود و چشمه‌ها ایشان تا ابد بنور روشن بود ایشانرا حیوة نمود
 الا بنور و بسبب اتصال ایشان بنور دلهاء ایشانرا بصناء یقین نظر دایم
 بود بنور که حیوة ایشان بحیوة او موصول بود لاجرم ایشانرا تا ابد مرگ
 نبود و گفت چون کشف گردد ربوبیت در سر و صاحب آن نفس زند
 آن بر حرام گردد و برود و هرگز باز نیاید و گفت غیرت فریضه است
 بر اولیاء خدای بس گفت چه نیکوست غیرت در وقت منادمت و در
 محبت و گفت اگر صاحب غیرت را حالتی صحیح بود کشتن او فاضلتر از آن
 بود که غیر او یعنی حال صحیح صاحب غیرت جنان بغایت بود که هرک
 او را بکشد ثواب یابد تا او از آن آتش غیرت برهد و گفت همت آنست
 که هیچ از عوارض آنرا باطل نتواند گردانید و گفت همت آن بود که در
 دنیا نمود و گفت زندگی محبت بیدل است و زندگی مشتاق باشک و
 زندگی عارف بذکر و زندگی موحد بزبان و زندگی صاحب تعظیم بنفس و
 زندگی صاحب همت بانقطاع از نفس و این زندگی سوختن و غرقه شدن
 بود اگر کسی گوید زندگی موحد بزبان چگونه بود گویم باطنش همه توحید
 گرفته بود يك ذره از باطنش خبر نمود جز آنک زبان ی حنباند جنانک
 بایزید گفت سی سالست تا بایزید ی جویم و زندگی صاحب تعظیم بنفس
 جنان بود که زبانش از کار شده بود و نفسی مانده و زندگی صاحب همت
 منقطع شدن نفس آن بود که اگر در آن همت نفس زند هلاک شود کما
 قال علیه السلام لی مع الله وقت الحدیث من در کجیم نه نبی مُرسل نه
 جبرئیل و گفت علم چهار است علم معرفت و علم عبادت و علم عبودیت
 و علم خدمت و گفت حقیقت اسم بند است و هر حقی را حقیقتی است
 و هر حقیقتی را حقی و هر حقی را حقی یعنی هر حقیقت که تو دانی اسم

و بعضی را علی و مناخرتی بعلم و بعضی را مجلسی و مُخْتَلَفی و بعضی را نفسی و شهبونی همت هر یکی از خلق بحدّ خویش بسته اند که در آن اند و گفت دلهارا شهبوتی است و ارواح را شهبوتی است و نفوس را شهبوتی همه شهبوتها را جمع کنند شهبوت ارواح قرب بود و شهبوت دلهما مشاهده و شهبوت نفوس لذت گرفتن براحت و گفت سرشت نفس بر بی ادبی است و بند مامور است بملازمت ادب نفس بذاتج او را سرشته اند می روز در میدان مخالفت و بند او را بجهت بازی دارد از مطالبت بذ هر که عنان او گشاده کند در فساد با او شریک بود برسیندند که بر خدای تعالی چه دشمن تر گفت رویت نفس و حالها او و عوض جستن بر فعل خویش و گفت قوت ۱۰ منافق خوردن و آشامیدن بود و قوت مومن ذکر و جهد بود و گفت انصافی که در میان خداوند و بند بود در سه منزلت است استعانت و جهد و ادب از بند استعانت خواستن و از خدای قوت دادن و از بند جهد کردن و از خدای توفیق دادن و از بند ادب بجای آوردن و از خدای کرامت دادن و گفت هر که ادب یافته بود بآداب صالحان او را ۱۵ صلاحیت بساط کرامت بود و هر که ادب یافته بود بآداب صدیقان او را صلاحیت بساط مشاهده بود و هر که ادب یافته بود بآداب انبیا او را صلاحیت بساط انس بود و انبساط و گفت هر که از ادب محروم گردانیدند از همه خیرانش محروم گردانیدند و گفت تقصیر در ادب در قرب صعبتر بود از تقصیر ادب در بُعد که از جهال کبایر در گذارند و صدیقانرا ۲ بچشم زخمی و التفاتی بگیرند و گفت هلاکت اولیا بلحظات قلوبست و هلاکت عارفان بمخاطرات اشارات و هلاکت موحدان باشارت حقیقت و گفت موحدان چهار طبقه اند طبقه اول آنک نظر در وقت و حالت می کنند دوم آنک نظر در عاقبت می کنند سوم آنک نظر در حقایق می ۲۴ کنند چهارم آنک نظر در سابقت میکنند و گفت ادنی منازل مرسلان اعلی

انبساط نهند این همه که گفتیم از صفات دروغ زنان است و گفت نشاید که بند التماس کند بصفات و بر صفات فروز آید و گفت هر علی را بیانی است و هر بیانی را زبانی است و هر زبانی را عبارتی و هر عبارتی را طریقی و هر طریقی را جمعی اند مخصوص بس هرک میان این احوال جدا تواند کرد او را رسد که سخن گویند و گفت هرک خود را بادب سنت آراسته دارد حق تعالی دل او را بنور معرفت منور گرداند و گفت هیچ مقام نیست برتر از موافقت در فرمانها و در اخلاق و گفت بزرگترین غفلتها آن غفلت است که از خدای غافل ماند و از فرمانها او و از معاملات او و گفت بند است مقهور و علی مقدر و درین میان هر دو نیست معذور و گفت نفسها خود را در راه هوای نفس خود صرف مکن بعد از آن برای هرک خواهی از موجودات صرف کن و گفت افضل طاعات گوش داشتن حق است بر دوام اوقات و گفت اگر کسی بیست سال در شیوه نفاق قدم زند و درین مدت برای نفع برادری يك قدم بردارد فاضلتر از آنک شصت سال عبادت باخلاص کند و از آن نجات ۱۵ نفس خود طلب کند و گفت هرکه بپیمیزی دون خدای ساکن شود بلاء او در آن چیز بود و گفت صحیح ترین عقلا عقلی است که موافق توفیق بود و بدترین طاعات طاعتی است که از عجب خیزد و بهترین گناها گناهی که از بس آن توبه در آید و گفت آرام گرفتن باسباب مغرور شدن است و ایستادن بر احوال بریدن از محول احوال و گفت باطن جای نظر حق است و ظاهر جای نظر خلق جای نظر حق بیایکی سزاوارتر ۲۰ از جای نظر خلق و گفت شرک اول مدخل او همت بود بخدای رسد و هرکرا اول مدخل او بارادت بود بآخرت رسد و هرکرا اول مدخل او بآرزو بود بدنیا رسد و گفت هرچه بند را از آخرت باز دارد آن دنیا ۲۴ بود و بعضی را دنیا سرائی بود و بعضی را تجارتی و بعضی را عزّی و غلبه

تعالی بنهارا غنی گردانید است و بند از سر نفس بفضول مشغول شده تا
 بعتاب گرفتار شده است اما در فقر سر از سوی حق می افتد که بنهارا
 فقر داد تا بند بسبب فقر آن همه رنج کشید پس آنرا عذری باید خواست
 و عذر از حق بود که عوض همه چیزهاست که هر که فقیرتر بود بحق غنی تر
 بود که **أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقِيكُمْ** و هر که توانگرتر
 بود از حق دورتر بود که درویشی که توانگر را نواضع کند دو نیش از
 دین ببرد پس توانگر مغرور توانگری بود که داند که چون بود که
 ایشان بحقیقت مردگان اند که **إِيَّاكُمْ وَمَجَالِسَةَ الْمَوْتَى** و بعد از بانصد سال
 از درویشان بحق راه یابند و عتابی که بانصد سال انتظار باید کشید از
 عذری که اهل آن بانصد سال غرق وصل باشند کجا بهتر باشد جگونی
 که بیغیر علیه السلام مر فرزندان خود را جز فقر روا نداشت و بیگانگان را
 بعطا توانگری کرد کجا توان گفت که توانگر از درویش فاضلتر پس قول
 قول جنید است **وَاللَّهِ اعْلَمُ نَفَلْتُ كِي بَعْضِي مِنْ مَتَكِّانِ ابْنِ عَطَا** گفتند
 چه بوده است شما صوفیانی که الفاظی اشتقاق کرده اید که در مستمعان
 غریب است و زبان معتاد را ترك کرده اید این از دو بیرون نیست یا
 تمویه می کنید و حق را تمویه بکار نیاید پس درست شد که در مذهب شما
 عیبی ظاهر گشت که بوشید می کردید سخن را بر مردمان ابن عطا گفت
 از بهر آن کردم که ما را بدین عزت بود از آنک این عمل بر ما عزیز
 بود نخواستیم که بجز این طایفه آنرا بدانند و نخواستیم کی لفظ مستعمل بکار
 داریم لفظی خاص پیدا کردم و او را کلماتی عالی است و گفت بهترین عمل
 آنست که کرده اند و بهترین علم آنست که گفته اند هر چه نگفته اند
 مگوی و هر چه نکرده اند مکن و گفت مرد را که جویند در میدان علم
 جویند آنگاه در میدان حکمت آنگاه در میدان توحید اگر درین سه میدان
 نبوذ طمع از دین او گسسته کن و گفت بزرگترین دعوها آنست که کسی
 دعوی کند و اشارت کند بخدای با سخن کند از خدای و قدم در میدان

اورا نصوّف مسلم نداشتی و او از کبار مریدان جنید بود نقلست کی
 جمعی بصومعه او شدند جمله صومعه دیدند تر شک گفتند این چه حال
 است گفت مرا حالتی بدید آمد از محالّت گرد صومعه می گشتم و آب
 از چشم می ریختم گفتند چه بود گفت در کودکی کبوتری از آن یکی بگرفتم
 ۹ یادم آمد هزار دینار نقره بثواب خدانوش دادم هنوز دم قرار نگرفت
 می گرم تا حال چه شود نقلست که ازو برسیند که هر روز چند قران
 خوانی گفت بیس ازین در شبانروزی دو ختم کردی اکنون چهارده سال
 است که میخوانم امروز بسوره الانفال رسیدم یعنی بیش ازین بغلت می
 خواندم نقلست که ابن عطا ده بسر داشت همه صاحب جمال در سفری
 ۱۰ می رفتند با بذر دزدان برو افتادند و یک یک بسر او را گردن می زدند
 و او هیچ نمی گفت هر بسری را که بکشند روی باسماں کردی و بخندیدی
 تا نه بسرا گردن بزدند چون آن دیگررا خواستند که بقتل آرند روی
 ببذر کرد و گفت زهی بی شغفت بذر که توئی نه بسر ترا گردن زدند و
 تو می خندی و چیزی نمی گوئی گفت جان بذر آنکس کی این می کند با
 ۱۵ او هیچ نتوان گفت که او خود می داند و می بیند و می تواند اگر خواهد
 همرا نگاه دارد دزد چون این بشنید حالتی در وی ظاهر شد گفت ای
 پیر اگر این سخن بیش می گفتی هیچ بسرت کشته نمی شد نقلست که روزی
 با جنید گفت اغنیا فاضلتر اند از فقرا کجا اغنیا بقیامت حساب کنند و
 حساب شنوائیدن کلام بی واسطه بود در محلّ عتاب و عتاب از دوست
 ۲۰ فاضلتر از حساب جنید گفت اگر با اغنیا حساب کنند از درویشان عذر
 خواهند و عذر فاضلتر از حساب شیخ علی بن عثمان الجلابی اینجا لطینته می
 گویند که در تحقیق محبت عذر بیگانگی بود و عتاب مجاملت باشد یعنی
 عتاب مرمت محبت است که گفته اند العتاب مرمة الحبة دوستی چون
 خواهد که خلل بذیرد مرمت کنند بعتاب و عذر در موجب تقصیر بود
 ۲۵ و من نیز اینجا حرفی بگویم در عتاب سر از سوی بنده می افتد که حق

صبر ترك شكایت است و شکر آن بود که آنج توانی بکنی و گفتم توبه آن بود که توبه کنی از توبه و گفتم تواضع ذلیلی قلوبست در جلیلی عالم الغیوب و گفتم شهوت خفی است که ظاهر نشود مگر در وقت عمل و گفتم لحظت راحت است و خطرت امارت و اشارت اشارت و گفتم نفس زدن در اشارات حرام است و در خطرات و مکاشفات و معاینات حلال و گفتم زهد حقیر داشتن دنیا است و آثار او از دل ستردن و گفتم خایف آنست که از غیر خدای نترسد و گفتم رضا آن بود که اگر دوزخ را بر دست راستش بدارند نگوید که از جب می باید و گفتم رضا استقبال کردن احکام است بدخوشی و گفتم اخلاص در عمل آن بود که در هر دو سرای عوض چشم ندارد نقل است که ابو عبد الله خفیف وصیت خواست از وی گفت کمترین کاری درین راه بدل روح است اگر این نخواستی کرد بترهات صوفیان مشغول مشو نقلست که در آخر عمر خود را در میان دنیا داران پنهان کرد و معتمد خلیفه شد بقضا و مقصود او آن بود که تا خود را ستی سازد و محبوب گردد تا جنید ^{۱۰} گفت ما عارفان فارغ مشغولیم و روم مشغول فارغ بود رحمة الله علیه

ذکر ابن عطا قدس الله روحه العزیز

آن قطب عالم روحانی آن معدن حکمت ربّانی آن ساکن کعبه سبحانی آن گوهر بحر وفا امام المشایخ ابن عطا رحمة الله علیه سلطان اهل تحقیق بود و برهان اهل توحید و در فنون علم آیتی بود و باصول و فروع مفتی و ^{۲۰} هیچکس را از مشایخ بیش از وی در اسرار تنزیل و معانی تاویل آن کشف نبود که او را در علم تفسیر و حقایق آن و احادیث و دقائق آن و قراءت و مسایل آن و علم بیان و لطایف آن کمالی عظیم داشت و جمله اقران ^{۲۲} او را محترم داشته اند و ابو سعید خزاز در کار او مبالغت کردی و بجز

کی بود از مردمان سلامت تر بود کجا صوفیان که همه خلق را مطالبت از ظاهر شرع بود مگر این طایفه را کی مطالبت ایشان بحقیقت ورع بود و دوام صدق و هرک با ایشان نشیند و ایشانرا بر آنچه ایشان محقق اند خلافتی کند خدای تعالی نور ایمان از دل او باز گیرد و حکم حکیم اینست که حکما بر برادران فراخ کند و بر خود تنگ گیرد که بر ایشان فراخ کردن ایمان و علم بود و بر خود تنگ گرفتن از حکم ورع بود گفتند آداب سفر چگونه باید گفت آنک مسافرا اندیشه از قدم در نگذرد و آنجا که دلش آرام گرفت منزلش بود و گفت آرام گیر بر بساط و برهیز کن از انبساط و صبر کن بر ضرب سیاط ۱۰ تا وقتی که بگذری از صراط و گفت نصوف مبنی است بر سه خصلت تعلق ساختن بنفر و افتقار و محقق شدن ببدل و ابتار کردن و ترک کردن اعتراض و اختیار و گفت نصوف ایستادن است بر افعال حسن و گفت توحید حقیقی آنست که فانی شوی در ولاء او از هوا خود و در وفاء او از جناء خود تا فانی شوی کلّ بکلّ و گفت توحید محو آثار بشریت است و تجرید الهیت و گفت عارفرا آینه است کی چون در آن بنگرد مولا او بدو متجلی شود و گفت تمامی حقایق آن بود که مقارن علم بود و گفت قرب زایل شدن جمله متعرضات است و گفت انس آنست که وحشتی در تو بدید آید از ما سوی الله و از نفس خود نیز و گفت انس سرور دل است بجلالت خطاب و گفت انس خلوة گرفتن است ۲۰ از غیر خدای و گفت همت ساکن نشود مگر بحیثیت و ارادت ساکن نشود مگر بدوری از منیت و منیت کسی را بود که گام فراخ نهد و گفت محبت وفا است با وصال و حرمت است با طلب وصال و گفت یقین مشاهده است و برسیندند از نعت فقر گفت فقیر آنست که نگاه دارد ۲۴ سر خود را و گوش دارد نفس خود را و بگردد فرایض خدای و گفت

بدل آن آفتاب بی غیم امام عهد ابو محمد رُوَیْمِ رحمة الله علیه از جمله مشایخ کبار بود و مدوح همه و بامانت و بزرگی او همه متفق بودند و از صاحب سِرِّان جَبِید بود و در مذهب داود فقیه النقاها و در علم تفسیر نصیبی تمام داشت و در فنون علم حظی بکمال و مُشار إِلَیْهِ قوم بود و صاحب هِمَّت و صاحب فراست بود و در تجرید قدسی راسخ داشت و ریاضت بلیغ کشیده بود و سفرها بر توکل کرده و تصانیف بسیار دارد در طریقت نقلست که گفت بیست سالست تا بر دل من ذکر هیچ طعام کذر نکرده است که نه در حال حاضر شده است و گفت روزی در بغداد گرم گاهی بکوئی قزو شدم نشنگی بر من غالب شده از خانه آب خواستم ۱۰ کوزدکی کوزه آب بیرون آورد جون مرا دید گفت صوفی بروز آب خورد بعد از آن هرگز روزه نگشادم نقلست که یکی پیش او آمد گفت حال تو جون است گفت چگونه باشد حال آنکس که دین او هوا و او باشد و هِمَّت او دنیا نه نیکوکاری از خلق رَمِیْدَه نه عارفی از خلق گریه نه تقی و نه تقی و برسیند که اوّل چیزی که خدای تعالی بر بند فریضه کرده است چیست گفت معرفت وَمَا خَلَقْتُ الْإِنْسَ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ۱۵ و گفت حق تعالی بنهان گردانیده است چیزها در چیزها رضای خویش در طاعتها و غضب خویش در معصیتها و مکر خویش در علم خویش و خداع خویش در لطف خویش و عفو بات خویش در کرامات خویش و گفت حاضران بر سه وجه اند حاضری است شاهد وعید لاجرم دایم ۲۰ در هیبت بود و حاضری است شاهد وعده لاجرم دایم در رغبت بود و حاضری است شاهد حق لاجرم دایم در طرب بود و گفت خدای جون ترا گنتار و کردار روزی کند و آنگاه گنتارث باز ستاند و کردار بر تو بگذارد نعمتی بود و جون کردار باز ستاند و گنتار بگذارد مصیبتی ۲۴ بود و جون هر دو باز ستاند آفتی بود و گنت گشتن تو با هر گروهی

رسیدم رنج دین و فاقه کشید تا بنزدیک تربت مصطفی صلی الله علیه و علی آله وسلم رسیدم گفتم یا رسول الله بهمان تو آمدم بس در خواب شدم بیغمبر را دیدم علیه السلام کی گردد بن داد نیمه بخوردم جون بیدار شدم نیمه دیگر در دست من بود برسیدند کی مرد کئی مستحق اسم فقر گردد گفت آنگاه که از وهج باقی نماند گفتند چگونه نایب گردد گفت آنگاه کی فریشته دست جب بیست روز بر وی هیج نویسد و گفت هر که مدح و ذمّ بیش او یکسان باشد او زاهد بود و هر کس بر فرایض قیام نماید باوّل وقت عابد بود و هر کس افعال همه از خدای بیند موحد بود و گفت همّت عارف حق باشد و از حق بهیج چیز باز نگردد و گفت زاهد آن بود که بدنیا بچشم زوال نگرد تا در چشم او حقیر شود تا دل بآسانی از وی بر تواند داشت و گفت هر که تقوی با وی صحبت نکند در درویشی حرام مخص خورد و گفت صوفی فقیر بست مجرد از اسباب و گفت اگر نه شرف نواضع استی حکم فقیر آستی که برودی می بلیغی دی و گفت تقوی شکر معرفت است و نواضع شکر عزّ و صبر شکر مصیبت و گفت خایف آن بود که از غما اورا ایمن کنند و گفت هر کس بنس بمرتبه رسد زود از آنجا بیفتد و هر کس برسانند بمرتبه بر آن مقام ثابت تواند بود و گفت هر حق کبا او باطلی شریک تواند بود از قسم حق بقسم باطل آمد بجهت آنک حق غیورست و گفت قصد کردن تو برزق ترا از حق دور کند و محتاج خالق گرداند و نقلست که جون وفاتش نزدیک آمد ۲۰ می خندید و جون ببرد همچنان می خندید گفتند مگر زنه است جون نگاه کردند مرده بود رحمة الله علیه

ذکر ابو محمد رُویم قدس الله روحه العزیز

۲۲ آن صنی برده شناخت آن ولی قبه نواخت آن زنه بی زلل آن باذل بی

ظاهر کردن نشان نفاق بود کما قال کُلُّ اِنَاءٍ يَتَرَشَّحُ بِمَا فِيهِ در حضور نام
جان تسلیم گردد رحمة الله عليه

ذکر ابو عبد الله بن الجلا قدس الله روحه العزيز

آن سفینه بجز دیانت آن سکنه اهل متانت آن بدرقه مقامات آن آینه
کرامات آن آفتاب فلک رضا ابو عبد الله بن الجلا رحمة الله عليه از
مناجیح کبار شام بود و محمود و مقبول ابن طایفه بود و مخصوص بحکلمات
رفیع و اشارات بدیع و در حقایق و معارف و دقائق و لطایف بی
نظیر بود ابو تراب و ذوالنون مصری را دیده بود و با جنید و نوری
صحبت داشته ابو عمرو دمشقی گفت ازو شنیدم که گفت در ابتدا ماذر
۱۰ و بذرا گفتم مرا در کار خدای کنید گفتند کردیم بس از پیش ایشان
برفتم مدتی چون باز آمدم بدر خانه رفتم و در بزدم بزدم گفتم کیستی
گفتم فرزند تو گفت مرا فرزندی بود بخدای بخشیدم و آخ بخشیدم باز
نستادم در بن نگشاد و گفت روزی جوانی دیدم ترسا صاحب جمال در
مشاهده او متعجب شدم و در مقابله او بایستادم جنید می گذشت گفتم یا
۱۵ استاذ این جنین روئی باتش دوزخ بخواهند سوخت گفتم این بازارچه
نفس است و دام شیطان که ترا برین می دارد نه نظاره عبرت که اگر
نظر عبرت بودی در هزده هزار عالم اعجوبه موجود است اما زود باشد
که تو بدین بی حرمتی و نظر در وی معذب شوی گفتم چون جنید برفت
مرا قران فراموش شد تا سالها استعانت خواستم از حق تعالی و زاری و
۲۰ توبه کردم تا حق تعالی بفضل خویش قران باز عطا کرد اکنون چند گاه
است که زهر ندارم که بهیچ چیز از موجودات الثفات کم تا وقت خود را
بنظر کردن در اشیا ضایع گردانم نقلست که سوال کردند از فقر خاموش
شد بس بیرون رفت و باز آمد گفتند چه حال بود گفت چهار دانگ
۲۴ سیم داشتم شرم آمد که در فقر سخن گویم آنرا صدقه کردم و گفتم بمدینه

رضاء او بر هوای ننس خویش بر گزیند و گفت خوف از خدای ترا
 بخدای رساند و کبر و عُجْب ننس ترا از خدای منقطع گرداند و حقیق
 داشتن خلق را بیماری است که هرگز دوا نپذیرد و گفت آدمیان بر اخلاق
 خویش اند تا ما دام که خلاف هواء ایشان کرده نیاید و چون خلاف
 هواء ایشان کنند جمله خدانودان اخلاق کریم خدانودان اخلاق لئیم
 باشند و گفت اصل عداوت از سه چیز است طمع در مال و طمع در
 کرای داشتن مردمان و طمع در قبول کردن خلق و گفت هر قطع که
 افتد مرید را از دنیا غنیمت بود و گفت ادب اعتمادگاه فقر است و آرایش
 اغیا و گفت خدای تعالی واجب کرده است بر کرم خویش عنو کردن
 ۱۰ بندگان کی تقصیر کرده اند در عبادت کی فرموده است کَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى
نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ و گفت اخلاص آن بود که نفس را در آن حظ نبود در هیچ
 حال و این اخلاص عوام باشد و اخلاص خاص آن بود که بر ایشان
 روز نه بایشان بود طاعتها کی می آرندشان و ایشان از آن بیرون و
 ایشانرا در آن طاعت بندار نیفتند و آنرا بچیزی نشمرند و گفت اخلاص
 ۱۰ صدق نیت است با حق تعالی و گفت اخلاص نسیان رویت خلق بود
 بدایم نظر با خالق نقلست که یکی از فرغانه عزم حج کرد گذر بر نساپور
 کرد و بخدمت بو عثمان شد سلام کرد و جواب نداد فرغانی با خود
 گفت مسلمانی مسلمانی را سلام کند جواب ندهد بو عثمان گفت که حج
 چنین کنند که مادر را در بیماری بگذارند و بی رضاء او بروند گفت
 ۲۰ باز گشتم و تا مادر زند بود توقف کردم بعد از آن عزم حج کردم و
 بخدمت شیخ بو عثمان رسیدم مرا باعزازی و آکرای تمام بنشانند همگی من
 در خدمت او فرو گرفت جهدی بسیار کردم تا ستوریانی بن داد و بر
 آن می بودم تا وفات کرد در حال مرض موت بسرش جامه بدرید و
 ۳۴ فریاد کرد بو عثمان گفت ای بسر خلاف سنت کردی و خلاف سنت

است بخدای از آنک اعتماد بر وی دارد و گفت هرک از حیا سخن گوید و شرم ندارد از خدای در آنج گوید او مستدرج بود و گفت یقین آن بود که اندیشه و قصد کار فردا او را اندک بود و گفت شوق ثمره محبت بود هرکه خدایرا دوست دارد آرزومند خدای و لقاء خدای بود و گفت بقدر آنک بدل بنده از خدای تعالی سروری رسد بنده را اشنیاق بدید آید بدو و بقدر آنک بنده از دور ماندن او و از راندن او می ترسد بدو نزدیک شود و گفت بخوف محبت درست گردد و ملازمت ادب بر دوست مؤکد گردد و گفت محبت را از آن نام محبت کردند که هرچه در دل بود جز محبوب محو گرداند و گفت هرک وحشت غفلت بخشیدن باشد حلاوت انس نیاید و گفت تفویض آن بود که علی که ندانی بعالم آن علم بگذاری و تفویض مقدمه رضا است و آرضا بابُ الله الّا عظمُ و گفت زهد در حرام فریضه است و در مباح وسیلت و در حلال قربت و گفت علامت سعادت آنست که مطیع ی باشی و ی ترسی که نیاید که مردود باشی و گفت علامت شقاوت آنست که معصیت ی کنی و امید داری که مقبول باشی و گفت عاقل آنست که از هرچه ترسد بیش از آنک در او فتد کار آن بسازد و گفت تو در زندنی از متابعت کردن شهوات خویش چون کار بخدای باز گذاری سلامت یابی و براحتم برسی و گفت صبر کردن بر طاعت تا فوت نشود از تو طاعت بود و صبر کردن از معصیت تا نجات یابی از اصرار بر معصیت هم طاعت بود و گفت صحبت دار با اغنیا بتعزز و با فقرا بتدلل که تعزز بر اغنیا نواضع بود و تدلل اهل فقرا شریف تر و گفت شاذ بودن تو بدنی شاذ بودن بخدای از دلت ببرد و ترس تو از غیر خدای ترس خدای از دلت باک ببرد و امید داشتن بغیر خدای امید داشتن بخدای از دلت دور کند و گفت موفق آنست که از غیر خدای نترسد و بغیر او امید ندارد و

بیند تا هیچ از او نیکو بیند که عیب نفس کسی بیند که در همه حالها
 خود را نکوهیده دارد و گفت مرد تمام نشود تا در دل او چهار چیز برابر
 نگردد منع و عطا و ذلّ و عزّ و گفت که عزیزترین چیزی بروی زمین
 سه چیز است عالی که سخن او از علم خود بود و مریدی که او را طبع
 نمود و عارفی که صفت حق کند بی کیفیت و گفت اصل ما درین طریق
 خاموشی است و بسند کردن بعلم خدای و گفت خلاف سنت در ظاهر
 علامت ریاء باطن بود و گفت سزاوار است آنرا که خدای تعالی بمعرفت
 عزیز کرد که او خود را بمعصیت ذلیل نکند و گفت صلاح دل در چهار
 چیز است در فقر بخدای و استغنا از غیر خدای و تواضع و مراقبت
 و گفت هرکرا اندیشه او در جمله معانی خدای نبود نصیب او در جمله
 معانی از خدای ناقص بود و گفت هرکه تنگ کند در آخرت و بایداری
 آن رغبت در آخرتش بدید آید و گفت هرکه زاهد شود در نصیب
 خویش از راحت و عزّ و ریاست دلی فارغش بدید آید و رحمت بر
 بندگان خدای و گفت زهد دست داشتن دنیا است و باک نداشتن اندر
 دست هراک بود و گفت اندوهگن آن بود که بروای آتش نبود که از
 اندوه بُرسد و گفت اندوه بهمه وجه فضیلت مومن است اگر بسبب
 معصیت نبود و گفت خوف از عدل اوست و رجا از فضل او و گفت
 صدق خوف برهیز کردن است از روزگار بظاهر و باطن و گفت خوف
 خاص در وقت بود و خوف عام در مستقبل و گفت خوف ترا بخدای
 رساند و عجب دور گرداند و گفت صابر آن بود که خوی کرده بود
 بکاره کشیدن و گفت شکر عام بر طعام بود و بر لباس و شکر خاص بر
 آنج در دل ایشان آید از معانی و گفت اصل تواضع از سه چیز است از
 آنک بند از جهل خویش یاد کند و از آنک از گناه خویش یاد کند و
 از آنج احتیاج خویش بخدای تعالی یاد کند و گفت توکل بسند کردن

که از معده اش بوی خمر می آید تا بدانی که کار خدای دارد نه خلق
 نقلست که یکی از او برسید که بزبان ذکر می گویم دل با آن یار نمی گردد
 گفت شکر کن که يك عضو باری مطیع شد و يك جزورا از تو راه
 دادند باشد که دل نیز موافقت کند نقلست کی مریدی برسید که
 جگونی در حق کسی کی جمعی برای او بر خیزند خوش آید و اگر نخیزند
 ناخوش آید شیخ هیچ نگفت تا روزی در میان جمعی گفت از من مسئله
 جنین و جنین برسیدند چه گویم جنین کسی را کی اگر در همین بماند گو
 خواه ترسا میر خواه جهود نقلست کی مریدی ده سال خدمت او کرد و
 از آداب و حرمت هیچ باز نگرفت و با شیخ بسفر حجاز شد و ریاضت
 کشید و درین مدت می گفت کی سړی از اسرار با من بگوی تا بعد از
 ده سال شیخ گفت جون بمبرز روی ایزاریای بکش که این سخن دراز
 است فهم من فهم این سخن بدان ماند که از ابو سعید ابو اخیبر برسیدند
 رحمة الله علیه کی معرفت چیست گفت آنک کوزکان را گویند که بینی
 باک کن آنکه حدیث ما کن و گفت صحبت با خدای بحسن ادب باید کرد
 ۱۰ و دوام هیبت و صحبت با رسول صلی الله علیه وسلم بتابعیت سنت و لزوم
 ظاهر علم و صحبت با اولیا بحرمت داشتن و خدمت کردن و صحبت با
 برادران بتازه روئی اگر در گناه نباشند و صحبت با جهال بدعا و رحمت
 کردن بر ایشان و گفت جون مریدی چیزی شنود از علم این قوم و آنرا
 کار فرماید نور آن باخر عمر در دل او بدید آید و نفع آن بدو رسد و
 ۲۰ هرک ازو آن سخن بشنود اورا سود دارد و هرک چیزی شنود از علم
 ایشان و بدان کار نکند حکایتی بود که یاز گرفت روزی جند بر آید
 فراموش شود و گفت هرکرا در ابتدا ارادت درست نمود اورا بروزگار
 نیفزاید الا ادبار و گفت هرکه سنت را بر خود امیر کند حکمت گوید و
 ۲۴ هرکه هوارا بر خود امیر کند بدعت گوید و گفت هیچ کس عیب خود نه

راند و شیخ آمد و وی رفت که تغییری در روی بدید نمی آمد بعد از
 آن آن مرد در بای شیخ افتاد و بگریست و توبه کرد و مرید او شد و
 گفت توجه مردی که سی بار ترا بخواری براندم يك ذره تغییر در تو
 بدید نیامد بو عثمان گفت این سهل کاریست کار سگان چنین باشد که
 ۵ جون برانی برونند و جون بخوانی بیابند و هیچ تغییر در ایشان بدید نیاید
 این بس کاری نبود که سگان با ما برابرند کار مردان کاری دیگر است
 نقلست که روزی می رفت یکی از بام طشتی خاکستر بر سر او ریخت
 اصحاب در خشم شدند خواستند که آنکس را جفا گویند بو عثمان گفت
 هزار بار شکر می باید کرد که کسی که سزای آتش بود بخاکستر با او صلح
 ۱۰ کردند بو عمرو گفت در ابتدا توبه کردم در مجلس بو عثمان و مدتی بر آن
 بودم باز در معصیت افتادم و از خدمت او اعراض کردم و هر جائی
 که اورا می دیدم می گریختم روزی ناگه بدو رسیدم مرا گفت ای بسر با
 دشمنان منشین مگر که معصوم باشی از آنک دشمن عیب تو بیند و جون
 معیوب باشی دشمن شاذ گردد و جون معصوم باشی اندوهگن شود اگر
 ۱۵ ترا باید که معصیتی کنی بیش ما آی تا ما بلاه ترا بجان بکشیم و نو
 دشمن کام نگردي جون شیخ این بگفت دلم از گناه سیر شد و توبه نصوح
 کردم نقلست که جوانی فلّاش می رفت ربای در دست و سرمست ناگاه
 بو عثمان را دید موی در زیر کلاه پنهان کرد و رباب در آستین کشید
 بنداشت که احتساب خواهد کرد بو عثمان از سر شنفت نزدیک او شد
 ۲۰ و گفت مترس که برادران همه یکی اند جوان جون آن بدید توبه کرد
 و مرید شیخ شد و غسلش فرمود و خرقه در وی پوشید و سر بر آورد
 و گفت الهی من از آن خود کردم باقی ترا می باید کرد در ساعت واقعه
 مردان بوی فرو آمد جنانک بو عثمان در آن واقعه صخیر شد نماز دیگررا
 ابو عثمان مغربی برسید بو عثمان حیرت گفت ای شیخ در رشک می سوزم
 ۲۵ که هرچه ما بعری دراز طبع می داشتیم رابکان بسر این جوان در افکندند

نشابور کرد بزیارت بو حفص عثمان با وی بیامد و شاه قبا می پوشید بو
 حفص شاهرا استقبال کرد و ثنا گفت بس بو عثمانرا همه همت صحبت بو
 حفص بود اما حشمت شاه اورا از آن منع می کرد که چیزی گوید که شاه
 غیور بود بو عثمان از خدای میخواست تا سبی سازد کی بی آزار شاه پیش
 ۵ بو حفص بماند از آنک کار بو حفص عظیم بلند می دید چون شاه عزم باز
 گشتن کرد بو عثمان هم برگ راه بساخت تا روزی بو حفص گفت با شاه
 بحکم انبساط این جوانرا اینجا بمان که مارا با وی خوش است شاه روی
 بعثمان کرد و گفت اجابت کن شیخرا بس شاه برفت و بو عثمان آنجا بماند
 و دید آنج دید تا ابو حفص در حق ابو عثمان گفت که آن واعظ یعنی
 ۱۰ پیچی معاذرا اورا بزبان آورد تا کی بصلاح باز آید یعنی نخست آنشی
 بوده است کسی می بایست تا آنرا زیادت کند و نبوذ نقلست که بو
 عثمان گفت هنوز جوان بودم که بو حفص مرا از پیش خود براند و گفت
 نخواهم که دگر نزدیک من آئی هیچ نگفتم و دلم نداد که بشت بر وی کم
 همچنان روی سوی او باز بس می رفتم گریان تا از چشم او غایب شدم
 و در برابر او جائی ساختم و سوراخی بریدم و از آنجا اورا می دیدم و عزم
 ۱۵ کردم که از آنجا بیرون نیامم مگر بفرمان شیخ چون شیخ مرا جنان دید و
 آن حال مشاهده کرد مرا بخواند و مقرب گردانید و دختر بمن داد و سخن
 اوست که جهل سالیست تا خذاوند مرا در هر حال که داشته است کاره
 نبوده ام و مرا از هیچ حال بجای دیگر نقل نکرده است که من در آن
 حال ساخط بوده ام و دلیل برین سخن آنست که منکری بود اورا
 ۲۰ بدعوت خواند بو عثمان برفت تا بدر سرای او گفت ای شکم خوار
 چیزی نیست باز گرد بو عثمان باز گشت چون باره باز آمد آواز داد که
 ای شیخ بیا بس باز گشت گفت نیکو جدی داری در چیزی خوردن
 چیزی کمتر است برو شیخ برفت دیگر بار بخواند باز آمد گفت سنگ
 ۲۵ بخور والا باز گرد شیخ برفت دیگر همچنین تا سی بار اورا می خواند و می

عثمان حیرى ندبم و اظهار تصوّف در خراسان ازو بود و او با جید
و روئیم و یوسف حسین و محمد فضل صحبت داشته بود و اورا سه بیر
بزرگوار بود اول بجی معاذ و دوم شاه شجاع کرمانی و سوم ابوحنص
حدّاد و هیچ کس از مشایخ از دل بیران جندان بهره نیافت که او یافت
و در نشابور اورا منبر نهادند تا سخن اهل تصوّف بیان کرد و ابتداء
او آن بود که گفت بیوسته دلم چیزی از حقیقت می طلبید در حال
طفولیت و از اهل ظاهر نفرتی داشتم و بیوسته بدان می بودم که جز این
که عامّه بر آنند چیزی دیگر هست و شریعت را اسرارست جز این ظاهر
نقلست که روزی بدیرستان می رفت با چهار غلام یکی حبشی و یکی
۱۰ روی و یکی کشمیری و یکی ترک و دواتی زرّین در دست و دستاری
قصب بر سر و خزّی پوشیده بکاروان سرائی کهنه رسید و در نگرست
خری دید بشت ریش کلاغ از جراحت او می کند و اورا قوت آن نه
کی براند رحم آمدش غلام را گفت تو چرا با منی گفت تا هر اندیشه که
بر خاطر تو بگذرد با آن یار تو باشیم در حال جبّه خزّی بیرون کرد و
۱۵ بر درازگوش پوشید و دستاری قصب بوی فرو بست در حال آن خر
بزیان حال در حضرت عزّت مناجاتی کرد بو عثمان هنوز بخانه نرسیده
بود که واقعه مردان بوی فرو آمد چون شوریدند بمجلس بجی افتاد از سخن
بجی معاذ کار بر وی گشاده شد از مادر و بذر بیرید و جند گاه در
خدمت بجی ریاضت کشید تا جمعی از پیش شاه شجاع کرمانی برسیدند و
۲۰ حکایات شاه باز گفتند اورا میلی عظیم بدیدن شاه کرمانی بدید آمد
دستوری خواست و بکرمان شد بخدمت شاه شاه اورا بار نداد گفت تو
با رجا خو کرده و مقام بجی رجا است کسی که برورده رجا بود از وی
سلوک نیاید که برجا تقلید کردن کاهلی بار آورد و رجا بجی را تحقیق
است و ترا تقلید بسیار تضرّع نمود و بیست روز بر آستانه او معتکف
۲۵ شد تا بار دادند در صحبت او بماند و فواید بسیار گرفت تا شاه عزم

آمندی و اگر علم بودی بتعلیم حاصل شدی بلك اخلاقی است كه تخمتموا
 بأخلاق الله و بخلق خدای بیرون آمدن نه برسوم دست دهد و نه بعلوم
 و گفتم تصوف آزادی است و جوامردی و ترك نكلف و سخاوت و گفتم
 تصوف ترك جمله نصیبهاء نفس است برای نصیب حق و گفتم تصوف
 دشمنی دنیا است و دوستی مولی نقلست که روزی نایبائی الله الله می گفتم
 نوری نیش او رفت و گفتم تو او را چه دانی و اگر بدانی زنگه مانی این
 بگفتم و بیهوش شد و از آن شوق بصحرا افتاد در نیستانی نودروده و آن
 فی در بای و بپلوی او می رفت و خون روان می شد و از هر قطره خون
 الله الله بدید می آمد بو نصر سراج گوید چون او را از آنجا با خانه
 آوردند گفتند بگوی لا اله الا الله گفت آخر هم آنجا می روم و در آن
 وفات می کرد جنید گفت تا نوری وفات کرد هیچ کس در حقیقت صدق
 سخن نگفت که صدیق زمانه او بود رحمة الله علیه

ذکر بو عثمان حیری قدس الله روحه العزیز

آن حاضر اسرار طریقت آن ناظر انوار حقیقت آن ادب یافته عتبه عبودیت
 آن جگرسوخته جذبه ربوبیت آن سبق برده در مریدی و میری قطب
 وقت عثمان حیری رحمة الله علیه از اکابر این طایفه و از معتبران اهل
 تصوف بود و رفیع قدر بود و عالی همت و مقبول اصحاب و مخصوص
 بانواع کرامات و ریاضات و وعظی شافی داشت و اشارتی بلند و در
 فنون علوم طریقت و شریعت کامل بود و سختی موزون و مؤثر داشت
 و هیچکس را در بزرگی او سخن نیست جنانک اهل طریقت در عهد او
 چنین گفتند که در دنیا سه مرد اند که ایشانرا چهارم نیست عثمان در
 نسابورو جنید در بغداد و بو عبد الله الجلا بشام و عبد الله محمد رازی
 گفت جنید و رؤف و یوسف حسین و محمد فضل و ابو علی جوزجانی و
 غیر ایشانرا از مشایخ بسی دیدم هیچکس ازین قوم شناساتر بخدای از ابو

در بلا آمدن همچنان بود که از بلا بیرون شدن نقلست که از نوری سوال کردند که راه بمعرفت چون است گفت هفت دریا است از نار و نور چون هر هفت را گذاره کردی آنگاه لقمه گردی در حلق او چنانک اولین و آخرین را بیک لقمه فرو بردی نقلست که یکی از اصحاب بو حمزه را گفت و بو حمزه اشارت بقرب کردی گفت اورا بگوی که نوری سلام می رساند و می گوید قرب قرب در آنج ما در آنیم بعد بعد بود و سوال کردند از عمودیت گفت مشاهده ربوبیت است و گفتند آدمی کی مستحق آن شود که خلق را سخن گوید گفت وقتی که از خدای فهم کند و اگر از خدای فهم نمی کند بلای او در عباد الله و بلاد الله عام بود سوال کردند از اشاره گفت اشارت مستغنی است از عبارت و یافتن اشارت بحق استغراق سراسر است از عبارة صدق سوال کردند از وجد گفت بخدای کی متمتع است زبان از نعت حقیقت او و گنگ است بلاغت ادیب از وصف جوهر او که کار وجد از بزرگترین کارهاست و هیچ دردی نیست دردمندتر از معالجه وجد و گنت وجد زبانه است که ۱۰ در سر بچند و از شوق بدید آید که اندامها بچینش آید یا از شادی یا از اندوه گفتند دلیل چیست بخدای گنت خدای گفتند بس حال عقل چیست گفت عقل عاجزی است و عاجز دلالت نتواند کرد جز بر عاجزی که مثل او بود و گفت راه مسلمانی بر خلق بسته است تا سر بر خط رسول علیه السلام نهند گشاده نشود و گنت صوفیان آن قوم اند که ۲۰ جان ایشان از کدورت بشریت آزاد گشته است و از آفت نفس صافی شده و از هوا خلاص یافته تا در صف اول و درجه اعلی با حق بیارامینه اند و از غیر او رمینه نه مالک بودند و نه ملوک و گنت صوفی آن بود که هیچیز در بند او نبود و او در بند هیچیز نشود و گنت تصوف نه رسوم است و نه علوم لیکن اخلاقی است یعنی اگر رسم بودی بمجاهد بدست

افتاد و خلق بسیار بسوختند بر بلك دگان دو غلام بجه روی بودند سخت با جمال و آتش گرد ایشان فرو گرفته بود و خداوند غلام می گفت که هرک ایشانرا بیرون آرذ هزار دینار مغربی بدم هیچکس را زهره نبود که گرد آن بگردذ ناگاه نوری برسید آن دو غلام بجهرا دید که فریادی کردند گفت بسم الله الرحمن الرحيم و بای در نهاد و هر دورا بسلامت بیرون آورد خداوند غلام هزار دینار مغربی بیش نوری نهاد نوری گفت بردار و خذایرا شکر کن که این مرتبه که ما داده اند بنا گرفتن داده اند که ما دنیارا باخرت بدل کرده ام نقلست که خادمه داشت زیتونه نام گفت روزی نان و شیر بیش نوری بردم و او آتش بدست گردانید ۱۰ بود و انگشتان او سیاه شده همچنان ناشسته نان می خورد گفتم بی هنجار مردی است در حال زنی بیامد و مرا بگرفت که رزمه جامه من برده و مرا بیش امیر بردند نوری بیامد و کس امیرا گفت اورا مرنجان که جامه اینک می آرند نگاه کردند کنیزکی می آمد و رزمه جامه می آورد بس من خلاص یافتم شیخ مرا گفت دگر گوئی که بی هنجار مردی است زیتونه ۱۵ گفت توبه کردم نقلست که نوری می گذشت یکی را دید که بار افتاده و خرش مرده و او زاری گریست نوری بای بر خر رزد و گنت بر خیز چه جای خفتن است حالی بر خاست مرد بار بر نهاد و برفت نقلست که نوری بیمار شد جنید بعیادت او آمد و گل و میوه آورد بعد از مدتی جنید بیمار شد نوری با اصحاب بعیادت آمد بس با باران گفت که هرکس ۲۰ ازین بیماری جنید چیزی بر گیرید تا او صحت یابد گفتند بر گرفتیم جنید حالی بر خاست نوری گفت این نوبت کی بعیادت آئی جنین آئی نه جنان که گل و میوه آری نوری گفت پیری دینم ضعیف و بی قوت که بتازیانه می زدند و او صبر می کرد بس بزندان بردند من بیش او رفتم و گفتم تو جنین ضعیف و بی قوت چگونه صبر کردی بر آن نازیانه گفت ای ۲۵ فرزندی بهمت بلا توان کشید نه بچشم گفتم بیش تو صبر جیست گفت آنک

من مخیر شدم آنکاه بخواب دیدم که یکی پیامدی و گفתי که خدای فرموده
 است که ابوالمحسین را بگوی که ما ترا بدان نعظیم و شفقت بخشیدیم
 نقلست که گفتم شبی طواف گاه خالی یافتم طواف می کردم و هر بار که
 بحجر الأسود می رسیدم دعای کردم و می گفتم اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي حَالًا وَصَنَةً
 لَا أَنْغَيِّرُ مِنْهُ بَارِ خَذَايَا مِرَا حَالِي وَصَنَتِي رُوزِي كُنْ كِهْ اَزْ اَنْ نَكْرُدْ بِكَ
 روز از میان کعبه آوازی شنیدم که یا ابوالمحسین می خواهی که با ما
 برابری کنی مائیم که از صفت خود بر نگریم اما بندگان گردان گردان
 داریم تا ربوبیت از عبودیت بیضا گردد مائیم که بر یک صفت ایم صفت
 آدمی گردان است شبلی گوید بیش نوری شدم اورا دیدم بمراقبت نشسته
 کی موئی بر تن او حرکت نمی کرد گفتم مراقبتی چنین نیکو از که آموختی
 گفتم از گریه که بر سوراخ موش بود و او از من بسیار ساکن تر بود
 نقلست که شبی اهل قادسیه شنیدند که دوستی از دوستان خدای خودرا
 در وادی شیران باز داشته است اورا در پایند خلقی جمله بیرون آمدند
 و بوادی سیاع رفتند دیدند نوری را که گوری فرو برده بود و در آنجا
 نشسته و گرد بر گرد او شیران نشسته شفاعت کردند و اورا بقادسیه
 آوردند بس از آن حال سوال کردند گفت مدتی بود تا چیزی نخورده
 بودم و درین بادیه بودم چون خرمابن بدیدم رطب آرزو کردم گفتم
 هنوز جای آرزو مانده است در من درین وادی فرو آم تا شیرانت
 بدرند تا بیش خرما آرزو نکند نقلست که گفتم روزی در آب غسل
 می کردم دزدی جامه من ببرد هنوز از آب بیرون نیامده بودم که باز
 آورد و دست او خشک شده بود گفتم الهی چون جامه باز آورد دست
 او باز ده در حال نیک شد برسیدند که خدای تعالی با توجه کند گفتم
 چون من بگرما به روم جامه من نگاه دارد که روزی بگرما به رفتم یکی
 جامه من ببرد گفتم خداوند جامه من باز ده در حال آن مرد پیامد و
 جامه باز آورد و عذر خواست نقلست که در بازار نخلسان بغداد آتش

نیامد خلق جمع شدند و او را بیرون آوردند و بر منبر کردند نوری خیر یافت بیامد و گفت یا ابا بکر تو بر ایشان بوشیده کردی لاجرم بر منبرت نشانند و من نصیحت کردم مرا بسنگ برانندند و بمزلیها انداختند گفت یا امیر القلوب نصیحت تو چه بود و بوشیده کردن من چه بود گفت نصیحت من آن بود که رها کردم خلق خدای را بخدای و بوشیده کردن تو آن بود که حجاب شدی میان خدای و خلقی و تو کیستی که میان خدای و خلق خدا واسطه باشی بس نی بینم ترا الا فضول نقلست که جوانی بای برهنه از اصفهان بعزم زیارت نوری بیرون آمد چون نزدیک رسید نوری مریدی را فرمود تا يك فرسنگ راه بخاروب برفت و گفت که جوانی می آید که این حدیث بر وی نافته است چون برسید نوری گفت از کجا می آئی گفت از اصفهان و ملك اصفهان آن جوانرا کوشکی و هزار دینار اسباب و کیزیکی بهزار دینار می داد که از آنجا مرو بس نوری گفت اگر ملك اصفهان ترا کوشکی و کیزیکی و هزار دینار می داد و هزار دینار اسباب دادی که از آنجا مرو و تو این طلبرا با آن ۱۰ مقابله کردی جوان در حال فریاد بر آورد که مرا مزین نوری گفت اگر حق تعالی هزده هزار عالم بر طبقی نهذ و در بیش مریدی نهذ و او در آن نگرذ مسلمش نمود که حدیث خدای کند نقلست که نوری با یکی نشست بود و هر دو زار می گریستند چون آنکس برفت نوری روی بیاران کرد و گفت دانستید که آن شخص که بود گفتند نه گفت ابلیس ۲۰ بود حکایت خدمات خود می کرد و افسانه روزگار خود می گفت و از درد فراق می نالید و جنانک دیدیت می گریست من نیز می گریستم جعفر خلدی گفت نوری در خلوت مناجات می کرد من گوش داشتم که نا چه می گوید گفت بار خدایا اهل دوزخ را عذاب کنی جمله آفریده تو اند بعلم و قدرت و ارادت قدم و اگر هر آینه دوزخ را از مردم بر خواهی کرد ۲۵ قادری بر آنک دوزخ از من بر کنی و ایشانرا بهشت بری جعفر گفت

کردم تا وقتی که من همه آن نور شدم و گفتم وقتی از خدای تعالی در خواستم کی مرا حالتی دایم دهد هاتنی آواز داد که ای ابو الحسین بر دایم صبر نتواند کرد الا دایم نقلست که جَنید يك روز بیش نوری شد نوری در بیش جنید بتظالم در خاک افتاد و گفت حرب من سخت شده است و طاقتم نماند سی سالست که چون او بید می آید من گم می شوم و چون من بید می آیم او غایب می شود و حضور او در غیبت من است هر چند زاری می کنم می گویند یا من باشم یا تو جنید اصحاب را گفت بنگرید کسی را که در مانده و مستحق و متخیر حق تعالی است بس جنید گفت جنان باید که اگر برده شود بتو و اگر آشکارا شود تو تو نباشی و خود همه او بود نقلست که جمعی بیش جَنید آمدند و گفتند چند شبانروز است تا نوری بیک خشت می گردد و می گویند الله الله و هیچ طعام و شراب نخورده است و نختنه نمازها بوقت می گزارد و آداب نماز بجای می آورد اصحاب جنید گفتند او هشیار است و فانی نیست از آنک اوقات نماز نگاه می دارد و آداب بجای آوردن می شناسد بس این تکلف است ^{۱۰} نه فنا کی فانی از هیچیز خبر ندارد جنید گفت چنین نیست که شما می گویند که آنها کی در وجد باشند محفوظ باشند بس خدای ایشانرا نگاه دارد از آنک وقت خدمت از خدمت محروم مانند بس جنید بیش نوری آمد و گفت یا ابا الحسین اگر دانی کجا او خروش سوذ می دارد تا من نیز در خروش آمم و اگر دانی که رضا به تسلیم کن تا دلت فارغ شود ^{۲۰} نوری در حال از خروش باز ایستاد و گفتم نیکو معلما کی توئی مارا نقلست که شبلی مجلس می گفت نوری بیامد و بر کناره بایستاد و گفت السلام علیک یا ابا بکر شبلی گفت وعلیک السلام یا امیر القلوب گفت حق تعالی راضی نبود از عالی در علم گفتند که آنها در عمل نیارز اگر تو در عملی جاه نگاه دار و اگر نه فرود آی شبلی نگاه کرد ^{۳۰} و خودرا راست نیافت فرود آمد و چهار ماه در خانه بنشست که بیرون

جند زکوة باید داد شبلی گفت بیست و نیم دینار گفت این زکوة این جنین که نصب کرده است گفت صدیق اکبر رضی الله عنه کی جهل هزار دینار بداد و هیچ باز نگرفت گفت این نیم دینار چیست که گفتمی گفت غرامت را که آن بیست دینار چرا نگاه داشت تا نیم دینارش بپاید داد ۵
 بس، از نوری مسئله برسید از فقه در حال جواب داد قاضی خجل شد آنگاه نوری گفت ای قاضی این همه برسیدی و هیچ نبرسیدی که خذایا مردان اند که قیام همه بدوست و حرکت و سکون همه بدوست و همه زنده بدو اند و باینکه مشاهده او اگر يك لحظه از مشاهده حق باز مانند جان از ایشان بر آید بدو خسبند و بدو خورند و بدو گیرند و بدو ۱۰
 روند و بدو بینند و بدو شنوند و بدو باشند علم این بود نه آنک تو برسیدی قاضی متحیر شد و کس بخلیفه فرستاد که اگر اینها ملحد و زندقه اند من حکم کنم کی در روی زمین يك موحد نیست خلیفه ایشانرا بخواند و گفت حاجت خواهید گفتند حاجت ما آنست که مارا فراموش کنی نه بقبول خود مارا مشرف گردانی و نه برد مهجور کنی که مارا ردّ تو ۱۵
 چون قبول نست و قبول تو چون ردّ تو است خلیفه بسیار بگریست و ایشانرا بکرامتی تمام روانه کرد نقل است که نوری يك روز مردی را دید در نماز کبا محاسن حرکتی می کرد گفت دست از محاسن حتی بدار این سخن بخلیفه رسانیدند و فقها اجماع کردند که او بدین سخن کافر شد اورا ۲۰
 بیش خلیفه بردند خلیفه گفت این سخن تو گفتمی گفت بلی گفت چرا گفتمی گفت بند از آن کیست گفت از آن خدای گفت محاسن از آن که بود گفت از آن کسی که بند آن او بود بس خلیفه گفت الحمد لله که ۲۵
 خدای مرا از قتل او نگاه داشت و گفت جهل سالست تا میان من و میان دل جدا کرده اند که درین جهل سال هیچ آرزو نبود و هیچیز شهوت نبود و هیچیز در دلم نیکو نمود و این از آن وقت باز بود که خذایا ۳۰
 بشناختم و گفتم نوری درفشان دیدم در غیب بیوسته در وی نظری

مرا فتوحی بدید آمد گفتم ای ابو الحسین آنک ماہی افتاد اگر ماری
 بودی کرامت تو بودی لکن جو تو در میان آمدی فریب است نه کرامت
 که کرامت آن بود که تو در میان نباشی سبحان الله این آزادگان چه
 مردان بوده اند نقلست که چون غلام خلیل بدشمنی این طایفه بر خاست
 ۵ و بیش خلیفه گفت که جماعتی بدید آمدند که سرودی گویند و رقص
 می کنند و کنریات می گویند و همه روز تماشا می کنند و در سردابها می
 روند بنهان و سخن می گویند این قوی اند از زنادقه اگر امیر المؤمنین
 فرمان دهد بکشتن ایشان مذهب زنادقه متلاشی شود که سر همه این
 گروه اند اگر این چیز از دست امیر المؤمنین آید من او را ضامنم بشوایی
 ۱۰ جزیل خلیفه در حال فرمودن تا ایشان را حاضر کردند و ایشان ابو حمزه
 و ارقام و شبلی و نوری و جنید بودند بس خلیفه فرمود تا ایشان را بقتل
 آرند سیاف قصد کشتن ارقام کرد نوری بچست و خود را در پیش
 انداخت بصدق و بجای ارقام بنشست و گفت اول مرا بقتل آر طرب
 کنان و خندان سیاف گفت ای جوانمرد هنوز وقت تو نیست و شمشیر
 ۱۵ چیزی نیست که بدان شتاب زدگی کنند نوری گفت بناء طریقت من بر
 ایثار است و من اصحاب را بر ایثار می دارم و عزیزترین چیزها در دنیا
 زندگانی است میخواهم تا این نفسی چند در کار این برادران کم تا عمر
 نیز ایثار کرده باشم با آنک یک نفس در دنیا نزدیک من دوستر از
 هزار سال آخرت از آنک این سرای خدمت است و آن سرای قربت
 ۲۰ و قربت من بخدمت باشد چون این سخن بشنیدند از وی در خدمت
 خلیفه عرضه کردند خلیفه از انصاف و قدم صدق او تعجب آمد فرمود
 که توقف کنید و بقاضی رجوع فرمود تا در کار ایشان نظر کند قاضی
 گفت بی حجتی ایشانرا منع نتوان کرد بس قاضی دانست که جنید در علوم
 کامل است و سخن نوری شنیده بود گفت ازین دیوانه مزاج یعنی شبلی
 ۲۵ چیزی از فقه ببرسم کی او جواب نتواند داد بس گفت از بیست دینار

خورده است هجین بیست سال بدین نوع معاملات کردی که کس بر
احوال او مطلع نشد نقلست که گفت سالها مجاهد کردم و خودرا بزنیدن
باز داشتم و بشت بر خلابی کردم و ریاضات کشیدم راه بن گشاده
نشد با خود گفتم کی چیزی می باید کرد که کار بر آید و یا فرو شوم و
ازین نفس برهم بس گفتم ای تن تو سالها بهوا و مراد خود خوردی و
دیدنی و شنیدی و رفتی و گرفتی و خفتی و عیش کردی و شهوت راندی
و این همه بر تو تاوان است اکنون در خانه رو تا بندت برنم و هرجه
حقوق حق است در گردنت قلاده کنم اگر بر آن بمانی صاحب دولتی
شوی و اگر نه باری در راه حق فرو شوی و گنت در راه حق جین
کردم و من شنیده بودم کی دلهای این طایفه نازک بود هرجه ایشان بیند
و شنوند سر آن بدانند و من در خود آن می دیدم گفتم قول انبیا و
اولیا حق بود مگر من مجاهد بریا کردم و این خلل از منست که اینجا
خلاف را راه نیست آنکه گفتم اکنون گرد خود بر آم تا بنگرم کی جیست
بخود فرو نگرستم آفت آن بود که نفس با دل من یکی شد بود چون نفس
با دل یکی شود بلا آن بود کی هرجه بر دل تابند نفس حظ خود از وی
بستاند چون جنان دیدم دانستم که از آن بر جای می ماند کی هرجه از
درگاه بدل می رسد نفس حظ خود می ستاند بعد از آن هرجه نفس
بدان بیاسودی گرد آن نگشتی و جنگ در چیزی دیگر زدی مثلا اگر
اورا با نماز یا با روزه یا با صدقه خوش بودی یا با خلوة یا با خلقی در
ساختن خلاف او کردی تا آن همرا بیرون انداختم و کامها همه برین
گشت آنگاه اسرار در من بدید می آمد بس گفتم تو که می گفت من دُر
کان بی کای ام و اکنون با مریدان بگوی که کان من کان بی کای است
و دُر من دُر کان نامرادی است آنکه بدجله رفتم و میان دو زورق
بایستادم و گفتم نروم تا ماهی در شست من نیفتد آخر در افتاد چون
۲۵ بر کشیدم گفتم الحمد لله که کار من نیک آمد برفتم و با جنید بگفتم کی

ذکر ابو الحسین نوری قدس الله روحه العزیز

آن مجذوب و حدث آن مسلوب عزت آن قبله انوار آن نقطه اسرار آن
 خویشتن کشته در درد دوری لطیف عالم ابو الحسین نوری رحمه الله علیه
 یگانه عهد و قدوه وقت و ظریف اهل تصوف و شریف اهل صحبت
 بود و ریاضاتی شکر و معاملات بسندیده و نکستی عالی و رموزی عجب
 و نظری صحیح و فراستی صادق و عشقی بکمال و شوقی بی نهایت داشت
 و مشایخ بر تقدیم او متفق بودند و او را امیر القلوب گفتندی و قمر
 الصوفیه مرید سری سقطی بود صحبت احمد حواری یافته و از اقران
 جنید بود و در طریقت مجتهد بود و صاحب مذهب و از صدور علماء
 مشایخ بود و او را در طریقت براهینی قاطعه است و حجتی لامعه و قاعده
 مذهبش آنست که تصوف را بر فقر تفضیل نهد و معاملتش موافق جنید
 است و از نوادر طریقت او یکی آنست که صحبت بی ایثار حرام داند و
 در صحبت ایثار حق صاحب فرماید بر حق خویش و گویند صحبت با
 درویشان فریضه است و عزلت نابسندیده و ایثار صاحب بر صاحب
 ۱۵ فریضه و او را نوری از آن گفتند که چون در شب تار یک سخن گفتی
 نور از دهان او بیرون آمدی چنانک خانه روشن شدی و نیز از آن
 نوری گفتند که بنور فراست از اسرار باطن خبر دادی و نیز گفتند که
 او را صومعه بود در صحرا که همه شب آنجا عبادت کردی و خلق آنجا
 بنظاره شدند بشب نوری دیدندی که می درفشیدی و از صومعه او
 ۲۰ بیلا بر می شدی و ابو محمد مغازی گفت هیچکس ندیدم بعبادت نوری
 و در ابتدا چنان بود که هر روز بامداد از خانه بیرون آمدی که بدگان
 می روم و نانی چند بر داشتی و در راه صدقه کردی و در مسجد شدی
 و نماز کردی تا نماز بیشین بس بدگان آمدی اهل خانه بنداشتندی که
 ۲۵ بدگان چیزی خورده است و اهل دکان کمان بردندی که بخانه چیزی

است بزبان و دل از آن غافل و این ذکر عادت بود و ذکرى است بزبان و دل حاضر این ذکر طلب ثواب بود و ذکرىست کى دلرا بذکر گرداند و زبان را گنگ کند قدر این ذکر کس نداند جز خدای تعالی و گفت اوّل توحید فانی شدن است همه چیزها از دل مرد و بخدای باز گشتن بچهلگی و گفت عارف تا نرسیده است یاری می خواهد از همه چیز چون برسند مستغنی گردد بخدای از همه چیز و بنده محتاج گردد همه چیز و گفت حقیقت قرب آنست که بدل احساس هیچ نتوانی کرد و بوجود هیچیز حسّ نتوانی یافت و گفت علم آنست که در عمل آرد ترا و یقین آنست که بر کیرذ ترا و گفت تصوّف تمکین است از وقت برسیند از تصوّف گفت آنست که صافی بود از خناوند خویش و بر بود از انوار و در عین لذّت بود از ذکر و هم از تصوّف برسیند گفت چیست گان تو بقوی که بدهند تا گشایش یابند و منع کنند تا نیابند بس ندای کنند باسرار که بگریزد بر ما برسیند که عارف را گریه بود گفت گریه او خندان بود که در راه باشد چون بحقایق قرب رسید و طعم وصال بچشید گریه زایل شود و گفت عیش زاهد خوش نبود که بخود مشغول بود و گفت خلق عظیم آن بود که او را هیچ هیبت نبود جز خدای و گفت توکل اضطرابی است بی سکون و سکونی بی اضطراب یعنی صاحب توکل باید که جنان مضطرب شود در نایافت که سکونش نبود هرگز یا جنان سکونش بود در قرب یافت که هرگز حرکت نبود و گفت هرکه تحکم نتواند کرد در آنج میان او و خدای است بتقوی و مراقبت بکشف و مشاهده نتواند رسید و گفت غره مشوید بصفاء عبودیت که منقطع است از نفس و ساکن است با خدای گفتند چون است که حقّ توانگران بدرویشان نبی رسد گفت سه چیز را یکی آنک آنج ایشان دارند حلال نباشد دوم آنک بر آن ۲۴ موافق نباشد سوم آنک درویشان بلا اختیار کرده اند رحمة الله علیه

بس هرکه از ذکر لذت یافت در قرب برو گشاده گرداند بس او را در
 سرای فردانیت فروز آرد و مثل جلال و عظمت بر وی مکشوف گرداند
 بس هرگاه که چشم او بر جلال و عظمت او افتد باقی ماند او بی او در
 حفظ خدای افتد و گفت اول مقامات اهل معرفت تحیر است با افتقار
 بس سرور است با اتصال بس فنا است با انتباه بس بقا است با انتظار
 و نرسد هیچ مخلوقی بالای این اگر کسی گویند بیغامبر صلی الله علیه و علی
 آله و سلم نرسید گوئیم رسید اما در خور خویش جنانک همرا حق تعالی
 مقبلی شود و ابو بکر را يك بار مقبلی شد در خور او و هر یکی را در خور
 آنکس و گفت هرکه گان برز که بجهت بوصول حق رسد خود را در رخ
 ۱۰ بی نهایت افکند و هرکه گان برز که بی جهد بوی رسد خود را در تمنا
 بی نهایت افکند و گفت خالق در قبضه خدای اند و در ملک او هرگاه
 کی مشاهده حاصل شود میان بند و خدای در سر بند و فهم بند جز خدای
 هیچ نماند و گفت وقت عزیز خود را جز بعزیزترین چیزها مشغول مکن
 و عزیزترین چیزها بند شغلی باشد عن الماضي و المستقبل یعنی وقت نگاه
 ۱۵ دار و گفت هرکه بنور فراست نگرذ بنور حق نگرسته باشد و ماده علم
 وی از حق بود و برا سهو و غفلت نباشد بل که حکم حق بود که زبان
 بند را بدان گویا کند و گفت از بندگان حق قوی اند که ایشانرا خشیت
 خدای خاموش گردانیده است و ایشان فصحا و بلغا اند در نطق بدو
 و گفت هرکرا معرفت در دل قرار گرفت درست آنست که در هر دو
 ۲۰ سرای نیند جز او و نشنود جز او و مشغول نمود جز بدو و گفت فنا
 فناء بند باشد از رویت بندگی و بقا بقاء بند باشد در حضور الهی و گفت
 فنا متلاشی شدن است بحق و بقا حضور است با حق و گفت حقیقت
 قرب باکی دل است از همه چیزها و آرام دل با خدای و گفت هر باطن
 ۲۴ که ظاهر وی بخلاف او بود باطل بود و گفت ذکر سه وجه است ذکر

طعام خواست بر جای بنشستم هانفی آواز داد اختیار کن تا سببی خواهی
 دفع سستی را یا طعام خواهی سکونت نفس را گفتم اَلهی سببی بس قوئی در
 من بدید آمد و دوازده منزل دیگر برفتم و گفتم يك روز بر کرانه
 دریا جوانی دیدم مرقع پوشیده و محبره آویخته گفتم سیاه او عیان است
 ° و معاملتش نجان است چون در وی می نگرم گویم از رسیدگان است و
 چون در محبره می نگرم گویم از طالب علمان است بیا تا بیرسم کی از کزدم
 است گفتم ای جوان راه بخدای چیست گفتم راه بخدای دو است راه
 خواص و راه عوام ترا از راه خواص هیچ خبری نیست اما راه عوام
 اینست که تو می سبری و معاملت خود را علت وصول بحق می نهی و
 ۱۰ محبره را آلت حجاب می شمری و گفتم روزی بصحرا می رفتم ده سگ شبانان
 درنگ روی بمن نهادند چون نزدیک آمدند من روی بمراقبت نهادم سگی
 سبید در آن میان بود بر ایشان حمله کرد و همرا از من دور کرد و از
 من جدا نشد تا وقتی که دور شدم نگاه کردم سگ را ندیدم نفلاست که
 روزی سخن می گفتم در ورع عباس المهدی بگذشت و گفتم یا ابا سعید
 ۱۵ شرم نداری که در زیر بناء دوانقی نشینی و از حوض زینک آب خوری
آنگاه در ورع گوئی در حال تسلیم شد که جنان است که تو می گوئی
و سخن اوست که آفرینش دها بر دوستی آنکس است که بدو نیکوئی کند
 و گفتم ای عجب آنک در همه عالم مر خدا برا محسن نداند چگونه دل
 بکلیت بدو سپارد و گفتم دشمنی فقرا بعضی با بعضی از غیرت حق بود
 ۲۰ خواست کجا یکدیگر آرام نتوانند گرفت و گفتم حق تعالی مطالبه کند
 اعمال را از اولیاء خود چون او را بر گزیند اند و اختیار کرده که روا
 ندارد ایشانرا که میان او و میان ایشان در آینه بود و احتمال نکند که
 ایشانرا در هیچ کار راحتی بود الا بدو و گفتم چون حق تعالی خواهد
 ۲۴ که دوست گیرد بند را از بندگان خود در ذکر بر وی گشاده گرداند

خزارا دو بسر بود یکی بیش از وی وفات کرد شی اورا بخواب دید
 گفت ای بسر خدای با توجه کرد گفت مرا در جوار خود فرود آورد
 و کرای کرد گفتم ای بسر مرا وصیت کن گفت ای بذر بید دلی با
 خدای معامله مکن گفتم زیادت کن گفت ای بذر اگر کوم طاقت نداری
 گفتم از خدای یاری خواهم گفت ای بذر میان خود و خدای تعالی
 يك پیرهن مگذار نقلست که سی سال بعد ازین بزیت که هرگز پیراهنی
 دیگر نموشید و گفت وقتی نفسم مرا بر آن داشت که از خدای چیزی
 خواهم هاننی آواز داد که بجز خدای چیزی دیگری خواهی لاجرم سخن
 اوست که گفت از خدای شرم دارم که برای روزی چیزی جمع کنم بعد
 ۱۰ از آن که او ضمان کرده است و گفت وقتی در بادیه می رفتم گرسنگی
 غلبه کرد و نفس چیزی مطالبه کرد تا از خدای طعام خواهم گفتم طعام
 خواستن کار متوکلان نیست هیچ نگفتم چون نفس نا امید شد مگری دیگر
 ساخت گفت طعام نمی خواهی باری صبر خواه قصد کردم تا صبر خواهم
 عصمت حق مرا در یافت آوازی شنیدم که کسی می گوید که این دوست
 ۱۵ ما می گوید که ما بدو نزدیکیم و مقرر است که ما آنکس را که سوی ما
 آید ضایع نگذاریم تا از ما قوت صبری خواهد و عجز و ضعف خویش
 بیش می آورد و بندارد که نه او مارا دین است و نه ما اورا یعنی بطعام
 خواستن محبوب گشتی از آنک طعام غیر ما بود و بصبر خواستن هم محبوب
 می شدی که صبر هم غیر ماست و گفت وقتی در بادیه شدم بی زاد مرا
 ۲۰ فاقه رسید چشم من بر منزل افتاد شاد شدم نفس گفت که سکونت یافتیم
 سوگند خوردم که در آن منزل فرو نیامم گوری بکنم و در آنجا شدم
 آوازی شنیدم کی ای مردمان در فلان منزل یکی از اولیاء خدای خودرا
 باز داشته است در میان ریگ اورا در بایید جماعتی بیامدند و مرا بر
 گرفتند و بمنزل بردند و گفت بکنند هر سه روز طعام خوردی در بادیه
 ۲۵ شدم سه روز هیچ نیافتم چهارم ضعیفی در من بدید آمد طبع بعبادت خود

این قوم که او می گوید کی بعضی را ازین قوم گویند که تو چه میخواهی گویند الله اگر جنان بود که اندامها او در تن او بسخن آید همه گویند الله که اعضا و مناسل او بر ابر آینه بود از نور الله کی مجذوبست در وی بس در قرب بغایتی رسد که هیچ کس نتواند که در پیش او گویند ° الله از جهت آنک آنجا هرج روز از حقیقت روز بر حقیقت و از خدای روز بر خدای جون اینجا هیچ از الله بسر نیامد باشد چگونه کسی گویند الله جمله عقل عقلا اینجا رسد در حیرت بماند تمام شد این سخن و گفت سالها با صوفیان صحبت داشتم کی هرگز میان من و ایشان مخالفت نبود از آنکه هم با ایشان بودم و هم با خود و گفت همرا بخیر کردند میان ۱۰ قرب و بعد من بعدرا اختیار کردم که مرا طاقت قرب نبود چنانکه لغزان گفت مرا بخیر گردانیدند میان حکمت و نبوت من حکمت اختیار کردم که مرا طاقت بار نبوت نبود و گفت شبی بخواب دیدم که دور فریشته از آسمان بیامند و مرا گفتند صدق چیست گفتم الوفا بالعهد گفتند صدقت و هر دو بر آسمان رفتند و گفت شبی رسول را علیه السلام بخواب ۱۵ دیدم فرمود کی مرا دوستاری گفتم معذوم فرمای که دوستی خدای مرا مشغول کرده است از دوستی تو گفت هر که خدایرا دوست دارد مرا دوست داشته بود و گفت ابلیس را بخواب دیدم عصا بر گرفتم تا او را بزخم هاننی آواز داد که او از عصا نترسد از نوری ترسد که در دل تو باشد گفتم بیا گفت شمارا جگم که بینداخته اید آنج من مردمان را بدان ۲۰ فریبم گفتم آن چیست گفت دنیا چون از من برگذشت باز نگرید و گفت مرا در شما لطیفه است که بدان مراد خود پیام گفتم آن چیست گفت نشستن با کوزکان و گفت بدمشقی بودم رسول را صلی الله علیه وسلم بخواب دیدم که می آمد و بر ابو بکر و عمر رضی الله عنهما تکیه زده و من بیتی با خود می گفتم و انگشتی بر سینه می زدم رسول علیه السلام فرمود که شر ۲۵ این از خیر این پیش است یعنی سماع نباید کرد نقلست که ابو سعید

محبت از جهت آنک دوست نداری مگر آنک بدان راضی باشی و راضی نباشی
مگر بدانچ دوست داری و گفت تصوّف آنست که بنده در هر وقتی مشغول
بجیزی بود که در آن وقت آن اولیتر و گفت صبر ایستادن بود با خدای
و گرفتن بلا بخوشی و آسانی والله اعلم بالصواب والیه المرجع والمآب

ذکر ابو سعید خَرّاز قدّس الله روحه العزيز

آن بختۀ جهان قدّس آن سوخته مقام اُنس آن قدوّۀ طارم طریقت آن غرقۀ
قلزم حقیقت آن معظّم عالم اعزاز قطب وقت ابو سعید خَرّاز رحمة الله
علیه از مشایخ کبار و از قدماء ایشان بود و اشرافی عظیم داشت در
ورع و ریاضت بغایت بود و بکرامت مخصوص و در حقایق و دقائق
بکمال و در همه فن بر سر آّمه بود و در مرید بروردن آبتی بود و اورا
لسان التصوّف گفتند و این لقب از بهر آن دادند که درین امت کس را
زبان حقیقت جنان نمود که اورا درین علم اورا چهار صد کتاب تصنیف
است و در تجرید و انقطاع بی همتا بود و اصل او از بغداد بود و ذو
النون مصری را دین بود و با بشر و سری سقطی صحبت داشته بود و در
طریقت مجتهد بود و ابتداء عبارت از حالت بقا و فنا او کرد و طریقت
خود را درین دو عبارت متضمّن گردانید و در دقائق علوم بعضی از
علماء ظاهر بر وی انکار کردند و اورا بکفر منسوب کردند به بعضی
الفاظ که در تصانیف او دیدند و آن کتاب کتاب السرّ نام کرده بود
معنی آن فهم نکردند یکی این بود که گفته بود إِنَّ عِبْدًا رَجَعَ إِلَى اللَّهِ
وَتَعَلَّقَ بِاللَّهِ وَسَكَنَ فِي قَرَبِ اللَّهِ قَدْ نَسِيَ نَفْسَهُ وَمَا سَوَى اللَّهِ فَلَوْ قُلْتَ لَهُ
مِنْ أَيْنَ وَأَيْشُ تُرِيدُ لَمْ يَكُنْ لَهُ جَوَابٌ غَيْرَ اللَّهِ گفتم چون بنده بخدای
رجوع کند و تعلق بخدای گیرد و در قرب خدای ساکن شود هم نفس
خویش را هم ما سوی الله را فراموش کند اگر اورا گویند تو از کجائی و چه
خواهی اورا هیچ جواب خوبتر از آن نباشد که گویند الله و در صفت

دهند چون نامه بچنید رسیدن بیران عراق را جمع کرد و نامه بر ایشان خواند آنگاه جنید گفت بیایند و بگویند که ازین کوهها چه خواسته است تا گفتند که ازین کوهها مراد نیستی مرد است که تا مرد هزار بار نیست نشود و هزار بار هست نگرده بدرگاه عزت نرسد بس جنید گفت من ازین دو هزار کوه آتشین یکی بیش بسر نبرده لم جریری گفت دولت ترا کی آخر یکی بریدی که من هنوز سه قدم بیش نبریده ام شبلی به های های بگریست و گفت خنک ترا ای جنید که يك کوه آتشین بریدی و خنک ترا که سه قدم بریدی که من هنوز گرد از دور ندیده ام نقلست که چون عمرو بن عثمان بصفاهان آمد جوانی بصحبت او بیوست بس آن جوان بیمار شد و مدتی رنج بکشید روزی جمعی بعبادت آمدند شیخرا اشارت کرد که قوال را بگوی تا بیتی بر گویند عمرو با قوال گفت این بیت بر گوی

ما لی مرضت فلم یعدنی عایدٌ منکم و یمرضُ عبدکم فاعود

بیمار چون این بشنید در حال صحت یافت و یکی از بزرگان طریقت شد^{۱۵} برسیدند از معنی آفهن شرح الله صدره للإسلام گفت معنی آنست که چون نظر بند بر عظمت علم وحدانیت و جلال ربوبیت افتاد نایبنا شود بعد از آن از هرج نظر برو افتد و گنت بر تو باز که برهیز کنی از تفکر کردن در چیزی از عظمت خدای یا در چیزی از صفات خدای که تفکر در خدای معصیت است و کفر و گنت جمع آنست که حق تعالی خطاب کرد بندگانش در میثاق و تفرقه آنست که عبارت می کند از او با وجود بهم و گنت عبارت بر کیفیت وجد دوستان نیفتد از آنک او سر حق است نزدیک مومنان و گنت اول مشاهده قربت است و معرفت بعلم الیقین و حقایق آن و گنت اول مشاهده زواید یقین است و اول یقین^{۲۴} آخر حقیقت است و گنت محبت داخل است در رضا و رضا نیز در

گنج بر دینک من نهادند و این دینک بسلامت نروذ صمصام لا اُبالی فرمود که
 اِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ترا مهلت دادیم و لیکن متهمت گردانیدیم تا اگر هلاک
 نکنیم متهم و دروغ زن باشی و هیچ کس راست گوی نداند تا گویند کَانَ
 مِنَ الْحَيِّ فَفَسَقَ عَنْ اَمْرِ رَبِّهِ او شیطان است راست از کجا گوید لاجرم
 ملعونست و مطرود و مخذولست و مجهول و ترجمه گنج نامه عمرو بن عثمان
 این بود و هم او در کتاب محبت گفته است که حق تعالی دلها را بیافرید
 بیش از جانها بهفت هزار سال و در روضه انس بداشت و سرها را بیش
 از دها بیافرید بهفت هزار سال و در درجه وصل بداشت و هر روز
 سیصد و شصت نظر کرامت و کلمه محبت جانها را می شنویند و سیصد
 و شصت لطیفه انس بر دها ظاهر کرد و سیصد و شصت بار کشف
 جمال بر سر تجلی کرد تا جمله در کون نگاه کردند و از خود کرامین تر
 کس ندیدند زهوی و فخری در میان ایشان بدید آمد حق تعالی بدان
 بر ایشان امتحان کرد سررا در جان بزدان کرد و جانرا در دل محبوس
 گردانید و دلرا در تن باز داشت آنگاه عقلرا در ایشان مرکب گردانید
 و انبیارا فرستاد و فرمانها را بداد آنگاه هرکسی از اهل آن مقام خودرا
 جویان شدند حق تعالی نمازشان فرمود تا تن در نماز شد دل در محبت
 بیوست جان بقربت رسید سر بوصلت قرار گرفت نقلست که از حرم
 بعراق نامه نوشت بخنید و جریری و شبلی که بدانید شما کی عزیزان و
 بیران عراق اید هرکرا زمین حجاز و جمال کعبه باید گوئید ام نکنونوا
 بِالْبَغِيهِ اِلَّا يَشِقُّ الْاَنْفُسُ و هرکرا بساط قرب و درگاه عزت باید گوئید لم
 نکنونوا بِالْبَغِيهِ اِلَّا يَشِقُّ الْاَرْوَاحُ و در آخر نامه نوشت که این خطی است از
 عمرو بن عثمان مکی و این بیران حجاز که همه با خود اند و در خود
 اند و بر خود اند و اگر از شما کسی هست که همت بلند دارد گو در
 آی درین راه که در وی دو هزار کوه آتشین است و دو هزار دریا
 مَغْرَقٌ مَهْلِكٌ و اگر این بایگاه ندارید دعوی مکنید که بدعوی هیچ نمی

آن انسان ملکی عمرو بن عثمان مکی رحمة الله عليه از بزرگان طریقت و سادات این قوم بود و از محتشمان و معتبران این طایفه بود و همه منقاد او بودند و سخن او بیش همه مقبول بود و بریاضت و ورع مخصوص و بحقایق و لطایف موصوف و روزگاری ستوده داشت و هرگز سکر را بر خود دست نداد و در صحو رفت و نصایف لطیف دارد درین طریق و کلماتی عالی و ارادت او بچینی بود بعد از آنک ابو سعید خزاز را دیدند بود و بپیر حرم بود و سالها دراز در آنجا معتکف بود نقلست کی حسین منصور حلاج را دید که چیزی می نوشت گفت چه می نویسی گفت کی چیزی می نویسم کیا قران مقابله کنم عمرو بن عثمان او را دعاء بد کرد و از پیش خود مهجور کرد بپیران گفتند هرچه بر حسین آمد از آن بلاها بسبب دعاء او بود نقلست که روزی ترجمه گنج نامه بر کاغذی نوشته بود و در زیر سباده نهاده بود و بطهارت رفته بود در متوضا خبر شد خادم را گفت تا آن جزورا بر دارد چون خادم بیامد نیافت با شیخ گفت شیخ گفت بردند و رفت بس گفت آنکس که آن گنج نامه برد زود باشد که دستپاش ببرند و ۱۵ باپهش ببرند و بردارش کنند و بسوزند و خاکسترش بر باذ دهند او را بسر گنج می باید رسید او گنج نامه می دزدد و آن گنج نامه این بود که گفت آن وقت که جان در قالب آدم علیه السلام آمد جمله فریشتگان را سجود فرمود همه سر بر خاک نهادند ابلیس گفت که من سجد نکتم و جان بیازم و سر بینم که شاید کی لعنتم کنند و طاعی و فاسق و مرئی خوانند سجده نکرد ۲۰ تا سر آدی را بدید و بدانست لاجرم بجز ابلیس هیچکس را بر سر آدی و قوف نیست و کسی سر ابلیس ندانست مگر آدی بس ابلیس بر سر آدی و قوف یافت از آنک سجد نکرد تا بدید که بسر دیدن مشغول بود و ابلیس از همه مردود بود که بر دیده او گنج نهاده بودند گفتند ما گنجی در خاک نهادیم و شرط گنج آنست که يك تن بیند اما سرش ببرند تا غماری نکند بس ۲۵ ابلیس فریاد بر آورد که اندرین مهلت ده و مرا مکش و لیکن من مرد گنم

آواز آمد که انگشتی که بنام ما عقد شد جز بفرمان ما باز گشاده نگردد و چون جنازه برداشتند کموتری سفید بر گوشه جنازه نشست هر چند که می راندند نمی رفت تا آواز داد که خود را و مرا رنجہ مدارید که جنگ من بسار عشق بر گوشه جنازه دوخته اند من از بهر آن نشسته ام شما رنج مبرید که امروز قالب او نصیب کزویان است که اگر غوغاء شما نبودی کالبذ او چون باز سفید در هوا با ما بریدی یکی او را بخواب دید گفتم جواب منکر و نکیر چون دادی گفت جون آن دو مقرب از درگاه عزت با آن هیبت بیامزند و گفتند مَنْ رَبُّكَ مَنْ در ایشان نگرستم و خندیدم و گفتم آن روز که برسند او بود از من کی آست بر بکم من بودم کی جواب دادم که بلی اکنون شما آمده اید که خذی تو کیست کسی که جواب سلطان داده باشد از غلام کی اندیشد هم امروز بزبان او می گویم اَلَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ بحرمت از یش من برفتند و گفتند او هنوز در سکر محبت است دیگری بخواب دید گفتم کار خود را چون دیدی گفتم کار غیر از آن بود که ما دانسیم که صد و اند هزار نقطه نبوت سرافکنده و خاموش اند ما نیز خاموش شدیم تا کار چگونه شود جربری گفتم جنید را بخواب دیدم گفتم خذی با تو جکر د گفتم رحمت کرد و آن همه اشارات و عبارات باز برد مگر آن دو رکعت نماز که در نیم شب کردم نقلست که یک روز شبلی بر سر خاک جنید ایستاده بود یکی از وی مسئله پرسید جواب نداد و گفتم

شعر

۲۰ اِنِّي لَاسْتَحْيِيهِ وَالْتُرْبُ بَيْنَنَا * كَمَا كُنْتُ اَسْتَحْيِيهِ وَمَوْ بَرَانِي

بزرگان را حال حیوة و مات یکی است من شرم دارم کی بیش خاک او جواب مسئله دم همچنانک در حال حیوة شرم داشتم رحمة الله عليه

ذکر عمرو بن عثمان مکی قدس الله روحه العزيز

۲۱ آن شیخ الشيوخ طریقت آن اصل اصول بحقیقت آن شع عالم آن چراغ حرم

سه است دیدن طاعت و دیدن ثواب و دیدن کرامت و گفت زلت عالم میل است از حلال مجرام و زلت زاهد میل است از بقا بفنا و زلت عارف میل است از کریم بکرامت گفتند فرق میان دل مومن و منافق چیست گفت دل مومن در ساعتی هفتاد بار بگردد و دل منافق هفتاد سال بر يك حال همانند نقلست که جنید را دیدند که می گفت یا رب فرداء قیامت مرا نابینا انگیز گفتند این چه دعاست گفت از آنک تا کسی را که ترا نه بیند اورا نباید دید چون وفاتش نزدیک آمد گفت خوانرا بکشید و سفره بنهید تا بجهیه دهن خوردن اصحاب جان بدم چون کار تنگ در آمد گفت مرا وضو دهید مگر در وضو تخیل فراموش کردند فرمود تا تخیل بجای آوردند بس در سجود افتاد و می گریست گفتند ای سید طریقت با این طاعت و عبادت که از بیش فرستاده چه وقت سجود است گفت هیچ وقت جنید محتاج تر ازین ساعت نیست و حالی قران خواندن آغاز کرد و می خواند مریدی گفت قران میخوانی گفت اولیتر از من بدین کی خواهد بود که این ساعت صحیفه عمر من در خواهند نوردید و هفتاد ساله طاعت و عبادت خود را می بینم در هوا يك موی آویخته و باذی در آینه و آنرا می جنابند نمی دانم که باذ قطعیت است یا باذ وصلت و بر يك جانب صراط و بر يك جانب ملك الموت و قاضی که عدل صفت اوست میل نکند و راهی بیش من نهاده اند و نمی دانم کی مرا بکنام راه خواهند برد بس قران ختم کرد و از سورت البقره ۲۰ هفتاد آیت بر خواند و کار تنگ در آمد گفتند بگوی الله گفت فراموش نکرده ام بس در تسبیح انگشت عقد می کرد تا چهار انگشت عقد گرفت و انگشت مسبحه را گذاشت و گفت بسم الله الرحمن الرحیم و دیده فراز کرد و جان بداد غسل بوقت غسل خواست تا آبی بچشم وی رساند هانفی آواز داد که دست از دیده دوست ما بدار که جشی که بنام ما بسته شد جز ۲۵ بقاء ما باز نگرده بس خواست تا انگشت که عقد کرده بود باز کند

اگر یکبار بتو رسیدن بود همه عمرش همچنان یابی و صدیق آنست که بیوسته
 بود صدق او در افعال و اقوال و احوال برسیدند از اخلاص گفت
 فَرَضٌ فِي فَرَضٍ وَنَقْلٌ فِي نَقْلِ كُنْتُ اخلاص فریضه است در هرجه فریضه
 بود چون نماز و غیر آن و نماز کی فریضه است فرض است در سنت
 ۵. باخلاص بودن و باخلاص بودن مغز نماز بود و نماز مغز سنت
 و هم از اخلاص برسیدند گفت فنا است از فعل خویش و برداشتن فعل
 خویش دیدن از پیش و گفت اخلاص آنست که بیرون آری خلق را
 از معامله خدای و نفس یعنی دعوی ربوبیت می کند سوال کردند از
 خوف گفت جشم داشتن عقوبت است در هر نفسی گفتند بلای او چه
 ۱۰. کار کند گفت بونه است که مرد را بالا بد هر که در بین بونه بالوده گشت
 هرگز او را بالا نماند سوال کردند از شفقت بر خلقی گفت شفقت بر
 خلق آنست که بطولع بایشان دهی آنچه طلب می کند و باری بر ایشان
 نهی که طاقت آن ندارند و سختی نگویی که ندانند گفتند تنها بودن کی
 درست آید گفت وقتی که از نفس خویش عزلت گیری و آنچه ترا دی
 ۱۴. نوشته اند امروز درس تو شود گفتند عزیز ترین خلق کیست گفت درویش
 راضی گفتند صحبت با کی دارم گفت با کسی که هر نیکی که تو کرده
 باشد بر وی فراموش بود و آنچه بر وی بود می گزارد گفتند هیچیز فاضلتر
 از گریستن هست گفت گریستن بر گریستن گفتند بنده کیست گفت آنک
 از بندگی کسان دیگر آزاد بود گفتند مرید و مراد کیست گفت مرید
 ۲۰. در سیاست بود از علم و مراد در رعایت حق بود زیرا که مرید دونه
 بود و مراد برنده دونه در برنده کی رسد گفتند راه بخدای چگونه است
 گفت دنیا را ترک گیری یاقی و خلاف هوا کردی بحق بیوستی گفتند نواضع
 چیست گفت فرو داشتن سر و پهلو بزیر داشتن گفتند که می گوئی حجاب
 ۲۴. سه است نفس و خلق و دنیا گفت این سه حجاب عام است حجاب خاص

شده است موحد است باز برسیدند از توحید گفت یقین است گفتند چگونه گفت آنک بشناسی که حرکات و سکنت خلق فعل خدای است که کسی را با او شرکت نیست چون این بجای آوردی شرط توحید بجای آوردی سوال کردند از فنا و بقا گفت بقا حق راست و فنا ما دون او را گفتند تجرید چیست گفت آنک ظاهر او مجرد بود از اعراض و باطن او از اغراض سوال کردند از محبت گفت آنک صفات محبوب بدل صفات محب بنشیند قال رسول الله صلی الله علیه و علی آله و سلم فاذا أَحَبَبْتَهُ كُنْتُ لَهُ سَبْعًا وَبَصْرًا سوال کردند از انس گفت آن بود که حشمت بر خیزد سوال کردند از تفکر گفت درین چند وجه است تفکری است در آیات خدای و علامتش آن بود که ازو معرفت زاید و تفکری است در آلاء و نعماء خدای که ازو محبت زاید و تفکری است در وعده خدای و عذاب او و ازو هیبت زاید و تفکری است در صفات نفس و در احسان کردن خدای با نفس ازو حیا زاید از خدای تعالی و اگر کسی گوید چرا از فکرت در وعده هیبت زاید گویم از اعتماد بر کرم خدای از ۱۵ خدای بگریزد و بعصیت مشغول شود سوال کردند از تحقیق بند در عبودیت گفت چون بنده جمله اشیا را ملک خدای بیند و بدید آمدن جمله از خدای بیند و قیام جمله بخدای بیند و مرجع جمله بخدای بیند چنانک خدای تبارک و تعالی فرموده است فَسُبْحَانَ الَّذِي يَبْدِئُ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ و این همه او را محقق بود بصفت عبودیت رسیده بود ۲۰ سوال کردند از حقیقت مراقبت گفت حالتی است که مراقبت انتظار ی کند آنج از وقوع او ترسد لاجرم خلقی بود چنانک کسی از شیخون ترسد نخسبد قال الله تعالی فَارْتَقِبْ یعنی فانتظر سوال کردند از صادق و صدیقی و صادق گفت صدق صفت صادق است و صادق آنست که چون او را ۲۴ بینی چنان بینی که شنوده باشی خبر او و چون معاينه بود بل که خبر او

نصفی است از طریقت و گفت توبه را سه معنی است اول ندامت دوم
 عزم بر ترک معاودت سوم خود را باک کردن از مظلّم و خصومت و کنت
حقیقت ذکر فانی شدن ذاکر است در ذکر و ذکر در مشاهده مذکور
 و گفت مکر آنست که بر آب ی رود و بر هوا ی رود و همه او را درین
 تصدیق ی کنند و اشارات او را درین نصیح ی کنند این همه مکر بود
 کسی را که داند و گفت این بوذن مرید از مکر از کبایر بود و این
 بوذن واصل از مکر کفر بود برسیند که چه حالت است که مرد آرمین
 باشد چون سماع شنود اضطراب در وی بدید آید گفت حق تعالی ذرّبت
 آدم را در میثاق خطاب کرد که أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ همه ارواح مستغرق لذت آن
 ۱۰ خطاب شدند چون درین عالم سماع شنوند در حرکت و اضطراب آید
 و گفت نصوّف صافی کردن دلست از مراجعت خلقت و مفارقت از
 اخلاق طبیعت و فرو میرانیدن صفات بشریت و دور بوذن از دواعی
 نفسانی و فرود آمدن بر صفات روحانی و بلند شدن بعلوم حقیقی و بکار
 داشتن آنج اولیترست إِلَى الْآبَدِ و نصیحت کردن جمه امت و وفا بجای
 ۱۵ آوردن بر حقیقت و متابعت بیغیر کردن در شریعت و باز برسیند از
نصوّف گفت عنوتی است که در وی هیچ صلح نبود و رُوبِم برسیند از
 ذات نصوّف گفت بر تو باز که دور باشی ازین سخن نصوّف بظاهری
 گیر و از ذات وی سوال مکن بس روم الحاح کرد گفت صوفیان قوی
 اند قام با خداوند جنانک ایشانرا نداند الآخِذِ برسیند که از همه
 ۲۰ زشتیها چه زشت تر گفت صوفی را بخل از توحید سوال کردند گفت معنی
 آنست که ناجیز شود در وی رسوم و نایبذا گردد در وی علوم و خدای
 بود جنانک بود همیشه و باشد فنا و نقص گرد او راه نیابد و باز گفتند
 توحید چیست گفت صفت بندگی همه ذلّ است و عجز و ضعف و استکانت
 ۲۴ و صفت خداوند همه عزّ و قدرت هر که این جزا تواند کرد با آنک کم

معارضه کند خاموش شوند و گفت تصدیق زیادت شود و نقصان نگیرد
و اقرار زبان نه زیادت شود و نه نقصان بپذیرد و عمل ارکان زیادت شود
و نقصان بپذیرد و گفت صبر باز داشتن است نفس را با خدای بی آنک
جزع کند و گفت غایت صبر توکل است قال الله تعالی الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ
رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ و گفت صبر فرو خوردن نغیبهاست و روی ترش ناکردن
و گفت توکل آنست کی خوردن بی طعام است یعنی طعام در میان نه
بیند و گفت توکل آنست که خذایرا باشی جنانک بیش ازین که نمودی
خذایرا بودی و گفت بیش ازین توکل حقیقت بود امروز علم است
و گفت توکل نه کسب کردن و نه ناکردن لکن سکون دلست بوعده حق
۱۰ تعالی که ذاده است و گفت یقین قرار گرفتن علی بود در دل که بشیخ
حال نگردد و از دل خالی نمود و گفت یقین آنست که عزم رزق نکنی
و اندوه رزق نخوری و آن از تو کفایت آید و آنست که بعلی که بر
گردن تو کرده اند مشغول باشی که بیقین او رزق تو بتو رساند و گفت
فتوت آنست کجا درویشان نثار نکنی و با توانگران معارضه نکنی و گفت
۱۰ جوانمردی آنست کی بار خود بر خلق نهی و آج داری بذل کنی و گفت
تواضع آنست که تکبر نکنی بر اهل هر دو سرای که مستغنی باشی بحق
و گفت خلق چهار چیز است سخاوت و الفت و نصیحت و شنتت و گفت
صحبت با فاسقان نیکو خو دوستر دارم از آنک با قرای بد خو و گفت حیا
دیدن آلاست و دیدن تقصیر بس ازین هر دو حالت حالتی زاید که
۲۰ آنرا حیا گویند و گفت عنایت بیش از آب و گل بوده است و گفت
حال چیزی است که بدل فرو آید اما دام نبود و گفت رضا رفع اختیار
است و گفت رضا آنست که بلارا نعمتی شمری و گفت فقر دریاء بلا
است و گفت فقر خالی شدن دل است از اشکال و گفت خوف آنست
۲۴ که بیرون کنی حرام از جوف و ترک عمل گیری بعسی و سوف و گفت صوم

بشریت تفرقه و گفت مراقبت آن بود که ترسیده باشد بر فوت شدن
 نصیبی که ایشانرا از خدای هست و برسیدند که فرق چیست میان مراقبت
 و حیا گفت مراقبت انتظار غایب است و حیا نخلت از حاضر مشاهده
 و گفت وقت جون فوت شود هرگز نتوان یافت و هیچ چیز عزیزتر از وقت
 نیست و گفت اگر صادقی هزار سال روی بحق آرد بس يك لحظه از حنی
 اعراض کند آنخ در آن لحظه ازو فوت شده باشد بیش از آن بود که در
 آن هزار سال حاصل کرده بود یعنی در آن يك لحظه حاصل توانستی کرد
 آنخ در آن هزار سال حاصل نکردی و دیگر معنی آنست که ماتم مضرت ضایع
 شدن حضور آن يك لحظه که از خدای اعراض کرده باشد بهزار سال طاعت
 و حضور جزاء آن بی ادبی نتوان کرد و گفت هیچیز بر اولیا سخت تر از
 نگاه داشت انفاس در اوقات نیست و گفت عبودیت دو خصلت است
 صدق افتقار بخدای در نهان و آشکار و بنیکی افتدا کردن برسول خدای
 تعالی و گفت عبودیت ترك مشغلهها است و مشغول بودن بدانخ اصل
 فراغت است و گفت عبودیت ترك کردن این دو نسبت است یکی ساکن
 شدن در لذت و دوم اعتماد کردن بر حرکت جون این هر دو گم شد
 اینجا حقی عبودیت گزارده آمد و گفت شکر آنست که نفس خودرا از
 اهل نعت نشیرد و گفت شکررا علتی است و آن آنست که نفس خودرا
 مزید بدان مطالبت کند و با خدای ایستاده باشد بجزئ نفس و گفت
 حد زهد تپی دست بودن است و خالی بودن از مشغله آن و گفت
 حقیقت صدق آنست که راست گوئی در مهم ترین کاری که ازو نجات
 نیابی مگر بدروغ و گفت هیچ کس نیست کی طلب صدق کند که نیابد
 و اگر همه نیابد بعضی بیابد و گفت صادق روزی جهل بار از حالی
 بجالی بگردد و مُرائی جهل سال بر يك حال بماند و گفت علامت فقراء
 صادق آنست که سوال نکنند و معارضه نکنند و اگر کسی با ایشان

و گفت علم آنست که قدر خویش بدانی و گفت اثبات مکر است و علم باثبات مکر و حرکات غدر است و آنج موجود است در داخل مکر و غدر است و گفت علم توحید جدا است از وجود او و وجود او مفارق علم است بذو و گفت بیست سالست تا علم توحید بر نوشته اند و مردمان در حواشی او سخن می گویند و گفت توحید خدای دانستن قدم او بود از حدت یعنی دانی که اگر سیل در دریا باشد اما نه دریا باشد و گفت غایت توحید انکار توحید است یعنی هر توحید که بدانی انکار کنی که این نه توحیدست و گفت محبت امانت خدای است و گفت هر محبت که بعوض بود چون عوض بر خیزد محبت بر خیزد و گفت محبت درست نشود مگر در میان دو تن که یکی دیگری را گوید ای من و گفت چون محبت درست گردد شرط ادب بینند و گفت حق تعالی حرام گردانیده است محبت بر صاحب علاقت و گفت محبت افراط میل است بی نیل و گفت محبت خدای بخدای نتوان رسید تا بجان خویش در راه او سخاوت نکنی و گفت انس یافتن بوعدها و اعتماد کردن بر آن خلل است در سخاوت و گفت اهل انس در خلوت و مناجات چیزها گویند کی نزدیکم اگر کفر نماید اگر عام آنرا بشنوند ایشانرا تکبیر کنند و ایشان در احوال خویش بر آن مزید یابند و هر چه گویند ایشانرا احتمال کنند و لایق ایشان این بود و گفت مشاهده غرق است و وجد هلاک و گفت وجد زنده کننده همه است و مشاهده میراننده همه و گفت مشاهده اقامت ربوبیت است و ازاله عمودیت بشرط آنکه تو در میان هیچ نبینی و گفت معاينه شدن چیزی با یافت ذات آن چیز مشاهده است و گفت وجد هلاک وجد است و گفت وجد انقطاع اوصاف است در ظهور ذات در سرور یعنی آنج اوصاف توئی نست منقطع گردد و آنج ذات نست در عین بیروزی روی نماید و گفت قرب بوجد جمع است و غیبت او در

که از سوال کن که صوفی بصفا موصوف است چگونه باید چیزی را که
 او را وصف نیست مرید برفت و برسید جواب داد که کن بلا وصف
 تُدْرِكُ ما لا وَصَفَ له بی وصف باش تا بی وصف را در یابی جنید چون
 این بشنید چند روز در عظمت این سخن فرو شد گفت دروغا که مرغی
 عظیم بود و ما قدر او ندانستیم نقلست که گفت عارف را هفتاد مقام است
 یکی از آن نایافت مرادست از مرادات این جهان و گفت عارف را حالی
 از حالی باز ندارد و منزلی از منزلی باز ندارد و گفت عارف آنست که
 حق تعالی از سر او سخن گوید و او خاموش و گفت عارف آنست که
 حق تعالی او را آن منزلت دهد که از سر او سخن گوید و او خاموش
 ۱۰ باشد و گفت عارف آنست که در درجاتی گردد جنانک همچیز او را
 حجاب نکند و باز ندارد و گفت معرفت دو قسم است معرفت تعریف
 است و معرفت تعریف معرفت تعریف آنست که خود را بایشان آشنا
 گرداند و معرفت تعریف آنست که ایشانرا شناسا گرداند و گفت معرفت
 مشغولی است بخدای تعالی و گفت معرفت مکر خدای است یعنی هر که
 ۱۵ بندارد که عارف است مکور است و گفت معرفت وجود جهل است
 در وقت حصول علم تو گفتند زیادت کن گفت عارف و معروف اوست
 و گفت علم چیزی است محیط و معرفت چیزی است محیط بس خدای
 کجاست و بنده کجاست یعنی علم خدایراست و معرفت بنده را و هر دو
 محیط است و این محیط از آنست که عکس آنست چون این محیط در
 ۲۰ آن محیط فرو شود شرك نماید و تا تو خدای و بنده بی گوئی شرك بی
 نشیند بلك عارف و معروف یکی است جنانک گفته اند در حقیقت
 اوست اینجا خدای و بنده کجاست یعنی همه خدای است و گفت اول علم
 است بس معرفت است بانکار بس جمود است بانکار بس نفی است
 ۲۵ بس غرق است بس هلاک و چون برده بر خیزد همه خداند حجاب اند

خداى فوت شود بجزى ديگر و گنت مقامات بشواهد است هرکرا مشاهدت احوال است او رفيق است و هرکرا مشاهده صفات است او اسير است که رخ اينجا رسد که خودى بر جاى بود در شبانروزي هزار بارش بباید مرد جون او فاني شد و شهود حق تعالى حاصل گنت امير شد و گنت سخن انبيا خبر باشد از حضور و کلام صديقان اشارت است از مشاهده و گنت اول جيزى که ظاهر شود از احوال اول احوال خالص شدن افعال ايشان بود هرکرا سر خالص نبود هيچ فعل او صافى نبود و گنت صوفى جون زمين باشد که هم بليدى در وي افکنند و همه نيکويى از وي بيرون آيد و گنت تصوف ذکر است باجماع و وجدى است باسماع و ۱۰ على بااتباع و گنت تصوف اصطنا است هرکه گريزه شد از ما سوى الله او صوفى است و گنت صوفى آنست کى دل او جون دل ابراهيم سلامت يافته بود از دوستى دنيا و بچاى آرنه فرمان خداى بود و تسليم او تسليم اسمعيل و اندوه او اندوه داود و فقر او فقر عيسى و صبر او صبر ايوب و شوق او شوق موسى در وقت مناجات و اخلاص او اخلاص ۱۰ محمد صلى الله عليه وعلى آله وسلم و گنت تصوف نعتى است که اقامت بند در آنست گفتند نعت حق است يا نعت خلق گنت حقيقتش نعت حق است و رسمش نعت خلق و گنت تصوف آن بود که ترا خداوند از تو پيراند و بخود زنده کند و گنت تصوف آن بود که با خداى باشى بي علاقه و گنت تصوف ذکرى است بس وجدى است بس نه اينست ۲۰ و نه آن تا نماند چنانک نبود برسيدند از ذات تصوف گنت بر تو باذ که ظاهرش بگيرى و از دانش نبرى که ستم کردن بر وي بود و گنت صوفيان آنند که قيام ايشان بخداوند است از آنجا که نداند الا او چنانک نقلست که جوانى در ميان اصحاب جنيد افتاد و جند روز سر فرو کشيذ ۲۴ و سر بر نياورد مگر بنماز بس برفت جنيد مريدى را بر عقب او بنرستاد

باز دارد نفیست که گفت نشاید که مریدانرا چیزی آموزند مگر آنچه در
 نماز بدان محتاج باشند و فاتحه و قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ تمامست و هر مریدی
 که زن کند و علم نویسد از وی هیچ نیاید و گفت هرکه میان خود و
 حضرت خدای توبه بر طعام نهاده است آنگاه خواهد که لذت مناجات
 ۵ یابد این هرگز نمود و گفت دنیا در دل مریدان تلخ تر از صبر است چون
 معرفت بدل ایشان رسد آن صبر شیرین تر از عمل گردد و گفت زمین
 درخشان است از مرقعیان جنات آسمان درخشان است از استارگان
 و گفت شمارا که درویشان این بخدای شناسند و از برای خدای اکرام
 کنند بنگرید تا در خلا باوی چگونه آید و گفت فاضلترین اعمال علم
 ۱۰ اوقات آموختن است و آن علم آنست که نگاه دارنده نفس باشی و نگاه
 دارنده دل و نگاه دارنده دین و گفت خواطر چهارست خاطری است
 از حق که بند را دعوت کند بانبیاء و خاطری از فرشته که بند را دعوت
 کند بطاعت و خاطری از نفس که دعوت کند بآرایش نفس و تنعم بدینا
 و خاطری از شیطان که دعوت کند بجمد و حسد و عداوت و گفت بلا
 ۱۵ چراغ عارفانست و بیدار کننده مریدان و هلاک کننده غافلان و گفت
 همت اشارت خدای است و ارادت اشارت فریشته و خاطر اشارت معرفت
 و زینت تن اشاره شیطان و شهوات اشاره نفس و لهو اشارت کفر و گفت
 خدای تعالی هرگز صاحب همت را عنایت نکند اگرچه معصیت رود بر وی
 و گفت هرکرا همت است او بیناست و هرکرا ارادت است او نایبناست
 ۲۰ و گفت هیچ شخصی بر هیچ شخصی سبقت نگیرد و هیچ عمل بر هیچ عمل پیشی
 نیابد ولیکن آن بود که همت صاحب همت بر همهها سبقت گیرد و همهها
 از اعمال غیری در بیش شود و گفت اجماع چهار هزار بیر طریقت است
 که نهایت ریاضت اینست که هرگاه که دل خود طلبی ملازم حق بینی
 ۲۵ و گفت هرکه در موافقت بحقیقت رسیده باشد از آن ترسد که حظ او از

مردانی بوده اند که بیقین بر آب می رفتند و آن مردان که از نشنگی می
 مردند یقین ایشان فاضلتر و کنت بر عایت حقوق نتوان رسید مگر بحراست
 قلوب و کنت اگر جمله دنیا يك کس را بود زیانش ندارد و اگر سرش
 شره يك دانه خرما کند زیانش دارد و کنت اگر توانی که او را خانه
 ۵ تو جز سنال نباشد بکن و کنت بنده آنست کجا هیچ کس شکایت نکند
 و ترک تقصیر کند در خدمت و تقصیر در تدبیر است و کنت هرگاه کی
 برادران و یاران حاضر شوند نافله بینند و کنت مرید صادق بی نیاز
 بود از علم عالمان و کنت بدرستی که حق تعالی معامله که با بندگان در
 آخرت خواهد کرد بر اندازه آن بود که بندگان در اول با او کرده
 ۱۰ باشند و کنت بدرستی که خدای تعالی بدل بندگان نزدیک شود بر
 اندازه آنک بند را بخوبی قرب بیند و کنت اگر ترا بحقیقت دانند راه
 بر تو آسان گردانند و اگر مردانه باشی در اول مصایب بر تو روشن
 شود بسی چیز از عجایب و لطایف و الصبر عند الصدمة الأولى و کنت
 در جمله دلیل بذل مجهود است و نبود کسی که خدایا طلب کند بذل
 ۱۵ مجهود چون کسی که او را طلب کند از طریق خود و کنت جمله علم علما
 بدو حرف باز رسیده است نصیح ملت و تجرید خدمت و کنت حیوة
 هرک بنفس بود موت او برفتن جان بود و حیوة هرکه بخدای بود او نقل
 کند از حیوة طبع بحیوة اصل و حیوة بر حقیقت اینست و هر جشی که
 بعبرت حق تعالی مشغول نبود نایبنا به و هر زبان که بذکر او مستغرق
 ۲۰ نیست گنگ به و هر گوش که بحق شنیدن مترصد نیست کز به و هر
 تنی که بخدمت خدای در کار نیست یا نبود مرده به و کنت هرکه دست
 در عمل خود زند قدمش از جای برود و هرکه دست در مال زند در
 اندکی افتند و هرکه دست در خدای زند جلیل و بزرگوار شود و کنت
 ۲۴ چون حق تعالی بمریدی نیکی خواهد او را بیش صوفیان افکند و از قزایان

زهد است و یکی آدمیان و کشتی او دور بوذن و یکی ابلیس است و
 کشتی او بغض است و یکی هوا و کشتی او مخالفت است و گفت میان
 هوا جس نفسانی و وساوس شیطانی فرق آنست که نفس بپیزی الحاح کند
 و تو منع کنی و او معاودت می کند اگر چه بعد از مدتی بوذن تا وقتی که
 میراد خود رسد اما شیطان چون دعوت کند بخلافی اگر تو خلاف آن کنی
 او ترک آن دعوت کند و گفت این نفس بدی فرماینده است بهلاک خوانند
 و یاری دشمنان کند و متابع هوا بود و بهمه بدیها متهم بود و گفت
 ابلیس مشاهده نیافت در طاعتش و آدم مشاهده گم نکرد در زلتش و گفت
 طاعت علت نیست بر آنج در ازل رفته است و لیکن بشارت می دهد
 ۱۰ بر آنک در ازل کار که رفته است در حق طاعت کننده نیکو رفته است
 و گفت مرد بسیرت مرد آید نه بصورت و گفت دل دوستان خدای
 جای سر خدای است و خدای سر خود در دلی نهد که در وی دوستی
 دنیا بود و گفت اساس آنست که قیام نکنی بهراد نفس و گفت غافل
 بوذن از خدای سخت تر از آنک در آتش شدن و گفت بحقیقت آزادی
 ۱۵ نرسی تا از عبودیت بر تو هیچ باقی مانده بود و گفت نفس هرگز با حق
 الفت نگیرد و گفت هرکه نفس خود را بشناخت عبودیت بر وی آسان
 بود و گفت هرکه نیکو بود رعایت او دایم بود و ولایت او همیشه بود
 و گفت هرکرا معاملات بر خلاف اشارت بود او مدعی است و کذابست
 و گفت هرکه گوید الله بی مشاهده این کس دروغ زن است و گفت
 ۲۰ هرکه نشناخت خدای را هرگز شاذ نبود و گفت هرکه خواهد که تا دین او
 سلامت باشد و تن او آسوده و دل او بعافیت گو از مردمان جدا باش
 که این زمانه وحشت است و خردمند آنست که تنهایی اختیار کند
 و گفت هرکرا علم بیقین نرسیده است و یقین بخوف و خوف بعمل و عمل
 ۲۴ بورع و ورع باخلاص و اخلاص مشاهده او از هالکین است و گفت

منه گفت تمام شد و جنید را کلماتی عالی است گفت فتوت بشام است و فصاحت بعراق و صدق بخراسان و کنت درین راه قاطعان بسیار اند و انواع بر راه سه گونه دام می اندازند دام مکر و استدراج و دام قهر و دام لطف و این را نهایت نیست اکنون مردی باید تا فرق کند میان دامها و گفت نفس رحمانی از سر بیدید آید نفس و سینه و دل بپزد و بر هیچیز نگذرد الا که آن چیزا بسوزد و اگر همه عرش بود و گفت چون قدرت معاینه گردد صاحب او نفس بکراهیت تواند زد و چون عظمت معاینه شود از نفس زدن منع کنند و چون هیبت معاینه شود آنجا کسی نفس زدن کافر شود و گفت نفسی که باضطرار از مرد بر آید ۱۰ جمله حجابها و گناهها کی میان بنده و خدای است بسوزد و گفت صاحب تعظیم را نفس زدن تواند بود و آن نفس زدن ازو گناه بود و نتواند که ازو باز ایستد و صاحب هیبت صاحب حمد است و این نزدیک او گناه بود و نتواند کی اینجا نفس زدن و گفت خنک آنکس که او را در همه عمر یک ساعت حضور بوده است و گفت لحظت کفران است و خطرت ۱۱ ایمان و اشارت غفران یعنی لحظت اختیار و گفت بندگان دو قسم اند بندگان حق اند و بندگان حقیقت اما بندگان حق آنجا اند که اَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ و اما بندگان حقیقت آنجا اند کی اَعُوذُ بِكَ مِنْكَ و الله اعلم و گفت خدای از بندگان دو علم میخواهد یکی شناخت علم عبودیت دوم شناخت علم ربوبیت هر چه جز اینست حظ نفس است و گفت ۲۰ شریفترین نشستها و بلندترین نشستی اینست کجا فکرت بود در میدان توحید و گفت همه راهها بر خلق بسته است مگر بر راه محمد علیه السلام روز کی هر که حافظ قران نباشد و حدیث بیغامبر نوشته باشد بوی اقتدا مکنید زیرا که علم بکتاب و سنت باز بسته است و گفت میان بنده و حق ۲۴ چهار دریا است که تا بنده آنرا قطع نکند بحق نرسد یکی دنیا و کشتی او

شیخ فرموده بود که جائی باید که کس نه بیند و من هر جا کی می رفتم
حق تعالی می دید جنید گفت دیدیت که فهم او چگونه است و از آن
دیگران چگونه همه استغفار کردند نقلست که او را هشت مرید بود که از
خواص او بودند کی هر اندیشه که بودی ایشانرا کفایت کردند ای ایشانرا
در خاطر آمد که ما را بجهاد می باید رفتن دیگر روز جنید خادم را فرمود
که ساختگی جهاد کن بس شیخ با آن هشت مرید بجهاد رفتند چون صف
بر کشیدند مبارزی از کفار در آمد و هر هشت را شهید کرد جنید گفت
نگاه کردم در هوا نه هودج دیدم ایستاده روح هر یکی را که شهید می شد
از مریدان در آن هودج می نهادند بس يك هودج نمی بماند من گفتم
۱۰ که شاید که آن از آن من باشد در صف کارزار شدم آن مبارز که
اصحاب را کشته بود در آمد و گفت ای ابو القاسم آن هودج نهم از آن
منست تو بیغداد باز رو و بیر قوم باش و ایمان بر من عرضه کن بس
مسلمان شد و بهمان تیغ که ایشانرا کشته بود هشت کافر دیگررا بکشت
بس شهادت یافت جنید گفت جان او را نیز در آن هودج نهادند و
۱۱ نابدید شدند نقلست که جنید را گفتند سی سالست تا فلان کس سر از
زانو بر نگرفته است و طعام و شراب نخورده و جهندگان در وی افتاده
و او را از آن خبر نه جگویی در چنین مرد که او در جمع جمع باشد یا
نه گفت بشود این شاء الله تعالی نقلست که سیدی بود که او را ناصری
گفتندی قصد حج کرد چون بیغداد رسید زیارت جنید رفت و سلام
۲۰ کرد جنید بر رسید که سید از کجاست گفت از گیلان گفت از فرزندان
کیستی گفت از فرزندان امیر المؤمنین علی رضی الله عنه گفتم بذر تو دو
شمشیری زد یکی با کافران و یکی با نفس ای سید که فرزند اوئی ازین
دو کدام کار فرمائی سید چون این بشنید بسیار بگریست و بیش جنید
می غلید گفت ای شیخ حج من اینجا بود مرا بخدای راه نمای گفتم این
۲۵ سینه تو حرم خاص خدای است تا توانی هیچ نامحرم را در حرم خاص راه

مگر بوذه است نقلست که جنید را در بصره مریدی بود در خلوت مگر روزی اندیشه گهای کرد و در آینه نگاه کرد و روی خود سیاه دید مخیر شد هر حیلت که کرد سوز نداشت از شرم روی بکس نمود تا سه روز بر آمد باره باره آن سیاهی کم می شد ناگاه یکی در بزد گفت کیست گفت نامه آورده ام از جنید نامه بر خواند نوشته بود که چرا در حضرت عزت بادب نباشی سه شبانروز است تا مرا گازی می باید کرد تا سیاهی رویت به سبیدی بدل شود نقلست که جنید را مریدی بود مگر روزی نکته بر وی گرفتند از خجالت برفت و بخانقاه نیامد تا یک روز جنید با اصحاب در بازار می گذشت نظرش بدان مرید افتاد مرید از شرم بگریخت ۱۰ جنید اصحاب را باز گردانید و گفت ما را مرغی از دام نفور شده است و بر عنب او برفت مرید باز نگریست شیخ را دید که می آمد گام گرم کرد و می رفت تا بجائی رسید که راه نبود روی بر دیوار نهاد از شرم ناگاه شیخ بدو رسید مرید گفت کجا می آئی شیخ گفت جائی که مرید را پیشانی در دیوار آید شیخ آنجا بکار آید بس او را با خانقاه برد مرید بقدمهاء ۱۵ شیخ افتاد و استغفار کرد چون خلق آن حال را بدیدند رقتی در خلق بدید آمد و بسیار کس توبه کردند نقلست که جنید با مریدی بیادیه فرو شد و گوشه جیب مرید باره بود آفتاب بر گردن او می تافت تا بسوخت و خون از وی روان شد بر زبان مرید برفت که امروز روزی گریست شیخ بهیبت در وی نگریست و گفت برو که تو اهل صحبت نیستی ۲۰ و او را مجبور گردانید نقلست که مریدی داشت که او را از همه عزیزتری داشت دیگران را غیرت آمد شیخ بفرست بدانست گفت ادب و فهم او از همه زیادت است ما را نظر بر آنست امتحان کنیم تا شمارا معلوم شود فرمود تا بیست مرغ آوردند و گفت هر مریدی یکی را بر دارید و جائی که کس شمارا نه بیند بکشید و بیارید همه برفتند و بکشتند و باز آمدند الا ۲۵ آن مرید که مرغ زنده باز آورد شیخ پرسید که چرا نکستی گفت از آنک

تنها نودن مرا بهتر در گوشه رفت و مدتی بنشست تا جنان شد که هر شب شتری بی‌آوردندی و گفتمندی که ترا بهشت می‌برم و او بر آن شتر نشستی و می‌رفتی تا جائی رسیدی خوش و خرم و قوی با صورت زیبا و طعام‌ها با کیزه و آب روان و تا سحر آنجا بودی آنگاه بخواب در شدی خود را در صومعه خود یافتی تا رعونت در وی ظاهر شد و بنداری عظیم در وی سر بر زد و بدعوی بدید آمد و گفت مرا هر شبی بهشت می‌برند این سخن بچنید رسید بر خاست و بصومعه او شد او را دید با تکبری تمام حال برسید همه با شیخ بگفت شیخ گفت امشب چون ترا آنجا برند سه بار بگوی لا حول ولا قوه الا بالله العلی العظیم چون شب در آمد او را می‌بردند او بدل انکار شیخ می‌کرد چون بدان موضع رسید تجربه را گفت لا حول ولا قوه آن قوم بجهگی بخروشیدند و برفتند و او خود را در مزبله یافت استخوان در بیش نهاده بر خطاه خود واقف شد و توبه کرد و بصحبت شیخ بیوست و بدانت که مرید را تنها بودن زهر است نقلست که جنید سخن می‌گفت مریدی نعره بزد شیخ او را از آن منع کرد و گفت اگر یکبار دیگر نعره زنی ترا مهجور گردانم بس شیخ باز سر سخن شد آن مرید خود را نگاه می‌داشت تا حال بجائی رسید که طاقتش نماند و هلاک شد برفتند او را دیدند میان دلق خاکستر شده نقلست که از مریدی ترک ادبی مگر در وجود آمد سفر کرد و بمجلس شونیزیه بنشست جنید را روزی گذر بانجا افتاد در وی نگریست آن مرید در حال از هیبت شیخ بیفتاد و سرش بشکست و خون روان شد و از هر قطره نقش الله بدید می‌آمد جنید گفت جلوه‌گری میکنی یعنی بمقام ذکر رسیدم که همه کودکان با تو در ذکر برابر اند مرد می‌باید که بدکور رسد این سخن بر جان او آمد در حال وفات کرد دفن کردند بعد از مدتی بخواب دیدند برسیدند که چون یافتی خود را گفت سالها درازست تا می‌روم اکنون بسر کنر خود رسیدم و کنر خود را می‌بینم و دین دور دور است این همه بنداشتها

در وی طعام جنید چون آن بدید در وی غیرت کار کرد فرمود تا آن زنبیل بر روی آن دنیا دار باز زدند گفت درویشی بی بایست تا حمالی کند آنگاه گفت اگر درویشان را نعمت نیست همت است و اگر دنیا نیست آخرت است نقلست که یکی از توانگران صدقه خود جز بصوفیان ندادی گفتی ایشان قوی اند که ایشانرا چون حاجتی باشد همت ایشان برانگه شود و از حق تعالی باز مانند و من يك دلرا که بحضرت خدای برم دوستر دارم از هزار دل که همت او دنیا بود این سخن با جنید گفتند گفت این سخن دوستی است از دوستان خدای بس جان افتاد که آن مرد مفلس شد بجهت آنک هر چه درویشان خریدندی بها نگرفتی

۱۰ جنید مالی بدو داد و گفت چون تو مرد را تجارت زبان ندارد نقلست که جنید مریدی داشت که مالی بسیار در راه شیخ باخته بود و او را هیچ نمانده بود الا خانه گفت یا شیخ حکم گفت بفروش و زر بیار تا کارت انجام دهد برفت و بفروخت شیخ گفت آن زر در دجله انداز برفت و در دجله انداخت و بخدمت شیخ شد او را براند و خود را بیگانه ساخت

۱۰ و گفت از من باز گرد هر چند می آمدی رانند یعنی تا خود بینی نکند که من چندین زر در باخته ام تا آنگاه که راهش انجام گرفت نقلست که جوانی را در مجلس جنید حالتی ظاهر شد توبه کرد و هر چه داشت بغارت داد و حق دیگران بداد و هزار دینار برداشت تا بیش جنید برد گفتند حضرت او حضرت دنیا نیست آن حضرت را آلوده نتوانی کرد بر لب

۲۰ دجله نشست و يك يك دینار در آب بی انداخت تا هیچ نماند بر خاست و بخانقاه شد جنید چون او را بدید گفت قدی که بیکبار باید نهاد بهزار بار نهی برو که ما را نشائی از دلت بر نیامد که بیکبار در آب انداختی درین راه نیز اگر همچنین آنج کنی بحساب خواهی کرد هیچ جای نرسی باز گرد و ببازار شو که حساب و صرفه دین در بازار

۲۰ راست آید نقلست که مریدی را صورت بست که بدرجه کمال رسیدم و

دعوی محبت ما کرد چون شب در آمد بخت و از دوستی من برداخت
 جنید جواب نوشت که بیداری ما معامله است در راه حق و خواب ما
 فعل حق است بر ما بس آنچه بی اختیار ما بود از حق بما بهتر از آن
 بود که با اختیار ما بود از ما بحق و النوم موهبة من الله علی المحبین آن
 عطائی بود از حق تعالی بر دوستان و عجب از جنید آنست که او صاحب
 صحو بود و درین نامه تربیت اهل سکر می کند تواند بود که آنجا آن
 حدیث خواهد که نَوْمِ الْعَالِمِ عِبَادَةٌ بِأَنْ مَيِّجُوا هَذَا كَمَا تَمَامُ عَيْنَايَ وَلَا يَنَامُ
 قلبی نقلست که در بغداد دزدی را آویخته بودند جنید برفت و بای او
 بوسه داد ازو سوال کردند گفت هزار رحمت بر وی باز که در کار خود
 ۱۰ مرد بوده است و جنان این کار را بکمال رسانیده است که سر در سر
 آن کار کرده است نقلست که شبی دزدی بخانه جنید رفت جز بیراهنی
 نیافت بر داشت و برفت روز دیگر شیخ در بازاری گذشت بیراهن خود
 دید بدست دلالی که می فروخت خریداری گفت آشنائی خواهم تا گواهی
 دهد که از آن نست تا بخرم جنید برفت و گفت من گواهی دم که از
 ۱۰ آن اوست تا بخرید نقلست که بیرزنی بیش جنید آمد و گفت بسم غایب
 است دعائی کن تا باز آید گفت صبر کن بیرزن برفت و روزی چند
 صبر کرد و باز آمد شیخ گفت صبر کن تا چند نوبت صبر فرمود روزی
 بیرزن بیامد و گفت هیچ صبرم نمانده است خدایرا دعا کن جنید گفت
 اگر راست می گوئی بسمت باز آمده است که حق تعالی فرموده است أَمَّنْ
 ۲۰ يُجِيبُ الْهَضْرَةَ إِذَا دَعَاهُ بس دعا کرد بیرزن چون باز خانه شد بسر آمد
 بود نقلست که یکی بیش جنید شکایت کرد از گرسنگی و برهنگی جنید
 گفت برو این باش که او گرسنگی و برهنگی بکسی ندهد که تشبیه زند
 و جهانرا بر از شکایت کند بصدیقان و دوستان خود دهد تو شکایت
 مکن نقلست که جنید با اصحاب نشسته بود دنیاداری در آمد و درویشی را
 ۲۰ بخواند و با خود ببرد بعد از ساعتی بیامد زنبیلی بر سر درویشی نهاده

ستردن گفت توأم و چشم بر آب کرد و خواجهرها رها کرد تمام ناشدند و گفت بر خیز که چون حدیث خدای آمده همه در باقی شد مرا بشناند و بوسه بر سرم داد و موم باز کرد بس کاغذی بن داد در آنجا قراضه جند و گفت این را بجماعت خود صرف کن با خود نیت کردم که اول فتوحی که مرا باشد بجای او مروّت کنم بسی بر نیامد که از بصره صرّه زر برسند پیش او بردم گفت چیست گفت نیت کرده بودم کی هر فتوحی را که اول بیاید بتو دهم این آمده است گفت ای مرد از خدای شرم نداری که مرا گفتی از برای خدای موی من باز کن و بس مرا چیزی دهی کرا دیدی که از برای خدای کاری کرد و بر آن مزدی گرفت ۱۰ و گفت وقتی در شبی نماز مشغول بودم هر چند جهد کردم نفس من در يك سجده با من موافقت نکرد و هیچ تفکر نیز نتوانستم کرد دلنگ شدم و خواستم کی از خانه بیرون آمم چون در بگشادم جوانی دیدم گلیبی بوشیده و بر در سرای سر در کشیده چون مرا دید گفت تا این ساعت در انتظار تو بودم گفتم بس تو بوذه که مرا بی قرار کردی گفت آری ۱۰ مسئله مرا جواب ده چگونه در نفس که هرگز درد او داروی او گردد یا نه گفتم گردد چون مخالفت هوا خود کند چون این بگفتم بگریبان خود فرو نگرست و گفت ای نفس چندین بار از من همین جواب شنیدی اکنون از جنید بشنو بر خاست و برفت و ندانستم که از کجا آمده بود و کجا شد جنید گفت یونس جندان بگریست که نایبنا شد و جندان ۲۰ در نماز باز ایستاد که بشنش دوتا شد و گفت بعزّه تو که اگر میان من و خدمت تو دریائی از آتش بود و راه بر آنجا باشد من در آمم از غایت اشتیاق که بخصره تو دارم نقلست کی علی سهل نامه نوشت بجنید که خواب غفلت است و قرار جنان باید که محبّ را خواب و قرار نباشد که اگر بخسبند از مقصود باز ماند و از خود و وقت خود غافل بود جنانک ۲۰ حق تعالی بدارود بیغامیر علیه السلام وحی فرستاد که دروغ گفت آنک

است و اگر حاضر است در مشاهده حاضر نام او بردن ترك حرمت است و روزی سخن میگفت یکی بر خاست و گفت در سخن توئی رسم گفت طاعت هفتاد ساله زیر بای نه گفت نهادم و بی رسم گفت سر زیر بای آر اگر نرسی جرم از من دان و یکی در مجلس جنید را بسی مدح گفت جنید گفت این که تو می گوئی مرا هیچ نیست تو ذکر خذایرا می کنی و ثناء او را می گوئی نقلست که یکی در مجلس او بر خاست و گفت دل کدام وقت خوش بود گفت آن وقت که او دل بود و یکی بانصند دینار بیش جنید آورد جنید گفت بغیر ازین چیزی دیگر داری گفت بسیار گفت دیگر می باید گفت باید گفت بر دار تو بزدن اولبتری که من هیچ ندارم و مرا نمی باید نقلست که جنید از جامع بیرون می آمد بعد از نماز خلق بسیار دید جنید روی باصحاب کرد و گفت این همه حشو بهشت اند اما هم نشینی را قوی دیگر اند نقلست کی مردی در مجلس جنید بر خاست و سؤال کرد جنید را در خاطر آمد که این مرد نذرست است کسب تواند کرد سؤال جری می کند و این مذلت بر خود جری می نهد آن شب در خواب دید که طبقی سر پوشیده بیش او نهادند و او را گفتند بخور چون سرپوش برداشت سایل را دید مرده و بر آن طبق نهاده گفت من گوشت مردم نخورم گفتند بس جری می خوردی در مسجد جنید دانست که غیبت کرده است بدل و او را بخاطری بگیرند گفت از هیبت آن بیدار شدم و طهارت کردم و دو رکعت نماز کردم و بطلب آن درویش بیرون رفتم او را دیدم بر لب دجله و از آن تره ریزها کی شسته بودند از سر آب می گرفت و می خورد سر بر کرد مرا دید که پیش وی می رفتم گفت ای جنید توبه بکردی از آنچه در حق ما اندیشیدی گفتم کردم گفت برو اکنون وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ و این نوبت خاطر نکه دار نقلست کی گفت اخلاص از حجاجی آموختم وقتی بمکه بودم حجاجی موی خواجه راست می کرد گفتیم از برای خدای موی من توانی

اگر کسی میخوای که تو مؤنت او کشتی این جنس برادران بسیار اند بیش
من نقلست که شبی با مریدی در راهی رفت سگی بانگ کرد جنید گفت
لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ مرید گفت این چه حالست گفت قوه و دمدمه سگ از
قهر حق تعالی دیدم و آواز از قدرت حق تعالی شنیدم و سگ را در
۵ میان ندیدم لاجرم لَبَّيْكَ جواب دادم نقلست که یک روز زاری گریست
سؤال کردند که سبب گریه چیست گفت اگر بلای او اژدهائی کرد
اول کسی من باشم که خود را نغمه او سازم و با این همه عمری گذاشتم در
طلب بلا و هنوز با من میگویند که ترا چندان بندگی نیست که بلای
ما ارزد گفتند ابو سعید خزاز را بوقت نزع نواجذ بسیار بود جنید
۱۰ گفت عجب نمود اگر از شوق او جان بیریزی گفتند این چه مقام بود
گفت غایت محبت و این مقامی عزیز است کی جمله عقول را مستغرق
گرداند و جمله نفوس را فراموش کند و این عالیترین مقامی است علم
معرفت را درین وقت مقامی نمود که بنده بجائی برسند که داند کی خدای
اورا دوستی دارد لاجرم این بنده گوید که بحق من بر تو و بجاه من
۱۵ نزد تو و نیز گوید که بدوستی تو مرا بس گفت این قوی باشند که بر
خدای ناز کنند و انس بدو گیرند و میان ایشان و خدای حشمت بر
خاسته بود و ایشان سخنهای گویند کی نزدیک عالمه شایع باشد و جنید
گفت شبی بخواب دیدم کی بمحضرت خداوند ایستاده بودم مرا فرمود که
این سخنان تو از کجای گوئی گفتم آنجی گویم حق می گویم فرمود که
۲۰ صدق است راست می گوئی نقلست که این شریح مجلس جنید بگذشت گفتند
آنجی جنید می گوید بعلم باز می خواند گفت آن نمی دانم و لیکن این می
دانم که سخن او را صولتی است که گوئی حق می راند بر زبان او چنانک
نقلست که جنید چون در توحید سخن گفتمی هر بار بعبارتی دیگر آغاز
کردی که کس را فهم بدان نرسیدی روزی شبلی در مجلس جنید گفت الله
۲۵ جنید گفت اگر خدای غایب است ذکر غایب غیبت است و غیبت حرام

بیدار شد چشمش نیک شده بود آوازی شنید که جنید در رضا ما ترک
 چشم کرد اگر بدان عزم دوزخیانرا از ما بخواستی اجابت یافتی چون
 طیب باز آمد چشم او نیک دید گفتم چه کردی گفت وضو نماز طیب
 ترسا بود در حال ایمان آورد و گفتم این علاج خالق است نه علاج
 مخلوق و درد چشم مرا بود نه ترا و طیب تو بودی نه من نفیست کی
 بزرگی بیش جنید می آمد ابلیس را دید که از پیش او می گریخت چون
 در پیش جنید آمد او را دید گرم شده و خشم بر روی بدید آمده و یکی را
 می رنجانید گفتم یا شیخ من شنیده ام که ابلیس را بیشتر آن وقت دست
 بود بر فرزند آدم که او در خشم شوی تو این ساعت در خشی و ابلیس را
 دیدم که از تو می گریخت جنید گفتم نشنیده و ندانی که ما بخود در
 خشم نشویم بل که بحق در خشم شویم لاجرم ابلیس هیچ وقت از ما جنان
 نکریزد که آن وقت خشم دیگران بجزّ نفس خود بود و اگر نه آن بوی
 که حتی نعالی فرموده است که أَعُوذُ بِأَسْمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ گویند من
 هرگز استعادت بخواستنی نفیست که گفتم خواستم تا ابلیس را به بنم بر در
 مسجد استاذه بودم ببری دیدم که از دور می آمد چون او را دیدم
 وحشتی در من بدید آمد گفتم تو کیستی گفتم آرزوی تو گفتم یا ملعون
 چه چیز ترا از سجده آدم باز داشت گفتم یا جنید ترا چه صورت می
 بندد که من غیر او را سجده کنم جنید گفت من فقیر شدم در سخن او
 بسرم ندا آمد که بگوی که دروغ می گوئی که اگر تو بنده بودی امر او را
 ۲۰ منقاد بودی و از امر او بیرون نیامدنی و چندی تنزّب نکردی ابلیس چون
 این بشنید بانگی کرد و گفت ای جنید بالله کی مرا سوختی و نابدید
 شد نفیست که شبلی روزی گفتم لا حول ولا قوه الا بالله جنید گفتم
 این گفتار تنگ دلان است و تنگ دلی از دست داشتن رضا بود بقضا
 یکی پیش جنید گفتم که برادران دین درین روزگار عزیز شده اند و
 ۲۵ نایافت جنید گفتم اگر کسی می طلبی کی مؤمن تو کشند عزیز است و

عجوزه را دیدم عصا در دست و میان بسته گفتم چون بغدادی رسی جنید را بگوی که شرم نداری که حدیث او کنی در بیش عوام چون رسالت گزاردم جنید گفت که معاذ الله کی ما حدیث او می گوئیم در بیش خلق اما حدیث خلق او میگوئیم در بیش او که از حدیث نتوان کرد نقلست که یکی از بزرگان رسول را صلی الله علیه و علی آله و سلم بخواب دید نشسته و جنید حاضر یکی فتوی در آورد بیغامبر صلی الله علیه و علی آله و سلم فرمود که بچنید ده تا جواب گوید گفت یا رسول الله در حضور تو چون بدیگری دهند گفت جندانک انبیارا چه به امت خود مباحات بود مرا بچنید مباحات است جعفر بن نصیر گوید که جنید در ۱۰ بن داد کی انجیر وزبری بستان خریدم نماز شام چون روزه گشاذ یک انجیر در دهن نهاد و بگریست و مرا گفت بر دار گفتم چه بود گفت که هاتنی آواز داد که شرم نداری که چیزی را که برای ما بر خود حرام کرده باز گرد آن می گردی و این بیت بگفت، شعر

نُونُ الْهَوَانِ مِنَ الْهَوَى مَسْرُوقَةٌ * وَصَرِيحُ كَلِّ هَوَى صَرِيحُ هَوَانٍ

۱۰ نقلست کی یکبار رنجور شد گفتم اللهم اَسْفِنِي هَاتِنِي آواز داد که ای جنید میان بند و خدای چه کار داری تو در میان میای و بذآن فرموده اند مشغول باش و برآن مبتلا کرده اند صبر کن ترا با اختیار چه کار نقلست که یکبار بعبادت درویشی رفت و درویشی نالید گفت از که می نالی درویش دم در کشید گفت ابن صبر با کی می کنی درویش فریاد ۲۰ بر آورد و گفت نه سامان نالیدن است و نه قوت صبر کردن نقلست که یکبار جنید را بای درد کرد فاتحه خواند و بر بای دمید هاتنی آواز داد که شرم نداری که کلام ما در حق نفس خود صرف کنی نقلست که یکبار چشمش درد کرد طیب گفت اگر چشمت بکار است آب مرسان ۲۴ چون طیب برفت وضو ساخت و نماز کرد و بخواب فرو شد چون

سری سقطی نقلست که گفتم يك روز دلم کم شده بود گفتم الهی دل من بازده ندائی شنیدم که با جنید ما دل بدان ریوده ام تا با ما بمانی تو باز می خواهی که با غیر ما بمانی نقلست که چون حسین منصور حلاج در غلبه حالت از عمرو بن عثمان مکی تبراً کرد بیش جنید آمد جنید گفت چه آمدن جان نباید کجا سهل نستری و عمرو بن عثمان مکی کردی حسین گفت صحو و سکر دو صفت اند بنده را و بیوسته بنده از خداوند خود باوصاف وی فانی نشود جنید گفت ای ابن منصور خطا کردی در صحو و سکر از آن خلاف نیست که صحو عبارت است از صحت حال با حق و این در تحت صفت و اکتساب خلق نیاید و من ای بسر منصور در کلام تو فضولی بسیاری بینم و عبارات بی معنی نقلست که جنید گفت جوانی را دیدم در بادیه زیر درخت مغیلان گفتم چه نشانده است ترا گفت حالی داشتم اینجا کم شد ملازمت کرده ام تا باز بام گفتم بجز رفتن چون باز گشتم همچنان نشسته بود گفتم سبب ملازمت چیست گفت انج می جستم اینجا باز یافتم لاجرم اینجا ملازمت کردم جنید گفت ندانم که کدام حال شریفتر از آن دو حال ملازمت کردن در طلب حال یا ملازمت در یافت حال نقلست که شبلی گفت اگر حق تعالی مرا بقیامت محیی کند میان بهشت و دوزخ من دوزخ اختیار کنم از آنک بهشت مراد منست و دوزخ مراد دوست هرک اختیار خود بر اختیار دوست بگیرند نشان محبت نباشد جنید را ازین سخن خبر دادند گفت شبلی کوزکی می کند که اگر مرا محیی کنند من اختیار نکم گویم بنده را با اختیار چه کار هر جا کی فرستی بروم و هر جا کی بداری بیاشم مرا اختیار آن باشد که تو خواهی نقلست که يك روز کسی بیش جنید آمد و گفت ساعتی حاضر باش تا سخنی گویم جنید گفت ای عزیز تو از من چیزی می طلبی که مدتی است تا من می طلبم و میخواهم کجا حق تعالی يك نفس حاضر شوم نیافتم این ساعت بتو حاضر چون توانم شد نقلست که رؤیم گفت در بادیه می رفتم

گفت با وجود شیخ ادب نباشد سخن گفتن تا شی مصطفی را صلی الله علیه
و علی آله و سلم بخواب دید که گفت سخن گوی با مداد بر خاست تا با
سری گویند سری را دید بر در ایستاده گفت در بند آن بودی که دیگران
بگویند کی سخن گوی اکنون باید گفت که سخن ترا سبب نجات عالی
گردانیده اند چون بگفتار مردان نکستی و بشاعت مشایخ بغداد نکستی
و من بگنم و نکستی اکنون چون بیغیر علیه السلام فرمود ببايد گفت
جنید اجابت کرد و استغفار کرد سری را گفت توجه دانستی که من
بیغامبر را بخواب دیدم سری گفت من خدایرا بخواب دیدم فرمود کی
رسول را فرستادم تا جنید را بگویند تا بر منبر سخن گویند جنید گفت بگویم
۱۰ بشرط آنک از جهل تن زیادت نمود روزی مجلس گفت جهل تن حاضر
بودند هزده تن جان بدادند و بیست و دو بیهوش شدند و ایشانرا بر
گردن نهادند و بخانه بردند و روزی در جامع مجلس می گفت و غلامی
ترسا در آمد جنانک کس ندانست که او ترسا است و گفت ایها الشیخ
قول بیغامبر است اَنْقُوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ فَاِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللَّهِ يَهْرِهِزِدُ از
۱۰ فراست مؤمن که او بنور خدی می نگرد جنید گفت قول آنست که
مسلمان شوی و زَنَارِ بَرِّی که وقت مسلمانی است و در حال مسلمان شد
خلق غلو کردند چون مجلسی چند بگنمت ترک کرد و در خانه متواری شد
هر چند درخواست کردند اجابت نکرد گفت مرا خوش می آید خودرا
هلاک نتوانم کرد بعد از آن بدتی بر منبر شد و سخن آغاز کرد بی آنک
۲۰ گفتند بس سؤال کردند که درین چه حکمت بود گفت در حدیث یافتم
کی رسول علیه السلام فرموده است که در آخر الزمان زعم قوم آنکس
بود که بترین ایشان بود و ایشانرا وعظ گویند و من خودرا بدترین خلق
می دانم برای سخن بیغامبر علیه السلام می گویم تا سخن او را خلاف نکرده
باشم و یکی ازو برسید که بدین درجه بجه رسیدی گفت بدانک جهل
۲۰ سال در آن درجه بشب بر يك قدم مجاهد ایستاده بودم یعنی بر آستانه

نه از من دل خبر دارد و گفتم خدای تعالی سی سال بزبان جنید با
 جنید سخن گفت و جنید در میان نه و خلق را خبر نه و گفت بیست
 سال بر حواشی آن علم سخن گفتم اما آنج غوامض آن بود نگفتم کی زبانها را
 از گفتن منع کرده اند و دل را از ادراک محروم گردانیده و گفتم
 ۵ خوف مرا منقبض می گرداند و رجا مرا منبسط می کند بس هرگاه کی
 منقبض شوم بخوف آنجا فناء من بود و هرگاه کی منبسط شوم برجا مرا بمن
 باز دهند و گفتم اگر فردا مرا خدای گوید که مرا ببین نه بینم گویم چشم
 در دوستی غیر بود و بیگانه و غیرت غیرت مرا از دیدار بازی دارد
 کی در دنیا بی واسطه چشم می دیدم و گفتم تا بدانستم که إِنَّ الْكَلَامَ لَفِي
 ۱۰ الْأَوَادِ سی ساله نماز قضا کردم و گفتم بیست سال تکبیر اول از من فوت
 نشد چنانکه اگر در نمازی مرا اندیشه دنیاوی در آمدی آن نماز را قضا
 کردی و اگر بهشت و آخرت در آمدی سجده سهو کردی يك روز اصحاب را
 گفتم اگر دانی که نمازی بیرون فریضه دو رکعت فاضلتر از نشستن با
 شما بودی هرگز با شما نشستمی نقلست کی جنید بیوسته روزه داشتی چون
 ۱۵ یاران در آمدندی با ایشان روزه گشادی و گفتمی فضل مساعدت با
 برادران کم از فضل روزه نبود نقلست کی میان جنید و ابو بکر کسائی
 هزار مسئله مرسلت بود چون کسائی وفات کرد فرمود که این مسایل
 بدست کس مدهید و با من در خاک نهید جنید گفت من جان دوست
 می دارم که آن مسایل بدست خلق نیفتد نقلست کی جنید جامه برسم علما
 ۲۰ پوشیدی اصحاب گفتند ای پیر طریقت چه باشد اگر برای خاطر اصحاب
 مرقع در بوشی گفت اگر بدانی که بمرقع کاری بر آمدی از آهن و آتش
 لباسی سازی و در بوشی و لکن بهر ساعت در باطن ما ندا می کنند که
 لیس الاعتبار بالحرقه آنها الاعتبار بالحرقه چون سخن جنید عظیم شد سری
 ۲۴ ستمی گفت ترا وعظ باید گفت جنید متردد شد و رغبت می کرد و می

مغاک شبهت افتد و نه در ظلمت بدعت و گفت شیخ ما در اصول و فروع و بلا کشیدن علی مرتضی است رضی الله عنه کی مرتضی برداختن حریمها ازو چیزها حکایت کردند کی هیچ کس طاقت شنیدن آن ندارد که خداوند تعالی اورا جندان علم و حکمت کرامت کرده بود و گفت اگر مرتضی این يك سخن بکرامت نگفتی اصحاب طریقت چه کردند و آن سخن آنست که از مرتضی سؤال کردند کی خدا برا بچه شناختی گفت بذاتک شناسا گردانید مرا بخود که او خداوندی است که شبه او نتواند بود هیچ صورتی و اورا در نتوان یافت بهیچ وجهی و اورا فیاس نتوان کرد بهیچ خلقی که او نزدیکی است در دوری خویش و دوری است در نزدیکی خویش بالای همه چیزهاست و نتوان گفت که تحت او چیزیست و او نیست چون چیزی و نیست از چیزی و نیست در چیزی و نیست بچیزی سبحان آن خدائی کی او جنین است و جنین نیست هیچیز غیر او و اگر کسی شرح این سخن دهد مجلدی بر آید فهم من فهم و گفت ده هزار مرید صادق را با جنید در نهج صدق کشیدند و بر معرفت همرا بدریای ۱۰ قهر فرو بردند تا ابو القاسم جنید را بر سر آوردند و از ما خورشید فلک ارادت ساختند و گفت اگر من هزار سال بزم از اعمال يك ذره کم نکم مگر کی مرا از آن باز دارند و گفت بگناه اولین و آخرین من ماخوژم کی ابو القاسم را از عهده نغیر و قهطیر همه بیرون می باید آمد و این نشان کلیت بود چون کسی خود را کل ببندد و خلایق بنیابت اعضاء خود ۲۰ ببندد و بمقام المؤمنون کفَس واحد برسد سخنش این بود کی ما اودی نبی مثل ما اودیست و گفت روزگار جنان گذاشتم کی اهل آسمان و زمین بر من گریستند باز جنان شدم کی من بر غیبت ایشان می گریستم اکنون جنان شدم کی من نه از ایشان خبر دارم و نه از خود و گفت سی سال بر در دل نشستم به باستانی و دل را نگاه داشتم تا ده سال دل ۳۰ من مرا نگاه داشت اکنون بیست سالست که من نه از دل خبر دارم و

جنید رو و روی بگشای و خود را و جواهر و جامه بر وی عرضه کن و
 بگوی که من مال بسیار دارم و دلم از کار جهان گرفته است آمده ام
 تا مرا بخوای تا در صحبت تو روی در طاعت آمی کی دلم بر هیچ کس قرار
 نمی گیرد الا بتو و خود را بر وی عرضه کن و حجاب بر دار و درین
 باب جدی بلیغ نمای بس خادم با وی روان کردند کبیرک با خادم بیش
 شیخ آمد و آنج تقریر کرده بودند باضعاف آن بجای آورد جنید را بی
 اختیار چشم بر وی افتاد خاموش شد و هیچ جواب نداد و کبیرک آن
 حکایت مکرری کرد جنید سر در پیش افکند بس سر بر آورد و گفت
 آه و در کبیرک دمید در حال بینتاد و بمرد خادم برفت و با خلیفه بگفت
 کی حال جنین بود خلیفه را آتش در جان افتاد و بشیمان شد و گفت هرک
 با مردان آن کند که نباید کرد آن بیند که نباید دید بر خاست و بیش
 جنید رفت و گفت جنین کس را بیش خود نتوان خواند بس جنید را
 گفت ای شیخ آخر دلت بار داد کی جان صورتی را بسوختی جنید گفت
 ای امیر المؤمنین ترا شفقت بر مؤمنان جنین است که خواستی تا ریاضت
 ۱۰ و بی خوابی و جان کندن جهل ساله مرا بباد بر دهی من خود در میانه
 کیم مکن تا نکنند بعد از آن کار جنید بالا گرفت و آواز او همه عالم
 رسید و در هرجه او را امتحان کردند هزار جندان بود و در سخن آمد
 وقتی با مردمان گفت که با مردمان سخن نگفتم تا سی کس از ابدال
 اشارت نکردند که بشاید که تو خلق را بخدای خوانی و گفت دوبست
 ۲۰ بیرا خدمت کردم که بیش از هفت از ایشان اقتدارا نشایست و گفت
 ما این نصوف بقیل و قال نگرفتیم و بچنگ و کارزار بدست نیاورده ایم
 اما از سر گرسنگی و بی خوابی یافته ایم و دست داشتن از دنیا و بریدن
 از آنج دوست داشته ایم و در چشم ما آراسته بود و گفت این راه را کسی
 باید که کتاب خدای بر دست راست گرفته باشد و سنت مصطفی صلی
 ۲۵ الله علیه وسلم بر دست چپ و در روشنائی این دو شععی روز تا نه در

زکوة قبول کم ترا قبول کردم در بکشاد و آن زکوة بستند و او را در دل خود جای داد و جنید هفت ساله بود که سری او را بچ برد در مسجد حرام مسئله شکر می رفت در میان چهار صد و چهار صد قول بگفتند در شرح بیان شکر هر کسی قوی سری با جنید گشت تو نیز چیزی گوی گفت شکر آنست که نعمتی که خدای ترا داده باشد بدان نعمت در وی عاصی نشوی و نعمت او را سرمایه معصیت نسازی چون جنید این بگفت هر چهار صد و چهار صد گفتند احسنت یا قرّة عین الصدّیقین و همه اتفاق کردند که بهتر ازین نتوان گفت تا سری گفت یا غلام زود باشد که حظّ تو از خدای زبان تو بود جنید گفت من بدین ی گریستم که سری گفت بس سری گفت این از کجا آوردی گفتم از مجالست تو بس ببغداد آمد و آبگینه فروشی کردی هر روز بدکان شدی و برده فرو گذاشتی و چهار صد رکعت نماز کردی مدّتی بر آمد دکان رها کرد و خانه بود در دهلیز خانه سری در آنجا نشست و بیاسبانی دل مشغول شد و سجاده در عین مراقبت باز کشید تا هیچ چیز دون حق بر خاطر او گذر نکرد و جهل سال همچنین بنشست

۱۵ جنانک سی سال نماز خمتن بگراردی و بر بای بایستادی و تا صبح الله می گفتی و هم بدان وضو نماز صبح بگراردی گفت چون جهل سال بر آمد مرا گمان افتاد کی بمقصود رسیدم در ساعت هائمی آواز داد که با جنید گاه آن آمد که زنا گوشه تو بتو تمام چون این بشنیدم گفتم خداوند جنید را چه گاه ندا آمد که گفای بیش ازین میخواهی که تو هستی جنید آه کرد و

۲۰ سر در کشید و گفت من لم یکن الموصال أهلاً فکلّ إحسانه ذنوبٌ بس جنید در آن خانه بنشست و همه شب الله الله می گفت زبان در کار او دراز کردند و حکایت او با خلیفه گفتند خلیفه گفت او را بی حجتی منع نتوان کرد گفتند خلق بسخن او در فتنه می افتند خلیفه کبیرکی داشت بسه هزار دینار خریده و بچال او کس نمود و خلیفه عاشق او بود بفرمود تا او را بلباس فاخر و جواهر نفیس بیاراستند و او را گفتند بنلان جای بیش

۲۵

و اول کسی که علم اشارت منتشر کرد او بود و با جنین روزگار بارها دشمنان و حاسدان بکفر و زندقه او گواهی دادند و صحبت محاسبی یافته بود و خواهرزاده سری بود و مرید او روزی از سری برسیدند که هیچ مرید را درجه از درجه پیر بلندتر باشد گفت باشد و برهان آن ظاهر است جنید را درجه بالای درجه من است و جنید همه درد و شوق بود و در شیوه معرفت و کشف توحید شانی رفیع داشته است و در مجاهدت و مشاهدت و فقر آیتی بود تا از وی آرند کجا آن عظمت که سهل نستری داشت جنید گفت که سهل صاحب آیات و سباق غایات بود و لکن دل نداشته است یعنی ملک صفت بوده است ملک صفت نبوده است چنانکه آدم علیه السلام همه درد و عبادت بود یعنی دردگینی کاری دیگرست و ایشان دانند کی چه می گویند مارا بنقل کارست و مارا نرسند کسی را بر کسی از ایشان فضل نهادن و ابتداء حال او آن بود که از کودکی باز در دزدی بود و طلب گار و با ادب و فراست و فکرت بود و تیزفهی عجب بود یک روز از دبیرستان بخانه آمد بذرا دید گریان گفت چه بوده است گفت امروز چیزی از زکوة بیش خال تو برده ام سری قبول نکرد می گرم کی عمر خود درین بخت درم بسر برده ام و این خود هیچ دوستی را از دوستان خدای نبی شاید جنید گفت بمن ده تا بذودم و بستاند باو داد جنید روان شد و در خانه خال بز و در بکوفت گفتند کیست گفت جنید در بگشائید و این فریضه زکوة بستان سری گفت ٢٠ نبی ستانم گفت بدان خدای کجا تو این فضل و با بذرم آن عدل کرد کی بستانی سری گفت ای جنید با من چه فضل کرد و با او چه عدل جنید گفت با تو آن فضل کرده است که ترا درویشی داد و با بذرم آن عدل کرده است که او را بدنیا مشغول گردانید تو اگر خواهی قبول کنی و اگر خواهی رد کنی او اگر خواهد و اگر نخواهد زکوة مال بستن حق ٢٥ باید رسانید سری را این سخن خوش آمد گفت ای بسر بیش از آنک این

که بر رجا غالب بود و گفت اخلاص در عمل سختتر از عمل و عمل خود
 جنانست که عاجزی آیند از گزاردن آن تا باخلاص چه رسد و گفتم مستغنی
 نتواند بود هیچ حال از جمله احوال از صدق و صدق مستغنی است از
 جمله احوال و هرکه بصدق بود در آنج میان او و میان خدای بختیست هست
 مطلع گردد بر خزاین غیب و امین گردد در آسمانها و زمینها و اگر توانی
 که هیچ کس بر تو سبقت نگیرد در کار خداوند خویش جنان کن و تا
 توانی بر خداوند خویش هیچ مگرین که او ترا از همه چیزها به والسلام

ذکر جنید بغدادی قدس الله روحه العزیز،

آن شیخ علی الاطلاق آن قطب باستخناق آن منبع اسرار آن مرئع انوار آن
 ۱۰ سبق برده باستانی سلطان طریقت جنید بغدادی رحمة الله علیه شیخ
 المشایخ عالم بود و امام الایمه جهان و در فنون عالم کامل و در اصول
 و فروع متقی و در معاملات و ریاضات و کرامات و کلمات لطیف
 و اشارات عالی بر جمله سبقت داشت و از اول حال تا آخر روزگار
 بسندیده بود و مقبول و محمود همه فرقت بود و جمله بر امامت او متفق
 ۱۵ بودند و سخن او در طریقت حجت است و بهمه زبانها ستوده و هیچکس
 بر ظاهر و باطن او انگشت نتوانست نهادن بخلاف سنت و اعتراض
 نتوانست کرد مگر کسی کور بود و مقتدای اهل تصوف بود و او را سید
 الطایفه گفته اند و لسان النعم خوانده اند و اعبد المشایخ نوشته اند و
 طاؤس العلماء و سلطان المحققین در شریعت و حقیقت باقصی الغایه بود
 ۲۰ و در زهد و عشق بی نظیر و در طریقت مجتهد و بیشتر از مشایخ بغداد
 در عصر او و بعد از وی مذهب او داشته اند و طریق او طریق صحو
 است بخلاف طیفوریان که اصحاب بایزید اند و معروف ترین طریقی در
 طریقت و مشهورترین مذهبی مذهب جنید است و در وقت او مرجع
 ۲۴ مشایخ او بود و او را تصانیف عالی است در اشارات و حقایق و معانی

مبالغتی تمام داشت و با یوسف اسباط صحبت داشته بود در اصل کوفی بود و بانطایکه نشستی و مذهب سفیان بن سعید الثوری داشت در فقه و معاملت و حقیقت و اصحاب او را دیده بود و کلمات رفیع دارد فتح موصلی گویند که اوّل او را دیدم مرا گفت یا خراسانی چهار بیش نیست چشم و زبان و دل و هوا بچشم جائی منگر که نشاید و بزبان چیزی مگوی که خدای در دل تو بخلاف آن داند و دل نگاه دار از خیانت و کین بر مسلمانان و هوا نگاه دار از شرّ و هیچ مجوی بهوا اگر این هر چهار بدین صفت نباشد خاکستر بر سر باید کرد که در آن شقاوت تو بود و گفت خذوند تعالی دلمارا موضع ذکر آفرید چون با نفس صحبت داشتند موضع شهوت شدند و باک ندارند و شهوت از دل بیرون نرود مگر از خوبی بی قرار کنند یا شوقی بی آرام کنند و گفت هر که خواهد که در زندگانی خویش زنده دل باشد گو دل را بسته طمع مدار تا از کلّ آزاد شوی و گفت اندوه مدار مگر از برای چیزی که فردا ترا از آن مضرت بود و شاذ میباش الاّ بچیزی که فردا ترا شاذ کند و گفت رمیده ترین بندگان ۱۰ از بندگان خدای آن بود که بدل و وحشی تر بود و اگر ایشانرا انسی بودی با خدای همه چیز را با ایشان انس بودی و گفت نافع ترین خوفها آن بود که ترا از معصیت باز دارد و گفت نافع ترین امیدها آن بود که کار بر تو آسان گرداند و گفت هر که باطل بسیار شنود حلاوت طاعت از دل او برود و گفت نافع ترین خوف آن بود که اندوه ترا دایم کند بر آنچه فوت شده است ترا از عمر در غفلت و فکرت را لازم تو گرداند در بقیت عمر تو و گفت رجا سه گونه است مردی بود که نیکی کند و امید دارد که قبول کنند و یکی بود زشتی کند و توبه کند و امید دارد که بیمارزند و یکی رجا کاذب بود که بیوسته گناه ی کند و امید ۲۴ ی دارد که خدای او را بیمارزد و گفت هر کی بذکر دار بود خوف او باید

در دل بندک بدبذ آرد تا بدان جمله امور آخرت مشاهده کند و بتوت آن نور جمله حجابها که میان او و میان آخرت است بسوزد تا بدان نور مطالعه جمله کارهای آخرت میکند چنانکه گوئی اورا مشاهده است و گفت اخلاص آنست که چون عمل کنی دوست نداری که ترا بدان یاد کنند و ترا بزرگ دارند بسبب عمل تو و طلب نکنی ثواب عمل خویش از هیچکس مگر از خدای تعالی این اخلاص عمل بود و گفت عمل کن و جان عمل کن که هیچکس نیست در زمین بجز تو و هیچکس نیست در آسمان بجز او و گفت این روزی چند که مانده است این را غنیمی بزرگ شمر و این قدر عمر که در بیش داری در صلاح گذار تا ۱۰ بیمارزند آنج از تو بگذشته است و گفت دواء دل بخی چیز است هم نشینی اهل صلاح و خواندن قران و تمی داشتن شکم و نماز شب و زاری کردن در وقت سحر و گفت عدل دو قسم است عدلیست ظاهر میان تو و میان خلق و عدلی باطن میان تو و میان حق و طریق عدل طریق استقامت است و طریق فضل طریق فضیلت است و گفت موافق اهل ۱۰ صلاحیم در اعمال جوارح و مخالف ایشانیم بهمتها و گفت خداوند می فرماید إِنَّهَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ و ما فتنه زیادت می کنیم بغلست که شبی سی و اندکس از اصحاب او جمع شدند و سفره بهمازند نان اندک بود شیخ باره باره کرد و چراغ بر گرفت چون چراغ باز آورد همه نان بارها بر جای خود بود که هیچ کس بقصد ایثار نخورده بود مردانرا ۲۰ چنین تربیت کرده بود رحمة الله علیه

ذکر عبد الله حنیفی قدس الله روحه العزیز

آن غواص دریا دین و آن دریا در یقین آن قطب مکتب و آن رکن سنت آن امام اهل جذب و سببی عبد الله حنیفی رحمة الله علیه از زهاد ۲۴ و عباده منصوفه بود و از متورطان و متوکلان بود و در حلال خوردن

با هم کی این تر بود بر نفس خود آن ندیدی که بونس علیه السلام چون
جان گمان برد که حق تعالی عتاب نکند چگونه عقوبت روی بوی نهاد
 و گفت کترین یقین آنست کی چون بدل رسد دل را بر نور کند و باک
 کند از وی هر جا که شکی است تا از دل شکر و خوف خدای تعالی بدید
 آید و یقین معرفت عظمت خدای بود و بر قدر و عظمت خدای تواند
 بود و عظمت معرفت عظمت خدای بود و گفت جون با اهل صدق بنشینید
بصدق نشینید که ایشان جاسوسان دها اند در دهاء شما روند و بیرون
 آید و گفت نشان رجا آنست که جون نیکوئی بدو رسد اورا امام شکر
 دهند با امید تمامی نعمت از خدای تعالی بر وی اندر دنیا و تمامی عنو در
 ۱۰ آخرت و گفت نشان زهد چهار است اعتماد بر حق و بیزاری از خلق
 و اخلاص برای خدای و احتمال ظلم از جهت کرامت دین و گفت نشان
اندکی معرفت بند بنس خویش از اندکی حیا بود و اندکی خوف و گفت
هر که بخدای عارف تر از خدای ترسان تر و گفت جون صلاح دل جوئی
یاری خواه بر وی به نگاه داشت زبان و گفت نافع ترین فقی آن بود
 ۱۵ که تو بدان متمحل باشی و بدان راضی و گفت نافع ترین عقلی آن بود
 که ترا شناسا گرداند تا نعمت خدای بر خود بینی و یاری دهد ترا بر
 شکر آن و بر خیزد بخلاف هوا و گفت نافع ترین اخلاص آن بود که
 دور کند از تو ریا و تصنع و تزین و گفت بزرگترین نواضع آن بود که
 دور کند از تو کبر و خشم را در نو بپرانند و گفت زبان کار ترین معاصی آن
 بود که طاعت کنی بر جهل که ضرر آن بر تو بیش از آن بود که معصیتی
 کنی بر جهل و گفت هر که اندکی را آسان شمارد و خرد گیرد زود
 بود که در بسیار افتد و گفت خواص غواصی می کنند در دریای فکرت
 و عوام سرگشته و کمراد می کردند در بیابان غفلت و گفت امام جمله عملها
 ۲۰ علم است و امام جمله عملها عنایت و گفت یقین نوربست که حق تعالی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ذکر احمد بن عاصم الانطاکی قدس الله روحه العزيز

آن امام صاحب صدر آن همام صاحب قدر آن مبارز جدّ و جهد آن مجاهد اهل عهد آن مقدّس عالم باکی احمد بن عاصم الانطاکی رحمة الله عليه از قدماء مشایخ بود و از کبار اولیا و عالم بود بانواع علوم ظاهر و باطن و مجاهد تمام داشت و عمری دراز یافت و اتباع تابعین را یافته بود مرید محاسبی بود و بشر و سری را دینک بود و فضیل را یافته و بوسلیان دارائی اورا جاسوس القلوب خواندی از تیزی فراست او و اورا کلماتی عالی است و اشارتی لطیف بدیع داشت جنانک یکی ازو برسید که تو مشتاق خدائی گفتم نه گفت چرا گفت بجهت آنک شوق به غایب بود اما چون غایب حاضر بود کجا شوق بود گفتند معرفت چیست گفت مدارج آن سه است مدرجه اول اثبات وحدانیت واحد قهار مدرجه دوم برینک کردن دل از ما سوی الله و مدرجه سوم آنک هیچ کس را بعبارت کردن آن ره نیست وَمَنْ أَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ گفتند علامت محبت چیست گفت آنک عبادت او اندک بود و تفکر او دایم بود و خلوت او بسیار و خاموشی او بیوسته چون بدو در نگرند او نه بیند و چون بخوانند نشنود چون مصیبتی رسد اندوهگن نشود و چون صوابی روی بدو بیند شاذ نگردد و از هیچکس نترسد و بهیچ کس امید ندارد گفتند خوف و رجا چیست و علامت هر دو کدّابست گفت علامت خوف گریز است و علامت رجا طلب است هرک صاحب رجاست و طلب ندارد او دروغ زن است و هرک صاحب خوفست و گریز ندارد کدّابست و گفت راجح ترین مردمان بجات کسی را دیدم که ترسناک تر بود بر نفس خویش که نباید کی نجا بخد نیابد و ترسناک تر خلقی بهلاک کسی را

النصف الثاني

من

كتاب

تذكرة الأولياء

من تصنيف

الشيخ أبو حامد محمد بن أبي بكر أهداه الشهير بفريد الدين

عطار النيسابوري

كامل قرن سابع هجري نوشتته همد

وخاله بتاريخ ١٣٢٥ هجري مطابق ١٩٠٧ ميلادي

بسعي واهتمام و تصحيح

أقل عباد

ونولد الننيكسورت

مدرس زبان فارسي در دارالفنون كمبريج

بزبور طبع امر استهكرديد

وقد

سبقه النصف الأول

طبع في مطبعة برييل في مدينة لندن

وهي من مدارج مالكا القاسمك المحروسة

۱۰

BP
189
.4
F4
1905
v.2

Farīd al-Dīn 'Attār
Tadhkiratu 'l-Awliyā
("Memoirs of the Saints")

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

النصف الثاني

من

كتاب

تذكرة الأئمة

من تصنيف

الشيخ أبو حامد محمد بن أبي بكر إبراهيم الشيرازي بفرید الدین

عطار النيسابوري

مكتبة قرن سابع هجري نوشتن مشهد

وخاله بتاريخ ۱۳۲۵ هجري مطابق ۱۹۰۷ ميلادي

بمغني واقفاً ووضيحي

أقل عباد

ونولد ابن نيكلسورت

مدرس زبان فارسي در دانشخانه فنون كهنه بروج

بمغني و طبع امر استمكرديد

وقد

سبقه النصف الأول

طبع في مطبعة ميرزا في مكنه تليد

وكان من مفاخر مالكا لفاستكنا الحمد لله